TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ
ANABİLİMDALI

SOSYALİST SİYONİST İŞÇİ PARTİLERİNİN KURUMSAL VE İDEOLOJİK KÖKENLERİ (1897-1935)

Doktora Tezi

Gökhan ÇINKARA

ANKARA-2020

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ
ANABİLİMDALI

SOSYALİST SİYONİST İŞÇİ PARTİLERİNİN KURUMSAL VE İDEOLOJİK KÖKENLERİ (1897-1935)

Doktora Tezi

Gökhan ÇINKARA

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Taşansu TÜRKER

ANKARA-2020

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ
ANABİLİMDALI

SOSYALİST SİYONİST İŞÇİ PARTİLERİNİN KURUMSAL VE İDEOLOJİK KÖKENLERİ (1897-1935)

Gökhan ÇINKARA

Doktora Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Taşansu TÜRKER

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı	**İmzası**
Prof.Dr. Taşansu TÜRKER	……………………………
Doç.Dr. İlker AYTÜRK	……………………………
Dr.Öğr.Ü. Mustafa Cem OĞUZ	……………………………
Dr. Öğr.Ü. Gökhan ERDEM	……………………………
Dr.Öğr.Ü. Hasan Sayim VURAL	……………………………

Tez Sınav Tarihi: ………………………………..

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile Prof.Dr.Taşansu TÜRKER danışmanlığında hazırladığım "Sosyalist Siyonist İşçi Partilerinin Kurumsal ve İdeolojik Kökenleri (1897-1935)" doktora tezimdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. (……/……/2020)

Tezi Hazırlayan Öğrencinin
Adı Soyadı
Gökhan ÇINKARA

ÖNSÖZ

2011'de Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde başladığım Siyaset Bilimi doktora programı bu akademik çalışmayla nihayete ermiş bulunuyor. Yaklaşık 9 yılı bulan bu yolculukta çeşitli kişiler, kurumlar ve fikirler hayatıma girdi ve tezin oluşmasına katkıda bulundu. Hepsini tek tek saymanın güçlüğü bir yana özgül ağırlıklarının farklı derecelerde olduğunu vurgulamak gerekiyor.

Akademik kültür ve yaklaşım konusunda bana kurucu etkide bulunan Prof.Dr. Fethi Açıkel'e,

Tez çalışmasının son aşamalarında danışmanlık görevini üstlenip yetkin ve yapıcı katkılarıyla tamamlanmasına katkıda bulunan Prof.Dr. Taşansu Türker'e,

İsrail çalışmaları konusunda ilk ve temel bilgileri aldığım, mütevazi kişiliğiyle sürecin her aşamasında beni sabırla karşılayan Doç.Dr. İlker Aytürk'e,

Kudüs'de bulunduğum sürece bana akademik ortamlarını samimice açan Hebrew University of Jerusalem Harry S. Truman Research Institute for the Advancenment personeline,

Amerika Birleşik Devletleri'nde Brandeis University, Schusterman Center for Israel Studies'de misafir araştırmacılık sürecimdeki destekleri dolayısıyla Prof.Dr. Yehudah Mirsky başta olmak üzere merkezin tüm çalışanlarına,

Tezin okunması, düzeltimi ve yeniden gözden geçirilmesi süreçlerinde değerleri katkıları olan Denis Ojalvo, Akarsu Oltulu, Doğukan Bökükoğlu, İlteriş Ergun ve Selim Tezcan'a,

Tez araştırma sürecinde değerli destekleri dolayısıyla Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitim Bakanlığı ve Israel Institute'e,

Mülkiye'yi oluşturan canlı-cansız, kişi-kurum, değer-görgü bileşenlerine ve özellikle Osman Nuri Barun Ağabeye candan teşekkürlerimi sunuyorum, iyi ki varsınız.

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ BÖLÜM:

ENTELEKTÜEL VE İDEOLOJİK BOYUT

İKİNCİ BÖLÜM:

KURUMSAL BOYUT: SOSYALİST SİYONİST PARTİLERİN OLUŞUMU, DEĞİŞİMİ VE DÖNÜŞÜMÜ

GİRİŞ

2000'lerin başından bugüne kapitalist/endüstriyel ülkelerin çoğunda sosyal demokrat partilerin seçimlerden yenilgiyle çıktıkları görülmektedir. İktisadi, toplumsal ve siyasal belirsizliklerin yarattığı yeni küresel siyaset, sosyal demokratik siyaseti parlamenter temsil krizine itmiştir (Martell, 2013: 31-38; Keating ve McCrone, 2013: 1-14; Meyer ve Spiegel, 2010: 131 vd.).

Liberal demokratik sistemin karşısında konumlanan Sovyetik Marksist siyasetin kurumsal ve jeopolitik krizleri ve en nihayetinde çöküşü, 1980'ler ve 1990'lar boyunca sol siyaseti dönüştürmüş ve yenilemiştir. Fransa'da, Almanya'da, İtalya'da, İspanya'da ve diğer bir çok Avrupa ülkesinde 1970'ler sonrası sosyal demokrat partilerin seçim zaferi kazanmadıkları görülmekteydi. Bu kısır döngüden çıkışın öncül belirtisi olarak 1990'larda Tony Blair'in Üçüncü Yol (The Third Way) anlayışının ortaya çıkması ve iktidara gelmesi hatta çoğu Avrupa ülkesinde merkez sol hükümetlerin kurulması süreci, yaygın bir siyasi eğilim haline gelememiştir. Bu gelişmeler sosyal demokratik siyasette geçici bir iyileşmenin ötesine geçilemediğini göstermiştir (Ryner, 2010: 554-563).

2010'lara gelindiğinde 2007-2008'de başlayan finansal krizin küresel düzlemde yaygınlık göstermesiyle orta sınıfların yaşadığı iktisadi belirsizlik ve kimlik bunalımlarına karşı sol siyaset bütünlüklü bir siyaset üretememiştir. Siyasette doğan bu boşluğu popülist sağ partiler doldurmuştur. Popülist sağ partilerin 2010'lardan bugüne sadece Avrupa Kıtası'nda değil seçimle işleyen rejimlerin çoğunda iktidara geldikleri görülmektedir (Gmeiner, 2015: 25-29; Schamis, 2006: 20-34).

Sosyal demokrat partilerin siyasi ve toplumsal krizlerinin nedenlerine ve bu krizi hızlandıran faktörlere odaklanmak oldukça önemlidir. Fakat bir yandan da bu krizin demokratik siyaset üzerindeki etkilerini irdelemek gerekmektedir. Öncelikle sosyal demokrat partilerin

içsel karakteristikleri olarak öne çıkan üyelik yapıları, liderlik tipleri, parti organizasyonları ve ideolojik referansları belirleyici faktörler olarak öne çıkmaktadır. Diğer bir konu, sosyal demokrat partilerin siyasi yarış içerisinde oldukları siyasi, toplumsal ve iktisadi alanların doğası, niteliği ve dönüşümüdür. Sosyal demokrat partilerin siyasi faaliyet içerisinde bulunduğu toplumsal yapı gözden kaçırılmaması gereken diğer bir etkendir. Bir ülkede toplumsal ayrışmaların etnik, kültürel ve dinsel eksenlerde yoğunlaşması demokratik siyasetin sınırlarını veya derinliğini göstermektedir. Bir ülkede mevcut toplumsal tabakalaşmanın bir türü olarak sınıfsal dağılımın yönü ve eğilimleri sosyal demokratik siyasetin gündemini ve programlarını belirlemektedir. Son olarak, bölgesel ve küresel düzeylerde sosyal demokratik siyasetin krizinin yarattığı geniş çaplı etkilere odaklanmak gerekmektedir. Finansal krizin yarattığı ekonomik durgunluk, sosyal demokratik siyasetin yükselişi için yeterli olamamaktadır. Ekonomik krizin toplumların orta sınıflarını ekonomik ve kimlik boyutlarıyla etkilemesi, yerleşik siyasete ve elitlere tepkiyi yükseltmiştir. Göçmenler ve elitlere yöneltilen tepki ise bugünlerde şahit olunan popülist siyaseti besleyen temel faktörler haline gelmiştir. (Crewe ve King, 1995: 455-476; Schwander, 2019: 714-737; Taggart,1996: 11-46).

Yukarıda belirtilen kapsamda 1977'ye değin sol siyasetin iktidarda olduğu İsrail, küresel düzeyde görülen sol siyasetin kurumsal ve ideolojik krizlerini anlamlandırmak için ilginç bir örnek vaka olarak incelenebilir. İsrail'de sol siyasetin kendine özgü karakteri; İsrail'in tarihsel paternleri, jeopolitik, toplumsal, ekonomik faktörlerinin etrafında şekillenmiştir. Günümüz İsrail'inde sosyal demokratik siyasetin krizinin, geçmişin kurum ve fikirlerinden kaynaklandığı söylenebilir. Bu nedenle İsrail sol siyasetinin kurucu dönemine eğilmek, bugünün krizinin arkasında yatan ana kurumsal, toplumsal ve ideolojik etmenleri anlamlandırabilmek için önemli bir başlangıç olacaktır.

İsrail'de sol siyasetin özgün karakterinin temellerini açıklamak amacıyla, bu çalışmada zaman ve kurum kısıtlamasına gidilmiştir. Birinci Siyonist Kongre'nin yapıldığı tarih olan

1897'den David Ben Gurion'un Vladimir Jabotinksy ile mutabakata vardığı anlaşma metninin imzalandığı 1935'i kapsayan süre aralığında İsrail'de Sosyalist Siyonist[1] işçi partilerinin kurumsal ve entelektüel kaynakları açıklanmaya çalışılmıştır (Merhav, 1980: 20-31; Gal, 1973:133-169).

Tez çalışmasının neden 1897 ve 1935 yılları arasında sınırlandırıldığı şu gerekçelerle izah edilebilir: 1897 yılı Birinci Siyonist Kongre'nin düzenlendiği yıldır (Reimer, 2019: 1-49). 1935 yılı ise İsrail sosyalist Siyonist işçi hareketinin önder figürlerinden olan David Ben Gurion ile İsrail sağının (Revizyonist Siyonizm) kurucu babası Vladimir Jabotinksy arasında varılan mutabakatın imzalandığı tarihtir (Cohen, 1992: 161-183; Segev, 2019: 241-274). Birinci Siyonist Kongre, entelektüel bir uğraş olarak görülen Siyonizmin siyasal harekete dönüşümünün ilk adımı olarak görülebilir (Reimer, 2019: 1-49). Kongrede Yahudi halkının tarihsel anavatanında (*Eretz Yisrael*, İsrail Vatanı veya İsrail Ülkesi/Toprağı) diğer tüm uluslar gibi kendi kaderini tayin hakkı temelinde modern ulus devlet kurma hedefleri temel siyasal proje olarak benimsenmiştir (Reimer, 2019:32). Ben Gurion-Jabotinksy Anlaşması ise Yahudi emek hareketi ile Revizyonist Siyonist Sağ milliyetçilerin siyasi ideoloji farklılıklarını bir kenara bırakıp ulusal birlik kurma hedefinde anlaşmalarını ifade etmektedir. Bu tarih Sosyalist Siyonist işçi hareketinin meşruiyetini genişletirken Revizyonist Sağın da hasım bir aktörden siyasi bir rakip haline dönüşmesini ve dolayısıyla iki kanatlı modern İsrail demokrasisinin oluşumunu belirtmektedir. Birinci Siyonist Kongre modern Yahudi siyasetinin temel stratejisini (ulus devlet inşa etme) kurarken, David Ben Gurion ve Vladimir Jabotinsky arasında imzalanan anlaşma ise modern İsrail siyasetinin içeriğinin (sol/sağ ayrışması ve İsrail vatandaşlığı ortak zemini) oluşturulduğu yıldır.

---

[1] Sosyalist Siyonizm, Sol Siyonizm, İşçi Siyonizmi ve Yahudi İşçi Hareketi birbiri yerine kullanılan kavram kümeleridir.

1897-1935 yılları arasında Yahudi Sosyalist Siyonist işçi hareketinin entelektüel, ideolojik ve kurumsal kaynaklarını incelemek ve belirtilen süreç boyunca entelektüel, ideolojik ve kurumsal oluşumları, dönüşümleri ve ayrışmaları irdelemek tezin temel konusu olarak öne çıkmaktadır. Yahudi Sosyalist Siyonist işçi hareketi bağlamında ideolojinin incelenmesinden kast edilen sosyalizm ve milliyetçiliğin parti politikası olarak kaynaklarına eğilmek olarak düşünülmektedir. "Sosyalizmin evrensel, kozmopolit ve içerleyeci doğasıyla milliyetçiliğin partiküler, dışlayıcı ve yerelci dinamikleri sosyalist siyonist ideoloji bağlamında nasıl uzlaştırılmıştır?" sorusu entelektüel ve ideolojik boyutlarda temel mesele öne çıkmaktadır. Kurumsal boyutta ise sosyalist Siyonizmi siyasi programlarının temel ideolojik referansı olarak konumlandıran siyasal partiler ele alınmaktadır. Siyasi partilerin, İsrail'in modern devlet olarak ilanını önceleyen süreçlerde (1935'e değin) karşılaştığı fırsat ve krizlerin, elit tercihleri ve kurumsal ağlar düzeyinde nasıl karşılandığı ve ne tür bir siyasi pratikle cevap bulduğu üzerine odaklanılacaktır. Entelektüel boyutta Sosyalist Siyonist ideolojinin (Gal, 1973: 133-169) ve bu ideolojinin temel referans olarak alındığı siyasi partilerin kurucu siyasetçi, düşünür, aktivist elit figürlerinin siyaset ve toplum merkezli fikirleri irdelenmektedir. Tez çalışmasında belirtilen süreç boyunca İsrail'de siyasi partilerin (Sirkin, 1971:12-46), kurucu entelektüellerin, aktivistlerin ve siyasetçilerin dönem boyunca tartışılan fikirlerine odaklanılacaktır. Ayrıca İsrail politik yelpazesinde solun konumlanışının entelektüel/ideolojik kaynakları (Hertzberg, 1997: 329-397), parti sosyolojisi ve sosyal-demokrasi geleneği içerisindeki özgün nitelikleri irdelenecektir (Halevi-Etzioni ve Shapira, 1977: 25-44; Cohen, 1992:85-201).

Tez çalışmasının temel araştırma problemi sosyalist Siyonist işçi hareketinin özellikle kurumsal uzantıları olarak siyasal partilerinin İsrail siyasetindeki sosyo-kültürel (Ortadoğulu Yahudiler olarak Mizrahi ve Avrupalı Yahudiler olarak Aşkenazi ayrışması), iktisadi (orta sınıf ve proleter Yahudiler arasındaki gerilim) ve siyasi çatallanmaların (sekülerler, dindarlar ve

milliyetçiler etrafında dönen tartışmalar) arasında sosyalizmi ve milliyetçiliği söylem ve pratik olarak nasıl uzlaştırdığı **(ideolojik ve siyasal)** ve bunlara nasıl işlerlik kazandırdığını **(kurumlar)** yorumlamak olarak belirginleşmiştir.

Bahsedilen süre boyunca Yahudilerin Filistin'e ardışık kitlesel göçleri (*Aliya*: Yahudilerin anavatana [Eretz Yisrael] göçlerini ifade eder. Çoğulu "*Aliyot*"dur), Birinci Dünya Savaşı, Rus Devrimi, Büyük Buhran (*1929 Ekonomik Krizi*) ve Faşizmin Avrupa Kıtası boyunca yayılması gibi küresel boyuttaki tarihsel olayların ortasında sosyalist Siyonist partilerin kurucu elitlerinin siyasi fikir, davranış ve değerleri şekillenmiştir. Değer, fikir ve davranış kümelerinin yansıtıldığı kurumsal ve örgütlü alanlar olarak siyasi partiler ortaya çıkmıştır.

Yukarıda bahsedilen küresel olayların etrafında demokratikleşme süreçleri kurumsal ve lider düzeyinde duraklamaya girerken ve küresel iktisadi bunalım toplumun tüm katmanları boyunca tüm hızıyla yayılırken İsrail'de sosyalist Siyonist partilerin, devletin kurucu ve inşa edici kurumlarına dönüştüğü görülmektedir. "İsrail'de sosyalist siyonist partilerin veya sosyal demokrat partilerin diğer siyasi organizasyonları (Kültürel Siyonistler, Dindar Siyonistler, Revizyonist Siyonistler ve BUND [Yidce: *Algemeyner Yidisher Arbeter Bund in Litah, Poyln un Rusland*; Genel Yahudi Emek Federasyonu]) aşarak öne çıkması ve halk desteğini elde etmesi ne tür tarihsel, yapısal ve kurumsal faktörlerle mümkün olmuştur?" sorusu bu açılardan önem kazanmaktadır.

İsrail'de 1930'ların sonuna doğru demokratikleşme siyasal temsil kurumlarıyla mümkün hale gelirken (Modern İsrail Devleti'ndeki yasama organı Knesset'in öncülleri olarak Seçilmiş Meclis anlamındaki *Asefat HaNivharim ve* Ulusal Konsey anlamındaki *Vaad Le'ummi* örnek gösterilebilir) öte yandan kapitalist bir ekonomiye geçişin *Histadrut* (İbrani dilinde: *HaHistadrut HaKlalit şel HaOvdim B'Eretz Yisrael*, İsrail Genel İşçi Sendikası) gibi devasa bir

kurum vasıtasıyla ertelenmesi neticesinde radikal formda bir sağ siyasetin ortaya çıkmaması dikkat çekicidir (Sager, 1985: 1-22).

İsrail'de Sosyalist Siyonist hareketin kurucu figürlerinin dogmatik ve durağan Marksist entelektüel çizgiden kurumsallaşma çabalarının başından itibaren bilinçli olarak uzak durdukları görülmektedir. Bu tutuma örnek olarak, David Ben Gurion'un "Sınıftan Ulusa" ve *Mamlahtiyut* (Devletçilik) kavramsallaştırmaları sosyal demokrat partilerin İsrail özelinde proleter olmayan gruplara ulaşma kararlığında olduğunu göstermektedir (Cohen, 1992: 201-260). Mamlahtiyut kavramı Türkçe Devletçilik olarak tercüme edilebilse bile, bu kelimenin İsrail bağlamında yüklenmiş olduğu Memleketçilik anlamı ağır basmaktadır. Burada vurgu, kurulmakta olan devletin, devletten önce kurulmuş olan Sosyalist Siyonist İşçi Partilerinin ve işçi sendikası Histadrut'un kurumlarından kaynaklanan erkin devlete mal edilmesi girişimleridir. İsrail'de kurumsallaşma çabalarında başat rol oynayan sosyalist Siyonist partiler işçi partisinden halkın partisine doğru ideolojik ve toplumsal dönüşümün içinde olmuşlardır. Bunun bir yandan siyasal alanın temsil kapasitenin herhangi bir sınıfa özgülenmemesi, öte yandan toplumun ihtiyaç sahibi gruplarına sağlanan proto-Keynesyen uygulamalarla mümkün olduğu söylenebilir. Bu sürecin temel kurumsal taşıyıcı aktörleri olarak İsrail'de Ahdut HaAvoda'dan MAPAI'ye uzanan (Shapiro, 1976: 158-190) Sosyalist Siyonist partilerin öne çıkan özelliklerini şu şekilde sıralamak mümkündür:

1- Sosyalist Siyonist emek hareketi ve onun kurumsal uzantıları olan siyasi partilerin, rejim (siyaset), bürokrasi (devlet) ve örgütlü emek hareketleri (toplum) arasında uzlaştırıcı misyonunun devlet-kurucu faaliyetleriyle eş anlı ilerlediği görülmektedir. Uzun süre iktidarda kalma (1948-1977) ve dikkat çekici bir süre boyunca bir lider etrafında (David Ben Gurion) birleşme bu partileri İsrail siyasetinde başat aktörler haline getirirken aynı zamanda toplumun farklı gruplarıyla girmek zorunda oldukları ilişkilerin (dindarlar, özellikle Ortodoks Yahudiler)

koalisyon niteliği taşıması nedeniyle saf ideolojik bir siyasi parti programını izlemekten uzak tutmuştur. Bu yaklaşımın sosyalizmin İsrail özelinde dogmatik olmayan ve oldukça esnek bir çeşidini mümkün kıldığı söylenebilir. Tez çalışmasının ilerleyen bölümlerinde parti elitleri ve ideologları arasında sosyalizmin veya Marksizmin İsrail özelinde ele alınmasına dönük tartışmalar ve beraberinde gelen kurumsal ayrışmalar bu minvalde ele alınacaktır.

2- Sosyalist Siyonist partiler, Filistin'de ve öncesinde Diaspora'da (özellikle Avrupa ve Amerika'da) siyasal, kültürel ve iktisadi kurumsallaşma faaliyetlerine önem veriyorlardı (Aronoff, 2015: 18 vd.). Gençlik örgütleri, yayınevleri, gazeteler, kolektif çiftlikler, yardımlaşma sandıkları, sendikalar ve siyasal partiler olmak üzere geniş bir düzlemde toplumsal hayatı çevreleyen ve dönüştüren kurumlarla fikir ve eylemlerini Yahudi toplumu üzerinde ağ gibi yaydılar ve başarılı da oldular. Sosyalist Siyonist partiler, bahsedilen kurumlar aracılığıyla Filistin'e yerleşen yeni göçmenler üzerinde vatandaş ve çalışan olmanın standardını oluşturdular. Kurumların aynı zamanda siyasi, toplumsal ve iktisadi reformlar yapmanın işlevsel araçları oldukları söylenebilir. Güçlü kurumlar eliyle siyasetin ve toplumun kritik dönemeçlerde radikalleşmesi engelleniyor ve kriz niteliği taşıyan süreçler kontrol altında tutuluyordu.

3- Sosyalist Siyonist işçi partileri, sınıf savaşımını ulusal projenin bir uzantısı olarak yorumlama yoluna gittiler (Cohen, 1992:85-105). Bunu seçmelerinde, Sosyalist Siyonizmin hem milliyetçi hem de sosyalist karakteri kurumsal tercihlerine meşruiyet sağlıyordu. Siyasi elitlerin, siyasal ve toplumsal kurumları işçi sınıfı üzerinden yükseltmektense halkın genel katmanlara yaymaları, toplumun etnik, kültürel ve dini sektörleriyle iletişimde olmaları ve zaman zaman taktiksel siyasi ittifaklar kurmaları demokratik kültürü yükseltirken aşırılıkçı siyasetin sağ ve sol kanatlarına etkili temsil imkanı vermiyordu.

Bu çerçevede çalışmanın temel araştırma sorularının cevapları 1897-1935 aralığındaki

sosyalist siyonist partilere odaklanarak aranmaktadır. Bunu yaparken bir yandan İsrail politik sisteminin tarihsel ve kurumsal arka planını öte taraftan da politik sistemin elitler vasıtasıyla nasıl işlediğini eş güdümlü göz önüne alan bir araştırma düzeyi takip edilecektir. Devlet formasyonu (Yahudi, demokrat ve eşitlikçi), demokratik temsil kurumların oluşturulması, vatandaşlık inşası (kimlik referansı olarak Yahudi ve teritoryal bağlılık olarak İsrail vatandaşı), sınıf kavramları (çalışan ulus) etrafında yürütülen tartışmaları entelektüel uğraş (sosyalist-siyonizm), söylem siyaseti (profesyonel siyaset) ve bunların siyasetçiler eliyle kurumsallaştırılmasının (***Ahdut HaAvoda***, Birleşik Emek ve ***MAPAI***, *Mifleget Poalei Eretz Yisrael,* İsrail Vatanı İşçilerinin Partisi gibi siyasi partiler) anlaşılması temel hedefler olarak belirlenmiştir.

Tez çalışmasında genelde sosyalizmin özel olarak ise sosyal-demokrasinin Avrupa merkezli mecrasının dışında, İsrail'de kurumsallaşan "Sosyalist Siyonist İşçi Hareketi" örneğine yoğunlaşılmıştır. Milliyetçilik (partiküler) ve sosyalizm (evrensel) kavramlarının parti kurumsallığı ve örgütlülüğü içerisinde nasıl işlerlik kazandığını ve halk düzeyinde nasıl temsil imkanı bulduğu sorgulanmaktadır. Bu özgün, yerel siyasal ve toplumsal deneyimin siyasal ve ideolojik kökenlerini ortaya koymak öte yandan bunun kurumsal düzeyde yansımalarını takip etmek temel akademik araştırma hedefi olarak belirlenmiştir. Bu mecrada sosyalist Siyonist partilerin devlet, demokrasi ve yurttaşlık meselelerini nasıl ele aldığı tezdeki soruşturmaların arka planındaki temel siyasal ve toplumsal eksenleri oluşturacaktır. Sol popülizm tartışmaları veyahut Gramsci'nin "mevzi savaşı" gibi kavramları ile bu süreç tartışılabilecek olsa da, bu tezin amacını aşan bu tarz kuramsal tartışmalara yer verilmeyecektir.

İsrail'de sol siyasetin halk düzeyinde partizanlık olarak anlaşılması, entelektüel bir uğraş olarak kuramsallaşması ve politika yapma biçimi olarak gerçekleşmesi göçmenlerin İsrail öncesi tarihsel deneyim ve politik kültür eksenlerin de, evrensellik/enternasyonal ve

otantiklik/ulusallık arasında salınım halde bulunduğu gözlemlenmektedir (Bareli, 2014: 28; Medding,1972:1-19). Yahudi modern siyasetinin kökleri 19. yüzyıla kadar uzanmaktadır. 19. yüzyılın son çeyreğinde Yahudi Sorunu'na yönelik alternatif çözüm önerileri içerisinden sıyrılan seküler, milliyetçi ve modern bir politik hareket ve ideoloji olan Siyonizm öne çıkmıştır (Engel, 2013:1-53). Siyonizmin erken döneminde sayısı oldukça az da olsa Yahudi elitler kamusal alan olarak diaspora kurumlarının yetersizliğinin ortaya çıkmasıyla siyasi birim olarak egemen ve bağımsız Yahudi Devleti'nin kurulmasını politik hedef ve tek çözüm olarak belirlemişlerdir. Kimlik değişimi (cemaatten cemiyete) ve Yahudi sembolik evreninin (*Eretz Yisrael*'e politik bir Yahudi olarak [vatandaş] dönüş) farklı bir düzlemde yeniden değerlenişinin, sınırlandırılmış ve kapalı birim olarak diasporadan büyük ve kapsamlı siyasi birlik olarak devlete (Yahudi ulusu) geçişle mümkün olacağı düşünülüyordu. Bir anlamda modern Yahudi siyasetinin doğuşu, genelde Yahudi milliyetçiliğinin uyanışı özelde ise Siyonizmin yayılımı ve hakim ideoloji konumuna erişmesi ile eş anlı geliştiği söylenebilir (Cohen, 1992:4).

David Ohana (2012:1-29)'nın *Modernizm ve Siyonizm* adlı eserinde belirttiği gibi siyonizm üç boyutlu bir proje olarak öne çıkmaktaydı. İlkin, tarihsel kategori olarak modernite zemininde ele alınabilecek 19. ve 20.yy diasporasında dağılan Yahudiler için İsrail'de ulus-devlet yaratmayı hedefleyen ve buraya kitlesel göçü organize etmeyi ön plana alan politik bir hareketti. İkinci olarak, estetik bir kategori anlamında modernizm zemininde görülebilecek Yahudi sanatı ve kültürünün kamusal alanda ayırıcı bir değer ve farklı bir tür olarak öne çıkmasını hedefleyen 20.yy'ın ilk yarısında Avrupa'da, devlet öncesi Yahudi siyasi ve toplumsal örgütlenmesinde (İbranca *Yişuv;* **yerleşim** anlamına gelmektedir) ve daha sonrada İsrail Devleti'nde kendini gösteren ulusal bir ideolojiydi. Üçüncü olarak, toplumsal, iktisadi ve bilimsel bir kategori olarak modernizasyon ekseninde görülebilecek önce *Yişuv*'da sonrasında

İsrail Devleti'nde siyasi ve iktisadi kurumların gelişmesine öncülük eden, yerleşim yerleri inşa eden, bilimsel ve teknolojik projelerin hayata geçirilmesini başlatan topyekün bir modernizasyon süreciydi.

Siyonizm'in Yahudi nüfusunun içerisinde bulunan siyaset yapma motiflerinin tamamını kapsamasa da (anti-siyonist veya Siyonist olmayan partiler ve ideolojiler hariç tutulursa) Yahudi siyasi yelpazesinin önemlice bir kısmında hâkimiyet kurduğu, toplum, siyaset ve bürokratik organizasyon düzeylerinde inşa edici olduğu söylenebilir. Siyonist hareketin, hâkim bir politik kültürün diğer politik aktörleri güç yoluyla tasfiyeye zorladığı ve neticesinde tekçi siyasal organizasyon görüntüsü veren bir hareket olmadığı görülmektedir. Siyonist hareketin öncü elitlerinin hangi temel meselelerde ayrıştıklarını tespit etmek bu açıdan önem taşımaktadır.

19.yy'da milliyetçi, seküler ve sosyalist Yahudi düşünürler için Yahudilerin siyasal ve bireysel bağımsızlığına dönük olarak nasıl bir programı takip etmeleri gerektiği sorusu düşünce faaliyetlerinin temel eksenini oluşturuyordu. Diğer önemli bir soru ise Filistin'de siyasal kurumların inşası ve diplomatik tanınmanın sağlanması Siyonist projenin nihayete erdiğinin habercisi miydi? Siyonist proje için Filistin'e yerleşim oldukça önemliydi. Tam bu aşamada diğer bir sorun yükseliyordu: Yerleşimlerin kurulması süreçlerinde siyasal elitler çevreleriyle iletişim kanallarını açmaya mı odaklanacaklar yoksa zor yoluyla toprak genişlemesini mi tercih edeceklerdi? Siyonizmin en başat hedeflerinden olan tarihsel ve kadim anavatan *Eretz Yisrael*'de Yahudi devletinin kurulması sonrası, devlete yüklenecek anlam ve misyon hangi yönde olacaktı?

19.yy sonlarından 20.yy ortalarına değin bu tür sorunlara yönelik geliştirilen fikirler, konumlanışlar ve pratikler Siyonist harekette ideolojik çatallanmalara (sol/sağ, dindar/seküler)

ve kurumsal ayrışmalara neden olmuştur. Bunun neticesinde "Genel Siyonizm, Milliyetçi-Dini Siyonizm, Sosyalist/İşçi Siyonizmi, Revizyonist Siyonizm ve Devletçi Siyonizm" olmak üzere Siyonist hareket bir dizi farklı kompartımanlara ayrılmıştır. Unutulmaması gerekir ki, Siyonizm içi farklı kamplaşmalar kadar, Siyonist olmayan taraflar arasında da bir o kadar çeşitlilikte siyaset yapma pratikleri ve oluşumları mevcuttu. Yahudi siyasetindeki bu dağınıklık Ben Halpern ve Jehuda Reinharz'ın (1998:9) *Siyonizm ve Yeni Bir Toplumun Yaratımı* adlı kitaplarında altını çizdikleri gibi bir aktörün diğer aktör karşısında sorgulanamaz, evrensel ve devamlı bir hakimiyeti olmadığı tezi üzerinde yükselmektedir. Taraflar eninde sonunda Filistin'de birbirleriyle ittifak yapmak zorunda kalmışlardır.

Evrensel (sosyalizm) ve partiküler (milliyetçilik) gerilimleri içerisinde barındıran Sosyalist Siyonizm bu açıdan istisnai bir vaka olarak görünmektedir. Siyonist hareket içerisindeki orta sınıf Sağ ve milliyetçi unsurların Dünya Siyonist Organizasyonu'ndaki yenilgisi, Sağın hem Siyonist ideoloji üzerinde hakimiyet kurma stratejilerini engellerken hem de İsrail siyasetindeki pratik ve söylem düzeylerdeki konumlanışını marjinalize ederek Sağ siyasetin siyasi yelpazenin uç bir noktasına yerleşmesine neden olmuştur. Böylece **Sol Siyonizm/Sosyalist Siyonizm/İşçi Siyonizmi** (bu üç kavram birbiri yerine kullanılmaktadır) Siyonist organizasyonlar ve Siyonist aktivistler arasında hakim politik ve entelektüel eğilim haline gelmiştir. Bu tarihsel süreç tezin ikinci ve üçüncü bölümlerinde irdelenmeye çalışılmıştır. David Hall-Cathala'nın (1990: 1 vd.) *1967'den 1987'e İsrail'de Barış Hareketleri* adlı kitabında sosyalist Siyonizm'in evrensel ve partiküler değerleri birleştirme konusunda oldukça başarılı olduğunu vurgulamaktadır. Özellikle *HaŞomer HaTsair* (Genç Muhafızlar), *Ahdut HaAvoda* (Birleşik Emek) ve *MAPAI (Mifleget Poalei Eretz Yisrael,* İsrail Vatanı İşçilerinin Partisi*)* gibi sol siyonist partilerde bu durum kurumsal düzeyde oldukça açık şekilde gözlemlenmektedir.

Sosyalist Siyonizm'in Yahudi ulusal sorununa çözüm ve toplumsal sıkışmışlık/baskıdan kurtuluşu sağlama hedefiyle Siyonizm ve sosyalizmi birleştirmeye çalışan bir hareket olduğu söylenebilir. Siyonizmin tarihini inceleyen araştırmacılardan Melvin I. Urofsky (1975:36) *Herzl'den Holokost'a Amerikan Siyonizmi'nde* bu alt-ideolojik akımın (Sosyalist Siyonizm) kurucusu olarak Üçüncü Siyonist Kongre'de ilkeleri ve programı ilan edenin Nahcman Syrkin olduğunu söyler. Syrkin esas olarak Sosyalist Devrimin gerçekleşmesi durumunda dahi Yahudi ulusal sorununun devam edeceğini çözümün belirli bir toprak parçasına Yahudilerin göç ettirilmesi ve burada demografik yoğunlaşma sağlanması neticesinde Siyonist devrimin Yahudi ulusal sorununa çözüm sağlayabileceğini düşünüyordu (Syrkin, 1935:28-31; 53-60). Sosyalist Siyonist hareketinin kurucu ideologlarından Ber Borochov (1984:20) ise, kapitalizmin gelişiminin Yahudiler'in Filistin'e kitlesel göç etmesini zorunlu kıldığını ve Filistin'in Yahudi Proleteryasının sınıf mücadelesi için yeni bir üs olacağını ve ekonomik normalleşmenin burada gerçekleştirebileceğini söylüyordu. Sosyalist Siyonistler için Siyonizm, Yahudi halkı için tarihsel ekonomik zorunluluk ve Yahudi proleteryasına özgülenmiş Yahudi ulusal kurtuluşuna tarihi öncülük edecek önemi olan siyasal ideoloji olarak görülmekteydi.

Sosyalist Siyonizm'in kuruluşunda bir dizi tartışma partiler arası ve içindeki ayrılıkların temel belirleyecileri oldular. Bunlar sosyalist organizasyonlara katılım, sosyalist partilerle olan ilişkilerin düzeyi ve Filistin'de Araplarla kurulacak ilişkinin niteliğini de kapsayan bir dizi Sol konsept ve ideolojiye dair ayrışmalar olarak sayılabilir. Bu gibi tartışmalarla farklı sosyalist Siyonist partilerin ortaya çıktığı görülmektedir. Bu tartışmalar merkezinde Sosyalist Siyonist işçi partileri temel olarak ideolojisini olabildiğince Marksist terminolojiye yaklaştıranlar ve Marksizme soğuk ama sosyalist/sosyal-demokrat ilke ve değerleri benimseme yoluna gidenler olarak ikiye ayrılabilir.

Enternasyonalizm ve ulus kimliğini sentezleyen Sosyalist Siyonizm, devlet inşa süreçlerinde kurucu ideoloji olarak İsrail'in kurucu siyasal, bürokratik ve askeri elitleri tarafından devlet aygıtının inşasında ve İsrail'in politik kültürünün şekillendirilmesinde merkezi söylem olarak kullanılmıştır. Michael Frenkel, Yehouda Shenhav ve Hanna Herzog'un (Shafir ve Peled, 2001: 43-71) ortaklaşa yazdıkları *Siyonist Kapitalizmin İdeolojik Kuyusu: Özel Sermaye ve Endüstrinin Hakim Siyonist İdeolojiyi Şekillendirmesi Üzerindeki Etkisi adlı eserde* sosyalist Siyonist söylemin dört temel ilkeye dayandığı belirtilir: kamuya karşı özel sermaye, bireyselcilik değil kolektivizm, eşitliğe bağlılık ve tarımı yaşamı idare etme biçimi olarak kabul etme olarak saymaktadır.

İsrail'in modern bir devlet olarak kurulma sürecinin, ulusal bağımsızlık ve egemen devlet gibi mecralarda sosyalizmin coğrafyaya özgü, güncel durumla uzlaşmaya açık olan ve pratik ve halkçı siyasi formülasyonunu ortaya çıkardığı söylenebilir. Bu süreçle Yahudi sosyalist Siyonist entelektüeller doğal olarak Yahudi kitlelerde yükselişe geçen milliyetçi temaları uygulanabilir bir siyasi program olarak sosyalizmle birleştirmeye çalıştılar. İsrail'de bir yanda kuruluş aşamasında ulus kavramı diğer yanda oluşum aşamasında sınıf kavramı mevcuttu. Amir Ben-Porat'ın (1986:204-222) İsrail'de sınıfın formasyonu konusundaki *Sınıf ve Ulus Arasında: İsrail'de Devletin Kuruluşu Öncesi Yahudi İşçi Sınıfının Formasyonu* adlı çalışmasında temel olarak dört koşulun İsrail'de işçi sınıfının oluşumunda katkı sağlayan süreçler olduğunu belirtir. Bunlar (a) ulus inşa süreci ile birlikte işçi sınıfı formasyonunun el ele gittiği toplumsal tarihsel şartlar; (b) işçi sınıfının kendini yeniden üretmesi için siyasal ve iktisadi koşullar; (c) işçi sınıfı formasyonun sınıf bilinci ile güdülenmesi bunun da siyasal kurumlar aracılığıyla olması; (d) sınıf aktörlerinin karşılaştıkları fırsatlar havuzunun kendileri için *Yişuv*'da hakim bir pozisyon yaratmaya yardımcı olduğu fakat bu sürecin sınıf formasyonu aşamalarının hilafına yapıldığıdır. Ben-Porat'ın vurguladığı gibi sınıfsal aidiyetin yerleşimi,

uluslaşma süreçlerinin dişlileri arasında adeta ezilmiştir demek mümkündür. Sosyalizm ve milliyetçiliğin ideolojik alaşımı sosyalist Siyonizmde bunların birbirinin içine gömülü (embedded) bulunduğu söylenebilir. İsrail'in modern bir devlet olarak oluşumunu 14 Mayıs 1948'de Tel Aviv'de bir müze salonunda David Ben Gurion'un resmi bir ilanla duyurmasıyla neticelenen ve ilan edilen tek yanlı siyasal eylem olarak görmek yanıltıcı olabilir. Bu nedenle kurucu siyasal ve askeri elitlerin Eretz Yisrael'de siyaseti, toplumu, bürokrasiyi kurdukları İsrail'in ulus-devlet, bağımsız ve egemen bir siyasi birim olmasını hazırlayan kurumsal yapı olarak Yişuv'a ve onun idari aygıtlarına yönelmenin mantıklı bir tercih olacağı söylenebilir. Bunu doğrular şekilde İsrail'de devletin kuruluşu sürecini İsrail'in ilk başbakanı David Ben Gurion (1971:1-40)'un *İsrail: Şahsi Bir Hikaye* adlı eserinde de Yişuv dönemindeki siyasi ve toplumsal tartışmalara yoğun bir şekilde değinmesi rastlantı olmasa gerektir.

1922'de İngiliz Mandası'nın resmi olarak kuruluşundan 1977 Seçimleri'ne doğru giden süreçte siyaset kurumunu hem Yişuv döneminde hem de devlet olarak İsrail'de Sosyalist veya İşçi Siyonizm'iyle bağlantılı siyasi partiler (*Ahdut HaAvoda, MAPAI, Mifleget HaAvoda,* İşçi Partisi) domine etmiştir. Bununla ilintili olarak sosyalist Siyonizmin uzun bir süre iktidarda kalmasının arkasında yatan temel dinamikleri irdelemenin bu noktada önem kazandığı söylenebilir. Bu dinamikleri temel alarak sosyalist siyonizmi benimseyen elit ve toplumsal ağların İsrail Devleti kurulurken dört kurumsal temel üzerinde yükseldiği söylenebilir: *kibbutzlar* (kolektif çiftlikler), *Hagana* (Savunma, İsrail Savunma Kuvvetleri'nin öncüsü), *Yahudi Ajansı (HaSochnut HaYehudit L'Eretz Yisrael*, İsrail Vatanı için Yahudi Ajansı) ve *Histadrut (HaHistadrut HaKlalit shel HaOvdim B'Eretz Yisrael,* İsrail Vatanı İşçileri Genel Sendikası) olarak sayılabilir. Bu kurumları tezin ilerleyen bölümlerinde elit tercihlerinin, siyasi gelişmelerin ve toplumsal ihtiyaçların basınçları altında nasıl oluştukları, şekillendikleri ve ayrıştıkları ele alınacaktır. Kurumsal hakimiyet ve ağ gibi örgütlenmeye rağmen Sosyalist

Siyonizm'in farklı politik partiler arasında serpildiğini de eklemek gerekebilir. Bununla beraber, David Ben-Gurion liderliğindeki sosyal-demokrat parti olarak *MAPAI'ın*, Sosyalist Siyonizm içerisindeki birçok merkez sol ve marksist siyasi partiye karşı zafer kazanmayı başarması tarihsel bir gerçekliktir. *MAPAI'*nin küçük ve dar bir parti eliti tarafından kendi çıkarlarının kurumsal uzantısı haline getirildiğini söyleyerek istifa eden David Ben Gurion 1965 yılında *RAFI* (Reşimat Poaley Yisrael, İsrail İşçileri Listesi)'ni kurmuştur. 1968'de *RAFI*, *Ahdut HaAvoda* (Birleşik Emek), MAPAI'ın birleşmesiyle İsrail İşçi Partisi (Mifleget HaAvoda) kuruldu. İşçi Partisi elitleri, *Ma'arakh* (İttifak) veya İşçi İttifakı olarak da bilinen *MAPAM*'ın (Mifleget HaPoalim HaMeuhedet, Birleşik İşçi Partisi) da içerisinde olduğu bir siyasi ittifak oluşturdular. Bu yapı kurumsal özerkliğini ve farklı siyasal kimliğini korumayı başardı.

İsrail'de Sol Siyonist partilerin 1948'den 1977'e İsrail politik sahnesinde başat siyasal aktörler olarak kalmalarının arkasında yatan nedenlerin öne çıkanının, geniş-ölçekli işçi koalisyonun kurumsal yansıması olduğu söylenebilir. İsrail'de Sol Siyonist işçi partilerinin ideolojik ve kurumsal ayrışmalarına rağmen bir süre sonra birleşme konusunda ısrarlı oldukları söylenebilir. Bu açıdan İşçi Siyonizmi'nin ortaya çıkışından 1977 İsrail Genel Seçimleri'ne giden süreci bir dizi kaynaktan takip etmek önemlidir. Adam Doron (1972)'un *Mifleget HaAvoda HaYisraelit (İsrail İşçi Partisi)* kitabı sosyalist siyonist işçi hareketini 19.yy'dan 1970'lerin başına değin temel ideolojik ve kurumsal ayrışmalar ekseninde incelemektedir. İsrail İşçi Partisi'nin düşüşünü konu edinen diğer bir çalışma ise Shevach Weiss ve Yona Yahav (1977) tarafından yazılan *Anotomya Şel Nefila (İsrail İşçi Partisi'nin Düşüşünün Anatomisi)* adlı incelemede ise İşçi Partisi'nin ideoloji, kadro ve parti içi krizleri ele alınmaktadır.

Bu çalışmada 1930'lu yıllara kadar süregiden ideolojik tartışmalar ve siyasi oluşumların ele alınması nedeniyle, yukarıda bahsedilen eserlerin anılan tarih aralığını ilgilendiren kısımları incelenmiştir ve çalışmanın ilerideki bölümlerinde bu kısımlarından faydalanılacaktır.

Belirtilen zaman aralığında yer almasa da İsrail solunun güncel dönüşümünün tarihsel yolculuğunu takip etmek için bir dizi önemli siyasi gelişmeye dikkat çekilebilir. 1977'deki seçim yenilgisinden sonra İsrail İşçi Partisi 1984 ve 1990 yılları arasında bir dizi ulusal birlik hükümetinin ortağı olarak yer aldı. 1992'de İşçi İttifakı İzak Rabin liderliğinde sağ kanat ve dinci partilerden bağımsız bir hükümet kurmaya yetecek bir seçim sonucuyla dikkat çekici siyasal zafer kazandı (Arian-Arian-Shamir, 1995:2). Bu hükümet Filistin Kurtuluş Örgütü'nü (*PLO*, The Palestine Liberation Organization, *Munaẓẓamat at-Taḥrīr al-Filasṭīniyyah*) Ekim 1993'de imzalanan Oslo Anlaşmaları ile Filistin halkının tek meşru temsilcisi olarak açıkça tanıdı ve örtük de olsa İsrail-Filistin Sorunu'nun çözümü için gerekirse toprak değişimi yapılabileceğini teyit etti. (Hassan, 2010-2011:941-949). İşçi Partisi açısından bu anlaşmanın önemi iç barışı kurgulamadaki vizyonun genişliği kadar, İsrail'in demokratik, çoğulcu ve seküler bir devlet karekterinin olabilirliğine dair inancı güçlendirmesi oldu. Mayıs 1999 seçimlerinde İşçi İttifakı lideri Ehud Barak, Likud'dan Benjamin Netanyahu'nun lider seçilmesiyle ayrılan *GEŞER* (Köprü) ve ılımlı ve ilerici bir dini grup olan *MEIMAD (Medina Yehudit, Medina Demokratit kısaltması, Yahudi Devleti, Demokratik Devlet Partisi)* ile oluşturulan "Tek İsrail" bloğuyla seçimlere katıldı (Elazar ve Mollov, 2001:23vd.; Arian ve Shamir, 2002: 190vd.; Pedahzur, 2012:147). Barak'ın bu ittifakı aslında bilinçli bir tercihin ürünüydü, İşçi Partisi'nin geleneksel-tabanını oluşturan *Aşkenazileri* (Doğu Avrupa kökenli Yahudiler) rahatsız etmeden İsrail toplumunun diğer toplumsal gruplarını yani Sovyetler Birliği'nden gelen göçmenleri ve Arap Yahudileri (*Mizrahi*) İşçi Partisi'ne oy vermeye ikna etmeye çalışıyordu. Barak kamuoyu önünde partisinin iktidarda olduğu yıllar boyunca

Ortadoğulu Yahudilere ötekileştirici, gözden uzak ve muğlak yaklaşımlarından dolayı özür diledi. Bu durum aynı zamanda İsrail'de etnik, kültürel ve dini farklılaşmaların politik kazançları belirleme açısından önemli faktörler olduğunun örtük kabulü olarak da anlaşılabilir. 2000'li yıllar ise İsrail'de *LIKUD*'un (*Birlik*) uzun sürecek ve katılaşacak iktidarının başlayacağı yıllar oldu (Arian ve Shamir, 2004:13 vd.). Başbakan Benyamin Netanyahu liderliğinde *LIKUD*, İsrail'de sağ ve sol bloklaşmayı kalıcı hale getirirken, İsrail solunun temsilcileri olan siyasal partilerin ise anlamlı bir başarı kazanmaktan bugün itibariyle uzak oldukları görünmektedir. Sağ, popülist ve dışlayıcı söylemin İsrail'de bu derece halk desteği (120 üyeli Knesset'de 65 milletvekili) alabilmeyi başarması bir şekliyle İsrail'de solun siyasal, ideolojik ve kadro eksenlerindeki kriz haliyle de açıklanabilir. Bu çalışma boyunca 1897-1935 yılları arasında İsrail'de Solun entelektüel, ideolojik ve kurumsal merkezli kuruluşu incelenirken, bugünün İsrail Solu'nun kriz hallerini de göz önünde bulundurmak gerekmektedir.

İsrail'deki siyasi partilerin oluşumunun kurumsal ve toplumsal kaynaklarını irdeleyen bir dizi eser mevcuttur. Ronald Mark Sirkin (1971)'in *Koalisyon, Çatışma ve Taviz: İsrail'de Parti Siyaseti* adlı doktora tezinde İsrail siyasi partilerinin koalisyon geleneklerinin arkasında yatan temel kurumsal süreçler incelenmektedir. Sirkin'in kültürel ayarlanma (entegrasyon/asimilasyon) ve İsrail Parti Sistemi, *MAPAI*'ın hikayesi ve Giriş bölümünde İsrail'de koalisyon hükümeti kurmanın İsrail siyasi kültüründe bir gelenek oluşu açıklanmaktadır. Diğer önemli bir eser Samuel Sager (1985)'in *İsrail Parlamenter Sistemi* adlı eseri olarak sayılabilir. Bu eserde İsrail parlamenter siyasetinin sisteminin nasıl oluştuğu ve şekillendiği hakkında etraflı bilgiler sunmaktadır. Özellikle ilk iki bölümü yani "devlet öncesi etkiler" ve "devlet konseyi ve hükümet" adlı bölümlerinde İsrail siyasi partilerinin devlet öncesi dönemlerini merkeze almıştır. Adam Garfinkle'nin *Modern İsrail'de Siyaset ve Toplum: Mitler*

ve Gerçekler (2015) eseri Garfinkle her ne kadar akademik çalışmalarıyla tanınmıyor olsa da (The American Interest editörü) İsrail gündelik yaşamının siyasetle kurduğu ilişkiyi netleştirmesi yönüyle dikkat çekici olduğu söylenebilir.

İsrail siyasi partilerinin oynadığı rolü, diğer ülkelerde siyasi partilerin üstlendiği rol ile mukayese etmek ilginç bir karşılaştırmalı siyaset uğraşı olarak görülebilir. İsrail'de siyasal partilerin üstlendikleri politik işlev ve icra ettikleri toplumsal faaliyetler incelenince özellikle Sosyalist Siyonist partilerin kamusal alanda daha belirgin bir yer tuttukları ve toplum üzerinde daha fazla nüfuz sahibi oldukları tarihsel gelişmeler (göçlerin organizasyonu, ülke içi güvenliğin sağlanması) ve toplumsal kurumlar (sosyal yardımlaşma kurumları, eğitim ve kültürel faaliyetler) ışığında görülebilir. Örneğin Sosyalist Siyonist siyasal partiler bir yandan öncü kurumlar inşa ederken öte yandan Filistin'de kolonileştirme faaliyetlerini organize ediyorlardı. *Ahdut HaAvoda* veya *MAPAI* gibi sosyalist Siyonist partiler geniş iktisadi faaliyetleri yürütüyor, tarımsal yerleşimler kuruyor (*Kibbutzim* ve *Moşavim*), organize kooperatifler inşa ediyor, bankalar oluşturuyor (*Bank HaPoalim*, İşçi Bankası) ve sigorta şirketleri (*Kupat Holim Meuhedet*, Birleşik Sağlık Fonu) açıyorlardı. Öte yandan kültür, spor, gençlik hareketleri ağları Yahudilerin oldukları yerlerde örgütlenmekteydi. Konut projeleri ve Sosyal devlet kurumları da siyasal partilerin kurumsal ve kadro desteğiyle yeni gelen Yahudi göçmenlerinin hizmetine sunuluyordu. İsrail'de sol siyonist partilerin özel olarak MAPAI'ın bahsedilen toplumsal, siyasal ve bürokratik büyük süreçleri idare etmesinin temel nedenleri neler olabilir sorusu bu noktada önem kazanmaktadır.

MAPAI'ın hakim parti pozisyonunu detaylandırmak için başvurulacak kaynaklardan en dikkat çekeni olan Peter Y. Medding'in (1972) *İsrail'de MAPAI: Yeni bir Toplumda Siyasal Organizasyon ve Hükümet* isimli eseri MAPAI'ın İsrail'de siyasal karar alma süreçlerinde ve toplumsal organizasyonlar inşa etmede başat rolünü irdeleyen bir siyasal parti monografisi

olarak okunabilir. İsrail'de siyasi partilerin siyasi sahnenin merkezini kapladığı, siyasi kültür olarak da yoğun ve güçlü bir partizanlığı içerdiği de söylenebilir. Michael Wolffsohn'un (1987) *İsrail, Siyaset, Toplum, Ekonomi 1882-1986* adlı eserinde vurguladığı gibi her durumda, İsrail'deki siyasi yaşama nüfuz etmek isteyen herhangi birisinin, siyasi partileri görmezden gelmesi zordur ve iyi bir gözlemci bu partilerin İsrail'in en etkili siyasal kurumları ve sosyalleşme merkezleri olduğunu anlayacaktır.

Siyasal partilerin farklı duruşlarının yanında, *"Eretz Yisrael"* (İsrail Vatanı) Siyonistlerce yorumlandığı şekliyle Yahudilerin kadim vatanı olsa bile "yeni bir toplumsal ve bireysel yaşamın" oluşturulması, kaçınılmaz olarak, yeni yapının doğası ve biçimi ile ilgili birçok sorunları beraberinde getirmekteydi. Diaspora Yahudilerinin farklılaşan kültürel arkaplanları, Yahudi sosyal hayatının kendine özgü koşulları, hem ekonomik hem de sosyal açıdan Yahudilerin tek düze bir kültürel ve etnik varlık olmadıklarını bunun ötesinde aralarında belirgin siyasal ayrım hatlarının olduğunu düşündürtmektedir. Günümüze kadar, İsrail Devleti'nin inşa sürecinde, Yahudilerin aralarında tartıştığı bir çok siyasi program ve teorik açılımlar zamanla değişikliğe ve dönüşüme uğradı. Bu sorgulamalardan en öne çıkanı ise çıkanı şudur: Filistin'de Yahudilerin bir devlet inşa etmeleri hangi stratejiye göre olacaktı? Filistin'de Yahudilerin milim milim işlevsellik kazandıracağı bir yerleşim politikası mı etkin olacaktı, yoksa var olan tam teşekküllü bir Yahudi Devleti için kapsamlı bir politik eylem planı mı devreye sokulacaktı? Yahudilerin sayıca çoğunlukta olması zaruri miydi yoksa olası devlet Yahudi halkı için bir kültürel merkez olmaktan öteye geçmeyecek miydi? Yahudi inancı devletin resmi dini olarak kabul edilecek mi yoksa din ve devlet ayrımı tesis edilecek veya bireylerin vatandaşlık statüsünü belirleyecek bir çıpa olarak din, iktidar gücüyle tesis edilebilir miydi? Ülkenin ekonomisi tarım merkezli mi yapılandırılacak yoksa endüstriyel yatırımlara uygun bir dizayna mı öncelik verilecekti? Hükümetin biçimi ne olacaktı? Sosyalizm bir ideoloji

olarak devletin politik formasyonunda bir girdi olacaksa ona nasıl biçim verilecek ve sosyalizm toplum bazında nasıl sunulacaktı?

Bu tartışmaların bir kısmı güncelliğini yitirse de, genel itibariyle İsrail'in toplumsal hayatında sürekli tartışılan güncel konular olarak öne çıkmaktadırlar. İsrail'de faaliyet gösteren siyasi partilerin politik alandaki dağılımını belirleyen faktör, toplumsal (dindar ve seküler) ve ideolojik (sol ve sağ) ayrışmalar olarak görülmektedir. Bu son derece geniş politik, toplumsal ve ideolojik ayrışma yelpazesi çoğu İsrail partisinin özelliklerinden biri olduğu için, bu fenomenin daha kapsamlı bir açıklaması gerekebilir. Bunun için de devlet öncesi döneme yani *Yişuv Dönemi*'ne (1882-1948) gitmekte fayda olabilir (Shapira, 1999). Birinci ve İkinci Knesset'e seçilen Yahudi partilerinin tümünün İsrail devletinin kurulmasından önce varlığını sürdürdüğü gerçeği de bunu doğrulamaktadır. Siyonist partiler, devlet olmanın zorunluluklarına ve imkanlarına tepki olarak kurulmadılar. Bilakis Siyonizm'in yükselişiyle dünyanın her tarafına yayılan Yahudi derneklerinin gönüllü unsurları olarak diaspora nüfusunu Filistin'e aktarmayı hedeflediler.

Siyonizmin dernekler üzerinden örgütlenmesi beraberinde siyasal bir organizasyon olarak partileri de ortaya çıkardı. Bu açıdan İsrail'de siyasi partilerin ortaya çıkışı İsrail'de politik sistemin kendini modern devlet olarak ilan etmesini önceleyen süreçler olarak görülebilir (Sirkin, 1971; Wolffsohn, 1987). Siyonist partiler devletin kurumsal ve hukuksal ürünleri veya bürokratik aparatları olarak değil devletin yaratımını sağlayan faktörler olarak tarihsel pozisyonlarını almışlardır. Esasında İsrail'deki bu durum ilginç bir siyasal fenomen olarak görülmemelidir (Wolffsohn, 1987). Siyasi partilerin varoluşlarının devlet kurulumu ve ilanı öncesi aşamasında İsrail'de olduğu gibi sayıları ve faaliyetleri açısından çok kapsamlı bir gelişme elde etme imkanı bulamadıklarını söylemek mümkündür.

İsrail'de siyasi partilerin genel karekteristiklerini Sirkin'in eserinden yararlanarak şu şekilde sıralamak mümkündür (Sirkin, 1971:5-11):

1.İsrail'de siyasi partiler oy verenlerin ideolojik yönelimlerini yansıtmaktadır. Zaman geçtikçe yoğunluğu azalsa da, bu siyasi yönelimler kitlenin siyasal kültüründe önemini korumuştur.

2. Oy verenlerin ideolojik polarizasyonu (kutuplaşması) oldukça yüksek olmasına rağmen, İsrail'deki siyasi partiler siyasal sistemin istikrar ve etkililiğini korumayı başardılar. Siyasal partilerin İsrail örneğinde başarısız birer siyasal kurum niteliğine sahip olmadıkları söylenebilir. Bu siyasi olgu, İsrail siyasi partilerinde görev yapan parti elitlerinin asgari bir toplumsal oydaşlığa verdikleri önem ve ideolojik olarak ayrışan elitlerin aralarında ulusal düzeyde toplumsal birliğin korunması için önem taşıyan konularda birlikte hareket etme ve işbirliği gibi politik kültürün konusu olabilecek eylemleri yapmada oldukça net bir konumu benimsediklerini göstermektedir.

3.İsrail'de hükümet kurma pratiği seçim sisteminden kaynaklı bir şekilde koalisyon oluşturmaya yatkındır. Bu yüzden, İsrail'de koalisyon ortaklarını oluşturan siyasal partiler pragmatik bir tutumu benimsemişlerdir. Pazarlık yapmaya ve parti programlarında benimsedikleri değer ve politika ilkelerinden taviz vermeye odaklı bir siyasi kültüre sahiplerdir. İsrail'de partilerin kabineye katılması partilerin ideolojik tutumları ve toplumsal tabanlarına göre farklılık göstermektedir. Ayrıca parti liderinin istekliliği ve pazarlık yapmaya açık olmaları önemli faktörler olarak öne çıkmaktadır. Örneğin *MAPAI* veya sonrasında İsrail İşçi Partisi (Mifleget HaAvoda), parlamentoda en fazla sayıda Knesset üyesine sahip olsa da, en fazla sayıda partiyi koalisyon kabinesine almaya çaba göstermişlerdir. Bu hem iç politik sistemin uygulanagelen bir teamülü olarak görülse de İsrail gibi jeopolitik tehditlerle çevrelenmiş bir ülkenin siyasal kurumlarının geniş toplumsal meşruiyeti halk hareketliliği

açısından oldukça önemlidir. Ayrıca Sosyalist Siyonist işçi partileri iktidarda oldukları süre boyunca, geniş ve farklı koalisyon kontrolünün faydalarından yararlanmıştır. Bu partiler, bakanlıkların ve güçlü bürokratik pozisyonların çoğunu kontrolünde tutmayı başarmıştır. Bu avantajlarına ek olarak, sosyalist Siyonizm ideolojisini İsrail'in kuruluş sürecinde kitleselleştirme ve kurumsallaştırma yönlerinden de oldukça elverişli bürokratik araçlara sahip olduğu söylenebilir.

4. Kabinede bakanlıkların dağılımı genellikle partilerin Knesset'deki (İsrail Yasama Meclisi) sandalyelerine orantılı olarak yapılırdı. Bunun doğal sonucu olarak, *MAPAI* ve devamındaki Sosyalist Siyonist işçi partileri, koalisyon hükümetlerinin bakan sandalyelerinin çoğunluğunu talep ederken, kabinenin bakanlık sayısı bir hükümetten diğerine değişiklik gösterebiliyordu.

5. Her partinin kendi değerlerini yansıtan ve toplumsal tabanına temsil imkanı veren ve bunu işlevselleştirecek bir parti programı ve politik gündemi vardı. Bu özel politik alanlara uygun bakanlıkları almak ve temel pazarlık alanlarını kısıtlamamak koalisyon kuruluş süreçlerinin temel hatlarını belirliyordu. Bu tür talepler, zamanla İsrail'de bir teamül haline geldi ve her bir partinin olası kabinede elde edeceği bakanlıklar taraflarca bilinir olmuştu.

6. MAPAI pragmatik bir pozisyonunun doğal bir uzantısı olarak kendi ideolojik kümesinin dışında kalan partileri koalisyon hükümetine davet konusunda istekli görünse de bu süreç MAPAI'ın politik uyum arayışına bağlıydı. Neticede bir partinin koalisyona katılma kararı genellikle o partinin iç faktörlerine bağlıydı, diğer siyasi partilerdeki koşulları aşan bir durumdaydı.

7. Siyasal partilerin ideolojik tutarlılıklarını, koalisyon hükümetlerindeki pozisyonlarına yansıtmaları ise önemli bir tartışma konusudur. Koalisyona girmede ideolojik pozisyon bir

bariyer oluşturma potansiyeline sahipti. Hükümet politikalarındaki bazı mütevazi değişiklikler ve koalisyon ortakları arasında bir takım pozisyon ve avantajların dağıtımı, İsrail siyasal partilerinin katı bir ideolojik hatta girmesini önlediği düşünülebilir.

8.İsrail'de siyasal partilerin nadiren durağan ve sabit toplumsal tabana ve değerlere sahip olduğu söylenebilir. Genellikle partiler birkaç farklı fonksiyondan oluşan ve bunların her birinin partinin birer organını domine ettiği sosyal dinamikler olarak kabul edilebilir. Çoğunlukla toplumsal kesimler parti ya da çıkar grupları olarak örgütlenmişlerdi ve böylece kendi seçmenlerine ve kendi güç alanlarına ve ideolojik yönelimlerine büyük siyasi parti örgütlenmeleri içinde sahip olma imkanına sahip oldular. Bu durum genellikle sol partiler için geçerli bir önerme olarak kabul edilebilir. Diğer hizipler/kesimler (Sağ Siyonist partiler) özel bir kişilik etrafında örgütlendiler ve birinci hizip türünden çok daha az örgütlü oldular.

Modern İsrail devleti (*Medinat Yisrael*, İsrail Devleti) Yişuv döneminde halihazırda var olan kolektif işbirliği ağlarının oluşturduğu geniş ve federatif organizasyonlar (*Histadrut*, *Kibbutzim*, *Hevrat Ovdim*, *MAPAI*) üzerinde yükselmiştir. Bu organizasyonlar içerisinde en öne çıkanın siyasi partiler olduğu söylenebilir. Siyasi partiler devlet öncesi Yahudi topluluğunun örgütlü hali olan *Yişuv* (Yerleşim) döneminde hali hazırda mevcuttu.

İbranca'da *Aliya (*Yükselme*,* çoğulu *Aliyot)* olarak bilinen büyük göç dalgaları ile gelen tutkulu, idealist ve aktivist karekteri yüksek olan yerleşimciler 19.yy sonu 20.yy başlarında Filistin'e göç etmişlerdir. Bu göçmenler modern İsrail'in devlet, toplum ve siyasetine kaynaklık edecek siyasal, kültürel ve iktisadi kurumlarının oluşturulmasına öncülük ettiler. Göçmenler *Yişuv* döneminin temel aktörleriydi.

Özellikle İkinci Aliya (1904-1914) ile gelen elitler İsrail'in modern topluma ve iktisadi ilişkilere dönüşmesine destek olacak etkin parti sistemini inşaya koyuldular (Halpern-Reinharz,

1991). Siyasal partiler İsrail'de özellikle sosyalist Siyonist partiler sadece kurumsal bir yapı inşa etmekle yetinmediler. Üyelerinin gündelik hayat pratiklerini standartlaştıran ve ihtiyaçlarına karşılık verebilen bürokratik bir ağ kurmayı da başardılar. Parti siyaseti İsrail'de o derece önemliydi ki, yerleşimlerin başlangıcından modern devletin ilanına değin geçen sürede ve sonrasında, siyaset, iktisat, toplum, kültür ve hatta güvenlik/savunma siyasi partilerin yönetici kadroları ve programlarıyla ilişki içerisindeydi (Lochery, 1997). Aynı zamanda bu kurumların politikaları parti siyaseti tarafından belirleniyordu. Buna benzer tarihsel olaylar İsrail'e dönük analizlerin devletin ilanını işaretleyen 1948 yılından itibaren başlatmanın olgusal ve çevreleyici bir momenti ifade etmediğini göstermektedir.

Siyaset, toplum, ekonomi, kültür, güvenlik işleri gibi makro siyasetin unsurları denebilecek başlıklar da dahil olmak üzere İsraillinin özel yaşamını içeren mikro-siyasetin alanlarını da içerecek şekilde parti siyasetinin İsrail'de sızdığı, formasyon kazandırdığı ve düzenlediği kanalları oldukça genişti. Sporun bile politikleştiğini görebiliyoruz: İşçi Partisi mensupları HaPoel (İşçi) Kulüpleri'nde, orta-sınıf liberaller *Makkabi* Klüpleri'nde, milliyetçiler özellikle Begin taraftarları Beitar (*Brit Yosef Trumpeldor* kelimelerinin akrostişi, Yosef Trumpeldor Birliği) Klüpleri'nde, dindar-milliyetçiler Elizur Klüpleri'nde sosyalleşiyorlar ve politize oluyorlardı (Wolffshohn, 1987).

İsrail'in siyasi yapısının oluşum süreçleri ve gelişim aşamalarını şekillendiren ideolojik tartışmalar (Arian, 1968), toplumsal hareketler ve kurumsal yayılmalar (Eisenstadt, 1967) esas itibariyle 19.yy sonu 20.yy başlarında ivmelenen bir dönemi belirtmektedir. 19.yy sonlarında başlayan Yahudi politizasyonu, sosyalizasyonu ve devletleşmesi 1977'ye değin sosyalist siyonist elitlerce kurgulandı ve yürütüldü. Diaspora Yahudiliğinde görülen Yahudi sosyalizmi İsrail gerçekliğinde elitlerin karşı karşıya kaldıkları jeopolitik, iktisadi ve siyasi dinamiklerin etkisiyle düşünce ve pratik düzeylerinde farklılaşıyordu. Diaspora Yahudiliği için temel sorun

çoğunluk içinde azınlık olmanın etkisiyle olabildiğince geniş siyasi ve iktisadi alanlarda özerkleşme arzusuydu. Eşit vatandaşlık, devletlerin güvenlik güçlerinin Yahudileri koruması, ekonomik alanlardaki kısıtlamaların kaldırılması temel talepler olarak öne çıkıyordu. Sosyalist Siyonist elitlerin İsrail'de ise kurucu ve yerleşimci pozisyonu üstlenmeleri sebebiyle toplumun farklılaşan gruplarıyla koalisyona açıkken öte yandan siyonist projeye şüpheyle yaklaşan yerli nüfusla çatışma halinde olmalarını zorunlu kılıyordu (Eisenstadt, 1969). Bu sebeple tezde yürütülecek akademik çalışmanın başlangıcını Yahudilerin diasporada kurmaya çalıştıkları sosyalist siyonist kurumlar oluşturuyor.

Bu çerçevede tez çalışmasının yoğunlaştığı temel sorular şu şekilde belirtilebilir:

1. Siyonist ideolojinin toplumsal ve ideolojik kaynakları nelerdir? Siyonizmin entelektüel öncüllerini soruştururken sosyalist entelijiyansiyanın Siyonist siyasi ve entelektüel söyleme katkıları hangi düzeylerde olmuştur?

2. Sosyalist Siyonist partilerin aşırı siyasetin sağ ve sol kanatlarını siyasal yelpazenin uçlarında kalmasını temin ederek ayrıca eş zamanlı olarak demokratikleşme sürecini kurumsallaştırma çabalarının arkasındaki dinamikler nasıl açıklanabilir?

3. Yahudi milliyetçiliğinin Siyonist hareket içerisindeki performansları ve Yahudi sorununa yaklaşımı nasıldır? Sosyalist siyonistlerin Yahudi milliyetçiliği ile karşılaşmaları entelektüel havuzu zenginleştirerek bir alaşım ideolojisinin doğmasına mı yol açmıştır yoksa kutuplaştırıcı ve rakip hareketlerin doğuşuna mı sebep olmuştur?

4. Theodor Herzl'in "Siyonist Projeyi" gerçekleştirirken Yahudi Devleti kurma hedefi sol siyonist elitler tarafından ne şekilde benimsenmiştir veya tepki görüldüyse karşı argümanlar nelerdir?

5. Sınıf, ulus ve devlet kavramlarının Sosyalist Siyonizm ideolojisi etrafında

kavramsallaştırılması ve gerçekleştirilmesi temsili kurumlar, siyasi kültür ve vatandaşlık eksenlerinde nasıl olmuştur?

6. Sosyalist Siyonizm'in İsrail devleti kurulmadan önce emek hareketi ve siyasi eylemcilik alanlarında örgütlenmeleri ve bu örgütlülüğün genel olarak İsrail toplumuna özel olarak İsrail soluna etkisi hangi düzeylerde olmuştur?

7. Görece yeni bir devlet olan İsrail'in ideolojik, toplumsal ve kurumsal kökenleri nelerdir?

8. Siyonizm, İsrail'in ideolojik, siyasal (Siyonist Hareket) ve kurumsal (Siyonist kurumlar) çatısını oluşturduğuna göre, Siyonizm'in hangi tipleri ve çeşitleri hâkim pozisyona erişmiştir?

9. Sosyalist Siyonizmin elitler ve aktivistler aracılığıyla teori ve pratik düzeyinde, 19.yy'da Yahudi ulusal sorunu ve sınıf mücadeleleri arasında, diasporada ve İsrail'de Yahudi probleminin çözümüne dönük ne gibi politika setleri olmuş ve bunun kurumsal yansımaları ne şekilde gerçekleşmiştir?

10. Sosyalist Siyonist siyasal örgütlenmelerde, 1897-1935 dönemi arasında, kurumsal kültürün ve lider tiplerinin süreç ve olaylar boyunca dönüşümü örgüt/parti içi tartışmalar, ayrışmalar ve birleşmeler üzerinden nasıl anlamlandırılabilir?

11. Sosyalist siyonist kurucu entelektüellerin (Ber Borochov, Berl Katznelson, Nahman Syrkin, Aaron David Gordon vb.) diasporada ve İsrail'de ulusal soruna (milliyetçiliğe), devlete, demokrasiye, siyasal partilere ve sınıf savaşımına dönük yaklaşımlarının analitik hatları nelerdir?

12. İki savaş arası dönemde İsrail sosyalist Siyonist siyasal partilerinin kurumsal yapı,

siyasal kültür, lider tiplerinin modern İsrail devletine mirası devlet ve toplum düzeylerinde nasıl olmuştur?

Bu soruların etrafında şekillenen tez çalışması üç bölüm şeklinde yapılandırılmıştır.

Tezin birinci bölümünde millet, milliyetçilik ve sosyalizm arasındaki ilişkinin teorik kökenleri açıklanmaya çalışılacaktır. Sosyalist Siyonizmi kurumsal ve entelektüel düzeylerde anlamlandırma çabası, 19.yy'da yükselen bir fenomen olarak milliyetçiliğe uğramayı zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle milliyetçiliği kültürel veya etnik dinamiklerle açıklamaya çalışan yaklaşımlar ve bunların sosyalizm ile kurduğu ilişkinin kapsamı üzerine odaklanılacaktır. Bu araştırmaların temel odağı milliyetçiliğin İsrail'de demokratik temsil mekanizmalarının, vatandaşlık inşa süreçlerinin ve kolektif ekonominin oluşturulmasında temel toplumsal güç olduğundan hareket edilecektir. Bu bölümde sosyalizm ve milliyetçilik arasındaki gergin ve yakın ilişkinin devlet kurma, ulus inşa etme ve toplumcu bir ekonomik sistem yaratma derdinde olan Siyonistlerce nasıl anlaşıldığı araştırılacaktır.

Tezin birinci bölümünün ikinci kısmında 19.yy'da Yahudilerin siyasal, toplumsal ve ekonomik sıkışmışlıklarına yanıt olarak ortaya çıkan Siyonizm ve akabinde Siyonist hareketin tarihsel, ideolojik ve kurumsal eksenlerden incelenmesi hedeflenmektedir. İdeoloji, değerler seti, fikirler ve kurumlar kümesi olarak Siyonizmin tarihsel kökenleri ve kaynaklarına odaklanılacaktır. Bu bölüm tarihsel olarak Yahudi orta sınıf entelektüel elitlerinin Kıta Avrupası'nda aydınlanma ile karşılaşmaları ve yaşamlarını sürdürdükleri ülkelerin çoğunluğu teşkil eden halklarıyla uyumlaşma projesi olarak geliştirdikleri Haskala Süreci ile başlamaktadır. Sonrasında Haskala'nın iyimserlik halinin derin bir krize girdiği Dreyfus Olayı'na kadar süren süreç takip edilecektir. Yahudilerin Kıta Avrupası'nda örgütlülüklerinin ilk çıktısı olarak 1897'de toplanan Siyonist Kongre'den İsrail Devleti'ne uzanan zaman zarfında Siyonizm merkezli tartışmaları genel tarihsel bağlam içerisinde değerlendirmeye

çalışılacaktır. Siyonizm'in siyasal ve tarihsel bağlamı, 19.yy'da Yahudilerin deneyimledikleri toplumsal, iktisadi, diplomatik eksenlerde ele alınacaktır. Birinci bölüm Siyonist hareketi devlet kuran bir toplumsal hareket olarak incelencektir. Bu alt bölümde, Siyonist harekete Diaspora Yahudileri'nden yöneltilen eleştiriler de eklenecektir. Siyonizm'den Sosyalist Siyonizm'e evrilişin sınıfsal karekterini ve bunu besleyen temel dinamik olarak ulusal sorun meselesi bu bölümde araştırılacaktır. Sosyalist Siyonizmi önceleyen "Yahudi Sosyalizmi"ne (Bund) içkin olan Siyonizm aleyhtarlığının temel tartışma hatları da ifade edilecektir.

Tezin ikinci bölümünde Siyonizm, Siyonist Hareket ve Sosyalist Siyonizm başlıklarının kurumsallaştığı mecra olan "Sosyalist Siyonist Partiler" üç evre altında ele alınacaktır. Birinci evre 1890'lardan 1920'lerin başına değin geçen süreyi kapsamaktadır. Bu süreçte Diaspora'da Yahudi İşçi Hareketi'nin oluştuğu yıllardan başlayarak *Ahdut HaAvoda*'nın kuruluşuna değin geçen süreçte entelektüeller, ideolojiler ve kurumlara odaklanılacaktır. İkinci evre ise *Ahdut HaAvoda*'nın kuruluşu (1919) ile başlarken *MAPAI*'ın kuruluşu (1930) ile sona erecektir. Üçüncü evrede ise *MAPAI*'ın kuruluşundan Ben Gurion-Jabotinsky Anlaşması'nı kapsayan zaman zarfında İsrail'deki Yahudi solunda birlik çabalarını ve bu çabaların karşılaştığı siyasal kültürel, tarihsel meydan okumaları irdelenecektir.

Tez boyunca Siyonist ideolojinin ortaya çıkış sürecini ve gelişimini, toplumsal mobilizasyon örneği olarak Siyonist hareketi, kurumları, partileri ve ideolojileri, Siyonizme yöneltilen eleştirileri, Sosyalist Siyonizm'in taşıyıcıları olan entelektüellerin temel eserlerini, sosyalist Siyonist partilerin programlarını, Filistin'de Yahudi yerleşiminin tarihi, Yişuv'un toplumsal, iktisadi ve siyasal kurumlarının gelişimini irdeleyen eserlerden faydalanıldı. Kullanılan kaynak materyallerin dili İbranca ve İngilizce'dir. Tezin ekler bölümünde açıklanan kavram kümeleri Jewish Virtual Library, YIVO Encyclopedia ve Encyclopedia Judaica gibi ansiklopedik kaynaklar gözetilerek özetlenerek metine aktarıldı. Kaynaklar; monografiler,

hatıratlar, günlükler, gazete yazıları, parti programlarından oluşmaktadır. Bu tez çalışmasının, milliyetçiliğin *unique* bir örneği olarak Siyonizm çerçevesinde milliyetçilik çalışmalarına, sol siyasetin farklı bir versiyonu olarak Sosyalist Siyonizmin incelenmesi çerçevesinde sol siyaset ve Türkiye'de yeni yeni görünürlük kazanan İsrail Çalışmaları'na katkı sunacağı umulmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM:

ENTELEKTÜEL VE İDEOLOJİK BOYUT

1.1. MİLLET, MİLLİYET VE MİLLİYETÇİLİK

Millet (nation) ve milliyet (nationality) kavramları, milliyetçiliği (nationalism) çözümlerken irdelenmesi gereken temel uğraklar olarak öne çıkmaktadır. Bir siyasal ve toplumsal kavram olarak millet, tarih üstü bir gerçekliğe işaret ederek hep var olmuş mudur yoksa kritik toplumsal ve siyasal kırılma veya dönüşüm momentlerinin birikimiyle mi ortaya çıkmıştır soruları, milliyetçilik teorilerinin ayrıştığı metodolojik kavşaklar olarak da görülebilir. Milleti belirleyen sübjektif (kültür, gelenek) veya objektif (dil, soy/etnik grup) dinamiklerin ortaya dökümü, devleti oluşturan mikro birimler olarak ulusal toplulukların siyasal (ethnos ve demos) ve iktisadi yapılarını (milli ve küresel ekonomi), kökenlerini anlama konusunda da yol göstericidir. Millet bu anlamda kendi kendini yönetmek isteyen insan grubu olarak tanımlanabilir. Bu insan grubu etnik grup etrafında milliyetçiliği kodluyorsa etnik milliyetçilik temel siyasal desen olmaktadır. Öte yandan çok sayıda etnik gruptan oluşan insan topluluklarının vatandaşlığı kapsayıcı bir düzlemde ele aldıkları irade ise sivil (civic) milliyetçiliği olgunlaştırmaktadır.

Siyasal bir terminoloji olarak milleti tanımlamanın güçlüğü onun üzerinde ittifak edilmiş bir tanımının olmamasından kaynaklanır. Aslında bu durum doğaldır. Herhangi bir milletin tarihsel süreç içerisindeki sosyal, iktisadi, kültürel, jeopolitik tecrübeleri ve bunun sonuçları birbirlerinden oldukça farklıdır. Bunun yanında kavramın yanlış ve genişletilmiş kullanımlarına (Barrington, 1997: 712-716) da rastlanmaktadır.

Ernest Gellner'in (1983:55) milletleri yaratan milliyetçiliktir argümanı, Benedict Anderson'un (2016) milletleri hayali birer politik grup olarak kodlaması milletin inşacı bir perspektifle ele alındığını göstermektedir. Anthony D. Smith (1995:24) ise, milleti tüm üyelerinin tarihi bir alanı, ortak mitleri, tarihsel hafızayı, kitlesel kamu kültürünü, ortak ekonomiyi, ortak hukuki hakları ve ödevleri paylaşan belirli bir insan topluluğu olarak tanımlamaktadır.

Milliyetçilik çalışmalarına yönelik ilginin ise Avrupa'nın içerisinde jeopolitik istikrarsızlık alanı olarak Yugoslavya'da milliyetçiliğin yükselişi ve ardından gelen siyasal ayrışmalar ile yaygınlık kazandığı düşünülebilir. Yugoslavya'da yaşayan farklı etnik ve dinsel grupların aniden birbirlerine karşı imha mücadelesine girişmesinin arkasında yatan nedenleri irdelemek akademisyenlerin ilgisini çekmeye başlamıştı. Avrupa'nın öteki ile deneyimlerinde şiddetin devlet eliyle toplu imhaya gitmesi Holokost örneğinde görüldüğü gibi istisnai bir tarihsel olgu değildi. Fakat bu spesifik vakada öne çıkan ise halklar arasında yaşanan aşırılıkçı tepkilerin kökenini anlama isteğiydi. Milliyetçilik, milli kimlik, etnisite, ırkçılık, kozmopolitlik gibi kavramlar etrafında ilerletilen ideolojik ve teorik çalışmalarla ele alındı. Milliyetçiliğin ana siyasal ideolojiler arasında (liberalizm, muhafazakarlık ve sosyalizm), toplumsal teorilere ve milliyetçiliğe özgün çağdaş teorik yaklaşımlar içerisinden ele alınması günümüzde de tüm hızıyla devam etmektedir.

Yukarıda da bahsi geçtiği gibi, milliyetçilik teorilerini temel olarak iki kategoriye ayırmak mümkün gözüküyor. Bir "izm" olarak milliyetçiliği, kapitalizmin ve demokratikleşmenin bir ürünü olarak şekle sokulmuş kimlikler olarak düşünülürken, diğer teorik yaklaşımlar ise var olan, içkin ve miras alınmış etnik karakteristiklerin devamı, uzantısı ve dönüşümü olarak milliyetçiliği ele almaktadır. Bunlar teoride modernistler ve primordiyalistler/perenyalistler olarak adlandırılmaktadır (Hutchinson & Smith, 1996:8;

Jaffrelot, 2003: 43). Modern yaklaşımlarda milleti ve milliyetçiliği içkin ve verili olarak kodlayanlar için milliyetçilik beşerî yaşamda derin kökleri olan bir olgudur. Milletler kadim, ezeli, gerekli ve toplum yaşamının doğal parçalarıdır. Bu argümanları savunanlar fikirlerini desteklemek için, biyolojiyi, psikolojiyi ve kültürü kavram ve metodoloji düzeylerinde kullanmaktadırlar. **Primordialist ve perenyalist** milliyetçi yaklaşımda etno-sembolizm gibi ara yapıların da çıktığı görülmektedir. Anthony D. Smith (1998; 1999) ulusların modern bir olgu olduğu fikrini reddetmekle birlikte etnik çekirdeklerin milliyetçiliği, milliyetçiliğin de modern milletleri ortaya çıkardığını vurgulamaktadır (Spencer ve Wollman, 2002:27). Modern öncesi bir etnik unsurun, kolektif/ortak devamlı bir isminin olması, ortak geçmişin mitini paylaşmaları, ortak kültürlerinin bir veya daha çok ayrıştırıcı unsurlarının varlığı, tarihsel hafızayı paylaşmaları, ortak bir yurt ile kendilerini ilişkilendirmeleri ve nüfuslarının önemli bir kısmının dayanışma duygusuna sahip olması Smith için millet olmanın objektif kriterleridir (Smith, 1991: 21). Smith bu kriterlerde de bahsettiği gibi, milleti aslında modern öncesi bir döneme kadar götürmekte, milletlerin inşa edilen veya yeniden inşa edilmekte olan yapılar olarak görmemektedir. Smith'in bu argümanlarına benzer şekilde, Adrian Hastings (1997: 1-35) partiküler etnik grupların gelişim süreçlerine eğilmektedir. Bu süreci kabaca üç aşamalı olarak ele almaktadır: ilk aşama akışkan, istikrarsız ve yerel etnisitenin varlığıdır. İkinci aşama bu kompleks ve akışkanlığın azalması belirgin edebi dillerin ortaya çıkması ve devlet formasyonlarının geniş ölçüde görünümüdür. Son aşama ise Fransız Devrimi ile hükümetin doğasını ve devletin halkı birleştirme amacıyla millet üzerinden meşruiyet inşa etmesiyle tamamlanmaktadır.

Milliyetçiliği ele alan diğer teorik yaklaşımlar ise onu inşa edilen bir olgu olarak görmektedir. Burada ikili bir yaklaşım göze çarpmaktadır, ilki modernleşme süreçlerinin bir ürünü olarak milliyetçilik toplumsal mobilizasyondan devlet inşa süreçlerine salınan bir

spektrumda oluşmaktadır. Diğeri ise devletin yaratımı veya kontrolü için ortaya çıkan çatışmalı alanlarda elitlerin araçsalcı stratejilerinin bir görünümü olarak milliyetçilik ele alınmaktadır (Jaffrelot, 2003: 43).

1.1.1. Primordialistler

Primordializm şemsiye bir terim olarak öne çıkmaktadır. Milliyetin insan varoluşunun doğal ve esaslı bir parçası olduğunu savunur. Bu sebeple milliyet insan varoluşuna içkin bir olgudur. Millet ise siyasal olarak bilinçli "ethnie"yi ifade eder.

Primordialist ve sosyo-biyolojik teoriler "evrenselci" bir bakış açısıyla milliyetçiliği analiz etmeye çalışırlar. Her durum, her koşul ve her yerde geçerli olan ve objektif kriterlerle millet ve milliyetçilik çözümlenmeye çalışılır. Bu teorik açılımın en temel önermesi grup kimliğinin verili, içkin ve kalıtımsal olduğudur. Küresel düzlemde tüm toplumlarda dil, din, bölgesel farklılıklar, ırk gibi primordial ve rasyonel olmayan bağlılıklar mevcuttur Primordialistler etnik kimliğin insan var oluşunun tarihsel deneyimi içerisinde kökleştiğini ve bunun verili olduğunu kabul ederler. Sosyo-biyolojik perspektif/yaklaşım ise etnisitenin biyolojik karakterine vurgu yapar. Kan veya DNA yapısı, etnik köken ve lisan gibi nitelikler primordialist milliyetçi yaklaşım için objektif kriterler olarak öne çıkıyordu.

Primordialist yaklaşımlar etnik bağları doğal kabul ederler. İnsan varoluşunun aile ve öncü gruplarla iletişimi temel deneyimsel hatlar üzerinden gruba aidiyetleri kurgulanır. Edward Shils (1957:142) aile bağlarının primordial ilişki niteliğini belirleyen ana kurumlardan birisi olduğunu söyler.

Geertz (1973) primordialist pozisyonunu şu şekilde açıklar (Llobera, 1999):

1. Primordial kimlikler doğal ve verilidir,

2. Primordial kimlikler tanımlanamaz, açıklanamaz ve analiz edilemez. Toplumsal etkileşim ve zor önemlidir.
3. Primordial kimlikler esas olarak duygular ve etkilenmeler ile ilişkilendirilir.

Primordializme diğer önemli bir katkı, Harold Isaacs (1975) tarafından yapılmıştır. Isaacs'a göre, temel grup kimliğinin varlığı her birey için belirli bir zamanda bir grubun içinde doğması sonucu oluşur. Birçok unsur her bireyin temel kimliğine katkıda bulunur (Llobera, 1999):

1. Fiziksel vücut (deri rengi, boyut, saç ve yüz hatlarının tipi),
2. Kişinin ismi (bireysel isim, aile ismi, grup ismi),
3. İlk öğrenilen dil ve bu dille dünyanın keşfi,
4. Kişinin endoktrinasyon altında olduğu din,
5. Tarih ve kökenleri kişinin içinde doğduğu grup,
6. Doğum yeri ve o yerin coğrafyası,
7. Ulusal ve etnik bağlar,
8. Miras aldığı kültür.

Edward Shills, hısımlık ilişkisi millet olmanın temelidir vurgusunu yapar (Shils, 1957). Komşuluk ve ailelerin güçlü yanları ve topluluk olman öncül grupların kökenidir (Shils, 1957; Anbarani, 2013: 47).

Primordializm esas olarak milliyetçiliğin doğasının sürekli olarak kendini yinelediğini vurgular. Kadim/antik modern uluslar farklı tarihsel periyotlar boyunca ve farklı mekânlarda devamlılık göstermektedir. Primordialist milliyetçiliği temel alan düşünürlere göre, milliyet insan durumuna içkin olan bir durumdur. İnsanlığın ayrıştırılabilen ve nesnel olarak

belirlenebilen uluslara bölündüğünü düşünürler. Primordializmde temel olarak dört çeşit alt ekol bulunmaktadır: milliyetçi primordializm, sosyo-biyolojik primordiyalizm, kültürelci primordializm ve ezeli (perennialist) primordiyalizm. Milliyetçi primordiyalizmi savunanlara göre tarih, folklor ve edebiyat alanlarının elitler vasıtasıyla geliştirilmesi ile milliyetçi tezler yaygınlık kazanmıştır. Elitlerin ulusların ebedi karakterini kurmaları ulus inşa süreçlerinin temel referans kaynaklarından birisi olmuştur. Ulusların altın çağına vurgu, ulusun tekliğini ve kadim olduğunu öne çıkarma, ulusal kültürün üstünlüğünü temel alma bu düşünürlerin temel kavram setlerini belirtmektedir. Sosyo-biyolojik primordiyalizm ise ulusun objektif ve ayırıcı niteliğinin hem kültürel hem de biyolojik kalıtımsallıktan kaynaklandığını savunur. Perenyalist primordiyalizmi savunanlara göre ulus doğal bir olgu değildir. Perenyalistler için modern ulusların kökleri devamlılık gösterir. Ulus hatırlanamaz ve kadimdir (Llobera, 1999).

1.1.2. Modernistler

Benedict Anderson'un vurguladığı şekliyle küçük bir ulusun üyeleri dahi olsalar insanların birbirleriyle yakın ilişki kurmaları ve tanışmaları mümkün olmayacaktır. Bu nedenle bireyler zihinlerinde kurgusal olarak her birinin hayali bir cemaatin üyesi olduğunu varsayacaktır (Anderson, 2006: 6). Bunu hızlandıran bir faktör olarak kapitalist ekonomi modelinin gelişmesiyle, kitap basımında artış olduğu görülüyordu. Kitap basımının sektörleşmesiyle Ortçağın üç büyük dili, Latince, Arapça ve Çince dilleri alt yerel lisanları standartlaştırmaya başlıyordu. Edebi yayınlar ve gazeteler bu sürecin ilerletilmesinde başat rol oynadılar. 18.yy'da Latin Amerika'da ve Kuzey Amerika'da baskının gelişimi bireyin diğer milyonlarca okurlar ile buluşmasını sağlıyordu. Herkesin aynı anda gazeteleri okuması bir ulus olmanın en kritik harcıydı denilebilir.

Modernistlere göre, millet ve milliyetçilik modern bir fenomendir. Modern ekolün önemli temsilcilerinden Benedict Anderson'a göre millet formasyonunun kökeni dini devletlerin yok oluşu, yeni iletişim yöntemlerinin gelişimi, matbaa kapitalizminin küresel düzlemde yaygınlaşmasıdır (Anderson, 2006: 17-26). Anderson millet ve milliyetçiliğin esas olarak tahayyül edilmiş olduğunu söyler. Anderson, milliyetçiliğin kökenini matbaa kapitalizmindeki hacim gelişmesi ve dağıtım genişlemesinde bulur (Anderson, 2006). Modernitenin erken dönemlerindeki iletişimin toplumsal düzeydeki yaygınlığı milli bilinç konusunda halk kitlelerini etkilemiştir. Kitap bu açıdan kitlesel anlamda üretilen ilk tüketim ürünü olarak öne çıkmaktadır. Kapitalist sınıfın, halk düzeyinde yerli lisanla yayınlar yapması Latincenin hegemonyasını kırması açısından önemlidir. Kapitalistler bir yandan bu büyük ölçekli üretimle büyük karlar ediyorlardı. Halk kitleleri içinse aynı metinleri okumanın ve bunların üzerinden kimlik tanımlamasına gitmeleri ile ortak bir dil oluşmakta bu da ulusal bilinci olgunlaştırmaktaydı. Modernistlerin temel tezi 18.yy öncesinde millet kavramından bahsedilemeyeceği ve milletin siyasi gerekçelerle icat edilmiş bir kategori olduğu üzerinde yükselmektedir.

Benedict Anderson, ulus inşasına yoğunlaşırken milliyetçiliğin kavram ve kurum olarak arkeolojisini ikinci plana atmaktadır (Jafferolot,2003:9). Özetle Anderson milliyetçiliğin ortaya çıkışındaki faktörleri şu şekilde sıralamaktadır:

1. Hakikate ulaşmanın bir yolu olarak din dili olan Latince'nin sönümlenmesi,
2. İlahi bir statüye sahip olduğu söylenen egemenliğin etrafında doğa tarafından organize edilen toplum fikrinin zayıflaması,
3. Kaderci tarihsel olmayan zaman kavramından, kozmolojinin insanlık tarihinden ayrılamadığı anlayıştan uzaklaşma (Jaffrehot, 2003: 9-10).

1.1.3. Marksist Tartışmalar ve Devrimci Siyaset

Milliyetçi akımlardan etkilenen çok uluslu imparatorluklar homojen devletler kurmak amacıyla kültürel ve etnik azınlıklarını baskılama yoluna gittiler. Bu durumun doğal bir uzantısı olarak baskılanan azınlıklar da kendi ulus devletlerini inşa etmeye çalıştılar. Kolonilerde milliyetçilik akımlarının yaygınlaşmasıyla, koloniler emperyalist devletlerden bağımsızlıklarını kazanmak ve sömürülmedikleri bir siyasal ve toplumsal düzen kurmak için sömürgecilerle mücadeleye başladılar. Çok uluslu imparatorluklarda yükselen milliyetçilik imparatorlukların toplumsal düzenini sarsıyordu. Ekseriyetle dinsel bağlar ve yerel ağlar eliyle oluşturulan imparatorluğa aidiyet etnik ve kültürel faktörlerin öne çıkmasıyla anlamsızlaşmaya başladı. Marksist ideolojinin imparatorlukların iç çelişkisi olarak milliyetçiliğe yaklaşımı iktisadi özgürlüğün formasyonunun siyasal taleplerle karşılaştığında ne yanıt üretebileceği konusunda önem kazanmaktadır.

Marksizmin veya sosyalist düşüncenin milliyetçiliğe dair yaklaşımının sorunlu, zıtlıklarla dolu ve hatta paradoksal olduğu söylenebilir. Genel kabul ise Marksizmin milliyetçilik, ulus devletler ve milliyet konusunda etraflı bir teorik yaklaşım getiremediğidir. Marksizm, milliyetçiliği kapitalizmin ürettiği geçici bir toplumsal fenomen olarak görürken devrimci uyanışla bu durumun tamamen ortadan kalkacağını düşünmektedir. Bu durumla birlikte, Marksistler milliyetçiliği ilerletici bir güç olarak, nihai devrime götürücü bir itki olarak da görmektedirler. Karl Marx ve Freidrich Engels bu olguyla ilgilenmişler fakat takipçilerine net bir kavramsallaştırma bırakmamışlardır.

Milliyetçilik teorisi Marksizmin büyük tarihi başarısızlığıdır diyen Tom Nairn haklı olabilir. Marksizm sosyal teorinin birçok temel meselesinde yön değiştirici tartışmalar başlatsa da milliyetçilik konusunda siyasal pratik ve teorik açılım konusunda yeterli tutarlığı gösterememiştir (Nairn, 1981: 329). Milliyetçilik ve Marksizm arasındaki ilişkinin Nairn'in

bahsettiği ölçüde tarihi bir başarısızlık olarak adlandırılmasında milliyetçiliğin primordiyal siyasal bir ideoloji olması ve Marksizmin bu durumu tam olarak kavrayamamasının etkili olduğu düşünülebilir (Munck, 2010: 45). Diğer bir nokta Marksizmin milliyetçiliği anlayamamasının arkasında yatan neden olarak Marksizmin üst-yapı alt-yapı tarafından belirlenir indirgemeciliği, tarihin değiştirici gücü ve aktörü olarak sosyal sınıf özcülüğü önemli metodolojik bariyerler olarak ortaya çıkarmıştır (Munck, 2010: 45).

19. yy'a gelindiğinde Avrupa'da milliyetçi özlemlerin birlik, otonomi ve bağımsızlık kavramlarına olan ilgisi klasik imparatorluk düzenleri ve onların mutlakiyetçi siyasetlerine karşı halkçı bir duruş olarak demokratikti. Marx ve Engels'in bu konuya yaklaşımlarının normatif olduğu söylenebilir (Munck, 2010: 46; Benner, 1995: 9). Marx ve Engels için zamanlarının iç siyasal ve bölgesel jeopolitik dengeleri Avrupa'da ve kürenin diğer yerlerindeki milliyetçi hareketlere yönelik tutum almalarında belirleyici oldu denilebilir. Alman birliğini desteklemelerindeki temel gerekçe Almanya'daki ulusal birliğin Alman demokratik devriminin öncü görevi olduğu noktasına yoğunlaşıyordu (Munck, 2010:46). Dönemin büyük güçleri arasındaki ilişkiler özellikle Rus ve Avusturya-Macaristan İmparatorluklarının tutumu Marx ve Engels'in yaklaşımlarında önemli girdiler olarak ortaya çıkmaktadır (Munck, 2010:46). Ortak dil, gelenekler, coğrafi ve tarihsel homojenlik Marx ve Engels için bir ulusu tanımlamaya yeter ölçütler değildi (Munck, 2010:46). Vurgulandığı gibi, uluslararası siyasal konjonktür ve sınıf mücadelesi pozisyon almalarında gerekli dayanakları sağlıyordu. Marx için milliyetçilik hakiki sınıf mücadelesini maskeleyen yanlış bilinç olarak görülmektedir (Munck, 2010:47). Milliyetçilik, bu fikre göre, öznel alana aittir halbuki sınıf mücadelesi objektif ve maddidir (Munck, 2010:47).

Milliyetçilik ve Komünizm aynı dönem içerisinde birbirlerine rakip olan ideolojilerdi. Milliyetçilik genellikle primordiyal ve rasyonel dışı olarak nitelendirilirken, Komünizm

bilimsel ve rasyonel olarak görüldü. Komünist ideolojide milliyetçiliğin Marksist teorisini geliştiren kişi olarak Lenin önemli bir figür olarak öne çıkmaktaydı. Lenin'in teorilerinin önemli arka planı Sovyetler Birliği gibi çok etnisiteli sosyal ve siyasal yapıların olduğu bir ülkede Marksist bir teori geliştirmesiydi denilebilir (Munck, 2010: 47). Lenin'in milliyetçilik tartışmalarında ortaya koyduğu kavram ulusların kendi kaderlerini tayin ilkesiydi. Lenin'in bu tutumunu siyasal taktik olarak değerlendirmek mümkün gözükmektedir. Politik stratejist olarak Lenin'in nihai hedefi ulusların hapishanesi olarak gördüğü Çarlık Rusyası'nda siyasal ve toplumsal bir devrimi mümkün kılmaktı (Munck, 2010:47).

19.yy sonlarına doğru özellikle Ekim Devrimi'nin patlak vermesiyle Marksistler için milliyetçilik göz ardı edilecek bir durumdan çıkmıştı. 20.yy'ın gelişiyle, I.Dünya Savaşı ve barış anlaşmaları sonrası Komünistlerin yüzleşeceği ideolojik moderniteyi ortaya çıkardı. 1914 öncesi dönem yarışan değerler ve ideolojilere dönük savaş alanı oluşturdu. Moderniteye cevap olarak farklı "izm"ler ortaya çıktı. Milliyetçilik ve Marksizm, 19.yy'da tüm hızıyla gelişen, genişleyen ve yerleşen endüstrileşme ve modernleşmeye yönelik yarışan ideolojiler olarak kabul edildiler. Reformasyon yanlısı ve radikal, sınıf dayanışmasını inşa eden ve gizleyen, devrimci mücadeleyi ateşleyen veya etkisizleştiren fakat ikisi de bölücü/parçalayıcı ve kitlelere hakiki özgürleşmeyi vaat ediyorlardı. Bazıları bunu kapitalizm, Marksizm ve milliyetçilik arasındaki mücadele olarak görüyorlardı. Bunlar arasındaki mücadele 19.yy'ın ideolojik kuruluşunu şekillendirmişti. Milliyetçilik ve Marksizmin moderniteyi tanımlama amacında olduğu söylenebilir. Ayrıştırıcı dünya görüşü, değerler manzumesi etik, amaç ve eyleme dönük süreç hedefleri mevcuttur. Her iki ideolojinin taraftarları ve muhalifleri mevcuttur. Fransız Devrimi'nden yüz yıl sonra iki ideoloji arasındaki mücadele kitle siyasetinde, ulus devletlerin doğuşunda ve popülist siyasetin merkezinde yer almaktadır. Fakat önemli tarihsel momentler olarak Dünya Savaşı ve Ekim Devrimi iki ideolojiyi karşı karşıya getirmiştir. I.Dünya Savaşı,

milliyetçiliği ve Marksizmi farklı yönlerde tekrar tanımlamıştır. Milliyetçilik ve ona eşlik eden savaşla ortaya çıkan şovenist ruh önem kazanmıştır.

Topyekün savaş ve kendini adama devleti ve ulusu meşrulaştırıcı en önemli söylem haline geldi. Hikmet-i hükümet/devlet fikri öne çıktı. Mobilizasyon ve meşrulaştırma savaş zamanı aşırılıklarının üstünü örtmede önemliydi. I. Dünya Savaşı'nın sonunda büyük dört imparatorluğun çöküşü, Osmanlı, Romanov, Hohenzollern ve Habsburg yönetimlerinde yaşayan hakların, kendi kaderini tayin etmesiyle irili ufaklı devletin ortaya çıkması sonucunu doğurdu.

Marksizm içinde, İkinci Enternasyonal kapsamında çok uluslu dayanışma yerine yurtsever duygularla hareket etme düşüncesi ön plana çıktı. Sosyal demokrat ve sosyalist partiler eliyle enternasyonal bir mücadeleyi arzularken işçilerin kendi hükümetlerini desteklemesi farklı bir durum yarattı. İkinci Enternasyonal toplantısında ekonomi ve üretim ilişkilerinin altyapı olarak devlet ve hukuku değiştirip dönüştüreceği konusunda hemfikir olunmuştur (Nimni, 1991:1-17; 185-196). Üçüncü Enternasyonal toplantısında ise sınıfsal çatışmaların ve sınıfların altyapı olarak üstyapıyı değiştirip dönüştüreceği kabul edilmiştir (Nimni, 1991: 1-17, 185-196). İkinci Enternasyonal'de Marksist teori ekonomiye indirgenmişken Üçüncü Enternasyonal'de ise Marksist teori sınıflara indirgenmiştir. Marksizmi sınıflara indirgeyerek anlamlandıran teorisyenler milliyetçiliğe farklı bir bakış açısı getirmiş ve milliyetçiliğin tarihsel süreçte katalizör etkisinin olduğunu iddia etmişlerdir (Nimni, 1991:1-17, 185-196). İkinci Enternasyonal toplantısında milliyetçilikle Marksizmin ilişkisinin nasıl olması gerektiği bağlamında birçok görüş ortaya çıkmıştır. Luxemburg ve Kautsky tarafından da savunulan görüşe göre, Ortodoks Marksizmin evrimsel sürecinde milliyetçilik kapitalizmi güçlendirir; bu sayede hızlı bir şekilde sosyalist düzenin kurulabileceği öngörülmüştür (Nimni, 1991:1-17, 185-196). Başka bir görüş ise, Marksist teorinin Avrupa

tarihi merkezli açıklandığını bu sebeple çeşitli coğrafya ve kültürlerin itkisiyle tarihsel süreçlerin farklılaşacağından dolayı diğer mekanlarda Avrupa merkezli ortaya atılan Marksizm teorisinin aynı şekilde uygulanamayacağı ve sonuçlanmayacağı belirtmiştir (Nimni, 1991: 1-17; 185-196). Bu sebeple Marksist teorinin hayata geçirilmesi için milliyetçiliğin yönetici elitler eliyle araçsallaştırılabileceği düşünülmüştür. Bir diğer görüşe göre, sosyalizmin gerçekleşmesi için kapitalist sistem aşamasından geçilmesinin şart olmadığı belirtilmiştir. Milliyetçilik akımı desteklenerek kapitalist sistemin kurulması akabinde sosyalizmin evrimsel olarak ortaya çıkacağı, ortodoks görüşün aksine kapitalist sistem doğmadan feodal sistemin veya imparatorluk yönetiminin var olduğu toplumsal düzende ihtilal yoluyla doğrudan sosyalist düzenin kurulabileceği iddia edilmiştir. 1917 yılında gerçekleştirilen Bolşevik İhtilali bu düşünceyle gerçekleştirilmiştir (Nimni, 1991: 1-17, 185-196). Marksist teorisyenler çoğunlukla milliyetçiliği burjuva sınıfına bağlı veya ilişkili olarak düşünmüşlerdir. Ekim Devrimi ise Sovyetlerin komşularıyla iyi geçinme politikasının etkisiyle enternasyonal fikirlerden uzaklaşmasına yol açacaktı.

Horace B.Davis'in veciz bir şekilde ifade ettiği gibi, Marksistler kendilerinin enternasyonal olduğunu söylerler fakat her yerde milliyetçi olarak hareket eden Marksistler buluruz (Davis, 1967). Szporluk ise, Komünizmin rakip ideolojileri yenilgiye uğratmasıyla milliyetçi ilkeleri kendisine uyarladığını veya milliyetçi olduğunu söylemektedir (Szporluk, 1988). Richard Pipes ise Marksizmin milliyetçiliğin sadece farklı bir türü olduğunu söyler (Pipes, 1964). Zor ve sistematik sömürü milliyetçiliğin, Komünistlerin Rus İmparatorluğu üzerinde kalan topraklar üzerinde tekrar hakimiyet kurmasının önünü açmıştır. Komünizm ve milliyetçiliğin bir karışımı olarak tek devlette Sosyalizm stratejisi öne çıkmıştır. Ulus-üstü siyasetin çökmesiyle, Bolşeviklerin devlet araçlarını da kullanarak ideolojik propaganda,

amansız şiddet, zor gücü çeşitli milletlerin özlemini bastırma hedefi taşıyordu. Merkezileşmiş Sovyetler Birliğinde zayıflamalar baş gösterince milletler hemen ayrılmaya başlamıştı.

Marksizmin milliyetçilik ile kurduğu ilişkide kurucu ideologların klasik Marksist fikirlerinin yanında güncel tartışmaları da eklemek gerekebilir. Marksist yaklaşımda gerek Lenin'in gerek Lüksemburg'un eserlerinde sürekli atıf yaptığı Karl Kautsky milliyetçilik ve Marksizm kavramsallaştırmada önemli bir yerde durmaktadır. Yukarıda da vurgulandığı üzere, Marksizmin milliyetçilikle kurmaya çalıştığı teorik çabada "ekonomizm" yani siyasal süreçlerin iktisadi zorunluluklardan kaynaklandığı tezi temel teşkil etmektedir. Luksemburg, Marksist partilerin milliyetçi hareketlerle ittifak kuramayacağını Kautsky'e atıfta bulunarak, milliyetçiliğin net bir şekilde burjuvazi fenomeni olduğunu söyler.

> "Kautsky modern milliyet fikrinin yükselişinin kökenini Avrupa'nın tümünde yükselen modern devletlerin doğuşunda bulurken, üç faktörden bahsetmektedir. Bu faktörler, burjuvazinin kendi emtia üretimi için kendine ait bir iç veya iç pazar temin etme arzusu; ikinci olarak siyasal özgürlük arzusu olarak demokrasi ve nihai olarak milli edebiyatın ve kültürün genel nüfusa genişlemesi "(Luxemburg, 1976: 159).

Tom Nairn (1981: 329), milliyetçilik teorisini Marksizmin en büyük tarihsel başarısızlığı olarak addetmektedir. Milliyetçilik, uluslararası ilişkiler düzleminde emperyalizm ve anti-emperyalizm spektrumunda salınmaktadır. Kapitalist sınıflar ve yerli burjuvazi ekonomik çıkarlarını milliyetçi ideoloji üzerinden temel enstrüman olarak kılıflamaktadır.

1849 yılında yayımlanan Komünist Manifesto'da ulusal soruna eleştirel yaklaşım dikkat çekmektedir. Toplumda bölünmenin yatay şekilde yani milletler bağlamında mı ele alınacağı yoksa dikey yani toplumsal ve iktisadi sınıflar bağlamında mı analiz edeceği milliyetçilik ve Marksizm arasındaki tartışmaları ayıran bir çizgidir (Spencer ve Wollman, 2002: 9; Connor, 1984).

Engels ve Marks (1976:502), işçilerin vatanı yoktur derken emekçilerin çıkarlarını evrenselleştirmişler, milliyete özgü çıkarları ve talepleri bir kenara atmışlardır. Bu açıdan bakılınca ulusal sınırların çok da bir anlamı kalmamaktadır. Kapitalizmin finans ve reel sektörleri aracılığıyla küreselleşmesi, üretimin genişlemesi ve tüketici sınıfın oluşması toplumsal geleneklerin ve değerlerin erimesine yol açarken öte yandan toplumsal ilişkilerin yeniden şekillenmesi ve ulusal ayrımların fiziksel ve entelektüel dayanaklarının zayıflaması sonucunu doğurmaktadır (Marx ve Engels, 1976: 503). Marks ve Engels'in evrensel vizyonları evrensel bir topluluğu ön plana alırken, ulus devletler analiz düzeyinde ve pratik belirli aşamalar sonrası gerek kalmayacağını ifade eden bir ütopya resmediyordu (Löwy, 1998).

Şunu da vurgulamak gerekecektir, Marks ve Engels'in eserlerinde siyasal teori bağlantılı meseleler oldukça sistematize edilmemiş ve dağınıktır. Ayrıca her iki yazar da gündelik siyasetle alakalı mevzularda polemik veya gazete yazıları kaleme almışlardır (Jessop, 1982: 1; Miliband, 1977:1). Bu tespit, Marks ve Engels'in milliyetçilik ve ulus devlete dair yaklaşımlarındaki düzeyi göstermesi açısından önemlidir. Marks ve Engels'in eserlerinde milliyetçilik ve ulus devlete dair tartışmaların kabaca üç temel tipte olduğu söylenebilir. İlki, Marks ve Engels'in günün sıcak konularını çözümledikleri gazete makaleleri veya konuşmalarından derlenen ajitasyonel eserlerdir. Bu yazılarda iki yazarın Polonya ve İrlanda'daki milliyetçi hareketleri desteklediği görülür. Ayrıca Almanya ve İtalya'daki siyasal birleşme çabalarını desteklerler, Macaristan'ın bağımsızlığı önemsenir, İngiltere ve Fransa'nın yerleşik ulus devletler olarak hakları savunulur ve Slavların, Danimarkalıların milliyetçi taleplerine karşı çıkılırken ABD'de o zamanlar cereyan eden İç Savaş da "Birlikçiler" desteklenmektedir. İkinci tip ise iki yazarın Enternasyonal Çalışan Erkekler Derneği'nde yaptıkları yorumlar ve Komünist Manifesto'daki vurgularından oluşan programatik çözümlemelerdir. Üçüncü tip metinlerde "Alman İdeolojisi" gibi erken dönem yapıtlarında

yüksek düzeyde milliyetçilik kavramına yönelik olarak genelleme yapıldığı görülür. Engels ise son dönem eserlerinde ulusal toplulukların oluşumunu linguistik bir model vasıtasıyla açıklamaktadır. Batı Avrupa'nın önde gelen uluslarının kökenini belirgin bir tarihlendirme klasik uygarlık ve feodalizm arası geçiş dönemine tarihlerken, kapitalizmin doğuş momentleri bu açıdan önemsizdir (Connor,1984). Marx ve Engels'in kapitalizm ve milliyetçilik arasındaki ilişkiyi kurdukları argümanlar oldukça ön plana çıkmıştır. Diğer bir yaklaşım stili, Marx ve Engels'in çağdaşı olan milliyetçi hareketlere karşı geliştirdikleri çözümlemelerdir (Connor,1984). Marx ve Engels'in burada oldukça stratejik bir tavır geliştirdiklerini söylemek mümkündür (Connor, 1984). Milliyetçilik ve kapitalizm ilişkili kurdukları argümanda temel nokta, milliyetçilik ve ulus devlet kapitalist toplumlarla sınırlandırılabilecek yapılar olarak kabul edilmesidir. Devletin ulusal formu ne fonksiyonel ne de varlık olarak kapitalist üretim tarzı öncesi görülmemektedir. İkinci iddia, ulus devletler işlevseldir ve ihtiyaçtır çünkü kapitalist üretim tarzı için gereklidir. Nihai olarak tamamen gelişmiş kapitalizm bütünleşmiş küresel ekonominin sonucudur. Kapitalizmden sosyalizme geçişte Marksist teoriye göre ulus devletler aşılacaktır.

Marx ve Engels'in yazılarının yaklaşım düzeyinde Avrupa merkezci olduğunu söylemeliyiz. Onlara göre başarılı sosyalist devrim için medeni ve gelişmiş ülkelerin çoğunun arasında ittifak ve çıkarlar iyice konsantre olmalıdır. Almanya, Fransa gibi merkezi ülkelerde domino teori şeklinde ilerleyecek bir süreçten bahsetmek mümkündür.

> "İşçilerin vatanı yoktur. Zaten onların olmayan bir şeyin, alınması da mümkün değil. Proletarya, önce siyasal iktidarı ele geçirmek, kendini ulusal sınıf düzeyine getirmek, kendini ulus yapmak durumunda olduğu için, kendisi de ulusaldır hâlâ, ama asla burjuva anlamda değil.
>
> Halkların ulus olarak ayrışmaları ve karşıtlıkları, daha burjuvazinin, ticaret özgürlüğünün, dünya pazarının, sanayi üretimindeki tek biçimliliğin ve ona uyan yaşam koşullarının gelişmesiyle zaten giderek yok olmaktadır.

Proletaryanın egemenliği bunu daha da yok edecektir. Birleşik eylem, hiç değilse uygar ülkeler arasında olmak üzere, proletaryanın kurtuluşu için en önde gelen koşullardandır.

Bir bireyin bir başka bireyi sömürmesi ortadan kalktığı ölçüde, bir ulusun da ötekini sömürmesi ortadan kalkacaktır.

Ulusun kendi içindeki sınıfların karşıtlığıyla birlikte ulusların birbirlerine karşı düşmanca tutumları da düşer" (Marks ve Engels, Komünist Parti Manifestosu, 2019).

Emekçilerin vatanı yoktur ifadesi aslında masif küresel mobilizasyonun bir gerekliliği olarak kitleleri ulusal sınırlarından çıkarma arzusudur. Fakat bunun gerçekte işe yaramadığı görülecekti. Proleterlerin siyasal bir ulus olarak milliyetçi duyguları eskiye nazaran önem kazanıyordu.

"Siyasal üstünlüğü elde eden proleterya ulusun öncü sınıfı olarak yükselmeli. Bu ulusaldır fakat kelimenin burjuva anlamıyla" (Marx, 1973:84).

Bu alıntıyla şunu vurgulamak gerekebilir, proletarya ulusal farklılıklarını siyasal gücü ele geçirmesiyle ortadan kaldıracaktır. Bu da var olan ulus devletler arasında süregiden mücadeleler sonrası olacaktır. Ayrıca işçi sınıfının mücadelesini burjuva anlamıyla almayan ulusallık etrafında tanımlaması ilginçtir. Proletaryanın kendini bir ulus olarak devam ettireceğine olan vurgu önemlidir.

Marx'a göre ulusal farklılıklar sönümlenecektir (Marx, 1973:72). Fakat bir diğer sorun ulusal farklılıkların sönümlenmesinin ulus devletlerin geleceğini nasıl etkileyeceğinin açık olmamasıdır. Ulus devletin devam edeceğini fakat aralarındaki ilişkinin işbirliğine dayalı olacağı söylenebilir. İşçiler ise kendi uluslarına ait olmakla birlikte geniş anlamda diğer ülkelerin işçileriyle işbirliğinde olacaklardır (Marx, 1973: 72). Siyasal merkezileşmenin beraberinde kapitalist üretim ilişkilerinin güvenli şekilde yayılımını sağlayacağı öngörüsü Marx'ın milliyetçilik ve siyasi merkezileşme arasında kurduğu ilişki açısından önemlidir (Marx, 1973: 71). Devletin merkezileştirme eğilimleri, kapitalist ekonominin tesisi sonucunu doğurmakta bu da ulus devletin sınırlarını genişletme ve etnik azınlıkların ve yerel toplulukların

asimile edilmesiyle neticelenmekteydi. Marx'ın milliyetçi hareketlere yaklaşımında bahsedilen analiz düzeyleri önemli olsa da Slav milliyetçi hareketine yaklaşımında görüleceği üzere Hegelyan tarihi ve tarihsiz halklar ikiliğini takip etmesi açısından önemliydi. Marx Slavik devletin veya devletlerin siyasal bağımsızlığı eninde sonunda Rusya'nın askeri bağımlılığı altında yaşamayla sonuçlanacağını söylemekteydi.

Toplumsal formlar ve öznellik arasındaki kurulum ve ilişki; yapı ve kültür arasındaki analitik bağlantı, altyapı ve üstyapı belirlenimi; kültürün uyanışı ve milliyetçilik ilişkisi; uzun erimli toplumsal formlar içerisinde geleneğin yeniden icadı; mekan ve zamanın toplumsal kategorileri ve entelektüellerin tarihsel bağlam içerisinde milliyetçi hareketlerdeki rolünü anlamlandırma milliyetçiliği ve millet kavramlarını çözümlemede önemli varış noktalarıydı.

1. Dünya Savaşı'nın küresel düzlemde temel jeopolitik belirleyici olarak ortaya çıkmasıyla kitleler için milliyetçi eğilimler kendilerinin sosyal ve siyasal konumlanışlarını belirleyen girdi olarak belirginleşti. Bu büyük gelişme, doğaldır ki işçi sınıfını da toplumsal ve siyasal düzeylerde etkisi altına almaya başladı. İkinci Enternasyonal'de enternasyonalizm ilkesine bağlılık teyit edilse de halklar etrafında görülen politizasyonun etkisiyle savaşın durdurulmasına yönelik girişimler ve organizasyonlar engellendi (Davis, 1967: 164).

Lenin'in bu minvalde Marksist milliyetçi teorisine katkısı kendi kaderini tayin ilkesini temel metodolojik eksen olarak belirlemesiyle oldu. Lenin Birinci Dünya Savaşı'na değin ulusal soruna merkezi olmayan bir mesele olarak yaklaşmıştı. Lenin'e göre ulusal sorunların arka planlarında işleyen temel dinamik sınıfsal antagonizmalardı. Ona göre işçi sınıfı enternasyonal zihniyetliydi, ulusal bağlılıklarını terketmeye hazırdı (Lenin, 1961:451-63, 462; Davis, 1967: 165).

Lenin 1914'te şöyle diyordu:

> "Biz sosyal demokratlar milliyetçiliğin tümünün düşmanıyız. Proletaryanın görevi tüm milliyetçilikle savaşmak ve özellikle Büyük Rus milliyetçiliğine karşı olmaktır" (Davis, 1967: 165-166).

Milliyetçilik Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nda sosyalist siyasetçilerin de gündemini meşgul ediyordu. Bunlardan en öne çıkan isimler Otto Bauer ve Karl Renner'in Marksizm içerisinde milliyetçiliği ve ulusal sorunu ele alma tarzlarıydı. Otto Bauer, Avusturya Marksizminin önemli temsilcilerinden birisi olarak, ulus kavramını ortak kader üzerinden tanımlamıştır. Siyasal ve sınıfsal farklılıkların ortadan kaldırıldığı ancak dilsel, kültürel, sosyolojik farklılıkların korunduğu bir sosyalist düzenden yana olmuştur. Bauer sosyalizmin hakim olduğu devlet içinde milli, kültürel ve etnik özellikleri korunmuş şekilde federal devletler aracılığı ile ulusların var olduğu ancak sınıfsal farkların ve emek sömürüsünün olmadığı bir düzeni savunmuştur (Nimni, 1991). Bauer ayrılıkçı hareketlerin neticesi sonucu imparatorluk içerisinde yaşanacak bölünmenin faydadan çok zarar getireceğini düşünüyordu. Çözüm ise imparatorluğu federasyona dönüştürmek, bunu yaparken ulusal grupların kültürel meselelerde özgürlük yetkisine sahip olmasını temin etmekti. Böylece imparatorlukta iktisadi bütünleşme sağlanacaktı. Ulusal topluluklar, geniş haklarıyla ulus içinde ulus olurlarken ayrılma haklarından feragat edeceklerdi (Davis, 1967: 167). Lenin ise Bauer ve Renner'in çözümlemelerini tutarlı demokratik kurumlar inşa etmekten umudunu yitirmiş oportünist rüyaları resmettiğini söylüyordu (Davis, 1967:167).

Lenin'in 1913 yılına gelindiğinde milliyetçiliğe dair yaklaşımını yeniden ele aldığını görüyoruz. Lenin, Stalin'in tahlilinden uzaklaşmasa da yurtseverlik konusunda ılımlı mesajlar vermekten geri durmuyordu:

> "Bugün bizim şahit olduğumuz şey geniş ve çok derin ve çok derin ideolojik akıntı, kökenleri toprak sahipleri ve büyük ulusların kapitalistlerinin çıkarları ile iç içe örülmüş

> biz aydınlanmış Büyük Rus Proleterleri ulusal gururu yadsıyor muyuz? Kesinlikle hayır! Biz dilimizi ve anavatanımızı seviyoruz. Ulusal gururla doluyuz ve bu yüzden biz özellikle köleci geçmişimizden nefret ediyoruz ve köleci bugünümüzden de hoşnut değiliz!" (Davis, 1967:172).

Lenin'in milliyetçilik çözümlemelerinde diğer önemli analitik uğrak, burjuvazinin tarihsel süreç içerisinde değişen doğasıydı. Lenin'e göre, milliyetçilik üç aşamada ele alınabilirdi. İlk aşama Fransız Devrimi'nden 1789'dan başlayıp, 1871 Devrimleri'ne uzanıyordu. Bu aşamanın karakteristiği burjuva demokratik hareketlerin yükselişiydi. Özel olarak burjuva ulusal hareketlerinin belirginleşmesiydi. Bu dönemde feodal mutlakiyetçiliği temsil eden kurumlar işlevsizleşmiş ve ortadan kalkmışlardı. İkinci dönem 1871'den başlıyor Birinci Dünya Savaşı'nın sonuna 1914'e değin olan süreci kapsıyordu. Lenin'e göre finans kapitalin tartışmasız hâkimiyetiyle ilerici sınıf niteliği taşıyan burjuva gerici sınıf niteliği kazanıyordu. Üçüncü aşama ise 1914'den başlıyordu ve bu dönem emperyalizmin Lenin'in deyimiyle kapitalizmin zirve aşamasının deneyimlendiği süreçti (Davis, 1967:172-173). Lenin ayrıca ulus devletlerin formasyonunu her milliyetçi hareketin doğal bir eğilimi olduğunu vurguluyor, heterojen ulus devletin geri kalmışlığı veya bir istisnayı temsil ettiğini söylüyordu (Lenin, 1916: 225-226).

Lenin'e göre burjuvazinin inşacı ve ilerici toplumsal rolü değişti. Burjuvazi işçiyi yok ediyor, gericilikle, demokrasiyi ihanetle ittifak kuruyor, ulusların baskılanmasını savunuyor, onların eşit olmasının karşısında duruyor, milliyetçi sloganlarla işçi sınıfı endoktrine ediliyordu (Lenin, 1916: 225).

Lenin ulusal problemi çözme konusunda Stalin ile benzer kavram kümesine sahip olsa da sorunun çözümü konusunda izlenecek yol ve yöntem konularında oldukça farklılaşıyorlardı. 1922 yılında Sovyetler Birliği'nin bir devlet olarak formasyonu ile baş gösteren Gürcü ayrılıkçılar meselesi oldukça aydınlatıcıdır. Lenin, Stalin'in bu problemi ele alırken gösterdiği

güç ve zoru oldukça sert buluyordu. Ezilen ve ezen ulus ayrımlarını net bir şekilde kullandığı bu dönemsel yaklaşımında proleter ve burjuva bakış açılarının süreci anlamada temel konumlanışlar olacağını söylüyordu (Davis, 1978: 68-69, 76).

Yahudi milliyetçiliği özellikle Sosyalist-Siyonizm ise elitleri üzerinden ideolojik ve kurumsal şekillenişini gerçekleştiriyordu. Avrupa'da yürütülen milliyetçilik ve sosyalizm tartışmaları en çok da onları ilgilendiriyordu. Marx ve Engels'in konseptleri BUND'u etkilerken, Lenin'in vurguları özellikle kendi kaderini tayin ilkesi Sosyalist-Siyonist elitlerin temel siyasal argümanlarından biri olmuştu.

Tam bu noktada aslında Sovyet tipi Marksizmin Siyonizme yönelik yaklaşımının temel belirleyicileri nelerdir sorusunu öne çıkabilir. Birinci eksen jeopolitik hattından çekilebilir. Sovyetlerin devlet kapasitelerinin ve etkilerinin yayma ve derinleştirme aparatı olarak jeopolitik, Ortadoğu'ya dönük askeri, siyasi, ideolojik ve psikolojik yerleşme arzusunu ifade eder (Sharif, 1977:77). Buna bağlı bir şekilde Arap-İsrail ihtilafında aktör olmak ve buradaki pozisyonunu küresel güç dengesi sistemine tahvil etmek olarak okunabilir (Sharif, 1977: 77). İkinci eğilim ise Yahudi sorununu uyandırmaya ve duyurmaya yöneliktir ve bunun hala Sovyetler Birliği'nde canlı bir toplumsal mesele olduğunun vurgulamasında yatmaktadır (Sharif, 1977:77). Kısacası Rus jeopolitiğinin genişleme arzusu bir yanda Sovyet Yahudiliği'nin toplumsal talepleri öte yanda Siyonizm ve Sovyet Marksizmi arasındaki ilişkiyi şekillendirmiştir.

> "Tüm toplumlarda… iki halk sınıfı bulunur, birinci olanı yönetir diğeri ise yönetilir. Birinci sınıf, her zaman kısıtlı bir sayıdadır ve bu grup tüm siyasal işlevleri yürütür, iktidarı tekelleştirir, elde ettiği iktidarın avantajlarından istifade ederken ikinci sınıf sayısal olarak fazladır ve birinci sınıf tarafından yönlendirilir ve yönetilir" (Gaetano Mosca, The Ruling Class (Yönetici Sınıf) New York: Mc-Graw Hill, 1939, s.50).

1.2. SİYONİZM

1.2.1. Siyonizmin Kavramsallaştırılması

10 Kasım 1975 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 3379 sayılı kararı 72 lehte, 32 aleyhte, 32 üyenin katılımı olmadan kabul edildi. Bu kararda Siyonizm ırkçılık ve ırksal ayrımcılık olarak ilan edildi. Haim Herzog İsrail'in BM temsilcisi olarak bu karara karşı şöyle cevap veriyordu:

> "Siyonizm Yahudi halkının ulusal hareketidir ve kadim Yahudi geleneğinin modern ifadesidir. Siyonist ideal Tevrat'ta belirtildiği şekliyle Yahudi dininin bütünleyici parçasıdır. Modern zamanlarda, 19.yy sonlarında, anti-semitik saldırılar ve milliyetçilik gibi ikiz güçlerin zorlamasıyla, Yahudi halkı hayallerini gerçeğe dönüştürmek için Siyonist hareketi organize etti. Siyonizm ulusal [kimliklerine yönelik- g.ç] baskıya ve tahribata, kötü ayrımcılığa ve anti-semitizmin yükseldiği baskıcı ülkelere bir isyandır" (Jewish Virtual Library: The United Nations: Israeli Statement in Response to "Zionism Is Racism" Resolution).

Siyonizm tarihsel olarak 1881 Pogromlarına yönelik Yahudi toplumu ve entelektüellerinin tepkilerinin bir uzantısıydı. Bu tepkiler esas olarak üç kategoride toplanabilir: (a) Yahudilerin yaşadıkları coğrafyalardan kitlesel göçleri, (b) Asimilasyon, (c) Yahudi milliyetçiliğidir. Yahudi milliyetçiliği ise bir dizi alt gruplara ayrılabilir: (a) Yahudilerin diasporada kalmasını savunan diaspora milliyetçiliği, (b) Yahudilerin devletlerini dünyanın herhangi bir yerinde kurabileceklerini savunan teritoryal milliyetçilik, (c) Siyonizm. Siyonizm bu geniş tepki havuzunda 1930'lara değin oldukça sınırlı bir grubun yürüttüğü ve bu ideolojiye katılımın kısıtlı olduğu vurgulanmalıdır.

Siyonizmi tanımlamanın güçlüğünün onun politik spektrumun sağ ve sol kanatlarında yer alan takipçilerinin farklı yaklaşımlarından ve coğrafi olarak dünyanın çeşitli yerlerine dağılmış Yahudi diasporasının kültürel bölünmüşlüğünden kaynaklandığını söylemek mümkündür. Tanımlamada bir standartı yakalamanın akademik güçlüğünü kenara bırakarak, Siyonizm'in tarihsel, ideolojik ve kurumsal yolculuğunda şu tanım yapılabilir: Siyonizm 19.yy'ın sonlarında Yahudi halkının *Eretz Yisrael*'de (=İsrail Vatanında) bir ulus olarak (=diğer uluslar gibi, *"ke-hol am ve am"*) yeniden doğuşunu ve siyasal bağımsızlık elde etmesini hedefleyen toplumsal bir hareket olarak tanımlanabilir (Sela, 1999, 811-815).

Siyonizm'in tarihsel bağlam içerisindeki konumlanışını analiz etmek için birtakım faktör ve süreçleri ayrıntılandırmak gerekmektedir. Bununla eşgüdümlü olarak İsrail'in kuruluşunu hızlandıran etkenleri açmak önemlidir. Modern Siyonizmin kurucu babalarından Theodor Herzl "Yahudi Devleti" adlı kitabında temel amacın Yahudi Devleti'nin restorasyonu olduğunu belirtmiştir (Herzl,1917: ix). Anlaşılan temel odak noktası bireysel çabalarla ve girişimlerle temin edilecek bir özgürleşmeden ziyade, siyasal, kurumsal, ideolojik ve hatta jeopolitik hatlarda hedefleri ve programları olan bir ideolojiden bahsedilmektedir. Bu açıdan Siyonizmle karşılaşan öncü nesil için Siyonizm gündelik hayat pratiklerinin tam anlamıyla merkezinde yer alan entelektüel uğraş ve pratik siyaseti içeren, birleştiren topyekün bir meşguliyet olarak görülüyordu. Bununla bağlantılı olarak Siyonist temalar kavramlar ve eylemler düzeyinde Siyonistlerin yaşamlarının tüm alanlarına yayılmıştı. Örneğin iktisadi planlama, toplumsal organizasyon, toplumsal gruplar arası ilişkiler, edebiyat aktiviteleri, dini düşünce ve eğitim süreci Siyonizm merkezli tartışmaların etrafında yeniden şekillendiriliyor ve içerik kazanıyordu.

Siyonizme bu minvalden bakılırsa bir hayat tarzı olmayı aşacak ölçüde yeni bir dinle mukayese edilebileceği bile iddia edilmektedir (Liebman ve Don-Yehiya, 1983:25-59).

Siyonizm, Yahudi halkının salt spesifik coğrafi bir alanda yoğunlaşmasını (*Eretz Yisrael*) mümkün kılmaya çabalamıyordu. Eş anlı olarak sosyo-ekonomik ve kültürel boyutlarda toplumsal bir dönüşümü mümkün kılacak toplumsal hareket, ideolojik söylem dizisi ve kurumsal yenilikleri içeren geniş ve yaygın bir düzenleyici set olarak öne çıkıyordu. Bunun yanında Siyonizm, radikal şekilde ve mikro ölçekte bireysel Yahudi'nin psikolojisine ve hayat pratiğine kurumlar ve idealler aracılığıyla sızıyordu. Hızlı ve kümülatif şekilde bir takım tarihsel (jeopolitik ve makro-politik trendler) ve sosyo-ekonomik faktörlerin yardımıyla Siyonizmin 19.yy'dan itibaren Yahudi kurumlarında görünür olmasında, Yahudi bilincinde ve eyleminde kendini göstermesinde etkili olduğunu söylenebilir. Siyonizmi olgunlaştıran faktörler şu şekilde sıralanabilir:

Dini özlemler, Yahudiliğin ve Yahudilerin kadim ve ezeli kutsal topraklara (*Eretz Yisrael*) geri dönüşü ve İkinci Tapınak sonrası yıkılan Yahudi politik ve sosyal sisteminin restorasyonunu öngörüyordu. Bu özlemin, geleneksel ve dini kaynaklarla formüle edildiği, günlük dualarda yerini aldığı, ritüel metinlerinde ifadesini bulduğu, bireysel ve grup yaşamının tüm alanlarına sızdığı görülmektedir (Cohn-Sherbok 2012: 30).

Irksal ayrımcılıkla, Yahudilerin karşılaştıkları toplumsal dışlanmışlık, dinsel pratiklerinin kısıtlanması ve sistematik eziyetlerle, Yahudi halkı yaklaşık 1800 sene süren bir izolasyon ve şiddete maruz kaldı. Bu olgular özgürlük özlemini ve otonom kurumları tarihi anayurtta inşa etme arzusunu her geçen gün büyüttü ve tarihin uygun bir momentinde (örneğin Birinci Siyonist Kongresi, 1897) bunun bir zorunluluk olduğunu ortaya çıkardı. 1880'lerin başlarında, durmak bilmeyen yoğun Yahudi nefret manifestoları, Yahudilerin ulusal enerjilerini içeren toplumsal hareketliliğini, dışsal dinamiklerin de dahil olmasıyla milliyetçi bir hedefin etrafında yoğunlaşmayı zorunlu kılsa da Siyonizm 1930'lara kadar geniş bir mobilizasyon yaratamadı (Fulbrook, 2015: 73).

Yahudi entelektüellerinin ve üst sınıfının ***asimilasyonu***, Batı Avrupa'da Yahudilerin özgürleşmesiyle birlikte geldi. Bu asimilasyon trendleri Yahudi azınlığın kültürel ve dinsel varlığına Batı Avrupa ve Amerika'da yükselen bir tehdit olarak kendini gösterdi. Kozmopolit eklemlenmeye karşı Siyonist partikülerist ayrışma öne çıkıyordu (De Lange ve Freud-Kandel, 2008: 57).

Yoğun olarak Doğu Avrupalı Yahudi kitleler arasında, ***ekonomik darboğaz/sıkıntı,*** ulusal, siyasal ve iktisadi geleneksel yapıların sarsılması sonucu Avrupa kıtası boyunca, Yahudi çaresizliği ve köksüzlüğüne dikkat çekildi. Yahudilerin evsizliği, başıbozukluğu yeni bir mekân olarak İsrail'e bağlanmayı ve iktisadi kaderini orada yeniden inşa etmeyi öngörüyordu (Elovitz ve Marcus, 2016: 59).

Modern milliyetçiliğin yükselişi siyasal, kültürel ve psikolojik güç olarak 19. yy'da, spesifik bölgesel özgürleşme (*Eretz Yisrael*'in yeniden Yahudi vatanı olması) mücadelesi içerisinde yön buldu. Milliyetçilik Yahudi milli bilincinde yeniden uyanmayı sağlarken, kurumsal bir hareket olan Siyonist hareket içerisinde ve ideoloji olarak Siyonizm içinde somutlaştı (Ben-Israel, 2003:91-104).

Bahsedilen dinamiklerin belki de en dramatiği Yahudilerin Avrupa'da maruz kaldıkları soykırım deneyimiydi. İkinci Dünya Savaşı'nda tahmin edilmesi mümkün görünmeyen bir felaket sonucu yok edilen yaklaşık altı milyon Yahudi'nin (İbranice ***Şoa; Felaket)*** kritik bir durumunu ortaya çıkardı, "bağımsız ve egemen Yahudi devleti" nihai diplomatik ve siyasal hedefin ötesinde acil toplumsal gerçeklik haline geldi. Bu aciliyet, İsrail Devleti'nin yaratımının ortaya çıkışında ve siyasal kültüründe önemli bir motivasyon *(aciliyet ve mobilizasyon)* olarak görülebilir (Zertal, 1998). Dindar Yahudiler için ise durum farklıydı. Agudat Yisrael (İsrail Birliği)'in İsrail'deki önde gelen liderlerinden Rav (Haham) Moşe Blau Avrupa Yahudiliğinin yıkıntılarından tekrar kendini inşa etmesi gerektiğini öğütlüyordu

(Ravitzsky, 1996:149). Rav (İbranice Rav kelimesi Haham anlamına gelmektedir. Metin içerisinde birbirlerinin yerlerine kullanılacaktır) Blau, Haredilerin (Dindar Yahudilerin) Siyonist çağrıya kanmamaları gerektiğini, Yahudi topluluklarının yeniden inşasının Eretz Yisrael'in yeniden inşası ile eş değer olduğunu vurguluyordu (Ravitzsky, 1996:149). Rav Blau inançlı Yahudi'nin Eretz Yisrael'de üçlü bir sürgünde olacağını söylüyordu: İngilizlerin, Arapların ve özellikle Tora'yı paramparça etmiş Yahudilerin elinde (Ravitzsky, 1996:149). Bir yanda milliyetçi seküler öte yanda dindar Yahudileri ayrıştıran Siyonizm ne anlama gelmekteydi?

Siyonizm, modern ve örgütlenmiş bir aktivizmle (Siyonist hareket ile Yahudi milliyetçiliği çerçevesinde) Yahudi halkının eski ve yeni (modern) özlemlerini kısmen veya tamamen siyasal, iktisadi, dini ve kültürel bir varlık olarak kadim anayurdunda (Eretz Yisrael) tekrar kurma hedefini taşıyordu (Engel, 2013:1-27; Rotenstreich, 2012: 47-73; Brenner, 2003:1-23). Siyonist program, her türden yatay (kültürel) ve dikey (sınıfsal) toplumsal sektörleri kapsayan, Yahudi tarihsel deneyiminde kökleşmiş dinsel ve folklorik geleneklerden ve 20.yy'ın sarsıntılı olaylarının kaynaşmasından (Holokost) ve sentezlenmesinden (milliyetçilik, sosyalizm ve liberalizm) ilham aldığı söylenebilir. Siyonist çözüm, Yahudi problemini dil, din, toprak/vatan, kültür, toplum ve kişilik açılarından ele alıyordu. Teori, pratikle birleştirildi, normal dışı varlığı olan sürgündeki (*Galut,* Sürgün) bir halkın sınırlılıkları ve caydırıcılıkları Filistin'e beraberinde gelmişti. Sonrasında bu grup refahı yarattı ve yeni bir Yahudi bilinci (Almog, 1987) ve bireyi inşa edildi (Reiter ve Cairns, 2017). Bahsi geçen faktörler (dini özlemler, ırksal ayrımcılık vb.), Siyonist denklemin yükselen üstünlüğünde araçsal olarak kaldı. Çünkü geçmişin açmazları (Haskala, Asimilasyon vb.) ile genel Yahudi halkını Eretz Yisrael'e göç ettirme dolayımıyla motive etmek güçtü. Siyonist elitler için temel odak ve amaç Siyonizmin anlamını halk düzeyinde açıklamak ve temel değerlerini bireysel

ölçekte yükseltmekti. Neticede Siyonizm'i yeni Yahudi'nin yeni seküler dini haline getirmek nihai amaç olarak Siyonist siyasal elitler tarafından tasarlanmış ve uygulanma hedefi taşıyordu (Liebman ve Don-Yehiya, 1983). Bir elit ideolojisi ve entelektüel uğraşı olarak başlayan Siyonizmin kurucu dinamiklerini haritalandırmak onun toplumsal harekete evrilmeden önceki dönemini anlamlandırabilmek için önemlidir.

Şu soru sorulabilir; diaspora kamuoyunun geneli tarafından paylaşılmayan fakat Siyonist öncüler ve entelektüeller tarafından müstakbel İsrail toplumuna dönük olarak öne çıkartılan ideolojik unsurlar nelerdi? Modern İsrail tecrübesini konu alan tarih ve literatürü temel alarak Siyonist inancı oluşturan ve yeni kurulacak devlete ruhsal ve kurumsal altyapı sağlayan üç önemli ilkeden bahsedilebilir:

(1) Siyonizmin esas olarak toplumsal kurtuluşun kendine özgü bir tarzı olarak "kurtarıcı mesih beklentisinden" (mesyanizm) ayrılması mümkün görülmemektedir (Ravitzky, 1996). Siyonizmin evrensel (sol/liberal) ve partiküler (sağ/dinci/milliyetçi) kollarını göz önünde tutarak bunu söylemek mümkündür. Spesifik bir halk üzerine -Yahudi halkını merkez alarak- yoğunlaşsa da insanlığa ilişkin panoramayı es geçiyordu. Yahudilik başlangıçtan bu yana, geleceğe dönük evrensel kurtuluşun kaçınılmazlığını hayata geçirmeye çalışıyordu, bunu da barış ve kardeşlik gibi temalarla yapacağını vurguluyordu. İnsanların çalışmasıyla ve Tanrı'nın yardımıyla bu iyiliklerin geleceğine dair inanç güçlüydü. Adalet ve özgürlüğün nihai zirvesi herkes yani tüm insanlık için İsrail'de milletin (Yahudi Milleti) restorasyon/yeniden kurulması olmadan, ruhsal uyanış Siyon'da gerçekleşmeden mümkün olmayacaktı. Yahudi Mesih, elbet bir gün görünecekti ve o İsrail için öncü bir rol üstlenecekti. Mesih dünyaya tekrar gelecekti fakat bu yeni bir şema altında gerçekleşecekti (Ohana, 2012:80). Yukarıda bahsedilen teolojik içerikli yoğun beklenti ve mesihçi özlemlerin seküler Yahudilerde bile birtakım izler bıraktığını söylenebilir. Yahudi

halkına gösterilecek adalet onun kutsal toprakla olan bağlantısını tanımakla başlıyordu. Bu bir ölçüde tarihe ve restorasyona duyulan güvenin savunulmasıydı. Bu yeni dünyanın planında esas olan "Siyonun üstünde yeni bir ışık doğacak" (Hutner ve Stolper, 2005:222) olan gelenekte kendini buluyordu. İnsanlığı bekleyen yeni bir patikaya işaret ediyordu. Mesyanik Siyonizm bir yandan beklentilerle bir yandan da umutlarla İsrail'e dönüş fikrini diri tutuyordu (Morgan ve Weitzman, 2014: 285 ve 229 vd.). Çağlar boyunca hahamlarda, mistiklerde ve kutsal kitap müfessirlerinde bu tür yorumlar tipik ve karakteristikti. Siyonizm'in öncülleri 19. yy'da mesyanik yorumlamaların Siyonizm'le uyumlaştığını kabul etmişlerdi. Bu kişiler arasında Rav Zvi Kalisher (Lehman-Wilzig, 1976: 56-76) ve Rav Yudah (ben Solomon Hai) Alkalai (Reinharz ve Shapira, 1996: 43) bulunmaktaydı, bu dinsel kişilikler Aşkenazi ve Sefarad geleneklerini temsil eden etki düzeyi yüksek kişilerdi. Diğer önemli bir entelektüel, erken dönem siyonist yazınında yer alıyordu, Marx'ın yakın çalışma arkadaşı Sosyalist fikir adamı Moses Hess (Weiss, 1960; Hess, 2009)'di. Kalisher, Alkalai ve Hess bireysel olarak 19. yüzyılın ortasında fikirlerini formüle ettiler ve bunları yazılı ve sözlü olarak geniş Yahudi kitlelere yayma imkânı buldular (Brown, 2015: 2-6).

(2) Mesyanik Çağ'la entegre olan diğer bir önemli kavram "***göç edenlerin toplanması***" (*ingathering of exiles*)[2] kavramıydı, Yahudi geleneğinde moda bir tabir olsa da çağdaş terminolojinin Siyonist sözlüğünde resmi bir ifadesiydi (De Lange ve Freud-Kandel, 2008: 56 vd.). Yahudilerin dağılmışlıkları, İsrail'e kitlesel çapta bir dönüşle çözüme kavuşacaktı. Dinsel otoritelere göre, Mesih'in çağı, bir dizi zorunlu olayı da tetikleyecekti. Bu inancın gücünün dramatik semptomlarından biri **hız ve mobiliteydi**. Yemen Yahudi toplumunun tamamına

[2] Buna dönük dini referanslar olarak Yeşaya 11:11-12 zikredilebilir: "…ve o gün vaki olacak ki, Aşurdan ve Mısırdan ve Patrostan ve Kuştan ve Elamdan ve Şinardan ve Hamattan ve denizin adalarından arta kalacak olan kavmının bakiyesini kurtarmak için Rab yine ikinci kere elini uzatacak. Ve milletler için bir bayrak kaldıracak ve İsrailin sürgünlerini toplayacak ve yerin dört köşesinden Yahudanın dağılmış adamlarını bir araya getirecek."

yakınını İsrail'in kuruluşundan hemen sonra, nüfus aktarımı yoluyla İsrail'e getirilmesi bir anlamda bu "hız" semptomunu doğruluyordu. Toplanmanın amacı İsrail'de hem sayısal gücü güçlendirmek hem de uzun süren dağılmışlığın kalıntılarını merkezde *Eretz Yisrael*'de toplamak ve çeşitliliği sürdürmekti. İsrail'in kuruluşunu takip eden beş yıl boyunca, altı kıtadan yüzbinlerce göçmen otuz dört farklı ülkeden İsrail'e geldi. Bu durumu özel kılan ise onlarca göç kaynağının farklı dil ve kültürlerden olması gerçeği bir yanda dururken öte yandan göç eden kitlelerin kendilerini aynı dini inancın ve halkın bir üyesi olarak görmeleriydi.

Kurtuluş vaadi esas olarak ilahi bir müdahale olarak yorumlanıyordu. Siyonizm tarafından bu kavram materyalist bir okumayla, tarihsel gelişmeler ve insan girişimi açısından yeniden yorumlandı. Siyasal bağımsızlık Filistin'de sağlanacak ve dağılmış kardeşlerin Kutsal Kitap'ta söylendiği şekliyle dünyanın dört bir yanına gönderilmiş Yahudilerin tekrar dönmesiyle bu dağılmışlık nihayete erdirilecekti (Tsur, 1977).

Ardından Siyonist proje şunları hedefliyordu, Yahudiler İsrail'de daha yüksek statüye, zulüm görmüş ve çaresiz bir azınlıktan kabul görmüş eşit yurttaşlara, evsizlik damgasının yerini ulusal egemenliğin aldığı, kolektif aşağılık kompleksinin yerine özgüven ile ilerlemenin içselleştirildiği ve Yahudi kimliğinin dışlanmasının yerini kabul edilme ve tanınmanın aldığı yeni bir yaşama ve düzene geçeceklerdi (Birnbaum ve Katznelson, 2014). Olayların hızlı şekilde yaşanması, Siyonizm'in inancı ve programını doğruluyordu. M.S 70'de yok edilen Yahudi Devleti 1948'de yeniden yükseliyordu. Bu hızlı dönüşüm ulusal karakterin ve devlet organlarının yeniden inşası ile mümkün oluyordu. Mesyanik boyut ve ona duyulan inanç erken dönem İsrail liderlerinin eylem ve düşüncelerini etkilemeye devam ediyor, okul programlarında görülüyor ve seküler veya dini edebiyata sızıyordu (Waxman, 1987).

(3) Siyonizmin üçüncü hedefi, ilk iki hedefi **sosyo-ekonomik gelişme** ile bağdaştırmaktı (Rosenzweig, 1989; Shalev, 1997; Wesley, 2009). Anayurdun restorasyonu ve

halkın yeniden kuruluşu, iktisadi yapının oluşturulmasını beraberinde getiriyordu. Oldukça fazla sayıda metotlar ve iktisadi ve toplumsal değişim-dönüşüm düzeyleri ortaya atılıyor, radikal toplumsal ekoller tarafından dönüşümden devrimci niteliği oldukça kısıtlı programlara uzanan bir tartışma spektrumu sürdürülüyordu. Toplumsal adalete yönelik keskin inanç, Marksizmden etkilenme ve Filistin'de öncü Yahudi işçilerle bir ittifak 20. yy'da kendini Siyonist liderlik düzeyinde gösterdi. Uzun süredir Yahudilere yönelik aşağılama ve dışlama pratiklerine eklenen kapitalist sömürünün haksızlıkları ve ekonomik yapının yarattığı eşitsizlikler Yahudi emekçi sınıfını toplumlarındaki var olan bu iktisadi olgulara kalıplara karşı entelektüel ve sosyal düzeyde bir itiraza yöneltti. Avusturya ekolünün neo-marksist yeniden yorumlanması Yahudilerin özgül durumlarına uyarlandı. Bu yüzyılın başında, Ber Borochov[3] batılılaşmış Rus Yahudi topluluklarındaki küçük burjuvazi ve üretken olmayan ve köksüz ***Luftmensch***[4] yerine üretken proleteryanın Filistin'de oluşturulmasının önemine inanıyordu (Borochov ve Cohen, 1984). Nachman Syrkin[5], Marksist doktrini aldı, Filistin'deki sınıfsız bir sistemi yeniden inşa etmek için bunları sentezledi ve bunu Yahudi probleminin çözümüne eklemledi (Avineri, 2017: 133-147). Peygamberlerin öğretileri ve sosyalizmin teorileri materyalist çağrışımlarından koparıldı ve idealistik özlemler olarak yorumlandı (Perlmutter, 1957: 103).

---

[3] Ber Borochov, 1917'de Rus Devrimi patlak verdiğinde Doğu Avrupa'ya geri döndü ve o yılın Eylül ayında Kiev'de Rusya Uluslar Topluluğu Olarak ("Rossiia kak sodruzhestvo narodov") üzerine bir gazete yazısı yazdı. Ardından gelen konuşma turunda, zatüreye yakalandı ve 4 Aralık'ta aniden vefat etti. Borokhov'dan kalanlar 1963'te İsrail'de Taberiye Gölü yakınlarındaki mezarlığa yeniden gömüldü ve burada İşçi Siyonizminin diğer kurucuları da gömülüdür.

[4] Aklı bir karış havada olan anlamında Yidce sözcük.

[5] Yahudi Sosyalizmi enternasyonalizmi oldukça araçsallaştırıyordu. Syrkin öte yandan Ahad Haam'a da bazı eleştiriler getirdi. Haam'ın "ruhsal merkez" konseptini de eleştiriyodu. Syrkin'e göre anti-semitizme benzer şekilde toplumsal realitelerden soyutlanan kavramsallaştırmalar anlamsızdı. Syrkin bir çok konuda kendinden sonra gelen sosyalist siyonistlerden ayrışıyordu. Ortodoks-Marksist değildi, Sosyalizmi ahlaki ve gönüllü bir çaba olarak kavramsallaştırıyordu, sınıf mücadelesinin gerekli bir sonucu olarak sosyalizm düşüncesi yoktu.

Aaron David Gordon ise Yahudilerin kendilerini gerçekleştirme hedefi konusunda vaazlar verdi ve bu fikri Siyonist proje olarak nasıl uygulanabilir hale getirereceği konusunda yöntemler geliştirmeye çalıştı. Doğaya ve toprağa dönüşle, ruhsal rehabilitasyonu sağlanan bireyin bunu da fiziksel emeğine yansıtarak yararlı çıktılar üreteceğini düşünüyordu (Peretz, 1994:311 vd.). Gençler ise dünya işleriyle ilgisi olmayan fakat istekli olmaları nedeniyle kendilerini belirli vazifelere adamaları kolaydı ve inanç ve pratiği melezleyebilecek potansiyele sahiptiler (Medoff ve Waxman, 2013:64). Bu kişiler Gordon'un emek dinini uygulayanlar olacaklardı. Binlerce idealist genç Eski Dünyada umutlarını yitirmişlerdi ve vaat edilmiş topraklara akın ediyorlardı. İsrail'in kayalıklı topraklarını temizlemekle işe başladılar, bataklıkları kuruttular, sert iklime ve soğuk davranan yerli Yahudi yerleşimcilere rağmen her geçen gün pozitif netice alıyorlardı. Emeğin girişimi ve kendini adama sonunda başarılı bir kolonizasyonla bu terkedilmiş topraklara yeni model toplumun kuruluşunu haber veriyordu. Bu proje binlerce kolektif köyle mümkün olacaktı. *Kibbutz* ve emeğin yükselişi pozitif ve güçlü toplumsal motivasyonla İsrail'de yeni bir form kazanmıştı (Gordon ve Agus, 1942; Gordon ve Eliezer, 1982; Gordon ve Gordon, 1962).

Gordon'un ve bir çok ideoloğun Filistin'in yerleşik ve tarihsel iktisadi koşullarına çözüm getirme uğraşlarına rağmen bu tür açılımların İsrail toplumunun tüm bileşenleri tarafından kabul görmediğini belirtmemiz gerekiyor. Çoğunluğunun sosyalist yönelime sahip olduğu bilinen öncüler, genel olarak farklı sınırlamaları içeren siyasal tonlamalara sahiplerdi. İdeolojik yelpazede çeşitli şekilde serpilen bu kişiler militan ateistten, Ortodoks dini inanışa sahip olanlara (lider kadrosunda görülmesede) değin çeşitlilik gösteriyorlardı. Temel önermeleri Avrupa Yahudiliğinin ekonomik sistemini, kadim topraklarda yenden canlandırma gayretleri tüm Siyonist ekollerce kabul görüyordu. Ticaret yapmak ve bürokratik iş kovalama bir yandan öte yandan endüstri ve tarıma finans transfer aktarımı problemi, planlı ekonomide

gerekli kontrolleri ve koloniyi işler tutmak için mülkiyetin kamusal sahipliği öncüllüğünün vazgeçilmezliği ilkesi öne çıkarıyordu. Kapitalist ekonominin gerekleri aciliyet kazanırken diğer yandan da verili tarihsel ve toplumsal koşullar kısmen sosyalist bir ekonomiyi zorunlu kılıyordu. Sayısı binleri bulan ve herhangi bir mesleki eğitimi olmayan Yahudi göçmenler nasıl yeni ekonominin aktif katılımcıları olacaklardı. İşte bu amaca erişmek için mesleki eğitim kurumları Filistin'de Fransız, Alman ve Rus Yahudi kurumların hakimiyeti altında yükseldi. İlerleyen süreçlerde görüleceği üzere bu tür örgütler sadece mesleki eğitim temininde etkili olmuyorlar, onun ötesinde ideolojik bir endoktrinasyon merkezlerine evriliyorlardı (Kleinberger, 1969: 25).

Öncü göçmenler tarafından tarımsal eğitim çiftlikleri Filistin için hazırlanıyordu, Avrupa'da ve ABD'de halihazırda bu kurumlar denenmişti. Yahudi Ulusal Fonu (*Jewish National Fund*), 1901'de Dünya Siyonist Kongresi tarafından Filistin'de toprak satın almak için kuruldu. Filistin'de mevcut ekilebilir toprağı tarımsal faaliyetler için ve küçük ölçüde de olsa eğitim ve endüstriyel girişim için özel bir anlaşmayla orada oturan sakinlere kiralayacaktı (Yatz, 2016). Tarımsal eğitim çiftlikleri Yahudi Ulusal Fonu[6] tarafından örgütleniyordu. Yahudiler için zaman örgütlenmeyi, ekonomik yapıda değişimi ve Siyon'a geri dönüşü zorunlu kılıyordu.

Yahudi yaşamının zorunlulukları tarihin normal gelişme trendlerini hızlandırıyordu. Neticede Siyonizmde sürat diğer bir deyişle Yahudi sorununa hızlı ve etkin bir çözüm bulma telaşı hakimdi. Bu da Siyonizmi yapay ve aşılması zor bir konuma çıkardı. Siyonizm yapaydı çünkü Yahudi milliyetçiliğinin bir türü olarak halk desteği kısıtlı elit ideolojisi olarak sivriliyordu. Siyonizm aşılması zor bir konumdaydı çünkü acil ve derinleşen (coğrafi ve

6 Yahudi Ulusal Fonu (JNF), Filistin'deki toprağı Yahudi halkı adına tescilleyen ve uzun süreli kiralanmasını temin eden örgüttür.

sınıfsal) Yahudi problemine kurumsal çözüm olarak kökleşiyordu. İdealist olan elitlerin dinsel motivasyonun hakim olduğu genel nüfusu büyük çaplı bir ekonomik sürece dahil etmeleri oldukça güçtü. Dikkate alınması gereken bir tarihsel olgu olarak Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Yahudiler tam anlamıyla yaşam savaşı veriyorlardı. Yaşam savaşını kazanıma evriltecek girdi ise mülksüzlüğü ortadan kaldırmaydı. Filistin'de mülkiyet sahibi olmayı zorunlu kılan birçok toplumsal faktör mevcuttu. Avrupa deneyiminden ders alınılmalıydı çünkü tarih boyunca Avrupa'da Yahudilerin mülk sahibi olmasının önüne engeller çıkarılmıştı. Bu durumu Yahudiler unutulmaması gereken tarihsel-toplumsal bir deneyim olarak düşünüyorlardı, Yahudiler Avrupa'da bazı mesleklere yoğunlaşmak zorunda kalmışlar, bu tarihi ve hukuki bir zorunluluk haline gelmişti. Mülkiyet sahibi olmanın niteliği, Yahudilerin emek süreçlerine eklemlenmelerini oldukça kolaylaştıracaktı, kısacası mülkiyetsizlik ve emeğin niteliği Siyonizm içerisinden sosyalist Siyonizmin hem entelektüel hem de toplumsal düzeyde diğer rakiplerinin ötesine geçmesine neden oldu.

Birinci Aliya (1881-1903) sona ererken yerleşim politikasının nihai noktaya ulaştığına dair kanaatler Siyonistler arasında yaygın bir kanıyı ifade ediyordu. *Hovevey Siyon*'a (Hibat Siyon ile birbiri yerine kullanılabilir, Siyon Aşıkları) bağlanan yüksek umutlar ve pratik siyonizme duyulan inanç yerini umutsuzluğa bırakıyordu (Medding, 1992: 171). Kısaca tüm aktörlerde gerçekçi bir perspektife duyulan güven yerine duygusal bir çöküş mevcuttu (Goldscheider ve Neusner, 1990: 101-102). Siyonist idealler, ütopyacılık, kolonyalizm, emek hareketinde çatışmalar, sıtma ve deneyimsizlik nedeniyle tükenme durumu yaygınlaşmıştı. Emek hareketinin Birinci Aliya'da gösterdiği çabalar arkadan gelenlerin üzerine inşa edecekleri kurumsal bir altyapı oluşturmaktan oldukça uzak başarısız denemelerle dolu aynı zamanda idealizm ve kahramanlığın olduğu Filistin'in toplumsal, siyasal, jeopolitik gerçeğine uzak amatörlerin ve ütopyacıların domine ettiği bir dönemdi. Birinci Aliya çökerken Rusya'da yeni

bir *pogrom* (Rusça kökenli kelime, etnik veya dini bir gruba yönelik katliam veya zulümler) dalgası başlıyordu ve Filistin'e yeni bir göç dalgası ile kitlesel göç akını tekrar başlamıştı.

Birinci Aliya'nın başarısızlıkları sonrası Herzlçi Siyonizm diplomatik çabalara odaklanıyordu ve küresel güçlerle ilişkilerini geliştirmek için çabalıyordu, 1905'de Filistin'e 2. Aliya (Göç Dalgası, 1904-1914) başladı. Bu göç dalgası ile 1948'de İsrail Devleti'nin kuruluşunu sadece bir bildirgeyle ilan etmek için gerekli kurumsal, hukuki ve diplomatik altyapıyı kuran ve Siyonist programı uygulayan politik ve ideolojik açıdan yoğun elitler bu göç dalgasıyla gelmişti (Raviv, 2015: 217-218). David Ben Gurion ve Yitzhak Ben Zvi Siyonist idealin taşıyıcısı olan lider kadrosunun öne çıkan kişileriydi. 1903-05 Rus Pogromları'nın yoğun etkisi Ben Zvi ve Ben Gurion'u selefleri olan 1880'lerin lider kadrosundan farklılaştırdı. Çünkü İkinci Aliya Grubu'nun toplumsal bilinç yüksekliği ve gerçekçi yaklaşımları oldukça belirgindi. Ayrıca Filistin gerçekliğine uygun politik ve toplumsal programlar uygulama amacındaydılar (Frankel, 2009: 183). "İnşa etmek ve yeniden inşa edilmek" (*livnot ve lehibanot ba*) hedefiyle geldiler, 1905 Rus Devrimi'ne yönelik meraklı umutları yok olmuştu. Sosyalist Siyonistlere göre diaspora yaşamı "dikbaşlı halkı" (*am kaşe oref*) ulusal karakterine aykırı bir hayat sürmeye zorlamıştı. Diaspora, Yahudilerin itaat pratiklerini yeniden üreten bir mekandı. Sosyalist Siyonistler ezilmiş ulusal gurur ve kişiliğin rehabilite edebilmenin tek yolunun idealist ve kolektif çabayla Eretz Yisrael'de olduğunu düşünüyorlardı. Eretz Yisrael'e vardıklarında, kendilerinden önce gelen kolonyalistlerin idealizm eksikliğini ve baş edilemesi güç engellerle karşılaştıklarını görüyorlardı. Birinci Aliyacılar Siyonist prensiplerinden taviz veriyorlardı, temelde hedef tuttukları amaçlardan sapıyorlardı, Yahudi emeği yerine ona kıyasla ucuz Arap emeğini kiralıyorlardı. Baron de Rothschild'in yardımlarına bağımlı kalmışlardı. Yeni gelenler yani Halutzlar (İbranice; Öncüler) ise bu gibi grupları parazit olarak görüyorlardı, İsrail'in kutsal şehirlerinde yaşayan dindar ve yerli nüfusun durumuyla kolonyalistlerin

tahayyülünü aynı görüyorlardı: Kudüs, Hevron, Tiberya, Safed (bu yerleşim yerleri Eski Yişuv olarak adlandırılmaktaydılar), bunlar yurtdışındaki geleneksel vakıflar aracılığıyla fonlanıyordu (Karsh, 2000: 82). İkinci Aliya ile gelenler Filistin'e erişerek sadece bir mekan değişikliği yapmamışlardı, iktisadi gelişmeleri için Filistin fırsatlar sunabilirdi. Yahudi ana vatanı ancak Yahudi emeğiyle inşa edilebilirdi. Bu tür fikirlerin genellikle eski yerleşimcilerin ayak işleriyle uğraştığını düşünen İkinci Aliyacılar için aşağılayıcı bir durum olduğunu düşünüyorlardı. Eski ve yeni göçmenler arasındaki bu çatışmayı takiben bu süreç emeğin fethi (*Kibuş Ha-Avoda*) için mücadele olarak biliniyordu (Terry, 2000: 646). Emeğin fethi bir anlamıyla emeğin Yahudileştirilmesi ve Siyonistleştirilmesiydi. Üretici emeğin Yahudi iş sahipleri tarafından Yahudilere verilmesiydi. Bu kavramı David Ben Gurion şöyle açıklıyordu:

> „Güney Afrika'da beyazların yönetici ve işveren olduğu, siyahilerin çalışan olduğu bir durumu yaratmak istemiyoruz. Kolay veya güç, vasıflı veya vasıfsız her türlü işi yapmazsak, sadece ev sahibi olursak, burası (Eretz Yisrael) bizim vatanamız olmayacaktır" (Teveth, 1985: 140).

Zamanın ruhu Filistin'de yaşayan bir öğretmen olan Joseph Vitkin'in 1906'da hazırladığı Vitkin Manifestosu'nda, Yahudi gençliğine hitaben kaleme aldığı, eski topraklara gelmelerinin ve Diaspora'dan yerleşim politikasına katkı vermelerinin istendiği metindir. Bu dökümanın temel motivasyon ve ana ilkeleri inancın ve misyonun yeni neslin (*Tzeir*) elinde olduğudur. İkinci Aliya ve sonrasında devam eden kitlesel göç dalgalarıyla genç Yahudi nüfus Vitkin'in bu çağrısına cevap verdiği görülmektedir. Filistin'de Yahudi gençliğin Siyonizmin temel taşıyıcısı olarak kadim topraklarda her yönüyle yeni bir yaşam ve yeni bir Yahudi yaratmaya olan inançları ve kararlılıkları süreç boyunca görülmektedir. Vitkin şöyle diyordu:

> "Bizim temel yanılgımız kısa yol aramamızdaki gaflet ve bu tür bir yolun optimal olacağına dair yalanımız, amacımıza ulaşmak için yakın gelecek aramaktır. Bunları düşünerek biz daha zor yola belki de kendinden en emin şeye sonunda en kısa olacak olan

yola yöneldik. Gerçekten kardeşlerim, bizim gücümüz sınırlı, amacımızın yüksek olmasına rağmen. Eğer bizim yaşamak gibi bir derdimiz varsa, kollarımızı bağlayıp oturamayız, çalışmalıyız, mücadele etmeliyiz. Neden mi? Vatanımızı olası tehditlere karşı savunmak ve onu eskiden olduğu gibi özgür bir ülke haline getirmek için! Tanrı korusun, kendimizi aldatabiliriz veya halk gidilecek yolu kısa, görevi kolay görürlerse ciddi bir yanılgı içinde olabilir. Hepimiz şunu iyi bilelim, gemilerimiz yakıldı bizler için seçenekler oldukça sınırlı. Kardeşlerim şunu iyi bilin halkınız hasta ve mutsuz. Kabul edin, diaspora hayatından yardım, cesaret ve ödül beklemek saçma. Buraya gelin, yardımcı olun ve uyanın, en yüce ve büyük ödül vizyonumuzun gerçekleştirilmesi olacak. İstekli olun ve gelin, burada tek başımıza kalırsak mahvolabiliriz" (Vitkin, 1905: 23-31).

Kadim vatana yerleşme hakkı ve onunla bağlantılı fiziksel ödevler (çalışma) emeğin kendini savunma zorunluluğuyla besleniyordu. Tarım çiftlikleri Araplar tarafından korunuyordu. Sorun ise genellikle Arap nüfusun yağmacı çetelerle işbirliği yapmasıydı. Yeni gelen göçmenler ise Yahudi mülklerini korumak için mücadele veriyorlardı. Bu tavır eski durumdan radikal kopuşu göstermesi açısından önemlidir. Geçmişte kabul gören davranış desenlerinden öne çıkanı, 19.yy'da Rusya'nın monarşik sisteminin boyunduruğu altında hayatlarını sürdüren diaspora Yahudilerinin kendilerine yönelik saldıralara yanıt olarak öz savunma teşkilatları kurma talepleri yaşadıkları Rus yönetici elitleri tarafından sürekli öteleniyordu.

Diaspora ve Filistin'e göç etmiş Yahudiler arasındaki gerilim devam ederken öte yandan yeni göçmenler ve yerleşimciler arasındaki kültürel ve fikirsel çatlak kademeli olarak *Halutzim* hareketinin kendi taşra yerleşimlerini kurmasını, Filistin'in Sosyalist-siyonist değerlerle inşasını yücelten ve var olan Yahudi toplumunu değiştirmeye odaklanan ilkeler üzerinde yoğunlaşması neticesini doğuracaktı. Filistin ortamının acımasız gerçeği, gençlerin tutkuları, topluma yönelik özlemleri ve idealist hedefleri birleştiğinde Eretz İsrail'de yüzlerce kolektif çiftlikleri (*Kibbutzim*) oluşturma fikri gün geçtikçe gelişiyordu. Bu türün ilki, Kibbutzların

anası olarak bilinen Deganya, 1909 yılında kuruldu, mekân Taberiye Gölü'ne yakındı. Kolektif ilkenin temelinde gönüllülük esasına dayalı iktisadi komünizm yatıyordu ve bu fikri benimseyen insanlar eliyle yürütülüyordu. Bu gönüllüler grubu tarlaları ekiyorlar, materyalleri ve ürünleri paylaşıyorlar ve birbirleriyle uyumlu bir ilişki geliştiriyorlardı. Onları birleştiren psikolojik tutkalın istiklal ruhu olduğu söylenebilir. Aaron David Gordon, hareketin entelektüel lideriydi zaman zaman Siyonizmin "seküler hahamı" olarak anılıyordu ve bundan ötesi Gordon hareketin hedeflerini ve yöntemlerini formüle ediyordu, emeğin dini kavramını öne çıkarıyordu (Houtman vd., 1998: 324). Fiziksel emeğe olan saygı ve doğada birlikte yaşama endoktrine ediliyordu, kısaca Gordon fikirlerini ruhsal iktidarın ve kurtuluşun idrakinde olmak olarak özetliyordu. Bu sıralarda, Dünya Siyonist Kongresi Herman Shapira'nın planını kabul etmişti. Shapira, Alman Yahudisi ve matematik profesörüydü, Filistin'de toprak satın almak için Yahudi Ajansı kurulması, Yahudi halkının Filistin'de sürekli mülkü olması gerektiğini söylüyor ve bu mülkleri çalışmaya gelenlerin kiralamasının mümkün olabileceğini ifade ediyordu (Holzman-Gazit, 2017: 57). Bu tür bir politika ulusal sahiplik yani Kibbutz hareketinin ideolojisiyle de uyumluydu. Ayrıca kolektivist hedeflerle de paralellik taşıyordu (Bignall ve Patton, 2010: 235). Böylece, toplumun yeniden inşası ulus ve birey düzeyinde problemlerin çözümüne dair vizyonun yerine getirilmesiydi ve bir yönüyle de Avrupa kapitalizminden kurtulmak olacaktı. Kibbutz yerleşimi sadece ulusal ihtiyaçlara ve toplumsal problemlere bir yanıt değildi aynı zamanda kişisel düzeyde psikolojik yenilenme imkânı sağlıyordu. "Yeni Yahudi" doğaya dönerken, üretken bir emekle birlikte Yahudi kişiliği üzerinde tamir edici ve faydalı etkileri olacaktı (Almog, 2009). Şehirli Yahudiliğin uzun süren taşranın esaslı bir bileşeni olmayı reddinden sonra bu süreç dönüştürücü etki yaratabilirdi. Tüm bunlarla birlikte Kibbutzim hareketine bakıldığında birçok esinlenmenin harmanlandığı görülmektedir. Bunlar kendi kendine yeterlilik, doğaya saygı gibi meseleleri ele alan romantik

milliyetçilik, Marksizm, doğacılık gibi kavramlar Siyonist çözümleme içine sızmıştı (Abramitzky, 2018). Siyonist projeyi eleştirenlerin birilerinin sürekli dediği gibi "gerçekleşmesi mümkün görülmeyen bir ütopyacılığa" rağmen eşsiz ve ilginç bir kurum olarak kibbutzlar Siyonizm etrafında yeşeriyordu (Abramitzky, 2018).

Avrupa'nın önde gelen başkentlerinde Siyonist örgütlerin yetkili kişilerince diplomatik girişimler sürüyordu (Sofer, 2007). Ayrıca bu lider kişiler Filistin'de fiziksel ve toplumsal öncülük etme yollarını ararken mevcut dinsel ve geleneksel toplumsal bileşenlerin oluşturduğu hasmane bir ortamın farkındaydılar ama bu durum onları seküler politik alan oluşturma ve kültürel uyanış gibi bir çok ilerici fenomen ve dönüştürücü işleri yapmaktan alıkoymuyordu.

Diplomatik girişimlerin yanında Eliezer Ben Yehuda gibi mevcut duruma kişisel bir örnek olarak ve kendini misyonuna adamış, İbranca'nın tekrar uyandırılması için çabalayan iki bin yıldır sadece edebiyat ve dini işler için kullanılan bir dili devletin ve toplumun dili haline getiren önemli bir kişilikti (Ayturk, 2007: 626-645). Ben Yehuda, Siyonizmi kadim vatana dönmek kadar, İbranca'ya da bir kültürel dönüş olarak yorumluyordu (Fellman, 1973). Diplomatik ve kültürel girişimlerin bir arada sürdürülmesi önemliydi. Siyonistlere göre temel ihtiyaçsa Eretz Yisrael'e olabildiğince fazla Yahudiyi göç ettirebilmekti.

1914'de Birinci Dünya Savaşı sırasında kolonileşme ve göçe bir engel çıktı. Türk olmayan vatandaşlar ülkeden ayrılmak zorundaydı. Aaron Aaronson, genç parlak bir tarım bilimci, erken kolonyalistlerden, NILI adında istihbarat örgütü ve ajan ağı kuran ilginç bir şahıstı. Filistin'de İngiliz kuvvetleri komutanı General Allenby'nin Filistin'i ele geçirmesi için önemli bilgiler sağlıyordu. Aaronson, 1919'da kayboldu bu sırada Londra'dan Paris'e İngiliz resmi uçağıyla gidiyordu (Poleskin, 1937).

Joseph Trumpeldor, Vladimir Jabotinsky ile Rus-Japon Savaşı'nın kıdemli askeri elemanlarındandı (Viorst, 2016: 110). Sonradan Filistin'de savunma örgütlerinin kahramanı oldu. Jabotinsky, maksimalist bir yaklaşıma sahip militan bir siyonist liderdi (Medoff, 2009:1). Yahudi militan örgütleri dünyanın her yanında ABD dahil olmak üzere örgütlemişti (Medoff, 2009:1). Dünya Savaşı'nda müttefik devletler ordularında oluşturulan Yahudi bölüğü diğer siyonist organizasyonlardan farklı olarak Osmanlı ordusuna karşı mücadele etti. Müttefiklere/İttifak devletine Yahudilerin desteğini İngiliz hükümeti 1917'de Balfour Deklarasyonu'nuyla ilan etti, resmi olarak Siyonist hedefler tescil edildi, bu da yukarıda ifade edildiği şekliyle Herzlci Siyonizmin uzun erimli hedeflerinden biriydi (Schneer, 2013).

Deklarasyon şöyle diyordu:

> "Majestelerinin hükümeti, Filistin'de Yahudi Halkı için ulusal bir yurt kurulmasını destekler, bu hedefe ulaşılmasında elinden ne geliyorsa yapılacağını bildirir, çok net bir şekilde anlaşılmalıdır ki, Filistin'de yaşayan Yahudi olmayan toplulukların medeni ve dini haklarına veya herhangi bir ülkede yaşayan Yahudilerin hakları ve siyasal statülerine halel getirici hiçbir şeye müsaade edilmeyecektir" (YALE Law School, The Avalon Project).

I. Dünya Savaşı'nın bitmesiyle Filistin'de dramatik değişimler gözlemleniyordu. Amerikalı Yahudi kurumları iktisadi olarak yoksul ve politik statü olarak zayıf Filistin'in Yahudi cemaatine yardım konusunda acele ediyorlardı. Buna ek olarak Versailles Barış Konferansı'nda Avrupalı Yahudilerin sözcüsü Diaspora ve Filistinli Yahudilerin taleplerini dile getiriyordu. Halihazırda İngiliz Mandası'nın kuruluş anlaşmasında da devamlılık gösterecek olan Balfour Deklarasyonu yukarıda ifade ettiğimiz şekliyle Siyonist idareye çok önemli taahhütleri içeriyordu. Deklarasyonla Filistin'de İngilizlere Yahudi devleti kurulması görevini bir nevi yüklüyordu. Bu sürecin bir uzantısı olarak 24 Temmuz 1922'de Milletler Cemiyeti

Konseyi'nde ABD ve İngiltere tarafında müzakereleri Mayıs 1922'de nihayete eren Manda Anlaşması onaylandı. İlgili maddeler şöyledir:

> MD-2: Manda Yönetimi, Yahudi Ulusal Yurdu'nun kurulmasını sağlamak amacıyla iktisadi, idari, siyasal şartları sağlamakla sorumluydu ve kendi kendini yöneten kurumlar ve medeni ve dini hakların tüm yerleşimcilerin, Filistindeki ırk ve dinine bakmaksızın korumak zorundadır.
>
> MD- 4: Yahudi Ajansı, Filistin idaresiyle işbirliği ve danışmanlık amaçlarını taşıyan bir kamu kurumu örgütüydü ve resmi olarak tanınmalıdır.

Yukarıda görüleceği üzere Siyonist kurumlar yarı-hükümet vasfı almışlardı, Manda İdaresi (*Mandatory Palestine*, 1920-1948) altında anlaşma resmi olarak imzalandı (Caplan, 1983). Anlaşmaya imza atanlardan Emir Faysal o zaman Arapların lideriydi. Emir Faysal ve Haim Weizman arasında Yakın Doğu'da Filistin'de Yahudi alanını karşılıklı tanınması üzerine yapılmıştı (Caplan, 1983). Araplar şiddet dalgalarına başladılar: 1920, 1921 ve 1929'da tekrarlanan şekilde devam ederken Ortadoğu'daki İngiliz yetkililerse Yahudi göçünün ve kolonizasyonun engellenmesini istiyorlardı (Huneidi, 2001).

Yirmi sekiz yıllık İngiliz manda yönetiminde Siyonist girişimler çeşitli engellemelerle karşılaştı ve hatta zaman zaman tasfiye edilme tehlikesiyle karşılaştılar. Bunun en açık örneği Manda İdaresi'nin "Beyaz Dökümanları" (*Palestine White Papers* olarak bilinir. 1922-1946 yılları arasında İngiliz hükümetinin Parlamento'ya Filistin'de izleyeceği politikaları sunduğu belgeleri ihtiva etmektedir) Filistin'de uygulama çabaları oldu (Pasachoff ve Littman, 2005: 260). Fakat tüm bu engellere rağmen Siyonist girişimlerin Yahudi devletini inşa süreçleri bir yandan hızlı bir şekilde devam ediyordu. İktisadi ayrımcılık, siyasal ve dini baskı Avrupa'da yükseliyordu öte yandan Siyonist örgütler binlerce Yahudiyi illegal yollardan Filistin'e getiriyordu. Filistin'e "Polonya Göçü" 1920'lerde, Alman Yahudilerinin gelişi ise 1930'larda başladı (Wrobel, 2016). Eğitimli, seküler ve Avrupalı Yahudi'nin Filistin'e gelişiyle Filistin'de

eğitim ihtiyacı günden güne artıyordu. İbrani Üniversitesi 1925 yılında kuruldu ve Yahudi dünyasında oldukça önemli bir gelişme olarak haberlere konu oldu (Dolev, 2016). Kudüs İbrani Üniversitesi (*HaUniversita HaIvrit BeYeruşalayim*), İsrail'in kuruluş sürecinde ihtiyaç duyacağı teknik ve bürokratik kadronun yetiştirilmesinde merkezi bir kurum olarak öne çıkacaktı. Her ne olursa olsa İsrail'in ihtiyacı olan kazanım demografik dengenin Yahudiler lehine değiştirilmesiydi.

Amerikalı Siyonist liderlerin gündeminde hızlı, kitlesel yerleşme politikasının hayata geçirilmesi vardı. Bu fikirleri savunanların başında Amerikalı Siyonist lider ve sonrasında Amerika Birleşik Devletleri Anayasa Mahkeme üyesi olacak Louis Brandeis geliyordu (Urofsky, 2012). Haim Weizmann ise kademeli kolonizasyon taraftarıydı. Bu gibi meseleler 1921'de Cleveland'da Amerikalı Siyonistlerin toplantısında gündemi işgal eden konu başlıkları olarak öne çıkmıştı (Spiegelman ve Brown, 2012: 116). Filistin'e göç eden genç idealistler mütevazi amaçlarla fakat kesintisiz çabalarla eşanlı planlanmış yerleşim kurma planları üzerinde zorunluluk ve aciliyet olduğunu düşünüyorlardı. Bu gibi zorlukların üstesinden gelmesi amacıyla kurulan İşçi Bölüğü, mobil gönüllülerin esas olduğu temel altyapı çalışmalarıyla uğraşan özellikle yol yapımı çalışmalarına yoğunlaşan İsrail boyunca örgütlenen bir kurumdu. Jezreel Vadisi'ndeki sıtma ve bataklık gibi coğrafyanın getirdiği zorluklarla mücadele ediliyordu. Yüzlerce yıldır terkedilmiş topraklarda inşa faaliyetlerine hızlı bir şekilde başlanıyordu. İsrail'in kuzey sınırında ise Joseph Trumpeldor milliyetçi duygularla motive olmuş, Arap isyancılara karşı Yahudi toprağını savunma uğruna ölüyordu. Ölümü ise bir anda binlerce kişiye ilham olabilecek bir ulusal sembole dönüşüyor, Siyonist tarih yazımının önemli bir kahramanı oluyordu (Benari ve Knaani, 1970).

Yahudiler ve Araplar arasındaki sürtüşmelerin şiddete evrilmesiyle manda yönetimi savunma örgütlenmelerini yasakladı. Siyonistler buna cevap olarak yer altı savunma örgütü

olarak *Hagana'yı* (Savunma) kurdular. Yahudi nüfusunun güvenliğini sağlamak gayesiyle çiftçi-asker tipinde savunma eğitimleri veriliyordu (Scharfstein, 1997: 289). Yahudiler için kendini savunmanın önemi 2. Dünya Savaşı'nı önceleyen dönemde ortaya çıkan felaketin etkisiyle arttı. Savaş boyunca Siyonist hareket kendisini İngiltere ile paradoksal bir durumda buluyordu çünkü Hitler Almanya'sına karşı savaş vardı ve Siyonistler Filistin'de ise İngiliz politikasıyla mücadele ediyorlardı. Filistin ve Amerikan Yahudi topluluğu Hitler Almanya'sı ile savaşta dikkate değer ölçüde maddi yardım ve insan kaynağı sağlıyordu (Berman, 1990). Yahudi Tugayı (*Jewish Brigade*), Avrupa'da askeri eğitim alanında kendisini geliştiriyordu (Beckman, 1998). Yer altında eğitilen ve deneyim kazanan Yahudiler İngiliz ordusuyla olan işbirliklerinden önemli ölçüde fayda sağlıyorlardı (Beckman, 1998). Öte yanda Siyonist elitlere manda yönetimince ağır baskılar ve liderlerinin hapsedilmesi dayanılmaz bir noktaya gelmişti. Muhalif unsurlar özellikle Revizyonistler Siyonistler *Irgun* (*HaIrgun HaTzvai HaLeumi BaEretz Yisrael*, İsrail Vatanı Ulusal Askeri Organizasyonu) ve *Lehi* (*Lohamei Herut Yisrael*, İsrail Özgürlük Savaşçıları) grubu şiddete şiddetle cevap verdiler (Shindler, 2015). Sahada gösterilen bu başarılar Filistin meselesini öne çıkarıyor ve İngiliz yönetimini karar almaya zorluyordu (Shindler, 2015: 191-212).

1948 yılına gelindiğinde altıyüz ellibin yerleşimci Yahudi Filistininde yaşıyordu ve bu nüfus İsrail'in egemen bir politik birim olarak bağımsızlığına hazırdı (Center for Policy Analysis on Palestine, 1993). Kolonilerin etrafı genellikle çevrelenmiş ve ülke boyunca farklı lokasyonlara dağılmış haldeydi. Yeraltı ordusu, deneyim kazanmış örgütlü kamu hizmeti, modern ekonomik yapısı, örgütlü işçi hareketi ve yerleşik eğitim sistemi hali hazırda işler haldeydi. Filistin'de Siyonistler kendini savunabilir, diplomatik çabaları uluslararası arenada gösterebilir ve toprağı işler hale getirebilir durumdaydılar. Emek, toplumsal iş birliği, içeride ve dışarıdaki Yahudilerin dayanışması, güçlü dinsel motivasyon kurulacak İsrail için önemli

dayanaklardı. Dünyanın farklı bölgelerine dağılmış Yahudilerin arkalarında olduklarını düşünüyorlardı. 1948'e gelindiğinde, Filistin artık diaspora için tartışmalı bir coğrafya olmaktan çıkmıştı ve Yahudi üst-sınıfı ise küresel ticari işbirlikleri nedeniyle hala kozmopolit bir çözümün tercih edilmesi gerektiğini düşünüyorlardı ama genel hava özellikle güvensiz bir halde bulunan çevre-yahudilerinin (alt-sınıf) sıkıntılarını da ele almak amacıyla bir grup entelektüel ve siyasetçi Amerikan Yahudi Konseyi'nde bir araya geldiler. Siyonistler ve Siyonist olmayanlarda dahil olmak üzere Filistin'de Yahudi Ajansı'nda sorumluluk paylaşımına geçme kararı aldılar. Amaç oldukça açıktı dünya ölçeğindeki yahudileri tek bir cephede birleştirmek ve İsrail'in doğuşuna katkı sağlamalarını temin etmek için faaliyetleri hızlandırmak gerekiyordu.

II. Dünya Savaşı'nın bitmesiyle Birleşmiş Milletler, 1947 Kasım'ında Yahudi ve Arap devletleri arasında Filistin'in paylaştırılmasına karar verdi. İsrail'in bağımsızlığı 15 Mayıs 1948'de ilan edildi. Altı Arap Devleti, Mısır, Ürdün, Suudi Arabistan, Irak, Suriye, Lübnan tek taraflı alınan bu karara tepki olarak İsrail'e saldırdılar ve İsrail'i ortadan kaldırmak için bir cephe oluşturdular.

1.2.1.1. Edebiyatçılar, Din Adamları ve Aktivistler Arasında Siyonist Fikirler ve Projeler

Siyonistler açısından batılı ülkelerin yeni kurulan devlete herhangi bir yardımının olmadığı oldukça açıktı. İsrailli Yahudiler ve bunlara ilave olarak yurtdışından gelen gönüllülerin hızlı mobilizasyonları neticesinde sahada mücadeleye başlamışlardı. Avrupalı Yahudileri motive eden bir olgu vardı o da Nazi Soykırımı'nın hafızalarında taze olmasıydı, İsrail için mücadele varoluş savaşımıydı. Bağımsızlık Savaşı, İsrail için başarıyla sonuçlandı

ve devletin sınırları Birleşmiş Milletler ise Milletler Cemiyeti'nin üstlendiği Manda yükümlülüklerini kuruluş belgesine uygun olarak aynen üstlenmiş oluyordu. Bu yükümlülük Ürdün Nehri'nin batısında kalan Filistin Mandası topraklarında Yahudi halkına ulusal bir yurt kurma yükümlülüğüydü. Bu yükümlülük günümüz Ürdün topraklarını da kapsarken Manda metninde yapılan son dakika muhtırasıyla (Transjordan Memorandum) Ürdün Nehri'nin Doğusuna uzanamayacaktı (World Digital Library). Yani nehrin batısı Yahudilere tescil edilmiş oldu. O tarihten sonra Milletler Cemiyeti yükümlülüklerini BM'ye devredene kadar bu durumu değiştiren herhangi bir uluslararası bir anlaşma söz konusu olmadı. Neticede bu savaş ertesinde, 1956'da, 1967'de, 1973'de Arap devletleri İsrail'e saldırdılar. Neticede Siyonist proje işliyor ve Kudüs İsrail sınırlarına dahil oluyordu.[7] Devletin kurulmasıyla, Siyonist hareketin nihai siyasal hedefine Basel Programı'nda 1897'de ilan edildiği şekliyle ulaşılmış oluyordu. Siyonizmin ortaya çıktığı 1890'ların sonunda sınırlı bir elit zümre tarafından sahiplenilmesi ve hareketin kitleselleşememesi tarihi bir vakadır. Siyonizmin fikir olarak Avrupa'da çıkması fakat toplumsal hareket ve kadro olarak Doğu Avrupa'ya yaslanması önemlidir. Merkezi Avrupa'da Siyonizme duyulan şüphe ve endişe, Doğu Avrupa Yahudilerinde özellikle Rus Yahudileri (Rus İmparatorluğu) tarafından farklı bir tavırla ele alındığı görülüyordu. Rus Yahudiliğinin Siyonizm ideolojisinin başat toplumsal grubu olması ideolojinin ve hareketin gidişatı yönünde belirleyici etkiye sahip olmuştu. Bu grubun elitlerinin Rusya İmparatorluğundaki toplumsal ve siyasal gerçekliğin Yahudiler üzerindeki etkilerini ele alış metotları ve kavramları Siyonizmin gelişiminde kurucu etkiye sahipti (Tsurami, 2009).[8]

[7] 1967 Savaşı ile.

[8] Rusya merkezli Siyonist Hareket 1881-1882 tarihleri arasında kurumsallaşmış ve kuruluşundan yaklaşık 15 yıl sonra Batı Avrupa'da Theodor Herzl öncülüğünde faaliyet yürüten Batı Siyonizmine muhalefet etmeye başlamıştır. Batı Siyonizmi modernliğin ve toplumsal gelişimin Avrupa yönelimli olmasını belirten bir anlayışa sahipken, Rus Siyonizmi daha muhafazakâr bir şekilde Yahudi kültürü ve geleneklerine bağlı kalan milliyetçi bir söylem geliştirmiştir. Bu eksendeki ayrışma Herzl tarafından ortaya atılan Uganda Yerleşme Planı'nın (1903-1905) Rus Siyonizmi tarafından

Rus İmparatorluğu'nda Yahudilerin belirli bir coğrafi alana sıkıştırılmaları ve Rusya'da en bereketli alanların yerleşme (iskan) anlaşmasının (Pale of Settlement) dışında kalması Yahudilerin spesifik olarak anılan coğrafyalara iradi olarak yoğunlaştırıldığı tezini doğruluyordu (Bartal, 2005). Burada yaşayan Yahudiler için ticari girişimde bulunmak için akışkanlığı yüksek varlıklara (finansal kaynaklar) ve zihinsel sezgilere ihtiyaç vardı (Penslar, 2001). Fiziksel kaynaklar (toprak) ikincil önemdeydi, çünkü yüzyıllar boyunca sık sık sürgüne tabi tutulmalarından dolayı kendilerini koruma için gerekli kurumları oluşturmaktan geri kalmışlardı. Yahudilerin "normal dışı" durumları kendisini mesleki faaliyetlerinin niteliklerinde, genel Yahudi toplumsal psikolojinin eksenlerinde ve kültürel üretimlerde yansıtıyordu.

"Diaspora'daki normal dışı varlıkla" bağlantılı ana mesleki faaliyetlerin Siyonist ideal tarafından aşağılanması bu açıdan doğal olarak görülebilirdi. Bu negatif değerlendirmeye rağmen acil bir ihtiyaç öne çıkıyordu, çiftçilik, ağır endüstri ve vasıflı emeğe hiç olmadığı kadar ihtiyaç vardı bunlar Filistin'de kendi kendine yeten Yahudi toplumunun sağlam temele oturtulması için hayati derecede önemliydi. Sosyo ekonomik alanda, Siyonizmin mesajı ulusallaşma teması içerisinde evrensel bir renge dönüştü. Dünya sosyalizmini kabullenme, sınıfsız toplum, uluslar arasında barış ve onlar arasında harmoni, siyonist öncülerin önderlik ettiği ve önem verdiği değerlerdi. Neticede bu ideolojik deneyim kurumsal olarak başarılı oldu. Bu gelişmeler ilgi çekiciydi zira gönüllü toplumsalcılık/komünist tarımsal koloniler İsrail'de muhtemelen yegane gerçekleştirilen sosyalist ütopyaydı (Schwartz, 1995).

---

reddedilmesinde kendisini göstermiştir. Doğu Avrupa Siyonizmi, Batı Siyonizmine yönelik eleştirilerinde Yahudileri kozmopolitanizme (evrenselcilik) yönlendirdiklerini ve onları dünya vatandaşı olarak kodlamalarının hata olduğunu eklerler. Doğu Avrupa Siyonizmi Yahudi milliyetçiliğini, Yahudi kimliğinin ayırıcı doğasını ve vatana (Eretz Yisrael) duyulan sevgiyi öne çıkarır (Tsurami,2009).

Siyonist fikirlerin bireyin üzerindeki psikolojik hedeflerinden de bahsedilebilir. Gonen'e göre Siyonistler, Yahudilerin uzun süren sürgünlerinden doğan bireysel kişilikleri üzerinde bozulma ve değişimi kabul etmekle işe başlıyorlardı (Gonen, 1976). Yahudiler tarih boyunca kontrolleri dışındaki neticelerin kurbanı oluyorlardı, fiziksel ve psikolojik güvenlikleri sürekli tehdit altındaydı ve bu da mikro düzeyde Yahudi bireyi normal dışı hale getiriyordu (Gonen, 1976). Yahudi kişiliğinde dışarıya ve içeriye dönük bir uyumsuzluk vardı (Patai, 1996). Dengeli zihinsel ve duygusal davranış biçimleri iç uyum ve dışarıya dönük adaptasyon İsrail'in yeni havasıyla bu zorlukların üstesinden gelinmesine yardımcı olabilirdi (Gonen, 1976). Siyonist proje ile; "Yahudinin hasta ruhu iyileşebilirdi, bitkin ve hasta insan hassasiyeti temiz ve sağlıklı İsrail atmosferinde tamir edilebilirdi". Kişilikteki metamorfoz meydana gelmeden önce, topyekün bir devrimin gerçekleşmesi zaruriydi. Bu değişiklikler öncelikle belirsizlikler ve spekülatiflik arasında salınan ticaretin doğası oradan somut fiziksel emeğe geçişle imkan bulacaktı. Diğer bir nokta, şehirden taşraya yerleşme ile bir değişim yaşanacak bu da kendini tavır değişikliği "kendini savunma"da gösterecekti yani fiziksel bir saldırı durumunda, teslimiyet, karşı koymayış ve güvenli hissetmeye dönük karşı cevaplar vermeyle gerçekleşecekti, Yahudiler artık tehlikeden kaçmayacaklardı, yüzleşecekler ve çözümler üreteceklerdi (Gonen, 1976).

Edebiyat alanı ile Siyonizmin kesişme kümesinde ise şu gelişmeler yaşanmaktaydı, modern Yidce ve İbrani edebiyatının babası, Mendele Moykher Sforim, Haskala konusunda yaklaşımlarını içeren tezlerini sıralarken, ekonomik dengesizliklerin zihinsel ve moral sapmalara neden olacağını vurguluyordu (Alter, 1975: 15 vd.). Günlük hayattaki belirsizlikler, sallantılar ve bocalamalar bunun yanında spekülasyonlar ve makineleşmeler yalın ihtiyaçlar için bir geçim kaynağı olan eksilmemiş ve azalmamış karların peşinde koşmak, çoğu zaman hileli, düzensiz ve sağlıksız düşünce ve sosyal ilişkiler alışkanlıkları yaratmıştı. Üretkenlik ve

vasıflı emeğin istihdamı için mesleki eğitim gerekliydi, fiziksel egzersiz, günlük rutin, sigorta, düzenli gelir ve kurulu oturmuşluklar psikolojik ve duygusallık olarak terapi oluşturacak/iyileştirecek bir değer olarak sivriliyordu ve bu güvenceler "Yeni Yahudi" kimliğinin yaratımı için olmazsa olmazlardı (Alter, 1975: 15 vd.).

Doğaya dönme, tarıma verilen değerde artış diğer bir motivasyon kaynağıydı. Eski püskü, sıkışık Doğu Avrupa Yahudi komünitelerinde doğayla bir ilişki içinde olmak oldukça zordu. Bu düzlemde İbrani ulusal uyanmasının şairi olarak bilinen Hayim Nahcman Bialik, şiirlerinde pastoral ve romantik bir temayı baskın kılıyordu. Bialik, mevsimlerin doğal mucizeleri gözlemlemek için kentsel yaşamdan kopmanın zorunluluk olduğunu söylüyor, kentte kalmayı günahkâr kalmakla eş anlamlı olarak görüyordu (Holtzman ve Scharf, 2017).

Öte yandan, Tevrat da epeyce pastoral tasvir mevcuttur. İsrail toprakları, Tevrat'ın büyük figürlerinin yaşadığı ve orada tarihsel deneyimlerini gerçekleştirdikleri özel topraklardır, dinsel ve tarihsel mekanlardır. Herhangi bir çiftçinin İsrail topraklarında ekim dikim faaliyetinde bulunması, bu ilhamla birlikte basit bir emek faaliyetini aşan ve onu tarihsel ve mitolojik meditasyona ve estetik bir deneyime dönüşecektir. Salt bir emek faaliyetinin ötesine geçen zenginleştirici ve dönüştürücü bir eylem olarak da düşünülebilir. Thoreau'nun New England'da, Tolstoy'un Rusya'da yaptığı gibi şehrin gürültüsünden ve kargaşasından kaçmasına benzer bir durum, İsrailli öncüde/halutzim gruplarda barış ve sükûnet olarak öne çıkıyordu. Bu fikre kendini adayanlar siyonist hareket üzerinde hegemonya inşa eden gençlik hareketleriydi ve onlar da Yahudi anavatanını inşa etmek için gerçekçi tek katkının tarımsal faaliyet olduğunu söylüyorlardı. Aslında bu kısmen aşırı bir vurgulamaydı, kırsallaşma şehirli kitlelerin ve ruhsal bir fırsat için bireylerin rehabilitasyonu olarak siyonist vaadin öngörüsü ile önem kazanan bir ideal olsa da amaç köylüleşme değildi.

Doğaya dönmeyle birlikte (Troy, 2018) öne çıkan diğer bir konu kendini savunmaydı, bu problem yerine getirilmesi gereken işlev ve çözülmesi gereken önemli bir tarihsel sorundu (Edelheit ve Edelheit, 2000: 68-69). Fiziksel bir ihtiyaç olduğu kadar, psikolojik bir gerçeklikti. Binlerce yıldır, Yahudiler yaşamlarını sürdürdükleri coğrafyalarda tehditlere açık yaşadılar, çoğu kez baskı ve dışlanmaya maruz kaldılar. Kendini savunmasız, bir azınlık olarak Yahudiler sayıca ve askeri olarak kendilerinden üstün ülkelere karşı başarı kazanmada farklı stratejileri bu yoksunluk etrafında geliştirdiler. Doğu Avrupa'da pogromlarda, kilise ve hükümet kaynaklı kışkırtmalarla yerel köylü nüfus Yahudilere saldırıyordu ve Yahudilerin mülkiyet ve maddi kayıpları oluyordu. Filistin'deki ilk yerleşimciler içinde aynı tarihsel durumun geçerli olduğu söylenebilir, yerli nüfusun saldırılarına açık konumda bulunuyorlardı (Katz, 1946). Siyonizm ise bu durumda diaspora tutumundan ayrışıyordu, cesaret ve saldırılara karşı kendini savunma Yahudi tarihinde yeni bir sayfa açmıştı (Bell, 2009: 253-315). Siyonistlerin, Arapların saldırılarına karşı kendilerini savunmaları, Yahudilik içerisindeki farklı dini grupların sempatisini kazanmıştı. Hagana'nın - özsavunma anlamına geliyordu-kurulmasıyla modern Yahudi sözlüğünde yerini almıştı Peki savunma örgütlerinin kuruluşu ortalama bir yahudinin psikolojisi üzerinde nasıl bir erki yapmıştı? Özgüven, gurur ve vakar beraberinde doğal olarak gelmişti. O güne kadar süregelen Yahudilerin korkaklığı ve çekingenliği sönümleniyordu. Yeni bir Yahudi imajı gelişiyordu, kendini koruyan, tehditlere karşı önlem alan bir kişilik öne çıkıyordu doğal olarak bu bireysel ve komünal düzeyde radikal bir dönüşümün işaretleriydi (Edelheit ve Edelheit, 2000: 69, 487).

Galut (İbranice; Göç/Sürgün) kişiliğinin yarattığı komplekslerden ve onla beraber gelen çatışmaların dışında yeni bir Yahudi tipi İsrail özelinde oluşuyordu (Eisen, 1986). Yetersizlik hissinin yerini, haklı bir başarı hissi alıyordu, başkaları tarafından reddedilme üzüntüsü ve kendinden nefret etmelerinin yerini kendini kabul ettirme alıyor, bu nedenle sıklıkla

asimilasyonu savunan Yahudi entelijiyensiyasında somut ve gerçekleştirilebilen bir anti-tez sivriliyordu, bu sıkı çalışma, toprağı ekip biçme, kendini savunmak için cesurca savaşma temelinde olsa da semptom olarak Yahudi egosunu şişirdi, hazırlıksız bir efori hali İsrailli Yahudi'yi çevrelemeye başladı. Psikolojik devrim, Siyonist idealin yükselişiyle birlikte geldi, içeride olduğu kadar İsrail'in sınırları dışındaki Yahudi kimliği üzerinde de kritik etkileri oldu.

Siyonist ideologlar, kültürel yaratıcılıkla ulusal bir uyanışın mümkün olacağını düşünüyordu. Dil, edebiyat, tiyatro, sanat ve müzikte yeni bir tema ve işleyiş gündeme gelmişti. Geleneği reddetme ve onu başka bir şeye uyudurup eski olan ne varsa dışlama bir tür asimilasyondu (Ohana, 2012). Teolojide bu kendini ihtida (conversion) olarak gösteriyordu, asimilasyon ve ihtida aynı süreçlerden geçen fakat derece farklılığı gösteren iki benzer reaksiyondu, Siyonizm bu açıdan Haskala elitlerinin Yahudi meselelerine yaklaşımlarından ayrılıyordu (Litvak, 2012). Bunlar büyüyen/gelişen ve kaderi özgürleşen Yahudiliğin, Siyonizm sahneye çıkmadan önceki tavırlarıydı.

Ulusal bilincin uyanışı ve konvansiyonel biçimde yayılımı kendini İbranca edebiyata yükselen bir ilgiyle gösterdi, 1880'lerde Judah Leib Gordon, Haskala şairi, kendisini Siyon'un son sözcülerinden görüyordu (Stainislawski, 1988). Kırk yıl sonra dinamik edebiyat yeniden canlandı. Gordon'un diğerlerinden farkı siyonist hareketin eserlerindeki açık ve belirgin etkisiydi. Siyonizm edebiyatta kendisini genellikle kültürel üretimlerde gösteriyordu özellikle dilde etkisi açığa çıktı (Miron, 1984). Şunu unutmamak gerekir ki Yahudiler yaşadıkları coğrafyalarda etnik azınlık olarak bir takım farklı zorluklarla da karşılaşıyorlardı. Avrupa Yahudiliği kendi dilini, Yidce'yi Ortaçağ Almanca'sı üzerinde yükseltmişti (Weinreich, 2008: 431). Yidce bir jargondan geniş bir nitelik gösteren ve deyimsel ifadeleri barındıran bunun ötesinde bir Avrupa diliyle mukayese edilecek kapasiteye ulaşan bir dil haline gelmişti. İbranca ise Haskala edebiyatıyla ön plana çıkmış, kültürel mirasın bir iletim aracı olarak düşünülmüştü

fakat Yahudi folklorü, şiir, drama, gazetecilik gibi alanlardaki üretimlerin tümü Yidce yapılıyordu. Yahudi edebiyat ustaları ilk başta iki dildede yazıyorlardı, sonra yazarlar birini diğerini tercih eder duruma geldikleri görülmeye başlandı (Weinreich, 2008).

Siyonist elitler yeni kurulacak devlet için konuşma dili ve kutsal dil arasında seçim yapmak zorunda hissediyorlardı, antik çağlardan ruhani zamana uzanan bir zaman aralığında Yahudi Cemaati farklı lehçeler (Ladino, Yidce) geliştirmişti. Avrupa Yahudiliği siyonist tartışmaları götüren ve ilerleten esas aktör olarak, Asyalı ve Afrikalı Yahudi grupların kültürel gelişimin hızını tam yakalayamadıklarını düşünmekteydi. İbrancanın Yahudileri birleştiren biricik toplumsal tutkal olacağına inanmışlardı. Sorun ölü bir dil nasıl olacak da gündelik hayatın merkezinde yer alacak, bir iletişim aracı olarak kullanılıp kullanılamayacaktı. Siyonistler kendilerini kültürel olarak İbraniceyle ifade etseler de Yidce Amerika, Avusturalya, Afrika Yahudi toplulukları boyunca yayılmış Avrupa yahudiliğini bu kıtalarda bir arada tutan, otantik yerli Yahudi üretimi olarak tarihsel ve kültürel bir fenomen ve olgu olarak varlığını sürdürmekteydi (Safran, 2005; Kuzar, 2001). Amerika'da, edebiyat belki de Yahudiler arasında ulusal karakteri şekillendiren temel faktör değildi. İbranca'nın yükselişi ile devasa bir rolü ile edebiyat alanında hızlı bir genişleme içine girdi, belki de Siyonist rönesans Amerika'da deneyimleniyordu. Ahad Ha'am'ın makaleleri, Siyonist teoriyi yorumlama çabalarında elden ele dolaştırılıyordu, dergilerde yazılan makaleleri sabırsızlıkla bekleniyordu; elit ve ortalama kişiler düzeyinde İbranca'ya özlem, milliyetçi duygularla birlikte, kabarmıştı (Neumann, 2011). Polonya, Litvanya gibi ülkelerin komşuları boyunca İbranca eserler yaygınlık kazanıyordu. Bialik'in şiirleri gençlere ilham veriyordu, bu gençlerin illegal öz savunma üniteleri/birimleri organize etmelerinde ve Araplarla olan mücadelelerinde bu tür edebi yazın moral destek sağlıyordu (Neumann, 2011: 100 vd.). HaTikva'nın (HaTikva, İsrail Ulusal Marşı'nın İbranicesi olan kelimedir. Anlamı "umut"tur.) yazarları M.M.Dolitzki ve Naftali

Herz Imber Siyonist gençleri heyecanlandırıyor ve onların İsrail'e geçmelerini hızlandırıyordu. I.L. Peretz'in kısa hikayeleri özlem ve arzuları harmanlayan ve daha iyi bir yaşamın İsrail'de mümkün olduğu temasını işliyordu (Wisse, 1991). Kısacası, edebi yazın Siyonist projenin perspektifiyle paralel gidiyordu. Günlük, haftalık ve aylık dergiler şairlerin, yorumcuların, hikaye yazarlarının ve tiyatro eseri kaleme alanların İbranca'de kendilerini ifade etme ortamlarıydı. O tarihlerde Amerika'da yayımlanan Yidce günlük gazeteler Yidce kullanımının artistik/sanatsal ifadesinin bulduğu ortamlardı, estetiğe verilen önem edebiyat dergilerinde ve özel eklerde görülüyordu (Halperin, 2015: 99-142).

İbranca edebiyatın yükselişi ve yaygınlaşması, ulusal uyanışı da hızlandıran bir faktör olarak öne çıkıyordu, fakat bu ulusal uyanış dinsel temaları ve endişeleri mesele edinmiyordu. Hayatın tüm safhalarını betimleyen, bireyin iç dünyasındaki ve her türden psikolojik durumunu konu edinen, toplumsal, ekonomik, entelektüel ve duygusal problemler ve deneyimleri Avrupa edebiyatının stil, motif, üslup formlarında ifade eden bir yazına dönüşüyordu. Modern İbranca edebiyat sekülerdi, fakat binlerce yıllık bir gelenekte önündeydi, bu kitapların didaktik ve programatik olduğuna bakmadan esinlendi. Standartlar ve değerlerine yakından bakılırsa, Avrupalılık ile Yahudilik, estetik ile etik, milliyetçilik ile evrenselcilik ve ilgili konularda tartışma başlattığı görülmekteydi.

Modern İbrani Edebiyatı tarihi profesörü Simon Halkin, İbrani edebiyatının Yahudi yaşamı ve düşüncesi üzerine şöyle bir yorumda bulunuyor:

> "18. yy'da ağır aksak başlangıcından Filistin'deki konuşma dili olmasıyla yoğun bir yazım sürecine uzanan tarihsel-kronikte, İbranca edebiyat Yahudi toplum yaşamının tüm hayati zorluklarını ele almış, bazılarını tutkuyla ilerletmiş, bazen de şiddetle ortaya çıkmıştı, daha da önemlisi Yahudi grup iradesini kendisine çeken ve yönlendiren bu güçleri daima tematik olarak öncelik verilmesidir. Toplumu yani yaşam biçimlerini çağırarak toplumsal idealleri eleştiren, yeni biçimler kurarak, örgütlü hareketler, inançlar ve partiler/bölümler haline dönüştü" (Halkin, 1970).

Seküler Siyonist girişimlerin yanında birçok Siyonist de dinsel bir uyanışı kutsal topraklarda mümkün kılmak için uğraşıyordu. Siyonist hareketin ortodoks kanadı İsrail'i Yahudi inancının öğretilerinin yaşanabileceği tek yer olarak görüyordu. 19.yy'a değin kısmi yükümleyici bağlılığı olan Yahudi medeni yasası, Yahudi grupların kişisel özerkliği için toplu getto özerkliğini bıraktıklarında, genel olarak büyük ölçüde geçerli olan ritüel kanunlarına aykırı davranıyorlardı. Toplumsal entegrasyon sağlanıyor ve medeni bireyler için seküler haklar inşa ediliyordu. Toplumsal yasalaşma Yahudi dini hukukununda nüfusunun çoğunluğunu Yahudilerin oluşturduğu Yahudi hükümeti altındaki bağımsız bir devletle uygulanabilirdi. Ritüel pratikler, Şabat'a riayet ve Koşer kanunları, Yahudilerin olduğu bir toplumsal atmosferde garip karşılanamazdı. Seküler ve dini eğitimin entegrasyonu iki dilin egemen olmasını engellenmesi sadece İsrail'de mümkün olabilirdi. Bundan öte, antik/kadim Yahudi hukuklarının bazı unsurları sadece kutsal topraklarda uygulanabilirdi. Mistik olsun ruhani olsun tüm emirlerin yerine getirilme fırsatı kutsal topraklarda ikamet edenler için mümkündü. Yahudilik engellenmeden yeniden canlanacak ve kutsal topraklarda bozulmamış ihtişamına kavuşacaktı (Almog vd., 1998). Otantikleşme, romantizm ve gelenekçilik dinsel-siyonizmin İsrail'le kurduğu ilişkinin temel analitik hatlarını belirtiyordu.

Dindar siyonistler, iki cephede savaş veriyorlardı, bir yandan muhafazakar otoriter nitelikteki gruplar (Haredim) İsrail'e kendilerinin Mesih'in götüreceklerini söylüyorlardı ve insani müdahalelerin ateistleşen bir şiddete evrileceğini düşünüyorlardı. Diğer yandan, seküler gruplar dinsel dinamikleri reddediyorlardı. Ortodoks Yahudiler arasında olayların seyri ideolojik tartışmaları dini Siyonizm lehine çevirdi. İsrail'in eşsiz bir fırsat olduğu ve dinsel uyanış için tahmin edilmesi güç atılım olarak Yahudi devletinin desteklenmesi gerektiğini düşünüyorlardı. Rav Avraham Kook bu fikri sesli olarak dile getirenlerin başında geliyordu (Mirsky, 2014). Amerikan Yahudi teolojisi ve onun eğitim sistemi İsrail'de gün geçtikçe ilgi

çekiyordu. Reform Yahudiliği, ABD Yahudiliği'nin öncü dini anlayışı olarak öne çıkmıştı. Siyonizmin dini mesajı İsrail ve yurtdışındaki Yahudiler için gün geçtikçe artan ölçüde kabul edilir hale geliyordu, özellikle siyasal ve iktisadi sorunlara çözüm getiren yaklaşımları öne çıkıyordu.

Tüm bu tartışmaların özetleneceği yoğun ve öz metin olarak siyonizmin ideolojik ve tarihsel kaynaklarının kaynaştığı İsrail'in Bağımsızlık Bildirgesine yakından bakmak önemlidir:

> İsrail toprağı Yahudi halkının doğduğu yerdir. Burada onların ruhsal, dini ve siyasal kimlikleri şekillendi. Burada onlar devlete kavuştular, ulusal ve evrensel önem taşıyan kültürel değerler yarattılar ve dünyaya ebediyete kadar varlığını koruyacak Kitapların Kitabı'nı aldılar.
>
> Ülkelerinden zorla sürüldükten sonra, dağılmış halde bulundukları sürece inançlarını korudular ve geri dönüş, siyasal özgürlüklerinin restorasyonu için umutlarını bir an olsun kaybetmediler ve Tanrı'ya olan yakarışlarına devam ettiler.
>
> Bu tarihi ve geleneksel bağdan etkilenen Yahudiler, kendilerini eski vatanlarında yeniden kurmak için birbirini takip eden her nesilde mücadeleye devam ettiler. Son yıllarda kitleler şeklinde geri döndüler. Öncüler, meydan okuyup geri dönenler ve mücadeleciler çölleri verimli hale getirdiler, İbranca'yı canlandırdılar, köyler ve kasabalar inşa ettiler, kendi ekonomisini ve kültürünü kontrol eden gelişen bir topluluk yarattılar ve barışı seven ancak kendisini nasıl savunacağını bilerek, gelişmenin nimetlerini tüm memleket sakinlerine götürerek ve bağımsız bir ulus olmaya her ferdi yönlendirdiler.
>
> 5657 yılında (1897), Yahudi Devleti'nin ruhani babası Theodor Herzl'in çağrısıyla Birinci Siyonist Kongresi toplandı ve Yahudi halkının kendi ülkesinde (Eretz Yisrael)'de ulusal yeniden doğuş hakkı olduğunu ilan etti.
>
> Bu hak, 2 Kasım 1917 tarihli Balfour Deklarasyonu'nda kabul edildi ve özellikle Yahudi halkı ile Eretz-Yisrael (İsrail Yurdu) arasındaki tarihi bağlantının bulunduğu ve Yahudi halkının ulusal yurdunu yeniden inşa etme hakkının olduğu Birleşmiş Milletler'in başkanlığında (29 Kasım 1947) yeniden teyit edildi.
>
> Son zamanlarda Yahudi halkının başına gelen felaket, Avrupa'da milyonlarca Yahudi'nin katliamı, Yahudilerin yurtsuzluğu sorunun çözülmesinin aciliyetinin bir diğer göstergesi

olarak öne çıktı, Eretz-Yisrael'de Yahudi Devleti'nin yeniden kurulması nihai çözüm olacaktır, anavatanın kapıları her Yahudi'ye sonuna kadar açılacak ve Yahudi halkı uluslar topluluğunun imtiyazlı bir üyesi olarak görülecektir.

Avrupa'daki NAZI soykırımından hayatta kalanlar ve dünyanın diğer bölgelerindeki Yahudilerin hayatta kalanları, Eretz Yisrael'e göç etmeye devam ettiler, zorluklara, kısıtlamalara ve tehlikelere karşı karşıya aldırmadan ve hiç bir zaman itibar, özgürlük ve onur ile ulusal vatanlarında zahmete girmeden kaçınmadılar.

II. Dünya Savaşı'nda bu ülkenin Yahudi Cemaati özgürlük mücadelesine tam katkıda bulundu. NAZI kötülüğünün güçlerine karşı barış seven uluslar ve Birleşmiş Milletler'i kuran halklar arasında askerlerinin kanı ve savaş gücüyle saygı görme hakkını elde etti.

29 Kasım 1947'de BM Genel Kurulu Eretz Yisrael'de bir Yahudi Devleti kurulması kararını onayladı, Genel Kurul Eretz Yisrael vatandaşlarının bu kararı uygulaması için gerekli gördükleri adımları atmasını talep etti. BM tarafından Yahudi Halkı'nın kendi devletini kurma hakkını tanıması geri alınamaz. Bu hak, Yahudi Halkı'nın kendi kaderinin efendisi olması, diğer tüm uluslar gibi kendi egemen devletlerinin olması doğal bir haktır.

Buna göre, biz, Halkın Meclisi (Vaad Leumi) üyeleri, Eretz Yisrael Yahudi Topluluğu ve Siyonist Hareket'in temsilcileri, Britanya Mandası'nın Eretz Yisrael üzerinde sona erdirildiği gün toplandık, doğal ve tarihsel hakkımızın erdemiyle ve BM Genel Kurulu kararının gücüyle, bu vesileyle İsrail Devleti'nin Eretz Yisrael'de kurulmasını ilan ediyoruz.

Biz ilan ediyoruz, Manda idaresinin bu gece sona erdiği andan itibaren geçerli olmak üzere, Şabat Akşamı, Iyar ayının 6'sında, 5708 yılında, seçilmiş, devletin düzenli yetkileri anayasaya göre kuruluncaya değin Halk Konseyi, Geçici Devlet Konseyi olarak hareket edecek ve onun yürütme organı olacak, Halk İdaresi olacak, İsrail olarak adlandırılacak Yahudi Devleti'nin geçici hükümeti olacaktır.

İsrail Devleti, Yahudi göçü ve sürgünde olanların toplanması için açık olacak, tüm sakinlerinin yararı için ülkenin gelişimi teşvik edilecektir, İsrail peygamberleri tarafından öngörüldüğü üzere, devlet, özgürlük, adalet ve barışa dayanacaktır; din, ırk veya cinsiyetten bağımsız olarak tüm sakinlerine sosyal ve politik hakları tamamen eşit biçimde tanıyacaktır, devlet, din, vicdan, dil, eğitim ve kültür özgürlüğünü garanti eder, tüm dinlerin kutsal yerlerini koruyacaktır, BM şartının ilkelerine sadık kalacaktır.

İsrail Devleti, 29 Kasım 1947'de yapılan BM Genel Kurul kararının uygulanmasında BM temsilcileri ile işbirliği yapmaya hazırdır ve Eretz Yisrael'in tamamının ekonomik işbirliğini sağlamak için adımlar atacaktır.

BM'i, Yahudi halkının devletinin kurulmasına yardımcı olmaya ve İsrail Devleti'ni uluslar topluluğuna kabul etmeye davet ediyoruz.

Barışın korunması için İsrail Devleti'nin Arap sakinlerine -aylardır bize karşı başlatılan saldırıların tam ortasında- devletin inşasına tam ve eşit vatandaşlık temelinde katılmak ve geçici ve kalıcı kurumların hepsinde onları görev almaya davet ediyoruz.

Elimizi tüm komşu ülkelere ve onların halklarına uzatıyoruz, iyi komşuluk ve barış önerisiyle ve onlara çağrıda bulunuyoruz, kendi yurduna yerleşmiş Yahudi halkıyla işbirliği ve karşılıklı yardımlaşmaya çağırıyoruz.

İsrail Devleti, Ortadoğu'nun tamamının gelişmesi için ortak bir çaba içerisinde olmaya hazırdır.

Diaspora'da yaşayan Yahudi halkına çağrıda bulunuyoruz, İsrail topraklarının Yahudilerinin etrafında olmalısınız, göç yükümlülükleri ve inşa etme ve eski rüyanın gerçekleşmesi için verilen büyük mücadelelerde onlarla birlikte olmalısınız, İsrail'in kurtuluşu için.

İsrail kayasına (Tanrı'ya) güvenimizi belirterek, Devlet Geçici Konseyi'nin bu oturumunda Tel Aviv şehrinde, ana vatan topraklarında, İyar ayının 5. günü, 5708 yılında bu bildiriye imzalarımızı ekliyoruz (Offical Gazette, 14.5.1948)."

1.2.1.2. Siyonizme Öncülük Eden Kişiler, Fikirler ve Süreçler

1.2.1.2.1. 18. yy Doğu Avrupasında Yahudilerin Statü Merkezli Mücadeleleri

Tez çalışmasının temel odağına yerleşen İsrail'in sosyalist siyonist partilerinin İsrail'de doğmadığının vurgulanması gerekir. Bu nedenle Siyonizmin doğduğu coğrafyaya eğilmek sürecin doğuş dinamiklerini ve olaylarını anlamlandırabilmek için gereklidir. Bu açıdan dikkati Doğu ve Batı Avrupa Yahudi diasporasının 19. yy'da içerisinde yer aldığı veya parçası olduğu

entelektüel, siyasal ve toplumsal tartışmaların haritalandırılmasına yoğunlaştırmak oldukça önemli görülmektedir.

1800'li yılların başında Avrupa'nın toplam nüfusu 188 milyona ulaşırken bunun sadece 2 milyon kadar bir kısmı Yahudilerden oluşuyordu. 1850'lere gelindiğinde ise Avrupa nüfusu dramatik bir artış göstererek 266 milyona ulaşırken, Yahudiler ise bu toplam nüfusun içerisinde 4 milyon kişiye yaklaşmışlardı. 19.yy sonlarına gelindiğinde Avrupa nüfusu dört yüz milyon, Yahudi nüfusu ise kabaca 9 milyon oldu (Baron, 1938: 51). Demografik rakamlardaki bu hızlı yükselişin toplumsal ve siyasal etkilerinin Doğu ve Batı Avrupa boyunca nasıl olduğu Siyonizmi anlama konusunda önemli bir sorunsal olarak görülebilir. 19. yy Doğu Avrupa Yahudiliğinden kastedilen ise coğrafi olarak Polonya ve Rusya'da yaşamlarını sürdüren Yahudi nüfusu içermektedir.

İçerisinde yoğun ve yaygın Yahudi nüfusu barındıran Polonya'nın Rus, Prusya ve Avusturya İmparatorlukları tarafından 1772, 1793 ve 1795 yılları boyunca paylaşılması ve anılan coğrafyadaki Yahudi nüfusun özellikle Rus İmparatorluğu ile olan ilişkilerini yeniden ele alması neticesini doğurdu. 19.yy Avrupa nüfusuna olduğu kadar Yahudi nüfus üzerinde de dramatik siyasal-toplumsal dönüşümleri ve travmatik toplumsal psikolojik etkilerin olduğu zaman aralığıydı. Doğu Avrupa Yahudileri içinse "Polonya'nın Parçalanması" ve ardından gelen pogromlar sonucunda Doğu Avrupa ve Balkan Yahudileri Avrupa'nın merkezi alanlarına göç ettiler. Rus İmparatorluğu'nun Polonya'yı parçalanmasıyla elde ettiği toprak kazancı Rus olmayan nüfusu nasıl idare edeceği sorusunu ön plana çıkarmıştı. Bu durumun doğal bir uzantısı olarak Rus olmayan etnik gruplar için siyasal pozisyon alması zorunluluk haline gelmişti. Bu durumda hukuki ve kurumsal düzenlemeleri acil ve zorunlu kılıyordu. Rus İmparatorluğu bahis olunan dönemde aydınlanmacı olarak bilinen İmparatoriçe Büyük Katerina (1729-1796) hükümranlığı altındaydı. Katerina Rus olmayan nüfusu imparatorluğa

entegre etmeyi imparatorluğun temel politikası olarak belirlemişti. Bu amaçla "ukaz" adı verilen hükümranlık fermanlarıyla Rus olmayan nüfusa ve Yahudilere imparatorluğun belli alanlarına yerleşme, ticaret yapma ve hatta zaman zaman Hristiyanlarla eşit statüye yerleştirme gibi bir dizi ayrıcalık tanıyordu. Sovyet Yahudiliği konusunda yaptığı çalışmalarla bilinen Richard Pipes *II. Katerina ve Yahudiler: İskan Alanının Kökenleri* (Pipes, 1975: 18-19) adlı makalesinde Rus kanunları ve kurumlarının arkaplanındaki dinamiklere bakılınca II. Katerina dönemi merkezi hükümetinin Yahudilere "dini bir azınlık" olarak yaklaştığını söyler. Hukuki eşitlik ve hatta Hristiyanların statülerinden kaynaklanan hakları verme konusunda çabaların görüldüğünü vurgular. Pipes, II. Katerina'yı uygulamaya koyduğu bu politikalarla zamanının tüm hükümranlarının ötesine geçtiğini de eklemektedir. Pipes, II. Katerina'nın Yahudilere dönük bu açılımcı politikalarının başarısızlığa uğrama nedenleri olarak Yahudilerin şehirleşmesinden rahatsız olan yerli nüfusun rahatsızlığına ve merkezi hükümetin yeteri kadar nüfuz sahibi olmadığına bağlamaktadır (1975, 18-19). Fransız Devrimi'nin patlak vermesiyle beraber St. Petersburg yönetimi Yahudilere yönelik atacağı adımlardan vazgeçmiş, güvenlik endişeleri ön plana geçmiştir. Polonya'nın ikinci (1793) ve üçüncü (1795) parçalanışı aşamasında Rus İmparatorluğu Ukraynalılar, Almanlar, Litvanyalılar, Lehler ve Yahudi nüfusu da yönetmek zorunda kalacaktı. Çar I. Aleksandr'ın (1777-1825) 1804 yılında Polonya'nın işgal edilen alanlarını da içeren "*Cherta postoryannoy yevreyskoy osedlosti"* (=İskan Alanı, Pale of Settlement) ilan etmesiyle Yahudiler için Rusya'nın batısına çalışma ve yaşama engeli getirilmiş oldu. 19. yy'a yaklaşılırken Rus İmparatorluğu'nun Yahudi nüfus hakkında aldığı iki siyasal karar oldukça önemliydi. İlki 1812'de Rus hükümeti Yahudilerin alkol damıtması ve satmasını içeren Polonya feodal sisteminden kalan "*propinacja*" adlı ayrıcalığı iptal etti. Bu karar neticesinde önemli gelir kaynaklarından birisini kaybeden köy çevrelerinde yaşayan Yahudiler şehir merkezlerine göç etmeye başladılar. Bu göç dalgaları Yahudiler için yeni bir

hayatın başlangıcı olsa da yerli nüfus arasında toplumsal tansiyonu arttıran bir etki yaratıyordu. İkinci siyasal tasarruf ise 1844 yılında Doğu Avrupa Yahudiliği'nin en eski kurumlarından birisi olan *kehilayı (Kahal, Cemaat;* Aşkenaz Yahudilerin otonom idare birimleri*)* ortadan kaldırmayı emreden düzenlemelerdi. Bahsedilen bu gelişmeler neticesinde kırsal yerlerde yaşamlarını sürdüren Yahudiler için geçim temini oldukça zorlaşmıştı. Kırsal Yahudilerin şehirlere göçü öncesi bu merkez mekanlarda yaşayan Yahudilerin büyük kısmı zanaatkarlar ve küçük işletme sahiplerinden oluşurken az bir kısmı üst sınıf tacir ve sermaye sahiplerinden meydana geliyordu. 1887'de Rusya'da Yahudi öğrencilere üniversitelerde getirilen kota sistemi birçok Rus Yahudisini Almanya'ya, Avusturya'ya ve İsviçre'ye göç etmeye zorlamıştı (Richarz, 2009: 78). Rusya'da tüm hızıyla devam eden kapitalistleşme her yerde eşit düzeyde ilerlemiyordu. Rus İmparatorluğu'nun doğu ve güney doğusu iktisadi olarak gelişmemiş *shtetl* (Holokost öncesi varlığını sürdüren Kıta ve Doğu Avrupası'nda yer alan geniş Yahudi nüfusu olan küçük kasabalar) adı verilen Yahudilerin çoğunlukta olduğu yerleşim birimlerinden müteşekkildi. Polonya ve Ukrayna'da endüstrinin hız kazandığı şehirlerde yeni toplumsal tabaka olarak Yahudi işçi sınıfı gelişiyordu. Yahudi işçi sınıfı genişledikçe işçi sendikaları (*BUND* gibi) kuruluyor, seküler kültürel bilincin elit ve işçi çevrelerinde sivrilmesiyle milliyetçi oluşumlara da zemin hazırlanıyordu (Bukovec, 2012).

19. yy Rusya ve Avusturyasında yaşayan Yahudiler kırsal alanda sıkışmışlar ve idare tarafından verilen kısıtlı bir otonomi içerisinde gündelik yaşamlarını sürdürmekteydiler. Hızlı bir nüfus artışı Yahudiler için demografik güçlenme sinyalleri sağlasa da Rus İmparatorluğu tarafından yapılan hukuki düzenlemeler ve imparatorlukta kötüleşen ekonomik durum Yahudiler için katlanılamaz bir ortamı oluşturuyordu.

Kırsal bölgelerde Yahudilik dini kurumların norm setleri (*Mitzvot*, yükümlülükler/*Halaha*, Yahudi dini hukuk) ve psikolojik boyutlarıyla komünal, bireysel,

toplumsal ve entelektüel üretim alanlarının tamamına nüfuz edebilmişti (Stampfer, 2010). Yahudiler bu yönleriyle dinsel kurum ve anlatıların etnik aidiyet içerisinde hâkim olduğu bir çevrede sosyalleşiyorlardı. Bahsedilen bu toplumsal tarihsel olguya kapsamlı karşı okuma Avrupa'yı kıta boyunca etkileyen aydınlanma hareketi (Sorkin, 1992: 3-16) ile geldi ve bu dönemin sonunda Avrupa'da bilimsel ilerleme ve entelektüel özgürlük kıta boyunca yayıldı. 17.yy'ın sonlarında başlayan aydınlanma hareketi temel olarak din, devlet, birey ve toplum eksenli tartışmaları ve kurumları sekülerleşme ve rasyonelleşme merkezinde yeniden kurgulamayı hedefliyordu. Avrupalı aydınlanmacıların birçoğunda Yahudilere yaklaşımlarında dinsel önyargıları temel girdi olarak öne çıkıyor ve Yahudileri "kör dini itaat depoları" veya "düşünceden uzak gözlemciler" veya "kör metinciler" olarak niteliyorlardı. Dennis Prager ve Joseph Telushkin'in birlikte kaleme aldıkları *Neden Yahudiler?: Anti-Semitizm için Gerekçeler* adlı kitaplarının *Seküler Anti-Semitizm: Aydınlanma* bölümünde Voltaire gibi aydınlanmanın başat figürlerinin Yahudi karşıtlıklarının katı ve bağnaz niteliğini ortaya koymaktadırlar (Prager ve Telushkin, 2003: 114-117). Gerek toplum gerek elit düzeyinde Yahudilere yönelik bu tür ön yargılar referanslarını ekseriyetle Hristiyan dini metinlerinden ve geleneklerinden alıyordu (Gager, 1983). Öte yandan dindar ve milliyetçi elitler (Sorkin, 2008) ise Avrupa aydınlanmasının etkileri bakımından Yahudilerin "farklı" konumlarından dolayı oldukça rahatsız ve dışlayıcı bir tavır sergiliyordu. Bu dışlama pratikleri kendini iktisadi ayrımcılık, siyasi baskı, toplumsal izolasyon ve dinsel zulüm olarak gösteriyordu. Yahudiler Avrupa'da görülen bu ilerici makro-dönüşümlere rağmen adeta karanlık çağın içinde hapsolmuşlardı. Yahudiler yanı başlarından doğan yeni çağın şafağını bir türlü göremiyorlardı.

1.2.1.2.2. Haskala (Aydınlanma) Hareketi

Bu umutsuzluk ve kaos anında sosyal ve tarihsel bağlama cevap olarak *Haskala* (Aydınlanma) *Hareketi* (Raisin, 1913) ortaya çıktı, İbranca kökenli olan bu kelime anlam olarak Yahudi Aydınlanması olarak bilinmektedir. Tarihsel olarak 18.yy'ın sonlarında (1770'lerde) başlamıştı. Öncülerinden Moses Mendelssohn (1729-1786) (Altmann, 1973) Alman kökenli ve dikkat çeken bir felseficiydi, odağında Yahudi gettosunun dar ve geleneksel dünyasını Avrupa kültürüne açmayı hedefliyordu. Mendelssohn'un öğretilerinden ve analizlerinden etkilenen Doğu ve Merkezi Avrupa'daki binlerce Yahudi genç, dil çalışmalarına, sanatsal faaliyetlere ve bilimsel araştırmalara dahil olmak istiyorlardı. Öte yandan bu faaliyetlerini gizli yürütüyorlardı çünkü yeni yeni filizlenen bir elit hareketi olarak geleneksel Yahudi dini otoritelerin sert tepkisini almak istemiyorlardı (Pelli, 2010: 133-161). Yapmayı planladıkları akademik uğraşlar esas itibariyle seküler bir dünya görüşü üzerinde yükseliyordu ve buna karşıt olarak Yahudi dini otoriteleri ise eğitimi sadece *Talmud* (Rabinik Yahudiliğin merkezi metnidir. Yahudi teolojisinin ve hukukunun birincil kaynağı) çalışmakla eşitlemişlerdi ve bunu da aşacak ölçüde *Talmud* çalışmayı zorunlu kılmışlardı. Yeni hareketin savunucuları fırsat eşitliği ve Yahudilere tam ve eksiksiz vatandaşlık hakları gibi politik meseleleri elde etmenin seküler eğitim yoksunluğuyla mümkün olmayacağını düşünmekteydiler. Çözüm ise *getto*ya (genellikle azınlık gruplarının yaşadığı şehrin küçük bir bölümü) felsefeyi, dili, sanatı, bilimi yeni bir eğitim metodolojisiyle getirmekti. Haskala Hareketi, Yahudi yaşamının her boyutunda gün geçtikçe ölçek ve yaklaşım olarak büyüyordu ve Yahudi gençler arasında hızlıca yayılıyordu, özünde siyasal ve ekonomik sorunların yeni bir eğitim müfredat ile çözülebileceğine dair inanç temel teşkil ediyordu. Bu tür fikirler Yahudi komünitesi ve elitleri tarafından sesli bir şekilde dile getiriliyordu ve çağdaşları Avrupa entelektüelleri bu tür bir metodun Yahudilerin arasında yaygınlaşmasını destekliyorlardı. Çünkü Yahudilerin toplumsal ilerleme pratiklerinin temeli

olarak Batı kültürüne ve metodolojisine entegrasyonları zamanla Yahudilerin asimile olacakları neticesine götürüyordu.

Haskala Hareketi ya da *Maskillerin* (Haskala Hareketi'nin takipçileri anlamında Aydınlanmacılar) Yahudiler üzerinde yükselmesi önemli bir tarihsel gerçeklikti ve aslında oldukça basit hedefleri barındırıyordu: liberal eğitim, Avrupa usulünde giyinme, üretken emeğe kademeli geçiş gibi pratik hedefler üzerine odaklanıyordu. Yeni çağ artık Yahudiler için aydınlık geleceğinin habercisiydi, Maskilim(ler) olumlu düşünmenin zirvesindeydiler. Haskala'nın sonuçları ise coğrafi olarak birbirinden farklılaşıyordu, Almanya'da Haskala dini reform ve Hristiyanlığa ihtida etmeyi beraberinde getirdi. Mendelsshon'un çocukları ve torunu besteci Felix Yahudilikten ayrıldı ve Luteryan kilisesine kaydoldu (Mercer-Taylor, 2004: 28). Avusturya ve Rusya'da seküler edebiyat önce İbrancada sonra Yidcede yaygınlaştı. Kısacası Avrupa Yahudiliği içerisinde Haskala'nın anlamlandırılması ve gerçekleştirilmesi yerel cemaatlerin ihtiyaçları ve bulundukları ülkenin tarihsel-sosyolojik deneyimlerine bağımlı bir gelişme ve değişme gösteriyordu.

Haskala'nın Yahudi seküler orta sınıf elitleri arasında yaygınlık kazandığı sıralarda Tevrat çalışmaları, *Tora* (Yahudi dinin beş kutsal kitabını içeren metin*; Bereşit, Şemot, Vayikra, BaMidbar, Devarim)* hariç, uzun süredir terkedilmişti, *Talmud* ve bazı yorumlar nedeniyle, Haskala ile bu çalışmalar hızlandı ve İbranca gramer ve dil çalışmaları artış gösterdi. Mendelssohn'un öğrencisi, Naftali Herz Wessely (Klausner, 1930: 88-130) (1725-1805) şairdi ve Yahudi halk kitlelerini heyecanlandıran makaleler kaleme alıyordu. Özellikle seküler eğitimin Avusturyalı Yahudiler arasında yaygınlaşmasını önemsiyordu (Zinberg, 1978:28) Mendele Moher Sıforim (1835-1917) modern Yidce edebiyatının büyükbabası, sağlıksız, bozuk ve estetik olmayan Yahudi yaşamının doğasıyla dalga geçiyordu ve kendisi yeni bir İbranca yazım stilini deniyordu, "nusah" (dua kitabı) denilen bu tarz erken dönem Haskala

aydınlarınca savunulan İbranca'nın saflığı yerine Biblikal ve Post-Biblikal İbranca'yı harmanlıyordu (Horbury, 1999: 309), bu akımın karşısına Yahudi hayatının mevcut toplumsal-ekonomik yapısı ve boğucu entelektüel atmosferini eleştiren ayrıca geniş Yahudi halk yığınları tarafından bilinen İbranca şiirler yazan Yehudah Leib Gordon (1830-92) Haskala'nın erdemlerini methediyordu, dinsel ritüellerin ve geleneğin kuralcılığından ve bunların bireyin özgürlük ve mutluluğuna müdahelesinden rahatsızlık duyuyordu (Ben-Sasson (ed.), 1976: 841). Birçok Yahudi yazar Gordon gibi modernizmi hararetlice desteklemeye başladılar. İbranca edebiyat özellikle didaktik ve ahlaki olmaya başlamıştı (Gartner, 2010: 93), dinsel kabuğundan kurtulmuş ve seküler özgürlük formasyonunda şekil alsa da geleneksel örüntüleri barındırıyordu. Yahudi toplumunda elit düzeyinde sınırlı olan bu tartışmalar devam ederken Rus hükümeti de Avrupa'da yükselişe geçen ve yaygınlaşan aydınlanma sürecine destek oluyordu ve daha da önemlisi Yahudi nüfusun bu sürece entegrasyonu fikrini destekliyordu. Rus maskilleri her ne kadar İbrani edebiyatını form ve içerik olarak geliştirmeye odaklansalarda Rus yetkililere Yahudi yaşamında reform yapmanın önemine inandırmaya çalıştılar. Geleneksel Yahudi sektörlerden bu davranış oldukça tepki çekti. Çünkü Yahudi cemaatinin içişlerine devleti idare edenleri dahil etmeme ilkesinden keskin bir ayrılışı yansıtıyordu (Stern, 2018:40). 1840'lara gelindiğinde Rus maskillerinin (Raisin, 1913) bu çağrısına yanıt olarak dönemin Rus İçişleri Bakanı Sergey Uvaryov "Yerleşim Alanları" (Pale Of Settlement)'in altı bölgesini içeren bir reform girişimi başlatacağını duyurdu. Temel hedef Rus Yahudileri'nin eğitim ve kültür kurumlarında reform yapmaktı. Uvarov Maskillerinden etkilenerek Yahudilerin etraflarındaki genel toplumla uyum içerisinde yaşayabileceğini düşünüyordu. Uvarov ve diğer Rus bürokratlarının sürekli tekrarladığı bir ifade olarak "Talmudun zarar verici etkilerinden" Yahudileri kurtaracaklarını hedeflemişlerdi. 1844 Kasım'ında hükümet destekli ilkokul, ortaokul ve hahamlık okulu kurulmasına dair kanun (*ukaz*) yürürlüğe girdi (Raisin, 1913: 200).

Bu kurumların etkisi sınırlı olsa da yüzlerce Rus Yahudisi çocuk Maskillerin oluşturduğu okullarda eğitim görmüştü (Etkes, 2008). Yahudilerin Çar II. Aleksandr (hükümdarlığı 1855-1881) altında kısa süren ve oldukça sınırlı özgürleşmesi aniden bozulacaktı, 1881 Pogromları (Klier, 2014) ile Çarlık rejiminin Yahudilere olan tavrı da iyice kötüye gidiyordu. Yahudilerin tarihsel ve toplumsal dinamiklerinden kaynaklanmayan liberal ve milliyetçi ideolojilerin veya Haskala'nın Yahudilerin genel toplum içerisinde karşılaştıkları dışlama ve baskılara bir çözüm olarak sunulması geçerliliğini ve gerekliliğini yitirmişti. Doğu Avrupa Yahudi orta sınıf entelijensiyası umutsuzluk içerisindeydi (Bartal, 2005: 102-112). Haskala'nın vaatleri ve umutları Yahudi komünitelerin yok edilmesiyle tarihin çöplüğüne itilen bir proje olarak yerini alacaktı. Haskala'nın çöküşünün etkisi ile yeni bir hareketin doğuşu ortaya çıkacaktı: Siyonizm. Yudah Leib Gordon bu umutsuzluk ortamında şöyle yazıyordu: "Ey İsrail, çadırlarında Yahudi ol, dışarıda diğer insanlardan biri ol!" (Elazar, 1988: 10). Bu ifade aslında, Siyonizmin kendine özgü ve evrensel niteliklerine vurgu yapmasıyla oldukça önemliydi.

1.2.1.2.3. Proto-Siyonist Örgüt Olarak Hibat Siyon (Siyon Aşıkları) Hareketi

Batı Avrupa'da Yahudi özgürleşmesi yaygın bir şekilde Yahudilerin asimilasyonu ve buna eşlik eden Yahudilik içerisinde dinsel reformasyon fikirleri üzerinde yükseliyordu. Doğu Avrupa'da özgürleşme ise dini ortodoksiyi zayıflatma, dönüştürücü ve devrimci liberal amaçları savunma ve seküler değerlere vurguyla eş anlamlıydı. Batı Avrupa'da görülen reformasyon fikri yerine Yahudi geleneği içerisinde seküler bir unsur olarak yeni İbrani edebiyatının geliştirilmesi gibi milliyetçi ve romantik değerlere vurgu da önem kazanıyordu. Doğu Avrupa'daki Maskilim Yahudiler küçük bir azınlıktı, orta-sınıf entelektüellerden oluşmaktaydı. Bu entelektüeller kısa süren özgürleşmenin öncesinde "yerleşim alanlarından" (Pale of Settlement) şehir merkezlerine üniversite okumaya gitmişlerdi ve onların torunları

ayrıcalıklı ve elit Yahudiler bu alanın dışında kalmışlar şimdi ise tekrar iradeleri dışında yerleşim alanına dönmeye zorlanıyorlardı. İşte bu kişiler 1881 Pogromları'nın başladığı yıllarda Hibat Siyon (Hovevey Siyon) adlı toplulukları kurdular. Bu toplulukların tarihsel kökenleri 1880'lerin Rusya ve Romanyası'nde yükselen milliyetçiliğin entelektüel gruplardan halk kitlelerine yayılmasıyla oluşan Siyonizmi önceleyen milliyetçi bir hareket olarak nitelendirilebilir. Hareketin kurucuları olarak Peretz Smolenskin, Moşe Leib Lillienblum ve Eliezer Ben Yehuda (Ben Yehuda, 1879) sayılabilir (Patterson, 1981:110). Temelde vurguladıkları Filistin'e yerleşmek için kişisel girişimlerin önemine olan inançlarıydı. Hibat Siyon'un bir çok lideri Theodor Herzl tarafından ayrıntılandırılacak ve yapılandırılacak siyasal siyonizme dair girişimlerin ideolojik habercileri olduğu söylenebilir veya proto-Siyonistler olarak adlandırılabilirler (Greenberg, 2017: 388). Buna karşın Filistin'de Yahudi yurdu inşasına yönelik diplomatik girişimlerin önemine dair net bir fikirleri yoktu. Kadim Yahudi ulusal toprakları olarak kodlanan Filistin'de veya İbrani kültüründeki tam ismi Eretz Yisrael'de Yahudilerin fiziksel yerleşimleriyle bireysel özgürleşmeyi edineceklerine dair vurguları Siyonizmin entelektüel ve kurumsal kuruluş çabalarında Hibat Siyon'un önemli bir katkısı olarak yorumlanabilir (Kressel, 2007:94).

Avrupa'da süregiden siyasal ve toplumsal gelişmeler anti-semitizmin yükselmesine yol açıyordu. Anti-semitizm sonuçları itibariyle Yahudileri hayal kırıklığına uğratmıştı. Bu yeni durum Yahudi elitlerini özellikle entelektüelleri yeni gerçekçiliğe götürdü. O da şuydu, Yahudi problemi dışarıdan gelecek bir cömertlik ile çözülemeyecekti. "içeriden örgütlenecek bir girişim ve kurumsallaşma" ile uzun yıllardır devam eden bu sorunun çözümü için esas stratejisi olmalıydı. Hibat Siyon siyonist hareketin öncülüydü ve doğal olarak Siyonizm Hibat Siyon'un fiziksel ve kurumsal uzantısı olarak görülebilir (Shoham, 2013: 40).

Yahudilerin dışarıdan ve içerinden maruz kaldıkları süreçler ve kurallar anlamsız ve dayanılmaz hale gelmişti. Yahudi gençlerin aldıkları ortodoks tarzda eğitim ve karşılaştıkları dayanılmaz ölçülere varan toplumsal, politik ve iktisadi dışlama ve baskılar Hovevey Siyon'un geniş bir coğrafya boyunca Yahudiler arasında yayılmasında etkili olan toplumsal faktörler arasında görülebilir. 19.yy Yahudiliğinin daha doğrusu Yahudi ortodoksi yerleşiklerinin yoğun bir milliyetçi din anlayışı üzerinde yükseldiği söylenebilir (Almog ve Reinharz, 1998). Bununla ilintili olarak Yahudi entelektüel hayatının cari uygulamalarının kişisel düzeyde Siyonizm ve çeşitli dinsel reformasyon pratikleriyle neticelenmesi sürpriz olmasa gerekti. Ortodoks endoktrinasyon bu alanda eğitim gören öğrencilerini güçlü Yahudi kimliğiyle başbaşa bırakıyordu. Bu da onları Yahudi olmayan nüfusla olan ilişkilerinde yabancılaşmalarına sebep oluyordu. Rusya'daki Siyonistler ise, aldıkları liberal eğitim sayesinde Yahudi olan aktörlerden gelen baskılarla karşılaştıklarında kendilerinin farkında olma durumuna geçiyorlardı. Yahudi kimliği bir yandan dinsel öte yandan dışsal dinamiklerle her geçen gün muhkemleşiyordu. Bahsedilenler sadece Rus Siyonizmi'nin yükselişinde önemli olan tarihsel faktörler değildi. Bu gibi dış baskılar genel siyonist hareketin gelişimi için kritik girdiler olarak yorumlanabilir.

Hovevey Siyon'un fikirsel strateji olarak üzerinde durduğu ve takipçilerine sürekli salık verdiği kişisel kurtuluş fikri kadar önemli olan diğer bir hedef hareketin karizmatik ideologu Leon Pinsker (1821-1891) tarafından dile getirilen tarımsal yerleşimlerin Filistin'de kurulmasıydı (Schoeps, 2013: 45). Leon Pinsker, bu tartışmaların yayıldığı sıralarda Siyonist literatürün temel yapıtlarından biri olacak kitapçığını yayınladı. Kitapçığın ismi zamanın ruhuyla örtüşüyordu: kendi-kendine özgürleşme (İngilizcesi, auto-emancipation; Almancası, Selbstemanzipation). Pinsker kitapçığında Yahudilerin uzun süren yurtsuzluğuna odaklanıyor ve yaklaşık 2000 yıldır süren zulümden Yahudiler'in nasıl kurtulacağına işaret ediyor ve

çözümün Yahudiler'in bireysel düzeyde özgürleşmelerinde yattığını söylüyordu (Pinsker ve Finkenstein, 1891).

1.2.1.2.4. 1881 Pogromlarına Bir Tepki Olarak Biluim Hareketi

1881'de yaşanan yoğun baskılarla birlikte, örtük eğilimler ön plana çıkmaya başladı, Yahudi milliyetçiliğindeki konular yeniden değerlendiriliyordu, buna ek olarak, "öncü ruhu"/Halutzim Yahudi bilincine sızıyor ve Siyonizmin ilk tohumları böylece atılıyordu. Dış faktörler de Siyonizmi bir yandan etkiliyordu. Güney Avrupa'da milliyetçi uyanışlar, ateşlenmeler görülüyordu, azınlıklar Osmanlı İmparatorluğu'nda isyan ediyorlar ve kendi devletlerini kurma konusunda inisiyatif kullanmak istiyorlardı. Ulusal bilincin uyanışı, bağımsızlık özlemi ve etnik kültüre vurgu Yahudiler arasında da paralel duygulanmalar yaratıyordu. Böylece, kriz ortaya çıkınca yeni fikirlerin filizlenmesi için entelektüel ve toplumsal ortamda uygun hale geliyordu.

Yahudilerin bir ulus olarak diğer uluslar gibi normalleştirilmesi önemliydi. Buna karşın temel bir mülkiyet hakkı olarak Yahudilerin toprak sahibi olmaları çeşitli hukuki düzenlemelerle engellenmişti. Hovevey Siyon makul bir biçimde Filistin'de kişisel kurtuluşun toprağa kişisel dönüşle bağlantılı olduğunu vurguluyordu. Hovevey Siyon'un bu söylemleri heyecanlı gençleri gruba çekmeyi başardı ve gençler Filistin'e gitmek için hazır haldelerdi. Hovevey Siyon Hareketi'ne dahil genç gönüllülerden oluşan ilk grup Filistin'e dönüşü kitleler halinde örgütleyecek ve kadim anayurdu tekrar inşa etmeye koyulacaktı. İbranca ve Yidce yazan yazarlar, halklarına karşı olan aşırı övgü ve yergi sözlerinden kaçınıyorlardı. Yüzbinlerce Yahudi Amerika ve Arjantin'e akıyordu, bunun aksine Filistin'e ise çok az kişi gidiyordu. Oldukça zor koşulları aşan ve Filistin'e giden yaklaşık yirmi kişi BILUIM olarak

adlandırılmaktadır (Fellman, 2011: 32- 33). Bu öncü grup Filistin’e ulaştı ve 1882’de ilk Yahudi tarımsal yerleşimini kurdular. Bunu takip eden ilk yirmi yılda (1882-1903) göç edenler zorluklarla baş etmek zorunda kaldılar ve kurdukları yerleşimleri Baron de Edmond Rothschild’in finansal yardımlarıyla ayakta duruyordu. 19. yy’ın sonunda büyük oranda desteğin ve yardımın olmasına rağmen Filistin’de Yahudi çiftçilerin yerleşimi başarısızlıkla sonuçlandı. Yine de bu ilk deneyim pratikte Siyonizm’in Filistin’de yahudi iktisadi girişimlerinin önünü açtı, dünya ölçeğinde Yahudi komüniteleri ve liderleri arasında geniş bir alanda Siyonizm’e ilgi yaratılmasa da sonuç fena değildi.

Kronolojik olarak, BILUIM Filistin’e Siyonist göç için ilk gelen örgütlü grup değildi. 12 yıl önce, 1870’de, tarım okulu “MIKVEH ISRAIL” kuruldu (Adelman, 2008: 175), Filistin’de modern Yahudi kolonizasyonun ilk ileri karakolu oldu (Fischer, 1942: 269-274). Charles Netter, Alliance Israelite Universel’in kurucularındandı, Fransız Yahudi kurumu-dünya etrafında Yahudilerin haklarını savunan ve öne çıkan öncü bir Yahudi teşkilatıydı- olan okul İsrail’de 1970’lere kadar varlığını sürdürdü (Rodrigue, 2003: 14). Metodolojisi deneysellik ve öğretici/eğitici bir müfredata dayanıyordu. Öte yandan BILU macerası, önemsiz pratik girişimlerine rağmen, yeni bir dönemi başlattı. Diğer koloniler 1880’ler ve 1890’lar boyunca kuruldu, Filistinde yukarıdaki gelişmeler yaşanırken, yurtdışında Siyonist toplumlar Rusya’da iki ayaklı bir görevi üstlendiler Filistin’e gelmek isteyen yerleşimcileri desteklemek ve onların geliş süreçlerini örgütlemek ve Filistin’de ise Siyonizm'in propagandasını yeni gelen göçmenler üzerinde yapmaktı. İlk görev Paris’in önde gelen baronlarından Edmond de Rothschild’in yardımıyla gerçekleşti çünkü Baron’un Filistin’de yerleşimleri fonlayacak milyonlarca lirası vardı ve göçün organizasyonu ve bu kolonileri idare etmek için işletilecek bir organizasyon onun öncülüğünde kuruldu (Freysel, 1973: 116-136).

İlk öncüler yukarıda belirttiğimiz gibi BILUIM (Beyt Yakov lehu ve nelha İbranca ifadesinin akrostişiydi, anlamı Yakub'un soyu haydi gidelim) olarak bilinen bir gruptu ve yaklaşık 20 kişiydiler, 1882'de Filistin'e geldiler, Petah Tikva'ya yerleştiler ve 1-2 yıl sonra ilk tarımsal yerleşimi kurdular (Penslar,1991:22-23). Filistin'e gelen öncü BILUIM yerli Yahudilerden ayırt edilebilir özelliklere sahiptiler, (Kurland,1943) (a) yaşamak için gelen genç idealist ve motivasyonu yüksek öğrencilerdi, onlardan önce gelenler genellikle yaşlı insanlardan oluşuyordu ve kutsal topraklara ölmeye gelmişlerdi; (b) Avrupalı, eğitimli, görevinin fanatikleri olarak üretken emeğin önemine inanıyorlardı, özellikle tarım kadim İsrail topraklarında geliştirilmeliydi, bu öncü grubun karlılaştığı yerli nüfus dindardı ve esas olarak yurt dışından gelen yardımlara bağlı bir ekonomik karaktere sahipti. Rusya'dan ayrılmadan önce, BILU siyonizmi anlamlandırmak için özgün formda yayınlar yapıyorlardı.

Bu yayınlara örnek olarak şu bölüm aktarılabilir:

"Biz Ne İstiyoruz?

1. Vatanımızda bir ev. Bu bize tanrı tarafından verilmiştir, tarihte kayıtlı olduğu gibi.

2. Sultan'a ricacı olmak ve eğer bu imkansızsa en azından bize büyük bir devletin içinde bir devlet elde etmeye izin verebilir, iç idaresi bize ait olur, daha geniş medeni ve siyasi hakları elde etmek için mücadelemizi sürdürürüz. Bunun yanında Türk imparatorluğu sadece dış ilişkileri düzenleyecekti. Kardeşimiz İsmail'e ihtiyacı olduğunda yardım etmek için her daim hazır olacağız. Umut ederiz ki, yüce ulusumuzun çıkarları ulusal ruhumuzu yüceltir, zengin ve muktedir erkekler dahil olmak üzere her kesimden kişi ister zengin ister fakir olsun bu kutsal vazife için elinden geleni yapar." (Reinharz, 2008: 11)

Filistin'de bu motivasyonu yüksek gençlerin karşılaştıkları gerçek şuydu, gelenler üniversite öğrencileriydi, sanatseverlerdi ve sosyal bilimlerle ilgilenmiştiler ve bu alanda

okuyorlardı. Ancak yeni bir meslek olarak çiftçi olarak çok da başarılı olamadılar çünkü Filistin en nihayetinde bilmedikleri bir topraktı. Aslında bu onlar için çok da önemli değildi. Filistin'in tarihsel önemi açıktı ve amaçları Yahudi kimliğine sahip bireyler olarak kadim topraklarında Yahudi yurdunu yeniden inşa etme düşüncesiyle gelmelerinde yatıyordu. Böylece Yahudiliklerine politik bilinç ekleyerek yeni bir süreci başlattıkları söylenebilir.

1.3. SİYONİST HAREKET

1.3.1. Siyonist Fikrin Elit Mobilizasyon Hali Olarak Siyonist Hareket

Siyonist hareketin öncüleri (Siyonist olmayan ama Yahudilerin geri dönüşünü öneren kişiler), 19. yy'ın ilk yarısında (1850'lerde) ortaya çıkmışlardı. Benjamin Disraeli, Yahudi bir ailenin çocuğuydu ve Hristiyan dinine geçti. Tancred (Disraeli, 2012), adlı bir roman yazmıştı. Kitabın konusu İsrail'in Siyon'a dönüşüydü. George Eliot, İngiliz romancı, ideal Yahudi'yi kadim anayurtta kendini yeniden inşa eden kişi olarak görüyordu (McCaw, 2000:106). Amerikalı devlet adamı Mordecai Manuel Noah**,** Yahudilere bir vatan bulma amacındaydı ve bunu Amerikan anayasası güvencesi altında yapmak istiyordu, tüm çabalar kadim anavatanın tekrar sahipliği kazanılana kadar alınan geçici bir önlem olacaktı (Finkelstein, 2007: 55). Prusya'da Rav Zvi Kalisher (1874'de doğdu) İsrail'e dönüş için dua ediyordu, Kutsal Topraklar'da pratik önlemler alınması gerektiğini düşünüyordu. Filistin doğumlu Rav Judah Alkalai (1869'da doğdu) Avrupa Yahudiliği'nin büyük güçler ve Türkiye arasında müzakereler yapması gerektiğini düşünüyordu (Birnbaum, 1990: 9). David Gordon, İbranca dilinde haftalık yayın yapan ilk gazete olan HaMagid editörüydü ve gazetesinin sayfalarını siyonist düşünürlere açıyordu (Liptzin, 1988: 96).

Romantik yaklaşım, yüzyılın ortasında Abraham Mapu (1808-67)'nun yazılarıyla gündeme geldi (Zinberg, 1978: 100; Frieden, 2013: 173). Kendisi Litvanyalı Yahudi olan Mapu, akademik ve ansiklopedik kişiliğe sahip birisiydi, romanlarında İlk Tapınak (*Beyt Ha-Mikdaş*, Kutsal Mabet) günlerinin Yahudi yaşamını ele alıyordu. Modern Filistin'den oldukça uzun zaman öncesine gidiyor ve mekan, iklim ve çevre olarak, Yahudiye tepelerini ve vadilerini ve kadim Tevrat topraklarını kendine özgü şairane ve yaratıcı bir üslupla tarihsel bir formda anlatıyordu. Rusya'nın sıkışık, uzak, izbe yahudi yerleşim yerlerine kıyasla Filistin topraklarının görkemli geçmişini romantize ederek bu mekanların çekiciliğini vurguluyordu ve bunun yanında Yahudilerin kurtarılma duygusunun kabardığı zamanlar olduğu için Mapu'nun yazıları kitleleri motive ediyordu. Mapu, Fransız Romantizm'inden etkilenerek kaleme aldığı romanı Ahavat Zion (Siyon Sevgisi) İbranca edebiyatın klasikleri arasında yerini almıştı (Mapu, 1957).

Buraya kadar bahsedilen Haskala'nın önde gelen bu şahsiyetleri arkaplan olarak geleneksel Yahudi değerlerin yoğun olduğu sosyal çevrelerden geliyorlardı. Bu gidişata yönelik bir kırılma olarak 1862'de oldukça muhalif denilebilecek bir ses, Moses Hess, sosyalist filozof ve asimile olmuş entelektüel olarak Almanca yazdığı "Roma ve Kudüs" (Hess, 2009) adlı kitabıyla yeni bir tartışma başlatarak Yahudi kamuoyunun önüne çıktı. Asimilasyonist politikaları kesin bir dille reddediyordu (De Lange, 2008: 58) ve özgürleşmenin Filistin'de Yahudi yurdu kurulması ile gerçekleşeceği çağrısını yapıyordu (Koltun-Fromm, 2001: 39-40). Moses Hess'in eserini yayınlamasından yedi yıl sonra, Peretz Smolenskin, önde gelen İbrani edebiyatçı ve yazar, Viyana'da aylık olarak yayınlanan HaSahar (Şafak) adlı dergiyi kurdu, amacı İbranca'nın yeniden uyanışı ile milli edebiyatı canlandırmak ve İsrail ulusunun ruhu olmaktı (Troy, 2018: 38). Smolenskin ulusal uyanışın ve yahudi halkının anayurduna dönüşünde "gençlerin" kritik taşıyıcılar olduklarını vurguluyordu. Çağının diğer yazarlarına

katıldı, Haskala'nın çöktüğünü, Yahudi'nin halkına yabancılaştığını ve Yahudi kimliğinin görünürlüğünü yitirdiğini söylüyordu (Barzilay, 1986: 11-48).

Pratik siyonizmin 1888'de Ahad Ha'am tarafından Siyonist hedeflerin entelektüel olarak tekrar değerlendirilmesiyle kolonizasyon çabalarında hız kazanma gözlemlenmişti (Epstein, 2016: 30). Çünkü pratik Siyonizmde yavaş bir ilerleme görülüyordu. Var olan duruma karşı sert bir duruş olarak 1897'de Theodor Herzl'in Yahudi problemine dair tezleri yükselmeye başladı. Yahudi probleminin çözümüne dönük entelektüel tespitler ve çözüm önerileri, siyonist denklemi üçlü bir saç ayağına oturtuyordu: pratik, kültürel ve siyasal. Theodor Herzl Filistin'de Yahudi yurdu kurmak için yasal bir çerçeve elde etmeyi amaçlayan Siyonist hareketi kurmayı başarmıştı. Herzl'in önderliğinde pratik Siyonizm'in erken döneminde başarısızlıklar olsa da temel odağını siyasal alana yaklaştırdı. Bu yaklaşım daha sonra Haim Weizman'ın benimseyeceği Siyonizm'de sentez arayışları ile dengelenecekti. Bu anlayışa göre, Filistin'de kurulacak yerleşim faaliyetleri kadar diplomatik/siyasal çabalar eşit önemdeydi.

Programın önemini kabul etseler de Ahad Haam ruhsal bir uyanışı ön şart olarak öne sürüyordu (Epstein, 2016: 30). Bu tür kültürel ve ruhsal motivasyonlar olmadan Siyonist projeye yönelik tüm çabalar başarısız olmaya mahkumdu. Haam'a göre bu yeni amaçlar için kalplerin hazırlanması gerekiyordu, eylemle ilgilenilmesi kadar tutarlı ve kapsayıcı bir öğretinin oluşturulması siyasal Siyonistlerin planladığı büyük kurumlar ve anlatılar içerisinde yerini alması önemliydi (Weizmann, 1983: 499). Aynı zamanda, Siyonist faaliyetler dağınıklık arz ediyor ve bir elin parmağını geçmeyecek ölçüde sınırlıydı. 1897 yılı Siyonizmin kronolojisi için belki de en kritik kavşaklardan birine işaret etmekteydi. Theodor Herzl (Avineri, 2014), 1894'de, Viyanalı parlak bir gazeteci ve politik kariyeri yükselişte görünen birisi olarak, Paris'deki dramatik ve travmatik Dreyfus Davası'nı haberleştiriyordu. Yahudi halkının

umutsuz ve çaresiz konumuna şahit oluyordu. "Kurban edilmiş" Dreyfus'un, Fransız Ordusu'nda adeta günah keçisi ilan edilmesini kabullenemiyordu. Özetle Dreyfus Davası Yahudilerin güncel vaziyetinin özetiydi. Herzl'in ruhuna dokunan bu hadiselerin dışında, Yahudi devleti fikri bir sığınma merkezi, güç/kuvvet sütunu, Yahudi ulusunu dünyanın diğer ulusları arasında eşit bir ulus konumuna getirmek amacı taşıyordu (Bein, 1990: 457). Bütün bu fikir ve duygularla Herzl, Yahudi Devleti/Der Judenstaat (Herzl,1970) adlı eseri 1896'da basıldı, ertesi yıl 1897'de Basel'de Birinci Dünya Siyonist Kongresi (World Zionist Congress) toplandı. Manifesto tarzındaki program Siyonizm açık bir şekilde formüle ediliyordu, bu Siyonist tarih yazımında Basel Programı olarak bilinir (Reinharz. 2008:21). Siyonizm Filistin'de Yahudi halkı için açıkça tanınmış, hukuki olarak güvence altına alınmış bir yurdu güvence altına almak için uğraşır, denmekteydi (Reinharz, 2008: 21). Basel, İsviçre'de 1897'nin Ağustos'unun son günlerinde dünya siyasetini derinden etkileyecek bir organizasyon kuruldu: Dünya Siyonist Organizasyonu (WZO). WZO Siyonist hareketin deyim yerindeyse yürütme işlevlerini üstlenen organıydı. WZO dünya çapında Siyonizm'e sempati besleyen yerel toplulukları geliştirme üzerine kurulmuştu. Üyeler organizasyonun faaliyetlerini finanse etmek için küçük bir vergi (şekel) ödeyeceklerdi ve organizasyonun politikaları tüm ülkelerden gelen seçilmiş temsilcilerinin oluşturacağı her yıl toplanan Kongre tarafından belirlenecekti. Organizasyon faaliyetlerini propaganda ve siyasal faaliyetler üzerine yoğunlaştırmıştı.

Temel hedefleri şöyleydi:

1. Siyonizm'in amacı Yahudi halkı için korunaklı ve hukuki olarak garanti altına alınmış bir Yahudi yurdu yaratmaktır.
2. Filistin'in Yahudi tarım ve sanayi işçileri tarafından kolonileştirilmesinin teşviki önceliklidir.

3. Her bir Yahudi'yi yerel ve uluslararası olmak üzere, uygun kurumlar vasıtasıyla her ülkenin kanunlarına uygun olarak örgütleme ve birbirine bağlama hedefimizdir.
4. Yahudi ulusal duyarlılığını/bilincinin güçlendirilmesi ve beslenmesi gerekmektedir.
5. Gerektiğinde Siyonizm'in amacına ulaşmak için hükümet onayını elde etmeye yönelik hazırlık adımları atılmalıdır (Reinharz, 2008: 21).

WZO'nun (World Zionist Organization, Dünya Siyonist Teşkilatı/Organizasyonu) kurucusu Theodor Herzl ancak bir program (*charter*) vasıtasıyla (Fraenkel, 1948: 78) Yahudilerin yaşadıkları yerlerde güven ve haysiyet içinde yaşamlarını sürdüreceklerini, yeteneklerini geliştireceklerini ve zekalarını tam olarak kullanacaklarını düşünüyordu. Basel Programı'nın yukarıdaki deklarasyona bakılarak hümanist değerleri içeren, milliyetçi vurguların hissedildiği, dini referansların görüldüğü, toplumsallığı es geçmeyecek şekilde kaleme alındığı söylenebilir. Belki de tüm bu kavram kümelerini içermekle birlikte onu asıl sivrilten özelliği siyasi bir program olmasıydı.

Bu programdan anlaşılacağı üzere erken dönem Siyonizm'in amacı bir ulus devletin nihai olarak Yahudi halkı için vatan olarak kurulmasını amaçlayan ve bunun için çeşitli siyasi gruplarla etkileşimi devam ettiren bir hareket veya örgütlenme olarak tanımlamak mümkündü. Siyonist hareketin hedeflerine ulaşması yaklaşık yarım yüzyılı alan bir süreç olarak görülebilir, bu zaman zarfı içerisinde küresel ölçekte örgütlenme başarısı gösterdikleri söylenebilir.

WZO'nun (World Zionist Organization, Dünya Siyonist Teşkilatı/Organizasyonu) ortaya çıkması ile birlikte farklı coğrafyalarda kümelenen Yahudi nüfusun temsilcilerinin nüfuz mücadelesi başlayacaktı. Kuruluşundan itibaren, Rus Siyonist hareketi "Dünya Siyonist Organizasyonu" nda başat güç olarak öne çıkmıştı. Üyeleri neredeyse anılan organizasyonun

yarısını oluşturuyordu, Siyonist faaliyetlerde en aktif kişiler olarak öne çıktılar. Siyonizm o sıralarda dünya-ölçeğinde bir organizasyon olarak hedefleri için uluslarası tanınma arayışındaydı. Macar Yahudisi Theodor Herzl, Batı Avrupa Yahudiliğinin dikkatini çekti ve diplomatik misyonlar tesis ederek Avrupa hükümetleri yetkililerinden Osmanlı İmparatorluğu Sultanı ve Katoliklerin Ruhani lideri Papa ile görüşerek diplomatik kazanımlar elde etmeyi hedefliyordu. Temel hedefi Filistin için uluslararası tanınmışlığı olan bir belge elde etmekti. Dünyanın farklı başkentlerinde yedi yıllık bunalımlı faaliyet sonrası Filistin için elde edilen diplomatik bir başarı yok gibiydi. Herzl'in kazanımı ise Siyonist hedefler için hükümetlerin dikkati çekilmiş ve Yahudi kitleler Siyonist ideal için mobilize edilmeye sınırlı da olsa başlanmıştı.

Herzl'in diplomasisi 1904'de ani ölümüyle halefleri tarafından devam ettirildi. Bu çabalar sonunda 1917'de Balfour Deklarasyonu'nda neticeye ulaştı. Bu deklarasyon İngiliz hükümeti tarafından kaleme alınmıştı, Siyasal Siyonizm'in ilk büyük başarısının habercisiydi. Görülen bu başarıların esas taşıyıcı aktörü Dünya Siyonist Kongresi, her yıl Avrupa'nın farklı kentlerinde toplanıyordu. Herzl'in ölümünden sonra iki yılda bir toplanan platform olmaya başlamıştı. Bütün ve birleşik bir Yahudi sesinin tüm dünyaya duyurulduğu yer olarak görülebilir. Hareketin zaman içerisinde nicelik ve nitelik olarak büyümesiyle, bir çok kanaat grubu veya parti örgüt içerisinde organize oldu. Siyonist ideal için bu aktörler birleşti fakat Siyonist idealin nasıl hayata geçirileceği konusunda farklı düşünüyorlardı. Bu farklılaşmalar ve çeşitlenmeler, yıllar boyu devam etti. Şu şekilde sınıflandırılabilir:

(a) Ortodoks delegasyona Litvanyalı Rav I.J.Reines (1839-1915) tarafından önderlik ediliyordu.Reines Mizrahi (Manevi Merkez'in kısaltılması) Partisi'ni kurdu, amaç Filistin'de bir **teokrasiyi** inşa etmekti, Yahudi olmayan bir toplumda Yahudi azınlık tarafından elde edilmesi bugüne kadar mümkün olmayan ideal bir durum olarak geleneksel

dinsel hukuk düzeninin (Halaha) tüm gereklerine toplumsal ve devlet düzeyinde bağlı kalmayı arzu eden dindar bir Yahudi toplumu oluşturmak temel hedefti (Friedman ve Sivan, 1990: 11).

(b) Leo Motzkin (1867-1933) tarafından önderlik edinilen **liberal** bir grup kendilerini demokratik kanat olarak tanımlıyordu (Luz, 1988: 142). Olası İsrail devletinde, dindar bir egemenliğin ihtimali onları endişelendiriyordu ve bu grup geniş kültürel ve toplumsal yeniden inşa hedefini taşıyordu. Buradan daha sonra sosyalist Siyonist partiler çıkacaktı (Hirsch, 2013: 135). Bu grupların üyeleri Filistin'in yeniden inşasında önemli bir rol oynayacaklardı, bunların haricindeki diğer gruplar kendilerini genel Siyonistler olarak adlandıracaklardı.

(c) I.Dünya Savaşı'ndan sonra militan unsurlar kendilerini Herzl'in hakiki mirasçıları olarak görüyorlardı, tedbirli diplomasininin yavaş ilerleyişinden oldukça rahatsızdılar ve bazılarına göre bu tür çabalar Siyonist hedefleri sulandırıyordu (Heller, 2017: 232). Revizyonizm adı altında Yahudi devletinin yüksek sesli savunucuları oldular. Karizmatik ve oldukça tartışmalı bir ideolog ve politik figür olan Vladamir Jabotinski (ölümü 1940) hareketin dinamik ve önde gelen lideriydi. II.Dünya Savaşı'ndan sonra bu harekete bağlı yer altı örgütleri Filistin'deki İngiliz Yönetimi'ne epey zarar verdi.

(d) Genel Siyonistler, herhangi bir "izm"e bağlı olmayan, genellikle orta sınıf unsurları barındıran halkının ve İsrail toprağının genel refahını düşünen siyasi, vakıf merkezli ve ekonomik olarak geniş bir federasyon olarak "orta yolcuların", Siyonist hareketin omurgası ve öne çıkan liderlerinin merkezi olarak sivrildi (Kaplan & Penslar, 2014: 136). Amerika'da örgütlü Siyonist hareketi oluşturan çoğunluk bu gruptaydı, Amerikan Yahudi cemaatinin karizmatik liderleri bu grubun üyesiydi, öne çıkan liderlerinden birisi olarak Louis Brandeis sayılabilir (Medoff ve Waxman, 2009: 52).

Yukarıda belirtilen Siyonist gruplar arasında yoğun tartışmalar gerçekleşirken *WZO* (World Zionist Organization, Dünya Siyonist Teşkilatı/Organizasyonu) ilk toplantısını gerçekleştiriyordu ve Birinci Aliya göçmenleri Filistin'de yeni koşullara uyum sağlamaya çalışıyorlar ve oldukça zor koşullarla boğuşuyorlardı. Birinci Aliya'nın yerleşimcileri ağırlıklı olarak ülkenin ekonomisini geliştirmek için kapitalist ve kolonyalist yaklaşımları temel alıyorlardı. Hovevey Siyon'un çoğu üyesi kendilerine ait önemli miktarda özel mülkle Filistin'de toprak sahibi oldular ve büyük çaplı üretici plantasyonlar kurdular ve buraları geliştirdiler. Birçoğu vakıf mülkleri veya yarı-ulusal fonları manipüle ederek toprak sahibi sınıfa katıldılar ve zenginleştiler. Bir kısmı Baron Rothschild tarafından idari görevlere atandılar ve bu kişiler otoriter bir şekilde kurulan vakıfları yönetmeye çalıştılar. Göçmenlerde rahatsızlığa neden olan bu idarecilerin kapitalist hırslarının, milliyetçi özlemlerin önüne geçmesiydi. Küçük bir azınlık emekçi sınıf olarak varlığını sürdürüyordu, bunlar radikal ve başlarına buyruk Hovevey Siyon'un genç üyeleriydi. Bu sınırlı topluluk 1881'de Rusya'da kurulan *BILU (Beyt Yakov Lehu VeNelha kelimelerinin akrostişi,* Yakup'un soyu haydi kalkın) topluluğuna üye oluyordu ve bu gençler Rusya'daki devrimci fikirlerden özellikle Narodnaia Volia'dan (Halkın Sesi) etkilenmişlerdi (Goldscheider ve Zuckerman, 1984: 89-92). Bu gençlerin Filistin'e dönük temel hedefi eşitlik, işbirliği, karşılıklı yardımlaşma, grup disiplini, öz-savunma ve sömürünün olmadığı örnek özerk tarımsal köyler kurmaktı (Avineri, 1983: 56-57). Kuracakları bu yeni yapının diğer göçmenlere de ilham olacağını düşünüyorlardı. Ayrıca bu kurumlar Filistin'e Baron vasıtasıyla Avrupa feodalizmini andıran ekonomik ve toplumsal sistemin taşınmasına engel olacaktı. *BILU* hareketinin toplumsal felsefesi veya Siyonist programı yoktu ama şu rahatlıkla söylenebilir ki, *BILU* (BILUIM ile eş anlamlı) hareketi İsrail emekçi hareketine (Tnuat HaAvoda) fikirleriyle ilham olmuştur. *BILUIM* üyelerinin kendilerini işçi veya emekçi sınıfın koruyucusu olarak görmediklerini belirtmemiz gerekiyor. Bu amaçla

hedeflerini gerçekleştirmek için model yerleşim projelerinde beş yıl boyunca zaman harcadılar, evlenmeleri yasaktı ve hedefledikleri yoğun işe odaklanmaları gerekiyordu. Ancak bu tür bir yerleşim projesi hayata geçirilemedi. Bu projeden sonra nelerle uğraştıkları konusunda elde fazla kayıt bulunmamaktadır. Fakat kendilerini toprak sahibi sınıfın müstakbel üyeleri olarak ilan ettikleri bazı yayınlar ortaya çıkmıştır. *BILUIM* deneyimi yetersiz finansal kaynaklar ve deneyimsizliğin projenin hayata geçirilmemesinde temel etkenler olduğunu Siyonist hareketin diğer üyelerine gösterdi. *BILUIM* üyeleri zamanla kendilerini topraksız kiralanan emekçilerin arasında buldular.

Çoğu toprak sahibi Yahudi başlarda Siyonizm'i kişisel özgürleşmeleriyle ilişkilendiriyorlardı, ulusal bir özgürleşme fikri ise kapitalist güdülerinin arka planında kalıyordu. Ayrıca milliyetçi idealizmin eksikliği veya bilinçsizliği bu grubu Yahudi emeğine ve onun hareketine hasımlaştırdığını söyleyebiliriz. Görünüm ve tarz olarak kolonyalist, içerik olarak orta-sınıf olan bu grup, Arap emeğinin ucuzluğundan yararlanıyordu buna karşıt yüksek standartlar isteyen Yahudi emeğine karşı rahatsızlığı gittikçe büyüyordu (Lockman, 1996: 104). Yerleşim alanlarının sefil iktisadi ve fiziki koşullarında elde ettikleri yaşam koşullarından daha azına Arap emekçileri hazırdı. Yahudi emekçilerinin emek piyasasında dezavantajlı konumları ve Arap emekçilerin Yahudi işverenlerden bağımsız olarak küçük çiftlik ve ortakçılıktan sağladıkları gelirlere de güvenmesi kızgınlığı köpürtüyordu. Birinci Aliya'nın Yahudi işçileri bu şartlar altında iş bulma yollarını geliştirmek ve Siyonist bir proje olarak Yahudi emeğinin kiralanması gibi konularda başarısız oldular. Filistin'de yerleşik halde bulunan Yahudi toprak sahipleri Yahudi milliyetçi kavram ve hedeflerine ilgisizdi. Yahudi işverenlerin tek bir sektöre dayanması (üzümcülük) Yahudi göçü ve yerleşimini destekleyecek ekonomik bir sistem yaratmaktan uzaktı. Neticede, Birinci Aliya'da gidenler gelenleri sayıca aşıyordu.

Filistin'de emek hareketlerinin ilk girişimlerinin bu başarısızlıkları özellikle *Hovevey Siyon* ve *BILIUM* hareketlerinin sahadaki şartlarla baş etme konusunda gösterdikleri yetersizlikler sonrasında gelecek Yahudi emek hareketini (Yahudi Sosyalistler veya Sosyalist Siyonistleri) Birinci Aliya kurum ve kavramlarına şüphe ile bakmalarına yol açacaktı. Tüm bu başarısızlıklar sonrası İkinci Aliya ile yükselen Yahudi İşçi Hareketi Yahudi ulusal yurdunun inşa edilmesinde hâkim aktör olacaktı.

Birinci Aliya'da faaliyet gösteren Yahudi emek organizasyonlarından kısaca bahsetmekte yarar olabilir. İlki 1887'de 80 tarım işçisinin oluşturduğu, üyelerine güvenli emek vaat eden, işsiz kalan üyelerine karşılıklı yardımlaşma ekseninde destek çıkan, iktisadi nedenler dolayısıyla ortak bir mutfakta üyeleri için yemekler hazırlayan bir teşkilatlanmaydı. Bu üyelerin sosyalizmden etkilendiği, devrimci Rusça şarkılar söyledikleri ve *Hovevey Siyon*'un onları Marksist olarak adlandırdıkları bilinmektedir. Hareketin iki liderinin güçlü sosyalist eğilimleri olduğu söylemlerinden anlaşılmaktadır. Bu hareket politik ve sosyal eğilimleri nedeniyle Baron'un yetkilileri tarafından faaliyetlerine son verildi. İkinci emek organizasyonu 1891'de kurulmuş olup birincisine benzer politik anlayışa yakındı. Farklı olarak haydutlarla mücadele için gizli para-militer kendini savunma birlikleri oluşturmuştu ve Siyonizm'in hedefleriyle emekçilerin rolünü ilişkilendiren tam olgunlaşmamış bir çözümelemeleri vardı. İşsizlik ve üyelerin hareketliliği bu organizasyonun sonu oldu. Birinci Aliya'nın son emek hareketi 1900'de kuruldu ve ülke çapındaki tüm işçileri mobilize etmek istiyordu. Temel çıkış noktası Yahudi tarım ekonomisinin tümden çökme tehlikesi ve Arap emeğine Yahudi toprak sahiplerinin oldukça bağımlı olmasıydı. Temel hedef olarak, üyelerinin sağlanacak finansal yardımlar sayesinde Filistin'de toprak sahibi olması ve artan oranda ve acilen Yahudi emeğinin Yahudi orta sınıflarca kiralanmasıydı. Baron ise bu tür yeni yerleşim faaliyetlerine karşı olduğunu belirtiyordu, *Hovevey Siyon* bu hareketi desteklemeye çalışsa da yeterli bir başarı

göstermediği söylenebilir (Braslavski, 1961). Birinci Aliya'da Siyonist ideolojinin temel güdüleyici olmaması, Avrupa'dan ve Baron Rothschild'den gelen yardımların dağınıklığı, kapitalist mülkiyeti öncelemeleri, yeni bir Yahudi tipi yaratma konusunda başarı gösterememeleri İkinci Aliya hareketini öne çıkaracaktı.

1.3.2. Siyonist Hareketin Toplumsal Konsensüs Niteliğinin Sınanması: Doğu ve Batı Avrupa Yahudiliğinden Tepkiler

Siyonizm siyasal ideoloji ve toplumsal hareket niteliklerine sahip olarak İsrail'in modern bir devlet olarak ilanına diplomatik meşruiyet ve toplumsal rıza üretmiş siyasal eylemcilik (aktivizm) olarak da tanımlanabilir. Arthur Hertzberg'in (1997) *Siyonist Fikir*'de altını çizdiği gibi Siyonizm, yüzyıllar boyunca Yahudi ruhunu şekillendiren 2000 yıllık sürgünden kurtuluşun gerçekçi ve nihai çözümü olarak mesyanik özlemin modern ve seküler bir ifadesi olarak da düşünülebilir. Siyasal ve toplumsal düzeylerde büyük ve yayılımlı dönüşümlerin yaşandığı 19. yy'da Avrupa kıtası boyunca farklı düzeylerde olsa da Yahudi elitlerinin ve halk kitlelerinin karşı karşıya kaldığı bürokratik dışlama, ırkçılık ve zaman zaman kitlesel katliamları içeren şiddet skalasında güdülenen yurtsuzluk psikolojisi oldukça önemliydi. Yahudi entelijensiyasının post-emansipasyon süreci, milliyetçiliği, sosyalizmi ve liberalizmi gittikçe ölçeği büyüyen krizden kurtuluşun yolları olarak kabul etmeleriyle başladı. Entelijansiyanın yurtsuzluk haline çözümü ilk başlarda Yahudi halk kültürünü tahkim etmek ve onun gündelik yaşama yansıyan pratiklerini, edebiyat, ritüel, inanç alanlarında canlılığını koruyan inanç merkezli proto-Siyonist tahayüllerini ve onunla ilintili toplumsal hafızada kadim bir gerçeklik olarak sürekli var olan Yahudi devletinin "restorasyonunu" toplumsal bir hareketin esaslı bileşenleri olarak kurguladılar. Bahsedilen iç ve dış dinamiklerin yardımıyla Siyonizm, 19.yy'ın sonunda Siyonist Kongrelerin yardımıyla elitlerin siyasal aktivizmin

merkezinde olduğu politik, iktisadi ve kültürel bir eylem stratejisi olarak sivriliyordu. Birinci Siyonist Kongre'nin (1897) Basel'de toplanmasından yaklaşık elli yıl gibi kısa bir süre içerisinde Siyonizmin ortaya çıkışında temel hedef olarak düşünülen Yahudi devleti (İsrail-1948) kurma ideali gerçekleşmişti. Detaylandırılması gereken bir sorun olarak bahsedilen makro süreçleri anlamlandırmak için Siyonist hareketin kurumsal yapısı ve iç entelektüel tartışmalarını çözümleme patikaları olarak Doğu ve Batı Avrupa Yahudiliğinde Siyonizme ve Siyonist harekete yönelen eleştirilerin dökümü gerekebilir. Bu ise nihayetinde şu sonuca götürebilir: esasında Siyonizmin ve Siyonist hareketin tesiri başlangıçta elit ve halk kitleleri düzeyinde oldukça sınırlı bir konumdaydı. Küresel politikanın güç merkezleri olarak sayabileceğimiz ABD ve Avrupa'da Yahudi Cemaatleri önder ve takipçi düzeyinde Siyonizm'e şüpheyle yaklaşıyorlardı. Esasında Diaspora ve İsrail arasındaki gelgitli ilişkileri anlamak için de bu bölüm oldukça işlevsel olacaktır. Diğer bir eklenmesi gereken argüman ise, Siyonizm'in temel siyasi ve toplumsal dinamiklerinin belirleyicisi olarak toprak ve psikolojik olarak Eretz Yisrael'in olduğu gerçeğinin anlaşılmasıdır.

Eretz Yisrael'de toplumsal hayatı ivmelendiren ve kitleleri oraya mobilize eden Siyonizmin temel değerleri şu şekildeydi: toprağın işlenmesi, eski nebileri ve kahramanları öncü grupların modern referans kişileri olarak kodlamak, eşitliği, adaleti, kardeşliği ve özgürleşmeyi Eretz Yisrael'de gerçekleştirmeye öncelik veriyorlardı. Toplumsal düzeyde özellikle gençler arasında Yahudi devletinin restoarasyonu ve kadim topraklarda inşa faaliyetlerinin aktörü olma arzusu olsa da daha önemlisi Siyonizmin üzerinde yüzdüğü 19. yüzyılın ideolojik blokları (sosyalizm ve milliyetçilik) ve Siyonizmi teorize etme çabasında olan ideologlar İsrail'in kaderi üzerinde belirleyeci olmuşlardı. Öz olarak, Siyonizm erken dönem faaliyetlerinin elitler arasında işlevsellik kazandığını, toplumsal formasyonunun ise bu sürecin sonlarına doğru gerçekleştiği söylenebilir.

1910’lu yıllarda, toplam Yahudi nüfusu 12 milyona yaklaşmıştı. Toplam Yahudi nüfus içerisindeki en büyük pay; 2,3 milyon Yahudi nüfusuyla Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ve 5,3 milyon Yahudi’nin yaşadığı Rusya İmparatorluğu oluşturuyordu (AJC Archives,1913-1914:422). Büyük nüfusa sahip olan bu ülkelerde Yahudilerin oluşturdukları organizasyonlar ve tartıştıkları fikirler Siyonist hareket üzerinde etki ve çıktı bakımından aslan payını aldığını söyleyebiliriz. Anılan bu coğrafi alanlarda yaşayan Yahudi kitleler arasında yoğun, dinamik ve canlı mesiyanik beklentiler bir yanda öte yanda yaşadıkları genel toplum ve devletle kurdukları ilişki açısından maruz kaldıkları dışlama pratikleri diğer yanda Yahudi problemine yönelik yeni bir çözüm beklentisi içerisine itmişti. Bu yeni fikirler ve onlara liderlik eden figürler sadece yaşadıkları *kehila* ve *shtetl* ile sınırlı kalmadan Yahudi nüfusunun bütünü üzerinde, İsrail ve Amerika Birleşik Devletleri de dahil olmak üzere Yahudi halk kitleler üzerinde zihinsel ve siyasal etkiler bıraktılar.

Siyonizm bir fikir olarak kamuoyunda tartışılmaya başlandığı sıralarda ABD, Fransa ve İngiltere’de ne ölçüde destek gördü veya karşıtlık buldu? Siyonizmin özel (*unique*) toplumsal, tarihsel ve kültürel niteliğini vurgulayanlar ve bunun böyle bir özel durumu işaret etmediğini, temelde dönemin diaspora milliyetçiliklerinin bir formu olarak Siyonizmin ele alınabileceğini düşünenler arasında bir gerilim mevcuttu. 1897-1948 yılları arasında yürütülen Siyonist stratejiler ve faaliyetler Eretz Yisrael’de bağımsız ve egemen Yahudi devleti kurmayı (restorasyon ve yeniden inşa) başaran küresel ölçeğe sahip toplumsal bir hareket olarak görülebilir. İsrail devleti, Eski Yişuv’un bileşenlerinin muhalefetleri, yerel Arap nüfusun ve komşuların saldırıları ve küresel siyasal güçlerin etki düzeyi yetersiz finansal ve diplomatik desteklerine rağmen kuruldu. Bu tarihsel gerçekliğe bakınca Siyonist hareketin başarısı, Batı Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri’nde yerleşik Yahudi cemaatlerinden günün sonunda dikkate değer finansal ve siyasal desteği elde etme başarısı olduğu söylenebilir. 20.yy

başlarında ABD, İngiltere, Almanya ve Fransa'da yaşayan Yahudiler temsili demokrasinin kurumlarının işlediği ve din/devlet ayrımının hukuki olarak güvence altına alındığı ülkelerde yaşamlarını sürdürüyorlardı. İşin ilginç yanı bu ülkelerde yaşayan Yahudilerin oluşturdukları sivil toplum girişimleri genel Yahudi toplumu tarafından Siyonist olarak görülmüyordu, temel algı heyecanlı ve milliyetçi küçük bir kesimin yeni bir macera arayışı olarak algılanıyordu. Bu da doğal bir tepkiydi çünkü Avrupa Yahudiliği "Emansipasyon" (Özgürleşim) ve "Haskala" (Aydınlanma) süreçlerinin etkisini hissediyordu. Diğer taraftan genel Avrupa toplumu ise bahsedilen Yahudi kurumlarının Siyonist vurgusunu anlamsız görüyordu, halihazırda Avrupa'nın birçok yerinde vatandaşlığın anayasal güvence altına alınma durumu söz konusuydu, Yahudilerin boş ve anlamsız bir yere kitlesel göçleri gülünç bulunuyordu.Yahudi Problemi'nin çözümüne dönük bir strateji ve girişim olarak Siyonist projenin bu tür algılanışını göz önüne alınca Diaspora'da Yahudi milliyetçiliğinin entelektüel ve toplum düzeyinde güdülenmesinin ciddi bir başarı olduğu anlaşılacaktır. Siyonistlerin süreç ilerledikçe Eretz Yisrael'deki komünal yerleşimlerine finansal desteği Batı Avrupa Yahudileri'nden sağlaması Siyonist bir pozisyonu benimsemeyen (*non-Zionist*) aktörlerin tavrını değiştirmeleri açısından dikkate değerdi. Doğu Avrupa Yahudiliği, özel olarak Rus Yahudiliği ise diğer Yahudi cemaatlerine nazaran Siyonist harekete kitlesel desteğini en somut şekilde gösteren bir coğrafi alanı temsil ediyorlardı. Anti-semitimizmin tüm formlarıyla deneyimlendiği bir coğrafya olarak Rusya İmparatorluğu'nda, Yahudiler sorunun çözümünün öncelikle kendilerinin ayrı bir ulus olarak tanımlanmaları gerektiğini sonra ise farklı bir politik birime dahil (otonom bölge veya bağımsız devlet) olmalarıyla çözümleneceğini düşünüyorlardı. 1900'lere gelindiğinde yani Birinci Siyonist Kongre'den dört yıl sonra tablo oldukça netleşecekti, sadece Rusya'da yerel Siyonist örgütlerin sayısı 1034'e ulaşmıştı, Birleşik Devletler'de bu rakam 134'te kalıyordu (Rabinovitch, 2012: xv-3; Laqueur, 1972: 110-113).

İngiltere, Fransa ve Almanya bir yerde, Rusya diğer tarafta Siyonizme yaklaşım konusunda iki kamp oluşuyordu. Siyonist liderlik için bu durum aslında oldukça endişe vericiydi. Batı Avrupa Yahudiliği iktisadi ağları geniş olan, entelektüel kapasitesi oturmuş ve Avrupalı siyasetçilerle nüfuzlu bağlantıları olan Yahudileri barındırıyordu. Hareket daha yeni doğarken, bu derece güçlü bir grubun desteğini almamak veya karşısına almak arzu edilecek en son senaryo olduğu düşünülebilir. Siyonist hareket, başından beri uluslararası desteğe çok önem atfediyordu. Neticede Siyonist proje *Eretz Yisrael*'de gerçekleşecekse burada yaratılan fiili durumun hukuki bir gerekçesinin olması ve sürdürülebilirlik açısından meşruiyetinin kabulü gerekliydi. Diğer bir husus Batı Avrupa Yahudiliğinin ticaret sınıfı kapitalizmin gelişmesiyle birlikte küresel finans ağlarına eklemlenmişler ve hatırı sayılır kapital biriktirmişlerdi. Siyonist girişim için Eretz Yisrael'de girişilecek büyük çaplı kurumsal çabaların ve insan kaynağının finansmanı en ciddi meseleydi (Laqueur, 1972:100-102). Bu sebepten ötürü, Siyonist hareket için temel odak noktası nasıl olur da Batı Avrupa Yahudililiği'ni Siyonist hedefler etrafında birleştirebilir ve bu projeye destekleri temin edilebilir sorusu üzerinde yoğunlaşıyordu.

Erken dönem Siyonist elitlerin, Batı Avrupa Yahudilerine dönük olumlu gündemine rağmen, Avrupalı Yahudiler'de Siyonist olmama durumu hakimdi. Açıkçası Siyonizmin ne olduğunu ve ne yapmaya çalıştığını anlama çabası görülüyordu. Haskala süreci sonrasında asimile olmuş Yahudi entelektüellerinin Siyonizmi anlamlandırma konusunda güçlük çektiklerini söyleyebiliriz. Haskala elitlerinin her ne kadar dile, kültüre ve folklora verdikleri önem bilinse de içerisinde yaşadıkları genel topluma entegre veya asimile olma istekleri biliniyordu. Kozmopolit, şehirli ve üst-sınıf değerlere öncelik veren Haskala elitleri için Siyonist akitivistler milliyetçi, partiküler ve genel toplumla çatışmaları güçlendirecek ve derinleştirecek söylemlere sahiptiler. Öz olarak, Siyonist elitler erken dönem Yahudi toplumsal hareketi içerisinde oldukça sınırlı sayıda elitten müteşekkil bir ideolojik grup olarak

sivriliyordu. Doğu Avrupa Yahudiliğinde ise dünyanın farklı yerlerine göç dalgaları başlamıştı. Doğu Avrupa Yahudileri'nin ABD'ye gitmeleri ile, Siyonist hareket içerisinde Doğu Avrupalı Yahudiler daha net görünür olmaya başladılar. 1910'lu yıllara kadar Siyonizm, Doğu Avrupa Yahudileri için elitlerin yüksek idealleri ve boş retoriklerinden ibaretti. Bu göçmenler için temel mesele gündelik ihtiyaçlarının acilen karşılanmasıydı. Sosyalist fakat Siyonist olmayan bir dizi Yidiş kültürünü öne çıkaran örgüt bu göçmenler için oldukça cazip imkanlar sunuyorlardı (Shapiro, 1971: 17; Cohen, 1982: 58; Hyman, 1979: 89).

Batı Avrupa ve ABD Yahudileri için Siyonizm yukarıda bahsedildiği şekliyle geleneksel Yahudi kurumlarına (*kehila* ve *shtetl*) alternatif bir mekân yaratımından uzaktı. Avusturyalı bir gazeteci olan Theodor Herzl'in Yahudi Devleti (*Der Judenstaat*) adlı kitabı kaleme almasıyla Yahudi entelektüeller arasında Yahudi probleminin çözümünün Eretz Yisrael'e göç ve Yahudi devleti'nin restorasyonu yoluyla olacağına dair tartışmalar yükseldi. Doğu Avrupa Yahudiliği için Eretz Yisrael yaşadıkları yoğun ve dayanılmaz toplumsal ve bürokratik düzeyde kendilerine yönelen anti-semitizmden kaçışın ve kurtuluşun yeri olacaktı, Batı Avrupa Yahudileri ise Eretz Yisrael'i oryantalist temalar etrafında kurguluyor ve kadim inançlarının doğduğu yer olarak görüyordu. Kısacası Batı Avrupa Yahudiliği için Eretz Yisrael spiritüel uyanışın merkeziydi (Cohen, 1982:32-40).

Filistin'de yerleşik olan kolonileştirme örgütlerinin Siyonist projenin öngördüğü yenilenmeyi ve kuruculuğu inşa edemeyeceği görülüyordu. Dikkate değer birçok girişim olsa da temelinde var olan yerli Yahudi nüfusa hayırseverlik (*philanthrophy*) düzeyinde maddi yardımı öngören, dini mekanların inşasından öteye bir yerleşim amacı gütmeyen ve hakiki bir toplumsal ve siyasal alternatif yaratmaktan yoksun örgütlerdi (Cohen, 1982:18-20). Siyonistler girişimleri için Almanya gibi merkezi ülkelerin Yahudi cemaatlerin kapılarını çaldıklarında

kendilerine dönük sert bir muhalefetle karşılaştılar ve bekledikleri maddi finans desteğini elde edemediler.

Yukarıda bahsedilen nedenlerle kolonizasyon toplulukların örgütsel kapasite eksiklikleri, personel yetersizliği ve karizmatik liderlerden yoksun olma durumu yeni tip siyasetin ve toplumsal yapıların örgütlenmesinin önünü açıyordu. Herzl'in diplomasiye verdik öncelik ve bunu *Eretz Yisrael*'de oluşturmaya çalıştığı yerleşim politikaları ile eşgüdümlü ele alması eski örgütlerin *Eretz Yisrael*'i ruhsal bir merkez olarak görmesi düşüncelerine ciddi bir alternatif oldu. Batı Avrupa Yahudiliğinin lider, kadro ve örgüt yetersizliğini heyecanlı, aktivist ve tutkulu Doğu Avrupa Yahudileri doldurdu (Urofksy, 1975:84; Cohen, 1982:32-40).

Kolonileştirme toplulukları dışında, Batı Avrupa Yahudi Diasporası'nın Siyonizmle olan karşılaşması ne kayıtsızlık ne de muhalefet etme üzerine yükseliyordu. Theodor Herzl 1898'de İngiltere'yi ziyaret ettiği zaman, bir dizi konuşma yaptı. Bu konuşmalar oldukça küçük topluluklara yapıldı ve İngiltere'nin geniş Yahudi cemaatinde oldukça az dikkat çekti. Dönemin gazetelerinden birinde geçen şu ifade oldukça dikkat çekicidir:

> "Üyeler oldukça isteksizdi, fakat Yahudi ideallerinin geliştirilmesinden dolayı memnuniyet duydular." ("Dr.Herzl in London", October 19 1898: 578).

Theodor Herzl'in başyapıtı "Yahudi Devleti" nin İngilizce çevirisi oldukça az satması tarihin ilginç bir ironisidir. Dönemin Yahudi basımevi sahipleri ve kitapçıları "ticari kaygılarla" Herzl'in kitabını satmayı reddettiler. Herzl'in Siyonizme dair fikirlerinin yankılanması Birleşik Krallık'da bir iki gazeteyle sınırlıydı (Cohen, 1982: 29-32).

Almanya'da, Siyonizm'e dönük tavır diğer Batı Avrupa ülkelerinden farklılaşıyordu. Kapitalizmin Almanya'da yaygınlaşmasıyla teknik bilgiye olan ihtiyacın artışı ister istemez daha fazla sayıda Yahudi öğrencinin Alman üniversitelerine kayıt yaptırması sonucunu

doğurdu. Çoğalan Yahudi öğrencilerin Alman genç üniversite öğrencileri tarafından dışlamacılık ve etnik ve dini referanslarla değerlendirilmesi, genç Almanyalı Yahudi nüfusun anti-semitizmle mücadele tekniklerini de beraberinde getirdi. Siyonizme olan ilgi Alman üniversiteli Yahudi gençlik arasında oldukça yaygındı. Bu toplumsal grubun dışında Almanya'da Siyonizm'e dönük ilgi oldukça sınırlıydı. Herzl Siyonist Kongre'nin ilk olarak İsviçre'de toplanmasını arzuluyordu. Sonrasında o, Birinci Siyonist Kongresi'ni Münih'de toplanması yönünde çağrı yaptığında Münih Yahudi Cemaati Herzl'i protesto etti (Avineri, 2014; Aaronides, The American Hebrew, 1897: 715).

Amerika'da Siyonizm'e ve Herzl'e dönük yaklaşım Siyonist hareketin erken döneminde olumsuzdu denilebilir. Herzl'in Birinci Siyonist Kongre çağrısını takiben, Amerikan Hahamlar Merkezi Konferansı (Central Committee of American Rabbis), Reform Rabinik Cemiyeti "Yahudi Devleti" kurmaya dönük herhangi bir girişimi kınadıklarını belirtmişlerdi (The American Hebrew, 9 Temmuz 1897:307). İngilizce basılan Yahudi dergilerinin neredeyse tamamı Herzl ile deyim yerindeyse dalga geçiyordu (Urofsky, 1975: 86). Toplumsal düzeyde Siyonizm ilham verici bir toplumsal hareket niteliğinden yoksundu, kitleleri heyecanlandırmıyor ve onları yerleşik düzene karşı herhangi bir mobilizasyon sağlamıyordu. Herzl'in fikirlerini ve çözümlemelerini Şikago'da tartışma amacıyla toplanan bir Siyonist örgütlenme, Herzl'in yerel örgütlerde tartışılmaması yönünde 5'e 1 oy kullandı. Amerika'da örgütlü halde bulunan Amerikan Siyonist Topluluğu Basel'deki Birinci Siyonist Kongre'ye Amerika'dan katılan tek Siyonist örgüttü (Urofksy, 1975: 85-86).

Siyonizm'in Batı Yahudiliğinde karşılaştığı toplumsal-psikolojik bir olgu vardı: Batı Yahudiliği kendisini zulüm gören/görmüş bir azınlık olarak tanımlamıyordu. Buna zıt olarak, Batı Yahudiliği kendisini Avrupa sistemi içerisinde yukarıya doğru hareket edebilecek bir nüfus olarak görüyordu ve ekonomik, toplumsal ve siyasal alanlarda hayat şartlarında iyileşme

ve ilerlemeye dönük inancı muhafaza ediyorlardı (Urofsky, 1975: 89). Fransa'da Yahudi cemaati 19.yy boyunca yükselen bir oranda müreffeh, şehirli ve meslek sahibi olmuştu (Marrus, 1971: 36-41). Fransa'lı Yahudiler kamusal ve özel alanlarda Fransızca konuşuyor ve Fransız okullarında eğitimlerini devam ettiriyorlardı. 19.yy ayrıca dinin kurum ve psikolojik etki olarak nüfuzunu gittikçe yitirdiği bir dönemdi. Sinagoglara, Yeşivalara katılım cemaat düzeyinde düşüş gösteriyordu, Hristiyanlarla evlilik artıyordu (Hyman, 1979: 40-42). Yahudiler kendilerini Hristiyanlığa geçmek zorunda hissetmiyorlardı, bunla ilintili olarak kendi içlerinde sekülerleşme temel belirleyici toplumsal eksen olmuştu. Sekülerleşme ile din değiştirme, dine kayıtsızlık ve dinin Fransız Yahudi kimliği üzerindeki etkisini yitirmesi neticeleri doğmuştu (Marrus,1971: 60-61). Fransız demokrasisinin cumhuriyetçi kurumlarının genel olarak Yahudi Cemaati ve özel olarak Fransız Yahudisi üzerindeki etkisi ve yukarıda belirtilen değişim ve dönüşüm hatlarının arkasında yatan temel kurumsal, hukuki ve siyasal belirleyicisi olduğu söylenebilir. Fransız Devrimi boyunca Fransız Yahudiliği'nin geleneksel kurumsal ağlardan özgürleşmesi, Yahudileri seküler cumhuriyetçilerle siyasi düzlemde yakınlaştırdığı düşünülebilir. Fransız Yahudileri yaşadıkları ülke olan Fransa'nın özel ve yüksek jeopolitik konumun farkındaydılar, onlara göre Fransa Avrupa'ya toplumsal idealleri ve politik kurumları ile öncülük ediyordu, Fransa'da Fransız Yahudileri daha üst düzey bir medeniyeti deneyimliyorlardı (Marrus, 1971: 1). Bir yandan da Fransa'da yükselen anti-semitizm, Yahudiler arasındaki bu aşırı-optimist havayı boğuyordu. Yahudiler kendilerine yönelik saldırılara savunma örgütleri kurarak verme çabasında olmadılar, bunun yerine Fransa'nın siyasal kurumlarını ve anayasasını savunmak, Fransız hukukunun üstünlüğü ilkesine olan güveni sağlamlaştırma yönünde oldu (Hyman, 1979:7). Yahudi kimliğinin Fransa Devleti ile kurduğu ilişki öncelikle kurumsal bağlar üzerinden ilerliyordu (Marrus, 1971: 28). Fransız Yahudiliği'nin önde gelen kurumu, Merkezi Hahamlar Kurulu idi, 1905'e kadar varlığını

sürdüren Napolyon dönemi yaratımı olan bir hükümet organıydı. Merkezi Hahamlar Kurulu Fransa'nın tek haham okulunun idaresinden sorumluydu, yerel hahamların atanmalarının onay işlemlerini yapıyordu ve tüm bölge hahambaşılarını belirliyordu. Fransız Yahudiliğini bir bütün olarak etkileyen politika kararları alıyorlardı, fonları kendi kendilerine yetemeyen yerel cemaatlere destek oluyorlardı (Hyman, 1979: 20). Önde gelen vakıf organı *Alliance Israelite Universelle* olarak öne çıkıyordu aynı zamanda Fransız kültürünü bu eğitim ağı aracılığıyla yayma imkânı oldu, okul halihazırda kurumsal olarak Fransız politikalarına ve kültürüne bağlıydı. Fransız modeli Yahudi asimilasyonunu yurtdışındaki Yahudilere de empoze ediyordu (Hyman, 1979: 9). Bu ölçüde, Fransız Yahudileri ulusal kimlik olarak kendilerini Fransa'ya ait olarak görüyorlardı, Siyonizm ise ulusal kimlik tanımlamalarında belirleyici değildi.

Amerika'da ise asimile olmuş Yahudiliğin dünya görüşü Amerika Yahudi Komitesi'nde *(American Jewish Committee)* ulusal ifadesini buldu. 1906'da kurulan Amerikan Yahudi Komitesi, Yahudilerin Amerika ve dışarısında medeni ve dini haklarını korumak olarak görevini belirledi. Bu hedefleri geliştirmek için organizasyon sadece Yahudi çıkarlarını savunmakla yetinmedi bunun ötesinde tüm Amerikalılar için özgürlüğü temin etmek ve temel insan haklarını savunmak olarak genişletti. Birinci Dünya Savaşı boyunca Yahudi Savaş yaralılarına ve kurbanlarına yardımı organize etti. Amerikalı liderlerin üzerinde nüfuz kurmaya çalışırken öte yandan 1. Dünya Savaşı sonrası küresel ölçekte herkes için yurttaşlık hakları ve dini özgürlük alanlarının Yahudilerin sivil toplum eksenlerinde temel endişesi olduğu belirtiliyordu (Cohen, 1966:20).

Bu iyimserlik, Batı Yahudilerinin Yahudilik hakkındaki dini anlayışını değiştirmesine yansımıştı. Batı Yahudiliği'nde yükselen bir şekilde Yahudiliğin kendisini moderniteye adapte etmesi gerektiği ve dini uygulama normlarının Yahudilerin yaşadıkları ülkelerdeki cari toplumsal ve kültürel yapıyla uyumlu olması gerektiğini düşünülüyordu. Bazıları Yahudiliğin

tüm insanlık için evrensel bir mesajı olan bir din haline gelmesini, bunun ötesinde kendisini uyguladığı dini kurullar vasıtasıyla diğer gruplardan ayrıştıran bir din olmaktan uzaklaşması gerektiğini söylüyorlardı (Mendelson, 1993:7). Yahudiliğin bir din olarak, Filistin'e olan vurgusu ve özlemi küçümseniyordu ve bunun yerine Yahudilik, Yahudilerin azınlık statüsünü göz önüne almaya başladı ve Yahudilik liberalizm ve hoşgörü mücadelesi için evrensel bir misyona sahip olan dini bir inanç olarak kurgulanıyordu. Yahudiliğin bu tür bir kavramsallaştırılması, Filistin'in simgesel önemini asgari düzeye indiriyordu ve Yahudilerin diaspora statüsü nimet ve ahlaki bir görev olarak görüldü. Diaspora'da Yahudi yaşamının devamı, Yahudilerin mesajlarını dünya ölçeğinde yaymalarını sağlayacak, Yahudilerin geri çekilmelerini gereken bir yere (Filistin'e) gitmelerini önleyecekti (Cohen, 1982: 181; Hyman, 1979: 155).

Siyonizm'in ayrılıkçı önerileri "Reform Yahudiliğinin" Yahudiler, Yahudiliğin öğretilerini tüm dünyaya ulaştırmakla yükümlüdürler fikirlerine saldırıyorlardı (Cohen, 1982: 179-183). İdeolojik olarak, Siyonistlerin Yahudi milliyetçiliğini savunmaları Reform Yahudiliğini Yahudi dini görüşünn tam zıttıydı. Amerika'da, 1885'lerde, Reform Hahamlar ana teşkilatı olan Amerika Hahamlar Merkezi Konferansı (Central Committee of American Rabbis, CCAR) şu açıklamayı yaptı:

> "Artık kendimizi bir ulus olarak değil, bir dini cemaat olarak görüyoruz, bu yüzden ne Filistin'e dönmeyi, ne Harun'un oğulları altındaki fedakar ibadetlere, ne de Yahudi Devlet ile ilgili herhangi bir kanunun restorasyonuyla ilgileniyoruz" (Polish, 1976:56).

Herzl'in Yahudi Devleti'ni yayınlamasını takiben *CCAR* (Central Committee of American Rabbis, Amerika Hahamları Merkezi Komitesi) Herzl'in planlarını kınayan bir mesaj yayınladı ve ardından herhangi bir Yahudi Devleti kurulumu girişimine tamamen karşı olduklarını ifade ettiler (Polish, 1976: 52-54). Siyonizm, Batı Yahudiliğinin toplumsal yapısı,

politik görüşleri ve iktisadi hayatı için ilgisiz bir başlık olarak görülüyordu aynı zamanda Batı Yahudiliğinin dini anlama konseptine de Siyonizm'in milliyetçi ve partiküler Yahudilik yorumları uyum sağlamıyordu. Asimile olmuş Yahudiler, Siyonizmi bir tehdit olarak algılıyorlardı. Toplumsal ve siyasal olarak Batılı Yahudilerin yaşama alanları güvenli değildi, tekrar eden anti-semitik saldırılara maruz kalıyorlardı. Anti-semitist saldırılara karşı Batı Avrupa Yahudiliği koruma altında değildi ve kendilerini koruma kurumları oldukça yetersizdi. Siyonizm ise, Yahudilerin ayrı ve özel bir halk olduğunu vurguluyordu. Bu Batı Yahudiliğinden bir çok kişiyi ürküttü çünkü onlar için Yahudilik sadece kültürel bir tortuydu, devletle olan ilişkilerinde (çifte sadakat, *dual loyalty*) stratejisine dönmek istemiyorlardı (Cohen, 1982: 174-175; Urofsky, 1975: 91; Marrus, 1971: 274).

Siyonizm ilk evrelerinde, Siyonist hareket olarak sayıcı oldukça küçük, ideolojik tartışmaların etrafında parçalanmış ve kurumsal olarak oldukça zayıf bir görüntü çiziyordu. İngiltere'de, Amerika'da Siyonist örgütler komünal faaliyetlerini fonlayacak finansal kaynaklardan mahrumdu çünkü Siyonist hareket insanları güdüleyecek ve mobilize edecek somut bir şeyler ortaya koyamamıştı. 1914'e gelindiğinde Amerika'da Siyonist örgütlerin 60.000 üyesi vardı fakat bunların sadece 3.000 üyesi dernek için aidat ödüyordu (Urofsky, 1975: 118).

Siyonist hareket geniş bir koalisyonun kurucu ortakları tarafından kurulmuştu, her grup/fraksiyonun kendi gündemi ve daha da önemlisi Siyonizme dair konseptleştirme çabası vardı. Anlaşmazlıklar ve sert tartışmalar problem teşkil etmiyordu fakat bunun ötesinde hizipçilik ve hareketin sürekli parçalanma tehdidi altında olması önemli bir sorundu (Urofsky,1975:100-104). İlgisizlik ve kurumsal aidiyetin üyeler arasında olmaması ciddi bir sorun olarak Siyonist hareketin önünde duruyordu. Sadece Almanya'da Siyonizm ciddi bir destek buldu, bu desteğin niteliği ise tartışma konusuydu, destek üniversite öğrencileri arasında

yükseliyordu ve onlar da çevrede kalıyordu (Rürup, 1975: 94-95). Fransa'da Siyonistler 1930'lara değin kurumsal bir varlık gösteremediler. Adı anılan ülkelerde Siyonizm ciddi bir muhalefetle karşılaşmadı çünkü Batı Yahudiliği'nin elitleri Siyonizmi önemli bir tehdit olarak görmüyorlardı ve onu gözden çıkarmışlardı (Cohen, 1982: 33-34; Hyman, 1979: 156).

Yukarıda ifade edildiği şekliyle Siyonizm'in Batı Yahudiliği tarafından isteksiz ve ilgisiz karşılanışı 1930'lara gelince değişmeye başladı. 1933 öncesinde Siyonist hareket önemli yardımsever kurumların desteğini elde etmeye başlamıştı. Şüphe yok ki bu süreç çok düz bir ilerlemeyle sağlanmadı ama en azından Batı Yahudiliğinin önemli bir kısmı Filistin'de Yahudi ulusal yurdu kurmaya destekler hale geldiler. Siyonizm'in ne oldu da Batı Avrupa Yahudiliğini kendisini çekmeye başarabildiğini Michael Berkowitz "Batı Yahudiliği ve Siyonist Proje" (Berkowitz, 2002) adlı eserinde tartışmaktadır. Berkowitz'e göre Siyonistler Batı Yahudiliği'nin, Siyonizmi yeniden ele alarak ve Siyonizmin işlevini değiştirerek destek sağladıklarını vurgulamaktadır. Burada coğrafi bir ayrıma gitmek işlevsel olabilir. Doğu Avrupa Yahudiler için mesiyanik, milliyetçi kavramlar ve Yahudi askeri kahramanlar yüceltilirken, Batı Yahudiliğinde Siyonizm, kültür, sekülerlik ve demokrasiyi öne çıkarıyordu. Bu aslında askeri bir kahraman olarak Joseph Trumpeldor, mesiyanik Vladimir Jabotinsky, filozof Martin Buber gibi Doğu Avrupa Siyonizmi içindeki önemli karakterlerde görülebilir (Berkowitz, 2002: 27). Buna karşın Batı Avrupa Yahudiliği ise Lord Balfour, Louis Brandeis ve Albert Einstein gibi bireylere dikkat çekiyordu. Lord Balfour'un Siyonizm'e olan desteği ve olası Yahudi devletinin kuruluşu için diplomasi çabaları ve küresel güçlerden bu yönde destek sağlaması oldukça önemliydi. Louis Brandeis ise Siyonizmi şahsında Amerikanlaştırma konusunda önemli bir figürdü. Sadece Yahudi Cemaati içerisinde değil, geniş anlamda Amerikan Progresif çevrelerinde görüşleriyle saygı duyulan birisiydi. Brandeis'in Amerikan Yüksek Mahkemesi'ne atanan ilk Yahudi üye olması bu açıdan önemli bir gelişmeydi. Albert

Einstein'in Siyonizm'e olan destek yazıları ise Batı Yahudiliği için önemli bir psikolojik destek anlamına geliyordu. Çünkü Einstein bilimsel araştırmalarıyla ve fizik bilimine olan önemli katkılarıyla başarılı bir bilim adamı olarak görülmesinin ötesinde küresel bir figürdü. Siyonizm'in diplomatik faaliyetlere verdiği önem düşünüldüğünde ve Siyonizm'in kozmopolit bir idealin taşıyıcısı olarak öne çıkma arzusu eklendiğinde bu tür figürler hareket içerisinde önemli aktörler olarak görülüyorlardı. Siyonist Proje ise kendisini genellikle Filistin'i yeniden inşa edecek ve dönüştürecek bir organizasyon olarak diaspora cemaatlerine anlatıyordu. Siyonizm Filistin'e yoğun dini anlamlar yüklemiyor, Filistin'i bir çok dindarın algıladığı gibi bir merkez olarak yorumlamıyordu. Filistin'i veya İsrail'i konseptleştirme çabaları materyalist çözümlemelere dayanıyordu. İleri teknik aletler, bilimsel buluşlar, modern tarım pratikleriyle Filistin dönüştürülecekti, toprak dönüşürken toprağı işleyen kadın ve erkekler de eşit aktörler olarak görülüyordu, emekleri eşitti. Yeni inşa edilecek şehirler Siyonist propagandanın öne çıkardığı imgelerdi. Şehir merkezleri, orta-sınıf yaşamı, farklı mimari tekniklerin denendiği binalar, ticaret faaliyetleri vurgulanıyordu. Tel Aviv ve Batı Kudüs göz önüne getiriliyordu, Kudüs'in dinsel ortodoksi mekanları Mea Şearim ve Eski Şehir ise unutturuluyordu (Berkowitz, 2002: 91-124).

Siyonizmin işler hale getirilmesi Doğu-Batı Avrupa Yahudiliği arasında farklılaşmaktaydı. Doğu Avrupa'da Yiddishkeit/Shethl'in kültürel dönüşümü ve nihai olarak Filistin'e veya Eretz Yisrael'e yerleşim temel stratejiler ve yaklaşımlar olarak öne çıkıyordu. Batı Yahudiliğinde ise Siyonizm Filistin için acil ve masif finansal kaynaklar bulmaya odaklanmıştı, bu da zamanla Siyonist hareketin entelektüel kapasitesini daraltıyor ve hareket moral değerlerini ikincilleştiriyordu (Berkowitz, 2002).

Siyonistler, Filistin veya Avrupa'daki Yahudilerin baş edilmesi güç iktisadi ve toplumsal krizlerle boğuştuklarını ifade ediyorlardı. Fakat bu ajitasyon tonajı Yahudilerin

Filistin'de yaşadıkları finansal krizleri, Doğu Avrupa'da çekilmez hale gelen pogromları, savaş arası dönemde tecrübe edilen hükümet politikalarını (Yahudilere karşı) ayırma konusunda yetersizdi. Kısacası Berkowitz'de oldukça net bir şekilde gördüğümüz üzere Batı Avrupa ve Amerika'daki Siyonist hareket Siyonizmin mesajını konsept ve stil olarak değiştirdi. Başlarda Siyonistler Batı Yahudiliği'nin evrensel değerlere olan vurgusunu asimilasyon, demokrasi ve mobilite ile olan ilişkisini sert eleştiriyorlardı. Sonrasında Filistin'e olan kitlesel göç gündemin öncelikli konusu olunca, Batı Yahudiliği'ne Filistin'i fonlanması gereken bir imge olarak sundular ve eğer ilerleme ve bilime inanılıyorsa Filistin yatırım yapılabilecek bir coğrafyaydı.

Yukarıda vurgulandığı gibi Batı Yahudiliği Siyonist hareketin güç, kuvvet, cesaret, derin bağlılık ve aidiyet gibi psikolojik baskılarına ve propagandalarına karşı koyamadı ve harekete eklemlendi. Verme ve özgürleşme duyguları Siyonist hareketin diaspora üzerinden meşrulaştırma çabalarına örnekti (Berkowitz, 2002: 78-90). Gençlik hareketleri de Siyonist faaliyetlerden etkileniyorlar fakat Filistin'e bir göçü arzulamıyorlardı, Filistin'in Yahudileştirilmesi önemliydi ve onlar da bu hedefe kurumsal ve ideolojik düzeylerden odaklanan Yişuvu daha yakıdan tanımak istiyorlardı.

İKİNCİ BÖLÜM:

KURUMSAL BOYUT: SOSYALİST SİYONİST PARTİLERİN OLUŞUMU, DEĞİŞİMİ VE DÖNÜŞÜMÜ

2.1. (1. EVRE) 1897-1919: I. SİYONİST KONGRE'DEN AHDUT HAAVODA'YA: YAHUDİ SOSYALİZMİNDEN SOSYALİST SİYONİZME

2.1.1. Diaspora'da Sosyalizm, Ulusal Bağımsızlık ve Yahudi Kimliği Üzerine Tartışmalar

Avrupa'da yaşayan sosyalist Yahudi entelektüelleri dünyanın farklı yerlerine dağılmış Yahudi halkının ulusal problemine dair içerik ve stil olarak nasıl bir sosyalist strateji izleyecekleri üzerine fikirler üretmeye başladılar (Borochov, 1972; Hess, 2009). Kısacası yeniden ele almayı düşündükleri Yahudi milliyetçiliğini sosyalist bir gerekçeye dayandırmak istiyorlardı (Borochov, 1972). Milliyetçi hareketi sosyalizmin hizmetine sokmaya dönük esas olarak iki teorik akım yükseldi. Birincisi milliyetçilik ve sosyalizm arasındaki birleşme ve beslemenin milliyetçi bir çabanın başarıları neticesinde veya onun yardımıyla olacağı üzerinde duruyordu (Ben Gurion, 1974). İkincisi milli özgürleşmenin mücadele ve çatışmaya oldukça bağlı olduğu ve buradan milliyetçi ve sosyalist bir tez üretebileceğiydi. Birinci teze yoğunlaşanlar (Borohovistler) ve onu savunanlar milliyetçi dürtünün nicel yönlerine bakarak, diasporanın İsrail'e gelme sayısına ve egemen devletin gelişimine odaklandılar. İkinci grup (İnşacılar) ise ulusal hareketin toplumsal karakterine ve ulusal vatanın şekillenmesi süreçlerine eğildiler. İki sosyalist strateji ulusal özgürleşme hareketlerinin meşruluğunu kabul ediyordu, oluşacak ulus devletin kapitalist veya sosyalist formasyonda olması önemli değildi. Bu iki yaklaşım için Siyonizm Yahudi ulusal problemine verilmiş yapıcı bir cevap olarak tanımlanıyordu, kurulacak devletin de Siyonizm'in bu amacının taşıyıcısı olacağı

düşünülüyordu. Fakat bahsedildiği gibi bu iki teorik yorumlamanın Siyonizm ve sosyalizm ile kurduğu ilişki farklı sosyalist stratejiler belirlemelerine yol açtı (Shimoni, 2012).

Sosyalist yaklaşımlar, genel ulusal hareketin nitel yönüne karşı ilgisizdiler, bağımsız sosyalist bir yol geliştirmeye odaklandılar. Revizyonist veya ılımlı olan diğer sosyalist yaklaşım ise genel Siyonist trendlere katılmayı önemli görüyor, bu katılımı ilerleme ve sosyalizm hedeflerini gerçekleştirmenin bir fırsatı olarak görüyordu, Siyonist pratiğe bakıldığında ikinci ekolün etkin olduğu söylenebilir.

Yahudi ulusal hareketinin özel bir dönemi olarak Avrupa Yahudiliği'ne bakmak yerinde bir yaklaşım olabilir. Yahudi milliyetçi hareketinin sınıfsal, kurumsal ve kadro olarak üreticileri ve taşıyıcıları kimdi ve ne savunuyorlardı sorusu hareketin karakterini anlamlandırma açısından iyi bir başlangıç olarak düşünülebilir. Avrupa Yahudiliği 19. yy'da oldukça polarize ve toplumun ana yönlendiricisi olarak varlıklı kesimlerin etkin olduğu bir sosyal yapı görüntüsü veriyordu. Yahudi toplumunun toplumsal, dinsel ve kültürel boyutları burjuvazi eliti ve dini yerleşikler tarafından kontrol ediliyordu. 19.yy'ın ikinci yarısı Yahudi toplumunun özellikle Yahudi halkının izolasyon, baskı ve dışlamaya maruz kaldığı bir dönemdi, farklı sınıflar farklı tepkiler göstererek bu süreçte mücadele stratejileri oluşturdular. En güçlü Yahudi toplumsal tabakası Yahudi zenginleriydi, finans-kapitale dayanan bir zenginlikleri vardı. Yahudi toplumunun bu kesimleri asimile olmaya yatkın ve bu nedenle anti-semitik tepkilere maruz kalmaktan korunaklı durumdaydılar (Wistrich, 1998: 59-111). Yahudi zenginlerinin esas olarak statükonun sürdürülmesi politikasını benimsedikleri söylenebilir. Anti-semitizme eski demokratik olmayan yöntemlerle (genel Yahudi halkının aktif rolünün olmadığı, Yahudi elitlerin genel yönetici elitle müzakerelerine dayanan yöntemler) karşı çıkmayı ve diasporada Yahudi komünitesini korumayı hedefliyorlardı. Statüko politikası çerçevesinde, toplumsal olarak demokratik olmayan sınıf toplumunu koruyor, ulusal olarak egemen bir devlette

Yahudilerin yoğunlaşması fikrine karşı çıkıyor var olan devletin kaynaklarını genişletmenin yeterli olacağını düşünüyorlardı. Büyük Yahudi kapitalistlerinin bu tepkisizliklerinin arkasında yatan motivasyonu sadece siyasal öngörülerine bağlamak anlamlı olabilir. Zengin Yahudiler için iktisadi karakterleri, toplumsal ağları ve siyasal beklentileri muhafazakâr yaklaşımlarının arkasında yatan esas nedenler olarak görülebilir. Bunları açacak olursak, Yahudi kapitalist elitleri esas olarak finans işleri ile meşgul oluyorlardı. Finans kapital doğası gereği herhangi bir ülkeyle sınırlanan bir iktisadi faaliyet değildi, küresel ölçekte yürütülmeye oldukça müsaitti. İktisadi karakterin finansal-kapital olması Yahudi zenginlerini kozmopolit bir toplumsal ve sınıfsal formasyona itmişti. Yukarıda değinidiği gibi Yahudi elitleri asimilasyon ve entegrasyon aracılığıyla anti-semitizmin sert etkilerinden görece korunaklı halde yaşıyorlardı. Yahudi üst-sınıfı, anti-semitist saldıları yok edecek veya savuşturacak kaynak ve araçlara sahipti. Tüm bu nedenlerle Yahudi finans-kapital elitleri siyasal özgürleşme ve Yahudi ulusal egemen yurdunun kurulmasının karşısında yer aldılar. Büyük Yahudi finansçılarından birisinin bile Yahudi ulusal hareketinin ortaya çıktığı sıralarda bu hareketin içinde yer almaması tesadüf değildir. Büyük tacirler ve zanaatkarlar kısacası Yahudi kapitalist sınıf Siyonizme karşıydı (Wistrich, 2012: 7). Yahudi burjuvazisinin ılımlı bir kanadı ise dışlama ve izole etme pratiklerine oldukça farklı bir yanıt üretti. Bu toplumsal tabaka esas olarak zanaatkarlardan, hafif sanayi üreticilerinden, bazı varlıklı profesyonellerden oluşmaktaydı. Bu tabakanın ayırıcı özelliği yerel çıkarlara eklemlenmiş olmalarıydı. Ilımlı Yahudi kapitalistlerin modern anlamda milliyetçiliğin taşıyıcılığını üstlenen bir grup oldukları da söylenebilir. Bu grubun Yahudi yerleşik sınıflarında oldukça marjinal bir konumda kaldığını eklemek gerekiyor. Bu sınıfın Siyonizme olan katkısı Yahudilerin kendi devletlerini kurma fikriydi, bu devletin Yahudi burjuva devleti olduğunu ekleyebiliriz. Bu sınıf siyasal siyonizmin taşıyıcısı oldu ve en önemli kurucu figürleri olarak Theodor Herzl (Berry ve Philo, 2006: 3-5) ve Max Nordau (Berkowitz, 1983) gösterilebilir.

Burjuvazi ve beyaz yakalı profesyonellerin dışlama, baskı ve sık olmasa da katliamları en sert hisseden sınıf olduğu söylenebilir. Bu sınıfların yükselen anti-semitik pratiklere olan tepkisi anti-semitizmin az görüldüğü görece liberal ve iş imkanlarının olduğu kapitalist ülkelere göç etme yönünde oldu. Bu sınıfın veya toplumsal tabakanın önemli bir kısmı anti-semitik pratiklerden kurtulmanın nihai yolunun Yahudi ulusal yurdunun kurulmasıyla son bulacağını düşünüyordu. Bu toplumsal sınıfın çocukları halk entelektüelleri, küçük burjuva, sanatkârlar gibi pozisyonlarda yer alarak Siyonist harekete katıldılar (Borochov, 1972: 75-105).

Mavi-yakalı Yahudi işçi sınıfının anti-semitizme olan tepkisi dar sendikacı bakış açısı ve göç etme pratikleri arasında sıkışıp kalmıştı, bu grubun Yahudi devleti kurma gibi bir düşüncesi yoktu (Halbrook, 1972: 86-110). Bu sınıf genellikle sosyalist hareket içerisinde mobilize oluyordu, bu sosyalist hareketlerin Yahudi veya başka bir kültürel formunun olması önemli değildi. Sosyalizmin zaferi ile anti-semitizm yok olacaktı, bu yüzden tüm Yahudi sosyalistleri bu hedefe odaklanmalıydı (Katz, 1965: 67-74).

Yahudiliği bir kültürel ve ulusal girdi olarak sosyalizmle alaşım haline getiren Avrupa ve Amerika'daki beyaz yaka profesyoneller ve küçük burjuvaziden oluşan entelektüel ve aktivist gruplar oldu, sosyalist-siyonist ideolojiyi inşa edenler anılan bu gruplardı.[9] Bunlar sosyalizmin Yahudi problemini çözeceğine inanan ama kesinlikle asimilasyon karşıtı oluşumlardı. Ayrıca Yahudi kültürel üretimlerine önem veriyorlar, bunu hem otantik kültürel geçmişin korunması olarak kodluyorlar hem de geleneksel dinsel Yahudi kültürüne alternatif ve baskın seküler bir Yahudi kültürü oluşturma peşinde olduklarını ifade ediyorlardı. Yahudi

[9] Bu gruplar Poale Zion-Tzeire Zion of America ve HaBonim olarak sayılabilir.

sosyalistleri veya siyonist sosyalistleri siyonist olmayan sosyalistlerden ayıran bazı yaklaşımları vurgulamak gerekiyor (Howard, 2017: 6-24).

(a) Sosyalizm gerçekleşene kadar Yahudi siyaseti Yahudiler tarafından dış problemler/meselelerle ilgili olarak veya Yahudi topluluklarının iç problemleri olmak üzere Yahudiler tarafından yürütülmeliydi; Yahudi siyaseti ise bir Yahudi devleti içerisinde yürütülebilirdi.

(b) Sosyalizme Yahudilerin katkısı büyüktür ve bir Yahudi devletinin inşası sosyalist-Siyonist hareket tarafından gerçekleştirilebilir (Howard, 2017).

Ulusal bağımsızlığın elde edilmesi süreçleri oldukça sancılı ve sert toplumsal ve kurumsal süreçler olarak düşünülmektedir. Ulusal özgürlük hareketlerinin oluşumlarında bölünmeler ve zıtlaşmalar aktörlerin sıklıkla gösterdikleri politik pratiklerdir. Yahudi halkının yürüttüğü ulusal bağımsızlık mücadelesi ise diğer Avrupa'daki muadillerine nazaran oldukça zordu (Ben Israel, 2003: 91-104), çünkü güçlü Yahudi burjuvazi sınıflar ulusal bağımsızlık fikrine oldukça karşıydılar. Bağımsızlık, egemenlik ve Yahudi ulusal yurdu kurmanın büyük kapitalist sınıfların, kıtalar arası finans işlemlerini kısıtlayıcı etkisi olabilirdi çünkü bu sınıflar kozmopolitti ve Yahudi ulusal yurdunun bir parçası olmaları halinde partiküler yani ulusal çıkarları öncelikle göz önüne almaları gerekebilirdi, bu durum ise onların iktisaden çökmeleri anlamına gelecekti. Yahudi burjuvazisinin gücünün temel dayanağı finanstı ve diğer endüstrilerle mukayese edilince oldukça yüksek kar oranlarına sahipti. Yahudi toplumunun sınıf yapısında, Yahudi büyük burjuvazisinin son derece güçlü olduğu diğer etnik gruplardan farklı olarak öne çıkmaktadır. Buna karşın Yahudi ulusal hareketinin taşıyıcıları ise oldukça güçsüzdü. Yahudi ılımlı burjuvazisi ise ekonomik anlamda oldukça güçsüzdü bu da Yahudi sınıf karekterinin kendine özgü bir niteliği olarak kaydedilebilir. Siyonist hareketin doğuşundaki bir tezatı ifade etmek gerekiyor, Yahudi bürokrasisi statüko yanlısı iken halk

katmanları ve küçük burjuva ise değişimden yanaydı. Milliyetçi burjuva geleneksel yöneticilere karşıydı bu da milliyetçi burjuvazinin ilerici bir ulusal hareket olmasının nedenlerinden birisi olarak sayılabilir. Ayrıca Yahudi milliyetçiler sonraki süreçlerde Yahudi zenginlere yapılan tehditlerin karşısında durarak, Yahudi üst-sınıflarla aralarında oluşacak politik ittifak süreçlerinin önünü açmış oluyorlardı.

Siyonist hareketin kuruluş sürecinde en aktif ve vizyoner kişinin küçük burjuva geçmişi olan gazeteci Theodor Herzl olduğu söylenebilir. Herzl siyonist harekete müttefik olarak burjuva elitlerini seçmişti. 1895'in Mayıs ayında bu amaçla milyoner Maurice de Hirsch ile ittifak kurmanın yollarını arıyordu (Kornberg, 1993: 159). Hirsch oldukça önemli bir iş adamıydı, Avusturya, Rusya, Türkiye ve Balkanlar'da demiryolları projesi yürütüyordu ayrıca şeker ve bakır işleme fabrikaları da vardı. Kısacası elinde önemli miktarda kapital fazlası olan bir iş adamı ve yardımseverdi.

Herzl günlüğüne şu satırları yazmıştır:

> "Sen fikirlerine saplanmışsın, ben de kendi fikirlerimde inatçıyım! Sen fakir Yahudiler ihraç edebilirsin şimdi yaptığın şekilde. Bu sadece senin elinle anti-semitizme daha fazla piyasa yaratıldığı anlamına geliyor. Biz birbirimizi hiçbir zaman anlayamayacağız" (Herzl, 1960: 195)

Herzl bu aşamadan sonra Rothschildler ile görüşmeye karar verdi. Haziran 1895'ten itibaren Herzl'in günlükleri ünlü işadamları ile görüşmelerde yaşadığı hayal kırıklıkları, çatışmalar ve ısrarlar ile doludur. Herzl'in temel fikirleri burjuva endişelerden kaynaklanıyordu ve bir kısmı da demokratik olmayan niteliğe sahipti.

> "Eğer Rothschild istekli değilse meseleyi Yahudi toplumunun önüne getireceğim! Gecikme harici bu beni zorlamanın dezavantajları olarak dikkatlice korunan planlarımı

açığa vurmamı ve kamuoyu önünde tartışmayı açmamı zorluyor, hatta bu planları anti-semitlere bile açacağım!

Bu dezavantaj, Rothschild'in yaptıkları nedeniyle oluyor. Kamuoyunun bu nedeni bilmesi ve öfke şimşekleri oluşturacak, bu sokaklarda ciddi rahatsızlıklara yol açabilir ve baskıcı kanunlar ortaya çıkabilir.

Ya [onları] koruyacağım ya da onların mülklerini tehlikeye atacağım! Nihayetinde bunu başaracağım çünkü benim kalemim temiz ve hala satılık değil!" (Gal, 1973:104).

Bu noktada tez çalışmasının kapsamını aşacak şekilde Herzl'in dönemin finans-kapitalistleri ile olan yazışmaları anlatılmayacaktır. Temel sorun bir ulusal bağımsızlık hareketi olarak kodlanan Siyonizm'in sınıfsal karekterini analiz etmek ve bunun sosyalist-siyonistler açısından önemini açıklamaya çalışmak. Herzl, Nordau[10] ve arkadaşları 1.Siyonist Kongre'yi düzenlerken ciddi bir muhalefetle karşılaştılar. Muhalefet tahmin edileceği üzere Yahudi büyük burjuvazisinden ve dindar çevrelerden geldi. Kongre'nin tarihi ve mekânı değiştirildi, Münih'te yapılacakken Basel'e alındı.

Nordau'nun bu yaşananları da içeren Yahudiliğin bulunduğu konumu da açıklayan konferansından bir alıntı yapılabilir:

"Bir noktayı açıklığa kavuşturmazsak resim eksik kalabilir. Anti-semitik olmasına gerek kalmadan hatta ciddi ve eğitimli insanlar tarafından inanılan bir masal var, Yahudilerin tüm iktidara ve zenginliğe sahip oldukları ve hükümetin iplerinin ellerinde olduğu masalı. Bu iddianın nasıl hatalı olduğu Yahudilerin kendi ırkdaşlarını Arap ve Farsların zalimane saldırılarından korumaktan aciz oldukları gerçeğinde görülebilir. Yahudilerin yarıdan fazlasının kafasını koyacakları bir taşları, çıplaklıklarını örtecek paçavraları yok! Bu ilave aşağılama ve nefret, yaralamadan sonra zerk edilen zehir gibidir! Yüzlerce aşırı zengin Yahudi'nin gösterişli milyonlarıyla dikkat çektiği bir gerçektir. Bunların çoğu -çok az bir kısmını hariç tutabilirim- Yahudi ırkının en aşağılık doğasına sahiptir, bunlara aktarılan

[10] Max Nordau tarafından Birinci Siyonist Kongresi'nde verilen nutuk için bkz. "Address by Max Nordau at the First Zionist Congress" erişim adresi: http://www.jewishvirtuallibrary.org/address-by-max-nordau-at-the-first-zionist-congress, 29 Ağustos 1897.

doğal seçilimleri onlara bahsedemeyeceğim bir şekilde milyonlar ve milyarlar kazandırmıştır. Normal Yahudi toplumunda bu insanlara karakterlerinin neticesi olarak insanların itibarlarının en alt düzeyinde yer almaktadır. Hiç bir durumda asilleşemeyecekler ve Hristiyan toplumunun onları onurlandırdığı şekilde en yüksek ünvanları hak etmeyeceklerdir.

Bunların varlıkları dinsel nedenlerden öte ekonomik gerekçelerin oluşturduğu yeni bir Yahudi nefretine taş döşemektedir. Yahudilik için onların değerlendirmelerine göre acı çekenlere hiçbir şey yapamayacaklardır. Onlar için kendilerini adamayacaklardır. İdeal şartlarda onların yardımı hiçbir zaman gelmeyecektir. Çoğunluğu bu yüzden Yahudiliği terk etmektedir. Biz onlara yolculuklarında mutluluklar dileriz ve tek üzüntümüz Yahudi kanının bu pis damarlarda akmasıdır” (Gal,1973).

Yukarıdaki alıntı Yahudi küçük burjuvazisinin ve profesyonellerinin Yahudi üst sınıfı karşısında güçsüzlüğünü ifade etmektedir. Ayrıca bu alıntıda Siyonist kurucu elitlerin ortalama Yahudi (halk düzeyinde) kitleler üzerinde milliyetçi hareketi kitleselleştirmeyi, toplumsal bilinç yaratmayı hedefledikleri söylenebilir (Gal, 1973). Gerek Avrupa’da gerekse ABD’de de yükselişe geçen ve kurumsallaşma istikametinde olan Siyonist hareket sadece iktisadi çelişkilerin ortaya çıkardığı baskılarla ve sömürülerle mücadele etmekle kalmadı aynı zamanda Yahudilerin bir ulus olarak bağımlılık ilişkilerinin sürmesini ve statükonun devamını isteyen gruplarla da mücadele etti. Bu Siyonist hareketin özellikle Sosyalist Siyonist hareketin mücadelesinde toplumsal ve demokratik ikili karakterini ortaya çıkardı. Yahudi özgürlük hareketi sadece ulusal bağımsızlık hedefini taşımıyordu ayrıca toplumsal ilerlemeci hedefleri de içeriyordu. Bir yanda Sosyalist-Siyonistler (Borochov ve Syrkin) öte yanda Yahudi aşırı zenginler (Rothschild) arasında sınıfsal ve stratejik gerginlikler ve çatışmalar vardı. Yahudi küçük burjuvazisi açıktan Yahudi zenginlerle mücadele etmeye yanaşmıyordu, buna Herzl ve Nordau da dahildi (Gal, 1973). Mesele biraz da bu grubun sınıfsal çıkarlarından ve mücadele

yöntemlerinden kaynaklanıyordu. Diplomasiye ve görüşmelere yoğun bir şekilde odaklanmışlardı (Cohen, 1992: 69).

Diplomasiyi ön plana alanlardan farklı olarak Sosyalist-Siyonistler kitlelerin devrimci gücünden bahsediyor, büyük zenginleri yerlerinden edecekleri tehditlerini savuruyorlardı. Sosyalist-siyonistler küçük burjuva ve büyük sermaye çıkarlarıyla mücadele etmeye başlamıştı ve onlar demokratik ve ilerlemeci kavramları oldukça yoğun kullanmaktaydılar (Syrkin, 1961: 42; Borochov, 1972).

Buraya kadar anlatılanlar Yahudi özgürlük hareketinin muadili olan diğer ulusal özgürlük hareketlerinden sınıfsal ve değerler bazlı ayrıştığını düşündürtmektedir. Yahudi ulusal özgürleşme hareketinin demokratik ve ilerici karakterlerinin eş-anlı ve içsel olarak Siyonist hareketi tanımladığını ifade etmiştik. Yahudi özgürlük hareketi Yahudi üst sınıfı ve dinsel çevrelerin statükoyu devam ettirme ısrarlarına karşı bir çıkıştı, bu açıdan bu durumdan muzdarip olan halk kitlelerinin yanında yer alması yönüyle halkçı ve demokratikti. Bununla mücadele edilmesi için toplumsal mobilizasyonu esas strateji olarak benimsemişti. Sınıfsal taşıyıcılar olarak burjuva elitlerinden ziyade, küçük burjuva, profesyoneller ve beyaz yakalıların götürdüğü ve ilerlettiği bir hareketti.

Dünya Siyonist Kongresi'nin ilk toplantısında (1897) herkes küçük bir katkıyla (şekel) kongre seçimlerine katılabiliyordu (Haumann ve Haber, 1997: 382). Bu Siyonist hareketin demokratik doğasını yansıtması açısından önemliydi, Yahudi burjuva elitlerinin anti-demokratik uygulamalarıyla tamamen zıttı. Süper zengin burjuva elitleriyle mücadelenin yanında *Haskala*'dan devralınan eğitim, kültür ve bilim faaliyetlerine verilen önem tarihsel-konsept içerisinde Siyonist hareketin seküler kimlik, kurum ve kültür yaratımına yardımcı oluyordu, böylece yerleşik dini otoritelerin dini kurum ve kültürlerine meydan okunuyordu. Siyonist hareket milliyetçi seküler bir kültür yaratımında ısrarcı oldu (Mautner, 2013: 15).

Ayrıca geleneksel bir toplum olması itibariyle kadınların Yahudi toplumunda pozisyonu oldukça pasif ve görünmez bir haldeydi. Kadınların siyonist hareket içerisinde aktif ve yapıcı rolü kendilerine atfedilen analık pozisyonunun ilerisinde, erkeklerle tamamen eşit konumdaydı (Rose, 2010: 118; Syirski, 1999: 76).

Tüm bu farklılaşmalar, normlar ve çatışmalar kurulacak İsrail devleti üzerinde önemler izler bıraktı. İsrail'in kendine özgü sekülerliği, demokratik kurumları, kadınların İsrail toplumundaki rolü gibi meseleler Siyonist hareketin kültürünün ve işleyişinin etkilerini taşımaktadır. İsrail'in geleneksel anlamda uzun bürokratik ve toplumsal dönüşümlerden geçen bir devlet oluşum sürecinin olmadığını fakat Siyonist idealler, değerler ve kurumlar üzerinde yükselen ortak komünallik içerisinde örgütlenmiş bir politik yapı olduğu belirtilebilir. Siyonist hareket sınıfsal olarak burjuvayla mücadele etse de temel hedefi bağımsız ve egemen Yahudi devletini inşa etmek ve bunu önceleyen bir amaç olarak İsrail toplumunu yani "Yeni Yahudi"yi yaratmaktı. İşin ilginç yanı devlet ve toplum inşa süreçlerine Sosyalistler dışında dindarlar ve burjuva elitlerinin de katıldığı görülmekteydi. Burada doğal olarak Sosyalist Siyonistlerin ahlaki liderliklerine ek olarak toplum üzerinde önemli nüfuza sahip olmaları ve toplumu motive ederek Yahudi kitleleri nesnel hedeflere mobilize etmeleri onların İsrail'de uzun bir süre (1977'lere kadar) hakim güç olarak toplum, siyaset ve ekonomi alanında rakipsiz güç olmalarını sağladı. Yahudi İşçi Hareketinin sosyal-demokratik uygulamaları içeren kurumlarını İsrail'de inşa etme fırsatını yakaladılar. Entelektüel, ideolojik ve kurumsal yolcuğunda Yahudi İşçi Hareketinin son kertede milliyetçi bir hareket olarak bunları işler hale getirdiği vurgulanmalıdır.

Siyonist hareketin ilk dönemlerinde üzerinde yoğunlaştığı önemli diğer bir önemli mesele toprak satın alma faaliyetleriydi. Birinci Siyonist Kongresi'nde önce Yahudi Ulusal Fonu *(Keren Kayemet Le Israel/ Jewish National Fund)*'nun oluşturulması fikri netleşti, dört

yıl sonra Beşinci Siyonist Kongre'de işlerliğe konuldu. Yahudi Ulusal Fonu, Dünya Siyonist Organizasyonu'nda yer alan kişilerin seçtiği organların altında faaliyet gösteriyordu (Reich ve Goldberg, 2016: 273). Eretz Yisrael'de topraklar bu kurumlar aracılığıyla Yahudi halkının mülkü oluyordu ve bireysel toprak edinimi mümkün değildi, sadece uzun süreli kiralamaya izin veriliyordu. Kısacası Siyonist Kongre'lerde İsrail'in kolonileştirilmesinin kurumsal ve finansal temelleri atılıyordu.

Yahudi Ulusal Fonu, 1947'e gelindiğinde Filistin'de Yahudilerin yaptığı toprak satın alışının yüzde 54'ünü tutuyordu. Siyonist hareketin diğer ilerici kurumu Filistin Vakıf Fonu (*Keren HaYesod*) idi (The Palestine Foundation, 1922). Bu kurum JNF gibi açık ve net kaynakların komünal sahipliğini savunmuyordu. İsrail'de kamu sektörünün gelişimine katkıda bulunuyor kolektif ve kooperatif faaliyetleri destekliyordu. PFF'nin (*Palestine Foundation Fund, Keren HaYesod*) esas görevi Filistin'deki yerleşim projelerini desteklemekti fakat kapitalist bir sınıf oluşturmaktan kaçınıyorlardı.

Peki bu süreçler ve gerilimler göz önüne alındığında, Sosyalizm ile Yahudiliğin sentezi nasıl mümkün olacaktı? Yahudi halkının 19.yy Avrupası'nda kendine özgü ekonomik, dilsel, kültürel ve siyasal özellikleri ve kurumları olduğu söylenebilir. Bu farklılaşma hatları Yahudi halkını oldukça otantikleştiriyor, çağın ruhu olan kapitalizme göre kimliklerinin modernleştirilmesinde engel teşkil ediyordu. Yahudilerin modernleşme süreçlerine nasıl yanıt verdikleri, sınıflaşmalarını ve nihayetinde sosyalizmle olan ilişkilerini açıklamak için verimli bir başlangıç olabilir. Modernitenin Yahudilerce deneyimlenmesi entegrasyon, farklılaşma ve dışlanma süreçleri içerisinde olgunlaşıyordu. Sınıf yani toplumsal tabakalaşma biçimi olarak toplumsal sınıf etnik, dini ve cinsiyet ayrımlarını önemsemeyen bunun yerine emek, yetenek, bilgi gibi fonksiyonların olup olmaması ve bu fonksiyonların kapitalist piyasada finansal hale getirilmesiyle kişilerin/emekçilerin kategorizasyonu ve bu kategorilerde oluşan her bir

yoğunlaşma olarak tanımlanabilir. Bu açıdan bakınca iktisadi dönüşümlerin sosyo-politik yönleri/boyutlara olan etkisini gözden kaçırmamak gerekiyor. Ulusal bir özgürleşme hareketi olarak Siyonizm 19. yy'ın büyük dönüşümlerinde ortaya çıkarken içerisinde farklı sınıfları, ideolojileri ve siyasal görüşleri barındırıyordu.

19.yy sosyal hareketlerin ve siyasal ideolojilerin bir yandan netleştiği bir dönemdi. Milliyetçilik, sosyalizm ve kapitalizm entelektüel çevrelerin topluma ve devlete olan yaklaşımlarında temel anlama setleriydi. Avrupa'da yaşayan Yahudilerin bu tür tartışmaların dışında kalması düşünülemezdi. Bu akademik çalışmanın odağı olan Sosyalizm ve Yahudiler arasındaki ilişki açısından, Yahudi sosyalistlerinin bir kısmı sosyalist kozmopolitlik ve evrensellik içerisinde asimileyi düşünüyorlardı. Fakat bu asimilasyon radikal Yahudiler için oldukça zordu. Yahudi radikaller radikal sol hareketler içinde oldukça yüksek oranda temsil ediliyorlardı. Gelişmiş yerleşim yerleri ve tipik geleneksel yerlerde konsantre olmuşlardı. Özel endüstrilerde ve meslek dallarında odaklanmışlar, radikal hareketlerin içerisinde belli bazı görevler üstlenmişlerdi, bunlardan en öne çıkanı gazeteciliktir. En önemlisi Yahudi radikallerin tipik bazı yaklaşımlarının olduğudur. Toplumu tümden değiştirme planları, bu tür toplumsal hareketlerin içerisinde siyasal, toplumsal ve kültürel boyutlardan farklı duruşlar nedeniyle otonomlaşma istekleri hep olagelmiştir. Öte yandan Yahudi sosyalistlerinin Avrupa'nın her yerine sirayet eden anti-semitizm nedeniyle otantik kültür ve kimliklerinden kopmaları pek mümkün değildi. Yahudi kozmopolitan sosyalistinin topluma yani otantik düzeyde Aşkenazi/Yidce Yahudi halkına bağlılığı farklı düzeylerde oluyordu. Yahudi olması hasebiyle yoğun izole edici faktörler ayrıksı pozisyonu ve alışa gelmeyen yaklaşımıyla birleşiyordu.

Yahudi sosyalistleri özel bir Yahudi politikası izlenmesinden kaçınıyorlardı. Yahudi halkı ise dünyanın farklı bölgelerine dağılmış, küresel bir diasporaydı (Cohen, 2008: 21-39). Yahudilere karşı anti-semitik saldırıların arttığı zamanlarda Yahudi sosyalistler sosyalist

hareketler için bir yük gibi görünmeye başlanmıştı. Sosyalistler Yahudileri daha az görünür ve görece önemli olmayan pozisyonlara getiriyorlardı. Yahudi asimilasyonist sosyalistlerin kimliklerine duydukları öfke yeni bir sosyalizm benimsemelerine yol açtı (Syrkin, 1935). Doktriner, teorik olarak dogmatik, rijit, ortodoks ve politik olarak realist olmayan bir sosyalizmdi. Asimile olmaya çalışan Yahudilerin Yahudi ulusal karakterine ve kültürel bagajına olan bir tepkiydi (Syrkin, 1935). Yahudi kozmopolitler zaman, mekan ve özel şartları sosyalizme gidilecek yolda engel olarak görüyorlardı. Bu açıdan her halka, her zamana, her koşula, her yere işleyecek ve netice alınabilecek bir öneri getiriyorlardı. Gerçekte böyle bir durum çok mümkün değildi. Sosyalist deneyimlere bakınca ekonomik rahatsızlıklar, ulusal özlemler ve yönetim sistemine karşı çıkışlar veya savaşa karşı pozisyon alma gibi faktörlerden kaynaklandığını söyleyebiliriz. Kısacası sosyalizm için toplumsal mobilizasyon oldukça önemliydi. Toplum için ise ulusal bağımsızlık, iktisadi büyüme ve gelişme, demokrasi ve barış kritik güdüleyici faktörlerdi.

Demokratik ve ortodoks solcu eğilimleri taşıyan aktörler olarak Leon Troçki ve Rosa Luksemburg görülebilir. Yahudilerin yüksek oranda temsil imkanı bulduğu Menşevikler ve onların ideologları da bu listeye dahil edilebilir (Mendes, 2014: 131). Julius Martov Zederbrum gibi Menşevikler katı doktriner ve gerçekçi devrimci süreçlere tümden karşı bir konumu benimsiyorlardı. Kısacası sosyalist Yahudiler sürekli kendilerine ve diğerlerine kültürel bagajlarından yani Yahudi kökenlerinden etkilenmediklerini vurguluyorlardı. Bu da onları agresif, katı ve doktriner duruma sokuyordu, özellikle kendi halklarının ulusal özgürlük özlemlerine kayıtsız kaldıkları görülüyordu.

Yahudi hayatı diasporada dışındaki dünyadan bağışıksız değildi. Özellikle Yahudi ekonomisini daha önceden belirttiğimiz gibi yaşadıkları ülkenin genel ekonomisinden ayırmak oldukça zordu. Büyük Yahudi kapitalistler için bu durum daha fazla geçerliydi. Bu durumlar

göz önüne alındığında Yahudi sosyalistler için Yahudi kapitalistleri karşılarına almanın bir anlamı yoktu.

Bu yüzden Yahudi sosyalistler için öncelikli çelişki sosyo ekonomik olmaktan öte politik alanda kuruldu ve mücadele politikleşti. Bu da doğal olarak Yahudi toplumunun geleneksel kurumlarına karşı çıkışı beraberinde getirecekti. Yahudi toplumu diasporada esas olarak asimilasyon ve anti semitizme yoğunlaşmıştı. Asimile olmamak için dindar ve akademik elitler tarafından sürekli vurgulanan Yahudi geleneği, Yahudi yaşamı, tarihi ve en önemlisi Yahudilerin birlik olmasıydı. Bu devamlılık ve birlik konseptlerine olan vurgular Yahudi yaşamının değer kümelerinde baskın olmaya başladı.

Diğer konu, Yahudi toplumlarının sert, sürekli ve yoğun anti-semitizmle karşılaşmasıydı. Anti-semitizm Yahudi toplumu içerisinde demokratik kurumların gelişmesi önünde önemli bir engeldi. Çünkü her anti-semit saldırı Yahudi toplumunu içine kapatıyor ve Yahudi cemaatinin önde gelen liderleri (ekonomik veya dini) birliğin sağlanması ve geleneğin devam ettirilmesinden yana tavır koyuyorlardı. Fakat geleneksel liderliğin anti-semitizmi engellemeye dönük faaliyetlerinin yetersizliği ve etkisizliği liderlik krizini toplumsal düzeyde derinleştiriyordu (Reinharz, 1989). Buradan radikal otonom yaklaşımlar yükselmeye başladı ve liderlik krizi onlar için önemli bir fırsat kapısıydı. Bu yeni yükselmeye başlayan elitler Yahudi kültürünün yükseltilmesi, canlandırılması ve Yahudi eğitiminin yaygınlaştırılması taraftarıydılar. Bu söylemler seküler ve milliyetçi eksende yapılıyordu. Gerilim hatlarını statüko yanlısı güçlerle mücadele etme üzerine inşa ettiler (Troy, 2006: 75). Fakat temel projeksiyon olarak, bu hedefleri diasporada yaşadıkları mekanlarda değil mücadeleyi ve inşayı anavatanda yapmanın gerekli olduğunu düşünüyorlardı. Statüko güçleri ile bu açıdan mücadele konusunda en güçlü aktörün Sosyalist-siyonistler olduğu görülüyordu. Sosyalist Siyonistler Yahudi cemaati içerisinde örgütlenebilecek kapasiteye sahiplerdi, asimilasyona karşı bir tutum

benimsemişlerdi ve anti-semitizmle mücadele ediyorlardı. Çok daha önemlisi Sosyalist Siyonistler statüko güçlerine Yahudi kültürünün yeniden canlandırılması ve Yahudi ulusal yaşamının yeniden kurulması konusunda engel oldukları için hain muamelesi yapılıyordu. Kısacası sosyalist Siyonistlerin güçlü olmasının yanında mücadele alanları da oldukça genişti. Öncelikle Yahudi toplumunun yerleşik yapı ve dengeleri, Siyonist hareketin politik ve sınıfsal eğilimleri, bağımsız devlet kurulması süreçleri olarak sayılabilir. Yahudi toplumu içerisinde üst sınıf burjuva ve din adamlarından oluşan güçlü bir satüko yanlısı elitler topluluğundan bahsedilmişti. Üst burjuva elitlerin kozmopolit saplantılarından rahatsız olan önemli önemli miktarda milliyetçi küçük burjuvazi elitler mevcuttu. 1902'de Nahcman Syrkin *Herut* (Özgürlük) adlı bir organizasyon kurdu. Syrkin sosyalist Siyonist, demokrat bir figürdü. Organizasyonunun temel amaçları olarak (a) kitleleri siyonist hedefe doğru mobilize etmek; (b) Filistin'de toprak satın almaların hızlanması ve kooperatif emeğin yaygınlaşması; (c) Yahudi yönetici elitleriyle mücadele özellikle *JCA* (*Jewish Colonization Association, Yahudi Kolonileştirme Teşkilatı)* ve Alliance Israelite Universelle'le sonuna kadar mücadele edilmesi gerektiğini vurguluyordu.

Burada özellikle vurgulanması gereken Yahudi sosyalizmi ve sonrasında sosyalist Siyonizmin Yahudi ulusal özgürlüğüne olan vurgusunun demokratik ve ilerici niteliklerinin süreklilik arz ettiğidir. Sosyalist Siyonistlerin, Siyonist hareket içerisinde verdikleri mücadele sonrası delegelerin yüzde 40'ını elde ettikleri söylenebilir. Sosyalist-Siyonistlerin, Siyonist kurumlarda hakimiyeti ele geçirmeleri, modern İsrail'in kuruluşunda başat güç olmalarının önünü açacaktı.

2.1.2. Diaspora'da Yahudi İşçi Hareketinin Gelişimi

1870 ve 1880'lerin Çarlık Rusyası'nda devrimci mayalanmanın etkisi altında Rus entelektüelleri arasında **Yahudi İşçi Hareketi**'nin oluşmaya başladığı görülmektedir. Yahudi toplumunun genel toplumla ilişki setlerinde çözülmeyi bekleyen başat bir problem olarak Yahudi Sorunu'na temelden bir çözüm önerisi şeklinde sivrilen Yahudi toplumunu sosyalist bir toplum içerisinde tanımlamak ve geliştirmek hedefinin bu tür sol ve emekçi hareketlerin temel hedefi olduğu görülüyordu. Yahudilerin Avrupa kıtası boyunca bir çok sosyalist hareket içerisinde eylemci, teorisyen ve siyasetçi olarak yer aldığı bilinmektedir.

Dönemin ruhuna uygun olarak kamusal alanlarda buluşan entelektüeller kendilerine yakın hissettikleri kişilerle bir tartışma grubu oluşturmaktaydılar, Yahudi işçi hareketi üzerine bu tür beyin fırtınalarının yapıldığı bir çevre olarak ***Vilna (Vilnius) Çevresi*** 1873'de Isaakovich Zundelovitch tarafından kurulmuştur. Oluşumun esas ruhu Maskilim yani aydınlanmacı Yahudilik yaklaşımından etkilenmekteydi. Grubun temel katılımcıları Yeşiva öğrencileri ve öğretmenlerden oluşmaktaydı (Borochov, 1972: 170) ve iki yıl kadar süren bu oluşum ilk dönem Yahudi sosyalizminin fikir babaları bu çevreden çıkmıştır (Goldsmith, 2000: 74). Bu entelektüel çevrenin esas olarak 19.yy'ın son çeyreğinde Filistin'de ilk Yahudi kolonileri kurulurken öte yandan *Hovevey Siyon* Hareketi'nin yükselişiyle Doğu Avrupa'da Yahudi kitlelere Rus Sosyalizmi'nin devrimci ruhunu taşımaya çalışan Yahudi entelektüellerin öncü gruplarının ortaya çıkışıyla eş zamanlı yükselişe geçtiği söylenebilir. Bu çevrenin en önemli kişilerinden birisi olarak Aharon Shmuel Lieberman (1845-1880) sayılabilir. Belarus'un Gradno eyaletinin Lunna şehrinde 1845 yılında doğan Shmuel Lieberman dil öğrenme konusunda oldukça mahir birisiydi. İbranca, Aramice ve Yidce ile yoğun bir şekilde ilgileniyordu. Lieberman'ın entelektüel yolculuğunda en önemli tesir babası Lazar David Liberman'ın Yahudi aydınlanma hareketleriyle yakın ilişkisi olmuştu (Merhav, 1967).

Liberman babasının tesiriyle hahamlık okulunda bir süre eğitim gördükten sonra St.Petersburg'da teknoloji konularında eğitim veren bir okula kaydoldu. Burada Liberman'ın Rusya'nın imparatorluk dönemi halkçı hareketlerinin en öne çıkanlarından olan *"Narodnaia Volia"* yani Halk İradesi grubuyla iletişime geçtiği bilinmektedir. Liberman'ın politik aktvizmi bir yandan bu hareketler üzerinden devam ederken öte yandan gazetelerde yazmaya başladı. İlk yazısı "*Vperyed*" yani İleri adlı gazetede yayımlanmıştır. Liberman okulunu yarıda bırakarak memleketi Vilna'ya döndü ve burada Aron Zundelevitch isimli arkadaşının öncülük ettiği genel itibariyle sosyalistlerin oluşturduğu -yukarıda bahsettiğimiz- Vilna Çevresi'ne dahil oldu. Liberman'ın Vilna sosyalist çevrelerinin en önde gelen kişilerinden birisi olması tesadüf olmasa gerektir. Liberman'ın Vilna'da sigortacılık yapması itibariyle işi dolayısıyla köyleri sürekli ziyaret ediyordu ve köylülerle iletişim kurmak için bir hayli zaman buluyordu. Lieberman'ın zaman geçtikçe köylülere ideolojik endoktrinasyon anlamında adımlar atmasının kamusal otoritelerin dikkatini çektiği görülüyordu (Merhav, 1967; Levin, 1977:38-46; Frankel, 1981:28-48).

Lieberman'ın Yahudi sosyalist tarihinde birçok ilke imza attığı söylenebilir. İbranca dilinde yazılmış ilk sosyalist bildirge olan *"El Şlom Bahure Yisrael"* yani İsrail'in Gençlerine ayrıca *"HaMitnadevim BaAm LeVeit Yisrael"* adlı İsrail Yurdunun Halkının Gönüllüleri adlı bildirgeye imza attı. Lieberman'ın bu tür faaliyetleri onu Yahudi sosyalizminin kurucu figürü olmasını sağlıyordu. Moşe Leib Lilienblum, Yudah Leib Levin (Yehalel) ve Dr. Yitzhak Kaminer gibi sosyalist Yahudiliğin önde gelen figürleri Liberman'ın yakın arkadaşıydı. Diğer entelektüellerden farklılaşarak İbranca propaganda yapma konusunda kararlı ve ısrarcı olduğu görülüyor ve Yahudi proletaryası üzerine sosyalist bir mücadele fikrindense kültürel uyanışı önceliyordu. İbranca kitapçıklar yayımlıyordu. 1876'da Londra'da *Agudat HaSosyalistim HaIvriim* adlı (İbrani Sosyalist Cemiyeti) oluşumu kurdu (Tcherikower, 1952: 138). Londra'da faaliyetleri kamu otoritelerince baskı altına alınınca sırasıyla Berlin, Königsberg ve Viyana'ya

yerleşti. Berlin'de bir dizi üniversite öğrencisinin desteğiyle 1877'de ilk İbranca Sosyalist gazete olarak *HaEmet* (Gerçek) çıkarıldı ve sonrasında kapatıldı. Lieberman ayrıca Borochov tarafından Yahudi Sosyalizmi'nin kurucu babası olarak kabul edilmiştir (Borochov, 1972: 169) Lieberman politik ve kültürel alanda yaptığı dikkat çekici faaliyetler sonrasında Avusturya, Prusya ve Birleşik Krallık'da uzun süren polis takibinden sonra ani bir kararla Syracause, ABD'ye gitti, 1880'de hayatına trajik bir şekilde son verdi (Merhav, 1967; Levin, 1978:38-46; Frankel, 1981:28-48).

Rusya'da aynı dönemde yaşayan sosyalist entelektüellerin çoğu gibi Liberman da popülizm *(Narodinizm)*'den etkilendi, sürgün dönemlerinde Avrupa'da Marksizm konusunda politik literatürünü geliştirdi ve Siyonist literatüre göre ilk Yahudi Marksist olarak kabul görmektedir (Rocker, 1956: 112; Levin, 1978: 30).

Yahudi sosyalizminin ikinci aşaması, ilk aşamasından oldukça farklılaşıyordu. Yukarıda ifade edildiği üzere ilk aşama dar entelektüel tartışmaların yoğun olduğu ve bu çözümlemelerin sınırlı bir kamusal alana sıkıştırıldığı bir dönem olarak resmedilebilir. İlk aşamada entellektüeller, öğrenciler ve eğitimli işçilerden oluşan bir grup mevcuttu. İkinci aşama, tartışılan fikirlerin ve üretilen çözümlerin "halka doğru" anlatılması motivasyonuna dayanıyordu. Yidce konuşan, Doğu Avrupa'da yaşayan Yahudi halk kitlelerine ulaşılması temel pratik endişeleri oluyordu ve 1880 yılında Yahudi Sosyalist Grubu'nu kurdular, Cenevre'de ve gruba bağlı olarak bir basın organı ve bülten olarak "Yahudi Hür Basını" oluşturuluyordu ve amaçları Rusya'da ve Galiçya'da yaşayan Yahudilere, konuştukları jargon'da Batı Avrupa'da ve Amerika'da kuramlaştırılan ve uygulamaya (praksise) dökülen sosyalist fikirleri ulaştırmak olarak belirtiliyordu (Merhav, 1980).

1880'ler ve 1890'lar kapitalist gelişmenin hız kazanmasıyla Güney ve Batı Rusya'da, Polonya'da, Litvanya'da ve Galiçya'da yaşayan Yahudilerin meslek yapılarında uzun-erimli

değişikliklerin görülmeye başlandığı dönemlerdi. Zanaat işlerinde oldukça hızlı bir yükseliş ve akabinde Yahudi proleteryasının oluşmaya başladığı görülüyordu. Çarlık Rusya'sının Yahudi kitlelere yönelik baskısında görülen artışla, kitlesel göçler Rusya'dan İngiltere'ye ve Birleşik Devletler'e doğru başlıyordu. Bu sosyo-tarihsel gelişmeler, Yahudi sosyalist hareketinin kök saldığı politik ve sosyal durumu göstermesi açısından önemlidir.

Rus-Yahudi sosyalist göçmenler, eğitimsel ve kurumsal faaliyetlerini Birleşik Devletler'de oluşturmaya başladılar, yerel sosyalist hareketlerle olan bağlarını sürekli yakın tutmayı da ihmal etmediler. 1888'de New York'da Morris Winchevsky (Levene, 2004) ve Abe Cahan (Walden, 1974) önderliğinde Birleşik Yahudi Sendikası kuruldu, 1892'de İşçilerin Grubu (*Arbeiter Ring*) adında radikal sosyalist Yahudileri kapsayan bir kardeşlik kurumu ve yardımlaşma sandığı oluşturuldu (Abrams, 2009: 159). Aynı yıl aylık olarak çıkan Yahudi sosyalist gazetesi Die Zukunft (Gelecek), 1897'de günlük çıkan Forvartz (Forward/İleri) yayın hayatına başladı (Ehud, 2009). Çarlık Rusyası'nda Yahudilerin sosyalist faaliyetleri yer altı grupları ve sayısal olarak küçük ölçeklerde görülürken bunlar birleşerek geniş bir platform oluşturdular, Litvanya, Rusya ve Polonya'daki Yahudi İşçilerin Genel Sendikası popüler bilindiği şekliyle *BUND* 1897'de Vilna'da kuruldu (Shrayer, 2007: 471).

BUND'un kurucuları kelimenin tam anlamıyla yeni bir siyasal parti oluşturma niyetinde değillerdi. Onlar için net bir ideolojik program, detaylandırılmış parti tüzüğü ve kurumsal olarak siyasal parti ve sendika arasındaki fonksiyonların ayrılması çok çekici gelmiyordu. Çarlık Rusya'sında yaşayan Yahudi kitlelere hitap edebilme ve onları mobilize etmeyi başarmak temel endişeleriydi. İdeolojik taleplerin ayırıcı ve kurumsal yükümlülüklerin ağır olması bu kitleleri *BUND*'a katılmaktan alıkoyabilirdi bu nedenle herkesi içerebilecek bir örgüt meydana getirmeyi önemli görüyorlardı. Kuruluş Kongresi'nde, "*BUND*, militan Yahudi proletaryasıyla kucaklaşmayı istemektedir, kapıları daha iyi bir yaşam için proleter mücadelede

yer alan her işçiye açıktır, mücadele etmek isteyen veya en azından bunun öneminli olduğunu düşünen herkes *BUND'a* katılmalıdır. Tüm haklardan eşit bir üye olarak yararlanılacaktır." *BUND*, bunlardan bahsetmesine rağmen, kuruluş isminde sosyalizm kelimesinin geçmemesi dikkat çekicidir, kurucuların hem politik otoriteleri rahatsız etmeme hem de geleneksel Yahudi işçilerine kapsama endişesinin bu tercihte etkili olduğu söylenebilir ve daha genel bir terimin arkasında olmuşlardır.

Başlangıçta BUND'un milliyetçilik, ulusal sorun (Gorny, 2006: 23) ve ulusal kimlik gibi pozisyon alınması aciliyet gösteren toplumsal ve politik meselelerde özel olarak ise Yahudi sorunu üzerinde herhangi bir çözümlemesi ve bu konuda entelektüel ve pratik düzeylerde mücadele olarak uğraşısı bulunmuyordu. Fakat, başından beri, *BUND* içerisinde konumlanmış olan entelektüeller ve işçilerden oluşan iki önemli bileşeni arasında fikir ayrılıkları göze çarpıyordu. *BUND'un* kurucu kadrosu Rus sosyalistleri olarak kendilerini kabul eden bir entelijensiyadan gelmekteydiler, görev olarak kendilerine tüm Rus proleteryası içerisinde Yahudi Kısmında (Section/zümre kelimesi kullanılmaktadır, people/halk veya nation/millet kelimesi kullanılmıyor G.Ç-) sosyalist ajitasyon ve kurumsallaşmayı öncelemişlerdi. İşçilerin Yahudiliği ve Yidce konuşmaları dikkate alınmalıydı bunlar kültürel olgulardı (Slucki, 2012: 123). *BUND* kurucu kadrosuna göre bunlara kültürel kapasitelerini aşacak şekilde bir anlam yüklemek gereksizdi. Yahudi işçi hareketinin özel ve ayırıcı konumunu sadece ara ve geçiş dönemlerinde kabul edilebilir buluyorlardı, temel perspektif olarak Rus veya Polonya halkında asimilasyonu (Gorny, 2006: 36) onların kültürlerinin ve proleteryasının bir parçası olmayı nihai hedef görüyorlardı ve BUND'un temel kurumsal misyonu bunları gerçekleştirmek olacaktı.

Bu yaklaşıma zıt olarak, popüler/halkçı işçi bileşenler için asimilasyon öngörüleri ve Ruslaşma arzusu *BUND* çatısı altında kendi ulusal taleplerine yabancı geliyordu. Çünkü Yahudi işçiler, hem Yahudi hem de işçi oldukları için ikili/dual bir ayrımcılığa uğradıklarını

düşünüyorlar ve bu şartlar altında yaşamlarını devam ettiriyorlardı (Balibar, 2011). Halkçı işçi bileşenleri *BUND*'un baskı gören ulusal azınlığın üyeleri olarak Rusya'da Yahudi toplumunun bir parçası ve kapitalist üretim sürecinden etkilenen işçiler olarak Rus proletaryasının da bir parçası olarak kendilerini karakterize ediyorlardı.

BUND başlarda bu ayrışmaya yönelik orijinal bir çözüm geliştirme arayışında oldu, asimilasyon problemi ve teorik ve programatik problemlerden kaçınmaya dönük genel bir yaklaşım gündemindeydi. Çeşitli problemler, çözümlemeler ve kanatlar arasında fikirler gidip gelirken *BUND* bu tür konuların ele alınma stratejisinin oldukça önemli olduğunu düşünüyordu ve stratejik bir pozisyon olarak nötr takındı. Fakat Rusya'da Yahudiler'e dönük baskı ve dışlama politikalarının gün geçtikçe sertleşerek artması, BUND'u gerçekçi bir ulusal program oluşturmaya mecbur bıraktı lakin bu program da tarihsel-sosyolojik bir perspektif ve nihai bir hedeften yoksundu (Peled, 1989: 88-90).

Tarihsel gerçeklikten ve halk kitlelerinden gelen duygusal dalgalar *BUND*'un asimilasyon ve Ruslaşma düşüncelerinden vazgeçmek zorunda kalmasına yol açtı. Yahudi işçilerin sınıf ve ulus kimlikleri sarkacında yürüttüğü mücadele *BUND*'un pozisyon güncellemesiyle farklı bir safhaya geçmişti. Milliyetçi farkındalığın emekçi sınıflar etrafında güçlenmesi, Avrupa'da yaşanan büyük ekonomik ve politik dönüşümlerin ayrıca büyük güçlerin diplomatik anlaşmaları Yahudilerin politikleşmesi sürecini her geçen gün güçlendiriyordu. Teritoryal çözüm yani diaspora Yahudiliğinin egemen ve bağımsız bir Yahudi devleti çatısı altında vatandaşlık bağıyla yaşamaları Yahudi emekçi sınıflarının üyeleri için oldukça yabancı oldukları bir fikirdi denilebilir. Onlar, Rus İşçi Hareketi içinde etnik ve sınıfsal haklarının tanınması ve genişletilmesi konusundaki eylemliliği destekleme konusunda ısrarcıydılar. Yahudi proletaryasının kişisel deneyimlemelerinin ötesine geçen devrimci ve uzun erimli bir çözümler skalasına geçmeden önce, yakın ve daha pratik cevapları aramayı

öncelediler, yaşadıkları, göç ettikleri yerlerde ulusal talepleri tatmin edecek bir mücadele içinde olmak gibi konular kendileri için önem arz etmeye başlıyordu. Bu aşama aslında oldukça kritik bir dönemi göstermektedir, şöyle ki; ulusal bilinç Yahudi proletaryası ve entelektüeller düzeyinde olgunlaşarak karşılık buluyordu. Bu durum *BUND*'un Ulusal Programı'na da yansıyacaktı. Programın özü asimilasyon ve Siyonizmi kabul etmezken teritoryal olmayan ulusal bir çözümü hedeflemesiydi. *BUND* delegeleri 1903 yılında gerçekleşen 6. Kongresi'nde Yahudi probleminin çözümünün ulusal kültürel otonominin var olan devletler içerisinde tesisi ile mümkün olacağını vurguluyordu. Yahudiler dünya üzerinde farklı uluslar arasında dağınık halde bulunmuş olsalar da onları birbirine bağlayan ulusal dil, kültür, eğitim, kolektif bir kimliği güçlendiren en temel girdiler olarak öne çıkmaktadır.

BUND'un ulusal programı ne işçi kitlelerinin kabaran milliyetçi duygularına ne de elitlerin yükselen ulusal bilinçliliğine cevap vermekten uzak bir metindi. Yahudi emekçi sınıflarının bir kısmı BUND gibi kültürel dinamikleri esas tutan bir işçi hareketinde yer almaktansa daha genel işçi hareketleri içerisinde yer almayı önemli görüyorlardı. Bu sebeple Yahudi işçi sınıfı Amerikan ve Rus İşçi Hareketleri içerisinde kalmayı kendileri açısından en iyi seçenek olacağını düşünüyorlardı. 1918 Ekim Devrimi ile birlikte Komünist Enternasyonal kurulmuş oldu ve Yahudi işçi sınıfından bir kısım gruplar Sovyet Komünist Partisi'nin Yahudi kısmına *(Yevsektzia)* katıldılar (Altshuler, 1980). Sovyetlerin yeni idarecileri ise Yahudi probleminin kültürel bağların güçlendirilmesi, okulların yaygınlaştırılması, gazetelerin çoğalması, kitap ve tiyatro gibi kültürel etkinliklere Yahudi halkı düzeyinde katılımın sağlanması için teşvikte bulunuyorlardı. BUND ise bunu oldukça önemli görüyor ve daha da ilginci Yahudi problemine dönük olarak kendi politik ve kültürel vizyonunun Sovyet idarecileri tarafından yerine getirildiğini düşünüyordu.

BUND’un dünya görüşü işçi sınıfının kendi kültürel bağlarının girdabında kalmaması enternasyonal emek hareketiyle bütünleşmesi gerektiği üzerine yoğunlaşıyordu. Ayrıca Yahudi milliyetçiliğinin Çarlık Rusyası içerisinde kalarak, Siyonist hareket ölçeğinde genelleşmemesi, yaygınlaşmaması ve derinleşmemesini düşünüyorlardı. Bu düşünceye rağmen *BUND*’un hem Doğu Avrupa’da hem de Amerika’da örgütlendiği görülüyordu. Yukarıda kısaca bahsettiğimiz gibi *Arbeiter Ring*’de BUND etkisi dikkat çekiyordu (Frager, 1992:53). 1912’de Yahudi Sosyalist Topluluğu’nun kurulmasında da Bundist kadroların etkisi dikkat çekiciydi. Bundist kadroların Yahudi kurumlarını genişletme ısrarları, ABD’ye göç eden Doğu Avrupalı Yahudilerin hızlıca sendika, kooperatif, kültürel kurumlar, Yidce eğitim yapan okulların yaygınlaştırılması sonucunu doğurmuştu. İsrail İşçi Hareketi de bu kurumsal gelenek ve yaklaşımın mirası üzerinde yükselecekti. Unutulmaması gerekir ki Bundist yaklaşım Siyonist değildi. *BUND* kendi gerçekçi projelerine yönelebilecek Yahudi kitlelerin enerjisini Siyonist kadroların boş hayallerle kendilerine çektiklerini vurguluyorlardı (Safran, 1982:21). Fakat Bundist kadrolar İsrail’de Siyonist emek hareketinin hızla yaygınlaşması ve güçlenmesine şahit olduktan sonra sempatilerini aktif desteğe tahvil etmişlerdi.

Bu noktada Bundist gelenekten entelektüel bir kopuşu ve aynı zamanda Siyonist emek hareketinin entelektüel kuruculuğunu temsil eden Ber Borochov’dan bahsetmekte fayda var. Yahudi proleteryası fikrinin diaspora’daki teorisyeni ve işçi Siyonizminin düşünürü ve en önemli liderlerlerinden Ber Borochov, Siyonizme yaklaşım olarak bir program öneren eseri olan “Platformumuz” (Borochov ve Cohen, 1984)‘da BUND’a özel bir bölüm ayırmıştır. Borochov, Bundistlere yönelik eleştirisini onların Yahudi sorununu kültürel olarak algıladıklarından ileri geldiğini ve bunun oldukça reaksiyoner olduğunu ve küçük-burjuva hassasiyetlerini tamamıyla yansıttığını söylemektedir (Kassow, 2007: 31). Borochov,

BUND'un başarılarını yadsımamakta, Yahudi işçi hareketi için gerekli bir gelişim aşaması olduğunu vurgulamaktadır.

2.1.3. Poale Siyon [Siyon İşçileri] ve Tzeire Siyon'un [Siyon Gençleri] Kuruluşu: Marksist Siyonistler ve Pragmatist Siyonistler Arasında Ayrışma

İkinci Aliya Rusya'da devrimci hareketlerin hız kazandığı bir ortamda, 1905-1907 arasında doğdu. Devrimci hareketlerin ortaya çıkışı, Yahudi kitleler arasında toplumsal rahatsızlıkların yükselişi ve toplumsal ve ulusal özgürlüklerini elde etmeye yönelik arzularını uyandırıyordu. Bu tarihsel gelişmeler bir yandan da Rus reaksiyonerlerini Yahudi kitlelere yönelik saldırgan tutum almaya itiyordu, yoğun ve seri pogrom dalgaları Yahudiler için çekilmez bir hal almıştı. Yahudiler pasif ve acı çeken nesneler olarak bu sosyal-tarihsel patikayı nasıl kıracaklarını entelektüel düzeyde düşünmüşlerdi fakat pratik adımlar hala atılmamıştı. Yahudiler kurtuluş, adalet ve ilerleme özlemlerini Avrupa'da ve Rusya'da gerçekleştirmenin mümkün olmadığı yönündeki inançlarını güçlendirmeye başladılar, kadim topraklara *Eretz Yisrael*'e göç etmek kendileri için en uygun bir seçenek olarak duruyordu, anti-semitizmden ve *pogromlardan* amade bir yerlere göç etme fikri somutlaşıyordu. Yahudi kökenli Dimitri Bogrov'un Başbakan Pyotr Stolypin'i 1 Ekim 1911'de öldürmesiyle bunun Rusya'daki tepkisi, hayal kırıklığı ve umutsuzluk şeklinde oldu (Rubin ve Rubin, 2015: 23). Devrimci hareket içinde bu durumun üye ve elit düzeyinde daraltıcı etkisi yaygınlaştı. Bu psikolojik dalgaları Yahudileri kitlesel göçe ikna etmek için düşünen Yahudi entelijiyensıyası için verimli bir alan oluşturuyordu. Yosef Haim Brenner (Shapira ve Berris, 2015) gibi Rus Siyonist entelektüeller İbranca ve Yidce yazılarında politik ve toplumsal bunalımı ifade ediyorlardı. Devrimin bir parçası olma teşebbüsü devrimin başarısızlığı ile tepkileri ve saldırıları beraberinde getirdi, Aliya'nın (Anavatana Göç) gerçekleşmesi umutsuzluk ve yabancılaşma arasında salınıyordu.

1880'lerin başlarında gerçekleşen Birinci Aliya ile İkinci Aliya arasında paralellikler vardı. İkinci Aliya, ilkine nazaran ulusal ve toplumsal bilincin bir hayli yüksek olduğu kitlelerin göçünü içeriyordu (Glaser, 2016: 144).

Filistin'e Yahudi göçlerinin yoğunlaşmasıyla birlikte Yahudi işçi sınıfı da bu coğrafyada yavaş da olsa oluşmaya başlamıştı. Yahudi işçi hareketi doğal olarak ideolojik bağlılıklarını ve kurumsal kültürlerini Diaspora'da mobilize ve örgütlü oldukları ve sosyalleştikleri emek hareketlerinden edinmişlerdi. Diaspora'da oluşan Yahudi işçi hareketi ve onunla eşgüdümlü ilerleyen Siyonist hareket ve en nihayetinde Siyonist hareketin sosyalist bir ayrışmaya uğraması Filistin Yahudi işçi hareketinin karakterinin belirlenmesinde önemli faktörlerden birisi olarak zikredilebilir (Rozenstein, 1963; Merhav, 1967).

BUND'un Siyonist faaliyetlere olan hasmane tutumu hem entelektüel düzeyde hem de uygulamada kendini gösteriyordu (Katz, 1965: 67-74). Yahudilerin diaspora da politik olarak dışlanmışlığı ve baskı görmeleri, iktisadi olarak yoksunluk durumları ve kaynaklara erişim konusunda bürokratik ve toplumsal engellenmeleri anormal boyutlara ulaşmıştı. Yahudiler özellikle Doğu Avrupa'da küçük ölçekteki dükkanları işletiyorlar genellikle emeklerini ikincil üretim alanlarında yoğunlaştırıyorlardı (Rozenstein, 1963; Kaplan 1991). Avrupa'da yükselen okullaşmadan Yahudiler de paylarını düşeni almışlardı. Yeni yeni yükselen seküler Yahudi entelektüeller, öğrenciler ve eğitimli işçi sınıfı Yahudi probleminin diasporanın politik kurumlarında ve coğrafi sınırlarında çözüme kavuşturma anlayışından uzaklaşıyorlardı. Kabul gören strateji, *Eretz Yisrael* (İsrail Vatanı)'de Yahudi halkının konuşlandırılması yeni bir toplum, yeni bir devlet ve yeni bir Yahudi'nin *Eretz Yisrael*'de yaratılmasıydı (Herzl, 1997).

Bu fikirsel ve politik ayrışmanın önde gelen isimlerinden birisi de Haim Zitlovski (1865-1943) idi. Zitlovski sosyalist bir görüşe sahipti ve Yidce konusunda meraklı ve uzman bir kişiydi (Rabinovitch, 2012:81-105; Yiddishkayt, 2019). Yahudilerin diğer uluslar gibi bir

ulus olduğunu söylüyordu ve iktisadi, siyasal, toplumsal alanlarda otonominin Yahudi probleminin çözümü için olmazsa olmaz çıkış yolu olduğunu vurguluyordu. Zitlovski, *Galut* (Diaspora) milliyetçiliğinin fikir babası olarak da kabul edilmektedir (Rabinovitch, 2012.). Zitlovski Yahudi entelektüellerinin halka dönmesinin aciliyet taşıdığını söylemekteydi. Yahudi problemi salt bir hukuki mesele değildi yani sadece eşit medeni haklarla çözüme kavuşturulamazdı aynı zamanda Yahudilerin ayrı bir ulus olmalarından kaynaklanan nedenlerle eşit ulusal hakların sağlanması gerekiyordu. Bu açıdan Zitlovski döneminin popüler ve yaygın Rus popülist hareketlerinden (*Narodnik*) oldukça etkilenmişti. Yahudi milliyetçiliğine yönelik kozmopolitan ön yargıları savuştururken, Yahudi sosyalist entelijiyansıyası içerisinde asimilasyon taraftarlarıyla da mücadele içerisindeydi. Bu politik duruşunu konu alan birçok makale kaleme aldı. 1892'de "Yahudiler'e Bir Yahudi" (Rabinovitch, 2012: 81-105), 1899 "Sosyalizm ve Yahudi Sorunu" ve yine aynı yıl "Siyonizm veya Sosyalizm" isimli yazıları Bundist ve genel sendika çevrelerine yakın yayın mecralarında Yahudi kamuoyu ile buluşuyordu (YIVO Archives). Zitlovski, milliyetçilik ve ulusal kültürün gelişimi için sosyalizm ve devrimci mücadelenin önemli olduğunu vurguluyordu (Rabinovitch, 2012). Yahudi azınlığın yaşadıkları ülkelerde ulusal ve kültürel otonomilerinin garanti altına alınması gerektiğinden hareketle, Yahudi sosyalist entelektüellerinin de halka dönmesi gerektiğini ve halkın ulusal kültürüne yoğunlaşılması gerektiğini vurguluyordu yani bir yanda popülizm politik bir tutum olarak yükselirken diğer yanda kültürel folklorik temalar yadsınmıyordu (Rabinovitch, 2012).

Yahudi İşçi Hareketi içerisinde entelektüellerin sosyalizme olan ilgisi bu şekildeyken, Siyonist hareket içerisinde ideolojik ve politik konumlanışlar farklılaşmaktaydı. Örneğin hareketin yönetici kadrosunun (Dünya Siyonist Organizasyonu, World Zionist Organization) burjuva liberalizmine yakın olduğunu söylemek mümkündü (Halpern ve Reinharz, 1988:259;

Cohen, 1992). Sosyalist fikirler ise Batı ve merkezi Avrupa'da yükselişteydi. Doğal olarak Siyonist hareket içerisinde de bu tür fikirlerin yayılması ve özellikle ulusal sorun meselesine sosyalist nosyonlar girdi alınarak pratik çözüm yolları aranması tartışılıyordu. Theodor Herzl'in "Yahudi Devleti" adlı kurucu eserinden sadece iki yıl sonra Nahcman Syrkin "Yahudi Sorunu ve Sosyalist Yahudi Devleti" adlı eserini 1898'de yayımladı. Syrkin öncüllerinden farklı olarak aktüel koşulları temel alarak 'Sosyalist Siyonizm' fikrini geliştiriyordu, Moses Hess'in 1862'de "Roma ve Kudüs" adlı eserinde de sosyalist bir ideal fikrinin işlendiğini fakat bunun romantize ve hikaye edilmiş bir çözümleme olduğu görülüyordu (Hess, 1918). Syrkin Siyonist literatürde önemli bir kırılmayı da işaret ediyordu, Siyonizm'in gerçekleşmesi sosyalizm ve Siyonizmin amalgam bir ideolojik ve politik hat olarak ortaya çıktığında mümkün olacaktı (Syrkin, 1935). İkinci Siyonist Kongre (Ağustos 28-31 1898)'den itibaren Syrkin etrafında fikirlerini takip eden ve bunun mümkün olan bir çözüm olduğunu savunan sosyalist ve ilerici (Barnett, 2015:190) Siyonist delegeler topluluğu oluşmaya başladı (Herzl, 1960: 14).

Bu aşamada Siyonizm ve sosyalizmin kombinasyonu destekleyen cemiyetler, gruplar ve kişiler siyonist hareket içerisinde kendilerini *Poale Siyon* olarak adlandırmaya başladılar yani Siyon(un) İşçileri. İlk aşamada yani 1899-1904 yılları arasında bu genel bir terim olmanın ötesine geçemedi (Rozenstein, 1963; Merhav, 1967). Ne özel kurumsal oluşumları ne küresel veya yerel çapta bir örgütlenmeyi ne de Siyonizm ve sosyalizmin kombinasyonunun nasıl ve hangi düzeyde tutarlı ve etkili bir program olması gerektiğini savunan bir fikir topluluğuydu (Cohen, 1987: 98). Sınıf mücadelesini Filistin'e göç edinceye kadar erteliyorlardı ve yaşadıkları ülkelerde devrimci mücadeleyi reddediyorlardı (Merhav,1967). Sendikal faaliyetlere katılmanın önemli olduğunu düşünüyorlar fakat diasporada herhangi bir politik faaliyetten uzak duruyorlardı. Genel politik faaliyetler ivedilikle ilerletilmeliydi ama bunun daha çok Yahudi halkının eğitim ve kültürel işlerine odaklanması gerektiğini, Filistin'e olan göç meselesini ise

nihai hedef ve apokaliptik bir görüş olarak düşünüyorlardı (Merhav,1967). Monolitik örgütlenmesi ve hiyerarşik yapısı olan Poale Siyon'dan söz etmenin imkansız olduğunu söyleyebiliriz, kısmen bazı grupların ulusal ve toplumsal uyanışın kadim yurt olan Filistin'de olacağını düşündükleri fakat bunu Sosyalist Siyonizm'in gerçekleşmesi için gerek ve öncül şart olarak kodlamadıkları ifade edilebilir (Rozenstein,1963). Poale Siyonist grupların kültürel meselelere olan yoğunlaşması grup içi bazı tartışmaları da beraberinde getiriyordu, örneğin "dil ne olmalıydı?" bu tartışmalardan birisidir. Doğu Avrupa Yahudiliğinin dili/jargonu olan Yidce mi yoksa kadim dil olan İbranca mı tercih edilmeliydi? (Rozenstein,1963; Merhav,1967). David Ben Gurion ve onun gibi düşünenler için Yidce sürgün diliydi, oluşturulacak yeni toplumun dili için tek seçenek vardı: İbranca. Bu gibi düşünenlere rağmen, Poale Siyon kurumsal yayınlarını Yidce yapıyordu. Bir örneği olarak *Der Onfang* (Başlangıç) adlı dergi gösterilebilir. Fakat bu derginin ömrünün çok uzun süreli olmadığı görülüyor, iki sayı çıktıktan sonra yerini *Ahdut* (Birlik) adlı bir gazeteye bıraktığı görülüyordu (Rozenstein,1963). Aslında bu da Poale Siyon'un diaspora merkezli Marksist Siyonist bir partiden Filistinli Sosyalist Siyonist bir partiye evrilme sürecini yansıtması açısından dikkate değer bir değişkendi. Poale Siyon'da ideolojik ayrışmalar gözlemleniyordu, bir kısım Poale Siyon grupları Marksizme oldukça bağlıyken diğerleri ise revizyonist ve popülist bir sosyalizmi benimsiyorlardı. Bu gruplar coğrafi olarak da dağılmışlardı, Kıta Avrupası'nda, Fransa ve İngiltere'de örgütlenirken esas olarak Rusya, Galiçya ve Birleşik Devletler'de merkezileşmişlerdi (Cohen, 1987: 98).

Bahsedildiği şekliyle "Genel Siyonizm" ve "İşçilerin Siyonizmi" arasındaki ayrılığa ek olarak gün geçtikçe önem kazanan ama çok da esaslı bir ayrılık olmayan iki ayrı hat da ortaya çıkıyordu. Toplantıları, tartışmaları ve görüşmeleri esas alan ve diplomatik çabaları önemseyen, küresel aktörlerin bildirilerine öncelik veren Siyonizmle, teorik çabaları pratik düzeye taşımayı esas hedef haline getiren Pratik Siyonizm arasında bir tartışma başladığını görüyoruz. Siyonist

gençler, öğrenciler ve genç entelektüeller resmi siyonizmin duruşuna eleştiri getiriyorlardı, bireysel duruş olarak aktivizm ve kolektif bir hareket olarak pratik çözümler onlar için Siyonizmin asıl odaklanması gereken başlıklar olmalıydı, bu fikri benimseyen gençler *Tzeire Siyon* yani Siyon Gençleri ve *HaTehiya* (Levinson, 1946) yani Yeniden Uyanış adında örgütlenmeye başladılar.

Esas olarak, ilk dönem Sosyalist Siyonist örgütlenmeler Siyonist hareketin demokratikleşmesi, Filistin'de inşacı faaliyetlerin öncelenmesi, İbrani kültürel faaliyetlerin ve Siyonist eğitimin kurulması ile Filistin'de Yahudi karakterli, İbranca konuşan, demokratik ve ilerici emekçilerden oluşan bir toplum yaratma fikirlerini ve planlarını siyonist ideal olarak benimsemişlerdi (Rozenstein,1963). Toplumsal hedeflerine bakılınca Rus *Narodnizmin* etkileri gözlemleniyordu, Tolstoy'un ahlakçılığı, basit yaşama tercihi, doğaya dönüş, halka gitme ve entelektüellerin öncü rolü gibi Rus ideologlarının popüler ideolojik sözlüğünden ve hatta Rousseau'nun Cumhuriyetçiliğinden alıntılar yapıyorlardı (Taylor, 1964:435; Merhav,1967).

Tzeire Siyon'un iradi bir şekilde *Poale Siyon*'dan kurumsal bir uzak duruşu ve ideolojik bir ayrılığı benimsediği görülüyordu. *Tzeire Siyon*'un *Poale Siyon*'a yönelik eleştirisi onların Diaspora zihniyetinden kurtulamadıkları, konvansiyonel Yahudi işçi hareketinde görülen köksüzlük, laf kalabalığı ve eylemsizlik gibi defoların varlığı üzerinde yükseldiklerine odaklanıyordu (Merhav,1967). Rus popülizmi yükseldikçe veya halkçı bir hatta ilerlediğinde Birinci Dünya Savaşı ve Şubat Devrimi'nin etkisiyle Rus *Tzeire Siyon* üyelerinin ekseriyeti Marksist bir bakış açısını esas almaya başladılar ve kendilerini Sosyalist Siyonistler olarak adlandırıyorlardı. Aslında bu Siyonist hareket içerisinde sosyalizmin değerlerini ve çözümlemelerini benimserken sosyalizmi kurumlarına bir isim olarak vermeme/vurgulamama tavırlarından kopuşu ifade ediyordu. *Poale Siyonistler*, Diaspora'da Yahudi proletaryasının temsilciliğini üstleniyorlar ve onların fikirlerini entelektüel düzeyde ifade ettiklerini öne

sürüyorlardı. *Tzeire Siyon* ise işçileri de aşan geniş bir halk tabanını esas alan bir tür Sosyalist Siyonist hareket oluşturma peşindeydi. *Poale Siyon* tek yanlı olarak Siyonist hedeflerin gerçekleştirilmesinin nesnel iktisadi boyutunu vurguluyordu. *Poale Siyon*'un uzun erimli tarihsel tespitleri yanında *Tzeire Siyon,* Siyonist idealin ivediliğinden hareketle öznel faaliyetleri ve kişisel yükümlülükleri içeren bir Siyonist çözümlemeyi öne çıkarıyordu (Avrech ve Giladi, 1973: 242).

Mayıs 1917'de üyeleri kendilerini sosyalist olarak adlandıran Rus *Tzeire Siyon*'un tüm teşkilatları Petrograd'da toplandı. Bu kongrede temel olarak grup üyeleri üç ideolojik kanal içerisinde akıyorlardı: (a) sosyalist, (b) merkezde yer alan emek hareketi, (c) halkçı demokratik fikirler öne çıkıyordu (Ritov, 2007: 494-495). Küçük bir azınlık kendisini işçiler/emekçiler olarak adlandırıyor, sosyalist etiketini reddediyordu ve onlar için Yahudi diaspora yaşamında sosyalist bir partiye yer yoktu, şu an için olası ve gerçekçi senaryo Filistin'de sosyalist bir örgütlenmeye girmekti bu yüzden ironik bir şekilde bu grup "geleceğin sosyalistleri" olarak adlandırılmaya başlandı.İkinci Kongre'de (1917) Tzeire Siyon Siyonist Sosyalist Parti olarak tanımlanmadı, *Tzeire Siyon* kendisini Genel Siyonist Organizasyon içerisinde Halkçı Siyonist *Tzeire Siyon* Cephesi olarak adlandırmayı tercih etti (Ritov, 2007: 494-495).

Tzeire Siyon, siyonist ve sosyalist işçi hareketi olarak ön plana çıkıyordu. *Tzeire Siyon*, Siyonist Sosyalist partiler tarihinde kurumsallaşma, lider yetiştirme ve *Eretz Yisrael*'e göçü organize etme gibi başlıklarda önemli görevler üstlenmiş bir siyasi organizasyondu (Ritov, 2007:494). Coğrafi olarak Rusya'da faaliyetleri yoğunlaşıyordu. Bu hareket Doğu Avrupa Yahudi işçi kamuoyunu mobilize etmenin yanında Birinci Dünya Savaşı ile Siyonizm'de oluşan yeni gerçekliğe (*HaMetziyut HaHadaşa*) ayak uydurma konusunda oldukça atak davrandı (Rozenstein,1963:370-371). Tzeire Siyon'un doğuş yeri Rusya'ydı, daha önce bahsettiğim gibi Rusya'da Yahudilere özgülenmiş "yerleşim alanları" (*Pale of Settlement*,

Thumey HaMoşav HaYehudi BaRusya) mevcuttu (Rozenstein, 1963:370-371). Polonya ve Litvanya boyunca dağılan bahsedilen Yahudi nüfus, 1917'de *Tzeire Siyon*'a kitlesel katılımlarla birlikte Siyonizm'e yaklaşımı halk düzeyinde dönüşüme uğrattı. Hareketin tarihi 1903 yılına kadar giderken bunu önceleyen şekilde ideolojik arka planı Siyonist hareketin önemli iki ideologu olan Nahcman Syrkin ve Moses Hess'e kadar dayanmaktadır (Ritov, 2007:494). 1903 aslında Yahudi kronolojisi merkezli bakılınca sıradan bir tarih olmasa gerektir. Siyonistler'in Filistin'e göçe uluslararası bir meşruiyet sağlama amacıyla ısrarla üzerinde durdukları belge (charter) elde edinimine dair umutlar sönmüştü (Ritov, 2007:494). Uganda Planı tartışmasıyla teritoryalistlerin Siyonist hareket içerisinde etkinliği azalmıştı ve bu da doğal olarak hareket içerisinde Herzl'e olan muhalefeti konsolide etmişti. Kişinev Pogromu'nun patlak vermesiyle Yahudi kamuoyu üzerinde Siyonist çözümün aciliyeti üzerine fikirler yoğunlaşmaya başladı (Ritov, 2007:494). Tüm bu tarihsel süreçlerin üstünde ve baskısı altında Tzeire Siyon grupları Doğu Avrupa coğrafyası boyunca yayılmaya başladılar. Tzeire Siyon hareketinin kurulduğu ilk yıllarda diğer bir çok oluşuma benzer şekilde resmi programları yoktu ve ne de fikirlerinin üzerinde yükseldiği sosyalist bilimsel altyapı mevcuttu (Ritov, 2007:494). Hareket pratik işlere önem veren, inşacı Siyonizme benimsemiş, kişisel adanmışlığın yüksek motivasyon olduğu, Aliya'nın temel hareket tarzı olarak ön plana çıktığı, öncü (Halutzim) ruhunun önemsendiği, İbrancanın kullanımına önem verildiği, işçi kitlelerin yaşam şartlarının iyileştirilmesine odaklanıldığı bir fikir ve eylem kümesini sahipleniyorlardı (Ritov, 2007:494). Ayrıca Rusya'da Çarist rejimin otokrasisine karşı olan diğer gruplarla ortak hareket etme stratejisini benimsiyorlar, eşit haklar ve ulusal otonomiyi Rus Yahudilerinin probleminin çözümünün temel eksenleri olarak düşünüyorlardı (Ritov, 2007:494). Tzeire Siyon, kendini savunma organizasyonlarına büyük önem veriyor ve sosyalist özlemlerinin esaslı bir parçası olduğunu düşünüyordu (Ritov, 2007:494). Hareketin bir ideoloji olarak sosyalizme olan yaklaşımını

anlamak için Yosef Sprinzak ve Nahcman Syrkin'den yapılacak iki alıntıya odaklanmak gerekebilir.

Sprinzak:

"Bizler geleceğin sosyalistleriyiz. Bağımsız yeni bir gerçekliğin Eretz İsrail'de yaratımıyla birlikte sosyalist olmak o zaman bizler için mümkün olacak" (Ritov, 2007:494).

Syrkin:

Siyonizmin gerçekleştirilmesi için araçlar ve amaçlar diğer ulusal bağımsızlık hareketlerinden oldukça farklıdır. Bu durum ezilen sınıfların siyasal gücüne bağlıdır. Siyonist hareket için öncelik iktisadi gücü yaratmak sonra bunu siyasal güce dönüştürmek olmalıdır" (Ritov, 2007:494).

Tzeire Siyon kuruluşundan itibaren temel odağını pratik faaliyetlere yöneltti. Yahudi Ulusal Fonu için para toplama ve Eretz Yisrael'e Aliya yapma en dikkat çekici faaliyetleri olarak sayılabilir. İkinci Aliya'ya katılanların çoğu *Tzeire Siyon* hareketinin üyesiydi. Bu kişiler Eretz Yisrael'e varışlarıyla birlikte kolektif ve kooperatif yaşamı ve yerleşim tarzlarını, eşitlik fikrini, karşılıklı yardımlaşma, kendini savunma ve emeğe verilen önem gibi birçok değer setini yanlarında getirdiler. 1904'de Belarus Homel'den *Tzeire Siyon* grubunun *Eretz Yisrael*'de yerleşim kurma çalışmaları İkinci Aliya'nın başlangıcı olarak Siyonist tarih yazımında kabul edilmektedir. Eretz Yisrael'e varışlarıyla Uganda Krizi'nin çakışması da dikkat çekici tarihi bir andır. *Tzeire Siyon*'un güçlü motivasyonu ve üyelerinin adanmışlığı ile yerleşim çabalarının durması ve Eretz Yisrael'e göçün engellenmesi gibi birçok kriz durumu geçiştirilebildi. Organizasyon çalışmalarına Eretz Yisrael'de ara vermeyen *Tzeire Siyon* üyeleleri kendilerinden önce gelen işçilerle *Histadrut HaPoalim HaTzeirim BeEretz Yisrael* [Eretz İsrail Genç İşçiler Federasyonu]'i kurdular. 1905 Ekimi'nde bu örgüt HaPoel HaTzeir (Genç İşçi) Partisi adını alacaktı. *Tzeire Siyon* Diaspora'da faaliyetlerine devam ediyordu. Rusya'da, Polonya'da,

Litvanya'da örgütlenme tüm hızıyla sürüyordu. 1905'de Odesa'da He-Halutz örgütü kuruldu. 1906'da Joseph Vitkin'in Eretz Yisrael'e Aliya yapılmasının gerekliliği yönündeki tarihi çağrısına cevap olarak *Biluim Hadaşim Konferansı* toplandı. Bilium Hadaşim, Birinci Dünya Savaşı sıralarında ABD'de David Ben Gurion ve Yitzhak Ben-Zvi tarafından kurulan *HeHalutz*'a ve Joseph Trumpeldor'un Rusya HeHalutz girişimlerinden etkilenmişti. Halihazırda Üçüncü Aliya'ya (1919-1923) gelindiğinde *Tzeire Siyon* ve *HeHalutz* örgütleri arasındaki siyasi ve toplumsal ittifak en yüksek düzeyine erişmişti. *Tzeire Siyon* kurumsal olarak genişlemeye devam etmesine rağmen hala bir programı yoktu. Merkez örgütlenmesi 1905'de Kişinev'de kuruldu. Kişinev, güçlü ve geniş bir Yahudi nüfusu barındırması açısından önemli bir mekandı. Aynı yıl hareketi kurumsal ve ideolojik olarak konsolidasyonu amacıyla geniş bir konferans toplandı. Konferansda ideoloji konusunda bir anlaşamaya varılamadı. 1906'da Kişinev'de 2.Kongre toplandı ve Kişinev Programı kabul edildi (Ritov, 2007:494):

(a) Siyonizm, Yahudi halkının Eretz Yisrael'de yeniden doğuşu için mücadele eder,

(b) Siyonizm, temel itici gücünü çalışan kitlelerden alır,

(c) Siyonizmde temel motive edici güçler iktisadi, kültürel ve ulusal-siyasaldır.

(d) Yahudi halk kitlelerinin anayurtlarında yoğunlaştırılması, onlar orada çoğunluk oluncaya ve özgür ve bağımsız gelişmenin normal şartları Yahudi Sorunu'na çözüm olarak yaratılıncaya değin devam edecektir.

1910'da *Tzeire Siyon* Rus-Polonya Konferansı Lodz'da toplandı. Öncülleri gibi, bu toplantı da yasal değildi fakat diğerlerinden farklı olarak Çarın polisleri tarafından tutuklamalar başladı (Ritov, 2007:495). Yakalanmaların etksiyle ideolojik netleşme ve organizasyonel konsolidasyon konusu halledilmeye başladı. 1912'de Tüm Rusya Konferansı Minsk'de toplandı. Gündeminde kurumsal problemler, *Aliya*, *HeHalutz*, *Hakşara* (Hazırlanma, Kabiliyet

Kazandırma; Kibbutz yaşamına dönük eğitim programları), Dünya Konferansı toplanması vardı. Dünya Konferansı, 11.Siyonist Kongresi ile çakışacaktı. Dünya Konferansı Viyana'da 1913 yılında toplandı. Siyonist Kongre'den 56 katılımcı ile toplandı. Bu katılımcıların 30'u Tzeire Siyon üyesiyken 26'sı *HaPoel HaTzair* (Genç İşçi) üyesiydi (Ritov, 2007:495). Tzeire Siyon Dünya Federasyonu kurulması temel hedefti. *HaPoel HaTzair* (Genç İşçi) ile bağların sürekli kılınması diğer önemli bir konuydu. Uzun süren tartışmalar ve müzakereler hareket üzerinde sosyalizme kayış tartışmalarıyla hayal kırıklığı yarattı. Delegeler merkezi yönetim kurulunu seçtiler. Bialystok'da merkezi yönetim kurulu olacaktı, İbranca gazete çıkarılacaktı. 1914 Nisanı'nda Tüm Rusya Konseyi Vilna'da toplandı. Toplantının konusu emek hareketinin Eretz Yisrael'de durumu, öncü Aliya faaliyetleri ve kültürel meselelerdi. 1917 Ekim Devrimi ile birlikte Çarlık Rusyası'nda Yahudiler kendi ulusal otonomilerini inşa etmeyi hedefliyorlardı (Rozenstein, 1963). *Tzeire Siyon* ise gün geçtikçe kitle hareketine dönüşüyordu, örgüte ülkenin her yerinden katılımlar mevcuttu. 1917 Ekim Devrimi ile birlikte Siyonist Hareket içerisinde orta-sınıf ve burjuva hassasiyetleriyle sınırlanma aşıldı ve *Tzeire Siyon* yer altında örgütlenen bir hareket vasfından kamusal alanda iş gören siyasal parti organizasyonuna dönüşüyordu. Bu tarihten itibaren Yahudi kitleler etrafında Siyonist Hareket'e olan yaklaşım özellikle Rus Yahudileri çevrelerinde milliyetçi duyguların uyanışına ve bunun bir uzantısı olarak Eretz Yisrael'e göçe dönük şevkle birlikte hareket içerisindeki mobilizasyon hızlanıyordu. Sosyal yapıyı hem dikey hem yatay bölen gruplardan her sınıftan ve meslekten insan deyim yerindeyse akın akın Tzeirey Siyon Kampı'na (*Mahane Tzeire Siyon*) katılıyorlardı (Rozenstein, 1963:371). Katılanlar gençler, öğrenciler, memurlar ve işçiler gibi oldukça geniş ve uzun bir toplumsal skalayı içeriyordu. 1917 yılına gelindiğinde hareketin üye sayısı yaklaşık olarak 40,000'e yaklaşıyordu (Rozenstein, 1963:371). Hareket içerisinde aktivist halkçı entelejiyansa tipindeki elitler dikkat çekiyordu. Bunlardan en öne çıkan iki kişi: Eliezer Kaplan ve Yisrael

Merminski (Marom) olarak gösterilebilir (Rozenstein, 1963:371). Tzeire Siyon esasında bir gençlik hareketi olarak ortaya çıkmıştı, yapısal olarak Siyonist Organizasyon'unun (*HaHistadrut HaSiyonit*) içindeydi (Rozenstein, 1963:371).

İkinci Tzeire Siyon Tüm Rusya Konferansı, 18-24 Mayıs 1917'de Petrograd'da toplandı (Ritov, 2007:495; Rozenstein, 1963:371-372). Bu konferansın dönemin Yahudi yaşamı üzerinde önemli etkileri olacaktı. Ayrıca bu konferansta dikkat çeken diğer bir konu, üç ana ideolojik kampın belirginleşmesiydi: (a) sosyalistler; (b) ılımlı emekçiler; (c) halkçı demokratikler (Ritov, 2007:495). Bu kongrenin önemi, Rusya coğrafyasına yayılmış Tzeire Siyon örgütlerinin Halkçı Siyonist Fraksiyon/Cephe-Tzeire Siyon (*HaFrakziya HaAmamit Siyonit-Tzeire Ziyon*) altında birleştirilmesiydi. Yahudi kitlelerin güncel çıkarlarına ve tarihsel-ulusal taleplerine göre şekillendirdi (Rozenstein, 1963:370-374). Sosyalistlerin sunumu mükemmeldi fakat hareket kendisini sosyalist programa adapte etmek istemiyordu. Daha önce vurgulandığı gibi *Tzeire Siyon* bağımsız bir siyasal oluşum olarak kurulmamıştır, öncellikle Dünya Siyonist Organizasyonda (WZO) olan bir fraksiyon siyasetini örgütlemişti (Ritov, 2007; Rozenstein, 1963). Temel hedef olarak çalışan kitlelerin pratik ihtiyaçlarını karşılayacak ideolojik ve kurumsal altyapıyı inşa etmekti. Bu da ancak çalışan Yahudi işçilerin Eretz Yisrael'de hem sınıf bilinci hem de ulusal uyanışı birbirinden ayırmadan eşgüdümlü bir süreç içerisinde gerçekleştirmelerine bağlıydı. Bu hedefin doğal bir sonucu olarak, *Tzeire Siyon* kuruluşundan itibaren pratik ve siyasal çabalarını Yahudi kitlelerin güncel çıkarlarına ve tarihsel-ulusal taleplerine göre şekillendirdi. *Tzeire Siyon*'un Petrograd Konferansı'nın diğer bir çıktısı ideolojik farklılıkların entelektüel çeşitliliğin beklenen bir yansıması olduğu yönündeki argümanlardı (Rozenstein,1963). Öte yandan ideolojik farklılıkların her geçen gün derinleşmesi kurumsal bütünlüğü bozacak bir tehlike de yaratıyordu. Sosyalizme ilişkin olarak temel yaklaşım kabul edilmiş formüllere yönelik bir heyecan görünmüyordu. Temel endişe

Yahudi halkına özgü bir çözümün pratik ve değer merkezli olarak peşinde olma ısrarıydı. Yahudi gerçekliğinin biricikliğine (*HaYehudit HaMeyuhedet*) olan inanç güçlüydü (Rozenstein, 1963:370-376). 1917 yılı *Tzeire Siyon* hareketi için gelişme ve genişlemenin olduğu, Rus Siyonizmi içerisinde ve genel olarak Yahudi kamuoyunda yükselişe geçtiği bir dönemi işaretliyordu.1917 Ekim Devrimi ve Rusya'da politik kaos Yahudi ekonomisini çökertirken öte yandan Rus Yahudiliğinin Eretz Yisrael'le olan düzenli bağlantısını kesti ve izole bir komünite haline geldi (Rozenstein,1963:371-372). İktidara gelen Komünist idareciler Siyonist harekete baskı yapmaya başladılar. *Tzeire Siyon* ise komünist idare altında faaliyetlerini sürdürme imkanı bulan tek siyonist partiydi (Rozenstein, 1963:371). Tzeire Siyon bu zor şartlar altında faaliyetlerini sürdürmesi diğer sosyalist-siyonist oluşumların önüne geçmelerinde ve daha da önemlisi dış etkilere karşı organizasyonunun bağışıklık kazanmasını sağladı (Rozenstein, 1963:371). *Tzeire Siyon* üyeleri ise bürokraside önemli görevlere geldiler, Yahudilerin üretim alanlarında, savunma örgütlerinde, *HeHalutz* eğitim faaliyetlerinde, binlerce genç Yahudiyi Eretz Yisrael'e yönlendirme konusunda aktif görevler aldılar. 1920'ye gelindiğinde Sovyetler ülke genelinde kendilerini yaydılar ve güçlendiler (Rozenstein, 1963:372). Komünist propaganda Yahudi hareketini etkilemişti. Unutulmamalı ki o yıllarda Komünist devrim tüm hızıyla eski rejimi devirmiş ve sosyalist vizyonunun tüm dünyaya özgürleşme getireceği fikri yükseliyordu. Aslında olan biten her şey bu fikri gerçeklerle yalanlıyordu. *Tzeire Siyon* ise Siyonist fikre (*Raayon Siyoni*) siyasal ve toplumsal problemlere gerçekçi çözümler üreteceği için inanıyordu (Rozenstein, 1963:372).

Konferans sonrası *Tzeire Siyon* bağımsız bir parti olarak varlığını devam ettirdi (Rozenstein,1963:372-373). Partinin merkezi Petrograd'dan Kharkov'a transfer edildi en son da Kiev'de karar kılındı. Tzeire Siyon'da hoşnutsuzluklar üyeler arasında yükselmeye başladı. İdeolojik farklılıkların Tzeire Siyon içerisinde kanat siyasetinden fraksiyonlar arası bölünmeye

yol açıp açmayacağı endişe uyandırıyordu. Bu sebeple farklı kanatları birleştirmek amacıyla Mayıs 1920'de Kharkov'da Tüm-Rusya Tzeire Siyon Konferansı toplandı (Ritov, 2007; Levinson, 1946). *Tzeire Siyon* Halkçı Cephe isim değişikliğine gitti Siyonist Sosyalist Parti adını aldı. Parti içerisindeki sağ kanat HaPoel HaTzair'e (Genç İşçi) katıldı ve bu grup 1920'de Prag'da *Hitahdut*'u (Federasyon) kurdu. Kharkov Konferansı ile Tzeire Siyon gençlik hareketinden siyasal partiye dönüştü. Dünya Siyonist Organizasyonu'nda "halkçı bir fraksiyon" olarak yer almayacaktı bunun yerine *Tzeire Siyon* artık bağımsız bir siyasi parti olarak Sosyalist Siyonist Parti adında kurumsallaşacaktı. Bu konferansla yeni tür bir Siyonist hareket Sovyet Rusyası'nda kuruluyordu. *Tzeire Siyon* dünya ölçeğinde örgütlenirken, *HaPoel HaTzeir* Filistin'le sınırlı kalmayı tercih etti, 1920'de Prag'da *HaPoel HaTzeir* ve *Tzeire Siyon*'un Enternasyonal İşbirliği olarak birleştiler ve bu birleşme Hitahdut olarak adlandırıldı (Marcus, 1983: 276). Sosyalistlerdi ve onlara göre Eretz Yisrael'in bayrağını taşıyorlardı ve hayatlarını sadakatle bağlı oldukları Siyon'a adayacaklardı. Partinin herhangi bir Musevi ahlaki ideolojisi yoktu. Marksist veya sosyalist ideolojik kavramları siyasi ve pratik faaliyetleri için temel referanslar olarak almıyorlardı. Tek hedefleri Eretz Yisrael'de aktivizmi ve pratikliği inşa etmekti. Parti sınıf savaşımını ilke olarak kabul ediyordu fakat ona yaklaşımı inşacı bir yorum etrafında şekilleniyordu. Yerleşim (*Hityaşvut*) yaratımı ile sınıf savaşımı rolünü birleştiriyorlardı. Kharkov Konferansı ile Tziere Siyon hareketinin sosyalist-siyonizm ideolojisi temelinde standartlaştığı bir süreci başlattığı söylenebilir. Bu süreçte *HaEmelnim* grubu kararlara karşı çıktılar, gerekçeleri "akıntının üzerinde yürümek" (*Haliha İm HaZerem*) ve "sokağın ruhuna ayak uydurmak" (*Histaglut LeRuah HaRehov*) olarak nitelendirdikleri süreçlere dahil olmayacaklardı (Rozenstein, 1963:372-373). Bu grup, Halk Cephesi-Tzeire Siyon'un eski örgütlenmesi altında tekrar kurumsallaştılar (Rozenstein, 1963:372-373). Hareket böylece bölünmüş oldu. 1922 Nisan-Mayıs ayında *HaEmelnim* Konferansı Kiev'de

toplandı. Konferansta hareketin ideolojik platformu oluşturuldu ve buna uygun bir eylem planı kabul edildi (Rozenstein, 1963:372-373). 1923'de *HaEmelnim Tzeire Siyon HaPoel HaTzair* Dünya Konferansı ve *Tzeire Siyon*'a katıldı. Bu tarihten itibaren ismi *Mifleget HaAvoda HaSiyonit Tzeire Siyon-Hitahdut* (Genç Siyon-İşçi Siyonist Partisi-Birleşik) olarak anıldı (Rozenstein, 1963:373).

Üçüncü Aliya'da gösterilen çabalara bakılınca Polonya'da yaşayan *Tzeire Siyon* üyelerinin oldukça önemli örgütsel işler başardığı rahatlıkla söylenebilir (Rozenstein, 1963:373-374). Aliya'nın merkezinde olanlar esas itibariyle Rusya'daki Halutz grubuna aittiler ve kurumsal açıdan oldukça güçlüydüler. Aliya ile gelen genç insanların çoğunluğu *Tzeire Siyon* grubunun üyesiydiler. Polonya boyunca yayılan *Tzeire Siyon* örgütleri Yahudi gençliğini kitleler halinde kendine çekiyordu. 1918'de *Tzeire Siyon*'un kuruluş konferansında, 1919'daki ikinci toplantısında hareketin ideolojisi ve siyasetinin yönelimi hakkında tartışmalar yükseldi. Genel itibariyle iki kanadın varlığından söz edilebilirdi bu süreç zarfında: sosyalistler ve *HaEmelnim* (Rozenstein, 1963:373-374). Kongreler bu tür ideolojik ayrışmaları kurumsal parçalanmalara tahvil etmemek için epeyce uğraş verdi. Netice de 1919'da hareket bölündü. Hareketin merkezinde yer alan çoğunluğu *Tzeire Siyon*'un sosyalist kanadı *Tzeire Siyon*'un Polonya'daki Siyonist Konferans'a resmi olmayan katılımına onay verdi. Bu şu anlama geliyordu, *Tzeire Siyon*, Siyonist Organizasyon'un otoritesini kabul ediyordu ve bu kabul edişten itibaren bağımsız bir parti oldu. *HaEmelnim Grubu* ise hareketin bu dönüşümünden pek de memnun değildi ve *Tzeire Siyon*'dan ayrıldı (Rozenstein, 1963:373-376). Grup, *HaFrakziya HaSiyonit HaAmemit HaPoel HaTzair* yani Halkçı Siyonist Cephe-HaPoel HaTzeire'i kurdu. Bundan kısa bir süre sonra da, *HaBrit HaMizrahit Şel Tzeir Siyon* yani Genç Siyon Doğu İttifakı kuruldu (Rozenstein, 1963:376). Teşkilat esas itibariyle sosyalist-siyonizm fikri etrafında yükseliyordu (Rozenstein, 1963:376). Doğu İttifakı, Polonya içindeki birçok *Tzeire Siyon*

örgütünü içeriyordu. Doğu İttifakı'nda öne çıkan figür olarak Yisrael Merminski sayılabilir (Rozenstein, 1963). Siyonist Konferanslar'da Tzeire Siyon temsilcileri Eretz Yisrael'in kapılarının öncülere açılması gerektiğini vurguluyorlardı. Genel olarak göç organizasyonu için Yahudilerin bulundukları merkezlerde *"HaMisradim (HaMeşartim) Eretz Yisrael"*, öncü aliyayı güçlendirmek amacıyla Emek Büroları (*Mahlakot Avoda*) kurulmasını hedefliyorlardı (Rozenstein, 1963:373-376). Polonya'da Tzeire Siyon Hareketi'nin *HaEmelnim* grubu kısa bir süreliğine *Frakziya HaAmemit HaPoel HaTzair* yani Genç Çalışanlar Halk Cephesi adını aldı (Rozenstein, 1963:373-374). Bu oluşum en nihayetinde *HaPoel HaTzair-Tzeire Siyon Dünya Birliği*'ne katıldı. Sonra bu oluşum Polonya'da *Hitahdut* (Federasyon) olarak bilindi. Hareketin en öne çıkan kişisi Polonya örgütünde yer alan Avraham Levinson'du. Rusya ve Polonya'da Tzeire Siyon sonunda iki hatta bölündü: Hitahdut ve Sosyalist Siyonistler. Sosyalist Siyonistler herhangi bir siyasi oluşuma katılmaktan bir süre uzak durdular (Rozenstein, 1963:374-376). Sonunda *Ahdut HaAvoda*'ya (Birleşik Emek) katıldılar. Bu süreç *Ahdut HaAvoda*'nın Üçüncü Aliya boyunca ve sonrasında geniş bir parti pozisyonuna yerleşmesinde önemli bir momentti. *HaPoel HaTzair* ise *Hitahdut*'a katıldı (Rozenstein, 1963:374-376).

Tzeire Siyon'un iki kanadının (Sosyalist Siyonistler (Patkin, 1947; Borochov, 1954) ve Emekçi/İşçi Tzeire Siyon) öne çıkan liderleri Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra şöyleydi, Sosyalist Siyonistler için Yisrael Merom (Mereminsky) (Manor, 1978) (Rusya ve Polonya); Yitzhak Barali (Rusya ve Litvanya); Haim Greenberg (Greenberg, 2017) (Rusya, Birleşik Devletler); Israel Bar Yehuda (Tidhar, 1947-1971) (Yisroel Idelson) (Rusya ve Filistin). Emekçi/İşçi Tzeire Siyon (Hitahdut) liderleri, Eliezer Kaplan (Shapira, 1973) (Rusya, Filistin); Avraham Levinson (Yofe, 2017) (Rusya ve Polonya) ve Haim Arlosorov (Yofe, 2017) (Almanya ve Filistin) isimleri öne çıkmaktaydı.

Siyonist kurumlar bir yandan da Filistin'de Siyonist yerleşimler için diplomatik teminat peşinde koşuşturmaktaydılar, Osmanlı İmparatoru ile görüşme bu çabalardan birisiydi ve neticede başarısızlıkla sonuçlandı (Avineri, 2014). Siyonist hareket içerisinde bu olaylar ertesinde teritoryalist/bölgecilik krizi baş gösterdi ve bu Siyonist tarih yazımında Uganda Krizi olarak adlandırılmaktadır (Heymann, 1970). *Poale Siyon* toplulukları bu krizle birlikte teritoryalist bir çözüme eklemlenmeye başladılar bu amaçla Sosyalist Siyonist Emekçiler/İşçiler Partisi oluşturuldu.1905 yılında düzenlenen Yedinci Siyonist Kongre'de Uganda Planı'nın reddedilmesiyle teritoryalizmi savunan Israel Zangwill tepki olarak Siyonist Organizasyon (WZO) ve Kongre'den ayrıldı ve Yahudi Teritoryal Derneği'ni kurdu (Kressel, 2007:629).

Nohum Shitif gibi Poale Siyon üyeleri bir entelektüel fikir kulübü oluşturdular, Rusça'da Vozrozhdenia (Rabinovitch, 2016: 60-65) (Yeniden Doğuş) adında sosyalist bir gruptu. Sosyalist Siyonist Emekçiler Partisi gibi teritoryalist bir çizgiyi benimsemişlerdi. *BUND*'dan farklı olarak asimilasyona karşıydılar ve milliyetçilik konusunda nötr tutumları yoktu. Ulusal kültürel yeniden doğuşun önemli olduğunu düşünüyorlardı ve Diasporada da olunsa bunun temini için uğraşılmalıydı. Bu entelektüel çevrenin talepleri sadece Rusya ile sınırlı değildi, Yahudi azınlığın yaşadığı her yerde ulusal kültürel yeniden uyanış için kurumsal ve ideolojik altyapı oluşturulmalıydı. Problem yerel değildi, Yahudi sorunu ve halkının problemleri küreseldi. Ulusal kültürel otonomiyi siyasal otonomiyi içerecek şekilde yeniden ele alınması gerektiğini düşünüyorlardı ve diğer demokratik ulusal parlamentolar gibi Rusya ve Avusturya-Macaristan da ulusların hapishanesinden (Lenin, 2002) devrimle birlikte federatif ulusal yapıyı esas alan devletlere dönüşmeliydiler ve kendilerinin yani Yahudilerin bu ulusal azınlıklar için politik temsili için Yahudi meclisleri (Rusça Sejm) tesis edilmeliydi. Bu fikriyata göre, Yahudi ulusal meclisleri birçok ülkede kurulacak ve bunların işlevleri sadece eğitimsel

ve kültürel otonomiyi tesis etmekle yetinmeyecekler, teritoryal bir çözümün mümkün olması için çalışacaklardı (Shapira, 2008: 15-17).

Ulusal kültürel yeniden uyanışı temel almakla, toplumsal ve iktisadi realiteden ayrışılıyordu ve temel perspektif olarak kurumsal ve hukuki çözümlerin benimsenmesi Yahudi sorunun Marksist analizle ele alındığı yöntemden oldukça farklıydı. Sejmleri savunanlar, popülist sosyalizmi benimsemişlerdi (Merhav, 1967). Rus Toplumcu-Devrimcileriyle yakın ilişki içerisindeydiler. Poale Siyon'dan ayrıldıktan sonra kendilerini Sosyalist Yahudi Emekçiler Partisi (S.E.R.P-Rusça kısaltması: *Sotsialisticheskaya Yevreyskaya Rabochaya Partiya*) altında örgütlediler. Bu örgüt, 1906'da Kiev'de kuruldu ve liderleri Mark Ratner, Moshe Silberfarb, Ber Borochov, Pinkhas Dubinsky, Şimon Aronson, Mişel Levitan ve bir dönem Haim Zitlovski idi (Karlowich, 2019). 1917'de Sosyalist Siyonist Emekçiler Partisi ve S.E.R.P birleşti ve "Birleşik" (*Der Fareynigte*) adı altında yeni parti kurdular (Mishinsky, 2007: 258-259). Teritoryalistlerin ve Sejm kurumunu bir çözüm olarak savunanların kendi örgütlenmelerini kurmak amacıyla siyaset alanını terketmeleriyle Rus Poale Siyonistleri Ber Borochov önderliğinde kendilerini yenilediler. Marksist teoriyi ve Filistine yerleşimi temel alan bir ideolojik hatta doğru ilerlediler. Poale Siyon Yahudi Sosyal Demokratik Partisi kuruldu ve Mart 1906'de Poltava'da programı açıklandı (Cohen, 1992: 90). Program esas itibariyle Borochov'un Platformumuz (Our Platform) adlı eserinin ayrıntılandırılmış ve teorize edilmiş bir şeklinden oluşuyordu. İngiltere'de ve Birleşik Devletler'de Poale Siyon siyasal parti olarak 1904'lü yıllarda zaten örgütlenmesini halihazırda tamamlamıştı. Bu partiler ideolojik arayış ve kurumsal yapının nasıl olması gerektiğine dair bir takım tartışmalar yürüttüler, Rus Poale Siyon'unun gelişimine paralel bir ilerleme görülüyordu. 1907'de Lahey'de Poale Siyon Dünya Birliği oluşturuldu ve Borochov'un bu kuruluşun oluşturulmasında önemli katkıları olduğu görülüyordu (Borochov ve Cohen, 1984: 26).

Filistin merkezli *Poale Siyon*'un reformasyon ve kurumsallaşma aşamalarından sonra dahi ve hatta dünya ölçeğinde entegratif örgütlenmesi olmasına rağmen, tek bir kamptan müteşekkil değildi. Poale Siyon'un jeopolitik ve jeokültürel etkilere göre örgütlendiği ülkelerde farklı politik kültüre sahip sahip olduğunu söyleyebiliriz. Çarlık Rusyası'nda Poale Siyon yeraltında örgütlendi ve devrimci bir mücadeleyi ideolojik bagajının esaslı parçası haline getirdi, organizasyonu ve kadroların psikolojik ve politik gelişmesi bu ortamla bağlantılıydı, esas olarak Ortodoks Marksist ideolojiyi benimsediler ve sınıf mücadelesi onlar için nihai ideal hedefe ulaşmak için gerekli bir aşamaydı. Diğer yandan, Birleşik Devletler'de ve Batı Avrupa'da revizyonist bir sol revaçtaydı. Örgütlenmeler genellikle legaldi ve sendikal mücadele Poale Siyon partiler için öncelikliydi. Sosyal demokrat bir ideolojik yorumun bu coğrafyalarda etkili olduğu söylenebilirdi. ABD ve Rusya arasında salınan politik spektrumun ortasında Galiçya ideolojik olarak merkezde bir yerlerde duruyordu. Liderleri Şlomo Kaplanski'ydi ve Kaplanski (Galiçya), Syrkin (ABD) ve Borochov (Rusya) en azından I. Dünya Savaşı (1905-1918) öncesine kadar geçen sürede önemli düşünürlerdi.

Avrupa'da Sosyalist siyonist hareketin farklı kanatlarını birleştirme çabaları hız kazanmıştı. Sosyalist siyonistlerin birleşerek tek bir kurumsallık altında örgütlenmelerinin siyonist ideal ve değerlerin yayılması açısından önemli olduğunu düşünen epeyce entelektüel vardı. Öte yandan da her kanat kendi ideolojik hattının öncüllüğünü savunuyor ve geri adım atmanın kendilerini destekleyenleri kaybetmek anlamına geldiğini düşünüyorlardı. *Poale Siyon*'un Teritoryalistler ve Sejmistlerle birleştirilme çabası yanıtsız kaldı. Borochov örgütün Filistin ve Marksist karakterinden vazgeçmeyi veya bu konularda geri adım atmayı düşünmüyordu, kısacası Borochov'un bu açıdan bakınca "ideolojik açıdan" oldukça katı birisi olduğu söylenebilirdi. ABD kanadı ise bu açıdan farklı bir politik ve ideolojik çizgiyi benimsedi, oldukça pragmatik davrandılar ve programlarından sınıf mücadelesini çıkardılar ve

programı marksist-olmayan bir yorumla tekrar ele aldılar, pratik ve inşacı bir sosyalist yorumu benimsediler. Teritoryalistler Nahcman Syrkin (Syrkin, 1961) ve Baruh Zukerman önderliğinde (Marcus, 2018), *Sejmistler* ise Haim Zitlovski (Liptzin, 1963: 165-177) önderliğinde partiye katıldılar (Adlerv ve Szold,1922: 237). Partinin ismi "Kanada ve Birleşik Devletler Yahudi Sosyalist İşçi Partisi Poale Siyon" olarak belirlendi. Temel hedefleri ise, (a) Filistin'de Yahudi halkının restorasyonu, (b) sosyalist birliğin inşası, (c) Amerika'daki Yahudi işçi sınıfının siyasal ve iktisadi çıkarlarını organize etmek, (d) daha iyi yaşam koşulları için Filistin'de inşa edilecek kooperatiflere katılımı organize etmek, (e) Amerikadaki Yahudi kitlelerin eğitimi, (f) Yahudi işçilerin faydasına olacak edebi konuları gündeme almak ve Filistin'deki yeni yahudinin hayatının gelişimini konu almak, (g) Yahudi işçi sınıfını sendikalara yönlendirmek olarak öne çıkıyordu (Adler & Szold, 1922: 237). Bu birleşmelerin sonucu olarak 1912'de Yahudi Ulusal Emekçiler İttifakı (Verband) (Sherman ve Lebowitz, 2007: 314) Amerika'da Yahudi İşçi Hareketi'nin Siyonist kanadının eğitim, kültürel ve iktisadi alanlarında oldukça aktif merkezi bir örgütlenmesi oldu (Adler ve Szold, 1922: 237).

Karşıt fikirdeki birçok Siyonist genç, temel hedeflerin var olan Siyonist örgütlenmelerin diplomatik çabalarının meyve vermesini beklemektense, Erez Yisrael gerçeğiyle acilen yüzleşilmesi gerektiğini düşünüyorlardı. Entelektüeller ve genç aktivistlerden oluşan, Eretz Yisrael'de İbranca kültürü temel almış, eşitlikçi, demokrat ve halkçı bir Yahudi toplumunu inşa etme hedefinde olan bir grup genç, Tzeire Siyon (Genç Siyon) altında toplandı (Levinson, 1946; Ritov, 1964). *Tzeire Siyon*'un Doğu Avrupa politik kültüründen etkilendiği söylenebilir. Çar karşıtlığı, köylülüğe ve tarıma vurgu, halka dönüş gibi temaları içerisinde barındıran *Narodnizm* etkili bir fikir akımıydı. Diğer önemli bir örgüt ise İkinci Aliya ile Filistin'de gittikçe güçlenen *Poale Siyon* (Siyon Emekçileri) adlı örgütlenmeydi. Poale Siyon içerisinde oldukça farklı gruplar bulunuyordu. Bunlar genel itibariyle Sejmistler, Teritoryalistler ve

Yeniden Doğuş (*Vozrozhdenia*) adlı edebiyat grubundan oluşuyordu. Bu derece farklı grupların ve organizasyonların *Poale Siyon* altında birleşmesi kendisi açısından bazı olumlu yönleri olsa da ayrıca kırılganlık yaratıyordu. Zamanla *Poale Siyon* içerisindeki farklı gruplar ayrıştılar ve Filistin'e yerleşilmesiyle ideolojik ve kurumsal açıdan saflaştılar.

1898'de yerel sosyalist küçük dernek kendilerini *Poale Siyon* (Yidcesi: *Arbeiter Tsiyisten*) olarak adlandırdılar. *Poale Siyon* üyeleri Rusya ve Polonya'yı örgütlenme merkezi olarak seçmişlerdi. İlgili ülkelerin merkez ve taşrasında ağ gibi örgütlendikleri görülüyordu. Poale Siyon esas olarak Sosyalizm ve Siyonizm arasında uyumlu bir ideolojik söylemi benimserken, *BUND*'a karşıt bir pozisyon almaktan geri durmadılar.

Poale Siyon'un bu kararı almasının arkasında pratik Siyonizmin somut neticeler alamadığının ve diaspora'da örgütlü bulunan *Poale Siyon* kanatları arasında şiddetli mücadelenin etkileri olmuştu. Böylece İkinci Aliya ile *Poale Siyon* üyeleri faaliyetlerini Filistin'de devam ettirme kararı aldılar. İkinci Aliya göç dalgası Filistin'de sosyalist/sol Siyonizmin iki farklı örgütünü ortaya çıkardı. İlki Tzeire Siyon diğeri ise *Poale Siyon*'du. Ortak dil olarak İbranca'nın, ortak kültür olarak seküler Yahudi kültürünün, ortak siyaset olarak Yahudi emek hareketinin tek çatı altında birleşmesini hedefliyorlardı. Bu hedeflere ulaşmak gayesiyle İkinci Aliya göçmenleri kurumlar tesis etmeye başladılar. Siyonist Kongresi'ne katılma, yeni kurulan kibbutzların kurumsal kapasitesini ülke geneline yayma anlamında genişletme ve eğitim kültür programlarının çeşitlendirilmesi açısından derinleştirme yoluna girdiler.

1901'de Minsk'de düzenlenen *Poale Siyon Konferansı*'nda hareket kendisini Siyonist hareketin bir parçası olduğunu deklare etti. Hareketin elitleri temel ideolojik yönelimlerinin halkçı ve demokratik aynı zamanda Siyonist bir çizgide ilerleyeceklerini belirtmişlerdi. Hareketin ilk kurulduğu günlerde metodolojisi ve yaklaşımı net olmadığı ve ittifak edilmediği

için hareket içerisinde kanat siyaseti doğal olarak oluşmuştu. Temel ayrışma konuları *Poale Siyon* hareketinin Eretz Yisrael'de mi yoksa Diaspora'da mı yürütüleceği, Marksizmin harekete adaptasyonu devrimci mücadele yoluyla mı olacak yoksa inşacı bir revizyonist yol mu benimseneceği üzerine odaklanılıyordu. Bu tartışmaların bir uzantısı olarak 1905'de Uganda Planı tartışmalarıyla Poale Siyon Teritoryalistlerden kendisini uzak tuttu. Toplumsal ve ulusal bilinçlenmenin hızlandırıcı etkisiyle Erez Yisrael'e göç etmeye başlayan elitler arasında bir yandan diplomatik kitlenmenin nasıl aşılacağına dair problemler zihinlerini meşgul ediyordu. Siyonist hareketin kurumsallaştığı ilk günlerde odaklanılan temel hedeflerden birisi diplomatik çabaların uluslararası geçerliliği olan bir belgeyle Yahudi devletinin varlığının teminat altına alınmasıydı. Çeşitli üst düzey politik liderlerle yapılan görüşmeler somut bir neticeye ulaşılamamıştı. Diplomatik somut geri dönüşlerin olmayışı Yahudi diasporası için Siyonist hareketin nereye gideceğine dair endişeleri karamsarlığa ve zaman zaman bunalım haline evritliyordu. 6. Siyonist Kongresi'nde İngiliz hükümetinden Joseph Chamberlein Rusya'da oldukça zor durumda bulunana Rus Yahudileri için de bir çözüm olması gayesiyle Doğu Afrika'da "Yahudi Bölgesi" tesis edilebileceğine dair önerisi heyecanla karşılandı (Medoff ve Waxman, 2009: 176). Siyonist tarih yazımında Uganda Planı olarak bilinen bu olay 7. Siyonist Kongre'de reddedildi. Uganda Planı'nın 1905'de Anhum Syrkin ve Israel Zangvil (Faris, 1975: 74-90) tarafından devam eden konferanslar yoluyla tartışılmaya devam edilmesi önerisi ise pek yankı bulmadı (Rose, 1973; Taylor, 1959; Caplan, 1983). Bu tartışmalar sonunda Poale Siyon hareketi, Siyonist Sosyalist Parti'yi kurdu. Siyonist hareket içerisindeki elitler için Uganda Planı deneyimi adeta bir yöntem değişikliği dersi gibiydi. Ulaşılması zor hedefler, heyecan veren sloganlar ve plansız ve öngörülmesi zor düşünsel jimnastikleri bir kenara bırakmanın tam zamanıydı. Siyonist entelektüellerin bu tür aforizma ve düşünsel çabalarına tepkiler de beraberinde geliyordu (Medoff ve Waxman, 2009: 176).

Rusya'da 1905 Devrimi akabinde Poale Siyon "*sejmistler*"den de desteğini çekti. Sejmistler, Rus devleti içerisinde otonom ulusal bir oluşum meydana getirilmesini savunuyorlardı. Şubat 1906'da Poale Siyon'un Eretz Yisrael'de faaliyetlerini önemseyen kolları Poltova'da toplandı. Poale Siyon İşçilerin Sosyal Demokratik Partisi'ni kurdular. Dov Ber Borochov, bu siyasal platformun en önde gelen düşünürlerindendi. Marksizmin temel metodolojik yaklaşımı ile Eretz Yisrael'de "ulusal yurt" oluşturma fikirlerini birleştiriyorlardı. Sınıf mücadelesinin ise durdurulamaz bir süreç olduğunu akıllarında tutarak. Bu konferans sonrası Rusya ve birçok ülkede Poale Siyon'un farklı kolları kurulmaya başlandı. Dernek tüzüklerinde "Eretz Yisrael"e referans veriyorlardı fakat Borochov'un çözümlemelerini temel referans olarak almaktan geri durmuyorlardı. ABD, İngiltere, Filistin'de örgütleniyorlardı. 1907'de 8. Siyonist Kongre sıralarında, Dünya Poale Siyon Konferansı oluşturuldu ve Siyonist Organizasyon'a (WZO) katılım gösterdiler (Rozenstein, 1963; Merhav, 1967). Eretz Yisrael'de 1905'de *Poale Siyon*'un Filistin Şubesi kuruldu. Kurucular esas itibariyle İkinci Aliya göçmenlerinden oluşuyordu (Rozenstein, 1963; Merhav, 1967). Partinin elit lider kadrosunda, David Ben Gurion, Yitzhak Ben-Zvi, Yisrael Shohat yer alıyordu (Rozenstein, 1963; Merhav, 1967). Ekim 1906'da Yafa'da Poale Siyon Partisi'nin kurucu konferansı toplandı. Yafa'daki toplantı da sol kanadın Marksizmin sınıf mücadelesi ve onunla bağlantılı toplumsal, siyasal ve ekonomik tezlerine öncelik vermesi sağ kanadın ulus inşası, inşacı tezler ve kurumlara öncelik verilmesi gibi düşünceleri arasında gerginlik oluşuyordu (Rozenstein, 1963; Merhav, 1967). Tüm bu sorunları çözme gayesiyle Ramla Platformu oluşturuldu.

Poale Siyon İsrail'deki Yahudi işçi hareketinin en önemli aktörlerindendi ve ideolojik yönelim olarak sosyalist Siyonist bir parti olarak nitelendirilebilir. Yahudi milliyetçiliği ve Marksist sınıf mücadelesini sentezleyen döneminin önemli Marksist entelektüellerinden olan Ber Borochov'un öğretilerinden epeyce etkilendikleri görülüyordu. *Ramle Programı*'yla

partinin merkez güçlerinin Filistin'e kaydığı görülüyordu. Filistin'deki *Poale Siyon* ise ilk başlarda Rusya'daki örgütlenmesiyle yakın bağlarını korudu (Kaplan ve Penslar, 2011: 42; Merhav, 1967). 1907'daki Ramla Platform'unda Poale Siyon Partisi'nin erken dönem Marksist doğası gözlemleniyordu öte yandan saldırgan ve tutucu Rus etkisinin izlerine rastlanılmaktaydı. Bu Rus etkisi Filistin Poale Siyon'unda üzerinde gün geçtikçe azalıyordu, Rusya'dan gelen *Poale Siyon* üyeleri az sayıdaydı ve savaş boyunca çoğu Filistin'i terk etti. I.Dünya Savaşı boyunca ABD'deki *Poale Siyon* hareketiyle ilişkiler kuvvetlendiği görülmektedir. Başlıca nedeni David Ben Gurion ve Yitzhak Ben Zvi gibi Filistin *Poale Siyon*'un önde gelen üyelerinin sürgün yıllarını ABD'de geçirmeleridir. Diğer bir neden ise Filistin'de Yahudi Lejyonu'nda Amerikan Yahudi gönüllülerinin önemli pozisyonlarda yer almalarıydı. Bu da Filistinli Yahudiler ve Amerikalı Yahudiler arasında bu aşamada bir karşılaşma ve birlikte hareket etme durumuna yol açmıştır (Merhav, 1967; Teveth, 1987).

Aslında *Poale Siyon*, *Eretz Yisrael*'de faaliyette bulunduğu ilk yıllarda Enternasyonal hareketin bir uzantısı olarak kabul ediliyordu (Rozenstein, 1963:380-384, Merhav, 1967). Sonraları toplumsal gerçeklerle karşılaşması bağımsız bir pozisyon takınmasında önemli rol oynadı. Parti politikasındaki temel dönüşümler olarak sınıf mücadelesine dönük ideolojik vurgusundan ziyade Yahudi emeği için mücadele ön plana çıktı (Gelber, 1958; Rozenstein, 1963: 381-384). Yidcenin günlük ve edebiyat dili olarak yaygınlaştırılmasının yerini İbrani diline gösterilen önem aldı. İşçilerin belli lokasyonlara yerleştirilmesindense işçiler için çalışma yerleşimleri oluşturmanın gerekliliği öne çıktı. Bu kurumsal ve ideolojik dönüşüm *Eretz Yisrael'de mevcut* toplumsal gerçekliğin siyasal elitlerinin tercihlerinde öne çıkmasından kaynaklanmaktadır. Doğu Avrupa'da ilk örgütsel adımları atılan Sosyalist Siyonist partilerin öncelikleri ve stratejileri Eretz Yisrael gerçekliğinde güncelleniyordu (Merhav, 1967). Ayrıca *Poale Siyon*, Dünya Poale Siyon oluşumunu Eretz Yisrael'de daha fazla önem vermesi için

zorluyordu. *Poale Siyon* Eretz Yisrael'de birçok kurumun kurulmasına bir yandan da öncülük ediyordu. *Bar Giora* ve *HaŞomer* bu kurumlardan başlıcaları olarak gösterilebilir. Manda Filistini'ndeki Yahudi Yerleşimleri'nin güvenliğini sağlamak amacıyla Yahudi muhafızlardan müteşekkil bir güvenlik oluşumu olarak *HaŞomer* kuruldu. 1909-1920 arasında faaliyet gösteren *HaŞomer*, *Hagana*'nın kurulmasıyla faaliyetlerine son verdi. Bir güvenlik örgütlenmesi olarak *HaŞomer* üyelerinin çoğu *Poale Siyon* Partisi'ne yakın kişilerden oluşuyordu. Yahudi ulusunun genel çıkarlarını temsil etmesi gereken bir kurumunun bu tür bir partizan güvenlik örgütüne dönüşümü *HaPoel HaTzair* Partisi üyelerinin çoğunu endişelendiriyordu. Diğer önemli bir başlık *HaŞomer* üyelerinin Filistin'deki Arap nüfusla olan ilişkilerinin iki devletli bir sürecin ilerletilmesine dönük çabaları kesmesi açısından endişe vericiydi. Bu örgütler İbrani emeğinin fethi için mücadele ediyorlar, sendikalar oluşturuyorlar, grev yapıyorlar, emek hareketine öncülük ediyorlardı. *Poale Siyon* emekçiler için yardımlaşma sandıkları kuruyor, onların emek piyasasında hızlıca iş bulmaları için örgütler oluşturuyordu. Bunların yanında kültürel hizmetlere matuf olarak kütüphaneler ve yayınevleri oluşturuyorlar, partinin yayın organı olarak 1910'da *Ahdut* adlı gazete basılıyordu. Birinci Dünya Savaşı boyunca partinin faaliyetleri yasaklandı. 1919'da parti üyeleri tekrar İsrail'de buluştular ve tek çatı altında birleştiler. Bu grup İsrail emek hareketinde "partisizler grubu" olarak bilinegeldi. Bu grubun üyeleri, *Ahdut HaAvoda*'nın kurulmasında önemli katkılar sundular. Filistin'de İkinci Aliya Dönemi'nde iki temel sosyalist parti olduğundan bahsettik, *HaPoel HaTsair* ve *Poale Siyon*. Savaş ertesinde Berl Katznelson, David Remez, Yitzhak Tabenkin ve Şmuel Yivnieli önderliğinde üçüncü bir aktör olarak parti-niteliği taşımayan bu oluşum yükselmekteydi (Sternhell, 1998: 107). Bu kişiler, *HaPoel HaTsair* gibi genel siyonist çevrelerden gelmiyorlardı bizatihi Yahudi sosyalist hareketin içerisinde yetişmişlerdi (Merhav, 1967; Rozenstein, 1963). Filistin'e gelmeden evvel Berl Katznelson teritoryalist ve Sejmist

mukavemet grubundaydı (Katznelson, 1949-1950), Yitzhak Tabenkin ise Poale Siyon üyesiydi. Bu gruba biraz yakından bakılınca, bu partisi olmayan entelektüeller Filistin'e geldiklerinde kendilerini herhangi bir gruba ait hissetmediler. Sosyalist kökenleri onları doğal olarak *HaPoel HaTzair*'den ayırıyordu ancak *Poale Siyon* elitlerinden de farklıydılar (Merhav, 1967). Çünkü Filistin'e olan yavaş ruhsal uyum, terminolojiyi korumak için Marksist ortodoksiyi öne çıkarmaları ve siyasal örgütlenme ve düşünme tarzı olarak diaspora proleter Siyonist hareketle benzeşmeleriydi (Merhav, 1967). Bu parti üyesi olmayan entelektüeller veya partisizler iki partinin de kendisini meşrulaştırma gerekçelerini reddetti, partisizler için ortak bölgesel komitelerin ve tarım örgütlerinin kurulması, yaygınlaştırılması ve güçlendirilmesi için Yahudi kamuoyu ile yakın işbirliği içine girilmeliydi ve tarımsal işlerde çalışanların ulusal çapta bir organizasyon altında birleşmelerini planlıyorlardı (Merhav,1967). Partisizler ise Yahudi Emekçiler Genel Sendikası olarak adlandırılan Histadrut'un kuruluş sürecinde kritik roller üstlendiler. Ayrıca *Poale Siyon*'da yaşanan değişiklikleri teşvik ettiler. Filistin'de yaşayan Yahudi işçiler penceresinden bakıldığında, uluslararası emek hareketi ve proleter Siyonizm içerisinde geçerli olan analizler ve yöntemlere bağlı kesinlik içeren teorik formülasyonlar ve açıklamalara yönelik girişimlere umutsuzluk ve zaman zaman tiksinti hakimdi (Merhav, 1967). *HaPoel HaTzair* ise bu tutuma karşı bir nefes alma yeriydi, tutarlıydı ve militandı ve bir dünya görüşü vardı ve bunu bir ilke ve program haline getirmişti. Uygulamaya yönelik belirli çekinceler ve çelişkiler görülse de, partisizlerin çoğunun tutumu buydu. Partisizlerin İkinci Aliya dönemindeki görüşlerinin aksine, *Poale Siyon*, I. Dünya Savaşı'nın sonlarına doğru bu fikirlerinden vazgeçti, Diaspora dogmatizminden kurtuldu, ortama alıştı, Marksizm ve Borohovizm'i reddetti ve sınıf mücadelesine öncelik tutumundan vazgeçti (Rozenstein, 1963).

Üçüncü Aliya'nın toplumsal kökenlerini ve psikolojik nedenlerini anlamlandırabilmek için, İkinci Aliya'nın Eretz Yisrael'de işçi sınıfının oluşumunda oldukça anahtar bir pozisyon

üstlenen siyasal hareketi olan *Poale Siyon* Hareketi'ni gözden geçirmek ve yakından bakmak gereklidir (Rozenstein, 1963:380). Ancak Üçüncü Aliya döneminde gerçekleşen göç dalgalarında bu hareketin çok önemli olduğu söylenemez (Rozenstein, 1963:380). Poale Siyon üyeleri, Üçüncü Aliya'nın ilk yıllarında Eretz Yisrael'e gelmişlerdi. Bu bahsedilen grup Amerika Birleşik Devletleri'nde örgütlü olan Poale Siyon üyelerinden oluşan *Gedud HaMitnadvim* yani Gönüllü Taburlara katılan kişilerden oluşmaktaydı (Rozenstein, 1963:380). Poale Siyon Hareketi'nin eylem, strateji ve ideoloji boyutlarından karakteristiği ve doğasının oluştuğu coğrafya Doğu Avrupa'ydı: Rusya, Ukrayna, Polonya, Galiçya. Doğu Avrupa Poale Siyon elitleri, üyelerini Eretz Yisrael'e göç konuşunda ideolojik ve psikolojik olarak motive ediyorlardı (Rozenstein, 1963:380; Gelber, 1958). Poale Siyon Hareketi'nin kurucu ideologlarından Ber Borochov'un takipçileri Marksist-Borohovist bir ideolojik çizgide hareketin ve partinin kristalleşmesini önemli görüyorlardı. Bunlara göre Halutzim Grubu'nun bahsettiği *"Hagira Satikim"* yani durudurulmaz göç olarak bahsettiği olgu aslında onlara göre "*Hagira Melahutit"* yani yapay göçü ifade ediyordu (Rozenstein, 1963:380). Onlar için Halutz eylemliliği ve fikri burjuva Siyonizmi'nin bir kolu Eretz Yisrael'de bulunuyordu.

Poale Siyon Hareketi'nin ortaya çıktığı ve yayıldığı yıllarda Avrupa'da özellikle emek hareketlerini içerecek şekilde devrimci bir uyanış gözlemleniyor, sosyalist ve komünist ideoloji genel geçer fikirler olarak kabul ediliyordu. *Poale Siyon Hareketi* kurucuları ve üyeleri de Komünist fikirlere yaklaşıyor ve yaklaştıkları ölçüde Eretz Yisrael'le kuracakları ilişki düzeyi de farklılaşıyordu (Rozenstein, 1963:380). Önlerinde acil ve önemli konu yakınlarındaki sosyalist devrimin ittirmesiyle yaşamlarını sürdürdükleri ülkelerde nihai iktisadi, toplumsal ve hukuki özgürlüğe kavuşacaklarına dair beklentiydi (Rozenstein, 1963: 380; Merhav, 1967; Cohen, 1992). Bu düşünceyle bağlantılı olarak, yapılması gerekenin Komünist dünyaya daha geniş ölçüde entegre olmanın zorunluluğuydu (Rozenstein, 1963:380). Bu düşünce kurumsal

olarak Komintern'le yakın ilişki kurmayı zorunlu kılıyordu. Komünizme dair bu fikirlerin varlığı, hareket içerisinde bu görüşlere katılmayan elitleri ve üyeleri farklı bir kanat siyasetine yönlendirme konusunda hızlandırıcı etkiye sahip oldu (Rozenstein, 1963:380). *Poale Siyon Hareketi*'nde kanatlar sağ ve sol olarak kabaca ayrışmaya başladı. Sol kanat için, komünist ideoloji harekete hem devrimci bir ruh getirecek hem de kozmopolit bir meşruiyet alanı yaratacaktı. Eretz Yisrael sol kanat için teorik bir uğraşla sınırlı kalmıştı, bugünün gerçekliği onları sosyalist devrimin gerçekleşmesi için tüm güçlerini ortaya koymaya zorunlu kılıyordu. Devrim başarılı oluncaya değin, Eretz Yisrael'de siyasal faaliyetler ve inşa süreçleri ertelenebilirdi. Onların iddiası Filistin o sıralar için kapitalist koruma altındaydı yani burjuva karakteristiği belirgin olan elitlerin hakim olduğu toplumsal düzenin esas olduğunu düşünüyorlardı. Bu nedenle ilerici güçleri ve emeğin ve üretici güçlerle yatırım yapmanın acil bir gereklilik sağlamadığıydı. O zamanlarda süregiden bir tartışma da aslında bu fikirler etrafında şekilleniyordu: teritoryal yoğunlaşmanın yerine Yahudilerin yaşamlarını sürdürdükleri ülkelerde üretim kapasitelerini arttırmaları gerekiyordu (Rozenstein, 1963:380).

Poale Siyon Hareketi içerisinde süregiden fikir ayrılıkları kurumsal ayrışmaya evrilmeye başlamıştı. Bunun ilk örneğini Rusya *Poale Siyon Hareketi*'nde görmekteyiz. Rus *Poale Siyon*'dan bir grup hareket içerisinden ayrılarak "Yahudi Komünist Partisi"ni kurdu (Rozenstein, 1963:381). 1920'de Karakov'da Yahudi Komünist Partisi'nin konferansı Kharkov'da bir grup delegenin katılımıyla toplandı (Rozenstein, 1963:381; Levin, 1978; Abromoviç, 1965). Temel öneriler arasında ise parti programından Eretz Yisrael ibaresinin çıkarılması ve Yahudi kitlelerin teritoryal olarak spesifik bir alanda toplanmalarına karar vermenin erken olduğu gibi başlıklar öne çıkıyordu (Rozenstein, 1963:381).

Onlara göre sosyalist devrim dünya boyunca yayılmadıkça teritoryal yoğunlaşmanın (*HaRikuz HaTeritoryali*) bir aciliyet durumu yoktu (Rozenstein, 1963:381). Sosyalist devrimin

başarısıyla, Yahudi problemi yerel, ulusal ve uluslararası kurumların aracılığıyla çözüme kavuşacaktı (Rozenstein, 1963:381). Sovyetler Birliği'nin genel politikası ise Yahudilere kendi coğrafyası içerisinde bir yerleşim alanı tahsis etmekti. Yahudi Komünist Partisi konferansında Rusya'nın bu önerisi reddedildi. Yahudi kitleler arasında Siyonist bilince gösterilen ilgi ve verilen değer artıyordu. 1921-1922 yılları arasında parti anti-Siyonist bir tutumu takınıyordu. Ukrayna ve Beyaz Rusya'da yaşayan Yahudilerin kitlesel göçleri gerçekleştiği zaman, YKP bunu reaksiyoner Siyonist fenomen olarak adlandırıyordu. Buna karşı mücadele edilmesi gerektiğini düşünüyordu. YKP'nin bu göçe dönük eleştirilerinin arkasında yatan nedenlerden birisi olarak Rusya'da çalışma kapasitesine sahip genç ve sağlıklı Yahudi nüfusun Rusya'yı terk etmesinin yanlış strateji olduğuydu (Rozenstein, 1963). YKP bu açıdan göçü organize eden Halutzim Grubu'na deyim yerindeyse öfke doluydu. YKP *Halutzların* yükselişini engellemeye çalışma konusunda başarılı da oldu (Rozenstein,1963). Eklenmesi gereken diğer bir nokta, Doğu Avrupa'da faaliyet gösteren Poale Siyon Hareketi'nin üyelerinin çoğunluğunun aynı fikirde olmadığıdır. Rusya'da tasfiyeci eğilimlere karşı olan hatırı sayılır bir üye grubu da mevcuttu. Polonya'da partinin sol kanadının güçlü olduğu yerde, temel hedef Komünist Enternasyonal ile birleşmekti fakat öte yandan amaç Siyon'a sadakatti. Siyon ise gerçeklere dayanan ve yaşayan bir İsrail'i tekrar uyandırmaktı. Amerika ve İngiltere'de faaliyet gösteren *Poale Siyon* üyeleri ise partinin programının temel hedefine *Eretz Yisrael'*de örgütlü bir çalışmayı mümkün kılmak olarak belirtiyorlardı. Bu gruba göre, Eretz Yisrael'de Yahudileri ve işçileri güçlendirme dışındaki diğer pozisyonlar ikincildi. Bu hedefe dönük olarak onlar için Siyonist Kongre'ye kurumsal olarak katılım çok önemliydi. Yahudi Ulusal Fonu'nun Eretz Yisrael'de yürüteceği yerleşimler ve inşa çabalarında aktif bir görev üstlenilmeliydi. Buna karşın, Poale Siyon'un Sol kanadı ise Siyonist Kongre ve Dünya Siyonist Organizasyonu (WZO) ile iş birliğine kapalıydı. Nedeni ise bu tür örgütleri burjuva Siyonistler (HaBurganut

HaSiyonit) olarak kodlamasıydı. Marx'tan aldıkları ilhamla bu tür organizasyonlarla irtibatın emekçilerin bilincini karartacağını (*HaMetaşteş et HaHakara HaMaamadit*) düşünmeleriydi (Rozenstein, 1963:381). Bu kanat Dünya Poale Siyon Hareketi içerisindeki Siyonist Kongre yanlısı kanadı yasaklamak ve tasfiye etmek böylece bu grubun Siyonist Kongre'ye katılımını menetmek istiyordu. 5.Dünya Poale Siyon Kongresi'nde (27 Temmuz- 8 Ağustos 1920)'da kanatlar arası mücadele kurumsal bütünlük içerisinde halledilemeyecek boyutlara ulaştı (Rozenstein,1963:381-382; Gelber,1958; Merhav, 1967; Abromoviç, 1965; Nir, 1958; Abromoviç,1947; Patkin, 1947; Levin, 1978).

Ahdut HaAvoda bu konuda olası tasfiyeci dalgaya set çekmek için geniş bir koalisyonla katılım gösterdi. Konferans iki kamp (sol ve sağ) arasındaki moral ve ideolojik ayrışmayı daha da belirgin hale getirmesi açısından önemliydi. Poale Siyon için temel olan (a) İsrail'i inşa etmeye öncelik vermek; (b) Komünist dünyaya uyum sağlamak arasında salınıyordu (Rozenstein, 1963:382).

Berl Katznelson Eretz Yisrael Konferansı'na hareket içerisindeki olası bölünmeden birkaç gün önce bir mektup yolladı:

> "Bu konferansta Yahudi trajedisi tüm manifestoları ile ortaya çıkmıştır. Herşeyden önce ayrılık/bölünme sadece teorik ve içerik olarak değil bizden ve irademizden bağımsız olarak tam bir ayrılık şeklinde ortaya çıkıyor. Eretz Yisrael'de pratik çalışma ve onun nasıl olabileceğinin odak noktasıyken Doğu Avrupa'da Enternasyonal ve devrimci politikalar önceleniyor. Bu nedenle mesele sadece teorik bir argüman üzerine inşa edilemez" (Rozenstein, 1963:382).

Bölünme sonucu iki ittifak hattı oluştu: sağ (İbranca: yemanit) ve sol (İbranca: smolanit). Amerika, İngiltere, Arjantin ve *Ahdut HaAvoda*'nın tüm delegeleri sağ-ittifakta yerlerini aldılar. Diaspora aktivistleri arasından bu ittifaka katılanlar: Nachman Syrkin, Shlomo

Kaplansky, Zalman Rovşov (Şazar), Berl Loker, Baruh Zokerman, Lion Hazonovitz, Mendel Zingar ve M.Yerblum isimleri öne çıkmaktadır.

Ben-Zvi bu iki akım arasındaki zıtlığı şöyle tanımlıyordu:

> "Herşeyden sonra, biz iki kampa ayrıldık ve bölündük. Birincisi Kremlin'e yakın duranlardır, bütün faaliyetlerine ve eylemsizliklerine oradan bir irade gösterilmesini bekler ve anlaşmaya varılmayı umar. (Kremlin), milliyetçilik ve sınıf sorunlarına izin verir veya engeller, Eretz Yisrael'de çalışmaları kabul eder veya reddeder. Her şey Üçüncü Enternasyonal yargısına göredir. Bu *Poale Siyon İttifağı* (soldan bahsediyor, g.ç) Üçüncü Enternasyonal'in dünya politikasının bir uzantısıdır. Yahudi halkını bir nesne olarak görür. İkinci kamp ise, seçkin bir bayrak taşır, daha önce sahip olunanların net bir şekilde tanınmasını talep eder. Sosyalizm ve Siyonizm yaklaşımlarını kendi takdirine bağlı olarak karar verir. Sadece Yahudi halkı ve proletaryası açısından meselelere bakarlar" (Rozenstein, 1963:381).

Doğu Avrupa *Poale Siyon*'u ise çoğunlukla sol kanadı takip etti. Sol ittifakın temel gündemi Komünist Enternasyonal'a katılmaya odaklanıyordu. Bu kanadın *Poale Siyon* Yahudi Komünist İttifakı (*HaBrit HaYehudit HaKomünistit Poale Siyon*) olarak adlandırılmaktadır (Rozenstein, 1963:383). Sol ittifak için temel tez şuydu: "Eretz Yisrael gündemi, enternasyonal emek hareketine olan pratik ve teorik yoğunlaşmamızı dağıtıyor" (Rozenstein, 1963:383). Sol ittifak ve onun Eretz Yisraelci (Artziyot) partileri dikkatlerini 1920-1922 yılları arasında Kominternle olan müzakerelerine yoğunlaştırmışlardı (Rozenstein, 1963:383; Merhav, 1967). Bu *Poale Siyon* solcuları için zor ve trajik bir ilişkiydi. Aslına bakılacak olursa, *Poale Siyon* Sol kanat üyeleri için bu ilişki genel Yahudi kamuoyunda meşrulaştırılması oldukça güçtü. Komünist Enternasyonal Temmuz 1920'de *Eretz Yisrael*'deki emek hareketinin girişimlerine dönük hasmane bir tutum takınmaya başlamıştı. Bu sürecin doğrusal bir uzantısı olarak 1921 Ağustos'unda Komünist Enternasyonal'in Yürütme Komitesi *Poale Siyon* üyelerine şu şekilde sesleniyordu:

> “Proleterya ve yarı proleter Yahudi kitlelerin Eretz Yisrael’de kitlesel yoğunlaşması ve bunu toplumsal ve ulusal özgürleşmesini temin için çabalayan Yahudi halkının faaliyetlerine temel alma fikri açıkçası ütopik ve reformisttir!” (Rozenstein, 1963:383)

Ahdut HaAvoda, Yişuv hareketinin kurumsal ve ideolojik olarak İsrail’e yerleşmesinde ciddi katkılar sundu. Hareketin öncü isimleri olarak David Ben Gurion, Yitzhak Ben Zvi, Berl Loker, Yitzhak Tabenkin ve Şlomo Kaplanski öne çıkıyordu (Rozenstein,1963:381-382; Merhav,1967; Tartakower,1929-30). Birleşme Marksizmin ideolojik görünürlüğünü geri plana atma konusunda başarılı oldu. Fakat Poale Siyon’un sol kanadı *Ahdut HaAvoda*’ya katılmadı ve Sosyalist İşçilerin Partisi’ni kurdu. Bu parti ilerleyen süreçte İsrail’de Komünist Partisi’nin kurulmasına öncülük edecekti. Asıl kopuş 1920’de Viyana’da düzenlenen *Poale Siyon Dünya Birliği*’nin 5. Konferansı’nda yaşandı (Rozenstein, 1963: 381-384; Merhav, 1967). Sovyetler Birliği’ne yaklaşım, Komintern’e katılım, Siyonist Organizasyon ile ilişkiler hareketi sağ ve sol olarak ikiye böldü. Sağ Kanat, İngiltere, Fransa, ABD, Arjantin, İsrail’deki *Ahdut HaAvoda* üyelerinden oluşuyordu (Rozenstein, 1963; Merhav, 1967). Sağ Kanat, Sosyalist Enternasyonal üyesiydi. Siyonist hareketi destekliyorlardı. Siyonist Kongreler’e katılım gösteriyorlardı. Temel hedefleri Eretz Yisrael’de inşa faaliyetlerine katılmak, kooperatif kurumlarını temel almak, İbrani emeğini öncelemek ve işçi sınıfının oluşumunda aktif görevler üstlenmekti. 1925’de Poale Siyon Dünya Birliği ile Siyonist Sosyalist Dünya İttifakı birleşti. 1930’da *Ahdut HaAvoda* ve *HaPoel HaTzair* birleşti ve *MAPAI* kuruldu. 1932’de *Poale Siyon Dünya Birliği* ve *Hitahdut* (*HaPoel HaTzair* ve *Tzeire Siyon*’un küresel örgütü) birleşti ve Dünya İttifakı’nı kurdular.

Sol Kanat Poale Siyon, Siyonist organizasyonla herhangi bir kurumsal ilişki kurmaktan uzak durdu. Tek hedefi sınıf mücadelesinde aktif rol oynamak ve Filistin’e kademeli göçün gerçekleşmesine yardımcı olmaktı. Bu kanada Nahum Nir ve Yakov Zerubavel öncülük

ediyordu. Rusya, Polonya ve Avusturya Poale Siyon örgütlerinin çoğunluğu bu kanada katılmıştı. *Poale Siyon*'un "sol kanadı", Komintern'e katılmak istiyordu fakat Komintern bu katılım için ön şart olarak *Poale Siyon-Sol*'un, Dünya Birliği'nden ayrılmasını şart koşuyordu (Bittelman, 1947; Epstein, 1959). Ayrıca Eretz Yisrael'e olan vurguyu azaltması isteniyordu. Neticede *Poale Siyon-Sol* Parti bu talepleri reddetti ve Komintern'e katılmaktan vazgeçti. Parti tüm bunlara rağmen kendisini Komünist hareketin bir parçası olarak görüyordu. 1937'den itibaren parti Siyonist Kongreler'e katılım gösterdi. Poale Siyon'un Sol Kanadı Filistin Şubesi 1928'de kuruldu. 1944'de *Asefat HaNivharim* seçimlerine *HaŞomer HaTzair* ve *Sosyalist Lig* ile birlikte oluşturdukları Sol Cephe altında katıldılar. 1946'da parti *Ahdut HaAvoda* ile birleşti ve *Ahdut HaAvoda-Poale Siyon Partisi* kuruldu. 1948 yılında bu parti *HaŞomer HaTzair* ile birleşti ve *MAPAM* kurulmuş oldu (Shem-Tov, 1994).

Poale Siyon tarafında ise Ber Borochov Yahudi halkının ulusal sorun meselesine eğilmeye başlarken akademik ilgisini ulusal sorun konusunu genel anlamıyla ele alarak başladı, bu konuda teorik bazı çözümlemeler yaptı (Avineri, 1977: 238). Platformumuz adlı eserinden önce 1905'de "Sınıf Mücadelesi ve Ulusal Sorun" adlı bir eser kaleme almıştı (Borochov ve Cohen, 1984: 51). Bu meseleyle ilgilenen döneminin öncül Marksistlerinden olduğu söylenebilir. İnsanlığın dual/ikili boyutu olduğunu, dikey ve yatay olarak birbirlerini kestiğini söylüyordu, yatay olan sınıf çıkarları, dikey olan ulusal farklılardı (Borochov ve Cohen, 1984: 51). Borochov ulusal farklılıkları üretim şartları olarak genelleştiriyordu (Borochov ve Cohen, 1984: 52-54). Göreli farklılıklar ve ayrışmalar olsa da üretim ilişkileri, üretim güçleri, üretim araçları coğrafik, etnik ve tarihsel çerçeveyi anlamlandırmada paralel bir işlev görebilirdi. Etnik ve sınıfsal pozisyonlar diyalektik etkileşim içerisindeydi, herhangi bir toplumun diğer toplumlara mukayeseli olarak özelliklerini ve karakteristiklerini belirliyorlardı. Ulusal ve toplumsal-iktisadi formasyon bu diyalektik etkileşim sonucu şekillenirken kapitalizmin eşit

olmayan gelişim mekaniği kendini gösteriyordu (Doron, 1972:30). Borochov'un ulusal sorun konusuna olan yaklaşımında üretim şartlarının üretim ilişkileriyle ilişkide olduğu tezi ve üretim şartlarını etnik ve toplumsal durumla birlikte analizine katması Marksist literatüre önemli bir katkı olarak görülmektedir. Borochov'un bu teorik düzlemi ifade eden şu sözü anlamlıdır:

"İnsanlık tarihi sınıf ve ulus savaşımının tarihidir" (Doron, 1972:30).

Borochov bu tezini yaşadığı atmosfer içerisinde çözümledi, Yahudiler vatansızdı ve diaspora yaşamı anormalliklerle doluydu (Borochov ve Cohen, 1984: 15). Özellikle politik, hukuki ve toplumsal yoksunluklarla Yahudiler Borochov için gözden kaçırılmaması gereken bir analiz nesnesiydi. Marksist literatürde sınıf mücadelesi ve toplumsal devrimin nesnel arka planı eski ve gelişmekte olan üretim güçlerinin mücadelesine dayanıyordu. Mücadele eski ve sınırlanmakta olan üretim güçleri arasındaydı. Borochov'un açıklamaya çalıştığı ise ulusal çatışma (milliyetçiliği hakiki bir çatışma olarak kabul ediyor, sınıf çatışmasının reaksiyoner bir surete bürünmesi olarak değil) üretimin gelişen güçleri sınırlanmakta olan üretim koşulları ile çatışmaya giriyor ve ulusal problem bu yüzden üretimin gelişen güçleri ile üretim koşullarının durumu arasındaki bir mücadeleyi ifade ediyordu. Borochov'un çözümlemesinde üretimin gelişen güçleri ve üretimin anormal koşulları (baskı gören ulusal azınlık, sömürgeci emperyalizm altında koloni, yurtsuz halklar gibi) arasında bir zıtlık vardı ve bu teorik ve analitik çözümleme ulusal bağımsızlıktan mahrum halkların ulusal özgürlük mücadelesine tutarlı bir açıklama getiriliyordu. Özel olarak Yahudi ulusal özgürlük hareketinin yurtsuzluğu, iktisadi koşullarının yoksunluğu ve toplumsal yapısındaki daralmayı aşacak ve bu tarihsel kitlenmeyi kıracak bir momentuma ihtiyaç olduğunun vurgusuydu. Yahudi halkının yoğunlaştığı coğrafyalarda ulusal kimliği, halk olarak veya bir ulusal azınlık olarak devletle kurduğu ilişki ve ekonomik bir varlık olarak çoğunlukla ilişkisi olarak iki parçalı bir düzleme yerleştirilebilirdi. İlkinde ulusal bir uyanış ivme kazanırken ikincisinde sınıfsal bir bilinç

günden güne artıyordu. Borochov'un teorik açılımlarında Yahudi ulusal mücadelesi sınıfsal ve ulusal unsurların iç içe geçtiği bir özel bir milliyetçilik hattını temsil etmektedir ve Borochov da bu olguyu kuramsallaştırmaya çalışmıştır. Borochov'un milleti anlamlandırma konusunda teorik uğraşı, milleti bir bütün olarak paylaştığı üretim koşullarına yönelik çeşitli sınıfların çıkarları ve tutumları hakkında getirdiği parlak ve etkili analizlerdir.

Üretim koşullarının bozulmaya başladığı durumda onları düzeltmeye doğru bir inisiyatif sınıf ve ulus kavramları etrafında aranmalıdır demektedir. Analizinde Borochov farklı sınıfların her birinin milliyetçiliğinin göreliliğini gösteriyordu. İşçi sınıfının milliyetçiliğinin hakiki/gerçek, ilerici, sağlıklı (Borochov ve Cohen, 1984: 166) ve hatta devrimci olduğunu vurguluyordu. İşçi sınıfı temel aktördü, çünkü üretim koşullarını normalleştirmek ve dış güçlerin baskıcı müdahalesini durdurmak yani proleteryanın stratejik tabanını daraltan ve ulus içindeki çelişkilerin ve toplumsal sınıf mücadelesinin tam olarak gelişmesini engellemekle ilgilenen ve buna karşı duran bu sınıfın kendisiydi (Borochov,1944). Borochov, proleteryanın salt ulusal kurtuluşa değil gerçek (civic) milliyetçiliğe ve yalnızca sınıf mücadelesiyle çatışmaya girmeyen ve sınıfsal mücadelesini karartmayı ya da toplumsal mücadelenin momentumunu zayıflatmayı amaçlamayan milliyetçilikle ilgilenmektedir. Proleterya, ulusal hareketin önderliğinde yerini almayı ve kitlelerin hem sosyal hem de ulusal olarak (Borochov ve Cohen, 1984: 166) tam kurtuluş biçiminde zaferlerini tamamlamaya en elverişli sınıftır.

Borochov, Yahudi halkının sosyal sınıf yapısını ve onun büyük çoğunluğu olan yoksul ve yerlerinden edilmiş küçük burjuvazisinin ulusal rekabetin yoğunlaşması nedeniyle diğer mesleklerde kullanılmamasının Marksist bir analizini yapmıştır (Hertzberg, 1997:355-367). Yahudi proletaryası kapitalist ekonomideki gelişim trendleri nedeniyle kaybolmaya mahkum olmuş gerileyen küçük işletmelerin temel ve öncelikli olma niteliği taşımayan üretim dallarında yoğunlaşmıştı, bu faktör de Yahudi proleteryasının mücadele yeteneğini sınırlıyordu (Borochov

ve Cohen, 1984:176). Göç etmenin de bu tür sorunları çözeceğine inanmıyordu çünkü Yahudiler gelişmiş kapitalist ekonomilere göçüyorlar ve orada öncelik olmayan işlerle meşgul oluyorlar bu da genellikle küçük ölçekli işletmeler oluyordu. Bunun doğal sonucu olarak Borochov, diasporadaki ulusal kültürel uyanış çabalarını ve ulusal kültürel özerlik mücadelesini ne de Yahudi işçisinin sosyalist sınıf mücadelesine katılımıyla yerli işçilerle mücadelesini ne de yönlendirilmemiş göçü çözüm olarak görüyordu. Çözümün, Yahudi kitlelerin toplumsal reformasyonu, toplumsal ve ekonomik yapısının normale dönmesi için üretimdeki birincil dallara nüfuz etmelerinin hayati olduğu; işçilerin, zanaatkarların, aracıların ve serbest mesleklerin bu yolla kurulacağını analiz ediyordu. Kısaca, çözüm Yahudi kitlelerin geniş kapsamlı üreticilere dönüştürülmesiydi. Bu tür bir masif üretim, ancak gelişmiş bir kapitalist ekonomiye sahip olmayan ve ekonomik yapısının temel bir reforma izin verebileceği bir ülkede olabilirdi. Bu reform için seçilecek ülke veya alan keyfi bir amaç olarak kenarda bırakılmış bazı bölgelerde değil, özellikle kitlelerin gelenek ve duyguyla yeterince bağlı olduğu bir yerde, tarihi sürekliliğin bağlarıyla gerçekleştirilebilirdi. Masif bir üretim reformu bir çok acı ve sıkıntıyı beraberinde getirecekti, kitleler bunu atalarının topraklarına dönmekle ve ulusal kurtuluşu sağlamakla kombine ederek idare edilebilir duruma sokabilirlerdi. Eski göç alanlarındaki azalan potansiyellere rağmen göç etme ihtiyacı devam edecek ve bu nedenle Filistin'de toprak alma ve yerleşme yoğunlaşması kitleler için daha baskın ve zorunlu hale gelecekti. Bu nüfus yoğunlaşması Filistin'de yahudilerin ulusal sorununu çözmede ve Yahudi proleteryasının sınıf mücadelesine sağlam ve stratejik bir altyapı sağlaması açısından önemliydi. Teritoryal süreç, objektif ekonomik gerekliliklerin ve Yahudi işçisinin sınıf mücadelesi Filistin'de yoğunlaşma ve inşayı otomatik olarak getirmesi açısından çözümlemesi önemli bir konu olarak duruyordu (Borochov, 1944; Borochov ve Cohen, 1984: 100).

Filistin'de öte yandan kitlesel göç dalgaları diasporadaki yeni yeşeren siyonist kurumlar eliyle hızlanıyordu. Borochov gibi yüzlerce sosyalist siyonist entelektüelin teorik tespitleri ve pratik çözüm önerileri sıradan, motive ve maceracı Yahudiler eliyle gerçekleştirilecekti. Her göç dalgası beraberinde yeni bir ideolojiyi, yeni bir kültürü ve yeni bir düşünme setini getiriyordu. Filistin'de sosyalist Siyonist emekçi hareketin gelişim ve dönüşüm süreçlerini süreçle birlikte analiz edebilmek için bu göç dalgalarının oldukça önemli olduğu söylenebilir.

2.2. (2. EVRE) 1919-1930: SOSYALİST SİYONİZM'DE DEVRİMCİLER VE SOSYAL-DEMOKRATLAR

2.2.1. Sol Poale Siyon: Poale Siyon'da Marksist-Sovyetik Kanadın Olgunlaşması

Ber Borochov karizmatik bir ideolog olarak ölümünden (1917) sonra sadece İsrail'in sol çevrelerinde değil merkezde yer alan Siyonistlerde hatta sol Siyonist çevrelerde, Marksistlerde ve Yid kültürüyle ilgilenen kişiler üzerinde etkisi hissedilen bir entelektüeldi ve onun bu belirleyici etkisi Poale Siyon'da da görülüyordu (Trachtenberg, 2008: 109). Birinci Dünya Savaşı öncesinde *Poale Siyon* İngiltere'de, Avusturya-Macaristan'da, ABD'de ve Filistin'de kısacası dünya çapında farklı ülkelerde örgütlü halde bulunuyordu. Poale Siyon'un ideolojik çatısının yeknesak olduğunu düşünmek bu mekansal dağılımla bağlantılı olarak yanıltıcı olabilir. *Poale Siyon* üyelerinin bulundukları ülkenin sol politik metodolojisinden, tarzlarından ve kültüründen bir hayli etkilendiklerini söylemek mümkündür. Rusya'da olanlar Ortodoks Marksist, Avusturya-Macaristan'da olanlar sosyal demokrat ve Birleşik Devletler'de yaşayanlar ise anti-marksist ve anarşist gibi temel sol ideolojik ayrışmaları coğrafi dağılıma bağlı olarak benimsiyorlardı. Kısacası toplumsal gerçeklik ve jeopolitik kültür Poale Siyon'un teorik ve pratik çatallaşmalarını belirleyen faktörlerdi (Fineman ve Zar, 1918).

Küresel sol hareketlerin Yahudi sol politik örgütler üzerindeki etkisi bu şekilde olurken aynı zamanda genel olarak Yahudi siyaseti içindeki ayrışmalar, toplumsal değişim ve dönüşümde de oldukça etkiliydi. Şehirleşmenin artışı, Yahudi nüfusu içerisindeki toplumsal sınıfsal dönüşüm ve geleneksel dinsel otoritelerin nüfuz alanlarının daralması Yahudi solunun yükselişini hızlandıran temel faktörler olarak okunabilir (Jacobs, 2017: 17). Ayrışmalar, birleşmeler ve kopuşlar arasındaki Yahudi solu kültürel ve kurumsal düzeyde 1917 Ekim Devrimi'nden dramatik şekilde etkilendi. Yahudi sol çevrelerinde 1917 Devrimi'nin etkisiyle bazı sorular sorulmaya başlandı: Doğu Avrupa'da etno-dinsel bir azınlık olarak Yahudiler asimile mi olmalıydı yoksa oldukça kompleks olsa da BUND'un savunageldiği gibi ulusal-kültürel otonomi konusuna mı odaklanılmalıydı veya nihai olarak Filistin'de sosyalist Yahudi devleti mi kurulmalıydı? (Kessler, 2010: 116-123) Tüm bu sorulara yönelik cevaplar aranırken, Filistin seçeneğinin her geçen gün ivme kazandığı görülüyordu. Avrupa'da ise solun veya sosyalizmin devrimci formu güç kazanıyordu. *Poale Siyon* elitleri de sol strateji konusunda pozisyonlarını güncelleme ihtiyacı hissediyorlardı. Bu amaçla *Poale Siyon* 1919'daki *Komünist Enternasyonal*'in Üçüncü Kongresi ve 1920'de Viyana'da *Poale Siyon*'un Beşinci Kongresi'ne katılıp katılmama yönündeki tartışmalar hareketi iki ideolojik kompartımana sıkıştırdı: sol Poale Siyon ve sağ Poale Siyon. Burada görülen anlaşmazlığın iki temel nedenden kaynaklandığı söylenebilir. Poale Siyon üyelerinin Komünist Enternasyonal'e katılıp katılmamaları, Dünya Siyonist Organizasyonu (*WZO*) ve Siyonist Kongre'de yer alacaklarsa nasıl bir pozisyon almaları gerektiği noktalarında yoğunlaşmaktadır. Bu iki nedene ek olarak *Eretz Israel*'de "hareketin" faaliyetlerinin nasıl olacağına dair tartışmalardaki ayrışmaların da belirleyeci olduğu eklenebilir (Kassow, 2003:72). *Poale Siyon* hareketindeki bu ayrışmayı belirleyen bir neden olarak İngiltere'ye dönük yaklaşım da düşünülebilir. Şöyle ki, Balfour Deklarasyonu sağ kanat Poale Siyon için temkinli bir takdiri hak ederken, sol kanat *Poale Siyon*

için İngiliz emperyalistlerin basit bir hilesinden öte anlam taşımıyordu. Sol için Filistin'deki Yahudi işçilerin uzun erimli çıkarlarını garanti altına alacak yegane konu Sovyetler Birliği'nin her alanda hakim olmasına bağlıydı (Kassow, 2003:72).

Sağ kanat Poale Siyon üyeleri "Yahudi Sosyal Demokratik Partisi Poale Siyon [Jewish Social Democratic Party-Poale Zion/*JSDP-PZ*]" adı altında örgütlendiler ve önde gelen yöneticileri ise Zeev Abramoviç ve Nahum Nir olarak sayılabilir. Ayrıca lider kadrosuna Ukrayna hükümetinin Bolşevik karşıtı iki üyesi Avraham Revuski ve Salomon Goldelman'da katıldı. Bu bahsedilen oluşum Yahudi sorununun çözüm aracı olarak Yahudi sosyalist devletinin sadece Filistin'de kurulabileceğini savunmaktaydı (Kessler, 2010: 119).

Sol kanat Poale Siyon üyeleri, Yahudi Komünist Partisi Poale Siyon [Jewish Comunist Party-Poale Zion/*JCP-PZ*] adı altında örgütlendiler. Rus İç Savaşı'nda üyelerinin çoğu Borochov Taburları altında Kızıl Ordu içerisinde mücadele etti (Bemporad, 2013: 27). Bunun yanında, Yahudi işçilerin örgütlü bir şekilde Filistin'e göçlerinin önemini de yadsımıyorlardı. 1921-1922 yılları boyunca üyelerinin ekseriyeti Sovyet Rusya Komünist Partisi'ne *JCP-PZ* olarak katıldı (Kessler, 2010:119; Goldman, 1960: 92-97). Sol Poale Siyon'un ideolojik referanslarını Ber Borochov'un Yahudi Problemi'nin çözümüne yönelik öğretilerinden temel alarak Borochovizm olarak adlandırılabilir (Kassow, 2003: 73). Önde gelen ideologlar olarak Yakov Zerubavel ve Nathan Buchsbaum gösterilebilir (Kassow, 2003: 73). Temel savundukları tez, Borochov'un Platformumuz adlı eserinde altını çizdiği üzere, ne Siyon'a duyulan özlem ne de milliyetçi romantizm Eretz Yisrael'e gönüllü eylemliliği teşvik edebilir (Kassow, 2003:73). Objektif iktisadi şartlar, Yahudi burjuvazisi ve işçi sınıfını Eretz Yisrael'e tarihsel zorunluluk neticesinde itecektir (Kassow, 2003:73).

Doğu Avrupa Poale Siyon üyeleri burjuva Siyonistlerin bir uzantısı olan Genel Siyonistlerle yakın ilişkileri olmasına rağmen bir kısmının da Rus Sosyal Demokrat Partisi ve

BUND’dan ayrılanlardan oluştuğu eklenmelidir (Kolatt, 2007: 244). Rus Poale Siyonistler, Birleşik Krallık’taki politik elitlerle yakın ilişkilerine rağmen Üçüncü Komünist Enternasyonal’e katılım konusunda oy vermişlerdi fakat Siyonist Kongre’ye katılma fikrine uzak bakıyorlardı. Doğu Avrupa’da etkili olan Poale Siyon örgütü ABD’ye Yahudi göçünün artışı ile orada da faaliyetlerine devam etti.

Poale Siyon ABD’de 1900’lerin başında etkili olmaya başlamıştı. ABD’de hali hazırda bir çok sosyalist Siyonist kurum örgütlü halde bulunmaktaydı (Herberg, 1952: 3-74). Poale Siyon üyelerini bu örgütlerden farklı kılan, Filistin’de Yahudi ulusal faaliyetlerine önem vermeleri ve Siyonist Basel Programı’na verdikleri destekti (Kolatt, 2007: 246). Amerikalı Poale Siyonistler ve Ahdut HaAvoda Grubu Siyonist Kongre’ye katılmanın program ve eylem bazında takipçisi oldukları ideolojik ve değer setlerinden bir uzaklaşma anlamına gelmeyeceğini vurguluyorlardı. Ayrıca küresel siyasi aktörlerin tepkisini çekerek Siyonist Kongre’ye katılımın Siyonist projenin gerçekleştirilmesi için gerçekçi bir adım olarak öne çıktığını savunuyorlardı (Mendes, 2014: 217). Buna ilaveten Amerika Poale Siyon’un ideolojik olarak kendilerine yakın duran emekçi grupların mücadelesi ve sosyalist bir metodoloji olarak inşacılığı benimsemiş olmaları işlerini kolaylaştırıyordu. Bu gruplar dogmatik Marksist bir ideolojiye sahip değillerdi. Siyonist Kongre’ye (Dünya Siyonist Kongresi) katılma konusunda soğuk bir duruş sergileyenlerin görüşleri şöyleydi: sahip oldukları ideolojik duruş olarak inşacılıktan sapma, öncü ruhtan kopuş ve gençlik hareketlerinin yeni yeni yükselen dinamizmine bir baltalama ve en önemlisi de sınıf mücadelesine bir ihanet olarak gördükleri noktalarında yoğunlaşıyordu (Merhav, 1967; Mendes, 2014: 217; Kassow, 2003:73-74). Sol Poale Siyon Histadrut’un inşacı faaliyetlerine *(binyan haaretz)* ve *HeHalutz* hareketinin işçi sınıfına dönük eleştirileri şu başlıklar altında yoğunlaşıyordu: (a) grev kırıcılık, (b) Yahudi

işçilerin maaşlarını kesmek, (c) burjuva romantiziminin hakim olması gibi konular öne çıkıyordu (Kassow, 2003:75).

David Ben Gurion gibi figürlerin etkili olduğu Sağ Kanat Poale Siyonistler ise İkinci Aliya değer ve ideallerinin esas taşıyıcısı olarak kendini görüyordu. Yukarıda vurgulandığı gibi Sol kanat Poale Siyon üyeleri ise Siyonist Kongre'ye katılma karşıtı ve sosyal demokrat uygulama ve uzlaşma pratiklerinden ayrışarak anti-reformist bir tutumu benimsiyorlardı. Kısacası Sol Poale Siyon üyeleri, Bolşevik politik kültürü ve ideolojiyi benimseyerek, Siyonist projenin ikincil derecede önemli olduğunu vurguluyor asıl yapılması gerekenin ise sosyalist bir devrime (sovyet-yanlısı) hazırlık olduğunu söylüyorlardı (Kassow, 2009: 33). Bu açılardan sol kanat Poale Siyon üyeleri kendilerini yukarıda vurgulandığı üzere Ber Borochov'un Siyonizm ve sosyalizm arasında kurduğu ilişkinin siyasal temsilcileri olarak görüyorlardı (Kassow, 2009: 27-49).

Ber Borochov Siyonizm'i sosyalist temeller üzerinden ele alan önemli bir entelektüeldi. Borochov'un ideolojik çözümleme çabaları bir yandan Burjuva Siyonizmi'ne öte yandan Yahudi Sosyalizmine meydan okuma çabasındaydı. Borochov'un başarısını gözden kaçırmak, İsrail'de sosyalist Siyonist işçi hareketinin bağımsız bir aktör ve Yahudi halkının tarihinde belirleyici bir faktör olması rolünün es geçilmesi sonucunu doğurabilir. Borochov'un öğretileri, aktivizmi ve siyaseti Siyonizm, Yahudi halkının ulusal özgürlüğü ve sosyalist teorinin senteziydi denebilir. Borochov'un fikirleri Doğu Avrupa'da yükselişe geçen milliyetçi hareketlerin Siyonizm formunda ideolojik ve kurumsal olarak kendini göstermesi ve bunun bir uzantısı olarak Rusya'da Yahudilerin yerleşimlerinin yoğun olduğu yerlerde ortaya çıkan sosyalist hareketlerdi. Buna örnek olarak *BUND* ve Yahudi Sosyalist Hareketi gösterilebilir. Siyonizm esas olarak Yahudilerin politik tanınmasını ve toplumsal dışlama ve şeytanlaştırma pratiklerini engellemeyi hedefliyordu. Zamanla bu fikirler Yahudilerin anavatana yerleşmesini ve ulusal özgürlüklerini tesis etmeye dönük eylemler içerisinde olmalarını savunuyorlardı. Sınıf

mücadelesini önceleyen BUND ise Yahudi işçilere sosyalist formasyonu ve bilinci vermenin önemine inanıyordu. BUND elitleri, bir yandan anti-semitizm öte yandan Çarist rejimle mücadele içerisindeydiler. BUND'un temel fikirlerini savunanlar uluslararası sosyalizm ile yakın işbirliğine inanıyorlardı. Poale Siyon Hareketi'de önceki bölümlerde ifade edildiği üzere burjuva Siyonizmi ve Yahudi Sosyalizminin etkin olamadığı alanlarda yaygınlık göstermeye başladı. *Poale Siyon*, Rusya'da, Polonya'da, Galiçya'da ve ABD'de de yaygınlık göstermeye başladı. *Poale Siyon* doğal olarak BUND'un sınıf konseptini esas alan ve milliyetçi bir tutumu dışlayan tavrına karşı çıkıyordu. Poale Siyon liderleri topraksız bir halkın temel meselelerini tartışmayı öneriyordu. Poale Siyonistler öte yandan asimilasyonist çözümlere de hararetle karşı çıktılar. *Sol Poale Siyon* için *BUND*, gerçek bir ideolojiden yoksun sadece *doigkayt* (buradalık: Yahudi kitlelerin Diaspora'da mücadele etmesi ve Yid dilini öne alan anlayış) fikrine bağlı olan amorf bir siyasal organizasyondu. Aynı görüşün devamı olarak BUND, tamamen oportünist, ilkelerden yoksun ve seçmenlerin dikkatini cezbedecek konuları gündemde tutan siyasal parti olarak beliriyordu (Kassow, 2003: 77).

Poale Siyon grubunun tek bir bloktan oluştuğunu söylemek oldukça güçtür. Kendi içerisinde fikir ve ideolojik ayrılıkları başından beri olduğu görülmektedir. Borochov'un ise Poale Siyon'da ilk görünür olduğu dönemler 1905 Devrimi ve Yedinci Siyonist Kongre (1905) arası bir zamana denk gelmektedir. Borohov'un entelektüel heyecan ve analitik yetkinliği Poale Siyon'un takipçilerini kendisine çekmeye yetiyordu. Poale Siyon'un Marksist ilkelere sıkı sıkıya bağlı Ortodoks kanadı olan Filistin Poale Siyonu Borochov'un liderliği altında kurumsal kapasitesini arttırdı ve organize bir yapıya kavuştu. Şubat 1906'de Poltava Konferansı'yla Borochov ve arkadaşları, Poale Siyon tarihinde oldukça önemli kararlar aldılar. Sejimistlere karşı yeni bir merkez siyaset alanı ve partinin görüşlerini Yahudi kamuoyuna yaymak için *Yevreiskaya Rabotchaya Chronica* (The Jewish Labor Chronicle) adlı gazete kuruldu (Levin,

1978:411). Ayrıca Poale Siyon'un kurumsal genişlemesi ve coğrafi olarak yayılması tezine sahip çıkıldı. 1907 yılının Ağustos ayında Poale Siyon'un Sosyalist Enternasyonal'de temsiline karşı olarak Poale Siyon Dünya Federasyonu'nun kurulmasıyla bu hedefe ulaşılıyordu (Cohen, 1992:26). Ayrıca emekçilerin hareketi Filistin'de her geçen gün büyüyordu. Bunun arkasında İkinci Aliya ve 1905'de Çar'a karşı olan isyan önemliydi.

Borochov'un bir lider olarak kendini gösterdiği zaman ise Yedinci Siyonist Kongre'ye denk gelmektedir. Bu Siyonist Kongre'nin önemi Theodor Herzl'in ölümü, Siyonist diplomasinin başarısızlığı, Doğu Avrupa'da kötüleşen ekonomik durum *Poale Siyon* takipçilerinde Filistin'e dönüşü ve orada bir devlet kurmayı hedeflemelerine odaklanmaları neticesini ortaya çıkardı. Bunu düşünen Yahudilerin sayısı her geçen gün artıyordu. Uganda Planı'nın Siyonist Kongre'de gündeme gelmesiyle bunu isteyenlerin sesleri daha net duyulur hale geldi. Uganda Planı tartışmaları öte yandan sosyalist Siyonist organizasyonların Eretz Yisrael'e olan tutumlarının bir bütün halinde norm haline gelmesini sağladı. Kısacası Yahudi Problemi'nin çözümüne dönük olarak coğrafi odak Diaspora'dan Eretz Yisrael'e göçü zorunlu kılıyordu. *Sol Poale Siyon* elitleri, etkili ve yayılımlı Yahudi modernleşmesinin garantisi ve Diaspora'da Yahudi yaşamını dönüştüren bir faktör olarak Yid dili için teritoryal taban olarak Eretz Yisrael hayati derecede önemli olduğunu vurguluyordu (Kassow, 2003:78). Sol Poale Siyon elitlerine göre Eretz Yisrael'e göç eninde sonunda olacaktı. Bu Yahudi Problemi'nin diğer Siyonist gruplarının kodladığı gibi salt siyasal karakter taşımadığının aynı zamanda iktisadi ve varoluşsal bir karakteri olduğunun ifadesiydi. Şöyle ki, *Sol Poale Siyon*'a göre Yahudilerin kendi yurtlarından mahrum olmaları iktisadi merkezleri kontrol edemeyecekleri anlamına geliyordu. Büyük fabrikalardan ve öncü endüstrilerden itilmişler, herhangi bir siyasi gücü olmayan terzi ve ayakkabı tamirciliği gibi meslek alanlarında mecburi konsolidasyon sağlamışlardı. Fakat demiryolu işçileri öyle değildi, onların grevi ekonomiyi alt üst edebilir,

siyaseti yönlendirebilirdi (Kassow, 2003: 78). Bu açıdan Sol Poale Siyon, göçü, yurtlaştırmayı ve modernizasyonu birbirinden ayrılmaz süreçler olarak görüyordu ve bu konuda *BUND'*u bu durumu anlamamakla eleştiriyordu (Kassow, 2003:78-79).

Poale Siyon'da Filistin'e dönüşü ve orada bir Yahudi devleti kurmayı isteyenler 1904'ün sonlarında Sosyalist Siyonist Parti altında örgütlenmişlerdi ve dikkate değer başarı elde etmişlerdi. Filistin'e dönüş için genellikle dini temalar kullanılıyordu ve bu argümanlar Yahudi entelektüelleri ve kitleleri etkilemek için oldukça arkaik nitelikteydi. Borochov ise Marksist tezleri Filistin'e göç için kullanmaya başladı. Borochov için yapılması gereken diasporadaki toplumsal, siyasal, iktisadi durum ile geleceğin teritoryalist programı arasında bir bağlantı kurmaktı. Borochov teritoryalist maceralara ve Siyonist ütopyacılığa karşı duruyordu. Çünkü onlar tüm umutlarını uluslararası geçerliliği olan bir diplomatik deklarasyona bağlamışlardı. Borochov ise bu faaliyetleri duygusal ve köleleştirici olarak görüyordu. Borochov için -Marksist tezlere uygun olarak- Yahudi gerçekliği ve tarihin dinamikleri geri döndürülemez bir faza erişmişti. Borochov şöyle yazıyordu:

> Siyon rüyası, Yahudi ulusunun tümünde olgunlaşan ve büyüyen artan hizipçilikten ve maddi şartlardan doğdu. Siyon rüyası, hizipçi ve entegrasyoncu sürece, anti-semitizme ve Yahudi milliyetçiliğine cevaptır. Galut'un normalleşmesinin anlamı Siyon'da bulunur (Borochov, 1954, V.1: 81).

Borochov'un kurumsallaşmış bir toplumsal hareketin ideallere ulaşmada oldukça önemli olduğunu vurguluyordu. Filistin'e göç, Siyonist bir gerçekleşme olarak toplumsal süreç önceden başlamış ve hızlanmış, yönlendirilmiş ve ilerletilmişti. Tüm bu süreçler Siyonizmin gerçekleşmesini kolaylaştırmış, bunun yanında önemli bir tartışma başlığı olarak teritoryalizm entelektüel maceracılığın ötesine geçemiyordu. Borochov'a göre toplumsal süreç ve nihai tarihi

hedeflerin gelişimi ve kaza sonucu olan konjonktürel olaylarla ve tesadüfi gelişmelere oldukça bağlıydı. Borochov şöyle diyordu:

> "Ütopyacılık tarihsel süreçleri göz ardı ettiği zaman daima başarısızlığına şahit olunur. Ütopyacılık insan girişiminin araçlarının toplumsal yaşama içkin olmadığından hareketle bir şeyler yapabileceğini umar. Öte yandan kadercilik bireyin niyetinin etkili katılımını tarihsel süreçler içerisinde bir şeyler yapabileceğinin imkansız olduğunu söyler. Bu açıdan, akıntıya pasif bir şekilde kapılır. Ütopyacılar tarihsel süreçleri kelimesini ifade etmekten çekinir çünkü iddia ettikleri tarihsel süreçler kadercilik ve pasifliktir. Öte yandan kaderciler tehlikeli bir yapaycılık olarak tarihsel sürecin bilince müdahalesinden korkarlar. Kaderciler tarihin kesin ve bilinçli hedefleri takip eden insanlar tarafından yapıldığını unuturlar. Ütopyacılar insan eyleminin ve amacının maksat ve hedeflerine hayatın tarihsel ihtiyaçlarına iyi bir şekilde adapte edildiğinde ortaya çıkacağını unuturlar" (Borochov ve Cohen, 1984: 102).

Borochov, "Siyon ve Toprak Problemi" makalesinde, diaspora Yahudilerinin dünyanın herhangi bir yerine yerleşebileceklerini savunan teritoryalistlerle polemiğe giriyordu. Borochov'un temel metodolojik hedefi Yahudi halkının tarihini tarihsel-materyalist bir açıklamanın nesnesi haline getirmekti. Borochov "Siyonist Teorinin Problemleri" adlı makalesinde de ifade ettiği şekliyle Siyonizmin uzun bir tarihsel süreç olduğunu kitlelerin toprağa duydukları özlemin Yahudi halkının arasında yaygınlık kazanarak kendini tanıma ve güçlü olma isteğiyle bir arada gidince kendini gerçekleştirebileceğini ifade ediyordu. Bu da toplumsal bir hareket üzerinden olabilirdi (Borochov ve Cohen, 1984: 35-51). Yahudi halkının toplumsal gerçekliği ve dünyanın toplumsal-tarihsel gelişmesinin örtüşmesi oldukça önemliydi.

Borochov, Yedinci Siyonist Kongre (1905) seçimlerinde teritoryalistlerin yenilgisinde önemli rol oynamıştı. Teritoryalistler Dünya Siyonist Organizasyonu'ndan ihraç edilirken, kongreyi organize etmesi için Rus Poale Siyon Partisi seçildi. Bu oluşum içerisinde *sejmistler* ve *teritoryalistler* arasında ayrışma yaşandığı görüldü. Borochov'un tutumu ise ulusal otonomi

yanlılarını desteklerken; idealist, ütopyacı ve hareketin programından sapanları ve temel hedeften kaçınanları eleştirmek yönünde oluyordu. Borochov'un temel vurgusu Yahudi kültürel ve siyasal yaşama için maddi bir temeli yaratmanın ivediliğiydi. Diğerleri ise resmi hukuki garantiler veya kültürel uyanış peşindeydi.

Poale Siyon ve *teritoryalistler* arasındaki nihai ideolojik ayrışma Borochov'un da katılım göstereceği Berdichev'de yaşandı (Borochov ve Cohen, 1984: 16). Bu tür ideolojik çatışmalar, Poale Siyon'un Yahudi Meselesi'ne yönelik çözümler üretmesi konusunda adımlar atmasını engelliyordu. Bu nedenle Borochov tüm enerjisini Filistin merkezli Poale Siyon'un kristalize edilmesinde buldu. Sosyalist dünya görüşünün esas olduğu, organize olmuş ve bilinçlenmiş Yahudi işçi hareketi ulusal özgürlüğünün peşinde koşacaktı. Daha önemlisi İsrail Yahudi halkı için elde edebileceği ve otonomi kuracağı tek teritoryal alan olarak sivriliyordu. *Poale Siyon* içerisinde tartışmaların ideolojik ve politik düzeyde bu kongre sonrası nihayete erdiğini söylemek güçtü. Birtakım gruplar proleterleşememe tezini savunuyorlardı. Onlara göre Yahudiler oldukça fakirdi ve bu insanların Yahudi çalışan sınıfına geçişi imkansıza yakındı. Bunlara göre temel hedef Siyonizmin gerçekleşmesiydi. Borochov ise bu tartışmalarda bir yere varılamayacağını düşünüyordu ve kısa süreli de olsa Poale Siyon hareketindeki faaliyetlerine ara verdi. Borochov'un temel endişesi Yahudi halkının çoğunun küçük burjuva olmasından kaynaklanan bir takım problemlerle baş etmesi gerektiğiydi. Diaspora'daki Yahudi küçük burjuva sosyal sınıfı diğer toplumsal sınıflara göre hükümet aparatları ve toplumsal sektörlerden gelmesi muhtemel baskı ve dışlama pratiklerini daha yoğun hissediyorlardı. Bu açıdan Yahudi nüfusunun Filistin'e göç etmesi ve proleterleşmesi tarihsel bir gereklilikti (Borochov ve Cohen, 1984: 16-17). Borochov'a göre Yahudi işçisinin sınıf mücadelesi olmaksızın Yahudi halkının ulusal özgürlüğü imkansızdı. Ulusal özgürlük ve sınıf mücadelesi birbirlerinden ayrılmayacak iki süreçti. Borochov sosyalist ülkelerde Yahudi küçük

burjuvazisinin ortadan kalkmasına rağmen Yahudi anomalisinin devam ettiğini görüyordu. Yahudi işçiler belli meslekler arasında sıkıştırılırken temel üretici sektörlere dahil olmuyordu. Bunlar tarım, maden, ağır sanayi ve gemicilik olarak sayılıyordu (Borochov ve Cohen, 1984: 75-105).

Nihayetinde Borochov, İsrail'e göçün Marksist teorideki aşamalara benzer şekilde ilerleyeceğini düşünüyordu. Ekonominin kapital oluşumu sadece burjuva sınıfı tarafından yapılabilirdi ve bu açıdan onların yönlendirmesi gerekiyordu. Fakat toplumsal düzeyde demokratikleşme proletarya sınıfı tarafından mümkün hale gelebilirdi. Tekrar eklemek gerekirse, Borochov Yahudi diasporasının materialist iktisadi yorumunu benimsiyordu, ruhsal ve siyasal Siyonistlerin romantik ve tarihsel-idealist Siyonist yaklaşımlarının Yahudi probleminin çözümüne gerçekçi bir katkı sunmayacağını düşünüyordu (Borochov, 1954: 273-337).

Borochov, Siyonist Kongre'yi ateşli tartışmalarla ve retorik ustalıklarının gösterildiği fakat Siyonist Proje için pratik kararların alınmadığı bir tartışma platformu olarak görüyordu. Fakat zamanla görüldü ki Siyonist Kongre'nin diplomatik çabaları Balfour Deklarasyonu ile meyvelerini vermeye başladı. Ayrıca Filistin'de göçü organize ve sosyalist yerleşimlerin kurulması konusundaki başarıları dikkat çekiyordu. Borochov "Poale Siyonizm içerisinde İki Akım" makalesinde de 1919-1922 arasında etkisini gösterecek sol ve sağ Poale Siyonizm hakkında adeta gelecekten haber veriyordu. Borochov şöyle diyordu:

> "Özel mesele olarak bireylere özgürce bırakamayacağımız genel önemde bir çok soru bulunmaktadır. İlk soru, Sosyalizm ve Siyonizm arasındaki ilişkilerin birbirleriyle çelişmeden bu büyük iki görevin uyumlu bir şekilde desteklenmesi meselesidir. Sorun, sosyalizmin ancak sınıf mücadelesiyle gerçekleşmesi mümkünken, Siyonizmin ise ancak tüm Yahudi halkının ulusal mücadelesiyle gerçekleştirilebileceğidir. Bu iki hat bir araya nasıl getirilebilir? Uluslararası Poale Siyon hareketinde şu an iki belirgin akım var: biri kendini sosyalist diğeri ise sosyal demokrat olarak adlandırmaktadır" (Borochov ve Cohen, 1984:152).

Sol Poale Siyonistler genel itibariyle doktriner ve idealist bir hattı benimsemişlerdi. Borochov ise kendini sosyal demokrat Poale Siyon kanadına konumlandırıyor ve sosyalist *Poale Siyon*'a Zukunftsstaat (Almanca, gelecek durum) peşinden gidenler olarak niteliyordu (Borochov ve Cohen, 1984). Borochov'un sol kanat Poale Siyonistlerden farklılaştığı bir çok konu olsa da bunun en temel belirleyicisi Sosyalist Siyonizmin operasyonel hali olarak inşacılığa dair takınılan tutumdu. Sol Poale Siyonistler için inşacılık sosyalizm içerisinde reformizm arayışlarının bir yansımasıydı. Onlar için bu tür arayışların işçi sınıfının, sınıfsal mücadelesinde kafa karışıklığı yaratmaktan ve sosyalist örgütlenme içerisinde hizipleşme oluşturmaktan öte pek anlamı yoktu. Borochov içinse Filistin'de yürütülen sosyalist programı merkeze alan aktiviteler oldukça önemliydi. Filistin'de yeni kurulan işçi yerleşimlerini, kooperatifleri ve Kibbutzları destekliyordu. Borochov son makalesi olan "İsrail Yurdu'nda Program ve Taktiklerimiz"'de şunları söylüyordu:

> "Sosyalizmin çeşitli boyutları vardır. Ekonomik olarak, üretim araçlarının sosyalizasyonu; siyasal olarak, çalışan kitlelerin diktatörlüğü (mutlak yönetimi); duygusal olarak ise kapitalizm sistemi niteleyen anarşi ve egoizm hükümranlığının ilgası anlamları vardır. Bunları siyonizm ile gerçekleştirecektir. İktisadi olarak Yahudi kitlelerin Filistin'de yoğunlaşması; siyasal olarak, teritoryal otonominin elde edilmesi; duygusal olarak ise bir yurt için özlem duymaktır. Şu sıralarda bizim tarafımızda bu duyguların ifade edilmesine dair bir tutkuya şahit oluyoruz. Etrafımızdakilerin ne diyeceklerinden çekinmemize ise hiç de gerek yok" (Borochov ve Cohen, 1984: 201).

Sosyal Demokrat kanat ise sınıf mücadelesi dışında toplumsal ve bireysel düzeyde özgürleşmenin, kaynakların eşit dağılımının imkansız olduğunu vurguluyorlardı. Öne çıkan bir konu olarak Borochov İsrail solu için gerçekten bir yol gösterici figür olabilir miydi sorusu Filistin gerçekliğiyle karşı karşıya kalan yeni göçmen Siyonist ideologların kafasını kurcalıyordu. Bu konuda Nahcman Syrkin'in Borochov'un vefatında kabri başında söylediği şu sözler oldukça ilgi çekicidir:

“Borochov aramızdan ayrıldı fakat onun Sosyalist Siyonizm için gösterdiği emeğin ürünleri sonsuza değin kalacak” (Porter ve Dreier, 1973: 100).

Borochovizm İsrail solunun karşı karşıya kaldığı toplumsal, coğrafi ve kültürel meydan okumalara sahici yanıtlar üretme konusunda yetersiz olacağına dair inanç güçlenmeye başlamıştı. Neticede Borochov Filistin gerçekliğinden uzakta Rusya’da ve ABD’de eserlerini kaleme alıyordu. Bu coğrafi perspektif farklılıkları Borochov’un misyonu konusunda farklı düşüncelerin ortaya çıkmasına yol açtı. Borochov’un son dönem yazıları onun sınıf mücadelesiyle eş zamanlı olacak şekilde Filistin’de kooperatif yerleşim yerleri inşa etmeyi desteklediğini belirtmektedir. Borochov Filistin’e yapılacak kitlesel göçle toprakta bir nüfus yoğunlaşması olacağını bunun da *Poale Siyon*’un organize edebileceğini düşünüyordu. *Poale Siyon Dünya Birliği* ve Siyonist karşıtı tasfiyecilik Poale Siyon hareketinde yarılmalara yol açıyordu. Sağ Kanat pragmatik, oportünist ve reformist bir yola girerken sol kanat ise sekteryan, şüpheci ve ortodoks bir çizgiyi benimsiyordu.

Borochov sonrası Avrupa’daki Yahudi işçi sınıfı *BUND’un* anti-siyonist etkisi altında bir süre daha kaldı. Yahudi işçilerin önemli bir kısmı özellikle ABD’de olanlar “işçi siyonizmi”ne meyletseler de program ve hedef konusunda tam bir bilinç sahibi değillerdi. Bu açıdan emekçi sınıfların diasporadan Filistin’e olan göçleri oldukça karışık, acı verici ve zıtlıklarla dolu bir dizi sürecin ertesinde gerçekeleşecekti. Borochov’un teorik mirası ve tespitleri ile sahadaki gerçeklik birbirinden oldukça farklıydı (Mahler vd., 1958: 30).

Birinci Dünya Savaşı’ndan sonra sosyalist Siyonist siyasette kurumsallaşma çabaları hız kazandı. *Ha-Gedudim Ha-Ivriyim* (İbrani Taburları) öncülüğünde sosyalist bir parti olarak 1919 yılında Emek Birliği (*Ahdut HaAvoda*) ve 1920 yılında İsrail İşçileri Genel Sendikası (*Histadrut*) kuruldu. Diaspora sosyalist siyonistleri ise özellikle Poale Siyonistler’in Sol kanadı

olarak Yahudi Komünist Partisi Poale Siyon ise savaş sonrası ilk kongresini Haziran 1919'da Stockholm'de topladı. Poale Siyon üyelerinden bir kısmı Rusya'da süregiden iç savaş nedeniyle kongreye katılım imkanı bulamamıştı (Kessler, 2010: 120). Aynı yılın Kasım ayında sol Poale Siyon kanadının Rusya, Ukrayna, Litvanya, Letonya grupları ile Yahudi Sosyalist İşçilerin Partisi-Poale Siyon "Komünist Poale Siyonistler Bloku" adı altında yeni bir çatı örgüt kurdular (Kessler, 2010:120). Bu örgüt Filistin Komünist Partisi'nin öncülüydü. Sol Poale Siyon'un bu adımları ana akım Poale Siyon üyeleri tarafından sert bir şekilde eleştiriliyordu ve önemli bir siyasal aktör olarak görülmüyordu (Kessler, 2010: 120).

Poale Siyon Dünya Federasyonu'nun beşinci kongresi Temmuz-Ağustos 1920'de Viyana'da toplandı (Kessler, 2010:120). Bu kongre ilginçtir ki İkinci [11] ve Üçüncü Enternasyonal [12] (İkinci Komintern) ile çakıştı. Poale Siyon Kongresi'nde Komintern'e katılma-katılmama konusunda sert tartışmalar yaşandı. Oylama yapıldı ve üyelerin 179'u katılmaya karşı oy kullanırken, 178'i katılma yönünde oy belirtti (Kessler, 2010: 120). Komintern'e katılmama yönünde oy belirtenlerin bir kısmı Ahdut HaAvoda üyesiydi ve bunlardan birisi de ileride İsrail'in ilk başbakanı olarak görev yapacak olan David Ben Gurion'du. Onlara göre, Komintern öncelikle merkezi bir parti teşkilatı öngörüyordu, diğeri ise sosyalist-siyonizme dönük olarak Komintern'in yersiz eleştireleri rahatsızlık uyandırmıştı.

Sol ve Sağ Poale Siyon kanatları arasındaki farklılaşma bu tür tartışmalar sonrası gün geçtikçe berraklaşıyordu. *Sağ Poale Siyonistler*, İngiliz İşçi Partisi ve Bağımsız İşçi Partisi ile iş birliğini sürdüreceklerini çünkü anılan bu iki partinin sosyalist siyonizme açıkça destek verdiklerini belirtiyorlardı. Viyana Enternasyonali'ne bağlı kalacaklarını vurguladılar. Sol kanat Poale Siyonistler ise Viyana'da düzenenlenen *Poale Siyon* konferansında ayrılma

[11] 31 Temmuz- 5 Ağustos 1920, Cenevre.
[12] 19 Temmuz 1920, Petrograd ve 23 Temmuz-7 Ağustos 1920, Moskova.

kararlarını ilan ettiler ve *Yahudi Komünist Dünya İttifakı Poale Siyon*'una katıldılar. Sol Poale Siyonistler Michael Kohn-Eber'i Komintern ile müzakereleri ilerletmesi için görevlendirdiler (Kessler, 2010: 121-122). İkinci Komintern Kongresi'ne bir talep listesi ilettiler. Buna göre, Komintern komünist hareket içerisinde Yahudi ilişkileri için resmi bir temsilci olarak Sol Poale Siyon'u tanımalıydı. 1920 Temmuz'unda Kohn-Eber bu gaye ile Moskova'ya Sol Poale Siyon'u temsilen katılım gösterdi. Fakat Komintern herhangi bir ülkede yerleşik faaliyeti olmayan bir kişiyi tanımayacağını belirtti. Kohn-Eber'i eğer Sol Poale Siyon'un Filistin şubesiyle ilişkili olursa tanıyacağını ilan etti (Kessler, 2010: 121-122).

Sol Poale Siyon üyelerinin, *Yevsektsia*'nın argümanlarına açık olarak teslim olmak ve bunları kabul etme yönünde adımları olacaktı. Öte yandan da *Sol Poale Siyon* üyelerine göre Filistin'de teritoryal yoğunlaşma ve yerleşimler sağlanması daha önceden bahsettiğimiz üzere nesnel koşullardan kaynaklanmaktaydı (Kessler, 2010: 121). Küresel düzeyde bir sosyalist devrim başarılı oluncaya değin Filistin'e Yahudi göçü devam ettirilecekti.

Poale Siyon'un Filistin'deki kolundaki küçük bir azınlık 1919 yılında kurulan *Ahdut HaAvoda*'ya katılmadı. Katılmama gerekçeleri şöyleydi, Poale Siyon Dünya Birliği ve Sol Poale Siyon'a olan ideal birlikteliklerini korumak istiyorlardı. Ayrıca Ekim Devrimi ve Üçüncü Komünist Enternasyonal'e olumlu yaklaşımları vardı ve Komintern'e eninde sonunda üye olacaklarını düşünüyorlardı. Diğer gerekçe ise Filistin Poale Siyon'un haricindeki sol aktörlerin ideolojik olarak sağa kaydıklarını düşünüyorlardı ve bunların geleneksel *Poale Siyon* ilkelerini ve Borochov'un çözümlemelerini terkettiğini (Kassow, 2003: 27-49) belirtiyorlardı. Ekim 1920'de Filistin Poale Siyon içerisinde kalan bu küçük azınlık Komintern'e yönelik lobi faaliyetlerinden pratik bir netice alma uğruna Yahudi Sosyalist İşçilerin Partisi *Poale Siyon* ismini Sosyalist İşçilerin Partisi (Mifleget HaPoalim HaSosyalistim) olarak değiştirdi (Kessler, 2010: 123).

1920’de *Poale Siyon* hareketindeki ayrışma ve “sol birliğin” kurulması, 1921-22 arasında yürütülen Kominternle müzakerelerle, “sol birlik” içerisinde belirgin üç eğilimin varlığından söz edilmesini mümkün kılıyordu (Merhav, 1980: 63 vd.). İlk göze çarpan tasfiyeci bir eğilimin varlığıydı. İkincisi ise siyasi olarak merkezde yer alan ve Siyonist lider kadrolarının çoğunluğunun desteğini alan, Filistin’de bir Yahudi devleti kurulması programına sadık ve tasfiyeci trendlerde mücadele eden bununla birlikte “Sol Birliğin” varlığını sürdürmesini destekleyen tavizler veren tasfiyecilere karşı, Komünternle müzakerelerde bir netice alıncaya değin hizipçileri kontrol altında tutmaya çalışan bir eğilim yükseliyordu. Merkezde yer alan kadrolar ise Filistin gerçeğinden uzaktı, esas olarak Komünternle müzakerelere yoğunlaşmışlardı. Üçüncü eğilim ise militan bir şekilde tasfiyeci eğilimlerle mücadeleyi savunuyor, temel aciliyetin Filistin’e gidişi gerektirdiğini düşünüyor bunun için *Poale Siyon* göçünün hızlandırılmasını istiyor ve İsrail işçi hareketinin temel ilkelerini benimseyen partilerle birleşik cephe oluşturulması için uğraşılmalı diyen kişilerin oluşturduğu bir grup olarak dikkati çekiyordu (Merhav, 1980: 63 vd.).

Neticede Rusya’da bu tür politik ve ideolojik tartışmalar *Sol Poale Siyon*’un 2 parçaya ayrılması neticesini doğurdu. Birincisi *Yahudi Komünist Partisi Poale Siyon*; ikincisi *Yahudi Sosyalist Demokratik Partisi Poale Siyon* (Serhiy, 2013:113). Filistin orjinli olan ve militan tasfiye karşıcı kanat, organizasyon komitesini Berlin’de kurdu ve 1922’de Sol Dünya Birliği Safların’ndan ihraç edildi. Filistin içinde Dünya Sol Birliği Yahudi Sosyalist İşçiler ve sonrasında Yahudi Komünist Partisi olarak Sovyet Rusya’sında tasfiyeci gruplar benzer şekilde farklı isimler altında organize oldular. Bu parti Filistin’de teritoryal bir yoğunlaşma fikrini reddediyordu ve bu meselede konum almayı üyelerinin tercihlerine bırakmıştı (Merhav, 1980:63.).

2.2.2. Ahdut Haavoda [Emek Birliği] ve Hapoel Hatzair [Genç İşçi]'in Kuruluşları: İsrail'de Sosyal Demokratların ve Sosyalistlerin Kurumsallaşması

Siyonist Komisyonu'nun hasmane tutumu kibbutzların geleceğine dair tehdit oluşturuyordu (Shapiro, 1976: 24). Tehditlerin diğeri ise Filistin'e büyük sayılarda gelen Yahudi göçmenlerdi. Sosyalist Siyonist elitler Üçüncü Aliya üyelerinin kendi politik organizasyonlarını oluşturarak İkinci Aliya ile gelenlerin endişelerini, hedeflerini, kurumlarını ve liderlerini ikinci plana atma endişesi taşıyorlardı (Shapiro, 1976: 24). İkinci Aliya'nın otantik, idealist ve inşacı dünyasının burjuva hassasiyetlerin kurumsal ve ideolojik havzasında erimemesi gerekiyordu. Solda olası bir siyasal bütünleşmenin Eretz Yisrael'de oluşmaya başlayan burjuva, sağ, orta-sınıf, kapalı siyaseti engellemede en doğru yol olacağını düşünüyorlardı. Bu tür endişelerin hızlandırmasıyla *Ahdut HaAvoda* (Emek Birliği) 1919'da kuruldu. Birinci Dünya Savaşı'nın sonlarına doğru partisizler ve *Poale Siyon* arasında birleşmeye yönelik çalışmalar hız kazanıyordu ve bu birliğe *HaPoel HaTsair*'in de katılması düşünülüyordu. Plana göre, *Ahdut HaAvoda* bir siyasal parti olmayacak fakat yerleşimleri düzenleyen, sendikal ve siyasal bir organizasyon olarak tasarlanacaktı. 1919'da *Petah Tikva*'da Tarım Emekçileri Kongresi'nde (partisizlerden Berl Katznelson, David Remez, Şımuel Yavnieli ve Yitzhak Tabenkin'in ve *Poale Siyon*'dan Yitzhak Ben Zvi ve David Ben Gurion'un katılımıyla, ayrıca HaPoel HaTsair için iki kişilik yer ayrıldı) birleşme komitesi oluşturuldu ve plan hazırlandı (Shapiro, 1976:25-26). Komite kendini herhangi bir teorik ve programa yönelik kararlar almaktan uzak tuttu, çünkü bu tür tartışmalar gruplar arası ayrılığı iyice belirgin hale getirebilirdi, olabildiğince geniş bir çerçevede yani genel ifadeler ve içerici bir kurumsallıkla süreci tamamlamak istiyorlardı (Merhav, 1967). HaPoel HaTsair temsilcilerini komiteye göndermedi ve *Ahdut HaAvoda'*ya katılmadı. Petah Tikva Kongresi, 28 partisiz, 19 *Poale Siyon*, 11 *HaPoel HaTsair* delegesinden oluşuyordu (Shapiro, 1976:25). *HaPoel HaTsair*

birleşme komitesinde alınacak kararlara etki edemeyeceğini düşündü ve sayısının yetersiz olduğunu düşünüyordu. *HaPoel HaTsair* programatik vurgulamaların eksikliğini kendisine yönelik bir tuzak olarak algılıyordu. Görünüşe göre, Poale Siyon'un sağa doğru eğilimi *HaPoel HaTsair* tarafından hafife alındı ve diğer grupların sola doğru ideolojik kamplaşmaya gideceğini düşündü (Merhav, 1967). *HaPoel HaTsair* sol gruplar için temel tartışma ekseninin Marksist ideoloji veya sınıf mücadelesine yapılan vurgu olduğunu ve anılan gruptaki elit ve sıradan üyelerin sıklıkla ve açıktan kamusal olarak ifade etmese de temel ayrışma hattının bu olduğunu düşünüyordu (Shapiro, 1976:34).

HaPoel HaTsair'in birleşme komitesine katılmaması yeni bir durumu ortaya çıkardı, *Poale Siyon* ve partisizler Tarım Emekçileri Kongresi'nin ardından kurucu bir kongre çağrısını yinelediler, *HaPoel HaTsair*'in kararını değiştireceğini ve en kısa zamanda kongreye kendileriyle birlikte katılacağını düşünüyorlardı çünkü Filistin'deki şartlar emek örgütlerinin tek bir çatı altında örgütlenmesini tarihsel bir zorunluluk olarak ortaya çıkarıyordu. *HaPoel HaTsair'*in katılımı mümkün görülmeyince, *Ahdut HaAvoda* ilk planını gözden geçirdi ve kendisini politik bir parti olarak deklare etti, yani başlardaki politik bir organizasyon ısrarından vazgeçmiş görünüyordu. Yine de bu Ahdut *HaAvoda*'nın programatik-olmayan karakterinden uzaklaştığı anlamına gelmiyordu, olabildiğince teorik nüanslardan uzak durmaya çalışıyordu. *Ahdut HaAvoda* kurucularının mottosu oldukça netti: *Ahdut Maamad HaOved* [İşçi Sınıfının Birliği] (Ben Gurion, 1921-1932). *Ahdut HaAvoda* yöneticilerinin bildiği bir şey varsa sol örgütler içerisindeki ufak bir teorik ayrılığın yeni bir kanadın ortaya çıkması ardından ayrılarak yeni bir örgütlenme içine girmesiydi (Merhav, 1967). *Ahdut HaAvoda* kurucuları açık kapı politikalarını devam ettiriyorlardı ve birleşmenin emek hareketi için tarihsel bir zorunluluk ve stratejik bir önem taşıdığını düşünüyorlardı. *HaPoel HaTsair*'in *Ahdut HaAvoda*'ya katılmaması kendisi açısından bir izolasyon/yalıtım politikasını doğurdu ve yeni göçmenler

arasında iki grubun kendi saflarına dahil etme stratejisi partizanlığa ve politik bir yarışa yol açtı (Merhav, 1967; Perlmutter, 1957).

Üçüncü Aliya da bir yandan başlamıştı, *HeHalutz*, *Tzeire Siyon* ve *HaŞomer HaTzair* üyeleri Filistin'e geliyorlardı. Balfour Deklarasyonu ve Eretz Yisrael'in öncü gruplarca yeniden inşası (Kibuş Eretz Yisrael, İsrail Ülkesinin Yeniden Fethi) beraberinde ciddi meydan okumaları getirmişti. Birinci Dünya Savaşı sona ermişti ve Avrupa'da yeni bir politik düzenin işaretleri görülüyordu. Rejimler yıkılıyor, kendi kaderini tayin hakkıyla motive olan halklar bağımsızlık peşinde koşuyorlardı ve en önemlisi 1917'de Rusya'da devrim olmuştu. Mart 1915 ve Ekim 1915 Devrimleri arasında Yahudiler için kısa süren olumlu durum bir anda yerini yükselen anti-semitizme bırakacaktı. Geçici hükümetin Rusya'da Siyonist faaliyetleri engelleyen düzenlemeleri gevşetmesiyle Yahudi siyaseti ve toplumu kendini farklı düzeylerde temsil imkanını yakalamıştı. Kasım 1917 Devrimi ile birlikte patlak veren "iç savaş", Ukrayna, Volin ve Podolya Yahudileri için tam bir felaketti. Bu durum yetmiş beş bin Yahudi'nin yaşamına mal olmuştu (Haumann, 2003). Komünist bir devrimin Avrupa'da kökleşmiş anti-semitizm sorununu kökten halledeceğine inanan epeyce Rus sosyalist Yahudi devrimci mevcuttu. Devrim sonrası ortaya çıkan tablo Yahudi neslinin bu fikirlerini sorgulamasına yol açtı. Üçüncü Aliya'nın gerçekleşmesi için temel faktörler olarak, (a) Balfour Deklarasyonu ve İngiliz Mandası'nın Filistin'de yönetim tesis etmesi Filistin'de Yahudilere ait bir ulus devletin kurulmasına dair umut veriyordu, (b) Yahudi gençliğinde Rusya'daki devrimin de etkisiyle Bolşeviklere yönelik bir sempati vardı ve buna benzer bir sosyalist vizyonun Filistin'de gerçekleşebileceğine dair inanç oldukça yüksekti, (c) Devrim sonrası iç-savaşın Rusya'da Yahudi kitleler üzerindeki olumsuz etkisi, (d) Avrupa'daki ulusal mücadelelerin etkisiyle yeni devletlerin kurulması görülüyordu, Polonya, Çekoslovakya, Yugoslavya gibi, (e) Doğu Avrupalı Yahudi gençler için İkinci Aliya'nın ideolojik yükselişi bir çekim yaratıyordu

(Merhav, 1967; Shapiro, 1976; Perlmutter, 1957). Üçüncü Aliya'nın ilk dalgası Birinci Dünya Savaşı ertesinde gerçekleşti. Bu noktada ilginç olan Siyonist kurumların bu türden bir göçe karşı pozisyonlarının belirginleşmesiydi. Düz bir mantık silsilesi ile düşünülecek olursa, Siyonist liderler Diaspora'dan ayrılınmasını ve vaat edilen topraklara dönülüp, ulusal yurdun inşa edilmesine katkı sağlanmasını arzu ediyor olabilirlerdi. Birinci Dünya Savaşı sonrası *Eretz Yisrael*'de ekonomik durum deyim yerindeyse berbattı. Kitlesel bir göçü absorbe edecek kurumlar ise daha emekleme aşamasındaydı. Savaş öncesi 85-90.000 arasında olan Yahudi nüfus 1919 yılına gelindiğinde 56.000 seviyelerinde kalmıştı. İlginçtir Siyonist hareket içerisinden sadece Max Nordau bu tür bir göçün önemli olduğunu savundu.

Üçüncü Aliya ile gelen yeni göçmenler iki sol örgüt/parti arasındaki bu mücadeleyi başlarda anlamıyorlardı ve Filistin'de sosyal ve iktisadi öncelikler dururken bu politik yarışın ve hizipleşmenin emek hareketleri açısından oldukça zarar verici olduğunu düşünüyorlardı. Göçmenler Filistin'e yüksek umutlar, küreselci bir tahayyül ve enternasyonal sosyalist fikirlerle gelmişlerdi. **Yosef Trumpeldor**, iki partiye -*HaPoel HaTsair* ve *Ahdut HaAvoda*- aralarındaki rekabet ilişkisini sıkı bir örgütlenme içeresinde birleşmektense her örgütün kendi karakteristiğini koruyacak şekilde federatif bir kurumsallık altında birlikte hareket etmesi gerektiğini öğütlüyordu (Merhav,1967, Rozenstein, 1963). Trumpeldor şöyle diyordu:

> "Arkadaşlarımızın buraya (Filistin) geldiklerinde kendilerini *HaPoel HaTsair* ve Ahdut HaAvoda arasındaki terkedilmiş savaşta bulmalarını istemiyorum. Bu bahsedilen savaş tüm emekçileri çepeçevre sardı ve diğer tüm sorunlarımızın üzerine eğilmeyi engelledi. Filistin'e gelen yeni göçmenlerin bu mücadelenin dışında durmaları kendileri açısından iyi olacaktır" (Laskov, 1982: 200).

Trumpeldor'un görüşleri açıkçası yeni göçmenler arasında bir nefes alma olarak görülmüştü, göçmenler için öncelik kendilerini politik ve ideolojik bir hizipleşmenin ortasında

bulmak ve bunlar arasında bir tercih yapmak olmamalıydı, hedef Filistin'de birlikte hareket etme olmalı ve birleşme hedeflenmeliydi. Trumpeldor, fikirlerinin gruplar arasında işlerlik kazandığını göremeden Tel Hai'ı savunurken 1920 baharında öldü.

HaPoel HaTzair'in Sosyalist-Siyonist İşçi Partileri içerisindeki konumunun tarihsel ve ideolojik niteliklerini belirlemek, modern İsrail siyasetini anlamlandırabilmek için değerli bir yol gösterici olarak öne çıkmaktadır. *HaPoel HaTzair* İkinci Aliya gençliğinin siyasi aktivizminin bir ürünü olarak Sosyalist Siyonist işçi partisi olarak öne çıktı. Doğu Avrupa'dan Eretz Yisrael'e gelen yüzlerce Siyonist gencin öncülüğünde Petah Tikva'da yapılan toplantı sonucu Temmuz 1905'de kurumsal kimliğine kavuştu. Şlomo Lavi ve Eliezer Şohahat gibi öncü Siyonistlerin önderliğinde temel hedef olarak emekçilerin genel refahı ve daha özel tabirle "emeğin fethi" için mücadeleyi esas tutan *"Histadrut HaPoalim HaTzeirim BaEretz Yisrael"* yani *Eretz Yisrael Genç İşçiler Federasyonu* kuruldu. Bu federasyona benzer bir çok örgütlenme Eretz Yisrael boyunca diğer yerleşim birimlerinde de kuruldu. Ekim 1905'de Yafa'da bu federasyonun ve ona bağlı toplulukların genel kongresi düzenlendi. Kongre'nin gündeminde bu organizasyonların gelecekte kurumsal olarak ne yapacakları ve ideolojik olarak ne yöne evrilecekleri tartışıldı. Kongre'de, Eretz Yisrael'de bu organizasyonlara *"Histadrut HaPoel HaTzair"* yani Genç İşçi Federasyonu adı verilmesi kararlaştırıldı. Toplantı sonrası Eretz Yisrael'e gelecek işçilere meslek edinme konusunda yardımcı olması amacıyla iş bulma merkezleri kuruldu ve birçok emek merkezli kurumlar dizisinin Yafa Toplantısı'nın ardından ülke geneline yayılması kararlaştırıldı. Partinin ideolojisinin ve programının ne olması gerektiği anılan kongreler sonrasında aylarca tartışma konusu oldu. Temel anlaşma konusu ise Eretz Yisrael'de emek hareketinin doğası ve yöneliminin biricikliğiydi. *HaPoel HaTzair* elitlerinin temel hedefi Eretz Yisrael'de "İbrani İşçi Sınıfı" (*Meamed Poalim Ivri*)'nı yaratmak ve bunu Marksist sınıf savaşımının esaslı bir unsuru olarak düşünmeden bilakis Siyonist inşacılık

misyonun doğal bir uzantısı olarak görmekteydiler. *HaPoel HaTzair*'i diğer Sosyalist Siyonist İşçi Partileri'nden ayıran kurumsal ve ideolojik farklılıklar şöyleydi: Marksizmin ve Marksist sınıf savaşımının reddi, Enternasyonal Sosyalist Hareket'e sert eleştiriler, Yidce'nin kullanımına karşı olma, 1 Mayıs'ı kutlamama ve devrimci örgütlenmelere uzak olma gibi başlıklar sayılabilir. Bu tür ayrışmalar bize, *HaPoel HaTzair Partisi*'nin sosyalizmi enternasyonal veya kozmopolit formda ele almadığını bunun yerine yerel gerçeklik üzerinde temellenen milliyetçi ve ulusal motivasyonları ön plana aldıklarını göstermektedir. Parti'nin ideologlarının özellikle A.D Gordon ve Yosef Hayim Brenner'in toprakla bütünleşen emeği yüceltmeleri ve İsrail Halkı (*Am Yisrael*)'in kurtuluşunu bireysel kurtuluşla eş tutmaları hareketin yönünün belirlenmesinde etkili olmuştur. Geniş Yahudi kamuoyuna erişmek amacıyla 1907 yılında partinin yayın organı Yosef Ahronoviç editörlüğünde *HaPoel HaTzair Gazetesi* yayın hayatına başladı. Sekizinci Siyonist Kongresi'ne katılım gösteren *HaPoel HaTzair* üyeleri, Lahey'de *Tzeire Siyon Federasyonu* ile temasa geçtiler. *HaPoel HaTzair* ve *Poale Siyon* Eretz Yisrael'de faaliyet gösteren iki önemli sosyalist siyonist parti olmalarına rağmen ideolojik ve kurumsal farklılıklar dolayısıyla birbirlerinden ayrışıyorlardı. HaPoel HaTzair, ılımlı, Siyonist, dogmatik Sosyalist olmayan, sınıf savaşımına karşı, milliyetçi kavramlara önem veren bir siyasal pozisyondaydı. Yukarıda bahsettiğim üzere, 1919 yılında -İkinci Aliya'dan yaklaşık on yıl sonra- partisizler (*HaBilti Miflagtiim*) ve Poale Siyon birleşerek *Ahdut HaAvoda*'yı oluşturdular. Mart 1920'de Prag Konferansı'nda *HaPoel HaTzair* ve *Tzeire Siyon* arasında görüşmeler sonucu "*Hitahdut*" (Federasyon veya Birlik) adlı örgüt kuruldu.

Kasım 1920'de Hayfa'da Yahudi İşçilerin Genel Sendikası (*Histadrut*) kurulmuştu (Lockman, 1996: 65). *Ahdut HaAvoda* Histadrut içerisinde bir siyasal parti olarak kendini örgütledi (Sofer, 2007: 71; Halpern ve Reinharz, 1998: 214). *Ahdut HaAvoda*, *Histadrut* ile olan ilişkisinde genellik ve programatik olmayan karakterini terketmedi. *HaPoel HaTsair* ile

tam bir birliktelik *Ahdut HaAvoda* için öncelikti. Doğu Avrupa, Rus Devrimi'nin etkisiyle radikalleşiyordu, *Tzeire Siyon* üyeleri göçmenleri de *Ahdut HaAvoda*'ya başlarda katılmaktan imtina ettiler ve Histadrut kurulduktan sonra katıldılar. *Tzeire Siyon* üyelerinin *Ahdut HaAvoda'*ya katılımı bir yandan *HaPoel HaTzair* için hayal kırıklığıydı çünkü *Tzeire Siyon* üyelerinin doğal adresi kendileri olmalarıydı. *HaPoel HaTzair* için şimdi büyük bir sorun belirdi, üyelikler oldukça azalmıştı (Merhav,1967). 1920'de *HaPoel HaTzair*'in Histadrut'a katılmasıyla, federasyon içerisinde ikinci büyük organizasyon olarak öne çıktı. *HaPoel HaTzair,* Histadrut seçimlerinde sırasıyla yüzde 13 ve yüzde 14 arasında değişen oy oranlarına ulaştı. *HaPoel HaTzair*'in Siyonist harekete olan yaklaşımı ise hareket içerisindeki kritik kurumlarda karar verici pozisyonları elde etmek üzerine yoğunlaşıyordu. Bu amaca uygun olarak hareketin önemli liderlerinden Yosef Sprinzak Siyonist idare içerisinde temsilci görevini elde etti.

İkinci Aliya'nın birleşme ve birlik sloganı Üçüncü Aliya'nın başlarında *Ahdut HaAvoda*'nın kurulmasıyla gerçeklik kazanıyordu. *Ahdut HaAvoda* entelektüelleri ve aktivistleri şunu tartışıyordu: içerici ve bağımsız bir sınıf çerçevesinin oluşturulması hayati derecede önemliydi, işçi sınıfının Filistin'de formasyonu her ulusun tarihsel koşullarının farklılığı dikkate alınarak düşünülmeliydi, bu formasyon sendikal veya siyasal bir karakter alabilir veyahut ikisinden bağımsız sendikal veya siyasal faaliyetlerin henüz oluşmadığı bir coğrafya olarak Filistin'de ikisi arasında bir kombinasyona gidilebilirdi (Merhav, 1967; Perlmutter,1957). İfade ettiğimiz gibi *Ahdut HaAvoda* herhangi bir teorik tartışmaya girmekten uzak duruyordu, genel geçer açıklamalar ve programatik-olmayan ifadeler esastı fakat işçi sınıfının oluşumu ve onun özgürlük yolundaki mobilizasyonu için kavramları netleştirmek ve koşullara uygun bir kurumsal altyapı oluşturarak sosyal yaratım projelerini devreye sokmakta hedefleniyordu. Filistin'de bir yanda yeni sosyal eğilimler görülürken diğer yanda göçlerle

gelen farklı ideolojik akımlar söz konusuydu buna bağlı olarak yeni ideolojik ve kültürel birikimler sınıf mücadelesini nasıl etkileyecekti? İşçi hareketinin gelişiminin ikinci aşamasını trendler ve akımlar arasındaki çatışma ayırıcı bir hat olarak belirtiyordu ve bu kendisini siyasal parti farklılaşmalarında gösterecekti (Merhav,1967). Kısacası solda yer alan aktörlerin hepsini endişelendiren yeni sol partilerin kurulmasıyla parçalı ve çatışmalı halinin büyük bir mobilizasyon ve kurumsal inşa projesi olan Siyonizm etrafında Yahudi toplumunun örgütlenmesi güçleşecekti.

İkinci Aliya döneminde, Filistin'deki işçilerin birliği nasıl bir form almalıydı sorusu sivriliyordu ve cevabı net değildi, iki seçenek öne çıkıyordu, partilerin gevşek federatif bir yapı altında örgütlenmesi mi (Histadrut'un 1920 sonlarında örgütlenmesi buna benzerdi) yoksa güçlü bir siyasallaşmış sendika ve yerleşim birliği (Berl Katznelson ve Yitzhak Tabenkin bunu arzuluyordu) olarak Ahdut HaAvoda örneği gibi mi olmalıydı. Üçüncü Aliya'ya değin iki seçenekte varlıklarını potansiyel olarak muhafaza ettiler. Histadrut'un kurulmasıyla Filistin'de işçilerin sosyalist örgütlere olan yaklaşımı temelden değişti, içerici siyasal birimlerin oluşturulması süreçleri ve Histadrut'a ilaveten *Ahdut HaAvoda*'da düşünülenden (sendika ve parti birlikteliği) farklı bir talebi de beraberinde getiriyordu. Sendikal örgütler, yerleşim organizasyonları ve siyasal parti arasındaki ilişkilerin nasıl olacağına dair teorik bir belirsizlik bu birleşme taleplerin ortasında beliriyordu. Partisizlerin talebi birleşmeydi, İkinci Aliya'da bu ortaya çıktı, Üçüncü Aliya'da *Ahdut HaAvoda*'nın kurulmasıyla bu gerçekleşti fakat siyasal bir partinin önemi azalırken, sendikalar ve yerleşim örgütleri yükselişe geçmişti (Perlmutter, 1957; Merhav, 1967; Shapiro, 1976).

Birleşme fikrine dair sıcak tartışmaların sonucunda bu tam anlamıyla gerçekleşse bile ivedi bir fayda sağlayamayacağı üzerinde duruluyordu, özel şartlar ve kalkınmanın yakın aşamasıyla sınırlandırılmıştı, unutmamak gerekir ki bu "birleşme" sosyalist emek örgütlerinin

geleceği açısından acil bir "iç" mesele olarak gündemde tutulurken öte yandan hassaten bir kutsal ilke haline getirilmiş emek örgütlerinin birleşmesinin Filistin'deki verili zor ve yoksul koşulları iyileştireceği ve düzelteceği düşünülmüştür. Fakat taraflara mükellefiyet yükleyen ve gerçek bir birleşmeyi mümkün kılan üzerinde anlaşılmış bir programın temelinde birleşme ideali siyonist hareket içerisinde kodlanmamıştır. Birleşmeye dönük tartışmalar *Ahdut HaAvoda*'nın yayın organı *Kuntras* (Latince Commentarius'dan gelen bir nevi Resmi Gazete gibi partinin tutum ve yönergelerinin yayınlandığı bültendir) ve *HaPoel Hatzair* Partisi'nin *HaPoel HaTzair* adlı gazetelerinde 1920'lerde yoğun bir şekilde tartışılıyordu. Peki neden program temelli politik ve sosyal bir örgütlenme ve programın üzerinde yükseldiği ideolojik ve teorik tutarlılığı ifade etmeden kaçınma, birleşme süreçlerinde taraflarca normalleştirilmiştir? Mümkündür ki, *HaPoel HaTzair*'i birleşik bir emek örgütlülüğü içine dahil etme net ve yapılandırılmış bir programdan **taktiksel** olarak uzak durmayı beraberinde getiriyordu ayrıca partisizler siyonist veya sosyalist bir ideolojik katılığı ilkesel olarak reddediyordu. Kapalı gruplaşmaya gitmek herkese açık olan sınıf partisinin teorik meşrulaştırmasına aykırı olacaktı (Rozenstein, 1963; Merhav, 1967; Shapiro, 1976).[13]

Öte yandan, her ne pahasına olursa olsun ve tüm koşullar altında birleşme idealinin yüceltilmesinin olumsuz yönleri de ortaya çıkıyordu. Buna göre dünya görüşü, program veya teorinin değeri hafife alınıyordu, pratik herşeyin belirleyicisi olmalıydı. İkincisi ise, *Ahdut HaAvoda*'nın iktidar hırsıydı, bu hırsını aslında iç muhaliflerine ve alternatif sosyalist kanatlara birleşme ısrarında zorluyordu ve onlarla ilişki zorunluluk temelindeydi. *Ahdut HaAvoda*'nın Filistin'deki sosyalist emekçi örgütlenmelerin muhalafetine oldukça sert karşı çıkışları da bu

[13] David Ben Gurion'un "Sınıftan Ulusa" kavramsallaştırması da bu tür bir endişeyi doğrular olsa gerektir. Sol siyasetin merkez aktörleri en nihayetinde ulus yaratımını Filistin gerçekliğinde temel hedef olarak kabul etmişlerdi.

tutumunun bir yansımasıydı. Üçüncü Aliya göç dalgası ise *Ahdut HaAvoda*'nın geleceği açısından oldukça önemli toplumsal ve siyasal dönüşümlere kaynaklık edecekti.

Filistin'e Üçüncü Aliya idealizm ve ütopyacılık ile geldi. Ütopyacılık belki de Üçüncü Aliya'yı diğer göç dalgalarından ayıran topluma ve siyasete ilişkin kritik bir belirleyiciydi. Kararlılıkla iç içe geçmiş bir psikoloji ve Filistin'deki aktüel verili durumu değiştirmeye yönelik olağanüstü enerjileri ve yakın gelecekte hedefleri ve değerleri gerçekleştirmeye dönük kesin inançları vardı (Merhav, 1967).

Ütopyacılığın şöyle bir tehlikesi vardı: kaçınılmaz bir başarısızlıktan sonra, umutsuzluk ve hayal kırıklığı, yükselen tepkileri ütopyanın bizatihi kendisine değil ütopyanın konu olduğu fikre yöneltebilirdi. Üçüncü Aliya'nın ütopyacılığı Siyonizm veya Sosyalizm veya sınıf mücadelesinden feragat eğilimlerini ortaya çıkarabilirdi (Merhav, 1967).

İnşacılık üzerine yoğunlaşma ve buna münhasır bir teorik açılım olarak görme ile bir değer olarak yani Filistin'de Siyonist faaliyetin stil ve pratik stratejisi olarak inşacı yaklaşımını karıştırmamak gerekmektedir. İnşacılık temel olarak Siyonizm ve Sosyalizmin Filistin'de faaliyetlerin devamlılığı için inşacı faaliyetlere verilen kurumsal, ahlaki ve ideolojik önceliği anlatmaktadır, bu aslında bize enternasyonal işçi hareketinden uzaklaşmayı, sınıf mücadelesini ertelemeyi ve iktidar için devrimci mücadele stratejisinden vazgeçmeyi ifade etmektedir (Perlmutter, 1957; Perlmutter, 1977:71-89). Nahcman Syrkin, inşaçı yaklaşımın önde gelen teorisyenlerinden birisi olarak Yahudi Sorunu ve Sosyalist Yahudi Devleti adlı makalesinde (Syrkin, 1935) ve Poale Siyon'un Filistin'de yayımlanan *Ahdut* adlı yayın organında bu fikirleri ifade ediyordu. Syrkin, başlardaki teritoryalist çözümlemelerini bir kenera bırakarak Amerika'daki Poale Siyon örgütüne katıldı. 1.Dünya Savaşı'ndan sonra Amerika *Poale Siyon* ekibiyle Filistin'e gelme imkanı buldu, burada verdiği demeçlerde özel sermaye ve kapitalizm olmaksızın kooperatif temelli bir ekonomiyle milli sermaye ve emekçilerin ekonomik katkısıyla

İsrail'i inşa etmenin imkanları üzerinde duruyordu. Syrkin, kısa sürede *Ahdut HaAvoda*'nın önde gelen teorisyenlerinden biri olarak sivrildi, Herzl'in Yahudi Devleti'ni yayınlamasından kısa bir süre sonra Sosyalist Yahudi Devleti adlı eserini çıkardı. Eser, genel Siyonist hareket içerisinde kendini toparlayan sosyalist trendleri irdeliyordu. Syrkin'in diğer Sosyalist Siyonistlerden farkı, zihninin olgunlaşmasında jeopolitik ve jeokültürel ayrımların ve farklılıkların etkisiydi. Batı ve Orta Avrupa'da yetişmiş ve sonrasında Amerika'ya yerleşmişti. Rusya'daki Yahudi İşçi Hareketi'nde uzak olduğu gibi iktidarın devrimci bir mücadele ile işçi sınıfı lehine el değiştirmesine yönelik sosyalist mücadele stratejilerinden ve ona eklemli entelektüel havadan da uzaktı. Poale Siyon'un saflarına katılan Nahcman Syrkin Marksist olmayan politik aktivizm ve teorik tartışmalar yürüttü, var gücüyle inşacılığı savunuyordu ve Filistin'e dair bu inançları Ortodoks Marksist olan Borochov'la çatışmasına yol açacaktı. Üçüncü Aliya'nın önemli bir kısmı Sovyetlerdeki sosyalist inşa faaliyetlerini yakından takip ediyordu, *Gdud HaAvoda* ve *Ahdut HaAvoda* gibi, Syrkin de yükselen Sovyet tarzı kalkınmadan etkilenmişti. Burada Sovyetlerin bu kalkınma aşamalarını mümkün kılmak için gerçekleşen sınıf mücadelesi, devrim ve iktidarın nihai olarak el değiştirmesi aşamaları İsrail'de nasıl olacaktı? Syrkin, kurumsal ve hükümet sistemiyle sosyalizmin Filistin'de inşa edilebileceğini, herhangi bir sınıf mücadelesine ve siyasal mücadeleye gerekli olmayacağını vurguluyordu (Encyclopedia Judaica, C.19, 2007: 398-400). Borochov fikirleriyle kozmopolit ve doktriner solu temsil ederken, Syrkin ise pragmatik ve revizyonist görüşlere ve eylemselliğe referans merkezi oluşturuyordu.

Bir yanda Sovyetlerin ve dünya komünistlerinin Siyonist fikire ve girişimine düşmanlığı, diğer yanda Rus Yahudisi komünistlerin katliamı, tasfiyesi gerçekleri dururken, Filistin Komünist Partisi (*PCP-Palestine Communist Party*) ve *Ahdut HaAvoda* farklı düşünüyordu. Filistin'in özel şartları mevcuttu sosyal, ekonomik ve coğrafi açılardan batılı bir

gelişim seyrinden bahsetmek zordu ve bu tarihsel tecrübenin yokluğunun doğal çıktısı olarak sınıfsal mücadele ve devrimci iktidar değişimini istikrarsızlaştırıcı ve zarar verici olarak görülüyordu. Bu yüzden, inşacı yaklaşım tamamen kendi özgü tarihsel ve toplumsal şartları olan Filistin'de sosyalizmi kuracaktı. Ahdut HaAvoda için Filistin dışındaki geniş Yahudi nüfus topraksızdı ve doğal olarak vatansızdı. Ahdut HaAvoda elitleri bu masif kitleye çözüm olarak Filistin'de toplanmayı, sürgüne son vermeyi, üretime başlamayı acil görüyordu ve Filistinli işçilerin düşünme, aktivite ve sosyalist organizasyonlarına yönelik partiküler bir çözüm gerekiyordu. Sol çevrelerde berraklaşan bu düşünce aslında sol aktörlerin geniş bir kısmının gerçekçi, tarıma dayanan ve gönüllüğü esas tutan sosyal demokratik patikaya girmelerine neden olmuştu. *Ahdut HaAvoda* ve onu takip eden diğer sol aktörlerin, İsrail'de siyaseti salt temsili siyasetin protokollerine sıkıştırmadan tüm toplumu kapsayan geniş bir ağı coğrafya boyunca inşaları siyasi kültürün aşırı uçlara kayışını engellemişti. *Ahdut Haavoda*'nın koalisyon siyasetinde ısrarı, aslında kendi iç politik kümesi olarak sol aktörleri birleştirmesi, sonrasında ise temsili organlarda farklı ve çeşitli siyasal örgütlerle ittifakı, temsil krizinin Eretz Yisrael'de gerçekleşmesini engelledi.

Bu dönemde Sosyalist Siyonizm'in bir yanıyla orijinal ve otantik öte yandan genel ve evrensel olduğu görülüyordu. Filistin'de şartlara uyum sağlayan sosyalist realizmi görmek mümkündü, yerleşim ve inşa birbirinden ayrılmıyordu, sınıf mücadelesini reddeden, devrimci olmayan, reformizme ve revizyonizme inanan bu yönüyle de özgün olmayan aslında dünyanın diğer ülkelerine örneğine rastlanan reformist hareketlerin kopyası ve kozmopolit bir örneğiydi (Cohen, 1992).

Ahdut HaAvoda'yı kurumsal yapı ve ideolojik duruş olarak ele alırken 1919-1930 arasındaki geçirdiği değişimleri ele almak gerekiyor. Politik konfigürasyondaki hızlı

değişimler, jeopolitik kayışlar, masif göç dalgaları, organizasyonları kurumsal açıdan nihai ve değişmez olarak algılamayı Filistin özelinde ve anılan dönemler içinde imkansız kılıyor.

HaPoel HaTzair İkinci Aliya günlerinde karizmatik liderleri, ahlaki üstünlüğü ve idealistik tarzı ile oldukça dikkat çekiyordu, bu psikolojik gerilim ve sosyal bilinç onları Yahudi insanı ve toplumu nasıl geliştirilir, İbrani kültürününü kökleştirilmesi ve gençliğin eğitimi gibi başlıklar etrafında entelektüel yoğunlaşmaya ve ötesinde kurumsal ve aktivist olarak organizasyon çalışmalarına yöneltti. Aslında bu temel hedeflerine önceki bölümlerde ifade ettiğimiz üzere Doğu Avrupa'da mobilize oldukları sol Siyonist bir dizi organizasyonda yürüttükleri tartışmalarda rastlamak mümkündür. *HaPoel HaTzair* ise *Ahdut HaAvoda*'ya kaybettiği mevzileri tekrar elde etme gayesiyle Siyonist girişim ve yerleşimleri Filistin'de kendisine mal ediyordu ve diaspora entelektüellerini vatanında (*Eretz Yisrael*) "Yahudi İşçi Sınıfı"na evriltiyordu (*göçmenlerin proleterleştirilmesi*) veya dönüştürdüğünü vurguluyordu (Ben Porat,1986: 70).

HaPoel HaTzair Filistin'de, yurtdışında ise *Tzeire Siyon*'da görüleceği üzere bir hayli geniş ve çeşitli ideolojik çözümlemeleri ve Siyonist fikirleri barındırıyordu, sosyalizme yönelik çok temel rezervleri ve eleştirileri olanlar olduğu gibi, sosyalizmin temel ilkelerine destek olanlar da mevcuttu. Rezervlerin ve eleştirilerin çoğunluğu gelecekteki sınıfsız toplumun ahlaki/moral bileşenlerine yönelik değildi. Daha çok çözüme kavuşturulması zor gözüken sınıflar arası ilişkilerin formasyonu, sınıf mücadelesinin nihai hedefi ve işçilerin enternasyonal işbirliği mümkün müydü gibi konuların etrafında dönen tartışmalardı ve bu tartışmalar sadece anılan örgütlere münhasır bir durum da değildi. İnşa faaliyetleri yeni başlamışken Diaspora'da veya Filistin'de sosyalist harekete ve işçilerin enternasyonal dayanışmasına gerek olmadığını en azından bunun acil olmadığını düşününler çoğunluktaydı. Eretz Yisrael'de sosyalizmin sosyal demokrat versiyonunu savunanlar ve benimseyenler için bu ortak bir tavır olarak

sosyalist-siyonist çevrelerde öne çıktı. Filistin'de öngörülen: Siyonist değerleri merkeze alan kültürel, ulusal, toplumsal ve moral bir uyanışı sağlamaktı ve bunu ülkenin topyekun inşasına (*binyan haeretz*) evriltmekti. Sosyalist-Siyonistlere göre Filistin'de Yahudi işçilerin tek bir misyonu vardı, o da öncü sorumluluğuyla tutarlı, teoride ve pratikte ulusal ve toplumsal ideal olarak Siyonizm'in Eretz Yisrael'de gerçekleştirilmesiydi. HaPoel HaTsair bu genel ve sosyalist olmayan ideolojiye kuruluşundan başından beri yüklendi, işçilerin milli/ulusal bilinçlerine seslenmeyi önemli görürken Sosyalist Siyonist emek-fethi (kibuş ha-avoda) nosyonuna vurgu yaptı (Reinharz ve Shapira, 1996: 406). İkinci Aliya'nın zor koşulları altında *HaPoel HaTzair*, ideolojik kafa karışıklığı içerisinde işçi sınıfının değişen koşullara rağmen gelişen bir ekonomide genişleme ve gelişme temayülü gösterdiklerini gözlemliyordu.

HaPoel HaTzair'in İkinci Aliya boyunca başarıları ve Filistin *Poale Siyon* ve Ber Borochov gibi muhalifleri tarafından kendisine yönelik eleştiriler arasında bir zıtlık ve çatışma yoktu. Bir çelişki aranıyorsa aslında bu *HaPoel HaTzair*'in kendisinde gözüküyordu. *HaPoel HaTzair*'in kendisinin eylemleri ve öncü olma arzusunun onun sosyalizme yönelik teorik rezervlerinde oldukça önemli etkiye sahip olduğu vurgulanabilir (Ben Porat, 1986:70-71). *HaPoel HaTzair*'e yönelik ilginin Üçüncü Aliya boyunca sönümlendiği söylenebilir. Örgüt artık yeni göçmenlere yönelik kurumsal ve psikolojik kapsayıcılığa işlerlik kazandıramıyordu. *Ahdut HaAvoda*'ya katılmayı reddetmesi ve akabinde Histadrut'un kurulması, *HaPoel HaTzair*'in verili koşullarda taktiksel ve kurumsal yanını oldukça kısıtladı. Baskın bir güçten muhalif bir kanada dönüştü. *Tzeire Siyon Dünya Birliği* (Hitahdut) ile ilişkilerini güçlendiriyordu, Gordonia Gençlik Hareketi'nin temel ilkelerine yaslanıyordu. İçeride kendine yönelik muhalefeti seyreltmek temel amacıydı. Filistin'de *Kibbutz* ve *Moşav ovdimlerin* (Kolektivist olmayan, ziraat ve hayvancılık yapan kooperatif köy yerleşimi) kurulmasına

devam edildi (Ben Porat, 1986: 70), yerleşim faaliyetleri sürüyordu, Histadrut liderliği için paylaşım ve nüfuz mücadelesi de bir yandan sürüyordu.

HaPoel HaTzair başlarda şehirli işçilerle ilgilenmedi ve kurumsal olarak kendi içerisinde bu tür işçilerin temsiline dönük pratik bir adım atmadı (Laqueur, 2003: 304-305). Fakat *Ahdut HaAvoda* ile sürdürdüğü yarış kızıştıkça mecburen öncülük yaparak ve organize ederek getirdiği göçmenler şehirlere yerleşmeye başladılar, şehirli çalışanlar olarak sorunlarla mücadele etmek zorunda kaldılar, konvansiyonel tarım işçisi pozisyonlarını kaybettiler ve *HaPoel HaTzair* tarım hareketi karakterini gün geçtikçe yitiriyordu. Şehirli üyelerin artması ve Histadrut'a katılımın gündeme gelmesi *HaPoel HaTzair*'i çok istemese de sendikal mücadele içerisinde yer almak zorunda bıraktı, idealistik ütopyacı bakış açısı sendikal faaliyete ve sınıf mücadelesiyle yeni bir gerçeklik içinde buna karşı geliştireceği tepkiyi belirleyecekti. Buradan taviz verdi ve reformist bir karakter ortaya çıktı. *HaPoel HaTzair* tüm bu süreçlerin sonunda şehirli ve taşralı parti niteliğine ahlaki ve psikolojik katkı yapacaktı, bunlar sol siyasetin birleşme teşebbüslerinde kritik derecede önemli olacaktı (Merhav,1967).

Bu değişiklikler *HaPoel HaTzair* içerisinde lider değişimini de gündeme getirdi, Aaron David Gordon'dan Haim Arzolozorov'a liderlik el değiştirdi. Önceden vurgulandığı gibi, *HaPoel HaTzair* esas olarak sosyalizmin enternasyonal ve sınıf mücadelesini esas tutan programatik ve stratejik yönelimine karşıydı. Arlozorov (Avineri, 1991) ise burada ince bir ayrıma gitti, Marksizme karşıyken, halkçı (popüler) sosyalizmi destekliyordu. Devrimci sosyalizmi politik değişim ve sosyal mücadele tarzı olarak görmüyor, reformist özellikle revizyonist sosyalist bir hat üzerinden ilerliyordu, İkinci Enternasyonal'de "ulusların sosyalist birliğinden" bahsediyordu. Arlozorov Filistin için temel talebin mülk ve çalışma (Eretz Ve Avoda!) olduğunu vurguluyordu (Arlozorov, 1933). Sınıfların taleplerindense, halkın

taleplerinin önemli olduğunu düşünüyordu. Bu konuda oldukça netti, “biz hiçbir sınıf savaşımını tanımıyoruz” (Arlozorov, 1933) diyordu.

Syrkin’in *Poale Siyonizm*’i anlama çabaları Arlozorov’u endişelendiriyordu. Arlozorov Poale Siyon’da *Ahdut HaAvoda*’nın sınıf mücadelesi tezinden daha fazla Borohovizm’den geri çekilme gözlemliyordu. Nesnel yakınlıklarına rağmen Nahcman Syrkin ve Aaron David Gordon arasında düşünme tarzı açısından ayrışma görülüyordu. Burada Aaron David Gordon’dan bahsetmek doğru olabilir. İkinci Aliya üyeleri arasında Siyonist canlanmayı harekete geçiren, Yahudi halkını ve İsrail devleti bağlantısını kavram, etik, hukuk, ideoloji, dinsel boyutlardan dokuyan oldukça fazla sayıda karizmatik ve nüfuz sahibi figür mevcuttur. Bu figürlerin Eretz Yisrael’e yeni göç eden kitleler üzerinde ilham verici bir etkileri olduğundan bahsedilebilir. Berl Katznelson, Yitzhak Tabenkin, David Ben Gurion, Yosef Hayim Brenner olmak üzere birçok figür Siyonist düşüncenin kavramsallaştırılmasında ve eyleme geçirilmesinde kendilerinden sonra bile referans noktaları olmaya devam etmişlerdir. Bahsedilen bu isimlerin yanına İkinci Aliya’nın sembolü ve cisimleşmiş hali olarak, fikirleriyle, tavırlarıyla, fiilleriyle, ruhani ve pratik yaratımıyla öne çıkan tek bir figürden bahsetmek gerekecektir: Aaron David Gordon. İkinci Aliya’nın temel fikri, İbrani emeğinin *Eretz Yisrael*’de yaygınlaştırılması *(Kibuş HaAvoda, Emeğin Fethi)* üzerine yoğunlaşıyordu. İkinci Aliya’nın öncü figürleri geldikleri ülkelerde kurdukları düzenli yaşamlarını, kültür alanlarını, sosyal çevrelerini geride bırakmışlar ve Eretz Yisrael’e geniş ve tarıma elverişli olmayan topraklarda çalışmaya gelmişlerdi. Aaron David Gordon tam da bu alanda ve zamanda binlerce genç arasında ruhani bir figür olarak hem yaş hem fizyoloji olarak sivriliyordu. Genç Aliya neslini, fiziksel, ruhani, psikolojik boyutlardan Eretz Yisrael’e hazırlamayı hedef tutmuştu. *HaPoel HaTzair* gençliğini Gordon’la yaklaştıran temel bağ yoğun ideolojik tartışmalar ve sıkı grupçu ilişkiler yerine ılımlı ve bireyi merkezi koyan yaklaşımı olsa gerektir.

Gordon:

> "Yeniden uyanışa götüren yol nedir? Çalışma yoludur. Bu sadece çalışma değildir, tamamen çalışma da değildir, hayatını idame ettirmek için çalışma da değildir, ilahi emir (*mitzva*) olan çalışma da değildir fakat yaşam için çalışmadır, bu çalışma yeni bir ışık dokunuşları ortaya çıkarır ve bu yaşamın parçalarından biri olur, yaşamın derin köklerinden birisi…" (aktaran Gordon, 2007: 154).

Gordon:

> "Çalışma fikri insandan bir çok şeyi talep eder. Her şeyi talep eder, yeni yaşam için eski yaşamın tümünü" (aktaran Gordon, 2007:154).

Gordon'dan yapılan alıntılarda görüleceği üzere, çalışma ve yeni hayat arasında dengeyi bulma Gordon'un yeni göçmenlere salık verdiği temel meselelerdir. İkinci Aliya göçmenlerinin umutsuzca mücadelesini verdikleri ucuz Arap işgücüne karşı Yahudi emeğinin istihdam edilmesi konusu bir yanda öte yanda *Eretz Yisrael*'e zor çalışma şartları altında uyum güçlükleri yeni göçmenler için dayanılmaz süreçleri ifade ediyordu. Gordon'un fikirleri ve kişiliği bu açıdan önem kazanmaktadır.

Arlozorov bir yanda, Syrkin ve Katznelson öte yanda ideolojik ve pratik olarak iletişim içindeydiler. Bu bileşenlere ek olarak, *HaPoel HaTzair*'i *Ahdut HaAvoda*'ya yaklaştıran, *Ahdut HaAvoda'*nın kendi içerisinde karşılaştığı meydan okumalar da vardı. Geleneksel Yahudi kültüründen gittikçe uzaklaşan, Batı kültürüne ve aydınlanmasına yakın, insanı merkezine koyan ve farklı bir bireyciliği ön plana çıkaran İsrail toplumu, farklı hükümet ve iktisadi sistemlere odaklanmayı zorunlu kılıyordu (Merhav,1967).

HaPoel HaTzair'in önde gelen liderleri Yosef Ahronoviç, Yosef Sprinzak, Yitzhak Vilkanski, Israel Şohat, Yosef Busel, Levi Eşkol ve Eliezer Kaplan olarak sayılabilir. Haim Arlozorov ise 1920'lerde kaleme aldığı bir dizi makale ile partinin sosyalizm ve enternasyonal işçi hareketlerine olan duruşunda esneklikler oluşmasında öncü rol oynadı. Histadrut'la işbirliği

ve Siyonist hareket içerisinde hakim pozisyona erişme arzusu kademeli olarak *HaPoel HaTzair*'i *Ahdut HaAvoda*'ya yakınlaştıracak, iki parti en nihayetinde 1930'da birleşerek *MAPAI'*ı kuracaklardı.

2.2.3. Ahdut Haavoda'dan MAPAI (İsrail Vatanının İşçilerinin Partisi)'a: Sosyalist-Siyonistler'in Merkez Siyasete Yolculuğu

Sosyalist Enternasyonal'de *Poale Siyon* üyelerinin İsrail siyasetinde kurumsal düzeyde temsil imkanı açısından diğer parti üyelerine göre ağ ve nüfuz kapasitelerinin geniş olduğu görülüyordu. Sosyalist Enternasyonal'de, *Vaad Leumi* (Yahudi Milli Konseyi)'de, büyük belediyelerde temsil açısından sayısal olarak üstünlüğe sahiplerdi (Cohen, 1992: 105-120). Bu sayısal üstünlüğüne rağmen Histadrut gibi İsrail'e yeni göç yapmış Yahudilere erişimleri sınırlıydı. Bu durum *Poale Siyon*'un yeni göçmenler üzerinde siyasal toplumsallaşma işlevinden uzak olmasına yol açacaktı.

Öte yandan 1920'li yıllarda Partisizler grubunun hem entelektüel hem de siyasal toplumsal alanda etkili olmaya başladıkları gerçeği yükseliyordu. İsrail'in ilk başbakanı olacak David Ben Gurion Partisizler grubunun önemli isimlerinden Berl Katznelson'a katıldı. Bu ikili *Ahdut HaAvoda* ile siyasal önderliği, Histadrut ile de toplumsal süreçlerin temel taşıyıcı olmaları vasıflarını kazandılar (Hiro, 2014: 200).

Poale Siyon ise teorik tartışmalarla vakit geçirmekten çekiniyordu. İsrail gerçeği onlar için her alanda eylemi ön plana almalarını zorunlu kılıyordu.[14] Öte yandan Borohovizm, Marksizmin sınıf kavramları ve bunların kişisel düzeyde oluşturduğu bilinçle yoğrulan

[14] 1909 yılında Poale Siyon, Ramle Programı'nı partinin ideolojik duruşu ve pratik siyasetin gerekleri arasındaki uçurumun büyümesi dolayısıyla revize etmek zorunda kaldı.

Halutzim ideolojisinin yükünü omuzlarında hissediyorlardı. *HaŞomer* (Muhafız) adlı savunma oluşumu da ideolojik referanslar noktasında Poale Siyon elitleriyle paralel bir zihin dünyasını paylaşıyorlardı. 1920'lere gelindiğinde HaŞomer *Hagana*'ya evrildi. *Poale Siyon*'un eski lider kadrosu halihazırda yükselişe geçen ve Partisizlerin başını çektiği *Ahdut HaAvoda*'da başarılı olabilirler mi sorusunu soruyorlardı. Ayrıca yeni bir siyasal organizasyon olarak *Ahdut HaAvoda* üzerinde David Ben Gurion ve Berl Katznelson'un dominant (hakim) rollerinin demokratikleşmesi mümkün müydü gibi sorular da öne çıkıyordu. Bu tartışmalar MAPAI'da da sürecekti, ta ki *MAPAI* içerisinde 1942 yılında yaşanacak bir ayrışma ikilinin liderliğinin karakter ve stil açısından önemli bir testi olarak ortaya çıktı (Barieli, 2014: 34 vd.)

Yosef Trumpeldor, karizmatik bir siyonist aktivist ve savaşçı olarak Mart 1920'de Tel Hai'de Araplarla çıkan bir çatışmada öldürüldü. Yaklaşık beş ay sonra, 8 Ağustos 1920'de Yosef Trumpeldor İşçi Bölüğü kuruldu. Temel hedefi ve üyelerinin profili örgütün niteliği ve içeriği hakkında bilgi vermeye yeterlidir. İkinci Aliya ve Üçüncü Aliya göçmenlerinden oluşan ve esas itibariyle Sovyet-tipi sosyalizme yakın bir görüntüsü vardı. Temel gaye sosyalist siyonist örgütleri kurumsal şemsiye altında toplamaktı. *Gdud HaAvoda* üyeleri *Ahdut HaAvoda*'nın bürokratik oligarşinin pençesinde olduğunu, gerçekçi olmayan bir sosyalist siyonist programı rehber edindiklerini vurguluyorlardı. *Gdud HaAvoda*'nın otonom bir aktör olarak görünümü Histadrut'un İkinci Kongresi'ne rastlamaktadır. *Gdud* bu kongrede yürütme vasfı olan pozisyonlar için düzenlenen seçimlere ayrı bir listeyle girdi. *Gdud*'un temel öncelikleri Histadrut üyelerinin yaşam standartlarını iyileştirmeye dönük tedbirlerin alınması, yeni gelen göçmenlerin daha fazla ve karmaşık bürokratik işlemlere maruz kalmaması, *Kibbutz*'un İsrail'de işçi hareketlerinin önemli bir uğrağı olarak tanınlanması idi. *Gdud*'un seçimlerde izlediği bu yol daha doğrusu otonom bir aktör olarak hareket etmesi *Ahdut HaAvoda*

liderliği cephesinden bakınca partinin kurumsal bütünlüğünü bozacak bir faktör olarak görülmeye başlandı (Merhav, 1967; Rozenstein, 1963; Zahor, 1977).

1924 yılına gelindiğinde Dördüncü Aliya Dalgası (1924-1929) başlamıştı. Doğu Avrupa'da özellikle Polonya'da süre giden anti-semitik saldırılar ve başedilmesi güç iktisadi kriz, kitleleri İsrail'e sürüklemişti (Bein, 1982; Segev, 1999). Amerika Birleşik Devletleri ise göç kotalarını devreye sokmaya başladı. Filistin'de ise sosyalist ütopyaları gerçekleştirme ısrarları her geçen gün kötüye gidiyordu. Partisizler ve sol demokratlar kötüye giden iktisadi koşulların radikal bir sol siyasetin yerleşmesine yol açıp açmayacağı noktasında birleşiyorlardı (Merhav, 1967). Bu sebeple inşacılık ve sınıf mücadelesini sentezleyen sosyalist Siyonizmin iktisadi kriz ve siyasal ideolojik kurum ve liderlerin topluma yanıt verememesi nedeniyle siyasetin, ideolojinin ve ekonominin nereye akacağı soru işareti önem kazanıyordu. Gdud ise içerisinde farklı kanatlarda sol siyasetin unsurlarını barındıran bir oluşumdu (Shapira, 1973). Gdud'un sol kanadının önemli isimlerinden M.M. Elkind Sovyetler'e döndü ve Kibbutz deneyimini orada gerçekleştirmek istedi. Via Nova yani Yeni Yol adındaki bu deneyim kitlelerin mobilizasyona dair inanç eksikliği ve siyasal durum nedeniyle çok uzun sürmedi (Arian, 1980:141; Shapira, 1973). Filistin'de sol siyasetin içerisinde tasfiyeci stili benimseyen oldukça güçlü grupların varlığından bahsetmek mümkündü. Bu tür gruplar 3. Aliya'nın politik ve ideolojik motivasyonunu deyim yerindeyse yok ediyordu.

Poale Siyon'dan birçok üye HaŞomer'e geçerken, Ahdut HaAvoda'dan da ayrılışlar gözlemleniyordu. Menahem Elkind'in ve diğer Gdud üyelerinin Nisan 1926'da Sovyetler Birliği'ne gidişi ve sonrasında tekrar dönüşü aslında *sol Gdud* hareketinin diasporadaki etkisizliğini göstermesi açısından önemliydi (Hen-Tov,2012). Elkind'in temel hedefinin Filistin Komünist Partisi'nde yer tutmak olduğunu söylemek de mümkündür. Bu gelişmeler bir yandan da David Ben Gurion ve Berl Katznelson için politik fırsatlar yaratıyordu. Karizmatik

iki liderin Filistindeki sol siyaset içi tartışmaları ve tasfiyeleri bir fırsat penceresi olarak değerlendirmek isteyecekleri tahmin ediliyordu (Rozenstein, 1963; Merhav, 1967, Shapira, 1970).

Ahdut HaAvoda'nın iktidarının kurumsal olarak yayılımı için bu tür siyasal süreçler kolaylaştırıcı faktörler olarak görülüyordu. Ahdut HaAvoda, HaPoel HaTzair ile birleşmeyi politik ajandasında oldukça önemli bir yere koymuştu. Öte yandan Dördüncü Aliya dalgasının, İsrail toplumunda ve ekonomisinde kapitalist eğilimlerin güçlenmesini sağlayıcı bir etkisi olmuştu (Russell, 1995: 37). Bir yandan orta-sınıflaşan öte yandan işçileşen Yahudiler arasında kültürel ve iktisadi gerginlikler de yavaş da olsa belirginleşiyordu. *HaPoel HaTzair Partisi* üyeleri, lider ve kadronun emekçi sınıfa öncülük etmesini, iktisadi ve toplumsal açıdan kendine yeterli olamayan emekçileri desteklemesini yerleşimlere gösterilen hassasiyetin yanında sınıf savaşının da artık Filistin gerçekliğinde gündeme alınmasını söylüyordu (Kressel, 1968; Merhav, 1967; Rozenstein, 1963).

Ahdut HaAvoda Partisi ise *HaPoel HaTzair*'den ayrışarak kurumlara öncelik veriyordu. Histadrut'un Yahudiler arasında yaygınlaşması belki de bağımlılık ilişkilerini kökleştirmenin *"Ahdut HaAvodacası"* idi (Merhav, 1967). Histadrut, *Ahdut HaAvoda* için toplumsal nitelikleri kuvvetli olan bir aparat olmanın ötesinde Kibbutz Hareketi'nde güçlenmesi gereken önemli bir iktidar aygıtıydı (Merhav, 1967). Ayrıca oldukça farklı farklı isimlerle anılan gençlik teşkilatları ile yakın ilişkiler kurulması önemseniyordu. Temel mesele *Ahdut HaAvoda*'nın ülke genelinde hatta Diaspora'da inşacı tüm faaliyetleri yürüten organlarda hakim pozisyonunu elde etmesi denilebilir.

Ben Gurion:

"Ahdut HaAvoda Konseyi, Histadrut içerisinde sosyalist siyasal birlik sorunu gündemi hakkında sunum yaptı, (sunum-g.ç) Siyonist ve sosyalist hareketin bütün

merkezi ve belirleyici soruları üzerinde özel ortak bir konuma sahip olan ülkedeki tüm bu bireylerin, Kibbutzların, işçi hareketindeki organların ve partilerin birleşmesi hakkındaydı. Tek bir politik kurum, Histadrut, Yerleşimler (Yişuv), ülke (Eretz), Siyonist Hareket *(HaTnua HaSiyonit)*, Yahudi işçi hareketi, Sosyalist Enternasyonal içerisinde faaliyet gösterecek ve İsrail içerisinde ve dışarısında emek hareketini yönlendirecek ve eğitecek, Siyonist Hareket, Aliya ve Yerleşimler'de değişen şartlara göre yeni işlevleri ve görevleri yerine getirecektir" (Ben Gurion, 1932).

Sol aktörler arasında birleşmeye dönük tartışmalar yürütülürken temel tartışmalardan birisi de partilerin ideoloji ve parti programı temelli esas konumlarından ve ilkelerinden tavizler vereceği konusuydu. Sol partiler Filistin'de sınıf savaşımı veya öncü inşacılık ideallerine bağlıydılar (Perlmutter, 1957). Fakat birleşmenin etkisiyle ve Dördüncü Aliya ile gelen kitlesel göç sınıf savaşımına vurguyu geri plana itiyordu. Sosyalizm, sınıf savaşımı, devrimci mücadele gibi kavramlaştırmalar kullanılmasından uzak duruluyordu. David Ben Gurion ve Berl Katznelson'un revizyonist sosyalizmi andıran uygulama ve söylemleri diğer sol aktörlerce "sağa kayış" olarak yorumlanıyordu. Histadrut'un faaliyetleri, enternasyonelde alınan tutumlar, İngiltere İşçi Partisi'ne yakınlaşma gibi başlıklar öne çıkıyordu. Poale Siyon içerisinde de tartışmalar devam ediyordu. Dünya Poale Siyon hareketinde enternasyonele katılıp katılmama konusunda üyeler içinde tartışma çıktı. Polonya Poale Siyon harekete katılmama yönünde karar aldı ve tercihini Siyonist Kongre'ye katılma yönünde verdi (Ben Porat, 1986:70).

Filistin'de inşacı öncü bir sosyalist siyonist projesi gerçekleştirmeyi hedefleyen bu *Poale Siyon* üyelerine *sağcı Poale Siyon* dendi. *Sağcı Poale Siyon* üyeleri tipik bir sosyal demokrat parti olarak öncelikle var olan koşulları iyileştirecek ve bunun için de farklı siyasal aktörlerle koalisyon oluşturabilecek siyasal kültür ve karaktere sahipti.

Filistin'de ise Poale Siyon üyeleri Histadrut'a yaklaşma, kurumsal bir parçası olma yönünde tavır geliştirdiler. *Ahdut HaAvoda*'nın Filistin Sol Yahudi hareketi içerisindeki liderliğini ise önemli görüyorlardı. Şu çok açık görülüyordu ki, Filistin emekçi hareketi

içerisindeki *Ahdut HaAvoda* harici herhangi bir grubun liderliğinin başarılı olamayacağı belirginleşiyordu. Bu durum, Ahdut HaAvoda'nın ardılı olan *MAPAI* siyasetinin ve bu siyasi kültürün İsrail'de 1977 Seçimlerine kadar hakim konumda olmasını açıklayan bir mikro tarihsel olgu olarak görülebilir.

Sol hareketin, örgütlerin ve liderlerin demokrasi kapasitelerinin operasyonel sınırlılıkları ve tutarlılıkları test edilmemişti. *Ahdut HaAvoda*'nın reformist sola doğru kayışları ise Filistin'de yerleşik halde bulunan birçok sol aktörü rahatsız ediyordu. Filistin Yahudi Emekçi Hareketi'nin kimlik bulmasında, gelişmesinde ve yayılım göstermesinde bu tür ayırıcı ideolojik tartışmalar kadar 1926 ve 1927'de yaşanacak iktisadi krizlerin de önemli bir belirleyici etkisi oldu (Shapiro, 1976: 150-153). Bu sıralarda ayrıca Diaspora Yahudilerinin Filistin'e gelmesi İngiliz kuvvetlerinin marifetiyle imkansıza yakındı.

Filistin'de ise şehirler oluşuyor (Tel Aviv ve Hayfa gibi), diasporadan gelen kültür ve yapılagelişler yaygınlık kazanıyor, bunların taşıyıcısı olarak küçük burjuvazi oluşuyordu (Garfinkle, 2015: 47). Göçlerin kısıtlanması, sosyalist siyonist yerleşimlerin durmasına yol açtı. Emekçiler, yeni göç edenler ve Sosyalist Siyonist elitler de Siyonizmin ilerici doğasının felce uğradığını düşünmeye başladılar. Aslında bu olağandışı durum, yeni göçmenlerin kurumsal kapasite eksikliklerinden ve ideolojik olarak kapsayıcı olmamalarından kaynaklanmıyordu. Temel sorunsal modern İsrail'i de devlet, toplum ve siyaset düzeylerinde sürekli etkileyecek olan jeopolitik gel gitlerdi. Sosyalist Siyonistler arasında yükselen fikir Filistin'de oluşturulacak ulusal sermayenin fon kaynağı olarak yeterli olacağı düşüncesiydi. Bu açıdan, kapitalist piyasa ve ona dair ilişki setleri geliştirmenin şu an için acelesi yoktu. Fakat iktisadi kriz, Üçüncü Aliya'nın inşacı ruhunu, sınıf mücadelesi kavramına vurguyu önem sırası anlamında sol siyasetin gündeminde gerilere ötelemişti (Shvarts, 2002: 124 vd.).

Ahdut HaAvoda toplantılarında entelektüellerin dolaşıma soktuğu kavram öncü eylemcilikti. *Ahdut HaAvoda* üyeleri ve liderleri sosyalist ideolojinin geleneksel sınıf savaşımı kavramına karşı pozisyon belirlemişlerdi (Krausz, 1984: 124). İktisadi krizin, ideolojik ve politik konum alışları kaosun etkisiyle kutuplaştırıcı bir sürece soktuğunu belirtmek gerekiyor. *Ahdut HaAvoda*'da yer alan politik aktörlerin tutumları olabildiğince merkez siyasetin değerlerini ve kapsayıcılığını karşılayacak düzeyde şekilleniyordu.

Diaspora Yahudileri Sosyalizm ve Siyonizm arasında bir denge bulma arayışındaydılar. Hatta bu arayış alaşım bir ideoloji ve kapsayıcı bir toplumsal hareket olarak sosyalist siyonizmde öne çıkıyordu. İkinci ve Üçüncü Aliya dalgaları sosyalist Siyonizmin toplumsal kaynaklarını oluştururken, Dördüncü Aliya ile sınıf mücadelesi ve inşacılık arasında çözümler, planlar ve stratejiler oluşturulması ciddi bir meydan okumayla karşılaşmıştı. Öncü inşacılık mı yoksa sınıf mücadelesi mi tercih edilecekti? Sınıf mücadelesi taraftarları inşacılığı Filistin'de sosyalizmin gelişimi ve ilerletilmesi yönünde bir engel olarak görmeye başladılar. Diğerleri ise sınıf mücadelesi ve inşacılığı birbirlerinden ayırmak istemiyorlardı. Reformist pratikler hem kurumsal hem de retorik/söylemsel düzeyde gözlemleniyordu.

Beşinci Aliya'nın ilk yıllarında (1928-29) sol partiler arasında birleşmeye dönük girişimler tekrar hız kazandı. *HaPoel HaTzair*'den Haim Arlozorov'un "birleşelim" teklifi partinin şehirlerde yaşayan üyeleri ve Histadrut mensuplarınca destekleniyordu. Kibbutzlar ve moşavlarda yaşayanlar, özellikle *Kibbutz HaMeuhad* üyeleri bu tür birleşmenin kendilerini doğrudan etkileyeceğini söyleyerek karşı çıkmaya başladılar (Shapiro, 1976: 243).

Ahdut HaAvoda elitleri, özellikle David Ben Gurion ve Berl Katznelson HaPoel HaTsair'in ideolojik görüşlerindeki güncellemeleri önemli görüyorlardı. Poale Siyon liderleri birleşmeye dönük eleştirilerini dile getirirken temel endişenin kendi programlarının manivelası olan sınıf mücadelesi ilkesinden vazgeçmemek olduğunu vurguluyorlardı (Merhav,1967).

Poale Siyon elitlerinin dogmatizmi ve Marksizmin ortodoks bir formunu benimsemeleri onları oldukça formalist bir siyasi tavırı benimsemeye zorluyordu ve bu durumdan uzaklaşmıyorlardı. Poale Siyon üyeleri Borohovist ilke ve değerlerin adeta müminleri gibiydiler. HaPoel HaTzair'in pragmatist ve reformist konumu onu Filistin Yahudi sol siyasetinde Ahdut HaAvoda ile birleşmeye yaklaştırıyordu.

İki partinin birleşmesi anti-Marksist kanadın kuvvet bulmasına yol açacaktı. Bu birleşme dogmatik olmayan solcu partilerin ve örgütlerin yeni bir güç oluşturmasıydı. Ocak 1930'da HaPoel HaTsair ve Ahdut HaAvoda birleşti ve MAPAI kurulmuş oldu.

2.2.4. Üçüncü Aliya ve Haşomer Hatzair (Genç Muhafız)'in Ortaya Çıkışı: Sosyalist-Siyonist Gençlik Hareketi'nin Yükselişi

HeHalutz hareketinin ortaya çıkmasıyla birlikte, Üçüncü Aliya'nın başlangıcında bir dizi gençlik hareketi Siyonizm fikrini benimseyerek ortaya çıkmaya başladı. Bunlar arasında kurumsal, ideolojik ve eğitim faaliyetleriyle en öne çıkanı *HaŞomer HaTzair* oldu. *HaŞomer HaTzair* hareketinin başlangıcı Birinci Dünya Savaşı öncesine rastlamaktadır, kuruluş yeri o zamanlar Avusturya yönetimi altında olan Galiçya'dır. 1912'de Galiçya'nın başkenti Lviv'de kurulan Yahudi İzci Taburu (*Gedud Tzofim Yehudi*) hareketin öncül organizasyonudur. Bu kuruluş zamanla Galiçya'nın birçok yerleşimine yayıldı ve genç Yahudilerin katılım gösterdiği görüldü. Harekete katılım gösterenler genel itibariyle Polonyalı orta-sınıf ve asimile olmuş ailelerin lise çağına gelmiş çocuklarından oluşuyordu (Rozenstein, 1963:376).

Yahudi İzci Taburları'nın temel önceliği Yahudi gençliğinin enerjisini Siyonist aktivizmle birleştirmek, yoğun eğitim programlarıyla karakter, fizik ve zihin gelişimlerine destek olmaktı. Sürecin başlarında Siyonist hareketin yetersiz olduğu görülüyordu, Yahudi İzci

Taburları ise Polonyalı İzci Grupları'ndan ayrılarak Yahudilerin dönüşüm süreçlerinde aktif rol oynamak arzusundaydılar. Yahudi İzci Taburları'nda Siyonizme olan ilgi entelektüel ve pratik düzeylerde artıyordu (Rozenstein, 1963:377). 1913 yılında bu grupların "*HaŞomer*" ismini aldığı görülmektedir (Rozenstein, 1963:377). Bu aslında bir yönüyle Eretz Yisrael'de Siyonist uyanış girişimlerine yönelik olarak kurulan ilk bağ olarak okunabilir (Rozenstein, 1963:377).

Esasında bir izci örgütlenmesi olan *HaŞomer HaTzair'in* ilk göçmenleri Filistin'in sınırlarının Birinci Dünya Savaşı boyunca kapatıldığı ve ulaşım zorlukları sebebiyle neredeyse göç yapmanın imkansız hale geldiği, 1917 yılına gelindiğinde ise Balfour Deklarasyonu ile Filistin'de bir Yahudi yurdu kurmanın diplomatik meşruiyetinin temin edildiği, umut ve umutsuzluk arasında salınımlanan toplumsal psikoloji arasında 1919 yılında başlayan Üçüncü Aliya göç dalgası ile birlikte yaklaşık 600 kişilik bir kafile olarak Filistin'e geldi (Neumann, 2011: 12). Bu grubun ilham kaynakları çeşitliydi: Kıta Avrupası'nda yeşeren Yahudi milliyetçiliği, Almanya'da gençlerin örgütlü oldukları hareketler ve onların örgütlenme tarzları, İngiliz tarzı izci örgütlenmeleri ve Martin Buber'in felsefesi sayılabilir (Neumann, 2011: 14). Sosyalist Siyonist ideolojinin en temel kurumlarından olan Histadrut'un kuruluş süreçlerinde ve lider kadrolarında önemli ölçüde *HaŞomer HaTzair* üyesinin mevcut olduğu vurgulanmalıdır (Ashkenazi, 09.10.2011). Elkana Margalit (1971)'in vurguladığı gibi *HaŞomer HaTzair*, bir gençlik topluluğundan Marksist devrimci hareketine dönüşümün kurumsal ve ideolojik değişimini yansıtır.

HaŞomer HaTzair'in kuruluş döneminde örgütlenmesinin üzerinde yükseldiği idealler ve değer setleri esas olarak ortalama Yahudinin toplum içerisinde yaşayan birey ve devlete üyeliğinin bir biçimi şeklinde vatandaş düzeylerini kapsayacak durumda tüm yönleriyle hukuki, toplumsal ve siyasal boyutlardan geliştirilmesine ve derinleştirilmesine odaklanıyordu. Sosyalist formasyona sahip olan *HaŞomer HaTzair* için burjuva egemen düzen insanlarda

yanlış bilinç oluşturuyor ve bu bilinç burjuva ahlakıyla düzenleniyordu. Bu sebeple Yahudi meselesi Filistin'de yeni bir Yahudi yurdu inşa etmekle çözülecekti. Bu da ancak sosyalist referanslı bir örgütlenme modelinin Filistin boyunca ağ gibi yayılmasıyla olabilirdi. *HaŞomer HaTzair* üyeleri Üçüncü Aliya'nın kurumları olan moşav ovdim ve kibbutzim gibi toplulukçu (komünteryan) ve eşitlikçi (egalitaryen) örgütlenmeler içerisinde bu ideallerini gerçekleştirme fırsatı yakalayacaktı (Neumann, 2011: 14).

HaŞomer HaTzair, Birinci Dünya Savaşı sonrasında yükselişe geçen milliyetçi hareketler, kendi kaderini tayin etme ilkesinin uluslararası hukukun esas bir normu haline geldiği ve tüm bunların taşıyıcı bir aktörü olarak ulus bazlı toplumsal uyanışların yükselişe geçtiği bir dönemde gelişiyordu (Wendehorst, 1999: 46-47).

1917 Rus Ekim devrimi ve I. Dünya Savaşı'nın bitişiyle küresel düzeyde dönemin ruhu olarak insanlara hakim olan barışa, ilerlemeye ve anlaşma yapmaya olan inanç oldukça yüksekti (Margalit, 1981: 46). Diaspora Yahudi toplulukları arasında ulusalcı, sosyalist ve seküler gençlik hareketleri oldukça yaygındı. *HaŞomer HaTzair* Yahudi gençlik örgütlerinin ilk örneklerindendi. Hızlı bir örgütlenme ve masif bir üye kapasitesine ulaşmasının arkasında Doğu Avrupa'da yaşayan Yahudilerin gerek devlet bürokrasisi gerekse sivil halktan gördükleri toplumsal ve siyasal nitelikteki baskıların ve dışlamaların etkili olduğu söylenebilir. *HaŞomer HaTzair* Birinci Dünya Savaşı arifesinde Polonya'da bir yerleşim yeri olan Galiçya'da (1918'e kadar Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun bir parçası) kurulduğunu ifade edilmişti (Nur, 2004:25-61). Aslında *Haşomer HaTzair* iki farklı örgütün birleşiminden oluşuyordu. Bunlardan ilki Tzeire Siyon, Yahudi çalışmalarına ve milliyetçiliği araştırmalarına odaklanmış bir öğrenci grubuydu. HaŞomer ise beden eğitimi ve doğaya dönüşü temel hedef alan bir izcilik örgütüydü (Evens, 1995: 165).

HaŞomer HaTzair'in referans kaynakları arasında Aaron David Gordon (Laqueur, 2003: 300), Yosef Trumpeldor'un kurduğu *Gdud HaAvoda* (World HaShomer HaTzair, 1952: 5, 45) ve Çarlık Rusyası'nda o sıralarda aktif olan monarşi karşıtı hareketlerin düşünüş referansları ve örgütlenme modellerinin etkili olduğu söylenebilir. Birinci Dünya Savaşı öncesi Almanya'da gençler arasında oldukça yaygın olan gençlik hareketi Wandervogel'in *HaTzair* için önemli bir esin kaynağı olduğu da eklenebilir (Stein, 2003: 163).

O günlerde deneyimlenen ve üzerinde tartışmalar yürütülen yeni değerler seti olarak ortaya çıkan felsefe, edebiyat, psikoloji, pedagoji ve ideolojik fikirler etrafındaki tartışmalar da hareketin gelişmesindeki önemli girdiler olarak düşünülebilir (Kaplan vd., 2018: 239). Bunlarla birlikte, yirminci yüzyılın başından itibaren, hareket içinde önemli bir yer tutan Marksizm çalışmalarıyla eş güdümlü sosyalist düşüncenin etkileri vardı. *HaŞomer HaTzair*'in omurga düşünce yapısı olarak Marksizmden uzak durduğunu söylemek doğru olmayacaktır. Marksizm bu gençlik örgütü için politik istikametini seçerken genel bir kuramsal başlangıç noktası ve teorik bir rehber haline geldiğini söylemek daha doğru olabilir (Mendelsohn, 1997: 163).

Bu özelliklerden bazıları, *HaŞomer HaTzair*'i *HaPoel HaTzair*'e yakın hale getirmiş gibi görünebilirdi. Aaron David Gordon, *HaŞomer HaTzair* göçmenlerine büyük bir ilgi gösteriyordu ve Gordon bir yandan da bu yeni göçmenlerin ve elitlerinin yaklaşım ve çözümlemeleriyle ilgileniyordu (Merhav, 1967). Bununla birlikte, *HaŞomer HaTzair*'in Avrupa kültüründeki kökleri, insana ve topluma bakış ve bunların davranışları için bilimsel bir temel arayışında olması ve devrimci Marksizm ile yakın ilişkileri, *HaŞomer HaTzair* ile *HaPoel HaTzair* arasında daha ilk günlerde birleşmelerine dönük çabaları engelleyecek faktörler olarak görülebilir. *HaPoel HaTzair* anti-Marksist sosyalist siyonist bir partiydi (Near, 1992: 379). *HaŞomer HaTzair*, İkinci Aliya'daki ihtişamından bu yana *HaPoel HaTzair*'de derin değişimlerin yaşandığını çok yakından öğrenmiş oldu. Avrupa'daki Yahudi gençlik

hareketlerini Siyonist idealin yönlendiriciliğiliyle İsrail'e çekenin Siyonist romantizm olduğu söylenebilirdi. Üçüncü Aliya döneminde ise *HaPoel HaTzair* zamanın ideallerini, değerlerini ve kurumlarını anlamakta zorluk çekiyordu ve aynı zamanda bir ayrılıkçı siyasi partiye dönüşürüyordu. Bundizm ile Borohovizm, Ugandizm ile Eretz Yisrael, tartışmacılık/idealizm ile Siyonist gerçekçilik arasında kamplaşmalar başlamıştı (Perlmutter, 1957:229).

HaŞomer HaTzair'in göçmen grupları arasında ve bir adım ilerisi olarak kendi organizasyonu içinde iletişim kopukluğu vardı, bu eksiklik diasporadaki eğitim gençliği hareketi arasında herhangi örgütlü bağ bulunmaması neticesini doğuruyordu. *HaŞomer* üyelerinin ülke çapında dağılmasına ve HaŞomer HaTsair göçünün gücünü israf etmesine yol açtı. Buna ek olarak, yurtdışındaki hareketin öncü misyonuna dönük gerginlikler dinmişti ve ciddi bir kurumsal kriz savuşturulmuştu. 1927'de Kibbutz Bet Alfa'daki bir *HaŞomer HaTzair* toplantısında, *HaŞomer HaTzair* göçünü birleştiren yurtdışındaki hareketi yönlendiren ve bu işlevlerin bir merkezden yönetilmesi gerekliliğine dair kapsamlı bir plana ihtiyaç duyulduğu ifade ediliyordu. Bu toplantıya *HaŞomer HaTzair* birliklerinden delegeler katılım gösterdi. Bu toplantının önemi *HaŞomer HaTzair*'in kurumsal hedeflerinin Kibbutz HaArtzi ile gerçekleşme imkanı bulmasıydı. Kibbutz HaArtzi ise bu kongrede vurgulana geldiği şekliyle "ideolojik kolektivizm" üzerinde yükselecekti. İdeolojik kolektivizm ise çalışan sınıfın temel mekanı olarak Kibbutz'un ideolojik, toplumsal, iktisadi ve kültürel bir merkez haline getirilmesiydi (Perlmutter, 1957: 233-234). *HaŞomer HaTzair*'in ideologlarından Meir Yaari bu konuda şöyle diyordu:

> "Kibbutz'un göreceli izolasyonun kapitalist bir çevrede tanınması onun karakterine tamamen zıttır ve onu eninde sonunda yok edecektir. Bu durum birlik içerisinde iç organizasyonun gücünün sıklaştırılmasını, toplumsal ve ideolojik disiplini zorunlu kılmaktadır. İnşa halindeki Eretz İsrail'de iktisadi yapı içerisinde Kibbutz'un konumu onun ideolojik ve siyasal kolektif olarak sürekli mücadele etmesine yol açacaktır. İdeolojik kolektivizm, kendini var olan rejime (düzene) göre ayarlamaya dönük

> bir itirazdır, hayatın esas formudur ve mevcut düzeni değiştirmeye dönük çabalardır. Bu hedef sadece inşacı yerleşimlerle gerçekleştirilemez. Siyasal mücadele, kolektivizm ile kombine edilmelidir. Doğal olarak bu siyasal-ideolojik alanı içerecektir" (Yaari, 1947: 31).

Bu toplantıda, bu fikre katılmayan üyeler de vardı: argümanları oldukça açıktı, bağımsız siyasi varlık ve kibbutz gruplarıyla *(Ahdut HaAvoda, Gdud HaAvoda)* bağlantı kurmayı başarmak için ülkedeki her *HaŞomer* üyesi kurumun yürütme organları için seçim yapılmalıydı ve bu kurumların birbirleriyle kuracakları entegrasyon için kendi kararlarında özgürlük şarttı. Fakat ideolojik kolektivizm, kurumsal yapı içerisinde üyelerden sıkı bir disiplini istiyor ve bu da Kibbutz organizasyonun katı bir merkezi yapıya dönüşmesini zorunlu kılıyordu. *Kibbutz HaArtzi* merkezinde *HaŞomer HaTzair*'in ortaya attığı bu yeni konsepte yönelik eleştiriler de beraberinde geldi.

> "Biz hareketimizin hayati çıkarlarına organik olarak bağlanmış gerçekçi siyasal görevleri gerçekleştirecek ideolojik kolektif bir organız. Biz bir parti değiliz. Bu yüzden programatik dogmaları kabul edemeyiz, haliyle bunları gerçekleştirecek bir tabandan yoksunuz. Biz bir parti değiliz. Bu yüzden bizim gücümüz kişisel eğitime, öncül değerlerin yaratımına, tabandan aşağıya bir oluşuma, bir komuniteye dayanır. Bürokratik kurumların üzerinde yükseldiği otoriteye vurgu yapamayız. Mekanik bir oy düzenine yol açacak ideolojik konseptleri takip etmemiz mümkün değil" (Merhav, 1980; Yaari, 1947: 93).

Bir program oluşturma veya eylem için bir çerçeve kurma konusu, *HaŞomer HaTzair* göçünün yaşanması ile ideolojik ve doktriner yumuşama sürecine evrildiğini söylemek mümkündür. *HaŞomer HaTzair* üyeleri Filistin'e geldiklerinde ister istemez işgücü süreçlerine katılıyorlardı. İşçi ile işveren arasındaki gerçek çatışmalara şahit olmaya başladılar (Merhav, 1967; Merhav, 1980). İş yerinde sadece sosyalist ve marksist ideolojiyi benimsemiş emekçi sınıfı yoktu, tüm siyasi eğilimleri ile daha geniş çapta çalışan sade halk unsurlarıyla tanıştılar

ve artık sadece kibbutz toplumunun iç sorunlarına konsantre olmaları pratik olarak mümkün değildi (Merhav, 1967; Merhav, 1980). Çünkü kendilerini sadece sınıf mücadelesine adamak zorunda hissettikleri bir moral yükümlülük altında görmüyorlardı. *HaŞomer HaTzair*'in yukarıda vurgulandığı şekliyle elit sınıfı, güncel toplumsal süreçleri analiz etme metodu olarak bilimsel metodolojiyi temel referans merkezleri olarak alıyorlardı (Merhav, 1967; Merhav, 1980). Aslında bu metodolojik seçim, benimsedikleri Marksizm'in toplumsal süreçleri bilimsel yaklaşım ile açıklama ısrarından geliyordu. Bunlar pedagoji, psikoloji, felsefe gibi bilim dallarıydı: bunlara ek olarak Filistin'deki karşılaştıkları gerçekliğe uygun olarak sosyoloji ve siyaset bilimi ile İsrail gerçekliğine ve güncel sorunlarına cevap aramaya çalışıyorlardı (Margalit, 1971; Merhav, 1967; Merhav, 1980). Şu açıktı, güncel iktisadi sorunlara bilimsel olarak bakma yani determinist bir tarih anlayışını baz alma ile yalnızca sosyalist bakışa ve Marksist sonuçlara ulaşılabilirdi: yani sorunların çözümü sınıf mücadelesi, uluslararası/enternasyonal dayanışma (dünya genelindeki işçilerle hatta komşu Arap işçileriyle) ve birleşik işçiler federasyonunun kuruluşu için destek sağlama ve burada sosyalist bir yapılanmayı oluşturma uğraşılarından oluşabilirdi. Bu tür faaliyetler gençlerin bir yandan araştırma dürtüsünü kamçılıyordu öte yandan bu gençlerden devrimci olanlar reformist sosyalizme yanaşma konusunda oldukça isteksiz davranıyorlardı. Çünkü gençler profesyonel siyasetçi olmak istemiyorlardı.

Bu yaklaşım ve metodolojik tercihler, İsrail solunda ileride sert ve güçlü bir entelektüel-teknokratik grubun yerleşmesinin de önünü açan gelişmeler olarak yorumlanabilir. Öte yandan HaŞomer HaTzair üyeleri örgütlerinin doktriner sertliği dolayısıyla diğer sosyalist partilerle ittifak kurmaya dönük direncin pek de anlamlı olmadığını anlamaya başladılar. Devrimci siyonizme olan tutkuları onları Marksist bir sosyalist devrimcilikten ziyade Stalinist içeriğe sahip bir örgütlenmeye lider ve kurum düzeyinde itiyordu. İsrail gerçeği ile Marksizm'in teorik

öncülleri arasında bir uyuşmazlık olduğu da açıktı. İsrail emekçi sınıfı, şehirlerden taşraya doğru bir akış içerisinde mobilize oluyordu. Kibbutz ise kapalı bir iktisadi yapı ve zaman zaman metafizik bir cemaati andıran uygulamalarıyla Marksizm ile uyuşmazlık içerisindeydi. Bu gibi gerçekler, *HaŞomer HaTzair*'in ideolojik konseptlerinin oluşmasında katkısı olan faktörler olarak gösterilebilir (Merhav, 1980).

HaŞomer HaTzair üyeleri İsrail'e yerleşince öncü yerleşimler inşa ettiler ve bunlar ideolojik olarak Siyonizmi ve toplu eğitim deneyimlerini kendilerine temel referans alıyorlardı. İsrail'de, çalıştıkları işyerlerinde ve iletişim içinde oldukları kamuoyunda kök salma sürecinde sosyalizmi ve sınıf savaşımı ilkesini benimsediler ve bunu nasıl işlevselleştireceklerini formüle etme uğraşı içinde oldular. Böylece 1920'lerin ortasında *HaŞomer HaTzair*'in ideolojik karakterinin belirgin özellikleri görülmektedir: öncü Siyonizm'in ve devrimci sosyalizmin ideolojik kolektvizmi konsepti altında sentezleme uğraşı ve pratik olarak inşaacılık ve sınıf mücadelesi konseptleri ön plana çıkıyordu (Perlmutter, 1957: 236).

HaŞomer HaTzair'in iletişim içerisinde olduğu öncü sosyalist Siyonist hareketler ve Gdud HaAvoda'nın sağ kanadının uzantısı olan kibbutzları içeren gruplar birleşerek Histadrut'un Nisan 1926'da düzenlenecek Üçüncü Kongresi'ndaki seçimlerine katılım için "Kibbutz Listesi"ni oluşturdular (Rubenstein,1985: 199). Kibbutz Listesi programında sol kampta yer alan bir çok gruba eleştiriler yöneltiliyordu; bunlar sadece *HaPoel HaTzair* ile sınırlı kalmadı, aynı zamanda *Ahdut HaAvoda*'yı da eleştiriyorlardı ve bu eleştirilerini öncü bir sol birlik kurulması anlaşmasına aktif bir şekilde destek vermeyen diğer tüm sol bileşenleri içerdiğini belirtmek gerekiyor (Vitales, 1968: 304). 1927'de Üçüncü Histadrut Kongresi için yapılacak seçim kampanyasının odak noktalarından biri "işlevlerin bölünmesi" sorusu idi (Shapiro, 1976: 143). Farklı bakış açılarına sahip olan Komünist Fraksiyon, Sol Muhalefet ve Sol Poale Siyon gibi gruplar, Histadrut'un sendikalaşma ve inşacı işlevlerinin ayrılması

gerektiğini vurguluyordu. Kısacası bu işlevleri yerine getirecek iki ayrı örgütün kurulmasını talep ediyorlardı, bazıları da bu işlevlerin kombine edilmesinde mahsur olmadığını yani sınıf mücadelesi ve sendikal örgütlenmenin Histadrut gibi bir işçi sınıfı örgütünün tek görevi olabileceğini vurguluyorlardı. Kibbutzların kendi hayat alanları ve diğer tüm Siyonist girişimlerden bağımsız olmasını düşünüyorlardı (Perlmutter, 1957:232). Histadrut'un kendisini yalnızca yerleşim politikalarına, göç idaresine, nüfusun absorbe edilmesine ve eğitim konularına vakfetmesi gerekiyordu ve sendikalaşma ve sınıf mücadelesi ile uğraşmamalıydı.

HaŞomer HaTzair'in bu tartışmaların ortasında o sıralarda mücadele içerisinde olmaya zorlandığı iki cephe tespit edilmektedir. Bunlardan ilki Filistin işçi hareketinde farklı siyasi partilerde ve gruplarda bir eğilim olarak kendini gösteren reformist politik girişimlerdi; bir diğeri ise *MAPAI* ile birleşme sonrası bile varlığını gösteren aşırı-sosyalistlerin sınıf mücadelesinden sapıldığı gerekçesinden hareketle inşacı ve sınıf mücadelesi fonksiyonlarını birleştiren, devrimci sosyalizm ile Siyonizm arasında denge bulmaya çalışan çabaların altını dinamitleme stratejilerini sürekli gündeme alan aşırı sol fraksiyonlardı. 1926'daki Kibbutz Listesi'nin programı bunlarla mücadeleyi esas alırken, 1927'de buna dönük olarak Haşomer HaTsair kendi organizasyonu olan *Kibbutz HaArtzi HaŞomer HaTsair*'i kurdu (Perlmutter, 1957; Near, 2008).

1927'de *HaŞomer HaTzair*'in ideolojik kolektivizm üzerinde yükselen kendi organizasyonu *Kibbutz HaArtzi* böylece kurulmuş oldu. *HaŞomer HaTzair*'in *Kibbutz HaArtzi* örgütlenmesinin, ideolojik öncüllerine bakılınca Histadrut'ta ayrı bir ideolojik ve politik eğilimi işaret ettiği görülüyordu, ayrıca Kibbutz'a ve eğitim işlevlerine ek olarak kendisini farklı konularda işler yapmaya adayacağını ifade ediyordu. Rusya, Letonya ve Litvanya'da olgunlaşan sosyalist siyonist akımlardan gelen *HaŞomer HaTzair* üyeleri hali hazırda *Ahdut HaAvoda*'ya katılmaları nedeniyle ve *Kibbutz HaArtzi*'nin ideolojik varsayımlarının

paylaşmadıkları için kurulan bu ortak organizasyona katılmayı reddettiler. Kısa süre sonra bu figürler *Kibbutz HaMeuhad*'ın kurucuları arasında yer aldı. *HaŞomer HaTzair* Kibbutzim'in en eski örgütlenmelerinden biri olan Bet Alfa dahi *Kibbutz Artzi'*ye bir bütün olarak katılmaktan geri durdu; bazı üyeleri *Ahdut HaAvoda*'ya bağlı iken, önemli bir kısmı da doktriner sol muhalefetin etkisi altındaydı (Near, 2008: 153).

HaŞomer HaTzair sosyalist Siyonizmin İsrail işçi hareketi üzerindeki etiketini asla reddetmemiş ve bunu bir tarihsel bir gerçeklik olarak kabul etmişti. Ancak *Kibbutz HaArtzi*'nin ideolojik kavram kümesine baktığımızda *HaŞomer HaTzair*'in bu terimi iradi olarak Siyonizm ve sosyalizmin sentezini nitelemek için kullanmadığını görüyoruz (Vitales, 1967-1970). Çünkü politik elitler etrafında konsantre olan endişe şuydu bu iki farklı kavram (Sosyalizm ve Siyonizm) arasındaki sınırlar netliğini kaybedebilir ve birbirlerinin içine geçebilirlerdi. Kısacası bu politik elitlerin sosyalist Siyonizm yüceltmelerinin olmadığını söyleyebiliriz. Bu varsayımlar altında, *HaŞomer HaTzair*, *Kibbutz HaArtzi*'nin üzerinde yükseldiği ideolojik konseptleri üçlü saç ayağına oturtmuştur: siyonizm, sosyalizm ve kibutzizm/kibbutzçuluk. Bunlar hareketin özünü oluşturmaktadır ve sosyalist Siyonizm çözümlemesi ve ona eşlik eden fikirler geri plana alınmıştır, Siyonizm ve devrimci sosyalizm öncelik sıralamasından geri plana çekilmiş, yerine bu unsurların sentezi ortaya koyulmuştur ve vurgulanan şudur: bu ilkeler birbirleriyle çelişmek yerine birbirlerini tamamlamaktadır. Fakat unutulmamalı ki bu ilkeler birbirleriyle aynı siyasal hat içerisinde de değildirler. *Kibbutz HaArtzi* elitlerine göre sosyalist Siyonizmi Filistin'de bir bütün olarak gerçekleştirmek için çabalamak yerine şu tercih edilmeliydi: bu katı ideolojik programı aşacak bir şekilde, bu kavramların aralarındaki nicel ve nitel ilişkilerin sabit olmadığını göz önüne alarak yani bu kavramların süreçler içinde olgunlaşacağını akıldan çıkarmayarak herhangi bir unsurun (sosyalizm veya siyonizmin) öne

çıkmasının tarihsel koşullara bağlı olarak gerçekleşeceğini vurguluyorlardı, bunun adı da ideolojik kolektivizmdi (Vitales, 1969; Near, 2008, Merhav, 1980).

Bu açıklamalarının rasyonel bir uzantısı olarak, ideolojik varsayımlarını "aşamalar kuramı" (*theory of stages*) içerisinde anlatmaya çalıştılar (Near, 2008: 203-204). İlk aşamada doğal olarak devlet kurma çabalarına bağlı olarak ulusal dayanışma ve bununla ilgili unsurlar da dahil olmak üzere baskın olan siyonist proje olacaktı (*constructive pioneerism*/inşa edici öncülük), hali hazırda sınıf mücadelesi de Siyonist proje ertesinde başlayabilirdi. İkinci aşamada ise, sınıf mücadelesinin, sosyal ayrımcılığın ve sosyalist bir işçi rejimi için mücadelenin güçlendiği dönem (*revolutionary socialism*/devrimci sosyalizm) olarak nitelendiriliyordu (Perlmutter, 1957: 235).

Bu aşama teorisi haliyle birçok eleştiriyi de beraberinde getirdi, hem *Kibbutz HaArtzi* dışından ve hem de içeriden aşamalar teorisine ideolojik rezervler getiriliyordu (Near, 2008: 203-204). Hepsinin ortak noktası aşamalar fikrindeki süreçlerin tam olarak ne olduğunun net olmadığıydı. Eleştirenlere göre siyonizm, inşacılık, sınıf mücadelesi veya devrim gibi politik praksis hatları netleştirilmeliydi ("*tightening the line*" tartışmaları) ve bunlar arasındaki seçimler keskinleştirilmeliydi (Near, 2008: 203-204). Bu fikri eleştirenlere bakıldığında bu tür kavram kümelerinin gerçekleştirilmesine dair ortaya koydukları sert ve dogmatik tutumlar onların kavramlara evrensel ve sabit gerçeklikler olarak baktıklarını gösteriyordu. İçeriden gelen eleştiriler ise daha farklı bir yaklaşım öne sürüyorlardı: süreç fikrinin kendisinde bir sorun yoktu, problem iki aşamanın ayrı süreçler olmasından kaynaklanıyordu ve bunların özel tanımlanmasına yönelikti; temel eleştiri ayrışmanın oldukça biçimsel yapıldığı konusuna odaklanıyordu; içeriden gelen eleştiriler birinci aşamadan ikinci aşamaya sıra gelemeyebileceğini düşünüyorlardı. *HaArtzi* ideologlarının yaptıkları aslında Filistin'e dönük yaklaşımlarını şematize etme çabalarıydı ve her şematize etme çabasında görülen eksiklikler ve

problemler burada da görülüyordu (Merhav, 1967). Siyonizmden sosyalizme geçiş aşamaları hız ve stil olarak değişkenlik gösterecekti, kısacası yaşanılan dönemin yapısı ve kültürel kalıplar etkin girdiler olarak dikkate alınmalıydı. *HaArtzi* elitlerini meşgul eden diğer bir sorun yaşadıkları anın ve geleceğin somut bir analizi (aşamalar arası geçişi belirginleştiren toplumsal ve iktisadi yapısal değişimlerin tespiti) yapılmadan ve aşamalar arası geçişi imleyen momentleri karakterize eden pratik amaçları ve zorunlulukları tespit etmek gerekliliği ve buna yönelik izlenecek metodun nasıl belirleneceğine dair tartışmaların öne çıkması olmuştur. Tüm bu tartışmalara rağmen içeriden gelen endişelerin tarihsel süreç içerisinde haklı çıkmadığı söylenebilir. Bilakis dönemin jeopolitik dengesizlikleri göz önüne alınınca aşamalar teorisi *HaŞomer HaTzair* aktörlerinin bir politika biçimi ve topluma yaklaşma stratejisi olarak devrimci yola girmelerine engel olduğu gibi aşırı sol bir politik patikaya girmelerine de bariyer çekti.

Kibbutz HaArtzi'nin ileri sürdüğü yeni ideolojik konsept, Filistin'de sınıf mücadelesi ile inşacı faaliyetlerin bütünleştirilmesi fikri ve üzerinde özellikle durulan aşamalar teorisi bir ölçüde sosyalist siyonizmin önemli kurucu figürlerinden Borohovizm'de yapılan önemli bir dönüşüm ve dikkate değer bir teorik gelişim olarak söylenebilir (Avineri, 1977:238). Bu yeni ideolojik yaklaşımla Borohovizm'de aktif özne faktörü olarak ulusal ve toplumsal kurtuluş mücadelesinde devrimci ve öncü unsurun rolünü tamamen göz ardı eden bir yaklaşımdan uzaklaşılmış oldu. Bunun pratik anlamı şuydu, öncü Siyonizm ile devrimci sosyalizm arasında karşılıklı ve bağımlı ilişki setleri geliştirmek, öte yandan diaspora nüfusunun ulus inşa süreçlerine aktif katılımı ve Filistin'de gelişmekte olan sınıf mücadelesine teorik bir arkaplan sağlayarak, Filistin ve diaspora arasında diyalektik bir ilişkiyi öncelemek temel hedefler olarak öne çıkıyordu.

Kibbutz HaArtzi'nin ideolojik çözümlemelerinde Kibbutzizm/Kibbutzçuluk ayrı bir başlık olarak ele alınma yoluna gidildi. İnşacı süreçlerle eş anlı giden sınıf mücadelesinin yerine Kibbutzların konumlandırılamayacağı fikri öne çıktı. Öte yandan Kibbutzlar kurum ve işlev olarak sınıf mücadelesi ve de sosyalist bir Filistini hedefleyen Siyonist projeyi kolaylaştırabilirlerdi. *Kibbutz HaArtzi* ilginç bir şekilde diğer kibbutz örgütlenmeleriyle iktisadi yapının formasyonu noktasında da ayrışıyordu, mesela *Gdud HaAvoda* Kibbutz yolunun ve çerçevesinin belirlenmesinde Kibbutz'u ve toplumu çevreleyen rejimin kapitalist işleyişini gözden kaçıran yaklaşımını kabul etmiyordu (Near, 2008: 69-79). *Kibbutz HaArtzi* verili sistemin kapitalist değerler ve kurumlar etrafında döndüğünü ve Filistin'de yeni kurulan Kibbutzların inşasının yalnızca sosyalist propaganda, sıkı iktisadi planlama ve hücresel organizasyona dayalı olmamasını vurguluyordu; verili koşullar göz önüne alınarak yeni gelen göçmenlerin çocukları erken yaşlardan itibaren eğitime alınmalı, ayrıca kurum içerisinde kapsayıcı ve yaygın demokratik mekanizmalar inşa edilmeli ve Kibbutz üyelerinin kişisel tatmini en üst düzeyde sağlanmalıydı. Bu tür öneriler, organik kibbutz kavramının doğmasına yol açtı; bu kavrama göre kapitalist sistem, değerler ve kurumlar altında toplumsal ve kişisel potansiyellerin özgürce ortaya çıkması için engeller kaldırılacak, yani kibbutz bir nevi otonomlaştırılacaktı (Near, 2008:157-158). Öte yandan diyalektik bir ilişki içerisinde kibbutz'un öncü rolü ideolojik ve politik mücadele içerisinde sürekli tazelenecekti.

Filistin'de kibbutzların kurumsal ve ideolojik olarak nasıl inşa edileceğine dair tartışmalar sürmekteydi, genel olarak amaç işçi ekonomisini ve birliğini güçlendirecek bir organizasyonu tesis etme üzerine odaklanıyordu. Yukarıda kısmen ifade edilmeye çalışıldığı gibi *HaŞomer HaTzair* Kibbutz Listesi programında gücü sınırsız, merkeziyetçi ve yukarıdan aşağıya örgütlenen bir Kibbutz modeline karşıydı ve sol örgütleri endişeleri konusunda sürekli uyarmaktaydı (Davar, 28 Kasım 1926).

HaŞomer HaTzair'ın yeni uygulamaları karşısında sol çevreler onu kendi kurumsallıkları altında birleşmeye davet ettiler, *HaŞomer HaTzair* başta bu birleşme taleplerine olumlu yaklaştığını ifade ediyordu. Fakat teorik uzlaşma, kapsamlı eğitim programları ve Kibbutzlara örgütsel olarak tanınacak geniş özerlik imkanları ortaya konmalıydı. Ocak 1930'da Birleşme Kongresi'nde (*Ahdut HaAvoda ve HaPoel HaTzair*'in), *HaŞomer HaTzair*'deki tüm eğilimlerden temsilciler tarafından bu düşüncelere uygun olarak bir açıklamaya imza atıldı. 1930'da *Kibbutz Mişmar HaEmek*'teki Kibbutz Artzi Konferansı'nda, *HaŞomer HaTzair*'in mevcut partilerden birine katılmaya hazırlandığı asgari program maddeleri nihai şekline kavuştu. Bunlar esas olarak dört maddeden oluşan temel ilkeler olarak özetlenebilir: (a) ortak birlik, (b) radikal Marksizm eksenli sınıf mücadelesi ve bilimsel sosyalizm, (c) İki ulusluluğa vurgu ve Arap işçilerinin örgütlenmesinin kolaylaşması ve (d) Histadrut'un bürokratikleşmesine karşı olmaydı (Near, 2008: 204). Sol Poale Siyon'a yönelik olarak Siyonist Kongre'ye katılım, Ulusal Fonlara destek, Diaspora'da öncü eğitim ve İbranca'nın geliştirilmesi için kültürel faaliyetlere ağırlık verileceğine dair taahütleri içeriyordu.

HaŞomer HaTzair, Kibbutz HaArtzi'nin kuruluşunda (hatta daha önce, Diaspora'daki gençlik hareketinin önde gelen gruplarından biri olduğu dönemde) MAPAI'a benzer şekilde solda birleşmenin evrimini tartışmıştı. MAPAI ile program temelinde birlik sağlanması için öne sürülen taleplerin gerçekte Filistin'de sol aktörlerce nasıl karşılanacağı netleşmeye başlamıştı, *MAPAI* Filistin'de başlı başına bir sosyal-demokrat parti olmaya doğru evriliyordu ve *HaŞomer HaTzair*'in birleşmeye dönük tartışmaları kadükleşiyordu. *HaŞomer HaTzair* içerisinde de MAPAI ile birleşmeyi hızlandırmak amacıyla program temelli birlik ilkelerinde yumuşatmaya gidilmesine dönük talepler yükseliyordu. *HaŞomer HaTzair*'in lider düzeyindeki elitlerinin yaklaşımları prensipte birleşmenin reddedilmesine ve her ne pahasına olursa olsun birleşmeye karşı bir tavır sergilediler. Ayrıca asgari program ilkelerinin sıkı bir şekilde sürdürülmesine ve

hareketin (HaŞomer HaTzair) bir bütün olarak gerekli hazırlıklar yapılmadan birleşmeye katılmasına da soğuk bakıyorlardı.

Berl Katznelson birleşme konusunda şöyle diyordu:

> "Birleşmeyi çok istiyoruz ve ivedilikle bunun için hazırlanıyoruz. *HaŞomer HaTzair* üyelerinden, birleşmenin bir şartı olarak, bu birleşmenin gerekliliğinin sınamaya konulmasını ve bunu inanç veya ideoloji ilkelerinin zorunlu bir bakış açısı olarak kabul etmenin bir taahhüt olarak görülmesini talep etmiyoruz. Şu olmamalı: empoze etme ve beğenilmediğinde (birleşik hareketi-g.ç) terk etme. Birleşmeyi solda birleşmenin bir sonucu olarak kurulacak partinin zorunlu bir görüşü olarak tutuyoruz. Birleşmenin sahip olduğu fikir özgürlüklerinden vazgeçmeleri gerektiğine katılmıyoruz. İnançlar, ideolojiler ve bilime yaklaşımlarda görüş farklılıkları olabilir, bunların birleşmenin bir şartı olarak kabul edilmesinden yana değiliz.
>
> Görüşlerimizi ilgilendiren temel konuların birleşik hareket tarafından üzerinde ciddi bir incelemeyi hak ettiğini söylemeliyiz. Birleşik hareketi oluşturan taraflar arasındaki görüşmelerde koşullar, anlaşmazlıklar çok önemlidir, bunlar hakkında tek taraflı karar verilemez. *MAPAI* üyeleri, *HaŞomer HaTzair* ile birleşmeye hazırdır. Anlaşmazlık konuları birlik içerisinde yanıtlanacaktır" (Katznelson, Cilt 9: 193-194).

Meir Yaari ise birleşmeye kendi cephesinden şu şekilde cevap veriyordu:

> MAPAI ile bu halde birleşme niyetimiz yok. Anladığımız kadarıyla sendikadan sonra bugünkü halimizle kalmamız oldukça güç. Özerklik ve programlı bir birleşme talep ediyoruz fakat Berl Katznelson'un bahsettiği kadar kararlı oldukları pek gözükmemekte. Örneğin, MAPAI'ın Erfurt Programı gibi teorik bir tartışmayı yoğun şekilde içeren bir programdan yana olmadığını biliyoruz. MAPAI ile olan birleşme zorunlu bir görüş temelinde değil, eylem yükümlülüğünü temel aldığını söyleyebiliriz. Eylemlerimizde disiplini gözeterek çalışmalarımızın karşılığı olarak istihdam garantisini önemsiyoruz. Disiplini ahlaki bir başkaldırı ya da kırılmak olarak görmüyoruz. Partiye girme amacımız partiyi yıkmak ve onun hareket kabiliyetini azaltmak olmamalı. İnanç, bilim ve fikir konularındaki farklılıklara rağmen yaratıcılık ve ortak ideallerimizde mücadele işbirliği yapmamızı mümkün kılacak şekilde, program temelinde asgari müşterekler etrafında birleşmeyi talep ediyoruz. Sendikanın kurulmasından kendi geleneğimizi bir parti olarak tutmamız zor, bir azınlık olabiliriz. Fakat öte yandan Histadrut aygıtının çeşitli araçlarını

> kullanacağımızı biliyoruz. Birlik, halihazırda var olan değer ve kurumları yıkarak ilerleyemez. Birlik öncelikle işbirliği sağlamakla yükümlüdür ve bunun genişletmekle-derinleştirmekle ilgili bir süreçtir. Birlik konusunda müzakerelerin başarılı olması *HaŞomer HaTzair*'in yaratıcılığını ve militanların bağımsızlığını tasfiye ederek değil, eşitlik temelinde ilerlenebilirse başarıya ulaşacaktır (Merhav, 1980; HaShomer HaTzair, 19 Kasım 1939: 44).

Kibbutz HaArtzi siyasal faaliyetlere liderlik edecek bir politik aktör olma durumundan hareketle kurumsal yapısını uyarlama yoluna gidiyordu. Bu tartışmalar sürerken buna bağlı ikinci bir tartışma oluşmaya başlıyordu. Bağımsız bir *HaŞomer HaTzair* partisinin kurulmasını en azından bu tür bir perspektifin gündeme alınmasını isteyenler vardı. Fakat şimdilik herhangi bir somut adım atılmasının erken olduğunu düşünenler de öne çıkmaktaydı. Bu partinin Kibbutz çevreleri dışında çalışan işçileri de kapsaması gerektiği söyleniyordu. Kibbutz örgütlenmesi kendi kurumsal çelişkilerini daha fazla taşıyamaz olmuştu. Kibbutz'un ötesine toplumsal ve siyasal olarak ilerleyebilmek herhangi bir siyasi partinin temel hedeflerinden birisi olsa gerekti. Diğer nokta, sol bir partinin belli bir sınıfsal karakteri partinin ayırıcı bir kimliği olarak taşıması partiyi iktidara getirmek konusunda verimli bir strateji olarak görülmüyordu. Umutsuzluğun İsrail sol siyasetini hakimiyeti altına aldığı yıllarda, politik manevralar yapmak için pragmatik bir metodu benimsemenin oldukça güçleştiğini belirtmek gerekir. Küçük de olsa, İsrail'de ihtiyaç olunanın siyasal partilerden ziyade küçük komünler olduğu yönündeki tezler gün geçtikçe etkisini yitiriyordu. David Ben Gurion'un "birleşme"den anladığı, öncü siyasal kurumların tümünün tek bir kurumsal çatı altında birleşmesiydi. Ben Gurion'un birleşme görüşmelerinde sürekli vurguladığı işçi partisi olmayacakları, ulusun partisi olmayı hedeflediklerydi (Ben Gurion, 1954: 383). Esasında bu İsrail'de merkez siyasetin rengini vermesi açısından önemliydi. Ulus inşası ve devleti kurma süreçleri sınıfsal mücadelenin

gerekliliğinin ötesine geçiyordu. HaŞomer HaTzair'in bir gençlik hareketinden siyasal partiye evrilmesinde bu tartışmalar belirleyeci olacaktı.

Yukarıda sayılan engelleyici politik tartışmalar, ayrışmalar ve yarılmalara rağmen *MAPAI*'ın kuruluşu ve yükselişi, İsrail Solu'nun ortodoks çevrelerini oldukça rahatsız etmişe benziyordu. *MAPAI* reformist sosyal demokrat bir parti olarak öne çıkıyordu. *MAPAI* içerisinde sosyalist siyonist değerleri politika yapımının merkezine yerleştiren öncü Kibbutzim kanatları olsa da bunlar partinin yeni trendini değiştirecek güce sahip değildi. Diğer bir ilginç gelişme ise Histadrut'un 4. Kongresi'nde Kibbutznik olmayan işçilerin *HaŞomer HaTzair* listesini desteklemesi oldu. 1935 yılında, Hadera'da ilginç bir talep yükseldi. *Kibbutz HaArtzi* Konseyi bu partisiz ve bağlantısız seçmen topluluğunu yeni bir örgütlenme içerisine girme konusunda teşvik ediyordu. Bu talepler 1937'de netleşmeye başlamıştı. Filistin'deki Sosyalist Birlik (HaLiga HaSosyalistit, Socialist League), Kibbutz dışındaki işçileri bir araya getiren bir organizasyon olarak sivrilmişti. Bu organizasyonun temel dinamosu ise *Kibbutz HaArtzi* olmuştu.

Histadrut'un 5. Kongresi'nde (1942) *HaŞomer HaTzair* toplam üyelerin yüzde 20'sinden fazlasının oyunu almayı başardı. Bu *HaŞomer HaTzair* için büyük bir siyasi zaferdi. İkinci büyük grup olarak MAPAI öne çıkıyordu. Fakat şu açıktı, Kibbutz üyesi olmayan işçiler *HaŞomer HaTzair* üyelerindem fazla bir çoğunluğa erişme başarısı gösteriyorlardı. 1942'de Altıncı *Kibbutz HaArtzi* Konseyi eski tartışmalara odaklanırken birleşmeye dönük umutları besleyecek konularda mutabakata varılamadığı için herhangi bir karar alınamadı (Vitales, Üçüncü Kitap, 1967-1970:311-321). Temel düşünce, solda ayrışma sürecinin nereye varacağıydı. Sia Bet (İkinci Hizip, "B" Hizbi) oluşumu *MAPAI* içinde ne tür bir kurumsal değişikliklere yol açacaktı. Nihai netice beklentilerin tersi yönünde oldu, süreç kontrollüydü. *MAPAI* başka bir sol partinin İsrail siyasetinde yer almasını yanlış bulmuyordu. Bir yandan da

Sosyalist Birlik ile ilişkiler derinleştirilmeye başladı ve hatta ortak birlik kurulması fikri ortaya atıldı (Shapira, 2008:324-325).

HaŞomer HaTzair için toplumsal tabanını genişletmek oldukça önemliydi. Bu yüzden, saf bir sınıfsal karaktere bağımlı kalmak istenmiyordu. *MAPAI*'ın solda topluma, siyasete ve yeni oluşan kamu bürokrasisine yönelik reformist yaklaşımları *HaŞomer HaTzair*'in ortodoks tavrını bir yandan perçinliyordu.

HaŞomer HaTzair ve *sol Poale Siyon* Histadrut'un Altıncı Kongresi'ne (*The Palestine Post,* 23 Şubat 1945) ortak aday listesiyle girdiler ve başarılı oldular. Fakat bu seçim bazlı birlikteliğin solda oluşabilecek birliğe evrilemediği görülüyordu (The Palestine Post, 30 Ocak 1945). *HaŞomer HaTzair* ise solda yeni bir sendikal oluşumu önemsiyordu, solun diğer aktörleri tarafından arzu edildiği şekilde bu talep yanıt bulmadı. Sendikal oluşum yerine politik bir partinin kurulmasının önemli olduğu fikri ön plana çıkmaya başladı. *Ahdut HaAvoda* hareketi ve *sol Poale Siyon* bu sürece soğuk bakıyorlardı. 1946'da *Kibbutz HaArtzi HaŞomer HaTsair*, Sosyalist Ligi/Birliği ile birleşti ve *HaŞomer HaTzair İşçi Partisi (Mifleget Poalim HaŞomer HaTzair)* kurulmuş oldu (Leon, 1969: 21). Sosyalist Ligi bu açıdan HaŞomer HaTsair açısından ilginç bir politik deneyimleme alanı olmuştu (Leon, 1969: 21). İsrail siyasetinin oluşumunun ilk evresi olarak şehir ve kırsaldaki çalışan işçiler arasında adı konulmamış bir gerilim vardı. Bu gerilim kendini dünya bakışı ve kültürel farklılıklar üzerinden temelleniyordu. Ayrıca İsrail solunun önde gelen kesimleri Sosyalist Ligi'nin toplumsal tabanının dar bir grubun içinde sıkışmasından endişe ediyorlardı. Sosyalist Lig, *HaŞomer HaTsair* içerisinde yoğun eğitim sebebiyle sosyalist bilinçliliği yüksek kişilerden ve eski Kibbutz üyelerinden oluşabilirdi (Lockman, 1976: 6). Bu olumsuz düşüncelerin İsrail siyasetinde çok da karşılığı olmadığı görüldü. Sosyalist Ligi siyasete sıcak bakan radikal göçmen işçileri parti üyeliğine katabilmeyi başardı.

2.2.4.1. Haşomer Hatzair'in Partileşme Süreci

HaŞomer HaTzair İşçilerin Partisi, İngiliz yönetimine karşı zorlu ve yoğun iki yıl mücadele verdi, ülkenin siyasal geleceği ve kurulacak rejimin niteliği gibi bir çok hayati olayın etrafında bu tartışmalar varlığını sürdürdü (Horowitz ve Lissak, 1989). Parti üyeleri bir yandan da "Filistin içerisindeki şovenist politik fraksiyonların emperyalist küresel güçlerle yapacakları bir anlaşmanın varlığına" inanıyorlardı. Parti için, Yahudiler ve Araplar arasında yapılacak bir anlaşma ile Yahudilerin anavatana dönmeye yönelik ulusal özlemlerini bir yandan karşılayacak öte yandan kurulacak olan devlette Arapların da yaşamasına imkan verecek aynı zamanda Filistin'deki Arap işçileri kazanacak ve Arap komşularla iyi geçinecek bir planı devreye sokmayı istiyorlardı (Wendehorst, 1999: 49-50). Halihazırda 1939'da "Yahudi-Arap Uzlaşma ve İşbirliği Birliği Teşkilatı" kurulmuştu. 1942'de *HaŞomer HaTzair* ve Sosyalist Lig kolektif olarak iki uluslu bir programa bağlı kaldılar (Margalit, 1981: 285-294). Birliğin esas önemli ortağı *IHUD* (Birlik) Topluluğu'ydu. Bu topluluk çoğunlukla entelektüellerden oluşuyordu: Prof.Martin Buber, Dr. Yudah L. Magnes, Dr. Ernst Simon. IHUD, 1926'de kurulan Brit Şalom-Barış İttifakı'nın devamıydı (Agassi, 2006: 246). Birlik, Filistin Cedidası (Yeni Filistin Topluluğu) ile birlikte çalışıyordu, Filistin Cedidası'nın başkanı Fevzi Derviş El-Hüseyni 1946'da Arap Milliyetçileri tarafından öldürülecekti (Lockman, 1996: 417). Parti İngilizlerle mücadeleye önderlik etmek derdindeydi çünkü İngilizler Filistin'de göçte öncü eylemi/aktiviteyi ve yerleşim politikasını yönlendirebilecek güvenlik ağlarına sahipti. Parti bir yandan çalışan sınıf ve revizyonistler arasında siyasal ve ideolojik ayırıcı bir hat oluşturmak istiyordu. Revizyonist Siyonistler, Siyonist hareket içerisinde sağ-kanat bir partiydi. 1924 yılında Vladimir Jabotinsky tarafından kurulmuştu. Jabotinsky, Prof.Haim Weizmann başkanlığındaki Siyonist İdare'nin aşırı tavizkar olduğunu düşünüyordu (Schechtman, 1986:294vd.). Weizmann'ın inşacı siyonizmine karşıt olarak siyasal siyonizmi öne çıkarıyordu

ve sürekli askeri eğitim üzerine vurgu yapıyordu. Toplumsal alanda/düzeyde sosyalist ideale ve sınıf mücadelesine karşıydı ve İtalya'da görülen korporatif devletin İsrail için uygulanabilir ve yaşatılabilir bir devlet formasyonu olduğunu düşünüyordu (Cohen, 1987: 169; Cohn-Sherbok, 2012: 15).

1926'da sağ cenahta gençlik teşkilatı olarak *Betar* (Avineri, 1981: 172), 1933'de Ulusal Emek Federasyonu (Histadrut HaOvedim HaLeumit) olarak kuruldu (Shapiro, 1991: 51). Bu örgütler sosyalist siyonist Genel Emek Federasyonu HISTADRUT'a alternatif olarak oluşturuldu. 1935'de revizyonistler Dünya Siyonist Organizasyonu'ndan ayrıldılar ve Yeni Siyonist Organizasyonu'nu kurdular (Shapiro, 1991: 18). 1937'de Hagana'dan çıktılar. Aşırı sağ yönelimli ve metot olarak epeyce saldırgan IRGUN ZVAI LEUMI'yi (Etzel) (Levine, 1991) kurdular (Shapiro, 1991: 9). 1940'da Etzel'den (Irgun Zvai Leumi'nin baş harfleri) oldukça aşırı bir grup ayrıldı ve İsrail'in bağımsızlık savaşçıları Lehi'yi (Lohamey Herut Yisrael kısaltılmış hali) kurdu (Naor, 1985:168). 1948'de devletin kurulmasından sonra Etzel (Irgun Zvai Leumi kısaltılmış hali) kapatıldı ve siyasal parti olarak örgütlendi. Sonrasında Tnuat HaHerut (Bağımsızlık Hareketi, LİKUD'un öncüsü) kuruldu, başkanı eski Etzel (Irgun Zvai Leumi kısaltılmış hali) komutanı Menahem Begin olacaktı (Troen, 1995:211).

1927'deki programına göre HaŞomer HaTzair ideolojik konumunu sınıf mücadelesi ve devrimci sosyalizmin mekanı olarak konumlandırdı (Near, 1992: 152). Bu onların İkinci Enternasyonal'e olan muhalefetlerini de açıklıyordu. Başlangıçta, *HaŞomer HaTzair* kendisini sol kanada yakın görüyordu. İkinci Enternasyonal'deki oldukça ağırlık kazanan reformist partilerin olduğu bu platformda yer almaktan bir yandan da endişe ediyordu. 1930'ların başında bazı ülkelerde sol partiler arasındaki ayrışmalar olduğu zaman (Ortodoks ve Revizyonist) *HaŞomer HaTzair* bağımsız gruplarla ve onların Enternasyonal Büroları'yla ilişkilerini geliştirmeye çalıştı. Haşomer HaTzair elitleri ve üyeleri, işçi hareketinin rakip kanatları

arasında birlik kurulması için hızlandırıcı aktör olarak hizmet rolünü ve İsrail'de Sovyetler Birliği ve sosyalist inşa sürecini destekleyecek bağımsız bir marksist devrimci güç kurma rolünü kabul etmediler, aynı zamanda Komintern'in taktiklerini açıkça reddetmekle birlikte Sovyetler Birliği'nin proleter demokrasinin tahrifini açıkça eleştirdiler (Huwitz, 1994).

Almanya'da Faşizm'in zaferi ve büyük ekonomik depresyon arasında dünya işçi hareketi saflarında bir süre hakim olan ideolojik karışıklık, karmaşa ve Viyana'da ve İspanya'daki devrimci sosyalizm tarafından alınan yenilgiler de etkisini *HaŞomer HaTzair* üzerinde gösterdi. Özellikle genç kadrolar arasında, soldan Sovyet dış politikasını eleştirmeye başlayan ve Sovyetler Birliğinin Birleşmiş Milletler'e katılmak için aynı fırsatçı ortak paydayı kullandığını düşünenler vardı. Sovyetlerin merkezde olduğu ortak savunma ilkesi bilindiği şekliyle "Halkçı Cephe" önce Alman karşıtı bir cephe kurma girişimine öncelik veriyordu fakat sonrasında Ribbentrop-Molotov anlaşmasının gelmesiyle bu sona ermiş oldu (Porat, 2009: 16). HaŞomer HaTzair'in genç kadrolarının Sovyetlerin dış politikadaki samimiyetini ve tutarlılığını sorgulayan eleştirileri doğrulanmış oldu.

II.Dünya Savaşı'nın çıktığı yıllarda, Eylül 1939'da, *HaŞomer HaTzair* Filistin'deki Yahudi toplumuna NAZI Almanyası ve Faşist İtalya'ya karşı topyekün bir savaş için mobilize olmaları gerektiğini vurguluyordu (Henry, 2014: 408). *HaŞomer HaTzair*, Yahudi Cemaati'nin bu çabaya katılma şekli ile ilgili olarak, MAPAI liderliğinin (Yahudi Ajansı ve Vaad Leumi'nin başını çektiği) Avrupa'daki cephelerde İngiliz Ordusu içinde hizmet etmek üzere *Hagana* kadrolarının yurtdışına gönderilmesi politikasını reddetti.

HaŞomer HaTzair İngilizlerle birlikte savaşmanın karşılığında zafer sonrasında bir takım gereksiz siyasi tavizler alınacağı inanıcını taşıyordu. *HaŞomer HaTzair*, Alman-İtalyan işgalinin tehlikesini ve Ortadoğu'da bir aks oluşturarak orduları tarafından teşvik edilen Arap milliyetçilerin Yahudi cemaatine yönelik tehditlerini göz önünde bulunuduruyordu. Bu tür

fikirler *HaŞomer HaTzair* ve *HaKibbutz HaMeuhad* arasında gerginliğe sebep olurken, öte yandan *MAPAI* liderliğinin *Palmah* (*Plugot Mahatz*, Vurma Bölükleri, IDF öncülü) üzerinde otorite kurması nedeniyle anlaşmazlık büyüyordu (Danopoulos, 1996: 225). Bu tartışmaya İngiliz Ordusu'nda Yahudilerin hizmetlerinin biçimi ve çerçevesi üzerine başka bir tartışma da eklendi. Neticede Yahudilerin kurumsal düzeyde katılımlarından ziyade MAPAI'ın elit askeri güçleri herhangi bir isim altında olmadan seçeceği model İngilizler tarafından desteklendi. Bu tartışma, savaş esnasında İngilizler'in Yahudi topçu birlikleri, ulaşım gibi askeri kısımları organize etmek zorunda kaldıklarında (Buffs'un 1940'da kuruluşu ile birlikte) hızlandı (Davis, 1979: 55 vd.). 1942'de bir dizi Yahudi piyade alayı ve sonunda 1944'de silahlı Yahudi Bölüğü kuruldu (Beckman, 1998). Haşomer HaTzair üyeleri, Palmah'da topçu ve nakliye birimlerinde piyade, kadın ordusu, Tugay/Bölük gibi Libya Çölü'ndeki savaşa katılan ve İtalya vasıtasıyla Avusturya, Almanya ve Belçika'nın işgali ve Holokost mültecilerini Briha'nın (Kaçış) (Kahana, 2006: 52) örgütlenmesiyle Filistin'e yasadışı göçlerle getirme gibi bir dizi sorumluluk aldılar (Patt, 2010: 133).

Nazi işgali altındaki ülkelerdeki kamplarda Avrupa Yahudilerinin kitlesel yok edilişi görülürken bunlara tepki olarak Yahudi partizanların gettolarda ayaklanmaları görüldü. Eretz Yisrael'de ulusal kurumların kuruluşu, Kibbutz Hareketi içerisinde iletişimin yeniden tesis edilmesiyle tehlikede olan bir çok Yahudinin hayatını kurtarmak temel hedefti. İlk girişim paraşüt birliği tarafından yapıldı, çerçevesini İngiliz Ordusu'nun belirlediği şekliyle, 1944'de Nazi'lerin işgal ettiği yerlere indiler. Çoğu yakalandı ve hapsedildi ve bazıları öldürüldü. Bu operasyonlarda yer alanların önemli bir kısmı HaŞomer üyesiydi, 1945'lerin başlangıcında bahsedildiği gibi iletişimde yeni bir sayfa açıldı, 1945 başlarında bölük, tugay üyeleri mültecilerle birlikte karşılaştığı zaman ve özellikle öncü gençlik hareketlerinden geriye

kalanlarla karşılaştığı zaman oldukça ustaca hareket edeceklerdi. Bu tür deneyimler İsrail'de ordunun oluşumunda oldukça katkı sağladı.

HaŞomer HaTzair, İngiliz Manda gücü ile olan ilişkiler bakımından savaş çabasından çıkarılacak sonuçlarla ilgili tartışmada, herhangi bir siyasi ateşkes fikrine karşı çıktı ve yerleşim alanlarını sınırlayan ve ülkenin kapılarını Yahudi göçüne kapatan Beyaz Belge kararnamelerinin bozulmasını talep edenler arasında yer aldı (Man, 2013). Ayrıca, *MAPAI*'a göre savaş esnasında arzulanan sınıf savaşımına ara verilmesini ve sendikal mücadeleyi reddetti. 1941'in yaz aylarında Manda Hükümeti grevleri ve lokavtları yasaklayan ve bir kurum olarak zorunlu hakemlik için hükümet otoritesi kuran bir yasa çıkardığında ve *Histadrut* yöneticileri temsilcilerini bu organa gönderdiğinde, HaŞomer HaTsair muhalefetin önderi olarak öne çıktı ve *MAPAI*'ı savaşı bahane ederek hiçbir bağlama oturtmaya uğraşmadan uzun süre tercih ettiği fikir ve programları yerine getirmekle suçladı (Vries, 2015: 71-72).

Dar bir milliyetçilik ve ideolojik ön yargılardan kaynaklanan engelleri aşan bir hareket olarak *HaŞomer HaTzair*, kaçınılmaz olarak teorik başlangıç noktasını devrimci sosyalizmden Yahudi-Arap ilişkisinde işbirliğini önceleyen söylemlere taşımak zorunda kaldı. HaŞomer HaTzair sınıf ve enternasyonel dayanışma ilkesinin doğal sonucu olarak Yahudi ve Arap İşçilerin birlikte örgütlenmesinin önemine vurgu yaptı. Bu söylemleri kibbutzlarda destek gorse de sendika konusu HaŞomer HaTzair'in aşil topuğuydu. Yahudi işçilerin portakal bahçelerinde çalışmasını sağlama mücadelesi, ucuz Arap emeğinin varlığına bir tehdit oluşturuyordu. İkinci Aliya günlerinde olduğu gibi, plantasyon sahiplerinin ulusal vicdanına seslenme ya da sınıf mücadelesini geniş bir cepheye dönüştürmeyi seçmeye mecburdu. Ucuz ve örgütsüz emek sorununu çözmenin hakikaten gerekli olduğunu bu tür problemler (sınıf ve etnisite) açıkça ortaya koyuyordu.

HaŞomer HaTzair, Yahudi ve Arap işçilerin ortak organizasyonunu aşamalı sistemle savunuyordu, ancak sosyalist hedeflere ulaşması mümkün olmayan uluslararası bir işçi örgütü inşa etmeyi amaçladı. *HaŞomer HaTzair,* kanlı çatışmalar giderek daha keskin, daha sık ve daha uzun sürdükçe 1-2 yıl sonra iki halkın ortak sınıf çıkarlarının öngördüğü ortak Yahudi-Arap işçi hareketi için yeterli olmadığı kanaatine vardı (Bernstein, 2000; Lockman, 1996; Shapiro, 1976).

Ortalama bir Arap işçisinin milliyetçi bir atmosfere ve sloganlara açık olduğu ve Yahudiler hakkında sürekli şüphe sahibi olduğu görülüyordu. Uluslararası ilişkilerdeki dolambaçlı meselelere sıradan Arap insanının kendi cevabı yoktu ve akıntıya karşı yüzüyorlardı. *HaŞomer HaTzair* kendisini iki halk arasındaki sorunlara bir cevap bulma zorunluluğunda hissetti. Kuruluşandan itibaren, "Filistin'de Yahudi çoğunluğu oluşturalım" sloganına karşıydı. Bunun yerine Yahudi nüfusun çoğunluğunu Filistin'de yoğunlaştırmayı benimsemiş fakat bunu çoğunluk statüsü üzerine kurmamak gerektiğini savunuyordu. Göçün yapay ve organize olmamasını buna karşın iradi ve gönüllü gerçekleşmesi gerektiği üzerinde duruyordu. Bürokratik süreçler değil tarihi zorunluluk Eretz Yisrael'e göçü sağlamalıydı. Göçle eninde sonunda milyonlarca Yahudi Filistin'e gelecekti, Yahudi Problemi ancak bu yolla çözülebilirdi. Yukarıda bahsedilen durum Siyonizm'in ayırıcı ilkesi olarak ulusal hakimiyetin siyasal hedefine karşıt olarak konumlanmıştı. Yahudi karşıtı isyanlar süresince, özellikle Peel Raporu'nun 1937'de basılmasıyla büyük bir kamuoyu tartışması oldu (Galnoor, 2009: 77-83). Yahudi ve Arap toplumlarının ayrılması konusunda, 2. Dünya Savaşı boyunca ve sonrasında Biltmore Programı tartışmaları süresince, sosyalist program iki toplumlu bir devlete yönelikti ve bu ayrılmaya karşı alternatif bir opsiyonun gerçekleşebileceği umudunu veriyordu (Beinin, 1991: 104).

Bu yıllarda, *HaŞomer HaTzair'in* Yahudi-Arap İlişkileri'nin problemli alanlarına gerçekçi cevaplar ve ilkeler üretebilmeye çabalayan ve bunu demokratik bir çerçevede ele alan nadir gruplardan olduğu söylenebilir. Yinelemek gerekirse, *HaŞomer HaTzair* Filistin'in bölünmesine başlarda karşıydı. İki toplumun statülerinin ve siyasal temsillerinin eşit olacağı iki uluslu bir devlet düşünceleri vardı (Gavison, 2013: 214). Komşu ülkelerin siyasal ve ulusal haklarının tanınmasını yadsımadan ve kaçınmadan bunu yapmaları dikkat çekiciydi. *Ahdut HaAvoda* ise Filistin'de "Büyük Yahudi Devleti" nin kurulması fikrini savunuyordu (Ben Ami, 2007: 31). Buradaki Yahudi vurgusu akıllara Araplar'a ne olacağı sorusunu getiriyordu, Arap Milliyetçiliği nasıl ele alınacaktı. Argümanlar temel olarak iki halk arasındaki ulusal çıkarların eninde sonunda çatışması üzerine temelleniyordu. Devletin iki ulusluluğu, hükümette, idarede, ekonomide, toplumda, kültürde, eğitimde, dilde, dinde ve bunun gibi şeylerde çoğunluğun veya azınlığın sayısal statüsüne bakılmaksızın her halkın eşitliğine dayanıyordu. İki halkın eşitliğine dayanan bu siyasal sistemin Yahudilerin Eretz Yisrael'de çoğunlukta olacağı dönemde de işleyeceğine inanılıyordu. İki halklı anayasa, temel ve belirleyici temeller üzerine önceden yapılan bir anlaşmaya dayanarak, oy çoğunluğuyla keyfi olarak değiştirmenin anayasal bir yolu olamayacaktı ancak yalnızca karşılıklı anlaşma maddelerde değişiklik ve kaldırma yoluyla mümkün olabilecekti.

Aslında gerçek seçim, bütün ve bölünmemiş Filistin'de bir Yahudi devleti kurulması ve iki bölgeli sistemden uzak durulması üzerinde yoğunlaşıyordu. HaŞomer HaTzair'in temel endişesi Filistin'in tamamını Arap Devletlerinin tek taraflı ilan edecekleri bir kararla ele geçirmeleriydi. İhtimaller şöyleydi: iki halkın anlaşmaya varıp Filistin topraklarını bölüşmesi veya bölünmemiş bir Filistin'de iki halk arasında sıkı güvenlik kontrol hatları inşa edilmesi. Bu ihtimalleri değerlendiren HaŞomer HaTzair elitleri Filistin'i bölmekle göç dalgalarının artacağını düşündüler. Bunun yerine bütün ve bölünmemiş Filistin'de sıkı kontrolün tercih

edilmesi gerektiğini vurguladılar ve böylece yerleşim ve toplu göçün sınırlanacağını düşündüler.

HaŞomer HaTzair faaliyetlerine Diaspora'dan başladı çünkü Diaspora Yahudiliği devrimci Marksizm ve sınıf bilinci gibi kavramları tam anlamıyla toplumsal düzeyde içselleştirememişti (Medoff, 2009: 92). *HaŞomer HaTzair* açısından devrim ve sınıf gelişimi olguları kurumsal düzeyde sürekli ve gelişen bir süreçti ve bunların olgunlaşması için uzun bir zamana ihtiyaç vardı (Avineri, 1977: 240). *HaŞomer HaTzair* Filistin'de Yahudi Emek Hareketi'ne özel katkısı olan bir kurum olarak öncü inşanın yani *Halutzim* fikrinin entegrasyon ve sınıf mücadelesini kurumsal olarak gündeme taşıma derdindeydi (Margalit, 1969: 25-46). Esasında İsrail sol hareketinin öncül hareketleri *Poale Siyon*'un İkinci Aliya'da ve erken dönem *Ahdut HaAvoda*'nın benimsediği temel hedefleri, sınıf mücadelesini aşmak ve teorik ve siyasal olarak öncü siyonizmin devrimci sosyalizmle entegrasyonunu mümkün kılmaktı. *HaŞomer HaTzair*'in gelişmesinin, büyümesinin, birleşmesinin sırrı ideolojik açıdan kolektivizme yaptığı vurguda yatıyordu (Avineri,1977: 260). Bu sadece Kibbutz kolektivizmini siyasal ve ideolojik alanlarla birlikte tamamen entegre etmek ve *Kibbutz HaArtzi*'de ve diğer kibbutzlardaki ideolojik ve siyasal ayrışmaları reddetmek anlamına gelmiyordu, kapsayıcı ve içerici bir strateji benimsenmişti.

Gdud HaAvoda (Emek Cephesi) günlerinden ve sonrasına doğru *HaŞomer HaTzair* kibbutz hareketinin tarihinde bağımsız, özgür ve nüfuzlu bir aktör oldu ve İsrail sol kamuoyundaki politik, toplumsal ve ekonomik tartışmaların tutarlı ve sistematik bir çabayla ideolojik referansları es geçmeden değerlendirildiği, sol içerisinde birleşik ve oydaşılmış sonuçların alındığı siyasal bir organizasyondu (Vitales, 1967–70: 77-79). *HaŞomer HaTzair* siyasal örgütlenmenin en kristalize hali diyebileceğimiz siyasal bir parti olarak siyasal gücünü inşa ve tahkim etme stratejisine bağlı kaldı. Örnek olarak, Sosyalist Lige, sonra *HaŞomer*

*HaTzair İşçilerin Partisi'*ne en sonunda Birleşik İşçilerin Partisi (MAPAM)'a katıldı (Leon, 1969: 21).

2.3. (3.EVRE) 1930-1935: MERKEZ SİYASETİN KURUMSALLAŞMASINDAN SAĞ-SİYONİSTLERLE ANLAŞMAYA

2.3.1. Merkez-Sol Bir Parti (Sınıftan Ulusa) Olarak MAPAI

İsrail solunda, fikirsel ve teorik tartışmalar ve bu sürecin doğal bir uzantısı olarak politik ayrışmalar 1930'ların başlarında da hız kesmeden Filistin'de devam ediyordu. Bu tartışmaların yoğunluğuna ve kutuplaştırıcı etkilerine rağmen İsrail siyasetinde sol kurumsal ve elit aktörler arası sol siyaseti tek blok haline getirmeye dönük iletişim kanallarının açık olduğunu da vurgulamak gerekebilir. Bunu doğrular şekilde Sosyalist Siyonist aktörlerin siyasal, toplumsal ve ekonomik kurumsallaşma çabalarının 19.yy'ın sonlarında başladığı günlerden 1930'lara değişmeyen tek motivasyonu: sol aktörlerin birleşmesine yönelik yürütülen faaliyetlerdi. Bu amacı taşıyan *Ahdut HaAvoda* ve *HaPoel HaTzair* arasında yürütülen görüşmeler de birleşme hedefi taşıyordu. *Ahdut HaAvoda* Histadrut'da etkin bir aktör olmaya başlayınca David Ben Gurion da Histadrut sendikasının genel sekreteri olmuş (1920-1935) (Gal, 1991:16) ve akabinde *Ahdut HaAvoda* Yişuv'un politik temsil organı *Asefat HaNivharim*'de hakim parti pozisyonunu elde etmişti (Sternhell, 1998: 233). *Ahdut HaAvoda* önceki bölümlerde bahsedildiği şekliyle 1919 yılında Poale Siyon ve partisiz kişilerce oluşturulmuş siyasal bir organizasyondu (Shindler, 2012: 38). *Ahdut HaAvoda*'nın kuruluşunun arkasında İngiliz Mandası yönetiminin Filistin'de kuruluşu, Rus Devrimi, Balfour Deklarasyonu gibi önemli tarihsel kırılma momentlerinin önemli olduğu söylenebilir. *HaPoel HaTzair* elitleri ise siyasal aktivizme bu süreçte şüphe ile yaklaşıyorlardı. Özellikle Yahudi taburlarına katılımın

işgücünde Yahudilerin pozisyonunu zayıflatacağı ve öncü ruhtan geriye düşmeye yol açacağı sürekli vurgulanan konulardı.

Öte yandan endişeler baş göstermeye başlıyordu, *Ahdut HaAvoda* ve *HaPoel HaTzair* birleşmeye karşı çıkıyordu, fakat birleşmeyi bir ilke meselesi olarak görüyorlar ve bu durumu kabulleniyorlardı. Bunun yanında taraflarda birleşmeye dair bir istek veya buna uygun plan mevcut değildi. Berl Katznelson ve David Ben Gurion liderliğindeki *Ahdut HaAvoda* reformist bir eğilim temelinde diğer bileşenlerle hızlıca birleşme yoluna gittiler. *Ahdut HaAvoda* üyeleri ise politik geleneklerine ve mücadele tarzlarına sadakati önemli görüyorlardı şimdi ise büyük bir oluşumun içinde önemsiz bir azınlık olma ihtimalleri belirmişti. 1930 yılına gelindiğinde sosyalist Siyonist emek hareketinin iki önemli bileşeni *Ahdut HaAvoda* ve *HaPoel HaTzair* birleştiler ve *Mifleget Poalei Eretz Yisrael*'i yani MAPAI adlı yeni partiyi kurdular (Gorny, 2006:175). Bu iki partinin tek parti altında birleşmesinin bir takım nedenleri vardı: Filistin'de baş gösteren iktisadi kriz, Histadrut'a yönelen olumsuz tavırlarda yükseliş ve Siyonist hareket içerisinde Sosyalist Siyonizme rakip olan Revizyonist Parti'nin öne çıkmasından bahsedilebilir (Shavit, 1988:43). Parti elitleri Yahudi halkının Filistin'de ulusal kurtuluşunu ve anavatanda sosyalizmi kurumsal ve toplumsal düzeyde inşa etme idealini taşıyorlardı. Partiyi elitler ideoloji olarak sosyal demokrat, tarım ve endüstride kooperatif sahipliği önceleyen, hizmet sektöründe özel girişimleri destekleyen pragmatik, esnek ve koalisyona açık bir parti olarak tanımlıyorlardı (Sofer, 2007:96). *MAPAI* özelinde sosyalizme Filistin gerçekliğinde yaklaşımının ise oldukça pragmatik olduğunu söylenebilir (Schiff, 1977). Marksist teorinin vurguladığı sınıf savaşımı, kamulaştırma ve tarihsel determinizm ilkelerinden oldukça uzaktaydılar. Üyelerinin çoğu Rus ve Polonyalı Yahudilerden oluşmaktaydı. Filistin'e kitlesel göç dalgalarıyla birlikte Yahudi nüfusunun artması sonucunda hali hazırda iş piyasasında dolaşımda olan ucuz Arap işçilerinin tercih edilmesinin yerinde olup olmadığının sorgulanmasına başlandı. Öte yandan İkinci Aliya

göçmenlerinin toprakla kurdukları ilişkinin sadece materyal (maddi) ihtiyaçların karşılanmasıyla sınırlandırılmadığını bu düzeyi aşacak şekilde toprağın uluslaştırılması ve vatanlaştırılmasının temel motivasyon kaynakları olduğunu söylemek mümkündür (Shapira, 1992:68). Tüm bu dinamikler ve paternler *MAPAI*'ın ideolojik arkaplanını oluşturuyordu.

Temelde, İkinci Aliya göçmenlerinin siyasal düşünceleri Siyonizmin milliyetçilik ve sosyalizmle uzlaşmasından kaynaklanan amalgam bir ideoloji etrafında konsantre oluyordu. *HaPoel HaTzair* ve *Ahdut HaAvoda*'da bazı konularda farklı yaklaşımları olsa da, bu tür bir siyasal yorumun elit ve kurum düzeyinde temsilcileri olarak sivriliyorlardı (Cohen, 1987:179). İkinci Aliya göçmenlerini motive eden gönüllülük esasına dayalı kolektif ve ulusal hedeflere ulaşma ve Eretz Yisrael'e adanmışlığı da kapsayan genel bir konsept ve ethos olarak *Halutzim* (Öncülük) ideolojisi öne çıkıyordu.

1930'larda *HaPoel HaTzair* ve *Ahdut HaAvoda*'nın birleşmesiyle yeni parti *MAPAI* üzerinde onu oluşturan Sosyalist-Siyonist bileşenlerin farklı düzeylerde etkileri oldu. *Ahdut HaAvoda* elitleri, özellikle David Ben Gurion ve Berl Katznelson parti ve onun uzantıları üzerinde oldukça önemli nüfuz ağları inşa ettiler. 6 Ocak 1930'da Tel Aviv'de birleşme konferansı ile 134 *Ahdut HaAvoda*, 118 *HaPoel HaTzair* ve 23 Bağımsız delegenin katılmasıyla *MAPAI* kuruldu. Kuruluşunun ardından *Yişuv*'un politik temsil organı *Asefat HaNivharim*'in 1931 seçimlerinde 71 sandalyenin 27'si *MAPAI* listesindendi (Isaac, 1980: 164; Cohen, 1987: 126). İki yıl sonra yapılan 1933 Histadrut Seçimleri'nde 201 sandalyenin 165'ini *MAPAI* üyeleri oluşturuyordu (Israel Pocket Library, 1974: 114). 1933 yılında yapılan 18. Siyonist Kongre'de 318 kişilik listenin 138'ünü *MAPAI* listesi kazanmıştı (Shapiro, 1976: 241). Yahudi Ajansı'nın 10 üyeli Yürütme Kurulu'nda 4 *MAPAI* üyesi bulunuyordu, David Ben Gurion, Eliezer Kaplan, Moşe Şeret ve Berl Locker. David Ben Gurion Yahudi Ajansı'nın Yürütme Kurulu başkanlığını 1935'den 1948'e değin elinde tutacaktı. MAPAI elitleri, Siyonist

Kongre'de, Histadrut'da, Asefat Nivharim'de ve Yahudi Ajansı'nda başat güç olarak siyasal ve toplumsal hegemonyalarını tahkim ediyorlardı. *MAPAI*'ın bu kurumlarda koalisyonlar kurması ve onları yönetmesi, önemli kararlar alınırken bazı tavizler vermesi, seçimlere girmesi, sadece emekçilere değil daha geniş Yahudi kamuoyu ile buluşması partinin dış politikada tarafsız bir pozisyona tutunmasına, karma ekonomik politikalar izlemesine ve pragmatik bir ideoloji üzerinden ilerlemesine katkı sunuyordu.

MAPAI bileşenleri arasında bir takım yaklaşım farklılıkları mevcuttu. *Ahdut HaAvoda* Filistin gerçekliğini, Siyonizmi ve Yahudilerin toplumsal, siyasal ve kültürel durumlarını büyük kavramlar etrafında düşünmeye çalışıyordu. Aslında *Ahdut HaAvoda*'nın temel önceliği Histadrut'un kapasitesini arttırmaktı. *Ahdut HaAvoda*, Histadrut'u herhangi bir toplumsal sınıfa özgülenmiş ve ona hizmet götüren bir sendika olmanın ötesinde Yahudi halkının toplumsal katmanlarının tümünü kapsayacak kurumsal bir düzeye getirmek istiyordu. Berl Katznelson Ahdut HaAvoda'nın 3. Kongresi'nde bu konuda şunları diyordu:

> "Bana görünen o ki burada Histadrut içerisinde Ahdut HaAvoda'nın organize kanadının devam etmesi Histadrut'un iyiliği için acil ihtiyaç olarak öne çıkmaktadır. Göç oldukça heterojen yeni göçmenler önlerindeki zorluklarla nasıl mücadele edeceklerine dair hazırlıkları bulunmamaktadır. Histadrut'un karşısında baş edilmesi güç zorluklar var. Bu açıdan kolektif ve entegre olmuş organize bir güce ihtiyaç var bu da doğal olarak Ahdut HaAvoda olacaktır. Histadrut güçlendirilmelidir. Birçok insanın Histadrut'da iktidarın fethinden bahsettiğini duyuyorum. Ne düşündüklerini biliyorum. Biz Ahdut HaAvoda olarak Histadrut fikrinin taşıyıcılarıyız. Histadrut'un kamuda hizmetçisi olmalıyız" (Katznelson, Ktavim, C.II: 9-10).

Bu söylevden anlaşılacağı üzere Berl Katznelson'a organize olmayan işçilerin Histadrut'u zayıflatacağı ve öncü ruhuna (*Halutzim*) zarar vereceği ayrıca bağımsız hareket eden unsurların ortaya çıkarak Histadrut'un içerisinde muhalefeti güçlendireceği endişesi

hakimdi. Katznelson'un vurguladığı diğer bir kurum Histadrut'un güçlendirilmesi ısrarlarına ve onun doğal bir çıktısı olarak *Hevrat Ovdim* kurumudur. Histadrut'un kurumsal yayılımını yoğunlaştırması ve güçlendirmesi *Ahdut HaAvoda*'nın temel hedefi olarak görülebilir. Aslında burada temel odak Filistin'de emek hareketi kurumlarını, özellikle Histadrut'u merkezi iktisadi güç olma pozisyonuna yerleştirmekti. Histadrut öncesi Filistin'de iktisadi faaliyetler bağımsız ve adem-i merkezi usulde partiler veya sendikalar eliyle yerine getiriliyordu. *Hevrat Ovdim*'in kurulmasıyla tüm bu işlevler emek hareketi adına *Hevrat Ovdim*'e aktarıldı (Daniel, 1976:53-58; Epstein, 1974: 207-212). *Ahdut HaAvoda* entelektüelleri, aktivistleri ve liderleri için temel mesele sınıfsal ayrışmalarla öbeklenmiş ideolojik parçalanmanın olmasını engellemek ve ulusal, pragmatik ve esnek bir siyaseti takip etmekti. Buna uygun olarak Histadrut'un 2. Kongresi'nde David Ben Gurion şöyle diyordu:

> "Emek hareketinin iktisadi faaliyetleri herhangi bir iktisadi ideoloji kökenli değildir. Ne doktrinleri ne de programlaştırılmış bir sistemi takip ederiz. Bizim faaliyetlerimizin kaynaklandıkları yer gündelik ihtiyaçlara cevap vermek, ayakta kalma mücadelesi olarak işçilerin iktisadi hayata nüfuz etmelerini sağlamak ve onların emeğin fethini gerçekleştirmelerine izin vermek" (Ben-Gurion, 1955: 202-212).

Hevrat Ovdim sistematik programı takip ederek, iktidarını güçlendirmek için ideolojik enstrümanları kullanmadan geri durmadı. Histadrut'un yönlendiriciliği altında farklı kontroller altında ve zamanlarda yaratılmış tüm kurumların koordinasyon ve idaresi merkezileştirildi (Ariel, 1974: 117). Emeğin toplumsal, sınıfsal ve siyonist karekterini korumak temel hedefti. Ayrıca finans kaynaklarını organize etmek ve merkezileşmek ve bunların emek hareketinin iktisadi faaliyetlerine doğru genişletilmesi düşünülüyordu. Tüm bu hedeflerin yardımıyla sosyalist-siyonizmin Filistin'de Yahudi toplumsal sektörlerinde hegemonik pozisyonunu perçinlediği görülüyordu. 1920'li yıllarda 4500'e varan *Histadrut*'a üye sayısı 1929'a gelindiğinde 26,000'e yaklaşıyordu (Zabarsky, 1944: 7). Histadrut *Hevrat Ovdim* aracılığıyla

işçi bankası, sigorta şirketi, merkezi dağıtım ajansları kurmuştu. Kısacası Histadrut siyasal ve ekonomik iktidarı ele geçirmişti. *Ahdut HaAvoda* sosyalist-siyonist kurumlar aracılığıyla kendisi dışındaki bir çok politik aktörü etkilemeye ve ele geçirmeye çalışıyordu. Bu noktada *HaPoel HaTzair*'in Üçüncü Aliya ve devamında göçmenleri absorbe etme konusunda gösterdiği başarısızlığa ve Haim Arlozorov'un solda birlik çabalarına dönük girişimlerinin hız kazanmasına yakından bakmak gerekecektir.

HaPoel HaTzair topluma gerçekçi ve pratik bir eksenden yaklaşıyordu. Bahsedilen iki sosyalist Siyonist kurumun (Histadrut ve Hevrat Ovdim) esas ve acil önceliği Filistin'de inşacı sosyalizmi diğer siyonist hareketlerin önünde hegemonik bir pozisyona yerleştirmekti. 1919 yılına gelinildiğinde *Ahdut HaAvoda*'nın sosyalist siyonist kurumlar üzerinde hegemonyası tam olarak sağlanamamıştı. Filistin'de sosyalist-siyonist kurumların siyasal, toplumsal, kurumsal ve iktisadi egemenliği Histadrut'ta gerçekleşmişti. *MAPAI*'ın Filistin gerçeğinde oynadığı rol sıradan bir siyasal partiyi aşacak şekilde, sendikal bir kurum olan Histadrut ve yerleşimlere insan kaynağı ve kurumsal kapasitelerini genişletme anlamında hakim pozisyonuna erişme imkanı vermişti.

David Ben Gurion bu konuda şöyle diyordu:

> "*Ahdut HaAvoda* ve *HaPoel HaTzair*'in birleşmesiyle sosyalist siyonist harekette yeni bir aşamaya girmiş bulunuyoruz. İkili organizasyon döneminin sonu: Herkesi içerecek bir genel işçi sendikası ve birleşik işçi partisi. Hayfa Konferansı'yla önce *Histadrut* kuruldu, şimdi de Tel Aviv'de parti kuruluyor" (Ben Gurion, 1955: 260).

Ben Gurion'un vurguladığı gibi emek hareketinin toplumsal organizasyonunu önceleyerek sonrasında ise siyasal örgütlenme aşamasına geçilmiş oluyordu. İsrail emek hareketi 1977'lere değin *Histadrut* ve *MAPAI* ekseninde varlık göstermişti. *MAPAI*'ın emek hareketinde hakim pozisyonunun ilk testinin 1932 yılındaki Dördüncü Histadrut Kongresi

olduğunu söyleyebiliriz. MAPAI 17,763 oy ile yüzde 81,5 oranında bir çoğunluğu erişirken, sol Poale Siyon 1,772 oy ile yüzde 8,1 oranına, *HaŞomer HaTzair* 1,746 oy ile yüzde 8 oranına, Genel Siyonist Gençliği 137 oy ile yüzde 0,7 oranına, Dindar Siyonistler 151 oy ile 0,7 oranına, Yemenliler 208 oy ile yüzde 1 oranına ulaştılar (Bernstein, 1934: 83).

Ocak 1931'de Yişuv'un temsil mekanizmalarında da düzenenlenen seçimde MAPAI ilk sırada yerini almıştı. *MAPAI* 21,497 oy ile 27 sandalye, Revizyonistler 8,069 oy ile 10 sandalye, Sefardim 2,301 oy ile 6 sandalye, Mizrahi ve Mizrahi Emek Partisi 4,106 oy ile 5 sandalye, Revizyonist Sefardim Partisi 2,121 oy ile 5 sandalye, *MAPAI* Sefardim Partisi 1,653 oy ile 4 sandalye, Yemenliler 1,515 oy ile 3 sandalye, Kadınlar Eşit Hakları Partisi 1,861 oy ile 3 sandalye, Sol Poale Siyon 902 oy ile 1 sandalye, Borochov Poale Siyon 891 oy ile 1 sandalye, *HaŞomer HaTzair* 812 oy ile 1 sandalye elde etmişti (Perlmutter, 1957: 938). Bu rakamlardan anlaşılacağı üzere Diaspora Yahudiliği ve Filistin'de sosyalist siyonist örgütler ve partiler kurumsal yapılarının güçlü olması, gerçekçi kimlik konsepti önerileri, Yahudilerin gündelik yaşamlarını kolaylaştırıcı pratikler içinde olmaları etkiliydi. Eretz Yisrael'deki Yahudi Emekçi Hareketi hem dünya hem de (Eretz Yisrael'de) *Yişuv*'da siyasal ve toplumsal önderliğini güçlendiriyordu.

Haim Arlozorov (Avineri, 1991) emek hareketinin önde gelen bir üyesiydi ve Yahudi Ajansı'nın Dış İlişkiler Birimi'nin başına getirilmişti. Bu birimin modern İsrail devletinin dışişleri bakanlığının öncülü olduğunu söylemek mümkündür. David ben Gurion ise Yahudi Ajansı'nın yürütme kurulunun başkanı oldu. Emek hareketi elitleri kısıtlı bir toplumsal çevreden daha geniş bir kamuoyuna seslenmeye, yönlendirmeye ve karar alıcı olmaya başladılar. *MAPAI*'ın 1930'larla birlikte Yişuv kurumlarında yönetici pozisyonları elitleri aracılığıyla elinde tuttuğu söylenebilir. Ben Gurion *Sınıf'tan Ulus*'a adlı kitabında da tekrarla vurguladığı üzere "*Yişuv* içerisinde olduğu gibi Siyonizm'de de kendimizi sadece emek partisi

olarak görmemeliyiz, ulusun partisi olarak görmeliyiz" (Ben Gurion, 1955: 383) demekte ve devam etmektedir:

> "Emek hareketimiz her zaman diğer partiler hilafına sosyalist idealin arkasında durmaktadır. Partimiz sadece sınıf partisi değildir, aynı zamanda sınıfın refahının yükünü taşımaktadır. Ulusal parti olarak tüm ulusun geleceği için sorumluluk taşımaktayız. Sadece ulusal bir idealin takipçisi olan bir parti değiliz, gelecekteki ulusun çekirdeğiyiz" (Ben Gurion, 1955: 379).

Proaktif liderlik, *MAPAI* liderleri öncülüğünde yaratılan kurumların temel taşıyıcısı konumuna geliyordu. *MAPAI*'ın Histadrut eliyle iktidarını merkezileştirmesi ve tahkim etmesi hem yerleşimler üzerinden Filistin siyasetinde hem de Aliya/göç dalgalarının organizasyonunun düzenleyecisi olduğu için Diaspora'da onu önemli bir konuma taşıyordu. Histadrut ile birlikte Eretz İsrail'de işçi hareketinin ulusal ve sınıfsal ihtiyaçları için geniş ve yaygın kurumlar oluşturulmuştu.

Ben Gurion bu konuda şöyle diyordu:

> "Histadrut'un eylemi, hedefleri, amaçları ve yönelimi içerisinde yer alan farklı emek güçlerinin niyet ve kapasitesine bağlıdır" (Ben Gurion, 1955: 237-238).

MAPAI'ın merkezi ve tekçi yapısı sol partilerde oldukça sık görülen hizipçi hareketleri engellemede kolaylaştırıcı işlevler olarak öne çıkıyordu. Parçalı olma, hizipçilik ve ayrışmalar İsrail sol hareketinde oldukça sık karşılaşılan politik kültür unsurlarıydı. Ben Gurion'un sürekli vurguladığı gibi "HaPoel HaTzair ve Ahdut HaAvoda'nın *MAPAI*'ı oluşturmak için birleşmiş olmaları partileri ahlaki ve pratik bölünmeden korumuştur. *MAPAI* birleşik partisi, kendisini Histadrut'un içinde diğer fraksiyonlarla mücadele eden ve emek hareketi üzerinde kontrol ve nüfuz tesis etme hedefi taşıyan bir parti görmemektedir. Misyonu Eretz Israil'de var olan ve olacaklar için sorumluluktur." (Ben Gurion, 1955: 237-238).

MAPAI her ne kadar merkezi bir siyasal parti olarak örgütlenmiş olsa da, içerisinde farklı siyasal, ideolojik, ekonomik kurumları barındırıyordu. Toplumsal kaynak olarak, İkinci ve Üçüncü Aliya'nın insan gücü ve kültürü, *HaPoel HaTzair* ve *Ahdut HaAvoda* olarak iki siyasal parti; *Hever HaKvutzot* ve *HaKibbutz HaMeuhad* olarak iki kibutz hareketi ve ayrıca *Gdud HaAvoda*'dan bazı muhalif unsurları içeriyordu.

MAPAI zaman geçtikçe toplumsal tabanını ve dış kurumsal desteklerini de çeşitlendiriyordu. MAPAI'ın ilk kuruluş yıllarında ateşli konuşmalarıyla moşavlardaki çiftçileri/tarım işçilerini mobilize eden bir örgüt imajı vardı. *MAPAI* yerleşimlerde başat aktör olmuş, Histadrut'u ve Hevrat Ovdim'i kurmuş elitlere ev sahipliği yapmış, ikinci, üçüncü, dördüncü ve beşinci *aliyaları* organize etmiş, ülke ve yerel çapta farklı nitelikteki kurumları oluşturmuştu. Tüm bu sayılan kurumlar ve oluşumlar *MAPAI*'ın merkezi otoritesi altındaydı. *MAPAI* içerisinde bir yandan merkezileşme taraftarları öte yandan adem-i merkeziyetçiler arasında gerilim gözlemleniyordu. Sosyalist Siyonist kurumların çoğu ikinci, üçüncü ve beşinci aliya dalgaları ile oluşmuştu ve merkezileşme tarafları *Histadrut* ve *MAPAI* merkezinde örgütlenmeyi önemli görüyorlardı. Adem-i merkeziyetçilik yanlıları ise kibutz hareketinin farklı kanatları içerisinde yer alıyorlardı. *Gdud HaAvoda* ve *Hever HaKvutzot* bunlara örnek olarak sayılabilir. Aslında Kibbutz üyeleri *Histadrut* ve *MAPAI*'a üyeliği normal bir sürecin ürünü olarak görürlerken *Kibbutz*'a bağlılığı bir ahlaki yükümlülük olarak düşünüyorlardı. *Kibbutz* elitleri toplumsal faaliyetlerini siyasi eylemin sınırlılığında gerçekleştirmek istemiyorlardı.

2.3.1.1. MAPAI'in Büyük Ötekisi İle Demokrasi Testi: Ben-Gurion-Jabotinsky Anlaşması

MAPAI ise ister istemez Filistin'de hem kendi içerisindeki muhalefetle hem de dışarıdan gelen sağ ve dindar muhalefetle baş etmek zorundaydı. 1930'ların başlarında Revizyonist hareket Filistin'de Siyonist Kongre'de etkin bir aktör olma yönünde ilerliyordu. 17. Siyonist Kongrenin seçim sonuçları bu yönde oldukça dramatik neticeler doğurdu denilebilir. 16. Siyonist Kongre'de 48,905 üye mevcutken, 17. Siyonist Kongre'de bu sayı 72,550'e ulaşmıştı. Revizyonistler 16. Kongre'de 4,229 oy alırken, 17. Kongre'de bu oy oranını 20,498 gibi inanması güç bir rakama eriştirmişlerdi. İşçi hareketi ise anılan kongrelerde oy oranını sırasıyla 14,163'den 22,487'e yükseltmişlerdi (Shapira, 1984: 187; Shavit, 1988: 28-107). Revizyonistlerin yükselişinin küresel siyasette ortaya çıkan önemli siyasi gelişmelerle örtüşmesi sol ve merkez siyonist liderleri endişelendirdi. Alman Sosyal Demokratları'nın yenilgisi ve faşistlerin iktidara yürüyüşü, sosyalist Siyonist elitler arasında Revizyonistlerle mücadele konusunda strateji tartışmalarını gündemde tutuyordu. Revizyonistlerle anlaşma mı yapılmalıydı yoksa güce karşı güç ilkesi uyarınca sert bir mücadele stratejisi mi takip edilmeliydi? Demokratik düzen tehdit altındaydı, totalitaryanizm Kıta Avrupası boyunca genişliyordu. Sosyalist Siyonistler ise Filistin'de elde ettikleri kurumsal ve ideolojik önderliği kaybetmek istemiyorlar ve Filistin'de inşa faaliyetlerinin radikal sağ tarafından akamete uğratılmamasını arzuluyorlardı.[15] Revizyonistler 1930'ların ilk yıllarında gazeteleri *Hazit HaAm* (Halkın Cephesi) üzerinden sosyalist-siyonistleri bir hayli eleştiriyorlardı.[16] Ben

---

[15] Bu konudaki tartışmalar için Davar Gazetesi'nin 2 Temmuz 1931, 3 Temmuz 1931 ve 5 Temmuz 1931 ve 6 Temmuz 1931 sayılarına bakılanabilir. Davar, "HaKongress HaSiyoni Yud-Zayin (On Yedinci Siyonist Kongre)" başlıkları altında.

[16] Hazit HaAm (חזית העם) adlı gazetenin 1932-1934 yıllarına ait baskıları İsrail Milli Kütüphanesi'nin Tarihi Yahudi Basını (İtonot Yehudit Historit ,עיתונות יהודית היסטורית) bölümünde kullanıcıların erişimine açılmıştır.

Gurion'un Stalin ile eşleştirilmesi veya *MAPAI* ideolojisinin Bolşevizmin kötü bir taklidi olarak resmedilmesi örnek verilebilir.[17] Buna karşılık sosyalist Siyonistler Revizyonistleri İtalyan Faşistleri'nin Filistin'deki temsilcileri olarak resmediyorlardı.[18] Revizyonist ideolog ve önder Jabotinsky'nin liberalizm, rasyonalizm, düzen ve popülizm kavramları etrafında temellenen konuşmaları sosyalist-siyonist elitlerden hoşnut olmayan halk kitlelerini heyecanlandırıyor ve mobilize ediyordu.[19] Revizyonistlerin temel eleştirileri *Histadrut*'un organizasyon gücüne ve sosyalist siyonistlerin sınıf mücadelesi fikrine yöneliyordu. Revizyonistler ve Sosyalist Siyonistler arasında gerginliğin kanlı bir çatışmaya dönüşmesi an meselesiydi. Bu olasılığı perçinleyen ise 16 Haziran 1933'de Haim Arlozorov'un Tel Aviv'de öldürülmesi oldu (The Palestine Post, 18 Haziran 1933). Sosyalist-Siyonist çevrelerden bu olayın sorumlusu olarak Revizyonistler yani Betar üyeleri gösteriliyordu. Avraham Stavski ve Zvi Rozenblatt adlı iki *Betar* (Biryon) üyesi tutuklandı ve uzun süren yargılamalar sonucunda tam bir neticeye varılamadı (The Jerusalem Post, 30 Aralık 1964).

1935 yılına gelindiğinde Histadrut elitleri sağcı siyonist partilerin veya bir diğer isimle Revizyonistlerin kurduğu sendikalarla işbirliğine gidilmesini tartışıyorlardı. Sağ siyonist revizyonistler ise sosyalist siyonistlerle özellikle *MAPAI* ile bir diyaloga inanıyorlardı. Sol çevrelerden bu tür bir girişime yönelik olarak sert eleştiriler de beraberinde geldi. *HaŞomer HaTzair* ve *Kibbutz HaMeuhad* "burjuva" gruplarla herhangi bir görüşmeye karşı olduğunu belirtti. Siyonist Kongre Ekim 1934'de Londra'da toplandığı sıralarda Ben Gurion ve

---

17 Bugünün İsrail siyasi kültüründe, sağ politik liderlerin sol siyasetçileri "bolşevik" olarak adlandırması sıradan bir propaganda unsuru haline gelmiştir. Raoul Wootliff, "Netanyahu accuses media of spreading "Bolshevik propaganda" against his family, Times of Israel, 26.06.2018; Shlomo Aronson, David Ben Gurion and the Jewish Renaissance, Cambridge University Press, s.112.

18 David Ben Gurion'un Revizyonist Siyonizm'in kurucularından Vladimir Jabotinsky'i Adolf Hitler'e benzeterek "Vladimir Hitler" olarak anması da bu tarihsel olguyu doğrular niteliktedir. Anita Shapira, Ben Gurion: Father of Modern Israel, Yale University Press, s.78.

19 Jabotinksy'nin düşünceleri için bkz.: Mordechai Kremnitzer ve Amir Fuchs, Zeev Jabotinsky on Democracy, Equality and Individual Rights, The Israel Democracy Institute, 2013.

Jabotinsky arasında bir anlaşma metninin imzalandığı haberleri yayılmaya başladı. 30 Ekim 1934'de Dünya Siyonist Revizyonist Birliği'nin başkanı sıfatıyla Vladimir Jabotinsky ve Dünya Siyonist Kongresi adına David Ben Gurion arasında imzalanan anlaşma Filistin'de iç savaşa dönüşme potansiyeli taşıyan, sağ ve sol siyasetin şiddeti bir araç olarak kullanma eğilimini sonlandırdı. Emek Hareketi ve Revizyonistler arasında sabotajlar, terörizm ve şiddeti önceleyen diğer eylemler iki hareketin düşmanlaşmasını sağlıyordu. Bu oldukça tartışma yaratan bir meseleydi çünkü Ağustos 1934'de toplanan *MAPAI* Konferansı'nda Revizyonistlerle herhangi bir görüşme başlatımı reddedilmişti (Horowitz ve Katsis: 6). Bu açıdan Ben Gurion-Jabotinsky Anlaşması Histadrut ve MAPAI'ın yetkili kurullarıyla danışılmadan ve onayları alınmadan yapılmıştı.

Anlaşma metni şöyleydi:

> "Tüm taraflar Siyonist hareket içerisindeki tartışma ve eleştiri özgürlüğünü ihlal etmeden, siyasal ve ideolojik tartışmaların sınırları dışında kalan ve Siyonizm'in ahlaki ilkelerine ve medeni duruma uygun olmayan parti savaşı araçlarından kaçınmayı taahhüt eder.
>
> Tüm taraflar üyelerine Filistin'de veya Diaspora'da herhangi bir şekilde veya biçimde terör veya şiddet eylemleri yapmalarını yasaklayacaktır. Tüm taraflar, bu tür eylemleri ortadan kaldırmak için en sert araçları uygular. Bu yasak, terör veya şiddet içeren eylemlerin savunuculuğu ve bu tür eylemlerin meşrulaştırılması için de aynı şekilde geçerlidir.
>
> Filistin işçileri ve örgütleri arasında yapılması amaçlanan sözleşmenin bozulmasını veya ihlal edilmesini engellemek için tüm taraflar rahatsız edici önlemler almayı taahhüt eder. Amaç yoldaşlık ilişkileri kurmak, iş arayanlar arasında işlerin eşit şekilde dağıtılmasını sağlamak ve adil iş koşullarını korumaktır.
>
> Bütün taraflar, hakaret, iftira, bireylere veya gruplara hakaret, yanlış haberi yayma, ihbar veya rakiplerin sembollerine, bayraklarına veya üniformalarına hakaret gibi, parti mücadelesinde haksız davranmalarını önlemek için güçlü araçlar kullanır.
>
> Tüm taraflar öngörülen hükümlerden birini ihlal edecek olan tarafa, bu tür ihlallerden doğrudan kendilerine veya etkilenen tarafın bir üyesinin aracılığıyla haberdar olur olmaz

aşağıdaki cezalardan birini uygulamaya koymayı taahhüt eder: Kınama, para cezası, üyeliğin geçici olarak askıya alınması veya partiden kalıcı olarak çıkarılması ve suç işleyen kişi aidat ödeyen (shekel-payer) biriyse Siyonist Organizasyon'dan çıkarılır.

Partiye hakaret eden üyelerin cezalandırılmaması veya etkilenen tarafın cezadan memnun olmaması durumunda, ilgili tarafın kurulacak olan atanmış mahkeme nezdinde temyiz hakkı vardır. Gerektiğinde her ülkede, Filistin'de ve Polonya'da bu tür mahkemeler derhal kurulmalıdır. Bu nedenle Siyonist Organizasyon'dan çıkarılan bir kişi, Siyonist Organizasyon'un haysiyet divanına (court of honor) itiraz etme hakkına sahip olacaktır" ("LABORITES AND REVISIONISTS REACH PEACE AGREEMENT", 1934:1).

Histadrut'a taşınan tartışma 24 Mart 1935'deki oylamayla neticelenmişe benziyordu. Anlaşma 16,674 oya karşılık 11,522 oyla reddedildi (Cohen, 1987:182; Bar-Zohar, 1987: 298).

Berl Katznelson ise Ben Gurion'un Revizyonistlerle olan anlaşma çabasını destekliyordu:

"Bizim mücadelemiz sadece profesyonel iktisat doğası üzerine değildir, ayrıca bunun siyasi bir karakteri de vardır. Ulusu etkilemenin bir yoludur, İbrani emeğinin fethi temel hedeftir." (Davar, Dvar HaYom, 25 Mart 1935:1).

MAPAI'ın reformist ve uzlaşmacı yönelimine 1930'ların ortalarından itibaren eleştiriler yukarıda vurgulandığı şekilde yükselmeye başladı. Bu gelişmeler Ben Gurion-Jabotinsky Anlaşması ile ortaya çıkan politik ayrışmaları besleyen gelişmeler olarak görülebilirdi. 1929'da *Ahdut HaAvoda*'da başlayan muhalif kanat Siyonist gençlik örgütleriydi ve Sovyetlerden gelen güçlü marksist eğilimleri olan sosyalist Siyonist teşkilatlardan ve Polonya'da kurulan Sağ Poale Siyon üyelerinden oluşmaktaydı (Merhav, 1967). Bunlara zaman içinde farklı örgütlenmelerden katılımlar oldu. Tel Aviv'den Histadrut'un sendikal faaliyetlerinde sınıfsal içeriğin korunması ve derinleştirilmesini arzu eden inşaat işlerinde çalışan işçiler ve solcu Alman Sosyalist İşçileri Partisi (SAP) üyeleri olmak üzere bu kanada eklenen sosyal ve siyasal aktörler bunlar arasındaydı (Merhav, 1967; Merhav, 1980). *MAPAI* merkez yürütme komitesi,

bu tartışmaların gittikçe genişlediğini görünce bir açıklama yapma zorunda kaldı: bu muhalif gruplarla işbirliği yapan, onları destekleyen ve kendi politik konumunu onlara göre tanımlayan kim varsa partiden uzaklaştırılacaktı (Merhav, 1967).

Parti içerisindeki muhalif gruplar, ideolojik tartışma grubu olarak öne çıkıyorlardı ve esasında iki temel iddiaları vardı: (a) ulusal sermaye ülkenin inşasında öncü girdi olarak işlevselliğini yitirdiği için öncü ve inşacı sosyalizm döneminin bitmişti; (b) gerçek sosyalizm müşterek emek örgütlenmesinden (Araplar ve Yahudiler) Manda rejiminin (yasama meclisi, Arap çoğunluk olsa dahi) demokratikleşmesi için mücadeleye kadar yaşamın her alanına aktif olan sosyalist enternasyonalizm ile mümkün olacaktı (Merhav, 1967; Merhav, 1980).

MAPAI saflarında yer alan anti-reformist unsurlar Filistin sosyalizmini inşacı sosyalizme yönlendiren (sınıf mücadelesi olmaksızın) reformist hattın güçlendiğini gözlemliyorlardı ve bu hareketi genel ilkelerden sapmakla suçlayarak daha fazla kitlesel desteğin erişimini engelleyeceklerini düşündüler (Merhav, 1980:102). Sonuçta bu suçlamalar *MAPAI*'de öncü ve inşacı kanatlara dönük oldu, fakat arzu ettikleri yanıtlar gelmedi. Anti-reformist grup kendisini netice alamayan bir muhalif kanat olarak konumlandırmaya başladı (Merhav, 1980:102 vd). Sosyalist hedefler taşımasına rağmen bu grup başarısız oldu çünkü reform karşıtlığını öncü olmanın/halutzim önemini azaltıcı bir rotaya eklemlediler; dışlayıcı inşacılık'a (*MAPAI*'ın kendisi dışındaki gruplarla kurduğu ilişki biçimi olarak) yoğunlaşmaktansa inşacılığı genel olarak eleştirdiler, *MAPAI*'ın inşacı öncülük ve sınıf mücadelesi arasında iddia ettikleri çelişkisi ve kendi solcu-öncü alternatifleriyle buna karşı alternatif pozisyon oluşturmak varken, *MAPAI*'in çelişki teorisini tersinden kendilerine adapte ettiler (Merhav, 1980: 102 vd.). Onlar ne inşacı ne komünist bir tür bunların dışında "normal" Filistin Sosyalist Demokrat Partisi öngörüyorlardı, fakat gerçekte sadece Sosyalist Enternasyonal'le ilişkilenmiş "sıradan diğer bir parti" olarak öne çıktılar (Merhav, 1980:102).

İsrail sosyalizmi için tarihsel beklenti, ülkeyi inşa etmek ve sınıf mücadelesi arasında bir çelişki olduğu tezini reddetmekti. İşçi sınıfı, reformizmin kavram ve kurum olarak inşacılık üzerinden sınıfsal çıkarlarına frenleme yapabileceğinin farkındaydı. Sosyalist Siyonist elitler için sınıf mücadelesini inşacılık içerisine entegre ederek bunları tutarlı bir bütün haline getirmek önemliydi. Bu nedenle İsrail solunun önünde kısıtlı seçenekler bulunmaktaydı: ya öncü inşacı bir rolde olacak, ya farklı kanatlar arasındaki mücadelelerin ortasında kalarak tasfiyeler yoluyla dejenerasyona uğrayacak, ya da tarafgirlikle kısır bir tecritin içerisinde var olmaya çalışacaktı. 1930'ların başında şehirlerdeki anti-reformist sosyalist muhalefet, *Kibbutz* hareketindeki solcu bir trende yani öncü ve sosyalist radikalizme inanan bir grupla birlikte hareket etmeye başlamıştı. 30'lı yılların başında, iki sol eğilim şehirlerde ve *Kibbutz*larda ayrıştılar. Bu muhalefet grubunun erken dönemlerinde belirginleşen reforma ve yeni fikirlere karşı, inşacı-olmayan pozisyonları *MAPAI*'ın reformist liderliğinin işini kolaylaştırdı, bu muhalif grubu yapıcı olmamakla suçladı ve izole etti, böylece muhalif grubun etkisi 30'ların yarısı ve 40'lı yıllarda radikalleşme süreçlerinde görülen Filistinli işçilerde oldukça kısıtlı bir şekilde hissedildi.

Öte yandan, solda birleşen hareketlerin neredeyse tamamına yakını aynı öncü Siyonist bakış açısını paylaşıyordu: İsrail Devletinin gelecekte karşılaşacağı tehlikelerin niteliği konusunda hemfikir gibiydiler, bunlar başlıca: İsrail'e olası saldırılar (jeopolitik tehditler), devletin kurucu içerik ve niteliğine dönük olarak demokratik değerlerine ve kurumlarına, toplumsal ve politik bir ayırıcı olarak laik karakterine, dış politika tutumu olarak tarafsızlığının korunmasına, öncü güçlerin statüsüne ve progresif-reformist ilerleyişin işçi sınıfının yaşam standartlarını yükseltici politika çıktılarının devamına yönelik tehditlerdi ve bunlarla mücadele edilmeliydi.

Bu nitelikte sosyalist bir birliğin başarısızlığa uğramasına rağmen, solun birleşerek ve *MAPAI*'ya alternatif bir kitle partisi olarak halkın desteğini mobilize edebilmesi ve bunu da öncü bir Siyonist, reform karşıtı sosyalist parti çatısı altında yapması zamanın şartlarına bakınca haklı bir çıkış olarak görülebilirdi. *MAPAI* spesifik bir göç dalgası, gençlik hareketi ya da hayat-tarzına sahip üyelerinden oluşan bir parti değildi, vurgulandığı üzere farklı siyasal partileri bir araya getiren yeni birleşik parti, işçi sınıfının farklı kesimleri, farklı toplumsal arkaplandan gelen göçmenler ve çeşitli gençlik hareketleri de dahil olmak üzere geniş bir demografik ve toplumsal politik destek tabanına sahipti. Bu tür bir birliğin bir diğer işlevi Diaspora'da örgütlü halde bulunan ve tarihsel, kurumsal ve entelektüel bir geçmişi olan Yahudi işçi hareketi ve Filistin'deki İkinci ve Üçüncü Aliya arasındaki tarihi sürekliliği vurgulaması açısından önemliydi. Bu aşamada şu rahatlıkla söylenebilir, zamanın mevcut tarihsel koşullarında ve sosyalist entelektüel ve aktivistlerin İsrail merkezli geleceğe yönelik perspektifleri ışığında, neredeyse herkese malumdu ki, birleşme hayati bir ihtiyaca cevap vermişti ve nihai başarısı için gerçekten umut vardı. Bu durum Filistin'de İkinci Dünya Savaşı'na giderken, Yahudi solunun durumunu yansıtması açısından önemliydi.

SONUÇ

Bu tezin amacı 1897 (Birinci Siyonist Kongre) ve 1935 (Ben Gurion ve Jabotinsky Anlaşması) yılları arasında önce Diaspora Avrupası'nda sonrasında İsrail'de örgütlenen Sosyalist Siyonist İşçi Partilerinin entelektüel, ideolojik ve kurumsal kaynaklarına eğilmek olarak belirlenmişti. Milliyetçi ve Sosyalist ideolojiyi entelektüel uğraş (Siyonizm), siyasal-toplumsal hareket (Siyonist hareket) ve örgütlü siyaset (siyasal partiler olarak *Ahdut HaAvoda, HaŞomer HaTzair* vb.) içerisinde işlevselleştiren Sosyalist Siyonist partilerin ve elitlerinin partiküler (özgün) ve kozmopolit değerlere içkin olan gerginlik (sınıf ve ulus) ve çatışmaları (proleter ve burjuvazi) nasıl ele aldıkları tez çalışmasının temel araştırma konusu olarak öne çıkmıştı.

Bu çerçevede; Sosyalist Siyonist İşçi Partilerinin kurumsal ve ideolojik kökenlerini irdelerken milliyetçilik, ilk uğrak oldu. Milliyetçilik, 19.yy Avrupalı Yahudi entelektüellerin Yahudi problemine çözüm ararken karşılaştıkları ilk ideolojik sistemdi. Milliyetçilik, Yahudilerin diğer uluslar gibi eşit, özgür ve dayanışma içerisinde Diaspora ülkelerinde yaşamalarına imkan verecek kavramları beraberinde getiriyordu. Öte yandan Yahudilerin milliyetçilikle kurduğu ilişki olgunlaşırken, çoğunluk yerli nüfusunun milliyetçilik içerisinde mobilize olmasıyla Yahudilerin durumları marjinalize ediliyordu. Avrupalı halkların milliyetçilikle yeniden uyandırılan milli bilinçleri Yahudi karşıtı bir dizi duyguyu ve pratiği gün yüzüne çıkardı. Yahudilere karşı tepkinin sınıfsal niteliğine bakmadan açıkça görülecek bir tarihsel gerçek olarak, Yahudilerin Diaspora yaşamlarının dışlama ve baskı pratikleriyle gün geçtikçe çekilmez hale geldiği görülüyordu. Bu açıdan Avrupalı zihninde yer etmiş Yahudi tipolojisi anti-semitizmi sürekli besliyordu. Sınırlı bir çevrede olsa da, Yahudi entelektüellerin arasında Dreyfus Olayı sonrasında Diaspora'da Yahudi yaşamanın devam ettirilmesinin ideal

olmadığına dair tartışmalar başladı. Avrupa'da eşit vatandaşlık ve hukuk önünde eşitliğin krizi olarak Dreyfus Olayı (1894-1906), Theodor Herzl'in manifesto niteliğinde olan kitabında işaret ettiği üzere çözümü gösteriyordu: Yahudi Devleti.

Tez çalışmasının ikinci uğrağında entelektüel uğraş ve ideoloji olarak Siyonizme gidildi. Siyonizm, en yalın haliyle Yahudi problemine çözüm olarak öne çıkan, kadim vatan *Eretz Yisrael*'de Yahudi devletinin inşasını hedefleyen bir ideoloji olarak belirginleşiyordu. Devlet kurmaya dair hedef doğal olarak siyasi projeye olan ihtiyacı da beraberinde getiriyordu. Yahudi devletinin niteliği (Yahudi, İbrani, Avrupalı vb.) ve amaçları (liberal, milliyetçi, dindar, sosyalist vb.) ne yönde düzenlenebilir sorusuna Siyonizm içerisinde konuşlu ideolojik kamplar kendi pozisyonlarından hareketle çeşitli cevaplar öne sürdüler. Çatı bir ideoloji olarak Siyonizm siyasi hedefe (devlet kurma) odaklandıkça ve buna uygun olarak kurumsallaştıkça (Siyonist Kongreler) ideolojik akımlar ortaya çıkıyordu. Sosyalist Siyonistler, Revizyonist Siyonistler, Dindar Siyonistler gibi bir dizi farklı ideoloji ve düşünce biçimi Siyonizm kampında yarış halindeydi. Bu genel çerçeve içinde; tez çalışmasının esas odağında yer alması itibariyle Sosyalist Siyonizme ve onun siyasi kurumsal yansımaları olarak Sosyalist Siyonist Partilere odaklanıldı. Sosyalist Siyonist Partiler, *Poale Siyon* (Siyon İşçileri)'dan *MAPAI* (*Mifleget Poaley Eretz Yisrael*, İsrail Vatanı İşçilerinin Partisi)'a uzanan bir dizi siyasi parti ismi altında örgütlendi. Bu partiler tezin temel izleği olduğu üzere entelektüel, ideolojik ve kurumsal açılardan birbirlerinden farklılaşıyorlardı. Poale Siyon'un önder elitleri ideolojik yönelim olarak Marksizmi tercih etmişlerdi. Parti programı ve söylemi genel itibariyle Marksist literatürün *Eretz Yisrael* gerçeğine uyarlanmasını yansıtıyordu. *MAPAI*'ın hakim bir parti olarak yükseldiği dönemde ise, Sosyalist Siyonist elitlere hakim olanın pragmatizm olduğu söylenebilirdi. *MAPAI*'da doktriner katılık seyreltilmiş, bunun yerine pratik ve inşacı bir yol takip edilmişti. Temel önceliğin İsrail'de devlet ve ulus inşa etmek olduğuna ikna olmuş elitler

için entelektüel yönelimli uzun tartışmalarla meşgul olmak gereksizdi. Pratiğin zoru ile Sosyalist Siyonist elitler İsrail gerçeğine yaklaşıyorlar bu da partiküler bileşenleri (milliyetçilik) kozmopolit bileşenler (eşitlik, dayanışma, adalet vb.) üzerinde hakim kılıyordu. Bu tür bir mekanizmayı gerçekleştirmenin elverişli yolu olarak kurumlar öne çıktı: Kibbutzlar, *Histadrut*, *Hevrat Ovdim*. Sosyalist Siyonist Partilerin 1977 Seçimleri'ne değin İsrail'de hakim siyasi aktör olmasının sebepleri arasında doktriner sol yorumu takip etmemeleri, pratiğe öncelik vermeleri, saf sınıfsal bir sınırlamaya girmemeleri sayılabilir. En önemlisi de kurumlar aracılığıyla sosyalist ideolojik formasyonu milliyetçilikle harmanlamada gösterdikleri entelektüel ve bürokratik ustalıktı.

Tez çalışmasının giriş bölümünde de vurgulandığı haliyle Sosyalist Siyonizmin tarihsel gelişiminin takip edilmesi tezin temel sorunsallarının açıklanması için temel yöntem olarak kabul edildi. Bu yapılırken fikirlerin olgunlaştığı siyasal bağlamı gözden kaçırılmamaya çalışıldı. Sosyalist Siyonizm fikrinin içsel gerginlikleri (partiküler ve kozmopolit; milliyetçilik ve sosyalizm; sınıf ve devlet) kurumsal oluşumlar ve dönüşümler yoluyla gözlemlendi. Sosyalist Siyonizm bu açıdan entelektüel uğraş ve ideolojik setler olarak, partiküler bileşen olarak milliyetçilikten Diaspora Yahudiliğine özgü bir ilerici milliyetçi form olarak Siyonizm'den ve dönemin yükselen ve taraftar toplayan ideolojisi olarak Sosyalizm'den oluşuyordu. Sosyalizm, 1800'lerin ortasından itibaren görünür olmaya başladı. Çalışmanın ana odak noktasını teşkil eden Yahudiler ve Sosyalizm arasındaki ilişki ise adil toplum inşası ve anti-semitizmle mücadele arasında 19.yüzyılın ortalarında entelektüel, ideolojik ve kurumsal boyutlardan şekillenmeye başlamıştı. Yahudilerin, Sosyalizmle kurduğu ilişki yukarıda bahsedilen üç ana izlekte (entelektüel, ideolojik, kurumsal) şekillenirken Yahudiler getto hayatını geride bırakmayı arzulamaktaydılar. Sosyalizme Yahudilerin eklemlenmesindeki diğer öne çıkan faktör ise 19.yy liberalizminin Yahudilerin özgürleşmesi konusunda çözüm

üretememesi oldu. Yahudi Sosyalizmi, Yahudi geleneksel hayatının krizi ve 19.yy Liberalizminin iflası ile taraftar topluyordu. 19.yy'da Sosyalizm, entelektüel ve kurumsal boyutlarda hız kazanırken, Yahudi entelektüelleri arasında Siyonizm eş zamanlı olarak gündeme gelmekteydi. Sosyalizm, Siyonizm, milliyetçilik arasında şekillenen Yahudi entelektüel zihniyeti özgürleşmenin yolunu ideolojiler arası sert tercihlerden ziyade bunları kurumsallık içinde sentezleyerek bulabileceğini düşündü. Sosyalist Siyonizm de aslında bu tür bir entelektüel arayışın (özgürleşme, eşit ve adil bir toplum, dayanışma vb.), ideolojik tercihin (Sosyalist Siyonizm) ve kurumsal kurgunun (İsrail Devleti) eseridir denilebilir.

Sosyalist Siyonizm esas olarak 19.yy sonlarında ve 20.yy başlarında Doğu Avrupa'da, özellikle Rusya Çarlığı'nda Yerleşim Alanlarına (*Pale of Settlement*) sıkışan, etnik dışlamalar ve sınıfsal baskılarla karşılaşan Yahudilerin entelektüel, ideolojik ve kurumsal tepkilerini ifade etmektedir. Entelektüel uğraş olarak Sosyalist Siyonizm elit merkezli fikir kulüpleri etrafında toplanan meraklı milliyetçi ve Sosyalist gençlerin dönemin ruhuna uygun olarak özgürleşme ve ilerleme temalı buluşma faaliyetleri olarak adlandırabilir. İdeolojik olarak Sosyalist Siyonizm, Siyonist fikirlere (Yahudilerin özgürleşmesi ve İsrail devletinin yeniden inşası) ve projelere (*Kibbutz, Moşav*, siyasi partiler, bürokratik kurumlar) referans repertuarı kazandıran *unique* sol siyaset deneyimini ifade eder. Kurum olarak Sosyalist Siyonizm ise İsrail devletinde siyasi, ekonomik, askeri ve kültürel kurum ağlarının elit ve değer setleri düzeyinde Sosyalist Siyonistlerce Sosyalist Siyonizme göre dizayn ve uygulama çabalarına denk gelmektedir.

Sosyalist Siyonizmi önceleyen bir pratik olarak Yahudilerin Sol siyasetle kurduğu ilişkinin tarihsel süreci, 1900'lerde kurumsallaşacak Sosyalist Siyonist siyaseti anlamak için önemli bir uğraktır. Rusya'dan dünyanın çeşitli yerlerine dağılan, nihai durak olarak Eretz Yisrael'e göç eden Yahudiler sol fikir ve değerlerini yeni mekanlarına göre uyarladılar. Sol siyasette Yahudilerin temsili oldukça sınırlıydı. Eşitlik, adalet ve dayanışma ilkelerine sol

düşünce üzerinden içerik kazandırılan politizasyon ve sosyalizasyon süreçleri Yahudilerin ilgisini çekiyordu. Unutulmamalıdır ki 1917 Balfour Deklarasyonuna değin Siyonizm Yahudiler arasında ütopik bir proje olarak görülüyordu ve bunun neticesi olarak Siyonizmin Yahudi Siyasetinde temsili sınırlıydı. Yahudiler arasında kendi problemlerine çözüm olarak ABD'ye göç etmek öne çıkıyordu. Böylece iki milyon Yahudi Doğu Avrupa'dan ABD'ye göç etti. Göç Yahudilerin ulusal sorunlarına, sınıfsal olarak dezavantajlı konumlarına ve siyasi temsil yoksunluklarına ideolojik, entelektüel ve kurumsal çözümler sunmuyordu.

Yahudi solunda göçün etkisiyle farklı siyasi hatlar belirginleşti. Sosyal demokrat Yahudi siyaseti ve Sovyetik Yahudi siyaseti öne çıkıyordu. Sosyalist Siyonist Yahudiler Yahudilerin siyasal ve toplumsal haklarına odaklanıyordu. Sovyetik Yahudi Solu ise Sovyetler Birliği'ni önemli ve güçlü bir müttefik olarak görüyor, Enternasyonal mücadele ile anti-semitizm sorununa çözüm bulunacağına inanıyordu. Fakat genel olarak dünya solunda Yahudi Soluna ilgi ve desteğin İkinci Dünya Savaşı sonrası arttığı söylenebilir. Yahudilerin egemen ulusal vatan inşaları, seküler ve demokratik temsil mekanizmaları kurmaları küresel sol çevrelerce destek görüyordu.

Sovyetik Yahudi Solu ise tabanlarına ve takipçilerine izah etmeleri güç bir dizi olayla karşılaştılar. Filistin'de Araplar tarafından 1929'da Yahudi karşıtı isyanlar, 1936-38'de Sovyet Yahudilerini hedef alan yargılanmalar, 1939 Sovyet-Nazi Paktı, Stalin'in Yahudi karşıtı politikaları (1948-53) gibi olaylar sonucu İsrail Solu'nun Sovyetik kanadı Doğu Avrupa Bloku'na şüpheyle bakmaya başladı. Bu gibi gelişmeler İsrail'de Sovyetik Yahudi Solunun moral liderliğini ve toplumsal meşruiyetini zora soktu. 1967 yılında 6 Gün Savaşlarıyla Sovyetler Birliği'nin Arap Devletlerine desteği ve 1968'de Komünist Polonya'da Yahudi karşıtı mobilizasyon Sovyetik Yahudi Solunda yer alan elitleri içinden çıkılması güç bir duruma sokuyordu. Bu gibi gelişmelerin etkisiyle İsrail'de Enternasyonal ve doktriner solun toplumsal

destek bulması imkansızlaştı. Vietnam Savaşı (1975) ile bir çok Yahudinin sola yanaştığı söylense de, Yeni Sol (New Left) akımların bunu Filistin merkezli bir okumaya tahvili Yahudileri soldan uzaklaştıran gelişmeler olarak görülebilir. Yahudilerin sol ile kurdukları ilişkideki diğer ayrışma 2000-2003 yılında süren İkinci İntifada boyunca görülen intihar bombacısı eylemlerinin sol çevrelerce takdir görmesidir. Bu gibi olaylar ve gelişmeler İsrail solunun Sosyalist Siyonist geleceğe daha fazla yaslanmasına öte yandan küresel sol ile soğuk bir ilişki tesis etmesine yol açmıştır. Esasında bu tür dışsal faktörler Yahudilerin milliyetçi nüveyi sol siyasi pratiklerinin merkezine koymalarını zorunlu kılmıştır. Bugünün dünyasında Yahudilerin İsrail'de ve Diaspora'da sol siyasete olan ilgilerinin sınırlı ve soğuk olduğu söylenebilir. Yapısal faktörler olarak Diaspora yaşamında sınıfsal ve ulusal çelişkiler geçmişte olduğu gibi belirgin değildir. Dezavantajlı Yahudiler İsrail'de bugün dindar ultra-ortodoks gruplar ve Sovyetlerden gelen göçmenlerden oluşmaktadır. Bu iki grubun da sol siyasete yönelimleri yok denecek ölçüdedir. İsrail'de sol bu nedenle sınıfsal içeriğini yitirmiş, buna karşın kültürel tavırları yükselmiştir. Bugünün İsrail solu, orta-sınıf İsraillilerin siyasi platformu olmuştur.

İsrail solunda iktidar olamama sorunu ve toplumun geniş kesimlerinin sol siyasete yönelik ilgisizliği seçmen ve elit düzeyinde siyasi kültürün pragmatik bir stile yönelmesine yol açmıştır. İsrail'de sol partilerde görülen siyasi spektrumun merkezine yönelme eğilimleri, Diaspora Yahudilerinin siyasi tercihlerinde kendini gösteriyordu. Diaspora Yahudilerinin yoğun ve etkin olduğu ABD'de seçmen tercihleri Demokrat Parti'den yanadır. Serbest piyasa kapitalizmine karşı olmayan, bireysel özgürlükleri ve tercihleri öne çıkaran bu siyasi tercihin yansımaları İsrail Sol Siyaseti'nde de hissedilmektedir. Diaspora Amerika Yahudiliği, İsrail Siyaseti'nin merkez sağ ve sol eksenlerde dengeli temsilini önemsemektedir. Amerikan Diaspora Yahudileri seküler, demokrat fakat Yahudi kimliğini korumuş bir devlete olan

desteklerini sürdürmektedirler. Bu sebeple Amerikan Yahudi Diasporasıyla yakın ilişki içerisindeki İsrail Solu söylemini, pratiğini ve gündemini bu duruma göre ayarlamaktadır. Bu da bir yönüyle İsrail'de Solun kültürel olarak ilerici, toplumsal olarak statükocu olmasına yol açmıştır.

Sosyalist Siyonizm'in siyasi, toplumsal ve jeopolitik etkenlerin yardımıyla dönüşüme uğradığı söylenebilir. Sosyalist Siyonizm doktrinin, inançlı ve aktivist entelektüeller aracılığıyla Sosyalist Siyonist harekete evrildiği görülmektedir. Bu hareket entelektüel fikirleri sadece yeni ve devrimci bir patikaya yerleştirmekle kalmamış aynı zamanda kitlesel göçü sağlayan temel psikolojik dinamik olmuştur. Ayrıca yeni bir yaşam tarzını da İsrail'de Diaspora Yahudileri'ne sunma konusunda başarılı olmuştur. Özellikle Doğu Avrupa, Sosyalist Siyonizm merkezli tartışmaların yapıldığı ve kurumsal olarak örgütlenildiği öncü coğrafyaydı. İsrail ise Sosyalist Siyonist hareketin farklı kültürel ve toplumsal arka plana sahip olan Yahudi kitlelerini Sosyalist Siyonist ideoloji ve onun kurumsal yapıları ile erime potasına aldığı tarihsel ve kadim referanslı yeni bir mekandı.

Sosyalist Siyonizm'in başlarda deneme ve yanılma yollarıyla ilerlediği söylenilebilir. Hareketin başarıları esas olarak iki toplumsal ve siyasal sütuna dayanıyordu: Fikirler ve kurumsallaşma. Sosyalist Siyonizm bir fikir olarak *Histadrut* (İsrail İşçi Genel Sendikası), Kibbutz ve sol partilerin oluşumuna kaynaklık ediyordu. Başarılı kurumsallaşma bir yandan da ideolojinin yenilenebilir bir düzlemde ilerlemesine öncü oluyordu. İdeolojilerin katılaşması ve kristalleşmesinin ise İsrail'in parçalı toplumsal dinamikleri (dinsel ve kültürel) sayesinde ve jeopolitik çevresinden (Arap komşuları) gelen basınçlar yoluyla önüne geçiliyordu.

Tez çalışması boyunca Sosyalist Siyonizm'in tarihsel yolculuğuna odaklanınca ideoloji ve fikirlerin küçük bir entelektüel grupla sınırlı olmadığı, zamanla kitlesel taban ve kurumsal altyapı ile buluştuğu söylenebilir. Sosyalist Siyonist hareketin ilk dönemine bakınca, temelde

Filistin'de bir Yahudi yurdu kurma hedefi taşıdıkları ve pratik siyaseti olabildiğince kitleselleştirme hedefinde oldukları görülüyordu. Fakat teorileri ve fikirlerine pratik uygulamalar aramaya başlayınca, amaçlarına ulaşmak için tek çıkar yolun geniş ölçekli kitle hareketiyle mümkün olacağını anladılar. Dönemin hakim atmosferinin de etkisiyle kurumsallaşma en yüce değer olarak sivrildi. Sosyalist Siyonist elitler için ideolojik yoğunlaşma kadar kurumsallaşma çabaları da karmaşıktı ve zorluk yaratıyordu. Siyasal ve ideolojik rekabet yeni kurumlara ve yeni fikirlere zemin hazırlamaktaydı. Bu durumun fikirlerin ve kurumsallaşma çabalarının birbirine bağlı değişkenler olarak ilerlemesine neden olduğu görülüyordu. İdeolojilerin kurumsallaşma evresine girdiklerinde kuruluş dönemlerinde yarattıkları heyecan ve umutların yerini dogmatik düşüncelere ve kısmen oligarşik yapılara bırakması sıklıkla gözlenen bir durumdur. Erken dönem *Aliya* dalgaları bu tür psikolojik kabarış yaratılmasına yardımcı oldu ve bir anda Sosyalist Siyonist elitler tarafından mite dönüştürüldü. Kurumsal yapı bu mitsel enerjiyi korumak için çaba sarfetti. Yukarıda da vurgulandığı üzere İsrail İşçi Partileri (alternatif kullanım olarak: Sosyalist Siyonist İşçi Partileri) başarılı kurumsallaşma deneyimlerini hem vizyonlarına hem de temel fikirlerin eşliğinde giden işlevsel hedefleri taşıyan gerçekçi duruşlarına borçluydular.

Bir organizasyonun uzun ömürlülüğünün üzerinde yükseldiği fikirler, değerler ve inançların halk katmanları nezdindeki geçerliliği ve meşruluğu ile bağlantılı olduğu söylenebilir. Siyonist hareket de tezin birinci bölümünde ele alındığı şekliyle en nihayetinde bir kitle hareketiydi ve öncelikli hedefi örgütlü olmaktı. Örgütlülük de doğal olarak bir ideoloji üzerinde yükselmeyi zorunlu kılıyordu. İdeoloji, Sosyalist Siyonist hareket örneğinde toplumsal ve siyasal kurumların bir çeşit ruhu olmuştur denilebilir. İlk dönem Sosyalist Siyonist entelektüeller İsrail'in toplumsal, coğrafi ve ekonomik gerçekleriyle karşılaştılar. Ortak bir çıkar oluşturmanın önemine vurgu yapıyorlardı. Büyük ortak çıkarlar Sosyalist Siyonist

partileri birleşmeye itiyordu. Bu nedenle solda kurumsal birliktelik oluşturmak Sosyalist Siyonist partilerin erken dönem siyasi faaliyetlerinin merkezinde yer alıyordu. Bu çabalar *MAPAI* altında organize edilmeye başlandı. *MAPAI* bir politik parti olarak Kibbutz, Moşav, Histadrut gibi örgütlerde yer alan şehirli ve taşralı emekçileri barındırıyordu. Ayrıca entelektüel tartışmalar, tarım ve öncü grupların birlikte olduğu geniş çaplı bir organizasyonu içeriyordu. *Ahdut HaAvoda*, *Poale Siyon* gibi partiler *Kibbutz* hareketinin siyasal bir ifadesi iken, *MAPAI* oldukça profesyonel bir şekilde *Histadrut*'u ve onun aracılığıyla etki alanı yayılan toplumsal ve iktisadi kurumları inşa etmeye odaklanan şehirli sınıfın siyasal bir temsilcisi olarak görülüyordu. *Kibbutzlar* ve *Histadrut* (İsrail Genel İşçi Sendikası) gibi kurumlar *Halutzim* (Öncü) ideolojisi ve değerlerinin koruyucusu oldular ve devletin iktisadi çıkarlarını belirlediler.

MAPAI'ın başarısının sadece *Halutzim* değerlerini koruması, Sosyalist Siyonist ideolojiyi işlevsel kılması ve devletin iktisadi çıkarlarını kontrol etmesiyle bağdaştırılması güçtür. Bunun ötesinde *MAPAI*'ın katı ve doktriner ideolojik girdileri olmayan örgütlü yapısına ve bunun getirdiği seçim başarılarına da işaret edilebilir. Öte yandan, *MAPAI*'ın öncülük ettiği siyasal organizasyonlar daha genel ve kamusal talepleri örgütlemeye odaklanırken *Ahdut HaAvoda* ve *Poale Siyon* ise özgün çıkarları önemseyen oluşumların başında geliyorlardı. Bu partilerin seçmen tabanları emek hareketi konusunda bilinçli ve eğitimli kişilerden oluşuyordu. Emek hareketine mensup toplum kesimi ise esas itibariyle Kibbutzlarda sosyalleşiyor ve siyasallaşıyordu. Kolektif idealleri ve eşitliği değer seti olarak benimseyen Kibbutzlular için siyasetin Makyavelist doğası çekici gelmiyordu. Fakat Kibbutzluların ahlaki liderliği İsrail sol siyasetindeki aktörler için gerekliydi. Bu açıdan siyasal iktidarın elde edilmesi için Kibbutzlarda etkinlik göstermek siyasal partiler için oldukça önemliydi. İsrail'de Sosyalist Siyonist siyasi partiler Kibbutzların idari, parlamenter ve lobici şubeleri gibi hareket ediyorlardı. Kibbutzların üzerinde yükseldiği ideoloji, kolektivizmi temel alan Halutzim

değerleriydi. Fakat en nihayetinde Kibbutzlar çıkarlarını ve taleplerini *MAPAI*'ın örgütlü siyaseti içerisinde aramak zorundaydılar.

İlk günlerinden itibaren yeni göçmen dalgalarının kompozisyonu *MAPAI*'ın göçmenleri başarılı bir şekilde entegre ettiğini gösteriyordu. *MAPAI*'ın yeni gelen göçmenleri yeni topluma ve ülkeye entegre etme konusunda gösterdiği başarısının meyvelerini topladığı söylenebilir. Bunu da içerici (dışlayıcı olmayan) üyelik anlayışı ve toplumsal kesimlerin geniş bir şekilde temsiline imkân sağlayan parti platformu sayesinde başarmıştır. Çünkü *MAPAI* Siyonist değerleri emekçilerin ihtiyaçları ile örtüştürme konusunda oldukça başarılıydı. Ayrıca *MAPAI* devlet düzeyinde ve ekonomide en fazla güce ve etkiye sahip olan aktördü. Bu gücüyle yeni göçmenleri kendi saflarında devşiriyor ve onları İsrail yurttaşına dönüştürme konusunda başarı gösteriyordu. *MAPAI* bu faaliyetlerini *Histadrut*'u kontrol ederek yapıyor, böylece yeni gelen göçmenlerin toplumsal ve iktisadi faydalar elde etmesini bu kurum üzerinden temin ediyordu.

Fikirlerin ve mitlerin büyük ölçekli organizasyonlarda kurumsallaşması, etkisini Kibbutzlardan partilere uzanan bir skalada gösterdi. Tez çalışmasının ikinci bölümünde ele alındığı şekliyle Sosyalist Siyonist İşçi Partilerinin çeşitliliği ise bu başarılı organizasyonlarda yer alan seçmenler ve yeni göçmenlerin konumlanışlarından kaynaklanıyordu. 1920'lar ve 1930'lar boyunca partiler sosyalizmi yorumlama farklılıklarına göre ayrışmaktaydılar, seçmenler de bu eğilimin doğal bir neticesi olarak kendilerinin sosyalizmi içselleştirmelerine bağlı olarak oy veriyorlardı. Bu noktada devlet ve parti arasında net bir ayrım yapmak oldukça güçtü, yeni gelenler için karşılarında devlet mi yoksa parti organizasyonu mu mevcut çok önemli değildi. 1930'ların devlet öncesi İsraili'nde devlet ve parti iç içe geçmişti. Bu yüzden kitlesel göçler İsrail'e aktıkça bu göçmenler *MAPAI*'ın örgütsel yeterliliğini takdir ediyorlardı ve bu durum *MAPAI*'ın uzun süren (1977'lere değin) hâkim parti olarak iktidarda kalmasını sağlıyordu.

Partiyi etkileyen ve ona karakterini vereninse Birinci (1881-1903) ve İkinci *Aliya* (1904-1914) göçmenleri ve *sabraların* (İsrail'de doğan Yahudiler) olduğu söylenebilir. Erken dönem elitler yeteneklerine ve eğitimlerine göre yeni kurulan örgütlülük içinde çeşitli pozisyonlar elde ediyorlardı. Sosyalist Siyonist partiler bu elitler için kritikti çünkü yeni kurulan devlet kurumları (Yişuv dönemi) bu partiler üzerinden inşa ediliyordu. Partilerdeki ayrıcalıklı pozisyonlar, bir yandan siyasi güç ve sermaye sağlarken öte yandan yeni ülkede siyasi reform yapma imkanını verecekti. Sosyalist Siyonist partiler İsrail'in iktisadi ve toplumsal kurumlarının çoğunu kontrol ediyorlardı. Burjuva, dindar ve sağ partiler ise emek partilerinin kontrol edemediği alanlara odaklanmışlardı. Emek hareketine bağımlılık ilişkileri yeni göçmenler üzerinde kurulurken bu durum onların diaspora geçmişleriyle olan bağlarını zayıflatıyordu. Bir yandan da yeni göçmenleri İsrail'in toplumsal süreçlerine dahil ederek onların yeni emek hareketi partileri kurmalarının önüne geçiliyordu.

Siyasal organizasyon ve iktisadi dağıtım mekanizmalarının *MAPAI* elitlerinin idaresinde olması partinin başarısının arkasında yatan temel etmendi. Ayrıca İsrail'in karşılaştığı yoğun askeri saldırılar ve bunları püskürtme yeteneği siyasi partilerin başarılı olup olmamalarını belirleyen etkenlerin başında gelmekteydi. Savunma ve dış politikada elde edilen başarılar Sosyalist Siyonist İşçi Partileri için toplumsal meşruiyeti genişletme imkanı sağlıyordu. Öte yandan farklı kültürel arka plana sahip göçmenleri İsrail'in kırılgan siyasi birliğine katılmaları ve yeni kurumlarına yönelik askeri tehditleri bertaraf etmeleri için ülke savunmasına mobilize ediyordu. Göçmenlerin farklı kültürel arkaplana sahip, Yahudi olmaktan başka ortak paydaları olmayan başka göçmenlerle ortak düşmana karşı savaşmaları kurucu bir siyasal moment olarak görülebilir. Savaşlar İsrail'de yurttaşlığı inşa ediyordu. Yurttaşlık ise bir yandan İsrail'i savunma duygusunun yoğunluğuyla milliyetçiliği kabartıyor, öte yandan ülkenin özgürleştirilmesi ve kendi kaderini tayin etmeye olan inanç ile siyasal liberalizmi

besliyordu. Sosyalist siyonist partilerin çoğunluğu devlet ve toplum arasında kurulacak ilişkinin milliyetçilik, siyasal liberalizm ve sosyalizm arasında dengeye gelmesini arzuluyorlardı. Bunu başarabilmek üzere Sosyalist Siyonist partiler aralarındaki ideolojik ayrışmaları siyasi çatışmaya dönüştürmemek için çaba sarf ettiler ve kurumsal birleşme konusunda ısrarcı oldular.

MAPAI'a dek kurulan sosyalist Siyonist partiler esasında Yahudilerin sol, demokrasi ve milliyetçilik eksenlerinde uzun tarihleri boyunca oluşturdukları ilk özerk siyasal örgütlenmelerdir. Unutulmaması gereken diğer bir parametre, Yahudilerin modern siyasal alanın inşasına aktör düzeyinde katıldıkları sürece kadar, tribal (aşiret vari) proto-modern sosyal ve dinsel ağlar kurmuş oldukları gerçeğidir. Bunlar *shtetl* (Yahudi Kasabası), *kehila* (Yahudi Yerleşimi) ve *getto* olarak adlandırılabilir. Kurumsal olarak teşkilatlanmış, siyasi kültür olarak kozmopolit ve siyasi örgüt kültürü olarak özerk siyasal organizasyonlar olan sosyalist Siyonist partiler son kertede Yahudi sosyalliğinin tarihsel, kültürel genel ve özgün çıkarlarını savunmak ve yansıtmakla kendilerini görevli görüyordu. Bu açıdan oldukça yoğun ve yaygın halkçı temalara sahipti. Sosyalist Siyonist partilerin kurucu liderlerinin çoğu geleneksel Yahudi değerlerinin norm olduğu bir coğrafi alanda sosyalleşmişlerdi. 19.yy ve 20.yy'da yükselen Siyonist elitler aciliyet ve hız kavramları arasında doğrudan etkili ve halkçı cevapların Yahudi problemine çözüm stratejileri olarak sunulmasını zorunlu görüyorlardı. Sosyalist Siyonistlerin Diaspora'da ve İsrail'de örgütlü olan onlarca teşkilatı, farklı siyasal programları, değer setleri, jeopolitik yaklaşımları temsil ediyorlardı. Yahudi solunda görülen bu çokluk hali Yahudi kitlelerin farklı çıkarlarının siyasi temsili açısından geniş bir alan yaratmıştır denilebilir.

Örgütlenme kapasitesi en güçlü olan Sosyalist Siyonist partilerdi. Bu partiler için İsrail'de öncelik inşa faaliyetlerine verilmeliydi. Diaspora'da süregelen bitip tükenmez ideolojik tartışmaları İsrail'de şu an devam ettirmenin bir işlevi yoktu. Bu açıdan devletin

teşekkülü, toprağın millileştirilmesi, egemen ve bağımsız Yahudi cumhuriyetinin inşası Sosyalist Siyonist partilerin temel ve öncelikli politik hedefleri olarak öne çıkmaktaydı. Tüm bu makro-organizasyonlar ve makro-kavramların gerçekleştirilmesi siyasal partiler eliyle olacaktı. Sosyalist Siyonist partilerin pragmatist, deneme yanılmayı takip eden, seküler kimliği önemseyen ve daha da önemlisi koalisyona açık siyasal kültürleri uzun sürecek (1977'e değin) hâkim pozisyonlarını perçinledi. Öte yandan Vladimir Jabotinsky öncülüğündeki sağ, liberal, milliyetçi Siyonist kanat ise kendi fikirlerinin taşıyıcıları olarak paralel organizasyonlar inşa etmeye başladı. Tezin son bölümünde ele alındığı şekliyle sol ve sağ organizasyonlar arasındaki bu çatışma 1935 yılında Ben Gurion ve Jabotinsky anlaşmasıyla sürdürülebilir düzeye getirildi.

Jabotinsky temel hedef olarak gençliği, savunmayı, siyaseti, emekçileri revizyonist kurumsallıkla buluşturmak istiyordu. Sosyalist Siyonistler ise *Yişuv*, *Kibbutzim*, *Moşavim*, *Miflagot* (Partiler), *HaŞomer*, *Hagana* gibi otantik kurumsal yapılarla İsrail gerçeğinde sol, demokrasi ve Siyonizmi sentezliyorlardı. Belki de sosyalist Siyonistlerin en önemli başarısı İsrail'de personel devşirme konusunda gösterdikleri faaliyetlerdir. Genç Yahudileri Sosyalist Siyonist ilke ve değerler etrafında endoktrinasyon süreçlerine dahil ediyorlar, sonra onların *Kibbutzlarda* sosyalleşmelerine yardımcı oluyorlar, nihayetinde de yeteneklerine göre siyasal ve sosyal alana katılmalarının önlerini açıyorlardı. *Aliya, Yişuv, Histadrut*, İsrail ordusu adeta farklı arka-plandan gelen Yahudiler için eritme potası işlevi görmüşlerdi. Çiftliklerde çalışan çiftçi Yahudiler aynı zamanda asker ve siyasetçiydi. Kısacası siyasi profesyonellik erken dönem İsrailinde esas olarak *Kibbutz* kuşağından kaynaklanıyordu denilebilir. Bu yapı 1960'lara değin tartışmasız bir şekilde siyaset arenasında hakim elit desen olarak varlığını sürdürecekti.

20. yy başlarında kurumsallaşmaya başlayan İsrail solu Siyonist projede yer alma veya Siyonizme karşıt olma arasına yerleşen bir pozisyona göre bölündü. Tezde vurgulandığı

şekliyle Siyonist Sosyalist partiler temel olarak sol değerleri ve hedefleri (eşitlik, adalet, dayanışma, ortak yaşam vb.) İsrail gerçekliğinde inşa etmeninin önemine inanmışlardı. Diaspora'da kalma konusunda ısrar gösteren partiler içinse temel argüman küresel veya enternasyonal işçi hareketinin bir parçası olmak gerekliliğinde yoğunlaşıyordu. Sosyalist Siyonist partiler içinde sınıf kavramına yüklenen anlamın pratik siyasette yansımasının ne olacağı üzerine yoğunlaşan tartışmalar yükseliyordu. *BUND* ve *sol Poale Siyon* gibi partiler işçi sınıfının siyasal organizasyonu olma konusunda ısrar ederken, *MAPAI* ve *Ahdut HaAvoda* ise çalışanların ve İsrail milletinin partisi olmalıyız diyorlardı. Partileri bölen temel soru şuydu: İsrail'de yeni ve canlı bir sınıf savaşımı mı olmalıydı yoksa işçi sınıfının yerleşikliği için kurumların inşasına devam mı edilmeliydi? Borochov'un tespiti belirleyicidir: **"Sınıfsal sorunun gündeme gelebilmesi için ulusal sorunun halledilmesi gerekmektedir".**

İsrail'de işçi sınıfının oluşumu da aslında tüm bu tartışmaların ortasında siyasal süreçlerle birleşiyordu. *Kibuş HaAvoda* (Emeğin Fethi) kavramı ile emek piyasasının Siyonistleştirilmesi süreci de başlamış oldu. Aslında bu adımın ırkçı ve saf milliyetçi dinamiklerin itkisiyle meydana geldiğini söylemek oldukça güçtür. Temel güdülüme, Diasporada manifaktüre dayanan ekonomiyi üretici ve işçi sınıfına dayanan bir yapıya dönüştürme arzusuydu. Bu durum Siyonist proje için oldukça hayatiydi, çünkü kurumsal kapasitenin oturması üretici ve güçlü bir sınıfın varlığıyla bağlantılıydı. Buna göre *Kibuş HaAvoda* kadar önemli ve bu sürecin ikinci safhası diyebileceğimiz "*am oved*" (çalışan ulus) ve "*mamlahtiyut*" (Devletçilik) süreçlerini de vurgulamak gerekmektedir.

Tezin temel kavramsal izleklerinden olan ulus ve sınıf kavramlarına Sosyalist Siyonizm çerçevesinde nasıl içerik kazandığını anlamak için hareketin kurucu figürlerinden David Ben Gurion'a başvurulabilir. Sınıf ve ulus kavramları, esasında Sosyalist Siyonist düşünürlerin fikriyatında 19.yy sonlarında geleneğin düşüşü, aydınlanmacı liberalizmin başarısızlığı, anti-

semitik baskılar, devrimci ve milliyetçi hareketlerin doğuşu gerçekleşirken şekilleniyordu. Ben Gurion için iki kategori diyalektik ve varoluşsal gerginlik içerisindeydi: devrim ve normal olma vizyonu. İlki kendini sınıf kavramında konumlandırırken diğeri ise ulus veya ulus devlet formunda şekillendiriyordu (Cohen, 1992b).

Ben Gurion için özel sınıf özel bir yerde oluşuyordu: Yahudi İşçi sınıfı Eretz Yisrael'de örgütleniyordu. Bu sınıf Yahudi özgürleşmesinin öznesi ve nesnesi; aracı veya vücut bulmuş haliydi. Ben Gurion 1911'de işçilerin çıkarlarıyla genel ulusal çıkarın tek ve aynı olduğunu vurguluyordu (Cohen, 1992b). Ben Gurion kurucu bir figür olarak Siyonizm lehine Sosyalist düşünceyi ve referansları asgari düzeye çekmişti. David Ben Gurion 1935'de Revizyonist Siyonist lider Vladimir Jabotinsky'e yazdığı mektupta şöyle diyordu:

> "İşçi hareketinde sınıfçılık görüyorsun. Sınıfçılığı reddetmiyorum. Fakat neden Siyonizm'de "orta sınıf" için konuştuğunu iddia eden bir sınıf Siyonizmini görmeme izin verilmiyor? Neden işçi hareketine karşı savaşınızda sınıf savaşını görmeme müsaade edilmiyor? Neden burjuvazi siyasi egemenliğe sahip olduğunda, sınıf hegemonyası olarak nitelendirilmez? Fakat işçiler aynı şey için mücadele ettiklerinde sınıf tarafsızlığı için feryad edilir" (Cohen, 1992b: 261).

Ben Gurion buna ilaveten Sosyalist Siyonizmin sınıfla ilişkisini şöyle açıklıyordu:

> "Sosyalist Siyonizm hiç de sınıfçılık değildir. Fakat sınıf çelişkilerinin reddidir, sınıf ayrıcalığının inkarıdır; Siyonizmi sınıf siyaseti olarak gören işçiler ve herkes için temel mesele eşit haklar dahilinde birleşik ve özgür Yahudi ulusudur. Bu da sınıfsal farklılıkların ve çelişkilerin olmadığı; iktisadi ve toplumsal eşitliğin olacağı özgür bir ulusa uygundur" (Goldstein ve Shavit, 1979: 147-148).

Ben Gurion'un bu açıklamaları göz önüne alındığında onun için Siyonizm sınıf siyasetinden öncelikli bir proje olarak ortaya çıkıyordu. Özgür bir ulusun sınıfsız olacağına olan inancını sürekli yineliyordu. Ben Gurion için sınıf siyaseti yüzeysel bir gerçekliği imlemiyor, bilakis Yahudi ulusal hedefleri bağlamında düşünülmesi gereken bir kavram olarak öne çıkıyordu (Cohen, 1992b). Ben Gurion Filistin'de sınıfın formasyonu için işlevsel bir öneri

olarak Diaspora yaşamının ortadan kaldırılması gerektiğini yineliyordu. Bu da Ben Gurion'a göre *Eretz Yisrael*'de ***yeni Yahudi***'nin yaratılması ile mümkün olacaktı. Ben Gurion'a göre *Eretz Yisrael* Yahudiler için özgürleşmenin mekanıydı. Yahudilerin özgürleşmesi ağır ve dönüştürücü bir süreçti. Bu çalışan ve fiziksel kuvvete dayalı işçi olma üzerinden başarılabilirdi (Cohen, 1992b).

Marksistler proleter enternasyonalizm ekseninde form olarak milliyetçi, içerik olarak enternasyonellerdi denilebilir. Sosyalist Siyonistler form olarak Sosyalist, içerik olarak milliyetçi midirler? Esasında milliyetçilik ve Sosyalizm Siyonizm örneğinde birbirine nüfuz eden ve birbirini şekillendiren kavramlardı. Ben Gurion ve arkadaşları için temel mesele Diaspora'nın sınıf yapısı ve toplumsal desenlerini Eretz Yisrael'e taşımamaktı (Cohen, 1992b).

Ben Gurion:

> "Eretz Yisrael'de tüm ulusu istisnasız işçilere dönüştürmek niyetindeyiz. Bu bizim hareketimizin özüdür. Filistin'de sadece ulusal bir çerçeve inşa etmiyoruz, aynı zamanda birey, toplum oluşturuyoruz. Biz kendimizi tekrar oluşturuyoruz ve bu amaç için araç değildir, en yüce hedeftir" (Teveth, 1987: 389-390).

Tez çalışmasında da vurgulandığı şekliyle Ben Gurion ve diğer Sosyalist Siyonist önderler için temel ilke çalışan sınıf ve onun Siyonist misyonunun ayrılamayacağı, bu sınıfın işçi hareketinin tek birim olarak dayanağı ve öznesi olduğuydu. Çalışan sınıfın ulusal hedefi ise çalışan sınıftan çalışan ulusa dönüşmesiydi (Ben Gurion, 1974). Histadrut ise bu süreçte oluşmakta olan yeni sosyalist Yahudi devleti ile eş tutuluyordu. Önemli bir sorun, Yahudi işçi sınıfının Eretz Yisrael'de oluşturulması gerektiğiydi. Göçmenleri çalışanlara dönüştürmek, Haim Arlosoroff'un deyimiyle "kendisi için sınıf" kavramını öne almakla mümkün olabilirdi (Cohen, 1992b). Eretz Yisrael'de yeni oluşan burjuvazi zihniyet ve yaklaşım olarak Sosyalist Siyonistlerin temel hedeflerini gerçekleştirmenin önünde engel teşkil ediyordu. Bu açıdan Sosyalist Siyonistler, Eretz Yisrael'e hızlı bir şekilde kök salmanın önemli olduğunu

düşünüyorlardı. 1909'da *Dünya Poale Siyon Birliği Eretz Yisrael*'de kooperatifler inşa etmeye karar verdi (Cohen, 1992b: 263). Poale Siyon üyeleri, Ber Borochov gibi kapitalist gelişmenin sınıf mücadelesini getireceğini düşünmüyorlardı. Eretz Yisrael'de Yahudi kapitalist sınıfının sosyalist bir devrime yol açacağı beklentisi içinde olunmamalıydı. Sosyalist Siyonistler için aktif inşacı faaliyetler Eretz Yisrael'e dönük temel yaklaşım olarak öne çıkıyordu. Yaptıkları bu girişimlere "devrimci inşacılık" adını verdiler (Cohen, 1992b).

Sosyalist Siyonistlerin Rus radikallerinden etkilendiği söylenebilir. 19.yy sonları 20.yy başlarında yarı feodal bir ülke sosyalizme giderken kapitalizmi engelleyebilirdi. Rus tarzında olduğu gibi, burjuva tipi kalkınmayı alt etmek için geleneksel komünal köyleri kooperatif ulusal evrimsel sürece yönelterek alternatif bir yol bulunabilirdi. Sosyalist Siyonistler bu tür girişimleri önemsiyorlardı çünkü Siyonist burjuvazinin Siyonizmi gerçekleştirme konusunda kapasitesinin sınırlı olduğuna inanıyorlardı (Cohen, 1992b). Siyonist burjuvazinin Yahudi emekçileri istihdam etmemeleri bunun karşısında ucuz iş gücüne talip olmaları, radikal olmamaları, sendikal hareketlere soğuk olmaları bunun sebebiydi. Siyonist Burjuva iktisadi çıkarı öne çıkarıyor, genel ve ulusal çıkarı önemsemiyordu. Bu sebeple Yahudi ulusal çıkarı Yahudi işçi sınıfının *Eretz Yisrael*'de inşasını zorunlu kılıyordu. Sosyalist Siyonistlerin ekonomik genel çıkarı savunmaları itibariyle Burjuva Siyonistlerden ayrışmaları önemliyken, demokratik temsil ve katılım süreçlerini kurumsallaştırmaları itibariyle Marksist ve Troçkist Yahudi Sol hareketten ayrışıyorlardı. Lenin ve Troçki etrafında kümelenen Yahudi sosyalist entelijensiyasının düşüncelerini pratiğe koymak için izledikleri yol demokratik değil totaliterdi ve silaha dayanıyordu. Bununla beraber Sosyalist Siyonistlerin pratiklerinin gerçekçi olduğu ve izan (common sense) ile tezahür ettiği görülüyordu. Bunu, uygulamaya koydukları pratiklerin gerçeklerle sınanmış olmasına bağlamak mümkündür. Bunlar zor gücüyle hiçbir şey

halledemeyeceklerini ve ancak ikna ve katılımla netice alabileceklerini gördüklerinden sürecin zoruyla "demokratik" hasletler geliştirdiler.

Yahudi işçi sınıfının ulusal hedefler etrafında kurumlar aracılığıyla mobilize edildiği eklenmelidir. Yahudi işçi sınıfı *Histadrut* vasıtasıyla inşa ediliyordu. *Histadrut* gelecekteki sosyalist Yahudi devletinin vücut bulmuş haliydi. 1948'de kurulan İsrail devleti *Histadrut*'un ve sahip olduğu geniş organizasyon ağının devletleşmesi olarak görülebilir. Proleter bir kamusal alanın oluşturulması hususunda Histadrut işçiler için yerleşim yerleri inşa ediyor, sendikalar eliyle eğitim veriyor, refah devleti uygulamarını andıran toplumsal hizmetler sunuyordu. Ayrıca *Histadrut*'a bağlı iktisadi girişimlerin bağlı olduğu üst bir kurum olarak *Hevrat Ovdim* (Çalışanların Cemiyeti) kurulmuştu. *Histadrut* girişimleri tüm *Histadrut* üyelerinin hisse sahibi olduğu kolektif ortaklığa dayanıyordu. 1920'lere gelindiğinde *WZO* (Dünya Siyonist Organizasyonu, World Zionist Organization) ve *Histadrut* birlikte çalışıyordu (Cohen, 1992b). Temel hedef *Eretz Yisrael*'e gelen göçmenlerin sağlıklı bir şekilde emilimiydi. Aynı yıllarda Polonya'dan göçen orta-sınıf göçmenler (Dördüncü Aliya Dalgası, 1924-1928) eliyle ekonomi canlandı. Sonrasında Polonya'da yaşanan parasal reformlar sonucu ortaya çıkan deflasyon krizi *Eretz Yisrael*'e ulaştı. Polonyalı Yahudilerin kapitale ulaşmaları zorlaştı. İş yerleri kapandı ve işsizlik artış gösterdi. Yişuv derin ekonomik bunalımdan geçiyordu. Sosyalist Siyonistlere şüpheyle bakan aktörler ise rahatsızlıklarını belirtiyorlardı. Meir Dizengoff bu konuda şöyle söylüyordu:

> "Kapitalist gelişmenin ilk aşamasındaki zayıf kapitalist tabaka, örgütlenme ve disiplin açısından ileri kapitalist ülkelerle karşılaştırılabilir bir işçi hareketi ile karşı karşıyadır" (Tversky, 1927).

Dizengoff gibi elitlerden gelen basınçlar Sosyalist Siyonist hareketi sadece toplumsal alanın örgütlenmesinin yeterli olmadığına siyasal alanda da hakim pozisyonu yakalamanın stratejik önemine inanmaya zorluyordu.

Revizyonist Siyonist akımının kurucusu Vlamidir Jabotinsky ise "Biz Burjuvayız!" adlı makaleler kaleme alıyordu (Jabotinsky, 1951). İşçi Hareketi'ne yönelik baskılar yoğunlaşıyordu ve kendi tabanınından güvensizlik işaretleri görülüyordu. 1927'de WZO mutat Uzman Raporu'nda Histadrut'a ulusal sermayeyi makul işletme prensiplerine göre kullanmasını tembihliyordu. Sosyalist Siyonistler siyasette strateji değişikliğine gitmenin zamanının geldiğini düşünüyorlardı. WZO içerisinde Sosyalist Siyonistlerin etkinliğinin artması acil önemdeydi. Ben Gurion 1929 yılında bu durumu şöyle açıklayacaktı:

> "Faaliyetlerimiz kısır bir döngü içerisinde. Hareketimizin belirleyici cephesi Filistin'de ancak onu güçlendirecek daha büyük kamp Golah yani Diaspora'da!" (Cohen, 1992b: 266).

Bu sürecin doğal bir uzantısı olarak devletçilik (*Mamlahtiyut*) tartışmaları da beraberinde geliyordu. *Mamlahtiyut*, devlete öncelik verilmesi ve *Histadrut* dahil tüm kurumların itaat altına alınması gerektiğini ifade ediyordu. Çoğu Sosyalist hareket devlet iktidarını ele geçirdiğinde burjuvazinin mülkünü devletleştirdiği görülürken, İsrail'de tam tersi yaşandı. İşçi Hareketinin kurumları millileştirildi. 1930'da *MAPAI*'ın kuruluşuyla kitle partisi vasfıyla bir çok alanda seçimleri (*Histadrut, Yişuv* ve *WZO*) kazanıyor ve hegemonyasını yayıyordu. Tezin konusu içindeki tarihsel dönem boyunca Eretz Yisrael'de sınıftan ziyade devlet evrensel kategori oluyordu. Yeni devletin inşası ve toplumun dönüştürülmesi bürokrasi ve geniş çaplı organizasyonları mecbur kılıyordu. *Mamlahtiyut* ile çalışan ulusa (*am oved*) doğru devlet kapasitesi genişletildi ve ortaya devletçi ulus (*am mamlaktiye*) ortaya çıktı. David Ben Gurion 1956'da bu süreci özetler şekilde şöyle diyecekti:

> "Devlet genel çıkarın vücut bulmuş halidir ve Histadrut da onun destekçisidir" (Cohen, 1992b: 217).

MAPAI'ın ise esas olarak çok partili sistemde istikrarı ve temsilde adaleti yerleştirmek için uzlaşmacı ve ılımlı bir siyasi kültürü benimsediği görülmektedir. *MAPAI* kurulduğu andan (1930) itibaren siyasi başarı konusunda ivme yakaladı.1933 yılında Prag'da düzenlenen Sekizinci Siyonist Kongre'de oyların yüzde 44'ünü elde etti. 1931'de Yişuv'un temsil organı olan *Asefat HaNivharim* (Seçilmiş Meclis) oyların yüzde 40'unu kazandı (Sternhell, 1998). MAPAI hem diasporada hem de *Eretz Yisrael*'de siyasi hakimiyetini tahkim ediyordu. Ben Gurion ise *Histadrut*'un başında ve Siyonist Kongre'nin yönetim kurulunda yer alırken 1935'de Yahudi Ajansı'nın yürütme bölümünün başına geçti. Bu nedenle *MAPAI* farklı iktisadi grupların siyasi temsilcilerinin taleplerini kabul ediyor ve iş birliğine açık olduğunu belirtiyordu. *MAPAI* için temel siyasi çizgi emekçi gruplarla solda ve muhafazakâr dindar gruplarla sağda "orta yolu" izleme ısrarıydı. Muhafazakâr ve dindar gruplarla siyasi işbirliği toplumsal ayrışma hatlarını yönetilebilir bir düzeye çekiyordu. Farklı gruplarla koalisyona açık olması ve bu koalisyonu merkezi hükümetin bileşenleri haline getirmeyi başarması *MAPAI*'ın dış politikada yönelimlerini ve manevralarını kolaylaştırıyordu. David Ben Gurion'dan yapılan alıntılarda görüldüğü şekliyle, Sosyalist Siyonizm çalışan ulustan (*am oved*) devletçi ulusa (*am mamlahti*) evriliyordu. *MAPAI* eliyle emek hareketinin devlet bürokrasisinin kontrolü altına alınması esasında sınıf ve ulus (ulus-devlet) arasındaki ilişkinin ulus-devlet lehine zafer kazandığının işaretiydi.

Sosyalist Siyonizm'in hakim bir pozisyon kurması Yahudi sol çevrelerden eleştiriler gelmeyeceği anlamına gelmiyordu. Sosyalist Siyonizmin "ideolojik tutarsızlığı" olduğunu ifade eden *BUND* elitleri Siyonizm ve Sosyalizmin birbirleriyle çelişen iki kavram olduğunu vurgularken, Ben Gurion bu tür eleştirilere cevap veriyordu: "*Bize göre Siyonizm bütündür, tektir ve açıktır. Buna göre biz açıkça Sosyalistiz çünkü biz topyekün kurtuluşu arzuluyoruz."* (Sternhell, 1998) Ben Gurion sınıf savaşımının mülk sahibi insanlar sınıfına, azınlık temelli

yönetime, kazanca duyulan arzuya, işçilerin sömürülmesine, kitlelerin haklarının reddine ve sınıf ayrıcalıklarının sürdürülmesine dönük yürütüleceğinin altını çiziyordu. Ben Gurion sınıf mücadelesi ve Siyonizm arasındaki ilişkiyi şu şekilde açıklıyordu:

> "Siyonizmde bizim sınıf mücadelemiz Yişuv'daki sınıf mücadelesi gibidir. Bu sınıf mücadelesi ulusun tarihsel misyonunun yerine getirilmesi ve tüm halkın yenilenmesi ve özgürleşmesiyle ilgilidir" (Sternhell, 1998:232).

Sosyalist Siyonist İşçi Partilerinin kurumsal ve ideolojik kökenlerinin incelendiği bu tezde İsrail Emek Hareketi'nin önünde iki seçenek olduğu anlaşılıyor. Öncelikle *Eretz Yisrael'*de sosyalist kolektif kurumları inşa edecekler, göçmenlerin hayatlarını bu kurumsal içeriğe uygun olarak eşitlikçi bir düzlemde ele alacaklar ve toplumu bütün olarak dönüştürmeye koyulacaklardı. Diğer seçenek ise Eretz Yisrael'de var olan toplumsal, siyasal ve ekonomik düzeni değiştirmeden Diaspora'dan elde edilecek mali yardımlarla kapitalist bir ekonominin oluşmasına destek vereceklerdi. Sosyalist Siyonist elitler birinci seçeneği seçtiler; toplumsal, iktisadi ve siyasal dönüşüme odaklandılar. Sosyalist Siyonizm hedeflerine ulaşmada esas olarak ulusu inşa etmede en iyi yolun ne olacağı konusunda kurumsal, entelektüel ve ideolojik olarak kendi içlerinde de ayrıştılar. Neticede Ben Gurion'un temsil ettiği strateji hakim pozisyonuna erişti. Ben Gurion sosyalizmi reddetme ve radikal bir fikir olarak işçilerin eşitlikçi komünitesini kurma arasında sıkışmak istemedi. Ben Gurion orta sınıflarla işbirliğine açık olmayı ve işçilerin proto-Keynesyen andıran uygulamalar içerisinde mobilize olmasını tercih etti. Ben Gurion'un ulus kavramına sınıf kavramı aleyhine öncelik vermesi esasında bu türden bir siyasal stratejik tercihinin ürünüdür. Sınıf kavramıyla ilintili olarak Sosyalist Siyonistler sınıf savaşımının İsrail'de Siyonistleştirilmesinin gerekliliğini düşündüler. Berl Katznelson'un ifadesiyle sınıf savaşımı kurumlar üzerinde Yahudi işçisinin güçlendirilmesi; işçilerin çıkarlarının müdafaası; Yahudi İşçi Hareketi'nin ilke ve hedeflerinin Siyonist hareket ve halk boyunca yayılmasıydı

(Sternhell, 1998). Katznelson ayrıca Yahudi işçisinin çıkarını Yahudi halkının çıkarına eşitlemekten geri durmuyordu (Sternhell, 1998). Bu, esasında yeteri kadar sermayesi olmayan ve üretilebilecek malların satılabileceği yeteri büyüklükte pazarı olmayan bir ülkenin gerçekliğinde ifadesini bulan bir teorik yaklaşımdı. Sosyalist Siyonistler bu açıdan kendine yetebilmenin esas olduğu, tarıma öncelik veren ve coğrafi yerleşimi temel alan bir strateji uyguladılar. Kibbutzların yarattığı artı değer sayesinde sanayi işletmeleri kurulmaya başlandı. Sosyalist Siyonist Partilerin hakim siyasal aktör olmalarının sebebi, sermaye konusunda kıt ama göreceli eğitimli, idealist, Avrupa kökenli kişilerin emek hareketinde yer almasıydı. Devlet kurulduktan sonra gelen Mizrahiler (Arap Yahudiler) kalifiye olmayan niteliksiz ucuz iş gücü sağlayınca eski sistemi sürdürmek güçleşti. Histadrut'a bağlı işletmelerin, bürokratik ve siyasetten etkilenen yapılar olması verimsiz çalışma ortamları yarattı. Siyonist devrimin toprağın işlenerek özgürleşmesi (inşa etmesi: *livnot*) ve bu yolla toprağı işleyenlerin de özgürleşmesi (kendini inşa etmek: *lehibanot*) hedefleri güncel değerini yitiriyordu. Tarımda yeterlilik ve coğrafi yerleşimi temel alan Sosyalist Siyonistler için kapital yokluğundaki emek yoğun eşitlikçi düzeni sürdürmek güçtü. Artı değer üretildikçe mevcut işçi kapasitesi yetersiz kaldı ve Kibbutzlar ister istemez işveren konumuna eriştiler. Histadrut'a bağlı işletmelerin özel sektörle mukayese edilince bürokratik ve verimsiz çalışması bu örgütlenme biçiminin terk edilmesini zorluyordu. Emeği yüce bir değer olarak kabul eden Sosyalist Siyonistler arasında daha verimli, sermaye ve bilgi yoğun örgütlenmeye gidilmesi konusunda ittifak edildi. Bu gittikçe kalifiye ve kalifiye olmayan işçiler arasındaki uçurumu arttırdı. İsrail'de ekonominin büyümesi ve çeşitlenmesi, işçi yetiştirememe ve özellikle Altı Gün Savaşları (1967)'ndan sonra Yahudi işgücünün çalışmayı tercih etmediği sektörlerde (inşaat ve tarım) Filistinli misafir işçilerin çalıştırılması Sosyalist Siyonizmin gerilimesi ve çökmesiyle neticelendi.

Eretz Yisrael'de kendini yeniden yaratma amacında olan Yahudi sosyalistlerine içkin olan yurtseverlik anlamında milliyetçilik güçlü bir siyasal bilinçti. Aksi halde bu grup Rusya'da kalıp sadece sınıf mücadelesi vermekle iktifa ederlerdi. Sosyalist Siyonistlerin "Yahudi halkı için ata topraklarında sosyalist bir devlet kurma" hedefleri günün sonunda idealizmin gerçeklerle karşılaşması neticesinde modern İsrail siyasetini, devletini, vatandaşlığını ve ekonomisini oluşturdu.

Bu tez çalışması Türkiye'de yaygın olan sosyal bilimler akademik çevrelerinde çoğunlukla Filistin Sorunu ile gündeme gelen İsrail'i kendi bağlamında ele alma gayretinin ürünüdür. İsrail'in 1948 yılında modern bir devlet olarak kurulmasını mümkün kılan kurumlar, fikirler ve elitlerin erken dönem (1897-1935) incelenmesi olarak da görülebilir. Tez çalışmasının Türkçe dilinde İsrail Çalışmaları'na akademik bir katkı sunacağı düşünülmektedir. 19.yy Avrupa'sında devlet ve toplum kaynaklı baskılar ve dönemin yükselen ideolojileri arasında şekillenen Siyonizm çıkış amacına uygun olarak Yahudilere İsrail'de Yahudi Devleti kurmayı başaran bir ideoloji ve toplumsal hareket olarak kabul edilebilir. Siyonizmin amacının tekliği, içinde barındırdığı farklı siyasal görüşleri, toplumsal sınıfları ve kültürleri gizleyememektedir. Sol, sağ veya dindar siyonist partiler içerisinde ideolojik hedef birliği de olsa farklı kültürel ve coğrafi dinamiklerin itkisiyle farklı siyasal oluşumların ortaya çıktığı görülmüştür. Toplumsal iç barışını sağlamış bir devlet kurmak, göç dalgalarıyla gelen farklı kültürel arkaplana sahip Yahudilerden modern ulus yaratmak, kendini savunabilmek ve kendi kendine yeten bir ekonomiyi acil olarak oluşturmak sosyalist Siyonist elitlerin öncelikli hedefleriydi. Diaspora Avrupa'sında yürütülen teorik tartışmaları temel hedeflere ulaşmak için İsrail gerçekliğinde sentezlemek gerekiyordu. Sosyalist Siyonist elitler, sosyalist Siyonizmi gerçeklik ve idealizm arasında bir ulusun inşasına ve devletin kuruluşuna çimento yapmayı başardılar. 1897 ve 1935 tarihleri arasını kapsayan dönem boyunca sosyalist Siyonist partileri

irdeleyen bu tezin İsrailiyat, milliyetçilik ve sol siyaset başlıkları altında alana katkı sunması ve yeni çalışmalara bir başlangıç sunması beklenmektedir.

KAYNAKÇA

BİRİNCİ EL KAYNAKLAR

ARŞİVLER

American Jewish Committee (AJC) Archives

YIVO Institute for Jewish Research

GAZETELER

LaMerhav

El-HaMişmar

HaAretz

Davar

HaShomer HaTzair

The Jerusalem Post

The Palestine Post

The Sketch

The Jewish Advocate

The New York Times

Offical Gazette

The American Hebrew

The Times of Israel

ANSİKLOPEDİLER

Encyclopedia Judaica (EJ)

Jewish Encyclopedia

YIVO Encyclopedia

İKİNCİ EL KAYNAKLAR

AARONIDES (1897, 30 Nisan), MEN AND THINGS, The American Hebrew (1879-1902) erişim adresi: https://search.proquest.com/docview/908878717?accountid=8623.

ABRAMITZKY, Ran (2018), The Mystery of Kibbutz: Egalitarian Principles in a Capitalist World, Princeton Press.

ABRAMOV, S. Zalman (1976), Perpetual Dilemma: Jewish Religion in the Jewish State, Rutherford, N.J, Fairleigh, Dickinson University Press.

ABRAMS, Jeanne E, (2009), Dr. Charles David Spivak: A Jewish Immigrant and the American Tuberculosis Movement, University Press of Colorado.

ADAM, M. Howard (2017), Sewing the Fabric of Statehood: Garment Unions, American Labor, and the Establishment of the State of Israel, Working Class in American History, University of Illinois Press.

ADELMAN, Jonathan R. (2008), The Rise of Israel: A History of a Revolutionary State. London, Routledge.

ADLER, Cyrus ve Henrietta Szold (1922), American Jewish Year Book, American Jewish Book, cilt 24.

AGASSI, Joseph (2006), “The Legacy of Martin Buber for an Israeli Society after Zionism” içinde New Perspectives on Martin Buber, (ed.Michael Zank et al), Mohr Siebeck.

ALMOG, Oz (2009), The Sabra: The Creation of the New Jew, Berkeley, University of California Press.

ALMOG, Shmuel (1987), Zionism and History: The Rise of a New Jewish Consciousness, New York, St. Martin's Press.

ALMOG, Shmuel, Jehuda Reinharz ve Anita Shapira (1998), Zionism and Religion, Hanover, University Press of New England.

ALROEY, Guy (2008), Journey to New Palestine: The Zionist Expedition to East Africa and the Aftermath of the Uganda Debate, Jewish Culture and History, Vol.10.

ALROEY, Guy (Fall 2011), Zionism without Zion?: Territorialist Ideology and the Zionist Movement 1882-1956, Jewish Social Studies, Vol.18, No.1.

ALTER, Robert (ed.), (1975), Modern Hebrew Literature, Behrman House.

ALTMANN, Alexander (1973), Moses Mendelssohn: A Biographical Study, University of Alabama Press.

ALTSHULER, Mordekhai (1980), HaYevsektsye BeIvrit HaMoatsot (1918-1938) Beyn Leumiyot LiKomünizm, Sifirat Poalim.

ANBARANI, Ata (2013), Nation and Nationalism in controversial debates and thought a Review of Origin of Nation and Nationalism, Canada Social Science, s.61-67.

ANDERSON, Benedict (2006), Imagined Communities: Reflections on the origin and spread of nationalism, London, Verso.

ARIAN, Asher ve Assaf Razin (1980), Israel: A Devoloping Society, Jerusalem Academic Press.

ARIAN, Asher (1985), Politics in Israel: The Second Generation, Chatham, NJ, Chatham House.

ARIAN, Asher, Alan Arian ve Michael Shamir (1995), The Elections in Israel 1992, State University of New York Press.

ARIAN, Asher ve Michael Shamir (2002), The Elections in Israel 1999, Albany, State University of New York Press.

ARIAN, Asher ve Michael Shamir (2004), HaBehirut BeYisrael 2003, Yeruşalayim: HaMahon HaYisraeli LeDemokratya.

ARIEL (1974), Cultural and Scientific Relations Division, Ministry of Foreign Affairs, 37-42.sayılar.

ARLOSOROF, Haim (1933), The Popular Socialism of Jews içinde Writings of Chaim Arlosoroff, Schtiebel.

ARONOFF, Myron Joel (1974), Frontiertown: The Politics of Community Building in Israel, Manchester, Manchester University Press.

ARONOFF, Myron Joel (1977), Power and Ritual in the Israel Labor Party: A Study in Political Anthropology, Assen, Amsterdam, Van Gorcum.

ARONOFF, Myron J. (1989), Israeli Visions and Divisions: Cultural Change and Political Conflict, New Brunswick, Transaction.

ARONOFF, Myron J. (1991 ve 2015). “Myths, Symbols, and Rituals of the Emerging State.” içinde (Laurence J. Silberstein ed.), New Perspectives on Israeli History, New York, New York University Press.

ARONSON, Shlomo (2010), David Ben Gurion and the Jewish Renaissance, Cambridge University Press.

ASHCROFT, David A. (June 1987), Critical Evaluation of Theories of Nationalism, Doctoral Thesis, Doctor of Philosophy, The University of Aston in Birmingham.

AVINERI, Shlomo (1977), Varieties of Marxism, The Hague, Nijhoff.

AVINERI, Shlomo (1981), The Making of Modern Zionism: Intellectual Origins of the Jewish State, London, Weidenfeld and Nicolson.

AVINERI, Shlomo (1983), “The Roots of Zionism”, The Wilson Quarterly (1976-), vol. 7, no.1.

AVINERI, Shlomo (1991), Jewish Thinkers: Arlosoroff, Grove Press.

AVINERI, Shlomo (2014), Herzl’s Vision: Theodor Herzl and the Foundation of the Jewish State.

AVINERI, Shlomo (2017), The Making of Modern Zionism: Intellectual Origins of the Jewish State, Basic Books.

AVISHAI, Bernard (2002), The Tragedy of Zionism: How Its Revolutionary Past Haunts Israeli Democracy, New York, Helios Press.

AVRECH Isaiah ve Dan Giladi (1973), Labor and Society in Israel: A Selection of Studies, Department of Labor Studies, Tel Aviv University.

AYTURK, Ilker (July 2007), “Attempts at Romanizing the Hebrew Script and Their Failure: Nationalism, Religion and Alphabet Reform in the Yishuv”, Middle Eastern Studies, Vol.43.

BALIBAR, Étienne ve Immanuel M. Wallerstein (2011), Race, Nation, Class: Ambiguous Identities, London, Verso.

BARELI, Avi (2014), Authority and Participation in a New Democracy: Political Struggles in MAPAI, Israel's Ruling Party, 1948-1953, Boston, Academic Studies Press.

BARNETT, Vincent (2015), Routledge Handbook of the History of Global Economic Thought, Routledge.

BARON, Salo W. (March 1938), “The Jewish Question in the Nineteenth Century”, The Journal of Modern History, Vol.10, No.1.

BARRINGTON, Lowell W. (1997), "Nation" and "Nationalism": The Misuse of Key Concepts in Political Science. PS: Political Science and Politics, 30(4), 712-716.

BARTAL, Israel (çev. Chaya Naor), (2005), The Jews of Eastern Europe: 1772-1881, University of Pennsylvania Press.

BARZILAY, Isaac E. (1986), “Smolenskin's Polemic against Mendelssohn in Historical Perspective.” Proceedings of the American Academy for Jewish Research, vol. 53.

BAUER, Yehuda (April 1966), From Cooperation to Resistance: The Haganah 1938-1946, Middle Eastern Studies, Vol.2, No.3.

BECKMAN, Morris (1998). The Jewish Brigade: An Army with Two Masters: 1944-45, De Capo Press.

BELL, John Bowyer (2009), Terror Out of Zion: The Fight for Israeli Independence, Transaction Publishing.

BEILIN, Yossi (1992), Israel: A Concise Political History, New York, St. Martin's Press.

BEIN, Alex (1982), Aliya Va Hityaşvut BeMedinat Yisrael, Am Oved.

BEIN, Alex (1990), The Jewish Question: Biography of a World Problem. Rutherford, N.J, Fairleigh Dickinson University Press.

BEININ, Joel (1990), Was the Red Flag Flying There: Marxist Politics, Arab-Israel Conflict in Egypt and Israel, 1948-1965, University of California Press.

BEININ, Joel (1991), Knowing Your Enemy, Knowing Your Ally: The Arabists of HaShomer HaTzair (MAPAM), Social Text, No. 28.

BEMPORAD, Elissa (2013), Becoming Soviet Jews: The Bolshevik Experiment, Indiana University Press.

BEN-AMI, Shlomo (2007), Scars of War, Wounds of Peace: The Israeli-Arab Tragedy, Oxford University.

BEN'ARI, Naḥum ve E. Kanaani (1970), Yosef Trumpeldor, Tel Aviv, Tarbut ṿe-ḥinukh.

BEN-GURION, David (1932), Tenu'at Ha-Po'alim ṿeHa-Reṿizyonimus, Tel-Aviv: Minhalat Ha-Ligah.

BEN-GURION, David (1942), Mivḥan Ha-bitsu'a. Jerusalem.

BEN-GURION, David (1948), Selections, New York, Labor Zionist Organization of America - Poale Zion.

BEN-GURION, David (1951), Hazon Ve-derekh. Tel-Aviv, Hotsaʾat Mifleget Po'ale Erets-Yiśraʾel.

BEN-GURION, David (1955), Tsava U-viṭaḥon. Tel Aviv, Maʻarakhot.

BEN-GURION, David (1963), Israel: Years of Challenge, New York, Holt, Rinehart and Winston.

BEN-GURION, David ve Moshe Pearlman (1965), Ben Gurion Looks Back in Talks with Moshe Pearlman, New York: Simon and Schuster.

BEN-GURION, David ve Amram M. Ducovny (1969), David Ben-Gurion in His Own Words, New York, Fleet Press.

BEN-GURION, David (1970), Memoirs: David Ben-Gurion. New York, World Pub.

BEN-GURION, David (1971), Igrot Daṿid Ben Guryon. Tel Aviv, ʻAm ʻOved.

BEN-GURION, David (1971), Yiḥud ṿe-yiʻud, Tel Aviv, Maʻarakhot.

BEN-GURION, David ve Gershon Rivlin (1971), Zikhronot, Tel-Aviv, ʻAm ʻoved.

BEN-GURION, David (1974), Mi-maʻamad Le-ʻam. Tel-Aviv, ʻAm ʻoved.

BEN-ISRAEL, Hedva (2003), "Zionism and European Nationalisms: Comparative Aspects" Israel Studies, vol. 8, no. 1.

BEN-PORAT, Amir (1986), Between Class and Nation: The Foundation o f the Jewish Working Class in the Period Before Israel's Statehood New York, Greenwood Press.

BEN-SASSON, H.H (1976), A History of the Jewish People, Harvard University Press.

BEN YEHUDA (1879), Eliezer, Şeala Nikbadah, HaŞahar.

BENNER, Erica, et al. (1995), *Really existing nationalisms: A post-communist view from Marx and Engels*. Oxford University Press.

BERKOWITZ Michael (1983), Max Nordau and the Early Zionist Movement 1896-1905, University of Wisconsin Press.

BERKOWITZ, Michael (2002), Western Jewry and the Zionist Project 1914-1933, Cambridge: Cambridge University Press.

BERMAN, Aaron (1990), Nazism, the Jews and American Zionism, 1933-1948, Wayne State University Press.

BERNSTEIN, Deborah (2000), Constructing Boundaries: Jewish and Arab Workers in Mandatory Palestine, State University of New York.

BERNSTEIN, Moshe (1934), Self Government of Jews in Palestine since 1900, HaPoel HaTzair.

BERRY, Mike and Greg Philo (2006), "THEODOR HERZL AND THE EMERGENCE OF POLITICAL ZIONISM", Israel and Palestine: Competing Histories, Pluto Press, London; Ann Arbor, MI.

BIGNALL, Simone ve Paul Patton (2010), Deleuze and the Postcolonial, Edinburgh, Edinburgh University Press.

BIRNBAUM, Ervin (1990), In the Shadow of the Struggle, Jerusalem, Gefen Publishing House.

BIRNBAUM, Pierre ve Ira Katznelson (2014), (eds.) Paths of emancipation: Jews, states, and citizenship. Vol. 293. Princeton University Press.

BITTELMAN, Alexander (1947), Program for Survival, New York.

BLATMAN, Daniel (2010, 30 Temmuz), "BUND", YIVO Encyclopedia of Jews in Eastern Europe içinde. Erişim tarihi: Temmuz 13, 2020, Erişim adresi: https://yivoencyclopedia.org/article.aspx/Bund.

BLOOM, Cecil, (2009), Aaron Liebermann: The Father of Jewish Socialism, Jewish Historical Studies, Vol.42.

BOROCHOV, Ber (1954), Ketavim Nivharim, Tel Aviv, ha-Ḳibuts ha-meʾuḥad, Cilt.1 ve Cilt.3.

BOROCHOV, Ber (1972. [1937]), Nationalism and the class struggle: a Marxian approach to the Jewish problem; selected writings, Greenwood Press.

BOROCHOV, Ber ve Mitchell Cohen (1984), Class Struggle and the Jewish Nation: Selected Essays in Marxist Zionism, Judaica Series, New Brunswick, N.J, Transaction Books.

BRASLAVSḲI, Mosheh (1961), Poʻalim Ṿe-Irgunehem Ba-ʻaliyah Ha-Rishonah: Ḳorot U-Meḳorot. Tel Aviv, Ha-Ḳibuts Ha-Me'uḥad.

BRENNER, Michael (2003), Zionism: A Brief History, Princeton, M. Wiener.

BRENNER, Michael (2018), In Search of Israel: The History of an Idea, Princeton, Oxford, Princeton University Press.

BROWN, Jonathan (2015), "Messianism and Zionism: Two Radically Different Approaches Toward Creating a Jewish State in Palestine, Torch, Vol.88, No.3, Spring.

BUKOVEC, Predrag (2012-04-16), East and South East European Jews in the 19th and 20th Centuries, European History Online,published by the Leibniz Institute of European History (IEG), Mainz, (URL: http://www.ieg-ego.eu/bukovecp-2011-en.).

CAPLAN, Neil (1983), Futile Diplomacy, Volume 1, Early Arab Zionist Negotiation Attempts, 1913-1931, Routledge.

CENTER FOR POLICY ANALYSIS ON PALESTINE (1993), Facts and Figures About the Palestinians, Washington, D.C,

COHEN, Gerson D. (1966), The Blessing of Assimilation in Jewish History içinde Jewish History and Jewish Destiny The Jewish Theological Seminary of America, New York and Jerusalem.

COHEN, Mitchell (1987 ve 1992), Zion and State: Nation, Class, and the Shaping of Modern Israel, Oxford, Blackwell.

COHEN, Mitchell (October 1992b), Between Revolution and Normalcy: Social Class in Zionist Political Thinking, Modern Judaism, Vol.12, No.3, s.259-276.

COHEN, Robin (2008), Global Diasporas: An Introduction. London, Routledge.

COHEN, Stuart (1982), English Zionists and British Jews: The Communal Politics of Anglo-Jewry, 1895-1920, Princeton University Press.

COHN-SHERBOK, Dan (2012), Introduction to Zionism and Israel, Continuum.

CONNOR, Walker (1984), The national question in Marxist-Leninist theory and strategy, Vol. 6. No. 8. Princeton, NJ: Princeton University Press.

CREWE, King, et al. (1995), SDP: the birth, life and death of the Social Democratic Party. Oxford University Press.

ÇINKARA, Gökhan (Aralık 2019), "Sosyalizmi ve Siyonizm'i Kaynaştıran Figür Olarak Ber Borohov'un Teorisine Kısa Bir Giriş". İsrailiyat / 5 4-15.

DANIEL, Abraham (1976), Labor Enterprises in Israel: The Institutional Economy, Routledge, 2 Volumes.

DANOPOULOS Constantine Panos ve Cynthia Ann Watson (ed.) (1996), The Political Role of the Military: An International Handbook, Greenwood Press.

DVAR HAYOM (25 Mart 1935), Davar.

DAVAR (28 Kasım 1926).

DAVIS, Horace B. (1967), Nationalism and socialism. NYU Press.

DAVIS, Horace Bancroft (1978). Toward a marxist theory of nationalism. Monthly Review Pr.

DAVIS, Ronald W. (1979), "Jewish Military Recruitment in Palestine 1940-1943", Journal of Palestine Studies, Nu.2.

DE LANGE, Nicholas ve Miri Freud-Kandel (2008), Modern Judaism: An Oxford Guide. Oxford, Oxford Univ. Press.

DIECKHOFF, Alain (2003), The Invention of a Nation: Zionist Thought and the Making of Modern Israel, Ceri Series in Comparative Politics and International Studies, New York, Columbia University Press.

DOLEV, Diana (2016), The Planning and Building of the Hebrew University, 1919-1948: Facing the Temple Mount, Lexington Books.

DORON, Adam (1972), The Israeli Labor Party, Beit Berl, Israel.

DOWTY, Alan (1998), The Jewish State: A Century Later, Berkeley, London, University of California Press.

DR. HERZL IN LONDON (October 19 1898), The Sketch, Volume 23, Issue 299.

EDELHEIT, Hershel ve Abraham J. Edelheit (2000), History of Zionism: A Handbook and Dictionary. Boulder, Westview Press.

EHUD, Manor (2009), Forward: The Jewish Daily Forward (Forverts), Newspaper: Immigrants, Socialism and Jewish Politics in New York, 1890-1917, Brighton, Sussex Academic Press.

EISEN, Arnold M. (1986), Galut: Modern Jewish Reflection on Homelessness and Homecoming, Indiana University Press.

EISENSTADT, Shmuel (1967), Israeli Society, Weidenfeld and Nicholson.

EISENSTADT, Shmuel (1969), "Absorption of Immigration, Assimilation of Exiles, and the Transformation Problems of Israeli Society" s. 6-13 içinde Hebrew University of Jerusalem (İbranca).

ELAZAR, Daniel J. (1988), The New Jewish Politics, University Press of America.

ELAZAR, Daniel J. ve M. Ben Mollov (2001), Israel at the Polls, 1999, London: F. Cass.

ELOVITZ, Mark H. ve Jacob Rader Marcus (2016), Century of Jewish Life in Dixie: The Birmingham Experience, Chicago, University of Alabama Press.

ENGEL, David (2013), Zionism, Routledge.

EPSTEIN, A.M. (1974), Hevrat Ovdim: Look into the Future, The Economic Quarterly, Vol. No:82.

EPSTEIN, Lawrence J. (2016), The Dream of Zion: The Story of the First Zionist Congress, Lanham, Maryland, Rowman & Littlefield.

EPSTEIN, Melech (1959), The Jew and Communism: The Story of Early Communist Victories and Ultimate Defeats in the Jewish Community, U.S.A., 1919-1941.

ETKES, Immanuel (2008), "Haskalah." YIVO Encyclopedia of Jews in Eastern Europe, [Erişim Tarihi: 12 Mart 2019] web sitesi: <http://www.yivoencyclopedia.org/article.aspx/Haskalah>.

EVENS, T.M.S. (1995), Two Kinds Rationality, The University of Minnesota.

EVRON, Boas (1995), Jewish State or Israeli Nation?, Bloomington, Indiana University Press.

FARIS, Hani A. (1975), "Israel Zangwill's Challenge to Zionism." Journal of Palestine Studies 4, no. 3 (1975), s.74-90.

FELLMAN, Jack (1973 ve 2011), The Revival of a Classical Tongue: Eliezer Ben Yehuda and the Modern Hebrew Language, Mouton-The Hague.

FINE Ruth, Yosef Kaplan, Shimrit Peled, Y. Rinon (ed) (2018), Eros, Family and Community, Hidlesheim, Georg Olms Verlag AG.

FINEMAN, Hayim ve I. Zar (1918), Poale Zionism, and Outline of Its Aims and Institutions. New York, Grand Committee of the Jewish Socialist Labor Party Poale Zion of America.

FINKELSTEIN, Norman (2007), JPS Gudie: American Jewish History, Philadelphia, Jewish Publication Society.

FISCHER, Eric (July 1942), The Mikveh Israel School during the War Years, 1914-1918, Jewish Social Studies, Vol.4, No.3.

FOGEL, Josh (t.y), Yiddish Leksikon: Biographical Dictionary of Modern Yiddish Literature, erişim adresi: https://library.osu.edu/projects/hebrew-lexicon/Yiddish-Leksikon-eng.htm; http://yleksikon.blogspot.com/, erişim tarihi: 11.05.2020.

FRAENKEL, Josef (1948), Theodor Herzl: a Biography, Ararat Pub. Society, London.

FRAGER, Ruth A. (1992), Sweatshop Strife: Class, Ethnicity, and Gender in the Jewish Labour Movement of Toronto, 1900-1939, University of Toronto Press.

FRANKEL, Jonathan (1981), Prophecy and Politics: Socialism, Nationalism, and the Russian Jews, 1862-1917, Cambridge, New York, Cambridge University Press.

FRANKEL, Jonathan (2009), Crisis, Revolution, and Russian Jews, Cambridge: Cambridge University Press.

FREYSEL, Evitar (1973), Baron Edmond de Rothschild and the Zionists 1918-1919, Tzion, Historical Society of Israel.

FRIEDEN, Menachem M. ve Lee S. Weissbach (2013), A Jewish Life on Three Continents: The Memoir of Menachem Mendel Frieden, Stanford, California, Stanford University Press.

FRIEDMAN, Menachem ve Emmanuel Sivan (1990), Religious Radicalism and Politics in the Middle East. Albany: State University of New York Press.

FRIESEL, Evyatar (2010, 17 Eylül), Simḥah and Lev Pinsker, YIVO Encyclopedia of Jews in Eastern Europe içinde. Erişim Tarihi: 29 Haziran, 2020, Erişim adresi: https://yivoencyclopedia.org/article.aspx/Pinsker_Simhah_and_Lev.

FULBROOK, Mary (2015), A History of Germany, 1918 - 2008: The Divided Nation, Malden, MA, Wiley-Blackwell.

GAGER, John G. (1983), The Origins of Anti-Semitism: Attitudes Toward Judaism in Pagan and Christian Antiquity, Oxford University Press.

GAL, Allon (1973), Socialist Zionism: Theory and Issues in Contemporary Jewish Nationalism, Cambridge, Mass., Schenkman Pub.

GAL, Allon (1991), David Ben Gurion and the American Alignment for a Jewish State, Indiana University Press.

GALNOOR, Itzhak (Summer, 2009), “The Zionist Debates on Partition”, Israel Studies, Vol.14, No.2, s.74-87.

GANGOPADHYAY, Partha and Nasser Elkanj, (2017), Analytical Peace Economics: The Illusion of War for Peace, Routledge.

GARFINKLE, Adam (2015), Politics and Society in Modern Israel: Myths and Realities, Routledge.

GARTNER, Lloyd P. (2010), History of the Jews in Modern Times. Oxford, Oxford University Press.

GAVISON, Ruth (ed.) (2013), The Two State Solution: The UN Partition Resolution of Mandatory Palestine, Bloomsbury.

GEERTZ, Clifford (1973), The Interpretation of Cultures, Basic Books.

GELBER, N.M. (1958), Toldot Ha-tenu‘ah Ha-tsiyonit Be-Galitsyah 1875-1918, Yerushalayim: Reuven Mas.

GELLNER, Ernst (1983), Nations and Nationalism (New Perspectives on the past), Oxford, Blackwell.

GILBERT, Martin (2014), Israel: A History, New York, Rosette Books.

GITELMAN, Zvi Yechiel (1972), Jewish Nationality and Soviet Politics; the Jewish Sections of the CPSU, 1917-1930, Princeton, N.J, Princeton University Press,

GLASSER, Amelia (2016), Stories of Khmelnytsky: Competing Literary Legacies of the 1648 Ukranian Cossack Uprising.

GMEINER, Jens (2015), Right-wing Populism and the Challenge to Social Democracy: The case of Scandinavia, Neue Gesesllschaft-Frankfurter Hefte, Journal of Social Democracy, 4-s.25-29.

GOLDBERG, David J. (1996), To the Promised Land: A History of Zionist Thought from Its Origins to the Modern State of Israel, Penguin Politics, London; New York, Penguin.

GOLDMAN, Guido G. (1960), Zionism Under Soviet Rule, 1917-1928. New York: Herzl Press.

GOLDSCHEIDER, Calvin ve Alan S. Zuckerman (1984), "The Formation of Jewish Political Movements in Europe." Modern Judaism, vol. 4, no. 1.

GOLDSCHEIDER, Calvin ve Jacob Neusner (1990), Social Foundations of Judaism. Englewood Cliffs, N.J., Prentice Hall.

GOLDSMITH, Emanuel S. (2000), Modern Yiddish Culture: The Story of the Yiddish Language Movement, New York, Fordham University Press.

GOLDSTEIN, Bernard (2016), Twenty Years with the Jewish Labor Bund: A Memoir of Interwar Poland, Shofar Supplements in Jewish Studies, Purdue University Press.

GOLDSTEIN, Yaacov (1989), "Mapai and the Seventeenth Zionist Congress (1931)," Studies in Zionism, 10 (1): 19-30.

GOLDSTEIN, YAACOV N. (1998), From Fighter to Soldiers: How the Israeli Defense Forces Began, Sussex Academic Press.

GONEN, Jay Y. (1976), A Psychohistory of Zionism. New York, New American Library.

GORDON, Aaron David, and Yehudah Agus (1942), Sefer Aaron Daṿid Gordon: Mishnato U-devaro. Tel Aviv, Ha-'Oved Ha-Tsiyoni.

GORDON, Aaron David and Bet Gordon (1962), Re‘Enu Morenu Aaron Daṿid Gordon: Shiluve ḳaṿIm Le-Toldotaṿ Ule-Zekher Demuto, ‘Im Nitsotsot Mi-Tokh Mishnato, Hotsaʾat Bet Gordon.

GORDON, Aaron David and Schweid Eliezer (2007), Mivḥar Ketavim, Sifriyah Ha-Tsiyonit, 1982.

GORDON, Hayim (2007), Israel Today, Peter Lang,

GORDIS, Daniel (2016), Israel: A Concise History of a Nation Reborn, New York, HarperCollins Publishers.

GORNY, Yosef (2006), Converging Alternatives: The Bund and the Zionist Labor Movement, 1897-1985, SUNY Press.

GRAND, Samuel (1958), A History of Zionist Youth Organizations in the United States from Their Inception to 1940, New York, Colombia University.

GREENBERG, Hayim, Paul Mendes-Flohr ve Mark A. Raider (2017), The Essential Hayim Greenberg: Essays and Addresses on Jewish Culture, Socialism, and Zionism, University Alabama Press.

GRINBERG, Lev Luis (1991), Split Corporatism in Israel, Albany, State University of New York Press.

HAKONGRESS HASIYONI YUD-ZAYIN (2,3,5 ve 6 Temmuz 1931), Davar.

HALBROOK, Stephen (1972), “The Class Origins of Zionist Ideology.” Journal of Palestine Studies, vol. 2, no. 1.

HALEVI-ETZIONI, Hava ve Rina Shapira (1977), Political Culture in Israel, Praeger.

HALKIN, Simon (1970), Modern Hebrew Literature, from the englightment to the birth of state of Israel: Trends and Values, Schocken Books.

HALL-CATELLA, David (1990), Peace Movement in Israel 1967-1987, Macmillan.

HALPERN, Ben (1969), The Idea of the Jewish State, Harvard Middle Eastern Studies, Cambridge, Harvard University Press.

HALPERN, Ben ve Jehuda Reinharz (1991), The Cultural and Social Background of Second Aliyah, Middle Eastern Studies, Volume 27, Issue 3.

HALPERN, Ben ve Jehuda Reinharz (1998), Zionism and the Creation of a New Society, Oxford University Press.

HALPERIN, Liora (2015), Babel in Zion: Jews, Nationalism, and Language Diversity in Palestine 1920-1948.

HASHOMER HATZAIR (1963), Zionist Youth Organization, With Strength and Courage; 50 Years of HaShomer HaTzair (1919-1963), Machleket Chinuch.

HASSAN, Shamir (2010), OSLO ACCORDS: GENESIS AND CONSEQUENCES FOR PALESTINE. In: *Proceedings of the Indian History Congress*. Indian History Congress, p. 941-949.

HASTINGS, Adrian (1997), The Construction of Nationhood: Ethnicity, Religion and Nationalism, Cambridge University Press.

HAUMANN, Heiko ve Peter Haber (1997), The first Zionist Congress in 1897: causes, significance, topicality, S Karger Ag.

HAUMANN, Heiko (2003), A History of East European Jews, Central European University Press.

HAZONY, David, Yoram Hazony and Michael B. Oren (2006), New Essays on Zionism. Jerusalem; New York, Shalem Press.

HELLER, Daniel K. (2017), Jabotinsky's Children: Polish Jews and the Rise of Right-Wing Zionism, Princeton University Press.

HEN-TOV, Jacob ve Issiah Friedman (2012), Communism and Zionism in Palestine during the British mandate, Transaction Publishers.

HENRY, Patrick (ed.) (2014), Jewish Resistance Against the Nazis, CUA Press.

HERBERG W. (1952), The Jewish Labor Movement in the United States, American Jewish Yearbook, 53.

HERTZBERG, Arthur (1997), The Zionist Idea: A Historical Analysis and Reader, Philadelphia, Jewish Publication Society.

HERZL, Theodor (1917), A Jewish State: An Attempt at a Modern Solution of the Jewish Question, Federation of American Zionists.

HERZL, Theodor (ed. Raphael Patai, çevirmen Harry Zohn) (1960), Complete Diaries, New York: Herzl Press and T. Yoseloff.

HERZL, Theodor [and Zohn, Harry] (1970), The Jewish State (Der Judenstaat), New York, Herzl Press.

HERZL, Theodor (1975), Zionist Writings: Essays and Addresses: August 1898-May 1904, Herzl Press.

HERZL, Theodor (çevirmen: Henk Overberg) (1997), The Jews' State: A Critical English Translation, New York, Jason Aronson.

HESS, Moses (1918), [and Meyer Waxman], Rome and Jerusalem: A Study in Jewish Nationalism, New York, Bloch Publishing Company.

HESS, Moses (2009), Rome and Jerusalem: A Study in Jewish Nationalism, General Books, LLC.

HEYMANN, Michael (ed.). (1970), The Uganda Controversy: Minutes of the Zionist General Council, Transaction Publishers.

HIRO, Dilip (2014), Inside the Middle East, Routledge Revivals, Routledge.

HIRSCH, Luise (2013) From the Shtetl to the Lecture Hall: Jewish Women and Cultural Exchange. Lanham: University Press of America.

HOLTZMAN, Avner and Orr Scharf (2017), Hayim Nahcman Bialik: Poet of Hebrew, Yale University Press.

HOLZMAN-GAZIT, Yifat (2017), Land Expropriation in Israel: Law, Culture and Society, S.l, Routledge.

HORBURY, William (1999), Hebrew Study from Ezra to Ben-Yehuda, Edinbourg, T & T Clark.

HOROWITZ, Brian ve Leonid Katsis (ed.) (2015) Vladimir Jabotinsky's Story of My Life, Wayne State University Press.

HOROWITZ, Dan ve Moshe Lissak (1989), Trouble in Utopia, SUNY Series in Israeli Studies, SUNY Press.

HOUTMAN, Alberdina, Joshua J. Schwartz ve Marcel Poorthuis (1998), Sanctity of Time and Space in Tradition and Modernity, Leiden, Brill, V.1.

HOWARD, Adam M. (2017), Sewing the Fabric of Statehood: Garment Unions, American Labor and the Establishment of State of Israel.

HUNDERT, Gershon David (2008), The YIVO Encyclopedia of Jews in Eastern Europe, Yivo Institute for Jewish Research, New Haven, Yale University Press.

HUNEIDI, Sahar (2001), A Broken Trust: Sir Herbert Samuel, Zionism and the Palestinians: 1920-1925, London, Tauris.

HUTCHINSON, John ve Anthony D. Smith (1996), Ethnicity, Oxford Readers, Oxford University Press.

HUTNER, Yitzchak and Pinchas Stolper (2005), Chanukah In a New Light, David Dov Foundation.

HUWITZ Ariel (1994), Against the Stream: Seven Decades of HaShomer HaTzair in North America, Association of North American Shomrim in Israel in conjunction with Yad Yaari.

HYMAN, Paula (1979), From Dreyfus to Vichy: The Remaking of French Jewry, 1906-1939, Columbia University Press.

ISAAC, Rael Jean (1980), Party and Politics in Israel: Three Visions of Jewish State, Addison-Wesley Longman Limited.

ISAACS, Harold R. (1989), Idols of the Tribe: Group Identity and Political Change, Harvard University Press.

JABOTINSKY, Vladimir (1951), “Anahnu HaBurganim”, Zeev Jabotinksy: 11 Shanim Le-Moto içinde, Tel Aviv.

JACOBS, Jack (2001), Jewish Politics in Eastern Europe: The Bund at 100, Palgrave.

JACOBS, Jack L. (2017), Jews and Leftist Politics: Judaism, Israel, Antisemitism, and Gender, Cambridge University Press.

JAFFRELOT, Christophe (1 Haziran 2003), For a Theory of Nationalism Questions de recherche / Research Questions, Centre d'études et de recherches internationales (CERI-Sciences Po/CNRS). Erişim adresi: SSRN: https://ssrn.com/abstract= 2290897 veya http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2290897.

JERUSALEM POST REPORTER (1964, Aralık 30), "30-YEAR-OLD MURDER CASE REVIVED: HERUT LAWYER SUES MAPAI", The Jerusalem Post (1950-1988) erişim adresi: https://search.proquest.com/docview/903090198?accountid=196244

JESSOP, Bob (1982), The capitalist state, New York: New York University Press.

JEWISH VIRTUAL LIBRARY (t.y), "The United Nations: Israeli Statement in Response to Zionism Is Racism, 10 Kasım 1975" Resolution, erişim: 10.11.2018, erişim adresi: https://www.jewishvirtuallibrary.org/israeli-statement-in-response-to-quot-zionism-is-racism-quot-resolution-november-1975.

JEWISH VIRTUAL LIBRARY (t.y), "Address by Max Nordau at the First Zionist Congress, 29 Ağustos 1897" erişim adresi: http://www.jewishvirtuallibrary.org/address-by-max-nordau-at-the-first-zionist-congress.

JEWISH VIRTUAL LIBRARY (t.y), "Zionist Congress: The Uganda Propasal", erişim:26.05.2020, erişim adresi: http://www.jewishvirtuallibrary.org/the-uganda-proposal-1903

JEWISH VIRTUAL LIBRARY (t.y.), "Religious Zionism", erişim: 23.05.2020, erişim adresi: https://www.jewishvirtuallibrary.org/religious-zionism

KAHANA, Eprahim (2006), “Briha”, Historical Dictionary of Israeli Intelligence içinde, Scarecrow Press, Inc.

KANIEL, Asaf (2010, 2 Eylül), Mizraḥi, YIVO Encyclopedia of Jews in Eastern Europe içinde. Erişim tarihi: 29 Haziran 2020, Erişim adresi: https://yivoencyclopedia.org/article.aspx/Mizrahi.

KAPLAN, Eran ve Derek J. Penslar (2011), The Origins of Israel: 1882-1948 A Documented History, Sources in Modern Jewish Studies, University of Wisconsin Press.

KARLOWICH, Robert A. (2019), *A guide to scholarly resources on the Russian Empire and the Soviet Union in the New York metropolitan area*. Routledge.

KARSH, Efraim (2000), Israel's Transition from Community to State, Frank Cass.

KASSOW, Samuel D. (2003), The Left Poale Tsiyon in Interwar Poland, Zvi Gittelman (ed.), The Emergence of Modern Jewish Politics, Bundism and Zionism in Eastern Europe içinde, University of Pittsburg.

KASSOW, Samuel D. ve Emanuel Ringelblum (2009), Who Will Write Our History? Rediscovering Hidden Archive from the Warsaw Ghetto, Vintage.

KATZ, Alfred (1965). “BUND: THE JEWISH SOCIALIST LABOR PARTY” The Polish Review, vol. 10, no. 3, 67-74.

KATZ, Shlomo (July 1946), Understanding Jewish Resistance in Palestine, Commentary Magazine.

KATZNELSON, Berl (1944,1945-1949, 1950), Kitve B. Katsenelson. כרך 1: מהד. 2.; כרך 10: מהד. 2; כרך 11: מהד 2..; Kerekh 1: Mahad 2.; Kerekh 10: Mahad. 2.; Kerekh 11: Mahad. 2. ed. Tel-Aviv]: Mifleget Poʻale Erets-Yiśraʾel.

KEATING, Michael, and David McCrone (eds.) (2013), "The crisis of social democracy" The crisis of social democracy in Europe içinde, Edinburgh University Press.

KEN Koltun-Fromm (2001), Moses Hess and Modern Jewish Identity. Bloomington, Indiana University Press.

KEREN, Michael (1983), Ben-Gurion and the Intellectuals: Power, Knowledge, and Charisma, DeKalb, Northern Illinois University Press.

KESSLER, Mario (2010), "The Comintern and the Left Poale Zion, 1919-1922", Australian Journal of Jewish Studies, 24, s.116-133.

KIMMERLING, Baruch (1983), Zionism and Territory: The Socio-territorial Dimensions of Zionist Politics, Research Series, No. 51. Berkeley, Institute of International Studies, University of California Press.

KIMMERLING, Baruch (2001), The Invention and Decline of Israeliness: State, Society, and the Military. Berkeley, University of California Press.

KLAUSNER, Joseph (1930), Hisṭoryah Shel Ha-Sifrut Ha-ʻivrit Ha-Ḥadashah: Sheʻurim. Jerusalem: Ḥevrah le-hotsa'at-sefarim ʻal yad ha-Universiṭah ha-ʻIvrit, Cilt I.

KLEINBERGER, Aharon F. (1969), Society, Schools and Progress in Israel, Oxford, Pergamon Press.

KLIER, John Doyle (2010, 11 Ekim), "Pogroms", YIVO Encyclopedia of Jews in Eastern Europe içinde, Erişim tarihi: 26 Haziran 2020, erişim adresi: https://yivoencyclopedia.org/article.aspx/Pogroms.

KLIER, John Doyle (2014), Russians, Jews, and the Pogroms of 1881-1882, Cambridge University Press.

KOLATT, ISRAEL (2007), "Po'alei Zion", Encyclopedia Judaica içinde, edited by Michael Berenbaum and Fred Skolnik, 2nd ed., vol. 16, Macmillan Reference USA.

KORNBERG, Jacques (1993), Theodor Herzl: from Assimilation to Zionism. Indiana University Press.

KRAUSZ, Ernest (ed.) (1984), Politics and Society in Israel, Transaction Publishers.

KREMNITZER, Mordechai ve Amir Fuchs (2013), Zeev Jabotinsky on Democracy, Equality and Individual Rights, The Israel Democracy Institute.

KRESSEL, Getzel ve Iza Kressell (ed) (1968), Mafteah LeHapoel HaTzair, 5668-5717 (1907-1957), Tel Aviv.

KRESSEL, Getzel (2007), "*Zionist Congresses*", Encyclopedia Judaica, edited by Michael Berenbaum and Fred Skolnik, 2nd ed., vol. 21, Macmillan Reference USA.

KRESSEL, Getzel (2007), "*Hibbat Zion*", Encyclopedia Judaica, edited by Michael Berenbaum and Fred Skolnik, 2nd ed. Vol.9, Macmillan Reference USA.

KURLAND, Samuel (1943), Biluim Pioneers of Zionist Colonization, Hechalutz Organization of America.

KUZAR, Ron (2001), Hebrew and Zionism: A Discourse Analytic Cultural Study, Mouton De Gruyter.

LABORITES AND REVISIONISTS REACH PEACE AGREEMENT (1934, October 30). Jewish Advocate (1909-1990), erişim adresi: https://search.proquest.com/docview/881196770?accountid=8623, erişim tarihi: 01.07.2019.

LAMM, Zvi ve Rochelle Mass (2004), Youth Takes the Lead: The Inception of Jewish Youth Movements in Europe, Givat Haviva, Yad Ya'ari.

LASKOV, Shulamit (1972), *Ṭrumpeldor: Sipur ḥayaẏ.* Ḥefah: Shiḳmonah,

LAQUEUR, Walter (1972 ve 2003), A History of Zionism, New York, Schocken Books.

LEHMAN-WILZIG, Sam N. (1976), "Proto-Zionism and Its Proto-Herzl: The Philosophy and Efforts of Rabbi Zvi Hirsch Kalischer", Tradition: A Journal of Orthodox Jewish Thought, 16.1: 56-76.

LENIN, V.I. (1916). Imperialism: The Highest Stage of Capitalism, New York: International Publishers.

LENIN, Vladimir Ilich, (1961 ve 2002), Philosophical notebooks, Foreign Languages Publishing House.

LENIN, Vladimir Ilich (2002), Marxism and Nationalism, Resistance Books.

LEON, Dan (1969), The Kibbutz: A New Way of Life, Pergamon.

LEVENBERG, S. (1945), The Jews and Palestine: A Study in Labor Zionism, London, Poale Zion/Jewish Socialist Labor Party.

LEVENE, Brian (2004), Morris Winchevsky: Socialist Poet, Satirist, Novelist, Polemicist and Translator, Ottawa, National Library of Canada.

LEVIN, Nora (1978), Jewish Socialist Movements 1871-1917: While Messiah Tarried, Littman Library of Jewish Civilization, London and Henley.

LEVINE, Daniel (1991), The Birth of the Irgun Zvai Leumi: A Jewish Liberation Movement, Gefen Publishing House.

LEVINSON, Abraham (1946), BeReşit HaTnua: Prakim BaToldot Tzeire Zion Hitahdut, Markaz HaSefer LeKıfar, Bayt: HaTehiya BeVarşa.

LIEBMAN, Charles S. ve Eliezer Don-Yehiya (1983), Civil Religion in Israel: Traditional Judaism and Political Culture in the Jewish State, Berkeley University of California.

LIPTZIN, Solomon (1963), The flowering of Yiddish literature, T. Yoseloff.

LIPTZIN, Solomon (1988), A History of Yiddish Literature. New York: Jonathan David Pub.

LITVAK, Olga (2012), Haskalah: The Romantic Movement in Judaism, Rutgers University Press.

LLOBERA, Josep R. (1999), Recent Theories of Nationalism, Institut de Ciencies Politiques I Socials, Barcelona.

LOCHERY, Neill (1997), The Israeli Labour Party: In the Shadow of the Likud, Reading, Ithaca Press.

LOCKMAN, Zachary (1976), “The Left in Israel: Zionism vs. Socialism.” Middle East Research and Information Project, MERIP Report (49):3-18.

LOCKMAN, Zachary (1996), Comrades and Enemies: Arab and Jewish Workers in Palestine, 1906-1948.

LOUVISH, Misha (1973.), The Zionist Movement, Israel Today, No. 39, Jerusalem, Israel Digest.

LOUVISH, Misha ve Susan Hattis Rolef (2007), "MAPAI" Encyclopaedia Judaica içinde, edited by Michael Berenbaum and Fred Skolnik, 2nd ed., vol. 13, Macmillan Reference USA.

LOWY, Michael (1998), Fatherland or Mother Earth: Essays on the National Question, Pluto Press.

LUXEMBURG, Rosa & Davis, H.B. (1976), The National question: selected writings, New York, Monthly Review.

LUZ, Ehud (1988), Parallels Meet: Religion and Nationalism in the Early Zionist Movement (1882-1904), Philadelphia, Jewish Publication Society.

MAHLER, Raphael, David Flakser and Daniel Ben-Nahum (1958), Borochov For Our Day: The Socialist Zionist View of the Jewish People, “Borochov for Our Day”, PROGRESSIVE ZIONIST LEAGUE—HASHOMER HATZAIR.

MALAMAT, Abraham, and Haim H. Ben-Sasson (1976), A History of the Jewish People. London, Weidenfeld and Nicolson.

MAN, Nadav (2013, 10 Şubat), “Hashomer Hatzair marks 100 years”, Yedioth Ahranot English (Ynet), Erişim adresi: https://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-4426789,00.html, erişim tarihi: 10.01.2018

MANOR Alexander (1978), Life and Work of Israel Merom (Mereminsky), BeMaagaley HaPeilut HaYotzeret Darko uFo’alo şel Yisrael Merom, Tel Aviv.

MAPU, Abraham (1957), Ahavat Zion, Tel-Aviv, Dvir.

MARCUS, Jacob Rader (2018), United States Jewry, 1776-1985: The East European Period, the Emergence of the American Jew, Epilogue.

MARCUS, Joseph (1983), Social and Political History of the Jews in Poland, 1919-1939, Berlin, Mouton Publishers.

MARGALIT, Elkana (1969), “The Social and Intellectual Origins of the HaShomer HaTzair Youth Movement 1913-20”, Journal of Contemporary History Vol. 4, No. 2, 25-46.

MARGALIT, Elkana (1971), HaShomer HaTzair from youth community to revolutionary Marxism (1913-1936), Hotsaʾat ha-Ḳibuts ha-Meʾuḥad.

MARGALIT, Elkana (1976), Anaṭomyah Shel śemol: Poʻale-Tsiyon śemʾol Be-ʾErets-Yiśraʾel (1919-1946), Yerushalayim, Ha-Universiṭah Ha-ʻIvrit Bi-Yerushalayim.

MARGALIT, Elkana (1981), “Binationalism: An interpretation of Zionism, 1941-1947”, Studies in Zionism, Volume 2, s.275-312.

MARRUS, Michael R. (1971), The Politics of Assimilation: A Study of the French Jewish Community at the Time of the Dreyfus Affair. Oxford: Clarendon Press.

MARTELL, Luke (2013), "Social democracy after the crisis in Europe and the crisis of social democracy", Renewal: a journal of social democracy 21.4: 31-38.

MAUTNER, Menachem (2013), Law and the Culture of Israel. Oxford: Oxford University Press.

MARX, Karl ve Freidrich Engels (t.y), Komünist Parti Manifestosu, 1848, erişim adresi: https://www.marxists.org/turkce/m-e/1848/manifest/kpm.htm)

MARX, Karl (çevirmen Martin Nicolaus) (1973), Grundrisse, *London: Fengum*.

MARX, Karl, ve Friedrich Engels. (1976), "The German Ideology” Marx/Engels Collected Works içinde, Vol. 5.

MCCAW, Neil (2000), George Eliot and Victorian Historiography: Imagining the National Past, Basingstoke, Hampshire England, Palgrave.

MEDDING, Peter Y. (1972), MAPAI in Israel, Cambridge University Press,

MEDDING, Peter Y. (1992), A New Jewry? America Since the Second World War, Oxford University Press.

MEDOFF, Rafael and Chaim I. Waxman (2009 ve 2013), The A to Z of Zionism, Scarecrow Press.

MEDOFF, Rafael (2009), Militant Zionism in America: The Rise and Impact of the Jabotinsky Movement in the United States 1926-1948, University of Alabama.

MELZER, Emanuel (2010, 9 Ağustos), "General Zionists", YIVO Encyclopedia of Jews in Eastern Europe. Erişim tarihi: 28 Haziran 2020, Erişim adresi: https://yivoencyclopedia.org/article.aspx/General_Zionists

MELZER, Emanuel (2010, 18 Kasım), "Revisionist Zionists", YIVO Encyclopedia of Jews in Eastern Europe içinde, Erişim Tarihi: 27 Haziran 2020, Erişim adresi: https://yivoencyclopedia.org/article.aspx/Revisionist_Zionists.

MENDELSOHN, Ezra (1993), On Modern Jewish Politics. Studies in Jewish History, New York, Oxford University Press.

MENDELSOHN, Ezra (1997), Essential Papers on Jews and the Left, New York, New York University Press.

MENDES, Philip (2014), Jews and The Left: The Rise and Fall of a Political Alliance, Palgrave MacMillan.

MERCER-TAYLOR, Peter J. ve Felix Mendelssohn-Bartholdy (2004), The Cambridge Companion to Mendelssohn, Cambridge, Cambridge University Press.

MERHAV, Peretz (1952), Peraḳim Be-toldot Tenu'at Ha-po'alim Be-ʾErets Yiśraʾel. Mada' La-kol-yesodot U-meḳorot, Merḥavyah: Sifriyat Po'alim.

MERHAV, Peretz (1967), Toldot tenu‘at ha-po‘alim be-Erets Yiśraʾel; ha-hitpatḥut ha-ra‘yonit-ha-medinit, peraḳim u-te‘udot (1905-1965), Merḥavyah: ha-Maḥlaḳah le-Tarbut shel ha-Ḳibuts ha-Artsi ha-Shomer ha-Tsa‘ir ‘al-yede Sifriyat ha-Po‘alim.

MERHAV, Peretz (1980), The Israeli Left: History, Problems, Documents, Barnes.

MEYER, Henning, and Karl-Heinz Spiegel (2010), "What next for European social democracy?" The Good Society Debate and beyond, Friedrich Ebert Stiftung.

MILLIBAND, Ralph (1977), Marxism and Politics, Oxford University Press.

MIRON, Dan (1984), Modern Hebrew Literature: Zionist Perspectives and Israeli Realities, Profftexts, 49-69.

MIRSKY, Yehudah (2014), Rav Kook: Mystic in a Time of Revolution, Yale University Press.

MISHKINSKY, Moshe (2007), "United Jewish Socialist Workers' Party." Encyclopaedia Judaica, edited by Michael Berenbaum and Fred Skolnik, 2nd ed., vol. 20, Macmillan Reference USA.

MORGAN, Michael L. ve Steven Weitzman (2015), Rethinking the Messianic Idea in Judaism, Indiana University Press.

MUNCK, Ronald (2010), “Marxism and Nationalism in the era of globalization”, Capital & Class, 34 (1), 45-53.

NAIRN, Tom (1981), The Break-Up of Britain: Crisis and Neo-Nationalism, Verso Books.

NAOR, Mordehay (1985), HaHaganah, Ministry of Defence Publishing House.

NEAR, Henry (2008), The Kibbutz Movement: A History, Littman Library of Jewish Civilization Volume 1 and 2.

NEUMANN, Boaz (çev. Haim Watzman) (2011), Land and Desire in Early Zionism, Brandeis University Press.

NIMNI, Ephraim (1991), *Marxism and nationalism: theoretical origins of a political crisis*. Pluto Press.

NIR, Nahum (1958), Pirḳe ḥayim: be-maʻgle ha-dor ṿeha-tenuʻah, Tel Aviv: ha-Ḳibuts ha-meʼuḥad.

NOY, Melech (1956), Zionism Today and Tomorrow: Essays on Zionism and the Labour Zionist Movement Since the Emergence of the State of Israel, London, Jewish Vanguard.

NUR, Ofer (2004), Hashomer Hatzair Youth Movement 1918-1924 from Eastern Galicia and Vienna to Palestine: A Cultural History, University of California, Phd Thesis.

OHANA, David (2012), Modernism and Zionism. Modernism, New York, Palgrave Macmillan.

PASACHOFF, Naomi E. ve Robert J. Littman (2005), A Concise History of the Jewish People, Lanham, Md., Rowman & Littlefield.

PATKIN, A.L. (1947), The Origins of the Russian-Jewish Labor Movement, Melbourne, Cheshire, Bloch Publishing.

PATT, Avinoam J. ve Michael Berkowitz (2010), “We are Here”: New Approaches to Jewish Displaced Persons in Postwar Germany, Wayne State University Press.

PEDAHZUR, Ami (2012), The Triumph of Israel’s Radical Right, Oxford University Press.

PELED, Yoav (1989), Class and Ethnicity in the Pale: The Political Economy of Jewish Workers’ Nationalism in Late Imperial Russia, Palgrave Macmillan.

PELLI, Moshe (2010), Haskalah and Beyond: The Reception of the Hebrew Enlightenment and the Emergence of Haskalah Judaism. Lanham, Md, University Press of America.

PENKOWER, Monty Noam (1986), The Emergence of Zionist Thought, Series in Judaic Studies, Millwood, New York, Associated Faculty Press.

PENSLAR, Derek J. (1991), Zionism and Technocracy: The Engineering of Jewish Settlement in Palestine, 1870-1918, Bloomington: Indiana University Press.

PENSLAR, Derek J. (2001), Shylock's Children: Economics and Jewish Identity in Modern Europe, University of California Press.

PERETZ, Don (1994), The Middle East Today, Praeger.

PERLMUTTER, Amos (1957), Ideology and Organization: The Politics of Socialist Parties in Israel: 1897-1957, University of California, Berkley.

PERLMUTTER, Amos (1977), "Berl Katznelson and the Theory and Practice of Revolutionary Constructivism." *Middle Eastern Studies*, vol. 13, no. 1, s. 71–89.

PATTERSON, David (1981), "The Influence of Hebrew Literature on the Growth of Jewish Nationalism in the Nineteenth Century", Hebrew Studies, Vol.22, s.103-112.

PINSKER, Leon ve Albert A. L. Finkenstein (1891), Self-emancipation: The Only Solution of the Jewish Question. London, Rabbinowicz.

PIPES, Richard (1964), The Formation of the Soviet Union: communism and nationalism, 1917-1923, Harvard University Press.

PIPES, Richard (1975), "Catherine II and the Jews: The origins of the pale of the settlement", Soviet Jewish Affairs, 5:2.

PITERBERG, Gabriel (2008), The Returns of Zionism: Myths, Politics and Scholarship in Israel, London-New York, Verso.

POLESKIN, Yaari J. (1937), Nili, Tel-Aviv, Masadah.

POLISH, David (1976), Renew Our Days: The Zionist Issue in Reform Judaism. World Zionist Organization.

PORAT, Dina (2009), The Fall of a Sparrow: The Life and Times of Abba Kovner, Stanford University Press.

PORTER, Jack N. ve Peter Dreier (1973), Jewish Radicalism: A Selected Anthology, Grove Press.

PRAGER, Dennis ve Joseph Telushkin (2003), Why the Jews? : The Reason for Antisemitism, Simon&Schuster.

RABINOVITCH, Simon (2012), Jews and Diaspora Nationalism: Writings on Jewish Peoplehood in Europe and the United States (the Brandeis Library of Modern Jewish Thought), Brandeis University.

RABINOVITCH, Simon (2016), Jewish Rights, National Rites: Nationalism and Autonomy in Late Imperial and Revolutionary Russia, (STANFORD STUDIES IN JEWISH HISTORY AND CULTURE), Stanford University Press.

RAISIN, Jacob S. (1913), The Haskalah Movement in Russia, Jewish Publication Society of America.

RAVITSKY, Aviezer (1996), Messianism, Zionism and Jewish Religious Radicalism. Trans Zwirsky, M. and Chipman, J., Chicago, IL: University of Chicago Press.

RAVIV, Yael (2015), Falafel Nation: Cuisine and the Making of National Identity in Israel, University of Nebraska Press.

REICH, Bernard ve David H. Goldberg (2016), Historical Dictionary of Israel, Scarecrow Press.

REIMER, Michael J. (2019), The First Zionist Congress: An Annotated Translation of Proceedings, SUNY Press.

REINHARZ, Jehuda (1989), Living with Anti-Semism: Modern Jewish Responses, Brandeis University Press.

REINHARZ, Jehuda, ve Anita Shapira (1996), Essential Papers on Zionism. Essential Papers on Jewish Studies, New York, New York University Press.

REINHARZ, Jehuda (2008), Israel in the Middle East: Documents and Readings on Society, Politics, and Foreign Relations: Pre-1948 to the Present, Hanover, Brandeis University Press.

REITER, Andrea ve Lucille Cairns (ed.) (2017), Jewish Identites in Contemporary World, Routledge,

RICHARZ, Monika (2009), The History of the Jews in Europe during the Nineteenth and Early Twentieth Centuries, United Nations, The Holocaust and the United Nations Outreach Programme.

RITOV, Israel (1964), *Peraḳim Be-toldot Tse'ire-Tsiyon-Tses.* Tel Aviv: ‘Am ‘oved, Sifriyat ‘Ayanot.

RITOV, Israel (2007), "*Ẓe'irei Zion*", Encyclopaedia Judaica, edited by Michael Berenbaum and Fred Skolnik, 2nd ed., vol. 21, Macmillan Reference USA.

ROCKER, Rudolf (1956 ve 2005), The London Years, AK Press.

RODRIGUE, Aron (2003), Jews and Muslims: Images of Sephardi and Eastern Jewries in Modern Times, University of Washington Press.

ROSE, Alison (2010), Jewish Women in Fin De Siècle Vienna. Austin, Texas, University of Texas Press.

ROSE, Norman A. (1973), The Gentile Zionists: A Study in Anglo Zionist Diplomacy, 1929-1939, Routledge.

ROSENZWEIG, Rafael N. (1989), *The economic consequences of Zionism*. Brill.

ROTENSTREICH, Nathan (2007 ve 2012), Zionism: Past and Present, SUNY Series in Jewish Philosophy, Albany, NY, State University of New York Press.

ROZENSTEIN, Tzvi (1963), Toldot Tnuat HaPoalim BaEretz Yisrael, Sefer Rishon, Am Oved, Tel Aviv.

RUBENSTEIN, Sondra M. (1985), The Communist Movement in Palestine and Israel: 1919-1984, Westview Press.

RUBIN, Barry M. ve Judith C. Rubin (2015), Chronologies of Modern Terrorism. Armonk, Taylor and Francis.

RUSSELL, Raymond (1995), Utopia in Zion: The Israeli Experience with Working Cooperatives, SUNY Press.

RÜRUP, Reinhard (1975), German Liberalism and the Emancipation of the Jews. London, Secker and Warburg.

RYNER, Magnus (2010), "An obituary for the Third Way: The financial crisis and social democracy in Europe." The Political Quarterly, 81:4, s. 554-563.

SAFRAN, Nadav (1982), Israel: The Embattled Ally, Cambridge, Mass, Belknap Pr. of Harvard University Press.

SAFRAN, William (2005), The Jewish Diaspora in a comparative and theoretical perspective, Israel Studies, (10,1), 36-60.

SAGER, Samuel (1985), The Parliamentary System of Israel, Syracuse, N.Y., Syracuse University Press.

SCHAMIS, Hector E. (2006), "A" Left Turn" in Latin America? Populism, socialism, and democratic institutions." *Journal of democracy* 17.4, s. 20-34.

SCHARFSTEIN, Sol (1997), Chronicle of Jewish History: From the Patriarchs to the 21st Century. Hoboken, N.J, KTAV Pub. House.

SCHECHTMAN, Joseph B. (1986), The Life and Times of Vladimir Jabotinsky: Rebel and statesman, Eshel Books.

SCHIFF S. Gary (1977), Tradition and Politics: The Religious Parties of Israel, "The Dynamics of the Political System", Wayne State University Press.

SCHNEER, Jonathan (2013), The Balfour Declaration: The Origins of the Arab-Israeli Conflict. New York, Random House.

SCHOEPS, Julius H. (2013), Pioneers of Zionism: Hess, Pinsker, Rülf: Messianism, Settlement Policy, and the Israeli-Palestinian Conflict, Berlin, De Gruyter.

SCHWANDER, Hanna (2019), "Are social democratic parties insider parties? Electoral strategies of social democratic parties in Western Europe in the age of dualization." *Comparative European Politics,* 17.5, s.714-737.

SCHWARTZ, Moshe, Susan H. Less, ve Gideon M. Kressel (1995), Rural Cooperatives in Socialist Utopia: Thirty Years of Moshav Development in Israel, Westport, Conn: Praeger.

SEGEV, Tom (1999), Yeme ha-kalaniyot: Erets Yiśraʼel bi-teḳufat ha-mandaṭ, Keter.

SEGEV, Tom (2019), A State at Any Cost: The Life of David Ben Gurion, Farrar, Straus and Giroux.

SELA, Avraham (1999), Political Encyclopedia of the Middle East. New York: Continuum.

SERHIY Hirik (2-2013), Jewish National Communist Parties and the Comintern: A Non-Mutual Association, Judaica Ukrainica.

SHAFIR, Gershon (1989), Land, Labor, and the Origins of the Israeli-Palestinian Conflict, 1882-1914, Cambridge Middle East Library, New York, Cambridge University Press.

SHAFIR, Gershon ve Yoav Peled (2001), The New Israel Peacemaking & Liberalization, Westview Press.

SHALEV, Michael (1997), Zionism and liberalization: Change and continuity in Israel's political economy. *Humboldt Journal of Social Relations*, 23.1/2: 219-259.

SHAPIRA, Anita (1973), "The Left' in the Gdud Ha'avoda (Labour Brigade) and the Palestine Communist Party until 1928" , Zionism: Studies in the History of the Zionist Movement and of the lewish Community in Palestine içinde, Tel Aviv University: Massada Publ. Co.. Ltd..

SHAPIRA, Anita, (1984), Berl: The Biography of a Socialist Zionist, Berl Katznelson, 1887-1944, Cambridge, Cambridge University Press.

SHAPIRA, Anita, (1992 ve 1999), Land and Power: The Zionist Resort to Force, 1881-1948, Stanford Studies in Jewish History and Culture, New York, Stanford University Press.

SHAPIRA, Anita, (2008 ve 2015), Yosef Haim Brenner: A Life, Stanford Studies in Jewish History and Culture, Stanford University Press.

SHAPIRA, Anita (2012), Israel: A History, Schusterman Series in Israel Studies, Waltham, Mass., Brandeis University Press.

SHAPIRA, Anita (2014), Ben Gurion: Father of Modern Israel, New Haven-London, Yale University Press.

SHAPIRA, Yosef (1973), Eliezer Kaplan, Hazon U Meaş, Am Oved, Tel Aviv.

SHAPIRO, Yonathan (1971), Leadership of the American Zionist Organization, 1897-1930, University of Illinois Press.

SHAPIRO, Yonathan (1976), The Formative Years of the Israeli Labour Party: The Organization of Power, 1919-1930, SAGE Studies in 20th Century History, SAGE Publications.

SHAPIRO, Yonathan (1991), The Road to Power: Herut Party in Israel, SUNY Press.

SHARIF, Walid (1977), Soviet Marxism and Zionism. *Journal of Palestine Studies*, 6.3: 77-97.

SHAVIT, Yakov (1988), Jabotinsky and the Revisionist Movement 1925-1948, Frank Cass & Co. Ltd.

SHEM-TOV, V. (1994), Mifleget ha-Po'alim ha-Me'uḥedet, Sof ha-Derekh.

SHERMAN, Charles Bezalel and Arieh Lebowitz (2007), "Jewish Socialist Verband." Encyclopaedia Judaica, edited by Michael Berenbaum and Fred Skolnik, 2nd ed., vol. 11, Macmillan Reference USA.

SHILO, Margalit (1994), The Immigration policy of the Zionist Institutions, Middle Eastern Studies, Volume 30.

SHILS, Edward (1957), Tradition and Liberty: Antinomy and Interdependence, Ethics, 68 (3), 153-165.

SHIMONI, Gideon (1995 ve 2012), The Zionist Ideology, Tauber Institute for the Study of European Jewry Series; 21, University Press of New England [for] Brandeis University Press.

SHINDLER, Colin (2008), A History of Modern Israel, Cambridge, Cambridge University Press.

SHINDLER, Colin (2012), Israel and the European Left: Between Solidarity and Delegitimization, Bloomsbury Publishing.

SHINDLER, Colin (2015), The Rise of the Israeli Right. Cambridge University Press.

SHOHAM, Hizky (2013), From ‘Great History’ to ‘Small History’; The Genesis of the Zionist Periodization, Vol.18, No.1, Spring, s.31-55.

SHOSHANA Friedrich, (1987), “The Years 1890–1891 in the History of Hibbat Zion and the Settlement in Palestine”, Master Tezi, Bar Ilan Universitesi.

SHRAYER, Maxim, (2007), An Anthology of Jewish-Russian Literature: Two Centuries of Dual Identity in Prose and Poetry: 1801-1953, Armonk, NY, Sharpe.

SHVARTS, Shifra, (2002), The Workers' Health Fund in Eretz Israel: Kupat Holim, 1911-1937, University of Rochester Press.

SIRKIN, Ronald Mark (1971), Coalition, Conflict and Compromise: The Party Politics of Israel, The Pennsylvania State University, Ph.D Thesis.

SLUCKI David (2012), The International Jewish Labor Bund After 1945: Toward a Global History. New Brunswick, N.J, Rutgers University Press.

SLUTSKY, Yehuda (1978), "Po‘ale-Tsiyon" Be-Erets-Yiśraʾel 1905-1919: (te‘udot). Bet Ha-sefer Le-mada‘e Ha-Yahadut ‘al Shem Ḥayim Rozenberg. Ha-Yeḥidah Le-toledot Tenu‘at Ha-‘avodah Be-‘am Yiśraʾel. Maḳor U-meḥḳar; 3. Tel-Aviv: Universiṭat Tel-Aviv.

SLUTSKY, Yehuda ve Susan Hattis Rolef (2007), "*David Ben Gurion*", Encyclopedia Judaica, edited by Michael Berenbaum and Fred Skolnik, 2nd ed., vol. 3, Macmillan Reference USA.

SMITH, Anthony D. (1991), National Identity, University of Nevada Press.

SMITH, Anthony D. (1995), Nations and Nationalism in a Global Era, Polity.

SMITH, Anthony D. (1998), Nationalism and Modernism: A Critical Survey of Recent Theories of Nations and Nationalism, Routledge.

SMITH, Anthony D. (1999), Myths and Memories of the Nation, Oxford University Press.

SOFER, Sasson (2007), Zionism and the Foundations of Israeli Diplomacy, Cambridge University Press.

SOKOLOW, Nahum (1969), History of Zionism, 1600-1918, New York, KTAV Pub. House.

SORKIN, David (1992), “Jews, the Enlightenment and Religious Toleration - Some Reflections.” The Leo Baeck Institute Yearbook, vol. 37, no. 1.

SORKIN, David Jan (2008), The Religious Enlightenment: Protestants, Jews, and Catholics from London to Vienna, Princeton University Press.

SPENCER, Philip ve Howard Wollman (2002), Nationalism: A Critical Introduction, SAGE Publications.

SPIEGELMAN, William Z. ve Bill Brown (2012), A Jewish Life: The Collected Writings of William Z. Spiegelman. Brooklyn, N.Y: Colossal Books.

STAMPFER, Shaul (2010), Families, Rabbis and Education: Traditional Jewish Society in Nineteenth-Century Eastern Europe. Littman Library of Jewish Civilization.

STANISLAWSKI, Michael (1988), For whom do I toil?: Judah Leib Gordon and the crisis of Russian Jewry, Oxford University Press.

STANISLAWSKI, Michael (2001), Zionism and the Fin De Siècle: Cosmopolitanism and Nationalism from Nordau to Jabotinsky. S. Mark Taper Foundation Imprint in Jewish Studies. Berkeley, University of California Press.

STANISLAWSKI, Michael (2010, 16 Ağustos), “Vladimir Jabotinsky”, YIVO Encyclopedia of Jews in Eastern Europe, Erişim tarihi: June 25, 2020, erişim adresi: https://yivoencyclopedia.org/article.aspx/Jabotinsky_Vladimir.

STEIN, Leslie (2018), The Hope Fullfilled: The Rise of Modern Israel, Westport, Parager, 2003.

STERN, Eliyahu (2018), Jewish Materialism: The Intellectual Revolution of the 1870s, Yale University Press.

STERNHELL, Zeev (1998), The Founding Myths of Israel: Nationalism, Socialism, and the Making of the Jewish State, Princeton University Press.

SVIRSKI, Shelomoh (1999), Politics and Education in Israel: Comparisons with the United States, New York, Falmer Press.

SYRKIN, Nachman (1935), The Jewish Question and Socialist Jewish State, Essays on Socialist Zionism, New York: Young Poale Zion Alliance of America.

SYRKIN, Marie ve Nachman Syrkin (1961), Socialist Zionist: A Biographical Memoir [and] Selected Essays, Herzl Press

SZPORLUK, Roman (1988), *Communism and Nationalism: Karl Marx versus Friedrich List,* Oxford University Press.

TAGGART, Paul A. (1996), "The new populism and the new politics." *The New Populism and the New Politics*. Palgrave Macmillan, London, s.11-46.

TARTAKOWER, Aryeh (1929-1930), Toldot tenu'at ha-'ovdim ha-yehudit, Ṿarsha: ha-Ṿa'ad ha-Po'el shel "Berit ha-no'ar" u-Merkaz "he-Ḥaluts" ha-'olami.

TAYLOR, Alan R. (1959), Prelude to Israel: An Analysis of Zionist Diplomacy, 1897-1947, Literary Licensing.

TAYLOR, Alan R. (1964), Zionist Ideology: An Interpretive Analysis, Middle East Journal, Vol.18, No.4

TCHERIKOWER, Elias (1952), 'Peter Lavrov and the Jewish Socialist Emigres', YIVO Annual of Jewish Social Studies VII.

TERRY, Michael (2000), Reader's Guide to Judaism, Chicago, Fitzroy Dearborn Publishers.

TEVETH, Shabtai (1985), Ben Gurion and the Palestinian Arabs: From Peace to War, Oxford University Press.

TEVETH, Shabtai (1987), *Ben-Gurion: The Burning Ground, 1886-1948,* Boston: Houghton Mifflin.

THE AMERICAN HEBREW (9 Temmuz 1897). Central conference American Rabbis, The American Hebrew (1879-1902) erişim adresi: https://search.proquest.com/docview/871484096?accountid=8623.

THE DECLARATION OF THE ESTABLISHMENT OF THE STATE OF ISRAEL, Official Gazette: Number 1; Tel Aviv, 5 Iyar 5708, 14.5.1948, s.1, erişim adresi: https://www.knesset.gov.il/docs/eng/megilat_eng.htm, erişim tarihi: 01.08.2019.

THE JEWISH AGENCY FOR ISRAEL (t.y), "Yehuda Leib Gordon", Erişim tarihi: 01.07.2020, Erişim adresi: http://archive.jewishagency.org/leaders/content/26326

THE PALESTINE FOUNDATION FUND (1922), Keren Ha-Yesod: Its Constitution and Palestine Work, London.

THE PALESTINE POST REPORTER (1945, Ocak 30), "ALL-PARTY TRADE UNIONS PROPOSED: BEN-GURION ON TASKS OF HISTADRUT", The Palestine Post (1933-1950) Erişim adresi: https://search.proquest.com/docview/918366292?accountid=196244, erişim tarihi: 02.07.2019.

THE PALESTINE POST REPORTER (1945, ŞUBAT 23), "NATION-BUILDING INSTRUMENT", The Palestine Post (1933-1950) Erişim Adresi: https://search.proquest.com/docview/918379674?accountid=196244, erişim tarihi: 02.07.2019.

THE PARTITION OF PALESTINE (NOVEMBER 29, 1967), 1947: AN ANALYSIS, Beirut, The Institute for Palestine studies.

THE DECLARATION OF THE ESTABLISHMENT OF THE STATE OF ISRAEL (1948), *Official Gazette*: Number 1; Tel Aviv, 5 Iyar 5708, 14/5/1948.

TIDHAR, David (1947-1971), Entsiklopedyah le-halutze HaYişuv U Vonav, Tel Aviv, c.3.

TRACHTENBERG, Barry (2008), The Revolutionary Roots of Modern Yiddish 1903-1917, Syracuse, N.Y, Syracuse University Press.

TROEN S. Ilan ve Noah Lucas (ed.) (1995), Israel: The First Decade of Independence, SUNY Series in Israeli Studies, SUNY Press.

TROEN, S. Ilan ve Rachel Fish (2017), Essential Israel: Essays for the 21st Century, Brandeis University Press.

TROY, Gil (2006), Why I Am a Zionist: Israel, Jewish Identity and the Challenges of Today, Montreal, Bronfman Jewish Education Centre.

TROY, Gil (2018), The Zionist Ideas: Visions for the Jewish Homeland - Then, Now, Tomorrow, JPS Anthologies of Jewish Thought.

TSAHOR, Zeev (1997), Hazan -- Tenu‘at ḥayim: Ha-Shomer Ha-tsa‘ir, Ha-Ḳibuts Ha-artsi, MAPAM, Yerushalayim, Giv‘at Ḥavivah: Yad Yitsḥaḳ Ben-Tsevi, Yad Ya‘ari.

TSUR, Jacob (1977), Zionism: The Saga of a National Liberation Movement. New Brunswick, N.J, Transaction Books.

TSURAMI, Taro (July 2009), The Russian Origins of Zionism: Interactions with the Empire as the Background of the Zionist World View, Kyoto Bulletin of Islamic Area Studies, 3-1, s.261-271.

UROFSKY, Melvin I. (1975), American Zionism from Herzl to the Holocaust. Garden City, NY, Anchor Press.

UROFSKY, Melvin I. (2012), Louis D. Brandeis: A Life. New York, Schocken Books.

VIORST, Milton (2016), Zionism: The Birth and Transformation of an Ideal, Thomas Dunne Books.

VITAL, David (1975), The Origins of Zionism. Oxford England, Clarendon Press.

VITAL, David (1982), Zionism, the Formative Years. Oxford, Clarendon Press.

VITAL, David (1987), Zionism: The Crucial Phase, Oxford Oxfordshire, Clarendon Press.

VITALES, Harry (1967-70), A History of the Cooperative Movement in Israel, London, Valentine, Mitchell, (Book 1 ve Book 3).

VITKIN, Joseph (1912), "Kol Koreh", erişim adresi: https://benyehuda.org/read/6727, erişim tarihi: 01.03.2020.

VRIES David De (2015), Strike Action and Nation Building: Labor Unrest in Palestine/Israel 1899-1951, Berghahn.

YAARI, Meir (19 Kasım 1939), HaShomer HaTzair.

YAARI, Meir (1947), Be'Dereh Aruha, Merhavya, Sifriat Poalim.

YALE LAW SCHOOL, Lillian Goldman Law Library, Balfour Declaration 1917. Erişim adresi: avalon.law.yale.edu, erişim tarihi: (10.12.2016),

YATZ, Yossi (2016), Land Shall Not Be Sold in Perpetuity: The Jewish National Fund and the History of State Ownership of Land in Israel, Berlin: De Gruyter.

YOFE, Mortkhe (2017), Yidish Leksikon [Leksikon fun der nayer yidisher literatur], “Avraham Levinson”, translated into English by Josh Fogel, erişim tarihi: 10.11.2018, erişim adresi:http://yleksikon.blogspot.com/2017/06/avrom-avraham-levinson.html.

WALDEN, Daniel (1974), On Being Jewish: American Jewish Writers from Cahan to Bellow, Greenwich, Fawcett Publications.

WALZER, Michael., et al. (2000), The Jewish Political Tradition, New Haven,Yale University Press.

WAXMAN, Chaim I. (1987), Messianism, Zionism, and the state of Israel. *Modern Judaism*, 175-192.

WEINREICH, Max (2008), History of the Yiddish Language. New Haven, Yale University Press.

WEISS, John (1960), Moses Hess: Utopian Socialist, Wayne State University Press.

WEISS, Shevach and Yona Yahav (1977), The Anatomy of the Fall of the Labour Party in Israel, Shachaf Publishing House, Hayfa.

WEIZMANN, Chaim and Barnet Litvinoff (1983), The Letters and Papers of Chaim Weizmann: Series B. New Brunswick, N.J, Transaction Books.

WELTSCH, Robert (1944), “Jewish Political Parties in Palestine”, Contemporary: Jewish Record, New York, Vol. 7, Iss.5, October 1.

WENDEHORST Stephan (1999), E.C, Between Promised Land and Land of Promise: The Radical Socialist Zionism of HaShomer HaTzair, Jewish Culture and History, 2:1, s.49-50.

WESLEY, David A. (2006), *State practices and Zionist images: Shaping economic development in Arab towns in Israel*. Berghahn Books.

WHEATCROFT, Geoffrey (1996), The Controversy of Zion: Jewish Nationalism, the Jewish State, and the Unresolved Jewish Dilemma. Reading, Mass.: Addison-Wesley Publishing.

WISSE, Ruth R. (1991), I.L Peretz and the Making of Modern Jewish Culture, University of Washington Press.

WISTRICH, Robert S. (1998), "Zionism and Its Jewish 'Assimilationist' Critics (1897-1948)." Jewish Social Studies, vol. 4, no. 2.

WISTRICH, Robert S. (2012), "Karl Kautsky and the Controversy over Zion." From Ambivalence to Betrayal: The Left, the Jews, and Israel, University of Nebraska Press, Lincoln; London.

WOLFFSOHN, Michael (1987), Israel, Polity, Society, Economy, 1882-1986, Humanities Press.

WOOTLIF, Raul (2018, 26 Haziran), "Netanyahu accuses media of spreading "Bolshevik propaganda" against his family", Times of Israel, erişim tarihi: 12.03.2018, erişim adresi:https://www.timesofisrael.com/netanyahu-accuses-media-of-spreading-bolshevik-propaganda-against-his-family/

WORLD DIGITAL LIBRARY, Mandate for Palestine and Memorandum by the British Government Relating to its Application to Transjordan, erişim tarihi: 26 Ocak 2020, erişim adresi: https://www.wdl.org/en/item/11572/

WORLD HASHOMER HATZAIR (1952), Forging the Link: A Handbook of HaShomer HaTzair, London.

WROBEL, Bloom, M. M. (2016), Social Networks and the Jewish Migration between Poland and Palestine 1924-1928, Studies in Jewish History and Memory, Peterlang.

ZABARSKY, A. (1944), The Jewish co-operative movement in Palestine, Poale Zion-Jewish Socialist Labour Party.

ZERTAL, Idith (1998), From Catastrophe to Power: The Holocaust Survivors and the emergence of Israel, University of California Press.

ZIMMERMAN, Joshua (2004), Poles, Jews, and the Politics of Nationality, The University of Wisconsin Press.

ZINBERG, Israel (1978), The Berlin Haskalah, Cleveland, Press of Case Western Reserve University.

ZINBERG, Israel and Bernard Martin (1978), A History of Jewish Literature: Vol. 12. Cincinnati, Hebrew Union College Press.

EKLER

EK-I: 1897-1934 Arası Sosyalist Siyonist İşçi Hareketinin Kronolojisi

1897

1. Siyonist Kongre Basel'de toplandı,

BUND Vilna'da kuruldu.

1898

Nihman (Nachman) Syrkin'in "Yahudi Sorunu ve Sosyalist Yahudi Devleti" adlı kitapçığı yayınlandı.

1899

Batı ve Doğu Avrupa'da Sosyalist Siyonist derneklerin kuruluşu hızlandı.

1903

"Uganda Tartışması" 6. Siyonist Kongresi'nde gündeme geldi.

Vilna'da Poale Siyon Konseyi toplandı.

Sejmistler, Yerleşimciler ve Ortodoks Filistinli Yahudiler arasında tartışma başladı.

Tzeire Siyon Rusya'da kuruldu.

1904

Poale Siyon Kongresi Odessa'da toplandı.

Yerleşimciler (Hityaşvut) arasında bölünme yaşandı.

İkinci Aliya Dalgası başladı.

1905

Birinci Rus Devrimi patlak verdi.

Yedinci Siyonist Kongresi Uganda Planı'nı reddetti.

İkinci Aliya mensupları Filistin'e ulaştı.

Petah Tikva'da Yahudi işçiler görüşmelere başladılar.

HaPoel HaTsair ve Poale Siyon Filistin'de kuruldu.

Ber Borohov'un "Sınıf Mücadelesi ve Ulusal Sorun" adlı kitapçığı yayınlandı.

Poale Siyon Kongresi Berdichev'de toplandı.

Sejmistler arasında tartışmalar başladı.

1906

Ber Borohov'un "Platformumuz" adlı eseri yayınlandı,

Poltava Kongresi'nde Rus Poale Siyonistleri Filistin konusunda tutum belirledi.

HaPoel HaTsair Filistin'de gazete çıkarmaya başladı.

Ramle Platformu toplandı.

1907

Lahey'de Poale Siyon Dünya Birliği'nin kuruluşu gerçekleşti.

Filistin'de Poale Siyon'un İkinci Kongresi düzenlendi.

Ramle Programı'nın uygulanmasına başlandı.

1908

Filistin Poale Siyon'un Üçüncü Kongresi düzenlendi.

HaŞomer kuruldu.

1909

Poale Siyon'un Dünya Birliği'nin 2. Kongresi Krakow'da toplandı.

KAPAI'ın kuruluşu (Filistin Emekçilerinin Sandığı/Vakfı) gerçekleşti.

Viyana ve Amerika'da Poale Siyon, Sejmistler ve Yerleşimciler arasında birleşme müzakereleri yapıldı.

Amerikan Poale Siyon örgütü Marksist olmayan yeni parti programını kabul etti.

Kibbutzların öncülü Deganya'da kuruldu.

HaAhdut adlı gazetenin yayına başladı.

1911

Galileli İşçilerin Konvansiyonu toplandı,

Yudealı İşçilerin Konvansiyonu toplandı.

1913

Üçüncü Poale Siyon Dünya Kongresi Filistin'de Kibbutz projelerini başlatma yönünde karar aldı.

Siyonist Kongre'ye katılmama kararı alan Rus Poale Siyon içinde tartışmalar başladı.

Poale Siyon ve Tzeire Siyon delegelerinin Siyonist Kongre'de birlikte katılmaları sağlandı.

Galileli ve Yudealı İşçiler birleşik bir komite kurdular.

Histadrut HaPoalim HaHaklaiim (Ziraat İşçileri Sendikası) kuruldu.

Galiçya'da HaŞomer HaTsair faaliyetlere başladı.

1914

I.Dünya Savaşı çıktı.

1915

Mısır'ın İngilizlerce işgali gerçekleşti.

Siyonistler arasında İngiliz Ordusu'nda gönüllü olarak görev alıp almama üzerine tartışmalar başladı.

HeHalutz'un Yitzhak Ben-Zvi ve David Ben-Gurion tarafından Amerika'da kurulması sağlandı.

1916

Filistin Poale Siyon Sosyalist Enternasyonal'a girmeyi kabul etti.

İngiliz Ordusu'na Siyonist çevrelerden katılımlar başladı.

Kfar Giladi'nin kuruluşu sağlandı.

1917

Rus Devrimi patlak verdi,

HeHalutz Yosef Trumpeldor tarafından Rusya'da kuruldu.

Rus Siyonist Yerleşimciler ve Sejmistler birleşti.

Rus Poale Siyon'un Kiev Kongresi gerçekleşti.

Ekim Devrimi oldu.

Balfour Deklarasyonu ilan edildi.

Ber Borohov öldü.

1918

İngiliz Ordusu, Filistin'e girdi.

Amerika’da ve Filistin’de Siyonist çevrelerden İngiliz Ordusu’na kayıt olmalar başladı, Yahudi Taburları arasında birleşme yönünde kararlar alınmaya başladı.

1919

Üçüncü Aliya başladı. Rus HeHalutz Tzeire Siyon’un ve HaŞomer HaTsair’in ilk üyeleri Filistin’e geldiler.

Petah Tikva’da Tarım Federasyonu Kongresi diğer ismiyle Birleşik Kongre toplandı.

Ahdut HaAvoda’nın kuruluşu üzerine tartışmalar başladı.

HaPoel HaTsair’in reddetmesi üzerine Ahdut HaAvoda, Poale Siyon ve partizan-olmayanlar tarafından kurulması gerçekleşti.

Poale Siyon Dünya Birliği Konseyi’nin Stokholm’de toplandı.

1920

Viyana’da Beşinci Poale Siyon’un Dünya Kongresi gerçekleşti.

Siyonist Kongresi’nin Komintern’e katılması konusunda tartışmalar başladı.

Poale Siyon’un Dünya Birliği’nin Sağ ve Sol Kanatları’nın ayrıldığı görüldü.

Rus Poale Siyonistleri içinden sosyal demokratlar ve komünistler ayrıldı.

Krakow’daki Rus Tzeir Siyon’un Üçüncü Kongresi’nde Bağımsız Sosyalist Siyonist Parti’nin kuruluşuna dönük çalışmaların başlanması kararı alındı.

HaPoel HaTsair ve sosyalist-olmayan Tzeir Siyon’un Hitahdut’da birleşmesi gerçekleşti.

Prag’da, Varşova’da Tzeire Siyon kuruldu.

Trumpeldor’un Filistinli İşçilere parti çatışmalarına karşı ve “federatif birlik”e dönük çağrısı yükseldi.

Tel Hai savunması gerçekleşti.

Trumpeldor öldü.

Karmel Dağı’na yeni göçmenler ulaştı.

Gdud HaAvoda (İşçi Taburu) kuruldu.

Yahudi İşçilerin Genel Sendikası (HISTADRUT) Hayfa’da kuruldu.

Sosyalist Siyonist üyeler Ahdut HaAvoda’ya katıldı.

1921

Poale Siyon’un Sol-Birliği/Sendikası ve Komintern arasında müzakereler devam etti.

Poale Siyon’un Siyonizm’e bağlılığı ve tanınması talebi öne çıktı.

Sol Birlik’in kanatları ve Filistin Şubeleri içerisinde tasfiyeci trendlerin yükselişi görülüyordu.

Dünya Hehalutz Organizasyonu’nun kuruluşu gerçekleşti.

Yafa Olayları ortaya çıktı.

Y.H. Brenner ve Z. Shatz öldürüldü.

Gdud HaAvoda, Ein Harod ve Tel-Yosef’e yerleşti.

İlk MOŞAV Kfar Yehizkel’de kuruldu.

Moşav Nahalal kuruldu.

1922

Solcu Poale Siyonistler ve Komintern arasındaki müzakereler başarısızlıkla sonuçlandı.

Filistin ve diasporada Yahudi Sol Örgütler içerisinde tasfiyeci tarzın yükselişi görülüyordu.

Solcu Dünya Birliği’nden Filistin’de merkezi olan Berlin Organize Komitesi’nin ihracı gerçekleşti.

Filistin’de Organizasyon Komitesi’nin kuruluşu (Yithzaki ve Abramoviç) oldu.

Bet Alfa’da HaŞomer HaTsair’in yerleşimi kuruldu.

1923

Poale Siyon'daki tasfiyeciler Yevselektzia'ya katıldılar.

Histadrut'un İkinci Kongresinde Filistin'de Marksist Poale Siyon'u kurdular.

Sağcı Poale Siyon Sosyalist Enternasyonal'e katıldı.

Gdud HaAvoda'da ayrılık yaşandı.

1924

HaŞomer HaTsair üyeleri Bet Alfa'da buluştu.

Danzig'de Dünya HaŞomer HaTsair kurucu Konvansiyon'u toplandı.

Berlin Organize Komitesi ve Poale Siyon'un Sol kanadı Filistin Emek Komitesi'ne katıldı.

Dördüncü Aliya başladı.

1925

DAVAR gazetesi günlük olarak yayıma başladı.

Sağ kanat Poale Siyon Sosyalist Siyonistler ile birleşti.

Moşav Ovdim Hareketi kuruldu.

1926

Ekonomik kriz ve işsizlik baş gösterdi.

Gdud HaAvoda'da ayrılık yaşandı ve Sol Gdud HaAvoda kuruldu.

Sol muhalefet yükseldi.

Birleşik Grup, Kibbutz Listesi (HaŞomer HaTzair ve Gdud HaAvoda) Histadrut Seçimlerine katıldı.

HISTADRUT'un Üçüncü Kongresi seçimleri için hazırlıklar başladı.

1927

Histadrut’un Üçüncü Kongresi yapıldı.

Kibbutz HaArtzi HaŞomer HaTzair Hayfa’da kuruldu.

Petah Tikva’da Kibbutz HaMeuhad’ın kuruluşu gerçekleşti.

Menahem Elkind ve arkadaşları Rusya’ya geri döndü.

HaŞomer HaTzair Dünya Konvansiyonu Danzig’de toplandı.

1928

Sovyetler’de Sol Poale Siyon’un faaliyetlerine son verildi.

Filistin’de sol partiler birleşme konusunda yeni bir tartışma başlattılar.

Sol Poale Siyon’da ayrılık görüldü.

Beşinci Aliya başladı.

1929

Beşinci Aliya devam etti.

Genç HaŞomer HaTzair Kibbutzim ekibi Moşavlara nüfuz etmeye başladı.

Ahdut HaAvoda ve HaPoel HaTzair arasında birleşme anlaşması gerçekleşti ve bunun üzerine referanduma gidildi ve bu sürece karşı çıkışlar başladı.

Gdud HaAvoda’dan kalanlar (Kfar Giladi, Ramat Rahel, Tel Yosef) Kibbutz HaMeuhad’a katıldı.

1930

Ahdut HaAvoda ve HaPoel HaTzair birleşti.

Tel Aviv’de MAPAI kuruldu.

Poale Sion ve Siyonist Sosyalistler Hitahdut ile birleşti.

HaŞomer HaTzair’in Üçüncü Dünya Konvansiyonu Vrutky’de yapıldı.

Rus ve Litvanyalı Yahudiler arasında ayrılık görüldü.

Netzah’ın kuruluşu gerçekleşti.

Kibbutz HaArtzi Konseyi Mişmar HaEmek’te toplandı.

Birleşme için minumum/asgari programın formülasyonu üzerine çalışmalar başladı.

1931

Kolonilerde, Moşavotlarda işsizliğin dramatik artışı gözlemlendi.

Filistinli Sol Poale Siyon grupları birleşmeye başladı.

1932

Ekonomik yükselişin başlangıcı görüldü.

1933

Almanya’da Hitler iktidara geldi.

Filistin’e göç artış gösterdi.

Histadrut’un Dördüncü Kongresi toplandı.

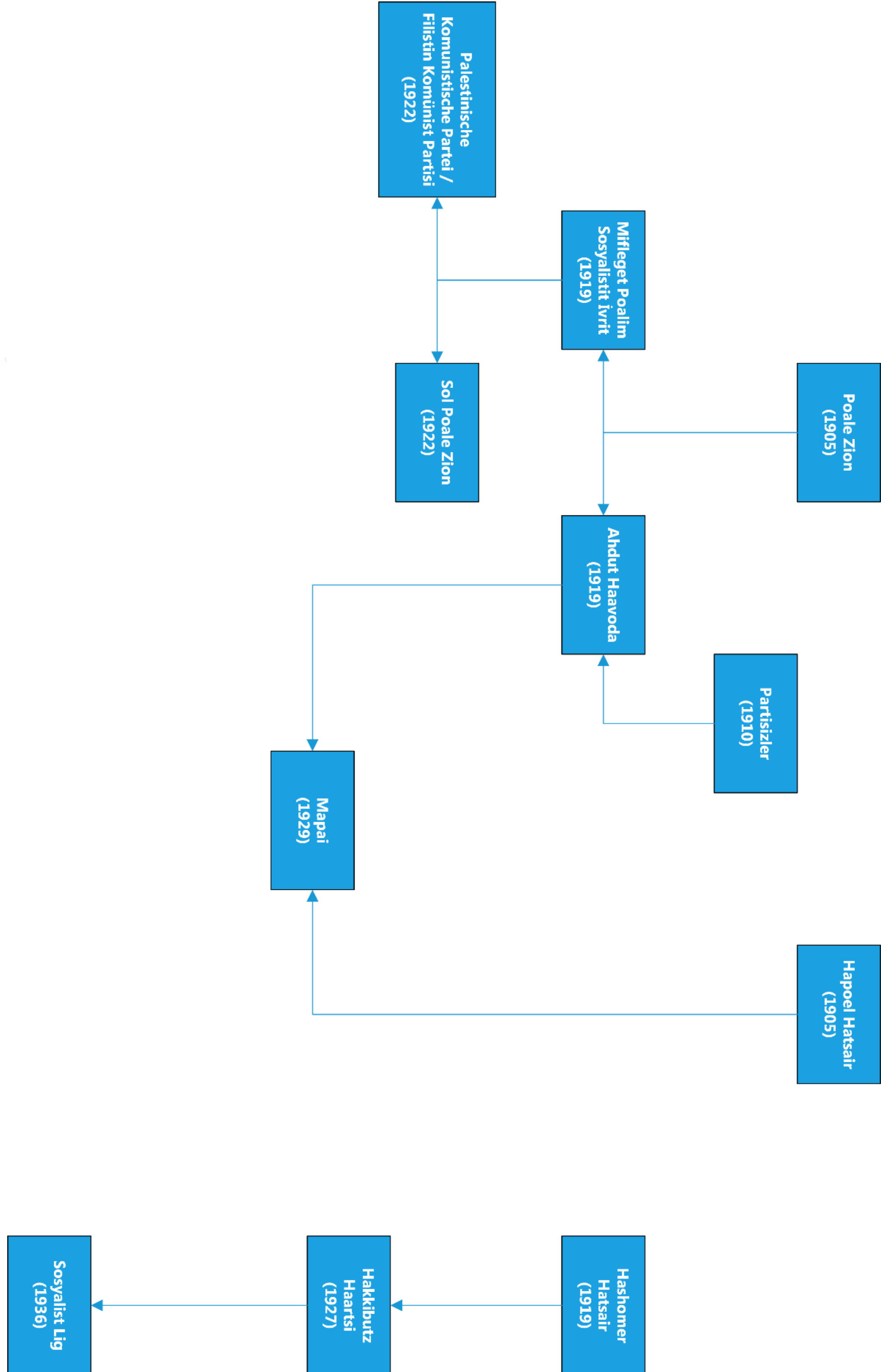
Haim Arlozoroff öldürüldü.

1934

Ben Gurion ile Jabotinsky arasında anlaşma yapıldı.

Sol Poale Siyon’da ayrışmalar görüldü.

EK-II: 1897-1935 Arası Sosyalist Siyonist İşçi Partilerinin Kurumsal Haritası

EK-III: Siyonist Liderlerin Doğum Yerleri[20]

Bölgeler		**A(%)**[21]	**B(%)**[22]
Rus İmparatorluğu	Ukrayna	30	6
	Besarabya	2	
	Beyaz Rusya	26	6
	Litvanya	19	6
	Letonya	3	1
	Estonya	1	
	Polonya	23	5
	Yerleşim Alanları Dışı	4	
	İmparatorluk Toplamı	108 (55)	24 (65)
Diğer Doğu Avrupa Bölgeleri	Romanya	3	1
	Bosna		1
	Macaristan	4	2
	Galiçya	12	
	Bukovina	1	
	Slovakya	1	
	Çek Cumhuriyeti	3	
	Doğu Avrupa Toplamı	24 (12)	4 (11)
Batı Avrupa	Avusturya	8	1
	Almanya	14	3
	İngiltere	12	1
	Fransa	2	2
	İtalya	3	
	İsviçre	2	
	Batı Avrupa Toplamı	41 (21)	7 (19)
Kuzey Amerika	ABD	12	2
	Kanada	2	
	Kuzey Amerika Toplamı	14 (7)	2 (5)
Diğer Bölgeler	Filistin	6	
	Hindistan	1	
	Güney Afrika	1	
	Diğer Bölgeler Toplamı	8 (4)	
Toplam		195 (100)	37 (100)

[20] Bu tablo için bkz.: Taro Tsurami, The Russian Origins of Zionism: Interactions with the Empire as the Background of the Zionist World View, Kyoto Bulletin of Islamic Area Studies, 3-1 (July 2009), s.261-271.

[21] A bölümünde listelenen 195 kişilik Siyonist liderlerin listesi Hershel Edelheit ve Abraham J. Edelheit'ın History of Zionism: A Handbook and Dictionary (2000) adlı kitabından elde edildi.

[22] B bölümünde yer alan 37 kişilik Siyonist düşünürün listesi Arthur Hertzberg (ed.), The Zionist Idea: A Historical Analysis and Reader (1997) adlı kitabından elde edildi.

EK-IV: Kavramlar, Kişiler ve Kurumlar Sözlüğü[23]

Aaron David Gordon (1856-1922), sonradan Rusya İmparatorluğu'nun parçası olacak Podolia'da 1856 yılında doğdu. Zengin akrabalarının mülklerini idare etmek için çalıştı ve yeni doğan Siyonist hareketin destekçisi oldu. 1904'de işini kaybetti ve İsrail'e göç etmeye karar verdi. Gordon, İkinci Aliya ile İsrail'e ulaştı. Bu göç dalgası I. Dünya Savaşı öncesi Filistin'e ulaşan Yahudi göçmenleri ifade ediyordu. Fakat o herhangi bir tipik karakterden oldukça uzaktı. Seküler, genç öncülerden farklı olarak Gordon orta yaşlarda, fiziksel olarak zayıf, beyaz-yaka işlerde çalışmış, dinsel pratiklere önem veren birisiydi. Bununla birlikte tarımsal yerleşim yerlerinde fiziksel emeğiyle öncü Siyonistlere katıldı. Önce Petah Tikva'da sonra Deganya Kibbutz'unda çalıştı. Gordon meslektaşları için yeni bir emek dini ilkelerini ifade eden ve somutlaştıran bir tür "guru" gibiydi. Gordon'un inanç sisteminde Hasidik püritenliğin sekülerleşmiş bir biçimi Tolstoycu doğacılık ve popülist milliyetçilikle birleşiyordu. Gordon'un çevresi içinde sosyalist devrimci eğilimlerden etkilenenler onun emeğin ve işçinin öncelikli olmasına dair vurgusunu, Marksist olmayan tarih ve bireyin özerk bir aktör olarak konumlanma anlayışında fikirlerini oluşturuyorlardı. Bu unsurlar, Gordon'un Filistin'in özel koşullarının farkında olması ve onun Yahudi hayat tarzını kapsamlı yeniden yapılandırılması konusundaki vizyonunu gerçekleştirmek için tüm bu unsurları bir araya getirdi. Gordon'un fikirlerinin başlangıç noktası, Galut (sürgün)'da kendini hissettiren bireysel ve kolektif ruhani kimsesizlik duygusuydu ve boşlukta olma haliydi. Gordon'un ruhani kimsesizlikten ruhani merkeze olan geçişi aslında Galut'dan Eretz Yisrael'e gidişi gösteren bir yolculuktur. Bu ruhani boğuculuk ve yalnızlık halinin arkasında, Yahudilerin doğadan ve emekten yabancılaşmaları yatıyordu. Gordon'un Degania'da ölümünden sonra bile, edebi eserleri ve sayısız akademik çalışmaları

[23] Bu bölümde YIVO Encyclopedia, Encyclopedia Judaica, Jewish Virtual Library ve Yiddish Leksikon'dan yararlanılmıştır.

Siyonist gençlik hareketleri için ilham kaynağı olmaya devam etti (bunlardan biri olan Gordonia adlı yerleşim yeri ondan ilhamla kurulmuştur).

Ahdut HaAvoda, Emek (İşçi) Birliği.

1.Ahdut HaAvoda 1919'da Berl Katznelson'un başını çektiği "partisizler emek grubu" ve Poale Siyon'un birleşiminden oluşan siyasal parti ve işçi sendikası özelliklerini birleştiren emek organizasyonudur. 1930'da HaPoel HaTsair ile birleşerek MAPAI'ı oluşturmuştur.

2.Ahdut HaAvoda, MAPAI'dan ayrılan Sia Beyt Grubu HaKibbutz HaMeuhad ile 1944'de yeni bir organizasyon kurdular ona verilen isimdir. Bu oluşum 1948'de MAPAM'ı meydana getirecektir.

3.1954'de MAPAM'da yaşanan bölünme ve daha önce Ahdut HaAvoda'da bulunanlar ve HaKibbutz HaMeuhad'la yakın ilişkide olanlar Ahdut HaAvoda'yı yeniden oluşturdular. Bu oluşum 1968'de İsrail İşçi Partisi ile birleşti.

Aliya (çoğulu Aliyot), Yükselme anlamına gelmektedir. İsrail'e göç etme anlamında kullanılır. Siyonist tarihçiler 5 Aliya'nın varlığından bahsederler:

- Birinci Aliya (1882-1903): Yaklaşık 25,000 göçmen İsrail'e gelmiştir. Ekseriyetle Doğu Avrupa kökenli Yahudilerden oluşan bu grup, Hibat Siyon Hareketi'nden etkilenmişlerdir.
- İkinci Aliya (1904-14), 20-30,000 göçmenden oluşmaktakdır. Sol görüşe sahip göçmenlerdir ve İsrail'de Sosyalist Siyonist hareketin kuruluşunda öncü rolü üstlenmişlerdir.

- Üçüncü Aliya (1919-23): Yaklaşık 35,000 göçmenden oluşmaktadır. Sosyalist ve radikal fikirlere sahiptiler.
- Dördüncü Aliya (1924-28): 60-80,000 göçmenden oluşmaktadır. Ekseriyetle orta sınıf kökenlidirler ve Polonya'dan gelmişlerdir.
- Beşinci Aliya (1929-39): 230,000 göçmenden oluşmaktadır. Avrupa'da yükselen Nazism ve anti-semitizmin etkisi bu göç hareketinde etkili olmuştur.

Asefat HaNivharim, Filistin'de İngiliz Mandası dönemi boyunca (1920-1948) Yahudiler tarafından seçilen temsilciler meclisidr.

Balfour Deklarasyonu (Bildirisi), Filistin'de bir Yahudi ulusal yurdu kurulmasına dönük İngiliz politika tutum belgesidir.

Basle Deklarasyonu (Programı), Filistin'de kamu hukuku ile korunmuş bir Yahudi yurdu için çağrı yapan Siyonist Teşkilatın (Zionist Organization) kurucu programıdır.

Ber Borochov (1881-1919) Siyonizm ve sosyalizm arasında bir sentez oluşturarak İşçi Siyonizm'ini teorize eden kurucu figürdür. Borochov gençliğinde Rus sosyal demokrat hareketine katılmıştır ve Po'alei Siyon'un kurucularından olmuştur. Borochov'a göre dünya proletaryasının kurtuluşu ne Yahudi problemini çözecek ne de anti-semitizmi ortadan kaldıracaktır. Ona göre Yahudi yaşamanın anomalisinin nedeni topraksız olması ve tarihsel yurdundan uzak kalmasıdır. Borochov'un temel çıkarımı sorunun çözümüne yönelik, gelişmemiş, yarı-iskana açılmış bir alanda Yahudi işçileri yerel sakinler veya uluslararası kapital ile yarışabilir ve böylece Yahudi çalışan sınıf oluşur. Bunun sonucunda bağımsız ulusal ekonomi kurulur. Eretz Yisrael bahsedilen yerleşim alanı olmalıdır. Borochov'un Yahudi halkının toplumsal yapısını ele alırken baş aşağı bir piramit örneğini verdiği söylenir. Yahudi toplumsal yapısının geniş bir işçi sınıfı tabanından yoksun olduğunu vurgulama hedefindedir.

Betar, Revizyonist Siyonistlerin gençlik hareketidir.

Bilu, Birinci Aliya'ya dahil olan erken dönem Rus Siyonist gruptur. Filistin'de Yahudi emeğinin kullanılmasını savunur.

Brit HaBiryonim, Abba Ahimeir tarafından yönetilen radikal Revizyonist Siyonist gruptur.

BUND (Blatman, 2010'dan özetle), "Der Algemeyner Yidisher Arbeter Bund in Lite, Poyln, un Rusland" veya "Litvanya, Polonya ve Rusya Yahudi İşçi Sendikası" 1897 yılı Ekim ayında Vilnius'ta Marksist Yahudi bir grup tarafından kurulmuştur. Söz konusu grubun lideri Aleksandr Kremer Doğu Avrupa Yahudilerini Rus sosyalist devrimci harekete BUND üzerinden eklemlemeyi amaçlamıştır. BUND, Yahudi işçi sınıfının ortaya çıkması ile bir grup Marksist Yahudi entelektüel tarafından kurulmuş bir organizasyondur. BUND'un kuruluşunda rol oynayan Marksist Yahudi entelektüel grup modern eğitim almış, Polonya ve Rus kültürüne sahip orta sosyo-ekonomik sınıftan gelen kişilerden oluşmuştur. Kremer, Iulii Martov, Vladimir Kossovskii, Avrom Mutnik , Isai Aizenshtat ve Yosef Mill BUND'un kuruluşunda rol oynayan Marksist Yahudilerden öne çıkan kişilerdir.

19.yy'ın sonlarına doğru Yahudi işçi sınıfının oluştuğu gözlemlenmektedir. Yahudiler sosyo-kültürel, dil ve din farklılıklarından dolayı yaşadıkları bölgelerde genellikle ayrımcılık ve kötü muameleye maruz kalmışlardır. İş hayatında da Yahudiler benzer şekilde muameleye uğrayarak diğer milletlerden olan işçilere kıyasla daha zor şartlarda düşük ücretlerle işverenler tarafından çalıştırılmıştır. Söz konusu ayrımcılığın neticesi olarak Yahudi toplumunda açlık ve sefalet hali görülmüş, bu zor şartlarda emeklerinin karşılığı olarak para kazanmaya çalışan Yahudi işçilerin yaşadığı Litvanya ve Belarus'ta içi hareketleri kurulmaya başlamıştır. İlk Yahudi işçi hareketinin Çarlık Rusyası "Pale of Settlement"de (Yahudi Yerleşme Mıntıkası'nda) 19.yy sonlarına doğru kurulmuştur. Bahse konu yıllarda Litvanya ve Belarus'ta Yahudi işçilerin 12 saat molasız çalıştığı görülmüştür. Hal böyleyken, BUND yalnızca sosyalist temelde sınıf

bilincinin oluşturulmasına çalışmamış, Yahudi işçilerin çalışma koşullarının iyileştirilmesi, maaşlarının ve refah seviyelerinin arttırılması hususunda da faaliyet yürütmüştür.

BUND bünyesinde Minsk ve Vilnius'ta Rus edebiyatı, temel bilimler ve siyasi ekonomi alanında bilgi birikimi olan işçiler arasından seçilen işçi liderleri aracılığı ile sosyalist temelde sınıf bilinci oluşturulmaya çalışılmıştır. Sınıf bilinci oluşturmak adına BUND tarafından organize edilen propaganda faaliyetleri Yidiş dilinde yapılarak daha geniş kitlelere hitap edilmiştir. Bu sayede sınıf bilinci gelişen Yahudi işçiler arasında Yahudi Yerleşme Mıntıkası'nın kuzeybatısında grev faaliyetleri yaygınlaşmaya başlamış, Yahudi işçiler sosyalist temelde harekete geçmiştir. Yahudi işçiler Çarlık Rusya rejimini işçilerin emeği üzerinden kar maksimizasyonu sağlayan kapitalizmin yansıması olarak görmüş, rejim karşıtı grev ve kitlesel toplumsal hareketlerde bulunmuşlardır. BUND'un kurulması ile Yahudileri diğer milletlerden ayıran sosyal normların işçi sınıfı üzerinden değer kaybettiği görülmüştür. Her ne kadar BUND doğrudan Yahudi işçileri esas olarak hedef almış olsa da sosyalist devrimci Rus hareketlere Yahudi işçilerini eklemlemek ve onlarla iş birliği yapmak adına faaliyet yürütmüş, sosyalizmin enternasyonel niteliğinden faydalanmıştır. 1895 yılında Martov Yahudi sosyal demokratların Yahudi işçi sınıfına eğitimle sınıf bilincini aşılayarak ekonomik, siyasal ve sosyal haklar için ettikleri mücadelede destek olmak istediklerini belirtmiştir. BUND'un bu bağlamda 1897 yılında kurulduğu görülmektedir. BUND, milliyetçilik temelinde bir siyaset izlememiş, Yahudi işçilerin siyasallaşması ve sosyalist temelde radikalleşmesini sağlamaya çalışmıştır.

BUND'un kuruluşunun ilk yıllarında Rus Marksist Sosyal Demokrat İşçi Partisi (RSDWP) ile ilişkileri gerilimli olmuştur. BUND, Yahudi işçileri sosyalist temelde RSDWP'ye entegre etmeye çalışırken RSDWP'nin önde gelenlerinden Lenin BUND'u Yahudi milliyetçi bir hareket olarak nitelemiş ve RSDWP çizgisi dışında siyaset izleme eğiliminde olduğu yönünde suçlamalarda bulunmuştur. Bu tarz suçlamalar bazen de doğrudan BUND liderlerini hedef

almış, Vladimir Kossovskii'nin Rus devrim hareketine yeteri kadar kaynak sağlamadığı ve desteklemediği belirtilmiştir. 1903 yılında Londra'da toplanan II. RSDWP Kongresi'nde parti içerisinde Lenin taraftarları baskın gelmiş ve BUND parti dışında konumunu geliştirmiştir. 1905 Devrimi'nin RSDWP açısından başarısız olması sonrasında RSDWP yeniden gücünü toplamak istemiş, BUND'un 1905 Devrimi sırasında sosyalist devrim için önemli faaliyetlerde bulunmuş olması nedeniyle 1906 yılında BUND RSDWP'ye dahil olmuştur.

BUND, RSDWP içerisinde dönem dönem eleştirilere maruz kalmış olsa da kültürel ve milli bir otonomiyi öne çıkaran sosyalist devrimci ideolojisini sivil eşitlik söylemi ile donatmıştır. BUND, milli ve kültürel otonomiyi farklı bir hukuka tabi olma, milli eğitim sistemi, iktidarın azınlıkların da dahil olduğu Yahudi bölgesi içinde demokratik seçimler vasıtasıyla olması ile tanımlamıştır. BUND, söz konusu kurumlar üzerinden merkezi hükümeti tanımlamış, ayrıca milli ve kültürel otonominin Yahudilerin milli dili olan Yidiş dili ile gerçekleştirilebileceğini belirtmiştir. Bu bağlamda Yidiş dili BUND'un kurumsal dili olmuştur. BUND, RSDWP içerisinde de bu kültürel ve milli otonomiyi sivil eşitlik söylemi üzerinden kurmaya çalışmıştır. BUND on binlerce üyesi ile 1905 Devrimi'nin gerçekleştirilmesi adına Polonya Kongresi ve Çarlık Rusyası Yahudi Yerleşme Mıntıkası'nda kitlesel işçi hareketlerini organize etmiştir. Ancak BUND hiçbir zaman terör eylemi ve siyasi suikastler gerçekleştirmemiştir. BUND, 1903-1906 yılları arasında gerçekleştirilen Yahudi pogromlarında meşru müdafaa kapsamında Yahudileri korumuş, bu sayede pogromlardan Yahudi toplumunun daha az zararla çıkmasını sağlamıştır. 20.yy'ın başlarında BUND 274 şubesi ve 34.000 üyesi ile Doğu Avrupa'nın en büyük ve Yahudiler tarafından en çok destek gören Yahudi siyasi hareketi haline gelmiştir.

BUND'un Rusya şubesinden aktivistler Moyshe Rafes ve Henryk Erlich 1917 Şubat Devrimi'nin gerçekleştirilmesinde önemli rol oynamıştır. Ayrıca BUND'un Rusya şubesi Menşevikler arasında da etkili olan üyelere sahip olmasıyla liberaller-Menşevikler ve

Marksistler-Bolşevikler arasında devriminin gerçekleşmesinde önemli bir bağ kurmuştur. BUND, 1917 Devrimi sonrasında Bolşeviklerin Rusya'da hakim olması ve Sovyetler Birliği'nin kurulmasıyla Bolşevizm içerisinde erimiştir.

1917 yılı sonrasında BUND'un bazı şubeleri Bolşevik düşünceye yakınlaşmaya başlamıştır. Bu bağlamda BUND kendi içinde Bolşevik ve sosyal demokrat kutuplara ayrılmıştır. BUND içerisinde asıl kırılma 1921 yılında Rusya şubesinin önde gelen isimlerinden Ester Frumkin'in ve Khaye Malke Lifshits'in Bolşevik harekete katılmasıyla gerçekleşmiştir. Frumkin Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin Yahudi kanadı Evsekstiia da önemli görevlerde bulunmuştur. Batının Ulusal Azınlıkları Komünist Üniversitesi'nde Frumkin rektör yardımcılığı görevini yürütmüş, 1926 yılına kadar devrime rağmen Yahudi kimliğini muhafaza etmiş bu sebeple de suçlanmıştır. Frumkin 1938 yılında Moskova Enstitüsü Yabancı Diller Enstitüsü Başkanı görevinden alınmış ve aynı suçlamalarla 8 yıl hapis cezasına mahkûm edilmiş, hapis cezası Karaganda Hapishanesi'nde infaz edilmiştir. Bolşevik Hareketi'ni destekleyen BUND eski üyelerinden bazıları Polonya ve ABD dahil olmak üzere bulundukları ülkelerden ayrılmamış, Frumkin gibi Rusya'ya giderek Bolşevik Hareketi'ni destekleyen BUND eski üyeleri 1930'lu yıllarda Stalin yönetiminin kurbanı olmuş ve tasfiye edilmişlerdir.

RSDWP ile BUND'un Polonya şubesi arasındaki iletişimin kopması ile Polonya şubesi RSDWP'den bağımsız hale gelmiştir. 1914 yılında Varşova'da düzenlenen BUND Kongresi'nde üyelerden Yekusiel Portnoy, Wiktor Szulman, Lazar Epstein, Khayim Meyer Vaser ve Emanuel Nowogródzki'nin de aralarında bulunduğu bir grup I. Dünya Savaşı'nı Polonya'nın Çarlık Rusyası'ndan bağımsızlığını sağlama konusunda bir fırsat olarak görmüştür. I.Dünya Savaşı sırasında Polonya Almanya tarafından işgal edilmiş, ancak BUND göreceli siyasal özgürlük ölçüsünde faaliyetlerine devam etmiştir. Bu dönemde Vladimir Medem BUND'a katılmış, BUND'un siyasi lideri olmuştur. 1917 yılı Aralık ayında Polonya

BUND'unun kurucu kongresi Lubnin'de gerçekleştirilmiştir. Polonya'da meşru bir siyasi parti olarak faaliyet yürütmeye başlayan BUND, 1917 yılında Balfour Deklarasyonu'nun ilan edilmesiyle yükselen Siyonist siyasete ayak uydurmuş ve ideolojik duruşunu törpülemiştir. Balfour Deklarasyonu öncesinde BUND'un Siyonizme muhalif bir siyaset anlayışına sahip olduğu görülmektedir. Bu bağlamda Medem sosyalist ideoloji ile Yahudi Diasporası tarafından Siyonist temelde savunulan Filistin'in tarihsel ve kültürel olarak Yahudilerin anavatanı olduğu düşüncesini birleştirmiş ve *Doikayt* adı verilen siyasi ideolojiyi ortaya koymuştur. Ayrıca BUND seküler İbrani Yidiş kültürünün koruyucu olduğu da belirtilerek Filistin'de Siyonistlerin din temelli gerçekleştirdiği eylemlerinden dolayı da sorumluluğunun olmadığını tabanına ve destekçilerine ifade etmiştir.

1919 yılında Polonya'da ilk kez gerçekleştirilen yerel seçimlere bazı BUND üyeleri katılmamış, seçimleri milliyetçiler ve burjuvaların tahakkümü altında idare edildikleri gerekçesiyle protesto etmiş ve yalnızca sosyalist düzenin devrimle kurulabileceğini vurgulamışlardır. Bu duruma rağmen BUND seçimlere katılmış ve seçim sonuçlarına göre belediye meclislerinde 160 üye ile temsil edilmiştir. Varşova ve Lodz'da yerel seçimlerde BUND bölgedeki Yahudi seçmenlerin %20'sinden fazlasının oyunu almıştır. Ancak Polonya'da 1922 yılında gerçekleştirilen Genel Seçimler'de bir takım BUND üyesi adaylar Polonya Sosyalist Partisi (Polska Partia Socjalistyczna) listesinden seçime girmiş diğerleri ise BUND çatısı altında seçime girmiştir. Ancak BUND toplamda 87.000 oy almış ve hiçbir BUND üyesi aday Sejm'e (Polonya Meclisi) girememiştir.

Yıllar içerisinde BUND faaliyetlerini bütün Yahudi grupları kapsayacak şekilde genişletmiştir. 1920'li yılların ortalarından itibaren BUND üyeleri ve destekçileri seçimlere daha yüksek oranlarda katılım göstermiştir. BUND seçimlere Polonya Sosyalist Partisi ile ittifak halinde girmekteyken sonradan Yahudi Sosyalist Partisi olarak BUND seçimlere tek başına girmiştir.

BUND, 1936 yılı Lodz Yerel Seçimleri'nde atılım yapmış ve siyasi stratejisini seçmene yansıtmıştır. 1938 yılı Varşova Yerel Seçimleri'nde BUND büyük bir başarı elde etmiş, Belediye Meclisi'nin 20 sandalyesinden 17'si Yahudi partilerinin mensupları tarafından kazanılmıştır. Bund'un yerel seçimlerdeki siyasi başarısı 1939 yılı Yerel Seçimleri'nde de devam etmiştir. Ancak BUND diğer Yahudi partileri ittifak halinde girdiği genel seçimlerde ortak aday listesi hazırlama konusunda mutabakat sağlanamamış ve BUND Polonya Meclisi'ne bir temsilcisini dahi girememiştir. Yahudi topluluğu konsey seçimleri de BUND için her zaman problem olmuştur. Yahudi topluluğu konseyleri dini temelde geleneksel Yahudi eğitim sistemine uygun olarak hizmeti veren ve Polonya nüfusuna Yahudilerin entegre olmasını engelleyen politikalar yürütmesi nedeniyle BUND söz konusu muhafazakâr yapıya siyaseten taban tabana zıt bir tutum sergilemiştir. Ancak BUND yönetimine üyeleri de olan Yahudi yerel liderleri tarafından Yahudi topluluğu konseyine yakınlaşmaları gerektiği, bu sayede Yahudi toplumunda siyasi olarak hareketlenmenin yaşanacağı yönünde telkinlerde bulunulmuştur.

1920'li yıllara gelindiğinde BUND uluslararası platformda bir yol ayrımına gelmiştir. Sovyetler Birliği hamiliğinde kurulmuş *Komintern* ile Avrupa Merkezli olarak Birleşik Krallık'ta kurulmuş *Labour and Socialist International (Enternasyonel)* (Emek ve Sosyalist Enternasyonel) seçeneklerinden hangisine katılmasının BUND'un siyasi çıkarlarına daha fazla hizmet edeceği parti içerisinde tartışılmıştır. BUND ne Sovyetler Birliği'nin güdümüne girmeyi uygun bulmuş ne de Avrupa'da faşizmin yükselmesini engelleyememiş Alman Sosyal Demokrat Partisi ile İngiliz İşçi Partisi'nin içerisinde bulunduğu uluslararası koalisyona girmeyi uygun bulmuştur. Ancak uluslararası destek olmadan BUND'un önde gelen isimlerinden Henryk Erlich ve Wiktor Alter siyasi hedeflerine ulaşamayacağını vurgulayarak bir gruba dahil olmanın zaruriyetini ortaya koymuşlardır. BUND, 1930 yılı Haziran ayında Lodz'ta gerçekleştirdiği konferansta Emek ve Sosyalist Enternasyonel'e katılma katılma kararı

almış, 1931 yılı Temmuz ayında ise ilk kez Emek ve Sosyalist Enternasyonel'in Viyana'da gerçekleştirdiği konferansa temsilci göndermiş ve Polonya Yahudi İşçi Hareketi temsilcileri olarak BUND üyeleri konferansa katılmışlar, BUND organizasyon içerisinde resmi statü elde etmiştir.

BUND, Yahudi işçilerin örgütlenmesi hususundaki faaliyetlerine ek olarak işçilerin eğitim ihtiyaçlarının karşılanması, işçilere sosyo-kültürel destek verilmesi gibi konularda da faaliyet yürütmüş, düşük ücretle çalışan Yahudi işçilerin sorunları, üniversite mezunu Yahudilerin iş bulamaması hatta Yahudi orta sınıfın ekonomik statüsünün düşmesi ile ilgili dahi çalışmalar yapmıştır. Buna ek olarak Yahudi kadın işçilerin iş hayatında karşılaştığı zorluklar, Yahudi işverenlerin problemleriyle ilgili de BUND'un mesai harcamış olduğu bilinmektedir. Bu bağlamda BUND sosyalist ideolojik düzlemde pratik siyaset yapıyor olsa da Yahudilerin hangi sosyo-kültürel kesimden olursa olsun sorunlarını çözmek için çaba sarf ediyor olması sınıfsal ve ulusal yaklaşımı bir arada ele aldığını ortaya koymaktadır. BUND, Yahudi gençleri saflarına katmak ve yeni nesillere de ideolojisini empoze etmek amacıyla gençlik teşkilatları kurmuştur. *Kinder Farband* (Sosyalist Çocuk Birliği) ve *Tsukunft* (Gelecek) BUND'un gençlik yapılanmaları olup 1939 yılı verilerine göre Polonya'da 200 şube ve 12.000 üye ile faaliyetlerini yürütmüştür. BUND 1926 yılında proleterya spor organizasyonu *Morgnshtern*'ü düzenlemiş, organizasyon futbol, boks, alan ve arazi müsabakalarından oluşmuştur. BUND *Morgnshtern* aracılığı ile Avrupa'da faaliyet yürüten sosyalist hareketleri bir araya toplamış, organizasyona ek olarak konferans düzenlemiş böylece eğitim ve siyasete dair parti ajandasını bu tür bir sosyal organizasyon ile desteklemiştir. BUND söz konusu spor organizasyonu vesilesiyle sporun genç ve çocuklar başta olmak üzere yaygınlaşmasını amaçladığını da vurgulamıştır.

Tsentrale Yidishe Shul Organizatsye (TSYSHO, Merkez Yidiş Okul Organizasyonu) seküler temelde sosyalist ideolojide Yidiş dilinde eğitim veren bir eğitim kurumudur. Poale Siyon tarafından desteklenen TSYSHO ayrıca BUND tarafından da desteklenmiştir. 1920'li yılların başında en az 69 okul ve 30 kreşe sahip olan TSYSHO 1928-1929 yıllarında 46 kreş, 114 ilkokul, 52 akşam okulu, 3 ikinci öğretim okuluna sahip olmuş ve öğretmenlerin yetiştirilmesi kapsamında seminerler vermiştir. 1926 yılında BUND çocuklarda görülen tüberküloz hastalığı ile mücadele etmek adına *Vladimir Medem Senatoryumu*'nu açmış, ilerleyen zamanlarda senatoryum tüberküloz haricinde rahatsızlığı olan çocuklarla da ilgilenmeye başlamıştır. Ayrıca BUND Polonya ve Rusya'da Yahudi gazetelerinin yayınlanmasında önemli rol oynamıştır. 1917 yılı öncesinde bölgede Rusça ve Yidiş dilinde yayınlanmış olan Yahudi gazeteleri hukuk dışı olarak yayınlanmış bu bağlamda Vladimir Kossovskii Vilnius'ta *Der Yidisher Arbeter (Yahudi İşçi)* isimli gazeteyi çıkarmıştır. I.Dünya Savaşı sonrasında Polonya'nın bağımsız olmasıyla, BUND yerel ve ulusal düzeyde yayın yapan gazetelere yaptığı yatırımları arttırmış, BUND'un siyasi görüşüne yakın yayın yapan gazeteler 1920'li yıllardan II. Dünya Savaşı'nın başlamasına kadar aralıksız olarak yayın faaliyetlerine devam etmişlerdir. Bu gazetelerden birisi olan *Folks-Tsaytung (Halk'ın Gazetesi)* 1930'lu yılların başında dönem dönem kadın işçilere hitap eden yayınlar da gerçekleştirmiştir. Bu bağlamda *Glos Bundu* (Bund'un Sesi), Folks-Tsaytung'un yayın hayatına devam ettiği dönemde Lehçe yayın yapmış bir gazetedir.

1870 ve 1880'li yıllar içerisinde kadın işçilerin iş hayatında sayısı artmıştır. Kadın işçilerin iş hayatına girmesi ile BUND kurulduğu tarihten itibaren kadın-erkek eşitliğini iş dünyası dahil olmak üzere hemen hemen her platformda savunmuştur. BUND, kadın-erkek eşitliğini savunarak RSDWP ile aynı ideolojik temellendirmeyle devrimi aileden başlatmayı bu şekilde sosyalist devrimin toplumda tabandan yayılarak gerçekleşeceğini belirtmiştir. Ancak Polonya'nın Çarlık Rusyası'ndan bağımsızlığını kazanması ile BUND kadınlara yönelik

siyasetini bölgede değiştirmiş, ev bütçesi yönetimi, çocuk yetiştirme ve aile planlaması hususunda kadın işçilere yönelik muhafazakâr sayılabilecek bir program oluşturmuştur. Bu bağlamda BUND çatısı altında 1920'li yıllarda *The Yidishe Arbeter-froyen Organizatsye* (YAF, Kadın Yahudi İşçiler Organizasyonu) kurulmuştur. BUND'un kadınlara yönelik muhafazakâr sayılabilecek politikalarına karşı BUND içinde Sara Schweber ve Dina Blond kadın işçilere yönelik sosyalist devrimci nitelikte bir programın oluşturulması gerektiğini savunmuştur. Ancak BUND içerisinde Bela Shapiro ve Sonya Nowogródska gibi önemli kadın siyasiler başta olmak üzere kadın aktivistlerin çoğu kadın işçilere yönelik BUND'un politikasını onaylar nitelikte kültürel ve eğitimsel çalışmaların yapılması gerektiğini belirtmiştir.

1930'lu yılların ortasına gelindiğinde BUND Polonya'daki en büyük Yahudi siyasi hareketi haline gelmiştir. 1936 yılında Polonya anti-semitizmin yükselmesi ve Przytyk'da Yahudilere yönelik gerçekleştirilen pogromlar BUND dahil olmak üzere bütün Yahudi hareketlerin tepkisini çekmiş, BUND Siyonist ve din temelli-muhafazakâr siyaset güden Yahudi partileriyle de iş birliği halinde protesto gösterileri düzenlemiştir. Anti-semitizm ekseninde Yahudilerin bir araya gelmesi BUND'un Yahudi milliyetçiliği temelinde siyasi ajandasını düzenlemesini gerektirmiş ve BUND pragmatik olarak milliyetçiliği kullanarak Yahudileri kitleler halinde kendi çatısı altında harekete geçirmeyi amaçlamıştır.

BUND, Polonya haricinde Letonya ve Romanya'da da siyasi faaliyetlerde bulunmuştur. Romanya'da *Lumina* 1893 yılında Yidiş dilini konuşan Yahudi işçileri temsilen kurulmuştur. 1922 yılında Romanya'da bulunan bütün Yahudi sosyalist partiler BUND çatısı altında birleşmiş, Yidiş dilini konuşan Yahudi işçilerin yoğun olduğu Bessarabya ve Bucovina'yı bu bağlamda BUND siyasi faaliyetlerinin merkezi olarak seçmiştir. Riga, Letonya'da *Unzer Tsayt* organizasyonu aracılığı ile BUND 1918 yılı Aralık ayında siyasi faaliyetlerine başlamış, Letonya'da -Polonya'dakinin aksine- Yahudi Sosyalist hareketler siyasal anlaşmazlıklar

nedeniyle bölünmüş ve tek çatı altında toplanamamıştır. Ancak BUND'un Letonya hareketi, 1918 yılında Letonya Meclisi'ne iki temsilci sokmuş, 1919 yılında Riga'da gerçekleştirilen Yerel Seçimler'de BUND'un Letonya ayağının da içerisinde bulunduğu Sosyal Demokrat Blok tarafından 96 sandalyeden 36'sı kazanılmış, 36 sandalyeden 6'sı Yahudiler tarafından temsil edilmiştir. 6 BUND üyesinden 4'ünün Yahudi olduğu bilinmektedir. 1934 yılına gelindiğinde BUND'un 500 üyeye sahip olduğu görülmektedir.

1939 yılında Polonya Nazi Almanyası tarafından işgal edilmiş, BUND'un siyasi liderleri ülkeyi terk etmiş ve BUND gençlik yapılanması *Tsukufunt* tarafından idare edilmeye başlanılmıştır. Bu bağlamda 1929 yılında Vilnius'tan Varşova'ya gelen Tsukufunt lideri Abrasha Blum tarafından BUND yönetilmiştir. Abrasha Blum Yahudi soykırımının Polonya'da gerçekleşen kısmı açısından çok önemli tarihsel bir figür olarak karşımıza çıkmaktadır. BUND'un bölgede dağılması ve Aşkenaz Yahudileri ile ilişkilerinin kopması Blum tarafından engellenmiştir. BUND Polonya'nın Naziler tarafından işgali süresince yer altına çekilmiş, Yahudi gençleri, çocukları eğitmiş ve Yahudi gençlere yönelik siyasi propaganda faaliyetlerine Varşova'da bulunan Yahudi gettosunda devam etmiştir. Aynı zamanda BUND sürgüne gönderilen meşru Polonya hükümeti ile temaslarda bulunmuştur. BUND'un Polonya'da kurduğu yeraltı ağının değeri Litvanya ve Polonya'da gerçekleştirilen Yahudi soykırımlarına ilişkin BUND'un istihbarat almaya başladığında ortaya çıkmıştır.

1941 yılında BUND'un Merkez Komitesi üyelerinin çoğu ABD'ye kaçmış ve New York merkezli olarak siyasi faaliyetlerini yürütmeye çalışmışlardır. Ayrıca New York merkezli olarak faaliyet yürütmeye başlayan BUND Polonya ve Sovyetler Birliği'nde kapana kısılmış Yahudilere maddi yardımda bulunmak adına çalışmalar gerçekleştirmiştir. 1942 yılında Shmuel Zygielbojm Birleşik Krallık'ta sürgünde bulunan Polonya hükümeti Ulusal Konseyi'ne BUND temsilcisi olarak katılmış, Nazi Almanyası tarafından gerçekleştirilen Yahudi soykırımına karşı

Müttefik Devletler'in hareketsizliği nedeniyle 1943 yılında intihar etmiştir. Zygielbojm'un intiharı sonrasında Polonya Hükümeti Ulusal Konseyi'ne BUND temsilcisi olarak Emanuel Scherer katılmıştır. II. Dünya Savaşı sırasında BUND liderlerinden Henryk Erlich ve Wiktor Alter Sovyetler Birliği tarafından hapsedilmiş, Alter idam edilmişken Erlich intihar ederek hayatına son vermiştir. II. Dünya Savaşı sonrasında BUND Polonya'da bağımsız bir şekilde eylem ve faaliyetlerine devam etmiş ancak Polonya'da Stalin'in hakimiyetinin başlamasıyla BUND bölgeden süpürülmüş, Yahudi işçi sınıfının Doğu Avrupa'da özellikle de Vilnius, Varşova, Minsk, Lodz ve Bialystok'ta oluşturduğu siyasi ve kültürel birikim yeniden dirilmemek üzere yok olmuştur.

David Ben Gurion (Slutksy ve Rolef, 2007: 344-348'den özetle)**,** 1886 yılında Plonsk-Polonya'da dünyaya gelmiştir. Babası Avigdor Gruen, Hovavei Zion (Siyon Aşıkları) Siyonist hareketi içerisinde yer almış, annesini 11 yaşında kaybetmiş olan Ben Gurion öksüz bir çocukluk geçirmiştir. Gurion, seküler temelde ve İbranice dilinde özel öğretmenlerden eğitim almış, 14 yaşında iken Siyonist gençlik organizasyonu *Ezra*'nın kurucuları arasında bulunmuştur. 1903 yılında Gurion *Poale Siyon* hareketine katılmış, 1905-1906 yılı devrim olaylarında aktif siyaset yapması nedeniyle Çarlık Rusya tarafından tutuklanmış ancak babasının girişimleri ile hapis yatmamıştır.

1906 yılı Eylül ayında Filistin bölgesine göç eden Gurion, burada *Poale Siyon*'un merkez komitesine seçilmiş, Yahudi toplumunun siyasal olarak Filistin bölgesinde bağımsız bir şekilde yaşamalarını savunmuştur. Gurion Yahudi milliyetçiliği ile sosyalizmi bağımsız bir Yahudi devletinin kurulması amacıyla birleştirme amacını taşımıştır. 1907-1910 yılları arasında Gurion; Sejera, Milḥamiyyah, Aşağı Galilee, Kinneret ve Zikhron Ya'akov gibi bir dizi Filistin bölgesinde tarım işçiliği ve bekçilik yapmıştır. Gurion bu dönemde Siyonizmin amacının Filistin bölgesinde kurulacak Yahudi yerleşimleri ile gerçekleşeceğini düşünmüştür. Ben

Gurion, Ben-Zvi ve Rahel Yanait ile beraber 1910 yılında Kudüs'te *Poaley Siyon'*un yayın organı *Ahdut* gazetesinin editör kadrosunda yer almışlardır. *Ahdut*'ta yayınlanan makalelerinde Ben Gurion (Gruen), Kudüs'ü Romalı askerlere karşı savunan son Yahudi askerlerden birinin ismi olan Ben Gurion ismini kullanmıştır. XI. Siyonist Kongre'de ve III. Poa'lei Zion Konferansında Gurion ve Ben-Zvi *Poale Siyon* hareketini temsil etmiştir. Ayrıca 1908 yılında İttihat ve Terakki Partisi'nin çabalarıyla II. Meşrutiyet ilan edilmiş, Filistin bölgesinde otonom bir Yahudi devletinin kurulması adına bu ortamdan Ben-Zvi ve Ben Gurion faydalanmaya çalışmıştır. Ben Gurion ve Ben-Zvi İstanbul'da Siyonist faaliyetler yürütürken diğer taraftan da İstanbul'da İstanbul Üniversitesi /Darülfünün)'da hukuk eğitimi almışlardır.

Ben Gurion ve Ben-Zvi 1914 yılında I. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla partileriyle ilişkilerini kesip Osmanlı İmparatorluğu vatandaşı olarak ülkelerine sadakat göstermiş ve Siyonist amaçlarını savaş süresince elde etmeye çalışmamışlardır. Ancak Ben Gurion ve Ben-Zvi Osmanlı İmparatorluğu topraklarında bağımsız bir Yahudi devleti kurmak amacıyla komplo kurdukları gerekçesiyle 1915 yılı Mart ayında Osmanlı İmparatorluğu tarafından Mısır'a sürgüne gönderilmişlerdir. Birleşik Krallık ordusuna bağlı olarak Osmanlı İmparatorluğu'na karşı savaşmak adına Yahudi Lejyonu kurması nedeniyle Joseph Trumpeldor da Mısır'da sürgüne gönderilmiş, burada Ben-Zvi ve Ben Gurion ile Trumpeldor yakın ilişkiler kurmuştur. 1915 yılı sonrasında New York, ABD'ye geçen Ben Gurion ve Ben-Zvi Filistin'de göç etmeye genç Yahudileri hazırlayan *Ha-Halutz* organizasyonunu kurmuştur. 1917 yılında Birleşik Krallık tarafından Filistin'de bir Yahudi devletinin kurulması konusunda Balfour Deklarasyonu ilan edilmiştir. Gurion ABD'deki siyasi faaliyetlerinin yanında 1917 yılında Minsk, Çarlık Rusya'da 1892 yılında doğmuş bir hemşire olan Paula Munweis ile ABD'de evlenmiştir. Ben Gurion söz konusu deklarasyona rağmen Siyonist faaliyetlerin devam etmesi gerektiğini Birleşik Krallık'ın Yahudi devletini Yahudilere bahşetmeyeceğini Yahudilerin emekleri,

Filistin bölgesine yerleşimleri ve mücadelesi ile ancak bağımsız Yahudi devletinin kurulabileceğini belirtmiştir. Gurion Birleşik Krallık'ın deklarasyon sonrası desteğine rağmen ABD'nin de desteğinin gerekli olduğunu düşünmüş ve ABD'nin de bu bağlamda desteğini alabilmek için siyasi faaliyetlerde bulunmuştur. 1918 yılı Ağustos ayında Ben Gurion Kraliyet 39. Piyade Alayı'na bağlı gönüllü asker olarak Yahudi Lejyonuna Mısır'da katılmıştır. Birleşik Krallık ordusu içerisinde diğer Yahudi gönüllü askerlerle buluşan Gurion, Yahudi Siyonist işçi hareketinin önde gelen isimlerinden biri olarak Yahudi işçilerin Filistin'e yerleşmelerini bölgenin Birleşik Krallık tarafından işgali sonrasında bağımsız Yahudi devletinin kurulabileceğini öngörmüştür. 1919 yılı Şubat ayında *Poale Siyon'* un XIII.Konferansı Yafa'da toplanmış ve konferansta sosyalizm ile Siyonizmin birleştirilmesi bu bağlamda Filistin bölgesinde kurulacak Yahudi işçi yerleşimleri ile Kibbutz Hareketi adı verilen kolektif bir harekete girişilmesi kararı alınmıştır. Gurion aynı yıl (1919) içerisinde Petah Tikva'da *Aḥdut HaAvoda*'nın kurulması adına bir konferans düzenlemiştir. Dünya Siyonist Organizasyonu'nda *Poale Siyon* temsilcisi olarak katılan Gurion 1920 yılında Kudüs'te gerçekleşen Pesah Bayramı ayaklanması sonrasında Birleşik Krallık, Londra'ya seyahat etmiş ve burada İşçi Partisi yetkilileriyle temaslarda bulunmuştur.

1920 yılında kurulan ''Histadrut'' Filistin bölgesindeki Yahudi işçi nüfusun kooperatifi olarak faaliyet göstermiş bir sendikadır. 1921 yılında Ben Gurion *Histadrut* genel sekreterliği görevine gelmiş ve 14 yıl bu görevde faaliyetlerde bulunmuştur. Gurion *Histadrut'*un Yahudi işçilerin refah sorunu başta olmak üzere, işsizlik ve ekonomik problemlerinin çözüme kavuşturması için faaliyet göstermesi gerektiğini düşünmüş ayrıca tarım işçilerinin Filistin bölgesine yerleşimleri ile de ilgilenilmesi gerektiğini de vurgulamıştır. Filistin bölgesine Yahudi işçilerin yerleşebilmesi, rahat koşullarda çalışabilmeleri için de çaba gösteren Gurion sendikanın siyasi ve ekonomik alanda etkin olabilmesi için uğraşmıştır. Gurion Filistin bölgesinde bağımsız bir

Yahudi devleti kurulabilmesi için sendikayı Filistin bölgesine Yahudi yerleşimlerinin kurulmasını kolaylaştıran siyasi bir yapıya evrilmesini 1923 yılında gerçekleşen II. Histadrut Konferansı'nda sağlamıştır. Ben Gurion *Ha-Halutz* Hareketi ile sendikanın iş birliği içerisinde faaliyet göstermesini sağlamış olsa da 1923 yılında Sovyetler Birliği'ne gerçekleştirdiği ziyarete rağmen Sovyetler Birliği'nin desteğini alamamıştır. 1920'li yıllarda Filistin bölgesinde sosyalist olmayan orta sosyo-ekonomik sınıftan gelen Siyonistlerin Jabotinsky liderliğindeki Revizyonist Siyonist harekete dahil olması ve Jabotinsky'nin Sosyalist Siyonizme muhalefet etmesi ile Sosyalist Siyonist hareketler güç kaybetmiştir. Bu durumun farkında olan Ben Gurion, *Aḥdut HaAvoda* ve *HaPoel HaTzair* gibi Sosyalist Siyonist işçi partilerini 1930 yılında birleştirmiş ve *Mifleget Po'alei Ereẓ Yisrael (MAPAI)* partisini kurmuştur. 1933 yılında XVIII. Siyonist Kongre'de işçi partilerinden gelen delegelerle diğer gruplardan gelen delegelerin sayısı eşitlenmiş, Ben Gurion Siyonist hareketi bölünmemesi ve Revizyonist Siyonist hareketin güçlenmemesi adına çaba sarf etmiştir. Ben Gurion ile Jabotinsky Sosyalist Siyonist ve Revizyonist Siyonist işçilerin sorunlarına ilişkin olarak ''Histadrut''un faaliyet yürütmesine adına bir anlaşmaya (modus vivendi) varmış ancak ''Histadrut''un diğer üyeleri tarafından antlaşma Sosyalist Siyonist harekete zarar vereceği düşünülerek reddedilmiştir. 1935 yılında Ben Gurion *Yahudi Ajansı* ve *Yahudi Eylem Komitesi* başkanlığına seçilmiş 11 yıl boyunca, Siyonist Organizasyon başkanı Haim Weizmann ile birlikte Siyonist hareketi idare etmiştir. 11 yıl boyunca farklı strateji ve siyasal görüşlerle Siyonist Hareketleri idare eden iki liderden Haim Weizmann geri plana geçmiş ve 11 yılın sonunda siyasi yük ve sorumluluk Ben Gurion'un üzerinde kalmıştır. 1930'lu yıllarda Filistin bölgesinde Arap liderler ile temaslarda bulunmuş olan Ben Gurion Arapların Siyonist Harekete karşı askeri bir mağlubiyet yaşamadan bağımsız Yahudi devletinin kurulmasının mümkün olmadığını öngörmüştür.

Ben Gurion Yahudi devletinin kuruluşu sürecinde Haim Weizmann ve Yahudi Ajansı Siyasi İşler Departmanı Başkanı Moshe Sharett ile ortak hareket etmiştir. Ben Gurion Filistin bölgesinde büyük veya küçük olsun bir Yahudi devletinin var olmasının hiç olmamasından daha evla olduğunu belirtmiş bu bağlamda 1937 yılı Haziran ayında Filistin Kraliyet Komisyonu'nun raporunun ne olursa olsun kabul edilmesi gerektiğini savunmuştur. Ancak Ben Gurion'un bu görüşü Berl Katznelson ve Yitzhak Tabenkin başta olmak üzere ciddi bir muhalefetle karşılaşmıştır. 1939 yılında Birleşik Krallık St.James,Londra'da düzenlenen yuvarlak masa toplantısına katılan Ben Gurion, Birleşik Krallık'ın Filistin bölgesine 1939 yılını izleyen 5 yıl içinde bölgedeki Arapların kabulü halinde Yahudi yerleşimcinin Filistin bölgesine yerleşmesine izin verilmesi bağlamında uygulana Beyaz Kağıt Politikasını ihanet olarak nitelendirmiştir. II.Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte Ben Gurion Birleşik Krallık tarafından Beyaz Kağıt Politikasının uygulanmaya devam etmesiyle halinde Yahudilerin Nazilere karşı Birleşik Krallık saflarında savaşmayacağını belirtmiş ancak 1940 yılı Haziran ayında Akdeniz'de ikinci bir cephe açılmış ve İtalya Birleşik Krallık'a savaş ilan ettiğinde Yahudiler Birleşik Krallık'ın Filistin Politikalarını protesto etmeyi bırakmışlar, 1944 yılına gelindiğinde ise Filistin bölgesinde bulunan Yahudilerin çoğu Birleşik Krallık saflarında savaşa katılmışlardır. Haim Weizmann'ın görüşünün aksine Ben Gurion 1942 yılında New York, ABD'ye gitmiş ve Filistin bölgesinde meşru bir şekilde sınıra tabi tutulmadan Yahudi yerleşimlerinin açılabilmesi ve son tahlilde Yahudi devletinin kurulabilmesi için temaslarda bulunmuştur. II. Dünya Savaşı'nın sona ermiş ancak Bileşik Krallık'ın *Beyaz Kağıt Politikasında* bir değişiklik olmamıştır. Yahudi paramiliter örgütleri *Irgun* ve *Lehi* tarafından Filistin bölgesindeki Birleşik Krallık kontrolündeki bölgelere ve yetkililere saldırılar gerçekleştirilmiş, Ben Gurion siyasi anlamda Siyonist hareketin zarar görmemesi adına bu saldırılara karşı çıkmış ve Yahudi yerleşimlerini korumak amacıyla kurulan paramiliter örgüt

Haganah ile bu saldırılara karşı koymaya çalışmıştır. Ancak Birleşik Krallık'ın Filistin konusunda siyasi tavrının değişmemesi üzerine Ben Gurion Siyonist paramiliter gruplarla işbirliği halinde bölgede faaliyet yürütmeye başlamış ve *İbrani Direniş Hareketi (Tenu'at ha-Meri ha-Ivri)* kurulmuştur. Direniş hareketinin amacı silahlı Arap gruplarla potansiyel bir çatışmaya hazırlık yapmak ve bölgeye hukuki veya hukuku aykırı Yahudi yerleşimleri kurmak olmuştur. 29 Haziran 1946 tarihinde Kara Cumartesi olarak adlandırılan olaylar kapsamında, Ben Gurion Avrupa'dayken, Birleşik Krallık yetkilileri Yahudi Ajansı Yürütme organı yetkililerini tutuklamışlar, Ben Gurion silahlı mücadelenin bölgede durdurulması politikası ile Birleşik Krallık ile anlaşma istemiş bu bağlamda söz konusu politika XXII.Siyonist Kongre'de kabul edilmiş olsa da Haim Weizmann Siyonist Kongre'de Dünya Siyonist Organizasyonu'na yeniden başkan seçilememiştir. Ancak bu duruma rağmen Ben Gurion Yahudi Ajansı Yürütme organı başkanlığına seçilmiş ve savunma siyaseti kapsamında yalnızca Filistin bölgesindeki Araplarla silahlı mücadeleye değil bütün Arap Birliği ülkelerine karşı silahlı mücadeleye hazırlık yapılmasını sağlamıştır.

29 Aralık 1947 tarihinde BM Filistin Özel Komisyonu'nun Filistin'in Arap ve Yahudi bölgeleri olarak ayrılması kararının BM Genel Kurulu tarafından onaylanmasının ardından Ben Gurion öncülüğünde Yahudi devleti kurulması amacıyla bağımsızlık savaşı Arap ülkelerine karşı başlatılmıştır. Söz konusu savaşta Yahudi askeri birimleri Arap ülkelerine karşı başarı elde etmiş, Sina Yarımadası ve Batı Şeria'ya kadar bölgeyi kontrol altına almıştır. Ancak Ben Gurion'un bölgede gerilimi düşürmek amacıyla Batı Şeria'nın Yigal Allon komutasındaki birliklerce işgaline izin vermemiş ve Sina Yarımadasından Yahudi askeri birimleri geri çekmiştir. Bağımsızlık Savaşı sonrasında Birleşik Krallık ordusunda hizmet etmiş deneyimli Yahudi askerlerden oluşan özel taktik birim *Palmah* İsrail Silahlı Kuvvetleri'ne (IDF) entegre olmuş, 1948 yılı Haziran ayında Ben Gurion tarafından alınan kararla Yahudi paramiliter örgüt

Irgun'a da bağımsız hareket etme şansı sunulmamış ve kapatılmıştır. Bir diğer Yahudi paramiliter örgüt olan *Lehi* ise kendi kaderine kendisi karar vermiş Filistin'de BM adına arabulucu olarak görev yapan İsveçli temsilci Count Folke Bernadotte bir *Lehi* üyesi tarafından Filistin'de suikaste uğramış ve *Lehi* gayrimeşru bir hareket olarak kapatılmıştır.

Ben Gurion ABD'li yetkililerin baskısı ve dava arkadaşlarının kaygılarına rağmen 14 Mayıs 1948 yılında İsrail'in bağımsızlığını ilan etmiş, kurulan geçici hükümette başbakan ve savunma bakanı olarak hizmet etmiştir. Ben Gurion İsrail'in bağımsızlığı sonrasında siyasi kariyerine devam etmiş ve 1963 yılına kadar 8 koalisyon hükümetini yönetmiştir. Ancak koalisyon ortaklarıyla anlaşamaması nedeniyle 1963 yılında başbakanken görevinden istifa etmiştir.

1948 yılında İsrail'in bağımsızlığının ilan edilmesi sonrasında Ben Gurion tarafından 1949 yılında Kudüs başkent ilan edilmiştir. Ancak sadece birkaç ülke Kudüs'ün İsrail'in başkenti olduğunu kabul etmiştir. Bu sırada savunma bakanı olarak görev yapan Ben Gurion İsrail ordusunu güçlendirirken diğer taraftan da ordunun sivil otoriteler tarafından kontrol altına tutulmasını sağlamıştır. Ben Gurion, İsrail'in güvenlik politikalarının uluslararası platformda destek görmesini sağlamakta zorlanmıştır. Ben Gurion iç politikada partizanlık ve kutuplaşmaya karşı devleti öncüleyen *Mamlahtiyut* memleketçilik, vatanseverlik siyaseti yürütmüş bu sayede İsrail'in ülke içerisinden gelebilecek bir harekete karşı da güvende olmasını sağlamaya çalışmıştır. 1951 yılında Ben Gurion ABD'yi ziyaret ederek Batı Almanya'nın Yahudi Soykırımı dolayısıyla Yahudi toplumunun yaşadığı yıkımı tazmin etmesi adına İsrail ile Batı Almanya arasında yapılması planlanan anlaşma için masaya güçlü oturmaya çalışmıştır. Ben Gurion, İsrail'de milli eğitim sistemi kurulmasını sağlamış, merkezi ve ücretsiz hale getirmiştir. Ben Gurion İsrail devletinin ve Yahudi toplumunun gelişiminin bilim ve araştırmaya dayalı olduğunu ortaya koymuş, bilimsel çalışmalara kaynak ayırılmasını sağlamıştır. Ayrıca Ben Gurion İsrail ordusu ve vatanseverlik kavramları üzerinden İsrail'de

toplumsal birlik ve beraberliği sağlamaya çalışmıştır. 1953 yılı Aralık ayında Ben Gurion başbakan olarak görev yapmaktayken 18 yıllık siyasi hayatının çok hareketli geçtiğini ve yorulduğunu belirterek görevlerinden istifa etmiş, aktif siyasete ara vermiştir. Ben Gurion istifası sonrasında, *MAPAI*'ın liderliğine ve başbakanlık makamına Ben Gurion Levi Eshkol'un geçmesini arzu etmiş ancak Moshe Sharett başbakanlık makamına ve MAPAI'ın liderlik koltuğuna oturmuştur. 1955 yılı Şubat ayında İsrail'in Mısır'da kurduğu istihbarat ağı çökmüş *(Esek Bish, Uygunsuz Olay)*, dönemin İsrail Savunma Bakanı Pinhas Lavon bu olay üzerine istifa etmiş, Ben Gurion aktif siyasete geri dönmüş ve savunma bakanı olarak kabineye girmiştir. 1955 yılı Nisan ayında *Bandung Bağlantısız Devletler Konferansı*'nda İsrail bağlantısız devletler arasına alınmamış, 1955 yılı Eylül ayında Mısır ile Çekoslavakya arasında gerçekleşen silah anlaşması sonrası Sovyetler Birliği övülmüştür. Bu bağlamda İsrail uluslararası alanda saygınlık kaybetmiştir. İsrail sınırları içerisinde terör eylemlerinin artması üzerine Ben Gurion savunma bakanı olarak ateşkes alanı dahil olmak üzere terörist unsurlara karşı askeri misillemeler yapılması kararını almıştır.

1955 yılı Kasım ayı III. Knesset Seçimleri'nde Ben Gurion meclise girmiş ve akabinde kurulan hükümette savunma bakanı ve başbakan olmak üzere iki makamı da temsil etmiştir. Fransız mandası olan Cezayir'in bağımsızlık mücadelesi vermesi ve Mısır'da Cemal Abdülnasır'ın Fransa karşıtı siyaset izlemesi dolayısıyla İsrail Fransa'yı siyasi menfaatlerine uygun bir ülke olarak görerek ittifak arayışlarına girmiştir. Cemal Abdülnasır'ın 1956 yılı Haziran ayında Süveyş Kanalı'nı millileştirmesi İsrail ile Fransa arasındaki ilişkileri geliştirmiş, 1956 yılı Ekim ayında Ben Gurion'un Fransa ve Birleşik Krallık temsilcileriyle bir araya gelmiş akabinde Birleşik Krallık ve Fransa'nın desteği ile 29 Ekim 1956 tarihinde İsrail ordusu Sina Yarımadasını işgal etmiştir. Uluslararası baskılara Fransa-Birleşik Krallık-İsrail bloğu daha fazla dayanamamış, 1957 yılı Mart ayında İsrail ordusu Gazze Şeridi ve Sina Yarımadasından

çekilmiştir. Fransa'da 1958 yılında Charles De Gauelle iktidara gelmiş, İsrail'in Batı Almanya ve ABD ile silah anlaşmaları yapmasına rağmen İsrail Fransa ile iyi ilişkilerini 1967 yılında 6 Gün Savaşları'na dek sürdürmüştür. 1959 yılı sonu V. Knesset Seçimleri arifesinde Ben Gurion hükümet kurmanın kolaylaşması ve meclisteki siyasi grupların sayısının azaltılması için seçim sisteminin değiştirilmesini önermiştir. Ancak seçim sisteminin değiştirilmiş olması amacına hizmet etmemiş, VI. Knesset'te birçok siyasi parti grup kurmuş ve yine koalisyon hükümeti kurulmuştur.1960-1962 yılları arasında Ben Gurion, ABD'yi ziyaret ederek ABD Başkanı John F. Kennedy ile; Batı Avrupa'yı ziyaret ederek Batı Almanya Başbakanı Konrad Adenauer ve Fransa Cumhurbaşkanı Charles De Gauelle ile ikili ilişkiler kurmuştur.

Ben Gurion 1954 yılında Mısır'da gerçekleşen İsrail'in istihbarat ağının açığa çıkmasına neden olan operasyondan dolayı dönemin savunma bakanı Pinhas Lavon'un sorumlu olduğunu ve bedel ödemesi gerektiğini belirtmiştir. Ben Gurion'un bu tavrı kendi partisi *Mapai* ve *Mapai* dışındaki muhalif isimler tarafından sert bir şekilde eleştirilmiştir. Ben Gurion, Lavon'un sorumluluk alarak söz konusu olaydan dolayı bedel ödemesi konusunda ısrar etmiş, 1961 yılında İsrail kabinesinden 7 bakanın gerçekleştirdiği soruşturma neticesinde Lavon aklanmış ve bu durum dolayısıyla Ben Gurion istifa etmiştir. V. Knesset Seçimleri öncesinde *MAPAI Merkez Komitesi* Lavon ile Ben Gurion arasında tercih yapmak durumunda kalmış ve 159 oya karşı 96 oy ile Lavon *Histadrut Genel Sekreterliği* görevinden alınmıştır. Lavon'un yargılanması konusunda parti içerisinde kriz yaşanmış ve *MAPAI* güç kaybetmiştir. Ben Gurion eli zayıf bir şekilde koalisyon hükümeti kurmuş, başbakan olmuştur. Ancak 1963 yılında koalisyon içerisinde Ben Gurion'un siyasi güç anlamında zayıf olması, Ben Gurion'un başbakanlıktan istifa etmesine neden olmuştur.

Ben Gurion'un istifası sonrasında onun önerisiyle Levi Eshkol başbakan olmuştur. Ben Gurion 1964 yılı Sonbaharında Adalet Bakanı Dov Joseph ve başsavcılığa Lavon'un yargılanması adına delil niteliğinde dosya vermiş ve dava açılmasını istemiştir. *MAPAI* Eshkol liderliğinde Aḥdut HaAvoda ile siyasi ittifak yapmak istemiş ve Ben Gurion'un Lavon'un yargılanması konusunda takıntılı ısrarı nedeniyle bu konuda Ben Gurion'a 1965 yılı Ocak ayında parti kongresinde parti üyeleri sert eleştiriler getirmiştir. Eshkol *MAPAI'ın* Lavon'un yargılanması konusunda partinin etkisi olmaması ve yargılamanın sağlıklı yürütülmesi adına başbakanlık görevinden istifa etmiştir. Akabinde Eshkol Ben Gurion'a karşı bir aynı tutumla hükümet kurmuş, Ben Gurion; Moshe Dayan, Simon Peres ve Yosef Almogi gibi önemli siyasilerle MAPAI'dan ayrılarak Knesset'te *RAFI (Reshimat Poale Yisrael, İsrail İşçileri Listesi)* siyasi grubunu kurmuştur. *Rafi* 1965 yılında Genel Seçimlere ve Histadrut Seçimlerine katılmış, VI. Knesset'te *Rafi* 10 vekille temsil edilmiştir. Moshe Dayan 6 Gün Savaşları başlamadan hemen önce savunma bakanlığı görevine getirilmiştir. 6 Gün Savaşları sonrasında *Aḥdut HaAvoda* ile *MAPAI* birleşmiş ve *İsrail İşçi Partisi* 1968 yılında kurulmuştur. *İsrail İşçi Partisi* kurulduktan sonra *RAFI*'nin bütün üyeleri *İşçi Partisi*'ne geçmiş ve Ben Gurion siyaseten yalnız kalmıştır. VII. Knesset Seçimleri'ne Ben Gurion liderliğinde katılan *Devlet Listesi Partisi* mecliste 4 vekille temsil edilmiş, 1970 yılına kadar Ben Gurion milletvekilliği görevini yürütmüştür. 84 yaşına geldiğinde hem partisindeki hem de Knesset'teki görevlerinden istifa ederek ayrılan Ben Gurion Sde Boker'e dönmüş ve burada edebi, kültürel çalışmalarına devam etmiştir. Ben Gurion felsefe, siyaset ve edebiyat alanında çalışmalar yapmış Siyonist siyasetin, İsrail siyasetinin önemli siyasi figürlerinden birisi olmuştur. Yahudi siyasi tarihine verdiği kararlar ile izler bırakmış bir siyasi olan Ben Gurion'un İsrail devletinin kuruluşu ve demokratik sistemin oturtulmasına katkıları bulunmuştur. Ben Gurion pragmatik ve amaca yönelik siyaset anlayışına sahip bir siyasidir. Gurion özel yaşamında ise felsefe alanında Spinoza ve Yunan

felsefesi, dini olarak ise Budizm ve Eski Ahit okumalarını ömrünün sonuna kadar devam ettirmiştir. Ömrünün sonunda Ben Gurion bütün Yahudilerin İsrail'e göç etmesi gerektiğini vurgulamış, kendisini Siyonist olarak tasvir edip de İsrail'e göç etmeyenleri ayıplamıştır. Ben Gurion 1973 yılında vefat etmiş sonrasında Beersheba Üniversitesi, Lydda Uluslararası Havaalanı, Kudüs başta olmak üzere birçok farklı konumdaki kamu kurum ve kuruluşlarına Ben Gurion'un ismi verilmiştir.

Dindar Siyonizm, *Mevasrei Siyon* (Siyon'un Kehanetçileri) hareketine mensup Rav Yehuda Alkalai, Rav Zvi Kalischer, Naftali Zvi Yehuda Berlin'in fikirleri etrafında şekillendi. Yahudi dindarlığı ve milliyetçiliğinin kendine has bir ideolojik formunu ve toplumsal hareketini oluşturdular. Bu ideolojik akım esas olarak Yahudi siyasal özgürlüğünün yanında Yahudi dinini Tora'nın ışığında Yahudi ulusal yaşamını bu eksenlerde restore etmeye odaklanmaktadır. 1902'de 5.Siyonist Kongre'de Siyonist programın bir parçası olarak kültürel faaliyetlere yapılan vurguya tepki olarak Rav Reines ve Rav Yeetz Mizrahi hareketini kurdular. Filistin'de ise Rav Abraham Hacohen Kook Eretz Yisrael'de kurulacak yerleşimlerin özgürleşmenin ilk adımı olacağını vurguluyordu. Dindar Siyonizm çaba ve kaynakların çoğunu ulusal-dini eğitim sistemi inşa etmeye ayırdı. HaPoel HaMizrahi (Mizrahi hareketinden 1922'den ayrıldı) "Tevrat ve Emek" (*Tora vaAvuda*) sloganıyla Ortodoks yerleşimler kurmaya koyuldu.1956'da HaPoel HaMizrahi ve Mizrahi hareketleri birleştiler ve Milliyetçi Dindar Parti *(Mifleget Datit Leumit*)'yi kurdular (Jewish Virtual Library, "Religious Zionism").

Eretz Yisrael ya da İsrail Vatanı (Bartal, 2010'dan özetle), Yahudiler İsrail kurulana kadar dünya üzerinde dağınık bir şekilde ikamet etmişlerdir. 18.yy'a gelindiğinde Yahudilerin ağırlıklı olarak Doğu Avrupa'da ikamet ettiği görülmektedir. 20.yy'a gelindiğinde ise Yahudi nüfusunun %90'nın Doğu Avrupa'da Litvanya-Polonya bölgesinde yaşadığı görülmektedir. 1881 yılında gerçekleştirilen nüfus sayımında *Eretz Israel* olarak tabir edilen Yahudilere Tanrı

tarafından vaat edilmiş kutsal topraklar olduğuna inanılan Filistin bölgesinde 26.000 Yahudi'nin yaşadığı tespit edilmiş, söz konusu nüfus sayımına göre toplam Yahudi nüfusunun yalnızca %3'ünün Filistin bölgesinde ikamet ettiği belirlenmiştir. Filistin bölgesinde diğer bölgelere kıyasla az sayıda Yahudi ikamet etmiş, Kudüs, Safed, Tiberya ve Hebron isimli Yahudiler için kutsal şehirlerde Yahudi yerleşimleri kurulmuştur. 1881 yılı verilerine göre Filistin bölgesinde yaşayan Yahudilerin yarısının Avrupa kökenli olduğu tespit edilmiştir. I.Dünya Savaşı sonrasında savaş dolayısıyla Filistin bölgesine Yahudi göçleri artmış, ABD'nin Doğu Avrupa'dan gelen Yahudilerin ülkeye girişi ile ilgili sınırlama getirmesi, Polonya hükümetinin Yahudilerin ülke dışına göç etmesini teşvik eden politikalar üretmesi dolayısıyla da Yahudilerin Filistin bölgesine yönelik göç hareketlerinde artış görülmüştür. Filistin bölgesine Yahudilerin gerçekleştirdiği göçler sorasında bölgede yeni yerleşim yerleri kurulmuş, söz konusu yerleşim yerlerine ve bölgede yaşayan Yahudilere ise *Yişuv* olarak adlandırılmış, *Yişuv'da* I.Dünya Savaşı sonrasında yaklaşık olarak 86.000 Yahudi ikamet etmiştir. Doğu Avrupa'dan Filistin bölgesine göç eden Yahudiler ağırlıklı olarak Yafa bölgesine yerleşmiş ve Tel-Aviv'de yerleşimler kurmuşlardır.

Polonya Başbakanı Wladyslaw Gladski'nin anti-semitist politikaları nedeniyle 1924-1928 yılları arasında IV.Aliya Göçleri gerçekleşmiş, 1929 yılına gelindiğinde tacir, esnaf ve zanaatkarlarında ağırlıklı olarak içerisinde bulunduğu Doğu Avrupalı Yahudiler Filistin bölgesine yerleşmiş ve bölgedeki Yahudi sayısı 190.000'e çıkmıştır. 1930'lu yıllarda da aynı şekilde Filistin bölgesine Yahudiler tarafından gerçekleştirilen göç hareketleri artarak devam etmiş, 1936 yılına gelindiğinde 450.000 Yahudi'nin Filistin bölgesinde ikamet ettiği tespit edilmiştir. 1929-1939 yılları arasında Nazilerin Almanya'da iktidara gelmesi ve Yahudi karşıtı politikaları nedeniyle V.Aliyah Göçleri (Aliyah of Yekim veya German Aliya olarak bilinir) Siyonist temelde gerçekleşmiş, V.Aliyah Göçleri kapsamında ağırlıklı olarak Almanya kökenli

Yahudiler Filistin bölgesine göç etmiştir. Birleşik Krallık'ın Filistin bölgesine gerçekleştirilen göçlere yönelik olarak sınırlamalarına rağmen 1948 yılında on binlerce Doğu Avrupa kökenli Yahudi Filistin bölgesine göç etmiş, 1950'li yıllarda da devam göç hareketliliği neticesinde 1956-1957 yıllarında savaş sonrası yıkıma ve Sovyetler Birliği'nin baskılarına rağmen hayatta kalabilmiş Polonya kökenli on binlerce Yahudi Filistin bölgesine göç etmiştir. 1948 yılı itibariyle İsrail devletinin kurulduğu dikkate alındığında 1948 yılı sonrasında gerçekleşen göçlerin Filistin bölgesinde kurulmuş bağımsız Yahudi devleti İsrail'e olduğu açıktır. 20.yy'ın sonlarına doğru Doğu Avrupa'nın farklı bölgelerinden, Polonya, Litvanya, Galiçya ve Çarlık Rusyası Yahudi Yerleşme Alanı'ndan (Pale of Settlement), Yahudi göçleri İsrail'e gerçekleşmiş olsa da Doğu Avrupa'dan gelen grupların hepsinin Rusça konuşabilmesi ve 1772 yılı öncesinde Leh-Litvak bölgesi olan bir coğrafyada ikamet etmiş olmaları nedeniyle aynı kültürel altyapıya sahip oldukları görülmektedir. Ayrıca Doğu Avrupa'dan Filistin bölgesine göç eden Yahudiler sahip oldukları Polonya, Ukrayna ve Litvanya kültürünü eğitim ve dil başta olmak üzere muhafaza etmiş, bu bağlamda 18.yy'dan itibaren Hebron, Kudüs, Safed ve Tiberya'da Doğu Avrupa kültürünün izlerine rastlanmaya başlanılmıştır. Filistin bölgesine göç eden Doğu Avrupa kökenli Yahudiler tarafından Doğu Avrupa'ya ait kültürel değerler muhafaza edilmiştir. Bunun yanında Yahudilik inancı ve Yahudi kültürü temelinde Filistin bölgesine yerleşen Yahudilerin çoğunluğu yerleştikleri atalarından miras ve Tanrı tarafından onlara bahşedilmiş topraklar olarak görmüştür.

Yahudiler Doğu Avrupalı da olsalar Tevrat'a göre dini bir eğitim almamış da olsalar, Filistin bölgesini Yahudilerin Cenneti, İsrail Cenneti olarak tasvir etmişler, Kudüs'te bulunan Kutsal Tapınak'a (*Beyt HaMikdaş*) saygı duymuşlardır. Bu temelde Yahudilerin ülke, toprak anlayışları üzerinden bir millet anlayışı geliştirdikleri görülmektedir. 17. ve 18.yy'da Filistin bölgesine göç eden Doğu Avrupalı Yahudiler tam anlamıyla Filistin bölgesiyle Yahudilerin

tarihsel bağlantısı sağlıklı bir şekilde kuramamışlar, bu sorun Yahudi aydınlanma hareketi *Haskala* ile birlikte çözülmeye başlamış ve son tahlilde modern çağda Yahudi milliyetçiliği akımının ortaya çıkmasıyla çözülmüştür. Bu sebeple Doğu Avrupa Yahudileri ile Filistin bölgesi arasındaki ilişki başlangıçta din temelli-Musevilik inancına uygun – olarak kurulmuş, akabinde ise bölgede yaşayan Yahudilere ve hahamlık faaliyetlerine finansal destek vermek adına Doğu Avrupalı Yahudiler tarafından kurulan temsilcilikler *sheluḥim de-rabanan (Hahamlık Temsilcilikleri) ya da sheluḥim de-raḥmana' (En Bağışlayıcı Olanın Temsilcilikleri)* vasıtasıyla bu ilişki devam ettirilmiştir. Söz konusu temsilcilikler Doğu Avrupa'da finansal bağış topladıkları için şarlatan, düzenbaz olarak nitelendirilmiş olsa da sonradan romantizm akımı ile birlikte milliyetçi daha sonra ise sosyalist çizgide faaliyetler yürütmüş; Sefarad Yahudileri, Hasidik-Ortodoks dindar-Yahudiler ve Hasidizm karşıtı Mitnagdim Yahudileri ile de zaman zaman ortak hareket etmişlerdir. Finansal destek ve fonlarını arttırmak için Polonya'da da faaliyet yürütmüş olan temsilcilikler Polonya'nın sosyolojik, siyasi ve ekonomik koşullarını iyi gözlemleyerek Polonya'da önemli bir yer edinmişlerdir. Birbirine zıt görüşlere sahip Hasidik ve Mitnagdim hareketleriyle Filistin bölgesi toprakları konusunda işbirliği yapabilmiş olan temsilcilikler 1815 yılı Napoleon Savaşları sonrasında Varşavo Dükalığı'nda Kalisz şehrinde Hasidik ve Mitnagdim Yahudilerin hangi bölgelerde yaşayacağına dair anlaşma yapmalarına da aracılık etmiştir. 19.yy'ın ortalarına kadar söz konusu anlaşma yürürlükte kalmış, bu durum temsilciliklerin Yahudi gruplar üzerindeki gücünü ortaya koymuştur. 19.yy'ın ikinci yarısında Hasidik Yahudiler ve Hasidizm karşıtı Mitnagdim Yahudilerinin Filistin bölgesine yerleşimi Doğu Avrupa'da bulunan *Shadarim* adı verilen temsilcilikler aracılığı ile gerçekleştirilmiştir. Ancak diğer Yahudi grupların bölgeye yerleşiminin sağlanması için *Shadarim* haricinde yeni bir harekete ihtiyaç duyulmuş ve Batı Avrupa kaynaklı *Tzadik* hareketi ile Doğu Avrupalı diğer grupların bölgeye yerleşmelerine finansal destek sağlanmıştır.

19.yy'ın ortalarında Amsterdam-Hollanda merkezli Yahudi Katip ve Yönetici Topluluğu tarafından bir fon oluşturulmuş ve Aşkenaz Yahudileri Diasporası aracılığı ile Filistin bölgesine yerleşen Yahudilere ve Filistin bölgesine yerleşmek isteyen Doğu Avrupalı Yahudilere finansal yardım sağlanmıştır. Söz konusu topluluk Hollandalı Yahudi banker *Tsevi Hirsh Lehren (1784–1853)* tarafından başarılı ile yönetilmiş, Lehren Avrupa'da faaliyet gösteren temsilciliklerin finansal kaynakları işlemek ve Filistin bölgesine ulaştırmak konusunda yetersiz bularak kendi topluluğu üzerinden Batı Avrupa'da faaliyetlerini arttırmaya çalışmıştır.

Filistin bölgesine göç eden Yahudiler ile Doğu Avrupa'da ikamet etmeye devam eden Yahudiler arasında mektup aracılığıyla iletişim kurulmuş, Filistin bölgesinde ikamet eden Yahudiler Doğu Avrupa'da ikamet eden akrabaları ile bu vesileyle temas etmiş aynı zamanda da bütün Yahudilerin kutsal topraklarla gerek dini gerekse akrabalarının bölgeye yerleşmesi ile bir bağ kurulmuştur. Ayrıca kamuya açık olarak dini önderler tarafından gönderilen mektuplar aracılığı ile de Filistin bölgesine yardım amacıyla daha fazla finansal destek sağlanmaya çalışılmıştır. 1778 yılında Hasidik Hareketin ilk liderlerinden olan Haham Menachem Mendel Vitebsk Belarus'tan Filistin bölgesine 300 kişilik bir kafileyle birlikte göç etmiş ve akabinde Filistin bölgesine göç etmiş Yahudilere finansal destek vermeleri adına Belarus'ta bulunan Yahudilere inançlarını ve inançlarının gereklerini hatırlatan bir açık mektup göndermiştir. Filistin bölgesine göç eden Yahudilerin gönderdiği mektuplar aracılığı ile bölgede gerçekleşen siyasi, sosyal ve ekonomik olaylarla ilgili Doğu Avrupa'da ikamet eden Yahudiler bilgi edinmiştir. Günümüzde ise bu mektuplar döneme ışık tutan önemli hatıratlar olarak değerini korumaktadır. Söz konusu mektuplar sayesinde Filistin bölgesi Safed şehrinde 1759 ve 1837 yıllarında yıkıcı depremlerin gerçekleştiği öğrenilmiş, Filistin bölgesinde Osmanlı İmparatorluğu adına valilik görevi ifa etmiş olan Cezzar Ahmet Paşa'nın Haim Farhi isimli Yahudiyi önce kör edecek şekilde yaraladığı ve sonrasında danışmanlık görevine getirdikten

sonra da 1821 yılında öldürdüğü bu sebeple kasap lakabı ile Yahudiler arasında anıldığı tespit edilmiştir. 19.yy'ın ikinci yarısına geçildiğinde mektuplar yerini İbranca gazetelerine bırakmış; Yidce, Rusça ve İbranca yayınlanan gazeteler aracılığı ile Filistin bölgesi ile diğer bölgelerde yaşayan Yahudiler arasında irtibat kurulmuş ve milli bilinç oluşturulmaya başlanılmıştır.

Polonya ve Litvanya'dan 18.yy'ın ortasında Filistin bölgesine göç eden Hasidik Yahudiler ile Hasidizm karşıtı din temelli bir yapılanma olan Misnagdim Hareketine bağlı Yahudiler öncelikle Doğu Avrupa'dan Filistin bölgesine mali kaynak bularak göç edebilmiş, diğer Doğu Avrupalı Yahudi gruplar ise sonradan Filistin bölgesine göç etmiştir. Filistin bölgesine göç eden Doğu Avrupa kökenli Yahudi gruplar Aşkenaz kültürünü bölgeye taşımış ve bu bağlamda muhafazakâr bir tutum takınmışlardır. Ancak Filistin bölgesindeki Yahudilerin bir kısmının yenilikçi ve reformcu hareketlerden etkilenmesi sonrasında Filistin bölgesindeki Aşknenaz Yahudileri muhafazakâr kökleri nedeniyle eğitim alanı başta olmak üzere reform hareketlerine karşı çıkmış, dini temelde İbrani eğitim ve öğretim sisteminin Doğu Avrupa'da uygulandığı gibi uygulanmasını talep etmişlerdir. Aşkenaz Yahudilerinin bu tavrı Doğu Avrupa'da özellikle Polonya ve Litvanya'da Çarlık Rusyası tarafından Yahudileri Ruslaştırarak onları toplumun bir parçası haline getirmeye çalışan politikalar nedeniyle gelişmiş bir tepki olup yıllar içerisinde ortodoks Yahudi eğitim modeline her ne koşul olursa olsun sadık kalmayı amaçlayan bir duruş haline gelmiştir. Mitsnagdim Yahudileri öncülüğünde Kudüs'te modern eğitim sistemine geçilmesine muhalefet edilmiş, Mitnagdim Yahudilerinin karşısında modern eğitim sistemini savunan Hovevei Zion Hareketi durmuş, 1885 yılında *Kol-mi Hekdal (Tapınaktan Gelen Ses)* isimli kitapçığı yayınlayan Ulusal Genç Hareketi muhafazakâr Yahudi grupların en çok muhalefet ettiği yenilikçi hareket olmuştur.

Filistin bölgesindeki bu siyasi zıtlaşma sonrasında Yahudi aydınlanma hareketi *Haskala* etkisinde dini temellendirmelerden uzak Yahudi hareketleri ortaya çıkmaya başlamıştır. Söz

konusu durumun Doğu Avrupa'ya da yansıması ile birlikte Hovevei Zion Hareketi ve diğer Siyonist hareketler ortaya çıkarak Filistin bölgesine gerçekleştirilecek göçlerin ve kurulacak Yahudi yerleşimlerinin milliyetçilik ve sosyalizm temelinde gerçekleşmesini sağlamaya çalışmışlardır. Bu bağlamda Filistin bölgesinin de sosyalizm, Yahudi milliyetçiliği ve Haskala kapsamında yenilenmesi, eğitim, kültür, siyaset ve ekonomi alanlarında yeni girişimlerin gerçekleştirilmesi de amaçlanmıştır. Aydınlanma hareketinden etkilenen Yahudi hareketlerinin yükselmesine rağmen Polonya, Volhinya, Podolya ve Belarus'ta Filistin bölgesine göç eden Hasidik Harekete bağlı Yahudiler ile Litvanya'dan gelen Misnagdim Yahudileri Yidiş dilini kullanmaya devam ederek, Doğu Avrupa'daki akrabalarıyla iletişimlerini koparmayarak aynı zamanda Osmanlı İmparatorluğu'nun merkezi yönetiminin zayıflamasını ve asimilasyon politikaları uygulamamasını fırsat bilerek dini ve kültürel değerlerini muhafaza etmeye çalışmışlardır. Habsburg Hanedandılığı ve Çarlık Rusya tarafından Yahudilerin asimilasyonuna dayanan politikalar uygulandığı için Filistin bölgesi kimliğini ve kültürel değerlerini korumaları adına Yahudiler için güvenli bir liman olmuştur. Bu bağlamda Filistin bölgesinde muhafazakâr saiklerle yalnızca Aşkenaz Yahudileri Aşkenaz *Yahudi Cemaati* içerisinden evlilik yapmışlardır. Ancak söz konusu evliliklerin grup içerisinden gerçekleşmesinin bir diğer nedeni ise Doğu Avrupa'da bulunan akrabalardan gelen ekonomik yardımlardan daha iyi faydalanmak ve mali yardımların diğer gruplara bölünmesini engellemektedir. Aydınlanma hareketinden etkilenen 19.yy sonlarına doğru Filistin bölgesine göç etmiş olan Yahudilerden farklı olarak bölgede ilk Yahudi yerleşimlerini-eski Yişuv olarak tabir edilen yerleşimleri- kuran Yahudiler dillerini ve kültürlerini muhafaza ederek Filistin bölgesinin kültürel yapısına entegre olmayı reddetmişlerdir. Bunun sonucu olarak Kudüs'te çocukluğunu geçirmiş olan 19.yy'ın ikinci yarısında sosyalist gazeteci aktivist olarak ön plana çıkan Avrom Frumkin (Yisra'el Dov Frumkin'in oğlu) Yişuv Yahudiliğini Yidce dilini konuşan Rusya ve Galiçya'da bulunan

Yahudi nüfusunun bir parçası olarak görmüştür. Filistin bölgesine göç eden Yahudiler bir dönem direniş göstermiş olsalar da spontane olarak farklı Yahudi grupları arası evlilikler gerçekleşmiş bu vesileyle de Sefarad ve Mizrahi kültürleri ile Mitnagdim ve Hasidik kültürleri birbirini etkileyerek geliştirmiştir. Yidce, Yahudi İspanyolcası ve Arapça dilleri bu sayede birbirinden etkilenerek gelişmiştir. Örnek vermek gerekirse Lomza, Polonya'dan Aşkenaz Yelin ailesi oğullarını Bağdat'tan Mizrahi bir kızla evlendirmiştir. 1924 yılında Yehoshu'a Yelin tarafından yazılan *Zikhronot le-ven Yerushalayim* isimli eser söz konusu evlilik dolayısıyla külütürler arası ilişkiyi ortaya koymuştur.

Filistin bölgesine göç eden ilk gruplar eski Yişuv'u oluşturmuş, 19.yy'un son 20 yılı ile birlikte göç eden gruplar ise eski Yişuv'daki Yahudilerden kültürel ve ideoloji anlamda farklı düşüncelere sahip Yahudilerden oluşmuştur. Modern göç dalgaları ile Filistin bölgesine göç eden Yahudilerin çoğu Çarlık Rusyasında II. Ve III.Aleksandr dönemlerinde kültürel asimilasyona uğramış, Ruslaştırılmıştır. Hal böyleyken, 1860 ve 1870'li yıllarda Filistin bölgesine I. Aliyah göçleri kapsamında gelen Yahudiler Rus okullarında eğitim almış, Rusça konuşan, Rus orta-sınıfı profili çizmiştir. Çarlık Rusyasında siyasi ve kültürel olarak dönüşüm geçirmiş olan Yahudiler BILU Hareketi içerisinde yer alarak Filistin bölgesine göç etmiş ve Filistin bölgesinde tarımsal sosyalizme dayalı bir ekonomi modeli oluşturulması adına kasabalara yerleşmişlerdir. Filistin bölgesine göç eden Ruslaştırılmış Yahudilerin edebiyat alanında ise Rus yazarlar Dimitry Pisarev ve Nikolay Çernişevski'den etkilendikleri görülmüştür. Filistin bölgesindeki Ruslaştırılmış Yahudilerin bölgede İbrani kültürünü değiştirip geliştirmesi Rus hakimiyeti altındaki Yahudilerin ağırlıklı olarak Filistin bölgesine geldiği II. (1904-1914) ve III. Aliya (1919-1924) göçleriyle olmuştur. II. Ve III. Aliya göçlerinde Yahudiler ağırlıklı olarak Çarlık Rusyası Yahudi Yerleşme Alanı (Pale of Settlement) ve 1905-1917 yılları arası Avusturya tarafından yönetilmiş daha sonra ise Sovyetler

Birliği kontrolüne girmiş Galiçya bölgesinden gelmişlerdir. II. ve III. Aliya göçleriyle Filistin bölgesine göç eden Yahudiler içerisinden liderler Siyonist organizasyonların, girişimlerin bölgede kurulmasına öncülük etmiş, bağımsız Yahudi devletinin kurulması yolunda katkı sağlamışlardır.

Filistin bölgesinde II. Aliya göçleri sırasında iki önemli işçi partisi ortaya çıkmış, *Po'ale Tsiyon ve Ha-Po'el ha-Tsa'ir* isimli partiler 1930 yılında birleşerek *Mifleget Po'ale Eretz Yisra'el'i (MAPAI)* kurmuşlardır. 1977 yılına dek İsrail siyasetinde hâkim rolde olan MAPAI, Sosyalist Siyonizm temelinde siyaset yapmış bu sayede İsrail'in kuruluş aşamasında işçi sınıfı üzerinden Yahudi kimliğini oluşması da sağlanmıştır. MAPAI *Georgi Plahanev* 'in teorisyeni olduğu Rus Sosyal Demokrat Partisi'nden ve neo-romantik tarım sosyalizmini benimsemiş Lev Tolstoy'dan etkilenen Po'ale Tsiyon Partisi lideri *Ber Borokhov* tarafından Sosyalist Siyonizmin Yahudi kimliği üzerine inşası ile ideolojik temeli oluşturulmuş bir partidir.

Po'ale Tsiyon Osmanlı İmparatorluğu içerisinde diğer etnik ve dini azınlıklarla sosyal ilişkiler kurarak Filistin bölgesinde kurulacak otonom Yahudi bölgesi için sınıf bilincini kullanarak destek almaya çalışmıştır. Bu amaçla Filistin bölgesinde *Der Onfang* gazetesini çıkarmışlardır. Ha-Po'el ha-Tsa'ir ise tam tersi bir şekilde büyük bir otonom bölgeden ziyade Bolşevik İhtilali etkisinde küçük komünal tarım alanlarına Yahudi yerleşimleri kurulmasını istemiş, Sovyetler Birliği etkisinde geleceğin yaşamının komünal tarım alanlarında olduğunu vurgulamıştır. 1953 yılı Stalin'in ölümüne kadar Filistin bölgesinde Sovyetler Birliği marşları İbranice okunmuş ve Ha-Po'el ha-Tsa'ir ideolojik olarak bölgede destek görmüştür. 1920'li yıllarda Siyonist Sosyalist hareketlerin yanında Siyonist olmayan sosyalist hareketlerde mevcut olmuştur. Filistin bölgesine göç etmiş ancak Siyonist olmayan sosyalist hareketlerden *Filistin Komünist Partisi (PKP)* Sovyetler Birliği'ne yakın bir siyasi duruş sergilemiş, III. Ve IV. Aliyah

göçleriyle Filistin bölgesine gelen Yahudilerden ağırlıklı olarak destek görmüştür. Sovyetler Birliği ile ideolojik yakınlık kurmuş Filistin bölgesindeki Yahudilerden bazıları Sosyalist Siyonist *Gedud ha-'Avodah (Emek Taburu)* partisinden ayrılarak Kırım bölgesine geçmiş ve orada komünal bir bir düzen kurmuşlardır.

Doğu Avrupalı Yahudilerin Filistin bölgesine göçü ile entelektüel birikimleri de bölgeye taşınmış, Siyonist-Anti Siyonist ve dini akımlar yeni Yişuv'da yükselmiştir. Ancak IV. Aliyah göçleriyle ile birlikte bölgeye yeni bir ideolojik akım Revizyonist Siyonizm Vladimir Jabotinsky öncülüğünde bölgede yükselmeye başlamıştır. Revizyonist Siyonizm, Sosyalist Siyonizmi dengelemek adına ve Yahudi milli değerlerini, kültürü ile birlikte her türlü iç ve dış etkiye karşı koruma amacıyla bir tepki olarak doğmuştur. Revizyonist Siyonizm liberal milliyetçilik temelinde ortaya çıkmış, seküler bir ideolojidir. Ancak Jabotinsky Theodor Herzl'in organik milliyetçi homojen millet görüşü ile İtalyan Faşizminin dine atıf yapan hususlarını birleştirmiş bu sayede Yahudi milliyetçiliği temelinde farklı bir uygulama ortaya koymuştur. Filistin bölgesine Rus kültürel birikimin taşıyan entelektüel Aba Ahime'ir ve neo-romantik din temelli şiirleri ile bilinen modernist Aşkenaz Leh şair Uri Tsevi Grinberg Revizyonist Siyonist akımın oluşmasında etkili olmuş isimlerdir. Filistin bölgesindeki Yahudi yerleşimlerini ve Yahudileri korumak adına Revizyonist Siyonist akım içinden birçok paramiliter yapı çıkmıştır. Bu bağlamda kurulan paramiliter örgütlerden *Irgun'dan* ayrılarak 1930 yılında *Avraham Stern* tarafından *Loḥame Ḥerut Yisra'el (Lehi)* kurulmuştur. Lehi neo-romantik akımlardan beslenerek Polonya milliyetçiliğinden etkilenmiş bir akım olarak Polonya Cumhuriyeti ile de iltisaklı bir yapılanmaya sahiptir. Lehi'nin kurucusu Avraham Stern Polonya romantik, milliyetçi şiir akımlarından etkilenmiş bir Aşkenaz Yahudisi olarak bilinmektedir. Etzel-Irgun paramilter yapılanması içerisinde *Menahem Begin* önemli bir isim olarak öne çıkarken, Lehi içerisinde ise *İzak Şamir* öne çıkmıştır. Bu isimler II. Dünya Savaşı arasında

Yahudi siyasetinde etkilemekle kalmayıp İsrail'in kuruluşunda da rol almış daha sonra da İsrail'de başbakanlık yapmışlardır.

Modern İsrail toplumundaki kültürel ve ideolojik farklılıklar Filistin bölgesine göç eden Aşkenaz Yahudilerinin bölgeye taşıdığı entelektüel birikim sayesinde oluşmuştur. İsrail'de ve Filistin bölgesinde Haredi-Ortodoks Musevi akımlar karşılarında Yahudi Aydınlanma Hareketi-Haskala ve temsilcileri *Mosheh Leib Lilienblum ve Yehudah Leib Pinsker*'i, sosyalizm ve temsilcileri *Aharon Shemu'el Lieberman ve Ber Borochov'u* seküler milliyetçilik ve temsilcileri *David Ben-Gurion ve Vladimir Jabotinsky*'i bulmuşlardır. Söz konusu kültürel ve ideolojik farklılaşma Tel-Aviv ve Kudüs sokaklarında değil Aşkenaz Yahudilerinin Filistin bölgesine geldiği Varşova, Vilnius ve Odessa sokaklarında doğan entelektüel birikim sayesinde gerçekleşmiştir.

Genel Siyonistler (Melzer, 2010'dan özetle), Dünya Siyonist Organizasyonu 1897 yılında Basel'de toplanan I. Siyonist Kongre'de kurulmuş ve Basel Programı olarak adlandırılan program kapsamında faaliyetlerine aynı yıl başlayan bir siyasal partidir. Basel Programı Siyonistlerin Dünya Siyonist Organizasyonu'na bağlı ancak bölgesel olarak bölünmüş halde çalışmasını öngörmüşken, Dünya Siyonist Organizasyonu siyasal anlamda bölünmeler yaşamış ve Siyonizmi farklı yorumlayan birçok siyasal parti ortaya çıkmıştır. Mizrahi Hareketi, Revizyonist Siyonistler, Radikal Siyonistler ve Poa'le Tsiyon bu bağlamda organizasyondan ayrılmıştır. 1923 yılında organizasyondan ayrılan siyasal partiler gibi organizasyona yönelik bir tepkinin neticesi olarak ayrılma gerçekleşmemiş olsa da kendisine Genel Siyonistler diyen bir grup uluslararası Siyonist bir parti kurmak adına organizasyondan ayrılmış ve 1931 yılında *Ha-Berit ha-'Olamit* (Dünya Genel Siyonist Birliği)'ni kurmuşlardır. *Ha-Berit ha-'Olamit* doğu ve merkez Avrupa'da faaliyet göstermiş özellikle de 3 milyon Yahudinin yaşadığı Polonya'da etkin olmuştur. Genel Siyonist hareket Polonya iç siyasetini siyasi tavrıyla

etkilemiş bir Yahudi siyasi hareketidir. Polonya'da üç ayrı grup olarak organize olan parti Varşova'da ve Doğu Galiçya'da Lviv'de Leon Reich ve Emil Schmorahak tarafından idare edilmiş, Batı Galiçya'da ise Krakow'da Ozjasz Thon ve Ignacy (Yitsḥak) Schwarzbart tarafından yönetilmiştir. Partinin Varşova birimi bu bölgede birbiriyle rekabet eden iki birime bölünmüştür. 1933 yılına kadar uluslararası Radikal Siyonist hareket ile işbirliği yapmış Yitssak Grünbaum tarafından yönetilen *Al-ha-Mishmar* ve Yehoshu'a Gottlieb and Leon Lewite tarafından yönetilen *Et Livnot* birbiriyle rekabet halinde olan partinin Varşova organizasyonuna dahil iki ayrı fraksiyondur. Birbiriyle rekabet halinde olan söz konusu fraksiyonlar da dahil olmak üzere partinin tüm organizasyonu Polonya siyasetini etkilemek adına faaliyetler yürütmüştür. Parti Polonya'da anti-semitizme dayanan politikaların uygulanmamasını sağlamaya çalışmış, Yahudi vatandaşların hukuki güvenliğini sağlamayı amaçlamıştır. Ancak bu bağlamda önceden Polonya'da azınlık gruplarla Polonya rejimi karşıtı iş birliği yapan ''Al-ha Mishmar''ın iş birliği yaptığı grupların tepkisini çekmiştir. Partinin Batı Galiçya'daki liderlerinden Schwarzbart öncülüğünde, partinin Batı Galiçya organizasyonu ve ''Et Livnot''un desteğini alarak 1931 yılında VII. Siyonist Kongre öncesinde Krakow'da ''Uluslararası Genel Siyonist İttifakı'' kurulmuş, partinin uluslararası alanda siyasi faaliyet yürütebileceği bir platform oluşturulmuştur. Uluslararası Genel Siyonist İttifakı ile sosyo-ekonomik sınıfsal sorunlar ve problemler yerine Siyonizmin amaçları hedeflenmiş bu bağlamda da Yahudi işçilerin hakları de Yahudi özel sektörü kuruluşlarının Filistin bölgesine yatırımlar yapması ve Yahudilerin en kısa sürede Filistin bölgesine yerleşmesi amaçlanmıştır. Uluslararası alanda Genel Siyonistlerin siyasi faaliyet yürütebileceği bir platform kurulduktan sonra Genel Siyonistler arasında siyasi ve paltformun pragmatik neticeleri açısından ayrışan iki fraksiyon ortaya çıkmıştır. Fraksiyonlardan biri diğeri fraksiyona kıyasla daha küçük bir grup olarak batı ve merkez Avrupalı Yahudilerden oluşmuş, sol Siyonist siyaset ile özellikle Chaim

Weizman’ın hareketi ile işbirliği yapılmasını talep etmiştir. 1933 yılı sonrasında ‘’Al-ha Mishmar’’ın söz konusu fraksiyona dahil olmasıyla güçlenmiştir. Fraksiyonlardan diğeri ise Siyonist Kongrelerde alınan kararla sadık kalınması gerektiğini belirterek dini ve kültürel değerleri ön plana alan muhafazakâr bir duruş sergilenmesinin doğru olacağını vurgulamıştır. Polonya haricinde diğer Doğu Avrupa ülkelerinde de faaliyet yürütmeye çalışan Genel Siyonist hareket I. Dünya Savaşı sonrası nüfus sayımına göre sekiz yüz bin Yahudi’nin yaşadığı Romanya’da dört ayrı Genel Siyonist grup olarak faaliyet göstermiştir. 1942 yılına dek Siyonist hareketin Romanya’da meşru faaliyet yürütmesine izin verilmiş, bu sürede Rigat bölgesi (eski Romanya), Transilvanya, Bucovina ve Bessarabya’da Genel Siyonist hareket siyasi faaliyetlerini yürütmüştür. 1931 yılında Uluslararası Genel Siyonist İttifakı kurulduğunda Bucovina ve Transilvanya Genel Siyonist hareketleri Me’ir Avner öncülüğünde Uluslararası Genel Siyonist İttifakı içinde sol Siyonist siyasete yakın fraksiyona dahil olmuşlardır. Aynı şekilde Çekoslavakya, Yugoslavya ve Letonya Genel Siyonist hareketleri söz konusu sol siyasete yakın fraksiyona 1931 yılında dahil olmuşlardır. Ancak Rigat ve Bessarabya Genel Siyonist hareketi temsilcileri dört yıl süren tartışmaların ardından 1935 yılında Bucovina ve Transilvanya Genel Siyonist hareketlerinin dahil olduğu fraksiyona dahil olmaya karar vermişlerdir. Genel Siyonist hareketin Litvanya organizasyonu ise Uluslararası Genel Siyonist İttifakı içerisinde muhafazakâr, sağ Siyonist siyaset yapan diğer fraksiyona 1931 yılında dahil olmuştur. Polonya’daki Genel Siyonist blok içerisinden bulunan *Akiva* ve *Ha-No‘ar ha-Tsiyoni* gençlik hareketleri hareketin Sosyalist Siyonist hareketlerle gerçekleştirdiği işbirliği ve kurduğu ilişkilere tepki göstererek Genel Siyonist hareketten bağımsız bir şekilde faaliyetlerini yürütmüş, Polonya dışında Çekoslovakya, Macaristan, Yugoslavya ve Baltık Ülkelerinde yaşayan Yahudilerden destek almıştır. Uluslararası Genel Siyonist İttifakı içerisindeki fraksiyonların kurduğu koalisyon uzun süre devam edememiş ve sol Siyonist siyasete yakın

siyaset yapmak isteyen fraksiyon 1935 yılında ayrılarak *Hitahadut Olami* (Dünya Genel Siyonist Birliği) isimli partiyi kurmuştur. Uluslararası Genel Siyonist İttifakı lideri Menahem Ussishkin'in Uluslararası Genel Siyonist Birliği lideri Chaim Weizmann'a muhalif olduğu bilinmektedir. Bu sayede yeni kurulan parti homojen bir şekilde faaliyetlerini yürütmüş, ayrıca parti içi muhalefet olmadığı için parti istikrarlı siyasal programlar uygulayabilmiş ve ağırlıklı olarak Batı Avrupa ve ABD'den destek almıştır. 1939 yılı Ağustos ayında XXI. Siyonist Kongre Cenevre'de düzenlenmiş, Uluslararası Genel Siyonist Birliği ABD'den 63 delege olmak üzere toplamda 143 delege ile kongreye katılmış Uluslararası Genel Siyonist İttifakı ise kongreye 28 delege ile katılmıştır. II.Dünya Savaşı nedeniyle Polonya Genel Siyonist partilerinin hemen hemen hepsinin katılım göstermiş olduğu son Siyonist kongre olmuş ve XXI. Siyonist Kongre sonrasında düzenlenen Siyonist Kongrelere katılan delegelerin çoğu İsrail ve ABD'den kongreye katılmıştır.

Hagana, İngiliz Mandası (1920-1948) dönemi boyunca varlığını sürdüren ana akım Siyonist yer altı teşkilatı örgütlenmesidir. Ahdut HaAvoda tarafından kurulmuştur. Sonraları bu grubun kontrolü önce Histadrut'a nihai olarak Yahudi Ajansı'na devredilmiştir.

HaKibbutz HaMeuhed, Birleşik Kibbutz Hareketi, 1927'de kuruldu. Itzhak Tabenkin bu hareketin ruhani lideridir. Kuruluşunda Ahdut HaAvoda ve MAPAI ile ilişkiliyken sonrasında Ahdut HaAvoda'da görülen değişimler sonrası buraya bağlanmıştır.

HaPoel HaTzair, Genç İşçi, Marksist olmayan Sosyalist Siyonist siyasi partidir. Sınıf savaşına karşıdır. Popülizm ve A.D. Gordon'un fikirlerinden etkilenmiştir. 1905'de Filistin'de kurulmuştur. Partinin yayın organı olarak aynı isimle bir gazete de mevcuttur. Bu parti Ahdut HaAvoda ile birleşmiş ve MAPAI oluşmuştur.

HaŞomer, Muhafız, 1909 yılında Filistin'de Yahudi gençliği tarafından kurulan kendini savunma teşkilatı.

HaŞomer HaTzair, Siyonist gençlik teşkilatıdır. Birinci Dünya Savaşının ertesinde kurulmuş ve 1920'lerde kurumsal kimliği netleşmiştir. Marksist Siyonist kökenlere sahiptir. 1927'de bu teşkilatın üyeleri HaŞomer HaTzair adlı bir kibbutz hareketi oluşturdular. Daha sonraları bu Kibbutz HaArtzi olarak bilinecektir. 1936'da Sosyalist Birlik'i kurdular ve bu siyasal kurum 1948'de MAPAM'la birleşti. 1954'de Ahdut HaAvoda'nın MAPAM'dan ayrılması sonucu, MAPAM HaŞomer HaTzair kibbutz hareketiyle ilişkili siyasal parti haline geldi.

Haskala, Aydınlanma. 18.yy sonlarında ve 19.yy'da ortaya çıkan Batılılaşmacı ve modernleşmeci Yahudi entelektüel hareketidir. Takipçilerine Maskilim adı verilir.

Hibat Siyon, Siyon Aşkı. 1880'lerde Rusya'da kurulan Proto-Siyonist teşkilattır. Takipçileri pratik siyonizmi desteklemekteydi. Takipçileri Hovevey Siyon (Siyon Aşıkları) olarak çağrılmaktadır.

Histadrut, Filistin (İsrail) Yahudi İşçi Genel Federasyonu. 1920'de kuruldu. Bir işçi sendikasının olağan faaliyetlerini aşacak geniş koperatif iktisadi girişimlere sahipti. Bu ekonomik faaliyetler Yişuv'da kritik sektörleri kapsarken ayrıca geniş bir sosyal güvenlik sistemini de kontrol ediyordu. David Ben Gurion ilk genel sekreteridir.

Irgun Tsvai Leumi, Sağ kanat Siyonist yer altı teşkilatıdır. 1930'larda kuruldu. Revisyonistler ile ilişkilidir. 1942 sonrası Menahem Begin tarafından yönetildi.

Leon (Lev veya Yehudah Leib kullanımları da mevcuttur) **Pinsker** (Friesel, 2010'dan özetle)**,** 1821 yılında dönemin Rus İmparatorluğu sınırları içerisinde kalan Polonya'da doğdu. Hibbat Siyon (Hovevey Siyon) hareketinin kurucusu ve lideriydi. Moskova Üniversitesinde 1849 yılında tıp eğitimini tamamladı. "Yahudiler Arasında Kültürün Yüceltilmesi Derneği"nin önde gelen üyelerinden oldu. Bu sıralarda Pinsker'in temel hedefi Yahudilerin Rus toplumuna uyumunu sağlamaktı. Odessa'da 1871 İsyanları'nın Yahudilere yönelmesiyle Pinsker'in Yahudiler ve Ruslar arasındaki ilişkinin niteliğine dair görüşleri değişti. 1881'de Güney

Rusya'da "Pogromlar"ın başlaması ve hükümetin Yahudi karşıtı bir tutum takınması birçok Yahudi entelektüel gibi Pinsker'de genel topluma Yahudilerin uyumu konusunda umutları söndürdü. Bu duygusal havada ve siyasal ortamda Pinsker Viyana'da Almanca meşhur eserini yayınladı: Kendi Kendine Özgürleşme: Bir Rus Yahudisinden Kardeşlerine (Autoemancipation: A Call to His Bretheren from a Russian Jew). Pinsker duygu yüklü ve orijinal çözümlemeler barındıran bu eserinde genel toplum içerisinde anti-semitizm tedavi edilemeyen bir hastalıktı. Bu sebeple Pinsker'e göre Yahudiler kendilerini farklı bir unsur olarak örgütlemeleri gerekiyordu. Pinsker kökten çözümün ise Yahudi yurdunun inşasında olacağını ifade etti. Pinsker'in bu fikirleri Hibbat Siyon hareketinin elitleri ve üyeleri tarafından geliştirildi. Pinsker Batı Avrupalı Yahudilerle de fikirlerini paylaşsa da gerekli desteği göremedi. Hibbat Siyon hareketi Rus İmparatorluğu sınırları içerisinde varlığını sürdürdü. Pinsker Siyonist Hareket'in ideolojik olarak kurucu babalarından kabul edilir.

Mamlahtiyut (Cohen, 1987 ve 1992a'lardan özetle) yalnızca devleti öncülemek her şeyin üzerine koymak değil, ayrıca vatandaşların da devlete aidiyet göstererek sorumluluk alması demektir. Ben Gurion 1951 yılında yaptığı açıklamada, İsrail'in sağlıklı bir şekilde mevcudiyetini devam ettirebilmesi için Yahudi toplumunun (*peulah mamlakhtit:* devletçi eylem) devletlerine hizmet etmeleri (kamu hizmeti) gerektiğini vurgulamıştır. 1930'lu yıllarda Sosyalist Siyonist siyasi parti Ahdut HaAvoda'nın Beşinci Kongresinde, dönüşümün gereği olarak Ben Gurion tarafından ancak Yahudi işçilerin Yahudi toplumunu millete dönüştürebileceği belirtilmiş, burjuvaların Siyonizm'in amaçlarının gerçekleştirmekten ve millet bilincinden (mamlahti'den yoksun oldukları) uzak oldukları vurgulanmıştır. 1935 yılında Ben Gurion tarafından Theodor Herzl tarafından kurulan Dünya Siyonist Organizasyonu Yahudi toplumunun millete dönüşmesinde milli bir araç (*ha-makhshir ha-mamlahti*) olduğu düşünülmüştür.

MAPAI (Louvish ve Rolef, 2007'den özetle), *Aḥdut ha-Avoda* ve *Ha-Po'el ha-Ẓa'ir* partileri 1930 yılında Sosyalist Siyonist ideolojik temelde (*Eretz Israel*) Filistin bölgesinde milli bilinç oluşturmak ve sosyalist bir düzen kurmak amacıyla birleşmiş ve Mifleget Po'alei Ereẓ Yisrael (İsrail Vatanı İşçilerinin Partisi) yani MAPAI kurulmuştur. Berl Katznelson, David Ben-Gurion, Yitzhak Ben-Zvi ve Yosef Sprinzak'ın kurucuları arasında bulunduğu MAPAI, Yişuv'da en baskın işçi hareketi olarak faaliyetlerini yürütmüş, 1931 yılında MAPAI Asefat ha-Nivḥarim (Yişuv Meclisi) seçimlerinde 71 sandalyeden 27'sini kazanmış, 1933 yılı Histadrut (Genel İşçi Sendikası) seçimlerinde 201 sandalyeden 165'ini kazanmıştır. Ayrıca 1933 yılında 18.Siyonist Kongre'de 318 sandalyeden 138'si MAPAI tarafından kazanılmış, Mapai 18.Siyonist Kongre'de en güçlü siyasi grup olarak yer almış ve Kongre'de Yahudi Yürütme Kurulu'nun (Jewish Executive Agency) 10 üyesinden 4'ü, David Ben Gurion, Eliezer Kaplan, Moshe Shertok-Sharett ve Berl Locker, MAPAI üyeleri arasından seçilmiştir. Ben Gurion MAPAI'ın lideri olarak 1935-1948 yılları arasında Yahudi Yürütme Kurulu başkanlığı görevini yürütmüştür.

MAPAI sosyalist ideolojiye romantik olarak değil pragmatik olarak bağlı bir parti olarak nitelenebilir. Yahudi işçilere sosyalist sınıf bilinci oluşturulması ile Yahudilere de milli bir bilincin aşılanması ve bunun üzerine kimliğin inşası MAPAI tarafından eş zamanlı projeler olarak amaçlanmıştır. Yahudilerin Yişuv'da ağırlıklı olarak tarımla ilgilenmesi ve işçilik yapmaları nedeniyle işçi sınıfı hedef alınarak millet inşa projeleri bu sınıflar üzerinden gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. MAPAI lideri Ben Gurion bu bağlamda "mi-ma'amad le-am" sınıftan millete sözcük öbeğini düstur edinmiş ve işçi hareketlerini birleştirmeyi amaçlamıştır. Genel Siyonistler, Revizyonist Siyonistler sağ siyasette; HaŞomer HaTzair ise sol siyasette MAPAI'ya rakip partilerdir. Mizrahi Hareketi, Ha-Po'el ha-Mizrachi partisi ile ve Genel Siyonist Hareket içerisindeki ılımlı gruplarla MAPAI siyasi ittifaklar gerçekleştirmiştir. Poa'lei

Siyon Dünya Birliği-Ha-Iḥud ha-Olami üyesi olan MAPAI aynı zamanda II. Sosyalist Enternasyonel üyesi bir partidir.

Filistin'de gerçekleşen Arap-Yahudi çatışmaları nedeniyle Birleşik Krallık tarafından kurulan Peel Commission'un (Filistin Kraliyet Komisyonunun) 1937 yılında verdiği karar-Yahudi otonom bölgesi Yahudilerin talep ettiği bölgeye oranla daha dar bir bölge olarak belirlenmiş ve Yahudi bölgesinin genişlemesine izin verilmemesi kararı alınmıştır. MAPAI içerisinde görüş ayrılıklarına neden olmuş ancak sonradan MAPAI, Peel Komisyonu'nun kararını 1942 yılı Biltmore Konferansı'nda kabul etmiştir. 1942 yılında MAPAI Yahudilerin Nazilere karşı Birleşik Krallık ordusuna katılmasını desteklemiş aynı zamanda 1939 yılında Birleşik Krallık tarafından kabul edilmiş Filistin bölgesindeki Yahudi yerleşimlerini ve bölgeye yönelik göç hareketlerini kısıtlayan Beyaz Kâğıt (*White Paper*) politikasına da muhalefet etmiştir. MAPAI Beyaz Kağıt politikasına karşı Yahudi yerleşimlerini korumak adına Yahudi paramiliter gruplardan Haganah'ı Yahudi Yürütme Kurulu ve Vaa'd Le'ummi çatısı altında desteklemiştir. MAPAI içerisindeki sol eğilimli bir grup olan *Si'a Bet* grubu parti içerisindeki reformist politikalardan rahatsızlığını 1942 yılında parti yönetiminde dile getirmiş ve 1944 yılında söz konusu grup partiden ayrılarak *Tenu'ah leAḥdut ha-Avodah* (Birleşik Emek Hareketi*)* partisini kurmuştur. Bu ayrılık sonrası MAPAI'ın Histadrut'ta 1942 yılında %69.3 olan sandalye sayısı 1944 yılında %53.8'e düşmüş ancak Asefat ha-Nivḥarim ve Yahudi Yürütme Kurulu'nda çoğunlukta kalmayı başarmıştır. İsrail'in kuruluşu sürecinde kurulmuş geçici hükümet olarak faaliyet gösteren Ulusal Yönetim'de 37 sandalyeden 10'u, geçici olarak yasama faaliyetleri yürüten Ulusal Konsey'de 13 sandalyeden 4'ü MAPAI üyeleri tarafından temsil edilmiştir. 1949 yılında İsrail'in kuruluşu sonrasında ilk kez düzenlenen meclis seçimlerinde Knesset'te 120 sandalyeden 46'sı MAPAI tarafından kazanılmış, 1951 yılında gerçekleşen meclis seçimlerinde 45, 1955 yılında gerçekleştirilen meclis seçimlerinde 40, 1959 yılında

gerçekleştirilen meclis seçimlerinde 47, 1961 yılında gerçekleştirilen meclis seçimlerinde 42 sandalye Mapai tarafından kazanılmıştır. 1965 yılı meclis seçimlerinde MAPAI seçimlere Aḥdut ha-Avodah–Poa'lei Zion ile ittifak yaparak girmiş, ittifak 45 sandalye kazanmış ve kazanılan sandalyelerden beşte ikisinin Arap azınlıklar tarafından temsil edilecek olması ise dikkat çekicidir. MAPAI üyeleri 1968 yılına dek başbakanlık, savunma bakanlığı, içişleri bakanlığı, dışişleri bakanlığı başta olmak üzere birçok bakanlıkta bakan olarak hükümette yer almışlardır. MAPAI üyeleri Histadrut içerisinde 1965 yılına kadar Histadrut'un bütün organlarında çoğunlukta olmuşlardır. Belediye Başkanlığı görevini Kudüs'te 1955-1965 yılları arasında; Tel-Aviv'de 1959-1968 yılları arasında; Hayfa'da 1951-1968 yılları arasında MAPAI üyeleri yürütmüştür. 1954 yılında gerçekleşen Lavon Hadisesi nedeniyle MAPAI içerisinde anlaşmazlıklar ortaya çıkmış, parti zayıflamış ve 1965 yılında Ben Gurion destekçileri Moshe Dayan ve Simon Peres ile birlikte MAPAI'dan ayrılarak Rafi'yi kurmuştur. 6 Gün Savaşları sonrasında ise MAPAI ile Aḥdut ha-Avodah–Po'alei Zion ve Rafi (Ben Gurion bu karara katılmamıştır) birleşmiş ve İsrail İşçi Partisi kurulmuştur. İsrail İşçi Partisi'nin organları %57 oranında MAPAI üyeleri, %21,5 oranında ise Aḥdut ha-Avodah–Po'alei Zion ve Rafi üyelerince teşekkül etmiştir.

MAPAM, Mifleget HaPoalim HaMeuhedet, Birleşik İşçi Partisi. 1948'de kuruldu. HaŞomer HaTsair, Ahdut HaAvoda ve Sol Poale Siyon'un birleşmesi sonucu oluşmuştur.

Mizrahi Hareketi (*Tnuat Merkaz Ruhani*) (Kaniel, 2010'dan özetle), Ortodoks Yahudilerin inanç sistemleri ile Siyonizmin siyasal amaçlarının birleştirilmiş olduğu bir Yahudi siyasi hareketidir. Mizrahi kelimesi İbranice '' merkaz ruhani-dini merkez'' sözcük öbeğinden türetilmiş bir kelimedir. Mizrahi Hareketi, Yahudi inancına göre kutsal kitap kabul edilen Tevrat'ta İsrail'in kuruluşuna kadar Filistin bölgesi olarak bilinen bölgenin İsrail milletine vaadedilmiş topraklar olarak Tanrı tarafından verildiği ve bu bölgede bir Yahudi devleti

kurmanın meşru olduğunu savunmuştur. 5. Siyonist Kongre'nin kararları ve Siyonizme karşı muhalif eden Ortodoks Yahudi hareketleri ışığında 1902 yılında Vilnius'ta Rabbi Yitzchak Yaacov Reines bir konferans düzenlemiş ve bu konferansta Mizrahi Hareketi resmen kurulmuştur. Konferansta Mizrahi Hareketi iki ana gruba bölünmüş, bir grup siyasi fraksiyon olarak Siyonizmin siyasi amaçlarının gerçekleşmesi için hareketin faaliyetlerini yürütmesini talep ederken dini fraksiyon Ortodoks Yahudi inancı ve Yahudi kültürünün gereklerinin hareket tarafından muhafaza edilmesi ve devam ettirilmesini talep etmiştir. Bu ikilemde Mizrahi Hareketi'nin organizasyon tüzüğü oluşturulmuştur. Hareket hem Siyonizmin siyasi amaçlarını gerçekleştirmeyi amaçlamış hem de Ortodoks Yahudi inancına uygun olarak kültürel ve dini faaliyetler yürütmeyi amaçlamıştır. Ayrıca hareketin Rusya'da bulunan Siyonist Federasyon'a bağlı siyasi bir fraksiyon olarak faaliyet yürütmesi tüzükte belirlenmiştir. Mizrahi Hareketi kurulduğu yıl içinde Rusya'da Yahudilerden destek görmüş, Rusya içerisinde 210 şube açmış ve harekete 11.000 üye kaydı yapmıştır. Akabinde hareket Galiçya'ya, Macaristan'a ve Batı Avrupa'ya da yayılmıştır. Ancak 1904 yılına gelindiğinde Siyonist Kongre'de görüşülen ''Uganda Planı '' bağlamında hareket Rus Siyonistlerle ters düşmüş ve Rusya'da siyasi hareketlerin özgürlük alanının iktidar tarafından daraltılmaya başlamasıyla Mizrahi Hareketi'nin faaliyetleri yavaşlamıştır. Mizrahi Hareketi Pressburg, Macaristan (günümüzde Bratislava, Slovakya) 'da ilk uluslararası konferansını gerçekleştirmiş ve hareketin merkezinin Frankfurt'a taşınmasına karar verilmiştir. Mizrahi Hareketinin, Siyonizmi dini açıdan güçlendirmek ve tamamlamak adına kurulmuş bir hareket olduğu konferansta vurgulanmıştır. 1905 yılında Rusya'da siyasal faaliyetlere getirilen sınırlamalar nedeniyle hareket güç kaybetmeye devam ederken Macaristan'da da Ortodoks Musevi inancına karşı yükselen hareketler nedeniyle güç kaybetmiştir. Ancak Doğu Galiçya'daki siyasi atmosferin hareketin faaliyetlerine devam etmesine uygun olması dolayısıyla hareket 40'a yakın şubesini bölgede

muhafaza edebilmiştir. Polonya’da diğer Doğu Avrupa ülkelerine kıyasla daha liberal bir siyasi ortam bulunmakta olup I. Dünya Savaşı’nda Polonya’nın Almanlar tarafından işgal edilmesi sonrasında Mizrahi Hareketi Polonya’da Siyonist aktivist Rabbi Yehudah Leib Kowalski ve iş adamı Levy Lewin-Epstein öncülüğünde yükselişe geçmiştir. 1919 yılına gelindiğinde hareketin Polonya’da 225 şubesi bulunmaktadır. Yehoshu‘a Heshel Farbstein, Rabbi Yitsḥak Nissenbaum ve Rabbi Yehudah Leib Zlotnick de hareketin saflarına katılmıştır. Mizrahi Hareketi 1920’li yıllarda Siyonist Kongre’de her üç oydan birine sahip bir harekete dönüşmüş ancak bu durum uzun süre devam etmemiş ve 1930’lu yıllarda Kongre’deki her beş oydan biri hareketin olmuştur. Mizrahi Hareketi kadın üye kabul etmeyen bir hareket olup sadece (ibadete ve İbranice eğitimlere ilişkin) dini ve kültürel etkinlikler düzenleyen bir hareket özelliği taşımaktadır. Ayrıca hareketin Polonya, Litvanya, Doğu ve Batı Galiçya’da siyasi hareketlere özgü zorluklarla karşılaştığı da bilinmektedir. Hal böyleyken, hareketin Yahudilerden oldukça fazla ilgi gördüğü söylenebilmektedir. Mizrahi Hareketi Filistin bölgesine Yahudilerin gerçekleştirmesini arzu ettiği göç hareketlerini gençlik örgütü Tse‘ire Mizraḥi aracılığı ile gerçekleştirmiş ve orta sosyo-ekonomik sınıf Yahudilere yolculuk belgeleri sağlamıştır. Mizrahi Hareketine bağlı Yahudi Leh Partisi dini ve milli bir parti olarak yapılanmış, bölgedeki Yahudi nüfusunun %8’i partiye üye olmuş olsa da organizasyonlarının küçük olmasını fırsata çevirerek organize bir şekilde hareket etmişler ve Galiçya Siyonist fraksiyonları ile beraber siyaset yapmışlardır. Bu bağlamda Farbstein ve Shemu’el Brodt Polonya Kongresi (Polonya İmparatorluğu) liderleri, Bernard Hausner ve Simon Federbusch Doğu Galiçya liderleri; Yitsḥak Rubinstein Leh Litvanyası liderlerinin de aralarında bulunduğu 8 kişi Polonya’da milletvekilliği veya senatörlük görevi üstlenmiştir. Mizrahi Hareketi Ortodoks Musevi inancı temelinde eğitim vermek adına Yavneh Okullarını kurmuştur. Hareket Letonya ve Litvanya’da da siyasal ve eğitime ilişkin faaliyetler yürütmüş bu sayede Siyonist Kongre’de %5 ila 15 arası

oy toplamayı sağlamıştır. Letonya'da hareket Letonya meclisine yalnızca iki milletvekili sokabilmiş onlardan biri hareketin Letonya sorumlusu Morcedai Nurock ve diğeri kardeşi Aaron Nurock olmuştur. Ancak hareket geri kalan ülkelerde söz konusu ülkelere kıyasla başarılı siyasal faaliyetler gösterememiştir. Çekoslavakya'da Slovakya bölgesinde faaliyet yürütmüş olan hareket diğer Siyonist hareketler ile bu bölgede iş birliği yapmıştır. 1920'li yıllarda hareket Macaristan'da sınırlı sayıda faaliyet yürütebilmiş, 1927 yılında Siyonist hareketlerin ülkede meşru hale gelmesi de neticeyi değiştirmemiş ve 1931 yılında Siyonist Kongre'de hareket Macaristan ayağından destek alamamıştır.1933 yılına gelindiğinde ise Siyonist Kongre'de bölgedeki her üç oydan birini alarak Macaristan'ın en büyük Siyonist hareketi haline gelmiştir. Mizrahi Hareketi Romanya'da Transilvanya ve Bucovina'da faaliyet yürütmüş, 1929 yılına gelindiğinde hareket merkezi örgütlenmesini kurmuş olsa da yalnızca yerel seçimlere katılmış ve Siyonist faaliyetlere girişmiştir. 1930'lu yıllarda Siyonist Kongre'de bu bölgedeki dört oydan biri hareket tarafından alınmıştır. Bessarabya, Eflak ve Moldova'da az sayıda destek gören hareket II. Dünya Savaşı sonrasında Romanya'da iki konferans düzenlemiş ve 1946 yılında Siyonist Kongre'de Romanya'dan en çok oy alan hareket olmuştur. Ancak 1949 yılında Romanya yetkili makamları tarafından Mizrahi Hareketinin Romanya'daki siyasi faaliyetlerine son verilmiştir.

Moses Hess, filozof ve sosyalist. İşçi Siyonizm'inin kurucularından. Hess, 1812 yılında Bonn'da Ortodoks bir Yahudi ailenin çocuğu olarak doğdu. Geleneksel Yahudi eğitimi almasına rağmen, kendi kendine Fransızca ve Almanca öğrendi. Başlangıçta, Hess ütopik bir sosyalistti ancak Marx ile tanışmasının ardından daha bilimsel ve determinist bir metoda yöneldi. Hess özelikle 1848'de Marx tarafından kaleme alınan Komünist Manifesto'ya "kitlelerin afyonu din" terimine katkıda bulundu. İtalya'nın birleşmesini takiben milliyetçiliğin yükselmesi ve Alman tipi anti-semitizmin ortaya çıkmasıyla Hess Yahudi köklerine döndü. Bu

amaçla, “Roma ve Kudüs: Son Ulusal Sorun” adlı kitabını 1862’de kaleme aldı. Bununla birlikte, önerdiği Yahudi devleti, sosyalist bir içeriğe sahip olmalıydı. Hess Paris’te 1875 yılında öldü, kendi isteğiyle Köln’deki Yahudi mezarlığına gömüldü. 1961’de mezarında kendisinden kalanlar İsrail’de Kinneret mezarlığında diğer sosyalist-siyonistlerin yanına gömüldü, bunlar Nahum Syrkin, Ber Borochov ve Berl Katznelson’dur.

Pale of Settlement (Yerleşim Alanı- Türkçesi, Thum HaMoşav- İbranicesi), Çarlık Rusyası’nda Yahudilerin yetkililer tarafından sınırlanan alanlarda yaşadıkları coğrafi bölgedir. Gösterilen bölgelerde resmi olarak belirlenmiştir ve bu bölge sürekli Yahudi yerleşim alanı olarak ilan edilmiştir. Bu alan dışında Yahudilerin yaşamaları varlıklı olmalarına veya eğitimli olanlara tahsis edilmişti. Yerleşim Alanı, Doğu Avrupa Yahudi toplumunu ekonomi, kültür ve siyasal alanlarda etkilemiştir. Bu bölge Yahudileri genel nüfusla ayrıştırırken kendi aralarında entegre olmuş bir topluluk olarak konsolide olmalarına yardımcı olmuştur.

Poale Siyon, 20.yy başlarında kurulan Sosyalist Siyonist siyasi partidir. Marksist kökenlere sahiptir. Rus Poale Siyon Borochov’un etkisi altında kalmıştır. Filistin Poale Siyon 1905’de kurulmuş, 1919’da Ahdut HaAvoda’nın kurulması ile faaliyetlerine son vermiştir.

Pogrom (Klier, 2010’dan özetle), anlam olarak siyasi, etnik ve dini sebepler nedeniyle bir gruba karşı yapılan katliam ve/veya şiddet eylemleri anlamına gelen Rusça kökenli bir sözcüktür. 1881-1882 yılları arasında Çarlık Rusya’sında ve 1648 yılında Ukrayna’da Yahudilere karşı gerçekleştirilen şiddet eylemleri Yahudi pogromlarının en bilinen örneklerindendir. 1881 yılı olayları öncesi Çarlık Rusyası’nda Yahudileri hedef alan şiddet eylemleri nadiren görülmüştür. Bu şiddet olayları Karadeniz’e kıyı liman şehri olan Odessa merkezli olarak meydana gelmiştir. Bunun en önemli sebebi ise bölgede yaşayan Rum ve Yahudi topluluklarının hayatın her alanında birbirine rakip olmasıdır. 1821 yılında Odessa ‘da gerçekleştirilen şiddet olayları Yunanlıların Osmanlı İmparatorluğu’na karşı başlattığı

bağımsızlık savaşında Yahudilerin Osmanlı İmparatorluğu'na sempati duyduğu gerekçesiyle meydana gelmiştir. 1871 yılında Yahudilere karşı gerçekleştirilen pogrom Yahudilerin Rum Kiliselerine saldırı gerçekleştirdiği dedikodusuyla başlamıştır. Ayrıca Yahudilerin Çarlık Rusya'sında yaşayan yerel halkları ekonomik olarak sömürdüğü de iddia edilerek toplumun 1871 olayları öncesinde gerilmesi sağlanmıştır. Odessa da Yahudileri hedef alan pogromlar sonrasında Peretz Smolenskin öncülüğünde Yahudilerin Hıristiyan toplumlara entegre olmaktansa Yahudi ulusal kimliğinin farkına varmanın Yahudi toplumu açısından daha hayırlı olduğu fikri ortaya atılmıştır. 1881 yılında Çar II. Aleksandr'ın suikaste uğrayarak hayatını kaybetmesinden sonra Çarlık Rusyası'nda halk arasında gerilim yükselmiştir. Çarlık Rusyası'nın güneybatı kesiminde suikast dolayısıyla suçlanan Yahudilere yönelik olarak başlayana şiddet olayları toplumsal bir harekete dönüşerek tüm ülkeye yayılmıştır. 1881 yılında gerçekleşen pogromlar, Çarlık Rusyası'nın Ukrayna bölgesinde başlayıp tüm ülkeye yayılmış, bu bağlamda Herson ve Kiev'de başlayan şiddet olayları Kirovgrad (Elisavetgrad) ve Varşova'ya sıçramıştır. Son tahlilde kitle hareketleri doğduğu bölgeye yani Ukrayna'ya 1882 yılında geri dönmüş, Balta ve Podolia bölgelerinde vuku bulan pogrom olayları geniş çaplı şiddet olaylarına evrilmiştir. 1881-1882 yılları arasında gerçekleştirilen şiddet eylemleri Yahudileri doğrudan hedef almak yerine Yahudilerin malvarlıklarını hedef almıştır. Ancak şiddet olayları sırasında 50'ye yakın Yahudi de hayatını kaybetmiştir. 250 milyon Rus Rublesi değerinde Yahudi mülkü zarara uğramıştır. Yahudi pogromları Doğu Avrupalı Yahudileri siyaseten harekete geçirmiş, sosyalizm temelinde Yahudi İşçi Birliği (*BUND*) adlı sendika ve Siyonizm ekseninde *Hovevei Zion* (Siyon Aşıkları) isimli hareket doğmuştur.

Rav Yudah Ben Solomon Hai Alkalai, Hırvatistan'ın Semlin lokasyonunda Rav'lık yapmıştır,1798'de Saraybosna'da doğdu, 1878'de öldü. Sefaraddır. Filistin'e Yahudilerin kitlesel göçüyle restorasyonun olacağına dair yaptığı propagandalarla gündeme geldi. Rav

Alkalai'ın projelerinden dolayı, modern siyonizmin kurucularından biri olarak görülür ve bu konumunu Theodor Herzlde teyit etmiştir. Fakat Alkalai modern anlamda Siyonist değildi ve Siyonist fikirlerin kurucu babası olarak da görülmemelidir, onun önemi Mesih'in gelişinin Yahudilerin İsrail topraklarına dönmesiyle hızlanacağına inanmasında yatıyordu. 1857'de Viyana'da "Goral La-Adonai"-Tanrı için Birçok Şey adlı makalesi Yahudilerin Filistin'de restorasyonunu konu ediniyor, Filistin'de koşulların iyileştirilmesi için ne gibi yöntemler kullanılması gerektiği üzerine odaklanıyordu. Filistin'in restorasyonu sorununu, Rav Alkalai 1861-1862 yılları arasında yayınlanan Şema Yisrael-Dinle İsrail ve "İyi Müjdelerin Habericisi" adlı makalelerinde ele aldı. Diğer eserleri Şalom Yeruşalayim (Kudüs'ün Barışı), Darke Noam (Mutlu Yollar), Minhat Yehuda (Yudah'ın Önerisi) olarak sayılabilir. Minhat Yehuda'da Alkalai İbranca'nın ulusal bir dil olarak kabulünü, Filistin'de toprak satın alınması, ulusal birliğin teşvik edilmesini, tarımsal gelişmelerin yeni göçmenlerin yerleşimiyle eş güdümlü gitmesini vurguluyordu.

Rav Zvi Kalischer, Alman Haham ve kolonileştirici. Aşkenaz kökenli. 1795'de zamanın Prusyası'nın şimdinin Polonya'sının Lesano şehrinde doğdu ve 1874'de Thorn'da öldü. Hahamlık ve Talmudik eğitimini zamanın ünlü bilginlerinden olan Lissa'lı Yakob'dan ve Posen'li Akiba Eger'den aldı. Modern Siyonizmin ve modern Dini Siyonizm'in ilk öncülerinden birisi olmakla ünlüdür. Rav Yudah Alkai ile birlikte ikisi Dini Siyonizmde öne çıkmışlardır. Reform Yahudiliği'ne karşıtlığıyla bilinir. Kalischer felsefe ve dini olmayan konularda da eğitim görmüştür. 1862'de Siyon'un kurtuluşunun Yahudi Halkı'nın eylemiyle gerçekleşeceğini ilan etti ve ancak Yahudi Halkı Eretz Yisrael'e dönerse Mesyanik mucize gerçekleşecekti. Bu görüşleri hem Avrupa'da hem de Filistin topraklarında, Yahudi halkının kurtuluşunu hızlandırmak için herhangi bir eyleme girişmeden Mesih'in edilgen beklentisini savunan dini otoritelere karşı kendi fikirlerini sık sık savundu. Kalischer'in Yahudi savunması

ve tarımsal yerleşim konularındaki düşünceleri Modern Siyonizm'e ilham oldu denilebilir. Yahudi yerleşim projelerine finansal destek için zengin ve etkili Yahudilerin yardımını temin etmek için Almanya'ya gitti. Haham Kalischer, Haham Alkalai gibi, Yahudi halkının ulusal özlemleri ile geleneksel mesyanik inanç arasında esaslı bir ilişki gördü. Fransa, Almanya ve Avusturya'da yaşayan Yahudilerin Napolyon tarafından özgürleştirilmesinden ciddi ölçüde etkilendi. Bunlar kurumsallaşamamış adımlar olsa da, önemli olan Yahudiler arasındaki ulusal bilincin uyanışı ve Avrupa'da yükselişe geçen milliyetçilikle bu süreci sürekli beslenmesiydi. Rav Kallischer için bu tür gelişmeler Mesih'in gelişini hazırlıyordu (Hevei Maşiah). Kalischer Siyonist fikirlerini ilk kez Berlin'de yaşayan Rothschild ailesine yazdığı bir mektupta dile getiriyordu. Mesyanik kurtuluşun pasif bir beklemeyle değil, insan eylemi ile gerçekleşeceğini vurguluyordu. Bu da Kutsal Topraklar'a dönüşle mümkün olacaktı. Rav Kalischer'in Siyonist fikirlerinin olgunlaşması 1860'larda olacaktı. Frankfurt'ta bir kulüp kurdu, "Zentralkomitee für die jüdische Kolonisation in Palästina". Kulübün amacı Filistin'e Yahudi göçünü hızlandırmaktı. Kalischer bu gruba yakın arkadaşı Rav Yehuda Alkalai ile katıldı, grup kısa süre içerisinde kapandı ve pratik bir başarısı da olmadı. Fakat Kalischer ve Alkalai için yazacakları kitaplara motivasyon oldu, bu 1862'de basılan Derişat Zion (Siyonizmi İstemek): Hevrat Eretz Noşevet idi. Bu kitap Doğu ve Kıta Avrupası'nda İbranca basılan modern Yahudi tarım yerleşimlerinin İsrail'de iskanını konu alan ilk kitap olarak kabul edilir.

Revizyonist Siyonistler (Melzer, 2010'dan özetle), bir politik örgütlenmenin üyesidirler. Bu örgütlenme Berit ha-Zohar (Revizyonist Siyonistler Birliği) Revizyonist Siyonist harekete bağlı siyasi bir partidir. Vladimir Jabotinsky önclüğünde 1925 yılı Nisan ayında Paris'de gerçekleştirilen konferans sonrası ''Berit ha-Zohar '' kurulmuştur. Berit ha-Zohar'ın üyeleri Rus kökenli Siyonistlerden oluşmakla beraber Jabotinnksy tarafından I. Dünya Savaşı'nda oluşturulmaya çalışan Yahudi Lejyonu mensupları de parti üyelerindendir. 1925 yılında

Paris’te gerçekleşen Revizyonist Siyonist konferansında yalnızca ‘’Berit ha-Zohar''ın kurulmasına karar verilmemiş ayrıca kurulan siyasi partinin ve Revizyonist Siyonizmin hedefleri de vurgulanmıştır. Bu bağlamda Siyonizmin siyasi amacı olarak Filistin bölgesinde bağımsız bir Yahudi devleti kurulmasının hedeflendiğine vurgu yapılmış, bu amacın gerçekleşebilmesi için de Filistin’de bir Yahudi ordusunun kurulması, bölgeye kitlesel Yahudi göçlerinin gerçekleştirilmesi ve Yahudi girişimcilerin bölgeye yatırım yapması gerektiği belirtilmiştir. Jabotinsky siyasi parti kurmaya 1923 yılında Baltık Ülkelerine, özellikle de Riga, Letonya’ya, gerçekleştirdiği ziyaretler sonrasında karar vermiştir. Bu dönemde Riga’da militan Siyonist, Yahudi milliyetçisi gençlik örgütü Yosef Trumpeldor kurulmuş, Jabotinsky söz konusu gençlik örgütü ile temaslarda bulunmuştur. 1926 yılında gençlik örgütünün ismi Berit Yosef Trumpeldor olarak değiştirilmiş, örgüt kısaltma isim olarak Betar’ı kullanmıştır. Betar ile Jabotinksy öncülüğünde 1925 yılında kurulan “Berit ha- Zohar” iyi ilişkiler kurmuş akabinde Betar, Berit ha-Zohar’ın gençlik yapılanması haline gelmiştir. 1925 yılında Paris’te gerçekleştirilen konferansa Letonya ve Litvanya’dan iki delege katılmış ve “Berit ha-Zohar”a üye olmuştur. “Betar” haricinde diğer hareketlerden de Berit ha-Zohar’a katılım olmuş, birçok Yahudi öğrenci örgütü, partinin Polonya yapılanmasına dahil olurken emekli askeri personellerden oluşan Berti ha-Hayil (Ordu İttifakı) ve Berit Nashim Le’umiyot (Milliyetçi Kadınlar İttifakı) Berit ha-Zohar saflarına katılmıştır. Jabotinsky ile beraber I. Dünya Savaşı sırasında Yahudi lejyonu kurulması hususunda beraber zorlukları göğüsleyen Polonyalı Yahudiler tarafından 1922 yılında Siyonist organizasyon olarak Ha-Shahar kurulmuştur. Sonrasında Ha-Shahar Paris’te gerçekleştirilen Revizyonist Siyonist konferansa katılmış ve Berit ha-Zohar ile koordineli olarak faaliyetlerini yürütmüş, bu bağlamda 1926 yılı Aralık ayında ilk kez gerçekleştirilen Revizyonist Polonya Merkez Konferansı Ha-Shahar sorumluluğunda gerçekleşmiştir. Revizyonist Siyonist hareket Jabotinsky’nin Polonya ziyareti

sonrasında güçlenmeye başlamış ve söz konusu ziyaret sonrasında hareketin Polonya'daki destekçi sayısı yükselmeye başlamıştır. Polonya'da Revizyonist Siyonist hareket burjuva sınıfı, aydın, entelektüel kesimlerden destek görmüştür. Filistin bölgesine gerçekleştirilen Yahudi göçleri için merkez haline gelen Polonya yapılanması, Revizyonist Siyonist hareket içerisinde ön plana çıkmıştır.1928 yılında üçüncü kez gerçekleştirilen Polonya Siyasi Partiler Konferansına 77 delege ve 40 şube ile katılım gösteren hareket, 1929 yılında Polonya'daki şube sayısını 340'a yükseltmiştir. Revizyonist Siyonist hareket 1920'li yılların sonu 1930'lu yılların başında büyümeye devam etmiş ve siyasi gücünü konsolide etmiştir. 1930'lu yıllara gelindiğinde Revizyonist Siyonist hareket içerisinde Dünya Siyonist Organizasyonu'na bağlı veya bağımsız olarak faaliyet göstermek konusunda tartışmalar çıkmıştır. Revizyonist Siyonist hareket ile İşçi Siyonizmi hareketi arasındaki gerilim bu yıllarda daha da yükselmiş ve 1933 yılında ''Mapai'' lideri Hayim Arlozorov'un öldürülmesi sonrasında iki siyasi hareket arasında ipler kopmuştur. Sosyalist Siyonistler ile Revizyonist Siyonistler arasındaki gerilim Ben-Gurion ile Jabotinsky'nin görüşmesi ile kontrol altına alınmış, Revizyonist Siyonistler, Siyonist Organizasyon'un yürütme cephesinde rol almaya başlamıştır. 1935 yılı Haziran ayında Revizyonist Siyonistler Dünya Siyonist Organizasyonu'ndan çekilmek hususunda bir referandum gerçekleştirmiş ve hareket ezici çoğunlukla bu bağlamda yeni bir organizasyon kurulmasını desteklemiştir. Dünya Siyonist Organizasyonu'ndan çekilme fikrine karşı olan bir grup Revizyonist Siyonist ise 1933 yılının başında Me'ir Grossman ve Robert Stricker önclüğünde Yahudi Devlet Partisi'ni kurmuş ve hareketten ayrılmıştır. Aynı yıl içinde Viyana'da gerçekleştirilen kongre sonrasında Londra merkezli olmak üzere hareket tarafından Yeni Siyonist Organizasyon (New Zionist Organization) kurulmuştur. 1934 yılında Doğu Avrupa başta olmak üzere Revizyonist Siyonist hareket gücünü konsolide etmek ve politikalarını uygulamak adına harekete geçmiştir. Bu kapsamda Filistin bölgesine Yahudilerin

göç etmesine izin verilmesi konusunda Birleşik Krallık makamlarına 24 ayrı ülkeden 600 bin Yahudinin dilekçesi hareket tarafından ulaştırılmıştır. 1936 yılı Eylül ayında Jabotinksy'nin Polonya'yı ziyareti sırasında Revizyonist Siyonist hareketin 10 yıllık eylem planı diğer ismiyle Tahliye/Göç Planı açıklanmış ve günlük yayın yapan Polonya gazetesi Czas'ta yayınlanmıştır. Söz konusu plan kapsamında Doğu ve Merkez Avrupa'dan 1,5 milyon Yahudinin, ki bu sayının yarısının yalnızca Polonya'da ikamet eden Yahudiler olduğu bilinmektedir, Filistin bölgesine göç etmesi planlanmıştır. Jabotinsky'nin ''Göç Planı'' Polonyalı yetkililer tarafından da memnuniyetle karşılanmış ve desteklenmiştir. Polonya'da 3 milyon Yahudi söz konusu planın deklare edildiği yıllarda yaşamakta olup Polonya nüfusunun %10'una tekabül etmektedir, Polonyalı yetkililer ülkedeki Yahudi nüfusun azalmasını arzu ettikleri için Jabotinsky tarafından deklare edilen planı desteklemişlerdir. Anti-semitist çizgide siyaset yapan Merkez ve Doğu Avrupa ülkelerindeki iktidarlar planın en büyük destekçisi olmuştur. Polonyalı yetkililer bu sebeplerle Revizyonist Siyonist hareketleri desteklemiş, Haganah ve Etzel (1937 yılında Haganah'tan ayrılarak kurulan Irgun ha-Tseva'i ha-Le'umi milliyetçi Yahudi askeri yapılanmanın kısaltmasıdır.) Revizyonist Siyonist militarist yapılanmalara gizlice yardım yapmış ve 1939 yılında Karpatlar Dağı'nda kurulan gizli askeri kampta Filistin bölgesinden gelen 25 Etzel milisine eğitim vermişlerdir. 1943 yılı Nisan ayında Nazi Almanyası işgali altında olan Polonya'nın başkenti Varşova'da getto ayaklanmaları başlamış, "Ha-Irgun ha-Yehudi ha-Loḥem" (Yahudi Savaşçı Organizasyonu) yanında nispeten daha küçük ve bağımsız bir organizasyon olan'' Igud Tseva'i Yehudi-Yahudi Askeri Birliği'' ayaklanmalarda yer almıştır. Igud Tseva'i Yehudi 1942 yılında Revizyonist Siyonist hareket ve Betar üyesi kişilerce kurulmuş bir organizasyondur. Bialystok ve Vilnius gettolarında ise Irgun Partisanim ha-Me'uḥad (Birleşik Partizan Organizasyonu) ayaklanma da dahil olmak üzere militan Siyonist çerçevede eylemler gerçekleştirmiştir.

Sia Beyt, MAPAI içerisinde yer alan bir fraksiyondur. 1940'larda üyeleri MAPAI'dan ayrılmşlar ve Kibbutz HaMeuhad ile Ahdut HaAvoda'yı kurmuşlardır.

Sol Poale Siyon, 1919'da Ahdut HaAvoda'nın kuruluşuna karşı çıkan Marksist ve Borohovist Siyonistlere verilen isim.

Teritoryalizm, Yahudi durumu bir devletin yaratımını zorunlu kılmaktadır ve herhangi elde edilebilecek bir toprak parçasında teritoryal otonomi tesis edilebilir ve Filistin'de bir Yahudi devletinin kurulması şart değildir fikrini savunan akım olarak ön plana çıkmıştır.

Sholem Yankev Abramovitsh (1835-1917), takma isim olarak Mendele Moykher Sforim'i kullanıyordu, bunun anlamı Mendele, Seyyar Kitapsatıcısı anlamındaydı. Yahudi yazar. Modern Yidiş ve İbrani edebiyatının kurucusu olarak bilinir. Canlı mizah ve zaman zaman hicivle karışık hikayeleri Doğu Avrupa'daki Yahudi yaşamanın geleneksel yapısını anlamak için paha biçilmez kaynaklar olarak görülmektedir.

Va'ad Le'Ummi (EJ,2007: C.20,455-456'dan özetle), 10 Ekim 1920 yılında kurulmuş Filistin'deki Yahudilerin Ulusal Konseyidir. Konsey, 1948 yılı Mayıs ayına kadar yani İsrail'in geçici hükümeti kurulana dek Birleşik Krallık'a ait Filistin mandasında A*sefat ha-Nivḥarim*' in yürütme organı olarak faaliyet göstermiştir. *Va'ad Le'Ummi* kurulmadan önce 1918 yılında Va'ad *Zemanni* isimli geçici kurul kurulmuş, kurul Yişuv Yahudileri arasından ve Yahudi Lejyonundan askerler arasından seçilen temsilcilerden oluşmuştur. *Va'ad Le'Ummi* 1920 yılında kurulmuş olmasına rağmen ancak Yişuvda Yahudi halk tarafından seçilmiş olan meclis ''Asefat ha-Nivḥarim'' yüksek komiseri Sir Hebert Samuel '' Va'ad Le'Ummi''yi meclisin yürütme organı olarak hukuken tanındığına ilişkin yazıyı 1 Şubat 1928'de yayınlamıştır *Va'ad Le'Ummi* Filistin bölgesinde yaşan Yahudiler Yişuv tarafından seçilmiş küçük bir grup olup grubu bir başkan idare etmiştir. Yişuva ilişkin günlük idari faaliyetler haricinde bölgeye gerçekleşen veya gerçekleşmesi planlanan Yahudi göçleri, bölgenin ekonomik olarak gelişmesi

ve bölge Yahudilerinin meşru savunma hakkı kapsamında *Va'ad Le'Ummi* (*Jewish Agency Executive*) Yahudi Ajansı Yürütme ve Siyonist hareketler ile koordineli olarak çalışmıştır. *Va'ad Le'Ummi* Filistin Manda yönetimi, bölgedeki Arap liderler ve Yahudi okulları gibi Yahudileri ilgilendiren Yişuv 'un iç işlerine ilişkin sorunlarda Siyonist Yürütme (Zionist Executive) ile temaslarda bulunmuştur. Ayrıca *Va'ad Le'Ummi* yerel gruplar ve Kudüs'te bulunan Hahambaşılık makamı ile de ilişkiler kurmuş bu vesileyle bölgede yaşayan Yahudilerin yönetime katılması sağlanmaya çalışılmıştır. Milletler Cemiyeti ve son olarak 1947 yılında kurulan Birleşmiş Milletler Filistin Özel Komitesi'ne kadar *Va'ad Le'Ummi* Filistin Yahudilerinin Filistin sorunu bağlamında uluslararası alanda temsilcisi olarak faaliyet göstermiştir. *Va'ad Le'Ummi* Yahudi siyasi partilerinin hepsinden temsilcilerin olduğu bir yürütme kurulu olmadığı için Ortodoks Yahudi , muhafazakar *Agudat Yisrael* partisi tarafından protesto edilmiş bu duruma ek olarak Revizyonist Siyonist hareket, Genel Siyonist hareket ve Çiftçiler Birliği daha kapsayıcı bir temsil sistemine dayanan seçim sistemine ilişkin talep ettikleri reformların gerçekleşmemesi üzerine *Asefat ha-Nivḥarim*'in ,yani Yahudi yasama organı olarak faaliyet gösteren meclisin, dördüncü kez gerçekleştirilen seçimlerine katılmama kararı almışlardır. *Va'ad Le'Ummi 1920*-1925 yılları arasında D.Yellin başkanlığında,Yithzak Ben-Zvi ve J.Thon başkan yardımcılığında; 1929-1940 yılları arasında P.Rutenberg'in iki dönem süren başkanlığında ve Ben-Zvi'nin başkan yardımcılığında; 1940-1944 yılları arasında Ben-Zvi başkanlığında; 1944-1948 yılları arasında Ben-Zvi onursal başkanlığı ve David Remez başkanlığında yönetilmiştir.

Vladimir Jabotinsky (Stanislawski, 2010'dan özetle), 1880 yılında Odessa'da Rus asimilasyonuna uğramış orta sınıf bir ailenin çocğu olarak dünyaya gelmiştir. Yüksek öğrenimine kadar Rus dilinde öğrenim gören Jabotinsky Odessa'da yerel ölçekte liberal yönelimli yayınlar yapmış ve edebi içeriği yüksek şiirler yazmıştır. Yüksek öğrenimi için Roma

ve Bern’e giden Jabotinsky hukuk eğitimi almış, sonrasında Odessa’ya dönerek günlük yayın yapan prestijli bir Rus gazetesi olan “Odessa News” isimli gazetede kültürel yayınlardan sorumlu baş muhabir olarak görev yapmıştır. 1903 yılında Basel’de düzenlenen 6.Siyonist Kongre’ye katılarak Siyonist grupların içinde yer almaya başlayan Jabotinsky, Theodor Herzl tarafından kongre gündemine taşınan Uganda’da Yahudi devleti kurulmasına ilişkin ‘’Uganda Teklifinin’’ reddedilmesinde rol oynamıştır. Genel Yahudi Emek Federasyonu olarak bilinen Yahudi İşçi Sendikası Bund’a yönelik eleştiriler getiren Jabotinsky, anti-Siyonist Yahudi hareketlerinin hemen hepsine muhalefet etmiştir. Odessa’da Siyonist ideoloji bağlamında faaliyetler yürüten Jabotinsky, Çarlık Rusyası’nda İbranice eğitim yapan okulların kurulması, sayılarının arttırılmasını sağlamış, Yahudi kültürünü muhafaza etme amacına vurgu yaparak Siyonizm ve Yahudiler açısından kutsal topraklar olarak tanımlanan Filistin bölgesine ilişkin yayınlar yapmıştır. Jabotinsky, 1908 yılında Siyonist ideolojinin amaçlarını gerçekleştirebilmek adına Osmanlı İmparatorluğu başkenti İstanbul’a gitmiş ve burada temaslarda bulunmuştur. Jabotinsky, Siyonizmi güçlü bir şekilde hemen hemen her platformda savunan bir Yahudi aydını olarak öne çıkmıştır. Jabotinsky, I. Dünya Savaşı patlak verdiğinde Birleşik Krallık ordusu içerisinde Yahudi askerileri örgütleyen isim olarak öne çıkmış, savaş sonrasında Filistin’de Birleşik Krallık Mandası kurulduğunda da Filistin’te bulunan Yahudi yerleşimlerini ve Yahudileri korumak amacıyla Haganah isimli paramiliter örgütü kurmuştur. Aykırı ve muhalif faaliyetleri nedeniyle Jabotinsky yargılanmış, Birleşik Krallık’ın Filistin mandasına ait Akko Hapishanesi’nde mahkûm olarak cezasını çekmiştir. Jabotinsky, salıverilmesinden sonra Siyonizmin kurucularından Thedor Herzl ve Max Nordau’nun amaçladığı siyasal amaçlara yeniden dönme sloganıyla revize etmiş ve bu ideolojiye “***Revizyonist Siyonizm”*** adı verilmiştir. Revizyonist Siyonizm sosyalist Siyonizm ve sosyalizme muhalif bir siyasal duruş olarak görülmüş ve Filistin bölgesinde yaşayan

Yahudilerin büyük bir kısmı tarafından da kabul görmüştür. Trans-Ürdün devletinin kurulması sonrasında Jabotinsky, Haim Weizmann'ı hala Birleşik Krallık ile temaslarda bulunuyor olması dolayısıyla suçlamış ve sosyalist Siyonist hareket liderlerinden David Ben Gurion ile ters düşmüştür. Jabostinsky, Dünya Siyonist Organizasyonu'ndaki Yahudi aydınlar ile 1921 yılında ters düşmüş, ancak bu sırada Siyonist Yürütme (Zionist Executive) içinde organizasyona hizmet etmiştir. Jabotinksy, Rus yönetimini anti-semitist olarak adlandırarak Yahudi pogromlarından dolayı sorumlu tutmuş ve bu bağlamda Ukrayna'da Simon Petlyura yönetimindeki Rusya'dan bağımsız kurulan Ukrayna yönetimini desteklemiştir. Ukrayna-Rusya ilişkileri bağlamındaki tutumu dolayısıyla Jabotinsky ana akım Siyonist hareketlerinden uzaklaşmıştır. 1923 yılında Jabotinsky, *Betar* isimli radikal-militan Siyonist gençlik teşkilatı kapsamında faaliyet göstermiş bu organizasyonu kurmuştur. Organizasyonu içerisinde Yahudi gençlere askeri ve ideolojik eğitim verilmiş, ideolojik eğitim *Hadar* (Onur) ve Yahudi mukaddesatı üzerine vurgularla donatılmıştır. Almanya ve İtalya'da o dönemde yükselen faşist hareketlerden Jabotinsky'nin etkilendiği görülmektedir. Riga, Letonya'da kurulmuş olan "Betar" akabinde Polonya, Filistin, Amerika Kıtası ve Baltık Ülkelerine de yayılmıştır. 1925 yılında Jabotinksy *Revizyonist Siyonist Dünya Birliği'ni* kurmuş, 1935 yılında organizasyon çeşitli fraksiyonlara bölünmüştür. Bu durum sonrasında Jabotinksy revizyonist Siyonist hareketler içerisinde faşizm karşıtı grupların yönetiminde söz sahibi olmayı tercih etmiştir. Filistin bölgesinde Yahudilerin hak ve hürriyetlerini korumak amacıyla kurulmuş olan "Irgun" isimli paramiliter organizasyonun kurucusu olan Jabotinsky, Filistin bölgesindeki istikrarsızlıklara ilişkin olarak 1937 yılında kurulan Peel Komisyonu-Filistin Kraliyet Komisyonu'nda Yahudilerin hak ve hürriyetlerini savunmuş, Trans-Ürdün'den Filistin'e kadar bölgeye Yahudi yerleşimlerinin kurulması için mücadele etmiştir. Fikirlerini duyurmak ve Yahudileri dünyanın dört bir yanından Filistin'de kurulması planlanan Yahudi devletinin

vatandaşı olmaya davet etmiş, ayrıca 1940 yıllara gelindiğinde II. Dünya Savaşı'ndan Yahudilerin zarar görmemesi adına Filistin'e göç etmeleri gerektiğini savunmuştur. Jabotinsky bu kapsamda geziler düzenlerken 1940 yılında ABD'de hayatını kaybetmiş ancak İsrail devletinin kurucu başbakanı olan Ben-Gurion ile arasındaki husumet dolayısıyla naaşı Ben-Gurion'un 1964 yılındaki istifasına dek İsrail'e getirilememiştir. Jabotinksy revizyonist Siyonist hareketler içerisinde önemli bir isim olarak anılmakta ve İsrail siyasetinin önemli partilerinden olan Likud Partisi yönetimindeki ve partiye bağlı siyaset yapan isimler tarafından saygıyla yad edilen kurucu ideolog olarak kabul edilmektedir.

Uganda Planı (Jewish Virtual Library, "Zionist Congress: Uganda Propasal" özetle), Theodor Herzl, Yahudilere vatan ve yurt bulma gayesiyle çalışmalarına devam ederken büyük devletlerin desteğine ihtiyacı olduğunun farkına varmıştı. Bu bağlamda 1903 yılında Birleşik Krallık ile temaslarda bulunan Herzl, Birleşik Krallık Sömürge Bakanı Joseph Chamberlain, Birtanya sömürge sekreterleri ve üst düzey bürokratlarla görüşmeler gerçekleştirmiştir. Bu bağlamda Birleşik Krallık resmi yetkilileri Doğu Afrika'da Yahudi yerleşişimi kurulmasına izin vermiştir. Herzl, Birleşik Krallık'ın Doğu Afrika'da Yahudi yerleşiminin kurululabilmesine ilişkin kararı üzerine 6.Siyonist Kongre'de (29 Ağustos 1903 tarihinde) Yahudi yerleşimine ilişkin Uganda teklifinin görüşülmesini başlatmıştır. Yahudi nüfusunun Rusya'da yakın bir tehlike altında olduğunu belirten Herzl, Uganda planının uygulanmasını istemiştir. Herzl'in Uganda planı (1903-1905) sonrasında Siyonist Hareket içinde bölünme gerçekleşmiş, Bölgeci Yahudi Organizasyonu (*Jewish Territorialist Organization, JTO*) Herzl'i desteklerken bazı gruplar Herzl'e muhalefet etmişlerdir. Herzl Uganda Planı'na ilişkin muhaliflere hitaben planının Filistin'de İsrail'in kurulmasına engel olacak Siyonizmin asıl amaçlarıyla çelişecek bir yapıya sahip olmadığını izah etmeye çalışmıştır. Herzl'in Uganda planı 1905 yılında 7.Siyonist Kongre'de Siyonist Hareket tarafından reddedilmiş ancak Nahum Syrkin ve İsrael Zangwill

Uganda Planı üzerine çalışılmaya devam edilmesi amacıyla alternatif bir konferans önermiştir. Zangwill, Bölgeci Yahudi Hareketi içinde rakipsiz bir lider olarak ortaya çıkmıştır. Uganda Planı'nın reddedilmesi üzerine Avustralya'da ve Kanada'da alternatif yerleşim planları uygulama amacıyla görüşmelere başlamış ancak Yahudi yerleşimcilerin ısrarı ile Mezopotamya (Irak), Sirenayka (Libya) ve Angola (Angola planı diğerler planlarına kıyasla az destek görmüştür) 'da Yahudi yerleşimlerinin kurulması fikri görüşülmeye başlanılmıştır. Anti-semitizme karşı Yahudileri koruma arzusu ve Siyonist Kongre'de Uganda Planının reddedilmesi ile Siyonist Hareket içinde görüş ayrılıklarının etkisiyle Bölgeci Yahudi Hareketi güçlenmiştir. Balfour Deklarasyonu'nun 1916 yılında yayınlanmasına kadar Bölgeci Yahudi Hareketi bu koşullar altında çalışmalarına sürdürmüştür. Balfour Deklarasyonu (Filistin'e Yahudi yerleşimlerinin kurulmasına ilişkin deklarasyon) ile Siyonist Hareket içinde yerleşim yerinin konumuna ilişkin uzlaşmazlıklar son bulmuştur. Amerikalı Yahudi banker Jacob Schiff'in yardımlarıyla başlatılan "Galveston Planı" kapsamında ABD'nin Güney batısı Teksas'a Bölgeci Yahudi Organizasyonu'nun göçmen kayıtlarına göre 9 bin 300 Yahudi 1907-1914 yılları arasında yerleşmiştir. Bu bakımdan "Galveston Planı" nın başarılı olduğundan söz edilebilmektedir. Balfour Deklarasyonu ile JTO (Bölgeci Yahudi Organizasyonu) üyelerinin büyük bir bölümü Filistin'de (Eretz Yisrael) bağımsız bir Yahudi devletinin kurulmasının ütopya olmadığını fark etmiştir. Bu bağlamda JTO Yahudilerin geleneksel, tarihsel duyguları ve Yahudi kimliği karşısında güç kaybetmiş, projelerini devam ettirecek itici gücü bulamamıştır.

Yahudi Ajansı, İngiliz Mandası'nın yetkilileri Yahudi ulusal yurdunun inşasını kolaylaştırmak ve Manda İdaresi ile işbirliği içinde olan bir Yahudi Ajansı kurulması çağrısında bulundular. Bu plan 1929'da Haim Weizzman tarafından genişletildi ve Siyonist Teşkilat ile işbirliğine gidildi. Ayrıca Diaspora'da Siyonist olmayan grupların desteği de sağlandı.

Yehudah Leib Gordon (1831-1892) (The Jewish Agency for Israel, "Yehuda Leib Gordon" özetle), 1831 yılında Vilna'da doğdu. Rus Haskala Hareketi'nin öncü şahsiyetlerindendir. 19.yy'ın Yahudi dünyasında İbrani dilinin en dikkat çekici şairlerinden birisi olarak bilinmektedir. Gordon Rus Yahudiliğinin deneyimlediği güçlükleri ve çıkmazları hahamların gelenekselciliğinde buldu. Bu açıdan Yahudilerin Rus toplumuna uyum sağlamaları önemliydi. Yahudiler Yidce konuşmayı terketmeliydi. Gordon'un Rus liberalizmine olan inancı 1881 Pogromlarının ortaya çıkmasıyla son buldu. Yahudiler Gordon'a göre Batı Avrupa'ya ve ABD'ye göç etmeliydi. Siyonist meseleleri aktif olarak destekledi. Hakiki kurtuluşun manevi özgürleşmenin ardından geleceğini düşüyordu.

Yeni Siyonist Teşkilatı (Organizasyonu), New Zionist Organization. 1935'de Vladimir Jabotinsky tarafından Siyonist Teşkilatla yarış etmesi için kuruldu.

ÖZET

Çınkara, Gökhan, Sosyalist Siyonist İşçi Partilerinin Kurumsal ve İdeolojik Kökenleri (1897-1935), Doktora Tezi, Danışman: Prof.Dr. Taşansu Türker, 406s.

Bu çalışmada, Sosyalist Siyonist İşçi Partilerinin kurumsal ve ideolojik kökenleri Siyonist Kongresi'nden (1897) Ben Gurion-Jabotinsky Anlaşması'na (1935) uzanan zaman aralığında ele alınmaktadır. Süreç boyunca Sosyalist Siyonist İşçi Hareketinin ve o hareket üzerinde organize olan Sosyalist Siyonist İşçi Partilerinin entelektüel, ideolojik ve kurumsal dönüşümleri ve ayrışmaları tezin temel konusu olarak sivrilmektedir. I.Siyonist Kongresi'nden Ben Gurion-Jabotinsky Anlaşması'na değin geçen süreyle tezin temel konusu zamansal olarak sınırlandırılmıştır. Entelektüel boyutta sosyalizm ve milliyetçiliğin Sosyalist Siyonist İşçi Partilerinin elitleri tarafından nasıl kurgulandığına odaklanıldı. İdeolojik boyut ise sosyalist Siyonizmin evrensel ve partiküler dinamikler etrafında oluşumuna odaklanmaktadır. Kurumsal boyutta ise sosyalist Siyonizmi siyasi programların temel ideolojik referansı olarak konumlandıran siyasi partiler ele alınmaktadır. Bu izlekler üzerinden İsrail'in kuruluşunu ön plana alan Sosyalist Siyonist kurumların öne çıkanı olarak siyasi partilerin İsrail'de demokrasiye ne tür bir katkı sunduğu tarihsel süreç içerisinde anlatılmaya çalışıldı. Sosyalist Siyonist partilerin çokluğu ve çeşitliliği ideolojik, kurumsal ve elit farklılıklarının siyasi alan içerisinde ele alındığını gösterirken; yeni kurulan Yahudi toplumunun siyasi ve kültürel ayrışmaları sıcak bir çatışmaya döndürmediği görüldü. Bu durumun tarihsel bir gerçekliği olarak Sosyalist Siyonistleri temsilen Ben Gurion ve Sağcı Revizyonist Siyonistleri örgütleyen Vladimir Jabotinsky'nin anlaşması gösterilebilir.

Anahtar Kelimeler: Milliyetçilik, Sosyalizm, Siyonizm, Sosyalist Siyonizm, Sosyalist Siyonist Partiler

ABSTRACT

Çınkara, Gökhan, Instititutional and Ideological Origins of Socialist Zionist Workers Parties' (1897-1935), Ph. D. Dissertation, Supervisor: Prof.Dr. Taşansu Türker, 406 p.

Institutional and ideological roots of the Socialist Zionist Workers Parties', between the timespan that is starting from the Zionist Congress of 1897, until the Ben Gurion-Jabotinsky Agreement of 1935, have been tackled in this academic study. Intellectual, ideological and institutional disintegration and transformation of the Socialist Zionist Workers Parties, organized through the Socialist Zionist Workers Movement, distinguishes itself as the main topic of this thesis. This main topic is limited for the timespan between the First Zionist Congress and the Ben Gurion-Jabotinsky Agreement. The intellectual scope is focused on the question of how the socialism and nationalism is fictionalized by the Socialist Zionist Workers Parties' elites, whilst the ideological scoped is focused on the formation of Zionist socialism around the global and particular dynamics. As for the focus of the institutional scope, it's been set on the political parties that position the Zionist socialism as main ideological reference for their political agenda. In light of these themes, political parties' contributions to the Israeli democracy, as being the prominents of Socialist Zionist institutions who prioritize the foundation of Israel, are presented through their historical process. Whilst it has been seen that the ideological, institutional and belgravian differences are tackled in the political sphere due to the abundance and variety of the Socialist Zionist political parties; it has also been established that the newly-formed Jewish society hasn't turned the political and cultural diversities into a full-scale conflict: The aggreement between Ben Gurion -as the representative of Socialist

Zionists- and Vladimir Jabotinsky -as the organizor of Revisionist Right-Wing Zionists, can be presented as a historical reality.

Key Words: Nationalism, Socialism, Zionism, Socialist Zionism, Socialist Zionist Labor Parties

